SVB CAROLO. V. ROMANO-
RVM MAXIMO IMPERATORE,
primo Hiſpaniarum Rege.

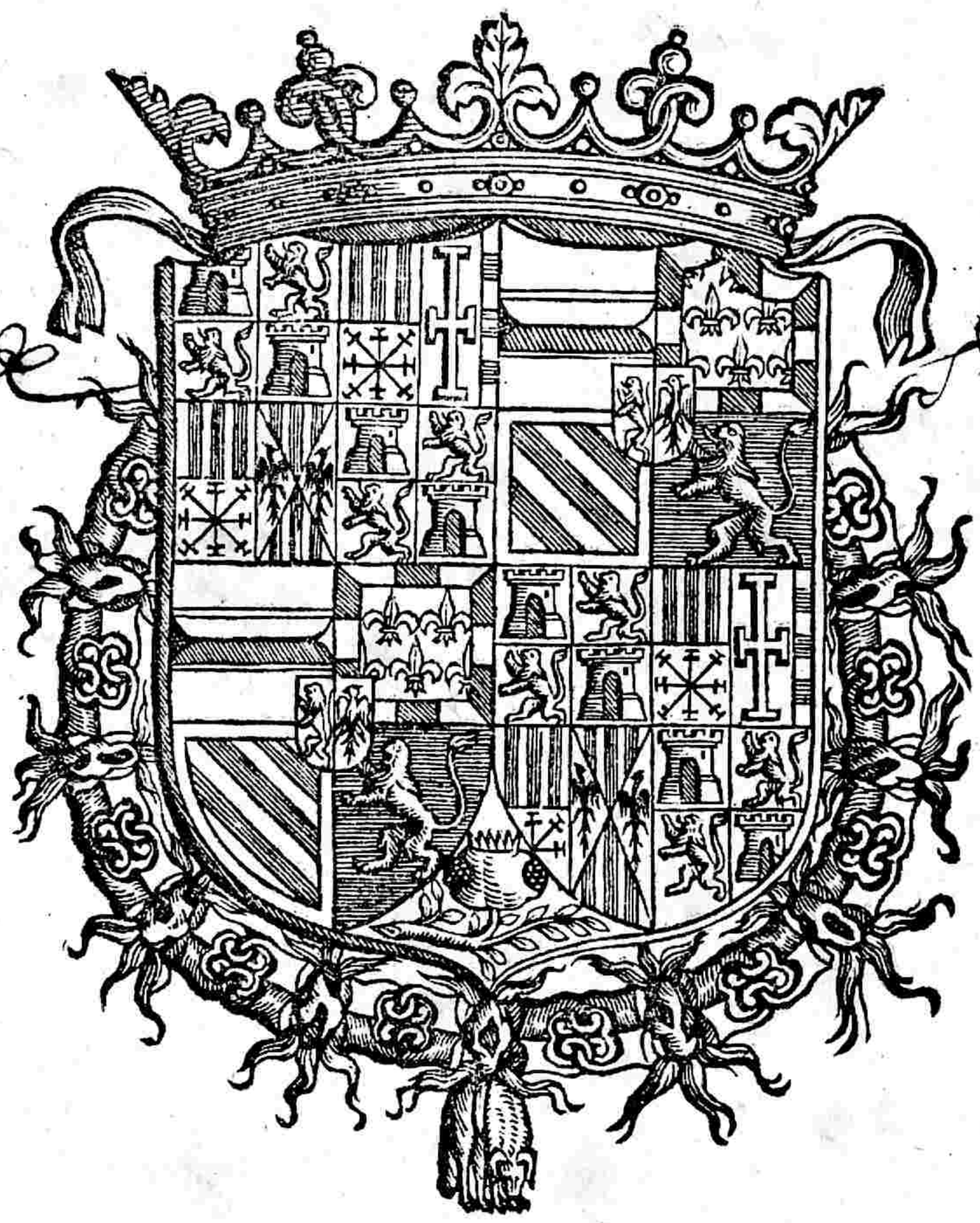

DIDACI COVARRVVIAS
TOLETANI, OLIM EX INSIGNI DEI
maximi Saluatoris Collegio, in totius orbis celebratiſsimo Salmanticenſi gymnaſio, Iura Pontificia publico munere profitentis, nunc vero Archiepiſcopi ſancti Dominici
Deſignat. in librum Quartum Decretalium
Epitome, ex Tertia autoris
recognitione.

SALMANTICÆ
Apud Ioannem de Canoua.
1556

UNIVERSIDAD DE SEVILLA
FACULTAD DE
Res. 140
Bol. 114
91196 91129

REGIAE DECISIONES
QVAE IN HOC OPERE EXPLICANTVR,
præter alias, quas paſsim, obiter tamen adducimus vel ad iuris communis comprobationem, vel correctionem.

EX Regia.2. titu.15.lib.8. ordinamentorũ .explica tur. fol.3. num.15.
Lex Regia.52. Tauri. fol. 10. num. 14.
Lex Regia.16. Tauri intelligitur. fol. 33.num.3 &4.
Lex Regia.50. Tauri, &.l. 1.titulo.2. lib.3. Fori. declarantur .folio.44. nume.12.
Lex Regia. 4.titu.2.lib.5.ordinamen. &.l.10.tit.1.part.4.atq; aliæſimiles. folio.45.num.6.
Lex Regia. 8.titu. 11.part. 4. exponitur. fol. 46. num. 8.
Lex Regia Caroli Cæſaris defenditur. fol.476.nu.3.
Lex Regia.15. Tauri. imtelligitur. fol. 48.num.7.&.8.
Lex Regia.49. Tauri. explicatur. fol. 59.nume. 17. & folio.60.nume. 21. &. num.22.
Lex Regia. 1. titu. 2. lib. 8. ordinat. defenditur. fol.60. num.19.
Lex.Regia.24. titu. 11. part. 4. fol. 89. nume.8.
Lex Regia.55. Tauri.tractatur.fol.89. col.3.num.1.& ſequentibus.
Lex Regia.60. Tauri, intelligitur.fol. 91.num.11.
Lex Regia.52. Tauri.fol. 99. num. 12.
Lex Regia 11. Tauri. fol. 127.nu. 7.
Lex Regia. 9. Tauri. declaratur. fol. eod.num.8.
Lex Regia 62. Tauri. explicatur. fol. 150.num. 6.
Lex Regia.4. titu. de exceptio. lib. 3. ordi. fol. 152. num.5.
Lex Regia. 14.titu. 17. part. 7. intelligitur. fol.107.nu.14.
Lex Regia. 10. titu. 15. part.7. exponitur fol. 74.num.14.
Lex Regia.6.titu.15. lib.8. ordi. explicatur. fol.97. nu.7.
Lex Regia.9.ac.10. Tauri.explicatur. fol.136.num.10.
Lex Regia. 1. titu. de excõmunicatis. lib.8.ordinat. fol.75.nu.17.

IN LAVDEM
Collegij Dei Maximi
Saluatoris, Sapphicum.

NOn ita in doctis domus illa Athenis,
Quæ vel inuictis homines alebat
Inclytos armis, aliqua vel arte
Vtiliore
Ciuium fortes animos docentes,
Præmiis mentes acuit bonorum
Dum, malos pœnis itidem premendo
Æqua vetuſtas,
Floruit, floret domus atq; Oueti
Quàm ſacer Præſul ſtatuiſſe fertur,
Quæ ſibi laudem, generi futuro
Commoda ferret.
Nanq; equo longe mage fœta Graium,
Semper illuſtres tulit hæc alumnos,
Non vt infeſtas agitent in alta
Mœnia gentes,
Iura ſed cunctos doceant Tonantis
Sancta, vel docta grauium virorum
Scita, vel ſummi placita Platonis,
Diſcipuliq;.
Dirigant legum ſed vt æquitate
Publica, & priuata, ſuumq; cuiq;
Redditum curent, populis, ſacriſq;
Vndiq; præſint.
Quæ fouens largis opulenta rebus
Ocio præſtat placido, vt quietis
Literis ſemper liceat vacare
Omnibus vnde
Tot creat tales, reliquos vt omnes
Non ſecus cœtus premat, ac minores
Siderum flammas ſuperat rotundo
Delia vultu.

AD PERILLVSTREM,
AC REVERENDISSIMVM DOMINVM. D. Fernandum Valdesium, Episcopum Seguntinũ, Caroli Cæsaris, Hispaniarumq; Regis, Prætorio Summo Præfectum, Didaci Couarruuias Toletani, e Collegio Maximi Saluatoris, Salmanticæ vtriusq; iuris disciplinam profitentis, in eius de Sponsalibus, & matrimoniis Epitomen præfatio.

QVI IVRIS VRTIVSQVE PERITIAM penitissime sectãtur, Pręsul amplissime, curam haud segniter debent impẽdere, quo cęteris propria studia publice cẽsenda exhibeãt, atq; Ripublicę vtilitati cõsulentes exactissima cura elaborata, vulgo tradere nitantur. Eam etenim prouinciã iuris professores assumpsimus, in qua maximo cum periculo æternæ, non tantum temporariæ salutis allucinamur: pelerumq; quid patrimonio, rebusq; huiusmodi cõueniat, ac frequẽter quid animæ vtile sit pertractantes. Proinde totis viribus agendum, vt ea, quæ in vtriusq; iuris interpretationem excogitauimus, doctissimorum virorum examen subire festinent. Quo fit, vt nobis non parua vtilitas cõparetur: quippequibus ex sapientum hominum, & cordatorum candido iudicio, quæ modo edimus maioris æstimare licebit: quam si priuatim proprio decreto prouarentur. Neque palinodiam canere, quod aiunt, nobis indecorum erit, modo grauissimi viri quiq; in his studiis ætatẽ omnẽ exegerunt, quibus nos ipsos exponimus, id effici debere censuerint. Hinc etiã augentur publicis hisce experimẽtis humana ingenia, artes miro modo crescũt: ab illoq; vetustatis situ egregie vindicãtur. Prisci siquidẽ illi mortales autore Plutarcho, ęgrotos palã curabãt: vt eorũ vnusquisq;, si quid habuisset conducibile, quod vel ipse ægrotãs, vel alterũ curans comperisset, consuleret ei, cui opus erat. Apelles etiã nobilissimus ille pictor teste Plinio, perfecta opera proponebat in pergula transeũtibus atq; post ipsam tabulã latẽs, vitia, quæ notarẽtur auscultabat, vulgũ præseferẽs diligentioré quam se iudicẽ. Quibus persuasi, Presul ornatissime animũ induximꝰ, vt quæ in librũ Quartum Decretaliũ in hoc totius orbis celebratissimo gymnasio, anno ab hinc quarto, frequẽtissimo auditorio dictauimus, in publicũ sub tuo patrocinio prodirẽt. Iuris Pontificij studiosis operã hanc, qua potuimus, diligentia, impigre nauãtes. Quod si spes ipsa nos fefellerit, id tamẽ hic conatus assequetur, vt multo impẽsius, atq; accuratius nostra hęc studia ab aliis animaduersa, non mediocre cõpendium huic tractatui sint allatura. Cæterum cum in mentem veniisset: vrbium conditores deos proprios ipsis vrbibus, ac prouinciis asignare consueuisse, vt municipali consecratione colerentur, veluti tutelã illius loci subituri, quos veteres Tutelares appellant: vnde & Tutelarium deorũ sacra eorum annalibus celebrantur, in quibus patrocinij, & salus vrbis, velut a certis numinibus rogabatur, hosq; Patrios Deos primo Georg. Virgilius nominat.

Libro cui titulus: sic viue, vt nemo te sentiat vixisse. Libro. 35. nat. Histo. cap. 10.

Dij pātrij Indigetes,& Romule,Veſtaq; mater.
Quæ Tuſcum Tyberim,& Romana Palacia ſeruas.

Quorū ſub Indigetū nomine Hiſpanus Poeta meminit. lib. 1. de bello ciuili

Indigites fleuiſſe deos, vrbiſq; laborem.
Teſtatos ſudore lares.

Cap. 23. Ac deniq;, vt ſcribit Tertulianus in Apologetico:vnicuiq; prouinciæ, & ciui tati ſuus deus erat, vt Syriæ Aſtartis, Arabiæ Diaſeres, Norico Tibilen⁹, Africæ Cœleſtus: ea ratione nobis, qui diuina auxilia ab ipſo Sūmo omniū opifice,ac Deo Opimo Maximo Ieſu admirāda totius Chriſtiani orbis felicitate petimus,& humana patrocinia inuocare,iure licere arbitramur:quo noſtra ſtudia tuto in omniū conſpectū prodire poſsint,inſigni alicuius Herois tutela ipſo limine pręmunita. Te vero, Pręſes vigilātiſsime,multis titulis:ac nominibus ſelegimus,cui hæ lucubrationes,noſtrorū ſtudiorūprimitiæ, nuncuparētur:non quod dignas tāto nomine vllo pacto eas exiſtimemus,ſed quod animū in te rebus literariis addictiſsimū ſemper cognouerimus nec iniuria: ſi quidē Iuſtitia,quæ inter virtutes primas obtinet, cuius ipſe clariſsimā præfecturā geris,tota cibilibus literis,iuris vtriuſq; ſtudiis, ac legū humanarū profeſſione comprehēditur,quippequæ res noſtras,vitā,corpus,& nos ipſos tueri doceant,noxios ſuppliciis coercendo,bonos premiis honorādo Agnoſcamus igitur te vere Iuſtitiæ aſſertorē:literarum, & diſciplinarū omnium vindicem profiteamur.qui ſacratiſsima iuris prudentiæ templa boni, & æquipe ritia fretus hactenus conſtitueris,ipſiuſq; primariæ ac venerandæ virtutis ſolennia circunſpectiſsime peregeris, quiq; verum illud feceris, Rempublicam ſine ſumma Iuſtitia regi non poſſe: quod apud Ciceronem,referente Auguſtino, Lelius atque Scipio egregie aſſerunt. Hinc ſane fit, vt quiſque te duce iuſtitiam amplexus, optimi ciuis officium expleat, mēte, & toto animo prependens, quod apud Xenophontem Euthydemus ad Socratem pulchre dixit. ἄχθομαι τε ἄνδρ᾽ δικαιοσύνης. ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι. Teſtis Hiſpania eſt, quę inuictiſsimo Carolo abſente, inſtaurandæ totius eccleſiæ cauſa, hæreditarię prouinciæ tutela, aliiſque rebus arduis impedito, ſub eius vnico lumine, atq; hærede Philippo, ſpectatiſsimę indolis Principe, tanta animi tui magnitudine,tanta cōſtantia,tanta denique Diuini, & humani iuris cognitione, atque prudencia,iuſtitiæ exercendæ te ſincerum Antiſtitem habuit:vt teipſum, ve luti numem quoddam dolis, vi, potentiorumq; tyrannide circunducti, & oppreſsi pro iure liberrime exigēdo non ſecus appellent, quam hi, qui quondam barbarica Aſrorum rabie,agitātibus furiis, extincto pene Hiſpanorum imperio, propriis ſedibus expluſi, ad tuum natale ſolum, vti ad Sacran anchoram, confugiētes,indigenarum,qui tui maiores fuere,auxilio ſortiſsime adiuti, paulatim totam Hiſpaniam a Maurorum faucibus ignominioſa ſeruitute aliiſq; Sarracenorū, & Arabū iniuriis ſtrenue vindicauerint. Age ergo Præſulum decus, & ornamentum,hoſces noſtros labores, quos auſpicatiſsime tuo nomini dicamus,ſub tuo ſinu fouendos, ac tutandos ſuſcipe,ſub tua perſpicaciſsima cenſura corrigēdos ſereno vultu, animoq; benigno admitte, meq; tui obſeruantiſsimum ea,qua ſoles,beneuolentia proſequere. Bene valē atq; iterū feliciſsime vale. Salmanticæ e Collegio Sanctiſsimi Saluatoris,Calendis Decembris. Anno. M.D.XL.V.

lib. 2. de ciuit. dei. cap. 21.

Lib.4.cōmentariorum.

Prima etenim pars, quæ de ſponſalibus agit, quinq; capitibus abſoluitur.

Caput primum, de ſponſaliorum nomine, & diffinitione fol.1
Caput Secundum, de ætate ad ſponſalia requiſita. fol.4
Caput Tertium, quibus verbis ſponſalia contrahantur. fol.eod.col.3
Caput Quartum, de ſponſaliorum effectu, & vinculo. fol.5
§. Primus, qualiter ſponſalia matrimonium efficiantur ex conſenſu, ratione coitus præſumpto. fol.7
§. Secundus, qualiter ſponſalia tranſeant in matrimoniũ ex traductione ſponſæ ad domũ, vel per oſcula: amplexus, & ſimilia ſigna fo.12
Caput Quintum, quibus modis ſponſalia ſoluantur. fol.13
§. Primus, quo pacto ſponſalia contracta ab impuberibus: vel a pubere, & impubere, diſſoluãtur. fo.16

Secunda Pars, quæ de matrimonio tractat, octo capitibus expeditur.

Caput Primum matrimonij diffinitionem expendit. fol.18
§. Vnicus, an matrimonium ſit ſacramentum. fol.19
Caput Secundum, an cõſenſus ſit ad matrimonium neceſſarius. fol.21
Caput Tertium, qualis conſenſus ſit ad matrimonium neceſſarius: vbi etiam tractatur de conſenſu conditionali. fol.22
§. Primus, de conditionibus adiectis cõtra ſubſtantiam coniugij. fo.24
§. Secundus, de conditionibus turpibus, & impoſsibilibus matrimoniali contractui appoſitis. fo.29
§. Tertius, de conditione aliquid dandi. fol.33
§. Quartus, de matrimonio cõtracto per metum. fol.34
§. Quintus, eandem quæſtionem de metu proſequitur. fol.37
§. Sextus, qualiter metus illatus tollatur, ac liber conſenſus manet. fol. 40
§. Septimus, de errore in contractu coniugali contingente, & de pœna in ſponſaliorum contractu appoſita fol.42
§. Octauus, an in matrimonio ſit parentum cõſenſus exigẽdus. fol.44
§. Nonus, qualiter legalis pœna huic contractui appoſita procedere valeat: atq; de pœnis contra ſecundo nubentes fœminas ſtatutis. fo.46
Caput Quartum, qualiter conſenſus coniugalis exprimatur. fol.49
§. Primus, quæ verba ſignificent coniugalem conſenſum. fol.52
Caput Quintum, de ætate ad matrimonium requiſita. fol.55
Caput Sextum, de his, quæ matrimonium impediunt contrahendum: contractum tamen minime diſoluunt: atque de matrimonio clandeſtino. fol.56
§. Primus, de impedimẽtis, quæ poſt matrimonium contigentia illud non vitiant, quamus ab initio id impedirent. fol.61
§. Secũdus, de impedimento publicæ honeſtatis iuſticiæ. fol.eod.col.2
§. Tertius, de impedimento ſacri ordinis. fol.62
§. Quartus, de cognatione ſpirituali. fol.63

§. Quin

§. Quintus, de cognatiõe legali. fo. 65
§. Sextus, de cõsanguinitate. folio eodem, colum. 4
§. Septimus, de affinitatis impedimento. fol. 68
§. Octauus, de inceſtu, & qualiter id crimen puniatur. fol. 70
§. Nonus, de diſpenſatione. fol. 77
§. Decimus, de gradibus diuina, natu rali, humana ve lege quo ad matrimonium prohibitis. fol. 80
§. Vndecimus, de diſpari cultu. fol. 85
Caput Septimum, de contractus coniugalis effectu. fol. 87
§. Primus, an vxor poſsit contrahere ſine licentia mariti: atq; ibi tractatur de bonis adquiſitis matrimonio conſtante. fol. 89
§. Secundus, de redendo debito coniugali. fol. 92
§. Tertius, an licuerit vnquã plures vxores habere: & an vxor teneatur virum abſentem expectare: & ibi traditur pœna contrahentis ſecundas nuptias viuente priori cõiuge. fol. 95
§. Quartus, de diuortio matrimonij quo ad vinculum. fol. 97
§. Quintus, de diuortio matrimonij quo ad thorum. fol. 101
§. Sextus, de pœna adulterij ciuili. fol. 103
§. Septimus, de pœna adulterij criminali fol. 107
Caput octauum, de prole. fol. 112
§. Primus, qualiter filij dicãtur legitimi, ex eo quod fuerint matrimonio conſtante concepti. fol. 114
§. Secundus, quo pacto filij legitimi efficiatur per ſubſequens matrimonium. fol. 116
§. Tertius, qualiter probet quis ſe filium legitimum eſſe. fol. 122
§. Quartus, de filiis illegitimis, naturalibus tamen. fol. 125
§. Quintus, de filiis ſpuriis. fol. 129
§. Sextus, de alimentis, quæ filiis illegitimis debentur. fol. 134
§. Septimus, quib⁹ modis abſq; principis reſcripto: filij illegitimi, efficiãtur legitimi. fol. 138
§. Octauus, de legitimatione, quæ a principe conceditur. fol. 139
§. Nonus, qualiter ſit impetranda legitimatio. fol. 145
§. Decimus: de interpretatione aliquorum verborum, quæ ſolent in legitimationibus exprimi. fol. 148
§. Vndecimus, quo tempore poſsint nuptiarum ſolenia celebrari. folio. 149
§. Duodecimus, de iudice cauſæ matrimonialis: atq; de proceſſu, & ſẽtentia eiuſdem iudicij. fol. 150

Index capitum, quæ ex iure

Pontificio, quo ad tractatum de matrimonio, in hoc opere præcipue explicantur.

Ex quarto libro Decretalium, tit. de Sponsalibus.

Cap. primum. Folio. 84. nume. 16.
Cap. secundum. fol. 13. num. 1.
Cap. ad audientiam. & cap. Iuuenis. fol. 61. num. 1.
Cap. Iuuenis. fol. 4. 1. col.
Cap. de illis. fol. 14. num. 7
Cap. ex literis. in primo. fol. 52
Cap. ex parte Ce. fol. 52. num. 5
Cap. non est vobis. fol. 88. col. 1
Cap. præterea. in 2. fol. 85
Cap. cum locum. fol. 34. & 41
Cap. commissum. fol. 16
Cap. requisiuit. fol. 6
Cap. cum in apostolica. fol. 43
Cap. in præsentia. fol. 96. col. 1
Cap. inter opera. fol. 149. num. 3
Cap. ad id. fol. 40. num. 1
Cap. sicut ex literis. fol. 14
Cap. Dilectus filius. fol. 21
Cap. tuæ fraternitatis. fol. 49
Cap. tua nos. fol. 21. num. 2. & fol. 154
Cap. Consultationi. fol. 92
Cap. Gemma mulier. fol. 43. num. 5
Cap. is, qui fidem. fol. 7. num. 1
Cap. si inter virum. fol. 15
Cap. finale. fol. 11
Cap. vnicum. §. si. de sponsa. in. 6. fol. 61

Ex Titu. de despõs. impub.

Cap. primum. Fol 45. num. 1
Cap. puberes. fol. 55
Cap. de illis. in. 1. fol. 16. num. 1
Cap. de illis. in. 2. fol. 55. num. 3
Cap. vnicum. §. 1. de desponsa. impube. in. 6. fol. 4. num. 2. & fol. 12
Cap. vnicũ. §. si. fol. 41. col. 4. & fol. 50

Ex Titu. de sponsa duor.

Rubrica ipsa explicatur. fol. 57. col. 7
Cap. cum inhibitio. §. 1. fol. 119. col. 3

Ex Titu. de Cland. desponsa.

Cap. licet. fol. 96. num. 5
Cap. finale. fol. eod

Ex Titu. de cond. appo.

Rubrica ipsa explicatur. fol. 23
Cap. Primum. Fol. 27
Cap. de illis. fol. 33
Cap. per tuas. fol. 27
Cap. finale. parte prima. fol. 25.
Cap. finale. §. fina. fol. 29. col. 4

Ex Titu. qui cleri. vel vouent.

Rubricę materia examinatur. fol. 62

Ex Titu. de eo, qui duxit in matri. quam pol. per adult.

Cap. cum haberet. fol. 136

Ex Titu. de eo, qui cogno. consan. vxo. suæ.

Cap. Primum. fol. 57. & 93

Ex Titu. de consang. & affinit.

Cap. Primum. fol. 151
Cap. super eo. 85
Cap. quod dilectio. fol. 83. nu. 12
Cap quia circa. fol. 84.
Cap. non debet. fol 67. num. 9.

Ex Ti

Ex Titu.de matri.contract.contra interd. eccle.

Rubrica ipsa tractatur. fol. 57.3.col.

Ex Titu. qui filij sint legit.

Cap Transmissæ. fol.123. col4
Cap. tanta. fol.116. col.3
Cap.per tuas. fol. 138
Cap.quod nobis. fol.119. col.2
Cap.per venerabilé. fo.140. col.1
Cap.finale. fo. 114

Ex Titu.de diuortiis.

Cap. secundum. so.101.col.3
Cap.porro.&.c.signifi. fo.102.&.103
Cap.quanto. fol. 98
C. gaudemus. fo.20.&. 98.& fo.106
Cap.finale. fol. 80

Ex Titu.de donatio.inter virum,& vxorem.

Cap.secundum. fol.9●
Cap.plerũq;.fo. 102.col.2. & fo.103.
Cap.per vestras. fol.87.

Ex Titu.de secund.nup.

Cap.primum. fol. 15●
Cap.Dominus. fol.93.col.4
Cap.cumsecũndũ apostolum.fol.47
Præter quæ etiam explicatur.
Clemen. vnica. de consangui.& affinita. sol. 43.& fol.26.col.1
Cap.quẽadmodum. de iureiu. fo.14.
Cap.literas.de rest.spo.fo.83.&fo.101
Cap.2.de conuers.coniu. fol.99
Cap. inquisitioni. de sentent. excommunic. fo. 93.col.4
Cap.finale.de procurat.in.6. fol.51.
Cap.inter cætera.22.q.4. fol. 38
Cap. cũ societas.27. q.2.fo.100.2.co.
Cap.obiiciuntur.32.q.4. fol. 95
Cap.caue.28.q.1. fol.86
Cap.omnes causationes.32.quæst. 7. fol.101.

Reliqua quærenda sunt in indice totius operis fini adiecto.

Perquam Illustri ac Reuerendissimo

Domino. D. Didaco Couarruuias à Leyua Archiepiscopo sancti Dominici Designat. Alexander Canoua Typographus. S.

IT SI SERA GRATVLATIO NON SOleret alioquin in reprehẽsionem incurrere, in me tamẽ excusari, Prę sul amplissime, non posset, nisi non modo negligentia nulla, verum iustissima quoq; causa interuenerit differendæ gratulationis. Nam cum eo tempore, quo te non tam profecto tuo, quàm Dominicani populi bono, ei insulæ antistitem præfectum omnes audiuimus, propediem epitomen hanc tuam in quartum Decretaliũ librũ cogitarem emittere, idq; tertio, decreui non ante lætitiam voluptatemq; animi meam tibi notam facere, quàm perducta ad extremum & absoluta editione libri: quam comitata gratulatio gratior accideret, atq; iucũdior. Verum cum variis casibus & molestissimis occupationibus meis fuerim ab optato illo proposito distractus, nec ante hunc diem præstare potuerim, quod tandiu debere me ferebam grauissime, cum ratio, tum etiam pudor quidam, fortasse subrusticus, distulit hoc officij, tibi à me, Reuerendissime Antistes, vel omnium mortalium maxime debitum. Quam ob rem & si sero, ex animo tamen & cupide gratulor tibi, & vt sempiternæ laudi sit tibi tuus iste sacer magistratus, exopto: quod sperare omnes iubet tua in omni & literarũ & virtutum genere præstantia, tot priuatis tot publicis rebus & muneribus spectata & cognita, quaq; vna factũ est, vt intelligant omnes & prædicent, & si titulus iste Archiepiscopi sit amplissimus, res vero ipsa præclara atq; magna, multo tamẽ plus oneris tibi, quàm honoris adiectum. Faxit Deus Optimus Maximus, vt tanto tot virtutum tuarum fructu Respub. possit quàm diutissime frui: non enim dubito, quin & is fructus & tua in omnibus merita, Principẽ optimũ & Religiosissimũ inuitent, quo magis tantam rerum humanarũ diuinarumq; scientiam: prudẽtiam: tantã religionẽ ac fidem, quam maxime in excelso & propinquo sibi loco sitam atq; collocatam velit. Vale iuris & religionis clarissime antistes, & hoc opus tuũ, quod reddimus, quasi si daremus, hilaris & placidus accipito, neq; enim vllo alio digniore munere, quã tuo te prosequi potest quisquam: & Alexandrum tuum tibi multis beneficiis deuinctum atq; obstrictum, vt semper bonitate tua potius, quàm suo merito feceris, & nunc ama. Salmanticæ ex nostra typographica officina Quinto Nonas Iulias.

1556.

Ad Lectorem.

RVNT FORTASSE, BENEVOLENtissime Lector, qui huius noſtri inſtituti rationem exigere velint, cauſaſq; requirant, cur in hanc Iuris Pontificij partem commentarios ediderim, eoſq;, omiſſa cuiuslibet capitis paraphraſi, quæ vtilior quibuſdā videretur, ad ſummam redegerim. Quibus nō iniuria vitæ, & ſtudiorum ratio reddēda eſt. Annis nanq; duodecim in vtriuſq; iuris priuata relectione exactis, admiſſus ipſe ad hoc ſelectiſsimum, totiuſq; orbis celabratiſsimum collegium, quod in hac academia Salmanticenſi admodum Illuſtris, ac reuerendiſsimus vir Didacus à Muros Ouetenſis Eccleſiæ Præſul meritiſsimus, ſanctiſsimo humani generis Saluatori dicauit, Doctoris tādem Decretorum Laurea anno Milleſimo Quingenteſimo Triceſimo nono: ætatis vero Viceſimo Sexto, inſignitus, cùm poſt biennium honorario publice accepto, munus iura Pontificia interpretandi nactus eſſem, librum Quartum Decretalium ſtatim prælegēdum aſſumpſi: ex cuius interpretum varia lectione cognoui operepræciùm me facturum, ſi, quæ apud Iuris Pontificij, ac Cæſarei Doctores, nec non apud Sacræ Theologiæ profeſſores ſparſim circa eundem tractatum legiſſem, ad breuem quandam reſolutionem præuia rationum cognitione reducerem. Qua in re veterum parſimoniam, Prolixoſq; nimis, ac ſæpiſsime diffuſſos, quamuis multæ, ac variæ lectionis, Cardinalis Alexandrini commentarios ex profeſſo fugere curaui. Nec temere capitum diſtinctam adnotationem omiſi: ſed nè mihi forent eadem ſæpius repetenda, vtq; ab extraneis quæſtionibus recederem, quæ in propriis ſedibus traditæ Lectorem erudiunt facilius, & ſuauius delectant: locis autem alienis congeſtæ faſtidium generant, atq; nauſeam prouocant, Phraſin eam, quæ nobis ſorte cóntigit in ipſis ordinariis lectionibus, expolire noluimus, quo facilius ab omnibus hi noſtri commentarij legi poſsint. Nec tàmen eam ſequimur, quæ barbaris dictionibus onuſta, abſq; vllo delectu paſsim in veterum gloſſematis ſeſe obtulit. Lege igitur hæc noſtra, & quæcunq; ſint boni conſule, ac perpetuo,

VALE.

PRIMÆ PARTIS.

HIVS igitur operis, candide Lector, duæ erũt partes: quarum Prima de spõsalibus. Secunda de matrimonio tractabit. Rursus primam in quinque capita diuidimus, quibus sequentia explicabimus. Primum, sponsaliorum definitionem. Secundũ, ætatem ad spõsalia requisitam. Tertium, quibus verbis sponsalia cõtrahantur. Quartum, sponsaliorum effectum, & quo pacto ipsa sponsalia in matrimonium transeant. Quintum, qualiter sponsalia dissoluantur.

EX CAP. SEQVENTI.

1 Sponsaliorum definitio, & eiusdem nominis ratio.
2 Sponsalia etiam dici munera, quæ ab sponso sponsæ dari solent.
3 Sponsalia proprie dici, quæ de futuro appellamus, quandoq; tamen & id vsu frequentiori, quæ de præsenti iuris Pontificij professores appellant & nu. 5.
4 Spõsa ante nuptialem benedictionem, vel carnis copulam: vxor vero postea a sacra scriptura, canonibus, & communi appellatione, dicitur.
5 Intellectus ad.l.non sine. C. de bonis quæ liberis.
6 Vlpianũ in.l.Si vxor. §. diuus.ff. de adult. in sponsa.de futuro intelligendum esse.
7 Intellecta, atq; exacte perpensa verba Barto.in eodem.§.diuus.
8 Adulterium minime committi cũ alterius sponsa, quam de futuro appellamus.
9 Verus Vlpiani sensus in.d.§.diuus.
10 Eiusdem interprætatio in.§. Si minor. sub eadem lege.
11 Papiniani non inelegans intellectus in.l. miles.§.quærebatur.ff.de adult.
12 Percutiens clericum cum sponsa fornicantem an sit excommunicatus sentẽtia canonis.
13 Filius natus ex fornicatione, cum alterius sponsa de futuro contingenti, adulterinus non est.
14 Qui cum alterius sponsa de futuro fornicatur, in interiori animæ iudicio, non tenetur hãc qualitatem sponsaliorum sacerdoti indicare.
15 Regia lex.2.tit.15.lib.8. ordi. ad vnguem exponitur.
16 Verus ac germanus sensus.l.sciẽdum.ff. ad l. Pompe. de parricid.

CAP. I. 1

CAP. PRIMVM.

SPONSALIA, autore Florentino, sunt futurarũ nuptiarũ promissio. ex eo sic dicta, quod veteres per stipulationem futuras sibi vxores spõderent.l.1.&.2.ff.de spon.l.sponsio.ff. de verb.sign. & ibi Altia.c.nostrates. 30.q.5. & hæc quidem sæpissime precedebant nuptiarum fœdera, quæ variis gẽtium moribus solenniter sancie bãtur. Nam & Lactantius Firmi. lib. 2.diuina.instit.c.10.autor est, aqua & igni nuptiarum fœdera contrahi solere, eo quod humore, ac calore animãtium fœtus corporentur. Cuius solẽnitatis meminit Iurisconsultus in.l.penul.ff.de donatio. inter virũ, & vxorem. vbi Budæus id eleganter explicat & Plutarchus in problematis Romanis cap.1. qua in re, qui priscorum ritus nosse cupit, legat Quintũ Curti. libro.8. vbi agit de Alexandri, & Roxanes connubio. Alexan. ab alexan. dierũ geniali.libro.1.cap.24. Virgi. Polydo. de inuentio. rerum libro. 1.cap.4. Ludo. Cęliũ.lectio. antiqua. lib.15.cap.15.&.17. Nobis, qui Christi fidem profitemur, satis sit ab ecclesia sancitum esse in nuptiis contrahendis morem, religioni maxime conformem, quem tradit tex.in cap.aliter.& cap.nostrates.& cap.fœminę.30.q.5. neq; is ad vinculi cõiugalis effectum attinet. vt probat text.in cap.1.de spõsali. cum communi doctorum intellectu. Huic etiam sponsaliorum significationi

A

cationi aptari poteſt alia ratio, qua cõ ſtat ſponſorem dici eum, qui pro alio promittebat, & inde ſponſalia dicta, quia is, qui vxorem ducturus erat, non ab ipſa, ſed ab eo vnde ducturus erat, nempe a patre, vel a fratre ſtipu labatur, eam in matrimonium ductũ iri. vt ex Aulo Gellio lib.4.c.4. dedu cit Altiat.lib.1.parerg.c.2. Quibus & illud adiiciendum eſt: ſponſalia etiam dici munera, quę ab ſponſo ſponſę da bantur.l.1.C.ſi nupti.ex reſcript.petã. 2 & in rubr.&.l.1.C.ſi rector prouincię ſponſalia dederit.lib.3.C. Theodoſiani. Sic primo regum cap.18. ſcribitur, non habet rex ſpõſalia neceſſe, niſi tãtum centum pręputia Philiſtinorum.

Non tamẽ inficior ſpõſalia dici quãdoqȝ non tantũ futuri coniugalis con ſenſus promiſsionem, quam ſponſa- 3 lia de futuro magiſtra voce appellamus, verum ipſam mutui coniugalis conſenſus dationem, quam ſponſalia de præſenti dicimus: vnde ſponſam eam dicemus, quę vere matrimonio addicta eſt.quod ſacra ſcriptura, & iura canonica paſsim obſeruãt. c. tertio loco.de pręſumpt.c.2.c. fin. de ſponſ. duo.c.coniuges. c. qui deſponſatam. 27.q.2.non ex eo tantum, quod futura traditio corporum promittatur, vt exiſtimat Abb.in.c.pe. de ſpõſa. & Felin.in rub. de ſpõſa.2. colum. ſed ex eo quod matrimonium per ſponſionem, id eſt per ſtipulationem, vt moris eſt, contrahatur, per interrogationem, & reſponſionem.c. pe. de ſponſ.

Quod etiam apud veteres fieri ſole 5 bat, ſiquidem vxor interrogabatur a viro, an vellet ſibi eſſe materfa.rurſus vir ab vxore interrogabatur: an vellet ſibi eſſe paterfami.autore Boetio libr. 2. Topico.quem Altia.retulit in.l.pro nunciatum.§.matrem.ff.de verbo.ſignificatio.& Tiraq.de legib.connub. l.3.colũ.3.Hinc noſtrates vxorem ab ſponſa, quę coniugalem conſenſum præſtitit, hoc ſolo diſtinguunt, quod 4 vxor poſt nuptialẽ benedictionem, & ſolennitatem, ſeu carnis copulam dicatur: antea vero ſpõſa appelletur. c.ex publico.de cõuerſ. coniug. quam ſignificationem diuina etiam ſcriptura obſeruat, & eam frequẽs vſus recepit.ſecundum Abba.in dicto.c.ex publico.vbi tex.ea vtitur.notat Anchar. conſ.21.colum.penul.Felin.in rubr.de ſponſa.optime Deci.conſ. 540. ſed & has ſponſas quandoqȝ dici coniuges, vel vxores conſtat, nõ re prẽſentium ſed ſpe futurorũ, ex eo quod propter fidem, quam in deſponſatione dederunt, poſtea efficiãtur vere vxores.c. ſic quippe.27.q.2. vbi Gratia. ex pluribus autoritatibus hoc ipſum probat, cuius eſt locupletiſsimus teſtis Hieron y. aduerſus Heluidium de perpetua virginitate beatę Mariæ. 2. Tomo.

Verum apud Iuriſconſultos proprior, ac frequentior eſt prima ſponſaliorum, atqȝ ſponſarum ſignificatio, qua ſponſas ꝓprie intelligimus, quas de futuro appellamus: quod Abba. Anto.& Feli.in rub. de ſponſa. & Cõrra. Lagus in methodica iuris.titu.de nupti.fatentur.

Ex quo infertur primo intellectus ad.l.non ſine. C.de bonis, quę libe. vt intelligẽda proprie ſit in ſponſis de futuro, quibus ſpõſalitia largitas ita cõuenit, vt minime de hoc dubitare liceat.l.cum veterũ. C.de dona.ante nup. Auth.vt ſpõſ.largit collat.8.Regia.l. 2.tit.11.part.4.nam de ſponſis de præſenti iam idẽ ſtatuerat.l. 1. C. de bonis

quę

quę lib. ſub nomine viri, & vxoris.

Secundo ex his patet. l. ſi vxor. §. diuus. ff. de adulte. dum coitum alterius cum ſpõſa vindicare permittit, in ſpõſa, quam de futuro vocamus, intelligendam eſſe, vt propriam iuriſconſultorũ ſignificationem ſequamur. Nec huic interpretationi Barto. ibi aduerſatur dicens ſpem matrimonij, quam ibi violari phibet lex, intelligi quãdo ſponſalia iam ſunt contracta de præſenti: non enim exigit Barto. ſponſalia, quę nos de preſenti vocamus, eſſe contracta, ſed contractum ſponſaliorum iam præceſsiſſe cum promiſsione præſtandi futurum conſenſum cõiugalẽ, vt ſpes matrimonij poſſet dici. Nam alias, inquit ipſe, ſponſalibus non preçedentibus non diceretur ſpes matrimonij ex eadem. l. §. ſi quis vxorem. vbi maritus non accuſat vxorem propter adulterium, quod commiſerat ante matrimoniũ contractum cũ ibi nulla ſponſalia ipſum matrimoniũ preceſſerint. Nec decet opinari ita ineptum Bartol. ſenſum fuiſſe, vt minime putaret ſpẽ matrimonij dici poſt ſponſalia futurum matrimonium promittentia. Id vero conſtat. Barto. aduertiſſe non poſſe dici ſpem, niſi ex aliquo actu præcedẽti: quod probat tex. vbi Bartol. in. l. quod ſeruus. ff. de cõdictio. ob cauſ. Bartol. idem in. l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obligatio. q. 6. Abb. & Imol. in. cap. 2. de renuncia. optime Aymon. Sauillianus conſ. 11. colum. 2. &. 3. ſenſit text. in. l. non ſolum. §. ſi libertus. ff. de excuſatio. tuto. Sic etiam dictá. l. vxor. §. diuus. intelligit gloſſ. in. c. quemadmodum. verb. ſponſam. de iureiuran. Abb. & Præp. in. c. diſcretionẽ. de eo, qui cogno. conſ. vxor. Oldra. & Alber. in. l. miles. §. quærebatur. ff. de adulte. Quæ omnia non temere adduximus: ſed vt quoſdam obiter oſtenderemus allucinari, quippe qui in ſpõſa de præſenti. d. §. Diuus. intellexere, quorum primas obtinet gloſſ. in cap. ſi vero. in. 1. de ſenten. excommu. ibi recepta communiter. Ana. in capit. 1. de adulte. Feli. in rubr. de ſponſ. 2. colum. id certe falſum, & ab illius legis vero ſenſu, eſt alienum. Qua lege ſic perpenſa quidam probare conãtur, adulterium committi cum alterius ſponſa de futuro. gloſ. in dicto. c. quemadmodum. Abb. & Præp. in dicto. c. diſcretionem. Oldrad. & Alberi. in dicto. §. quærebatur. pro quibus videri poteſt tex. ſub eadem lege. ſi vxor. §. ſi minor. vbi iure ſpõſi poteſt quis adulterium cum propria ſponſa commiſſum accuſare, quamuis iure mariti non poſsit: ergo adulterium cum ſponſa alterius committitur. Quod tantum abeſt vt probem, vt apertiſsimis argumẽtis id falſum eſſe cõuincam. Primum enim a definitione adulterij argumentum aſſumo. Eſt autem adulteriũ, coitus mentalis, vel realis, per quem alterius thorus violatur. c. lex illa. §. adulteriũ. 36. q. 1. l. inter. §. 1. ff. de adult. l. inter ſtuprum. ff. de verbo. ſignifi. & colligitur hæc definitio ex diuo Thom. in. 2. 2. q. 154. artic. 8. gloſſ. in rubr. C. de adulte. Docto. in rubr. infra de adult. ſed coitus cum ſponſa non violat thorum alterius: ius enim ſponſo non competit accedendi ad ſponſam ante coniugalem conſenſum expreſſum, vel tacitũ: igitur nõ erit adulterium coitus, cum ſponſa alterius contingens. Secundo eadem. l. inter. aſſerit adulterium ſolum cum nupta committi: ſponſa vero nupta non eſt: ergo coitus cum ea

7 8

adulterinus minime censetur. quod etiam probat dicta. l. si vxor. §. si quis vxorem. Tertio eandem opinionem probo autoritate glos. in cap. quidam desponsauit. 27. q. 2. quæ negat adulterium committi cum spõsa alterius de futuro. glos. etiam in dicto. c. discretionem. cum sponsa tantum de præsenti adulterium committi, notat. vbi Cardin. hanc opinio. aperte sequitur. idem probat glos. in cap. si vero. in. 1. de sponsa. excommu. quibus cõuenit, quod Anton. in dicto. c. discretionem notat dicens adulterium committi ex iniuria illata vinculo matrimonij, etiá ante copulam. idem tenẽt Ana. in dicto. c. 1. de adult. Felin. in rub. de spon. 2. colum. ac Ioan. Lupi. huius sentẽtiæ esse videtur in rubr. de donat. §. 20. in princip. Mihi tamen hoc ipsum asserenti obiiciet statim lector, me contraria opinari, quippe qui. §. Diuus. in sponsa de futuro intellexerim, & negem cũ ea adulterium cõmitti. Cui ego respõdeo, ex rescripto Imperatoris licere sponso coitum alterius cũ sponsa vindicare per text. in dicto. §. diuus. non tamen ex eo quod ille coitus sit adulterinus: sed vel quia iniuria atrox spõso infertur, propter spẽ matrimonij, vnde sponsus non vindicat hanc fornicationem, eo quod sit adulterium: sed ratione atrocis iniuriæ sibi illatæ:
9 quemadmodum iniuriam sponsæ illatam vindicare licet ob eandem matrimonij spem. l. item apud Labeonẽ. §. sponsam quoque. ff. de iureiur. vel saltem in dicto. §. Diuus. sponsus non vindicat illam fornicationem iure adulterij. quod mihi sat est. atq; hunc opinor esse verum sensum dicti. §. Diuus.

Non obstat. §. si minor. sub eadem, l. quia loquitur in accusatione, quæ fit iure sponsi non iure adulterij, quod aperte ex eius litera constat. Vel erit il
10 le text. intelligendus in sponsa ad domum traducta: cum qua ex illa traductione consensus coniugalis saltem tacitus interfuerat: cum illa esset nubilis, malitia supplente ætatem. vt ibi cõstat. & probatur hic traductionis effectus in. l. mulierem. ff. de ritu nupt. a lege tamen sponsa appellatur ante duodecimum annum traducta: non vxor: quia lex illam ætatẽ vxoribus statuerat. l. in sponsalibus. ff. de spõsalib. quá ætatẽ malitia præueniri posse quoad vxoris nomen lex ciuilis minime permiserat: imo etiam nuptam ante duodecimũ annum nõ appellari vxorem, donec duodecimus annus sit completus, probat. l. minorẽ. ff. de ritu nupti. & sponsalibus præcedẽtibus si nuptiæ sequantur ante duodecimum annum solenniter, nomen sponsaliorum, & sponsæ adhuc durat. l. quæsitum. ff. de sponsalib. tametsi ad matrimonij vim malitia ætatem suppleat: quod alibi trademus.

Ex his subinfertur intellectus ad tex. in. l. miles. §. quærebatur. ff. de adulte. dum dicit eum non esse adulterum,
11 qui spõsam alterius accepit vxorem, & cognouerit carnaliter: nã idem est dicendum si cum ea absque coniugio fornicetur: quamuis iniuriam irroget sponso: ob quam vel iniuriarũ actionem in iudicium sponsus deducere poterit: vel iure sponsi illud crimen vindicare: non iure mariti, nec ratione adulterij.

Secundo ex eadem assertione con-
12 stat, quod quamuis clericũ cum vxore fornicantẽ percutiens, nõ teneatur absolutionẽ excõmunicationis petere a summo

a ſummo Pontifice.c.3.ad fi.de ſen.ex cõ.eam tamẽ petere debet ab ipſo Romano Pontifice ſi clericũ, cum ſponſa de futuro fornicantẽ, percuſſerit. vti ſenſit gl.ab omnibus approbata in dicto.c.3. ſed ratione iniuriæ, quæ ipſi ſponſo infertur ex hoc crimine, crederem ipſum excuſari, & ſatis eſſe ab epiſcopo eundem abſolui: nam & ex eodem. c. apparet percutiẽtem clericum cum ſorore fornicantem excuſari.

13 Tertio hinc patet, filios ex tali fornicatione natos non eſſe adulterinos: quod ad plurium legum, & canonũ intellectum plurimũ conducit. Quarto colligitur ex his eum, qui cum alterius ſponſa de futuro fornicatus fuerit, non teneri ad confitẽdum ſacerdoti hanc circũſtantiam, ſeu qualitatem ſpõſaliorum: nec ipſammet ſponſam ad hoc adſtringi: cũ hæc qualitas ſpe-
14 ciem peccati non mutet: omnibus tamen iniuriam paſsis ſatisfactio debetur. receptum enim eſt frequẽtiori calculo, circunſtantias, quę non mutant criminis ſpeciem, non eſſe reuelandas ſacerdoti in interiori animæ iudicio. Tho.in.4.diſtin.17.q.3. Floré.3.par. tit.17.c.17.§.5. Sylueſt.verb. cõfeſsio. 1.q.9.& verb.circunſtantia. ac Martinus Nauarrus, quem pręceptorẽ Salmanticæ habuimus: at nunc Coimbricæ non vulgari ſtipendio ius canonicũ profitentem, propter eius ſummá iuris vtriuſq; ſapientiá, & mores integerrimos, veneramur. is inquã in.c.cõ ſyderet.de pœnit.diſt.5. in princ. dum tractatũ de circunſtantiis exactiſsima diligentia expendit, hãc communem opinionem probat. Quinto conſequitur ex ſupradictis, pœnas a canonibus legibuſue, pro adulterij crimine ſpecia tim deſignatas, locum nõ habere pro coitu cum alterius ſponſa ante coniugalem conſenſum perpetrato, quam aſſertionem plurimũ coadiuuant Regiæ leges. vna ſub titu. 15. libr.8.in ordinat. quæ. 2.eſt.altera.81. inter leges Tauri ſancitas. Dicta tamen.l.2. exigit ad adulterij pœnas ipſos ſponſos, qui coniugalem conſenſum præſtiterunt, conſtitutos fore in ætate perfecta, duodecim annorum in fœmina, quatuordecim in viro, per canones ad matrimonium requiſita: quaſi lex illa velit ſancire pœnas adulterij non habere locum quando violatur matrimonium, quod ante perfectam ætatem contractum, malitia ſupplente ętatis defectum, verũ matrimonium iudicatur: nam, vt alibi dicemus, ſi fœmina ante ætatis annum duodecimũ diſcretionem habens contrahat matrimonium, & ex eo quod ab alio quam a merito cognita fuerit, appareat apta matrimonio, verum coniugium iu-
15 dicatur. gloſſ. & ibi Doct.in.c.vno.§. 1.de deſpon.impub.in.6. ſequitur eam Prępo. dicẽs eſſe communiter approbatam in.c.de illis.in.2.eod.titu.& tamen lex illa regia hoc caſu non videtur permittere adulterij accuſationẽ, quam oporteret permitti ſaltem iure ſponſaliorum ſicuti permiſit Iuriſconſultus in dicta lege ſi vxor.§.ſi minor. quo fit, vt Regia lex ſit intelligenda. Primo vt verum adulterium, cõmiſſum tamen ante ætatem nubilem a iure diffinitam, lege Regia impunitum ſit: quod probare videtur Regia lex. 4.titu.19.par.6.atq; etiam.l.ſi minor. ff. de adult. ita vt licet iure communi huius criminis accuſatio ſponſaliorũ iure ſit permiſſa: adulterij vero ratione prohibita, ex dicta.l.ſi minor.adiũcto.§.ſi minor.l.ſi vxor. iure tamen

Regio omnino impunitum sit adulterium commissum ab sponsa de præsenti, malitia ætatis defectum supplente: imo eadem Regia lex probat immunem esse fœminam maiorem ætate nubili adulterium committentem, si sponsus minor sit quatuordecim annorum: quod durum est, si ipse sponsus matrimonio aptus spõsalia de præsenti contraxerat. Vnde secundo Regia lex intelligi potest, quando sponsus nondum erat perfectæ ætatis ad matrimonium, nec ex eius parte constabat potentia ad carnalem coitum: tametsi spõsa potens ad eũ esset: quo casu matrimonium non est, ideo nec adulterium committitur: non enim arbitror velle legem illam impunitum relinquere adulterium cõmissum cũ sponsa de præsenti, quæ viri potens est ante duodecimum annum, si ipse sponsus ætatis sit perfectæ, vel coniugio aptus ex præmatura potentia coitus: cum in his casibus verum matrimonium contractum fuerit.

Nec obstant leges prohibentes minores nubili ætate accusari de adulterio, quia ex præsumptione procedũt: quasi nõ sit vero simile luxuriæ crimen ab eis committi: nec prohibent accusationem omnino, sed præsumptionem innocentiæ inducunt: non tamen inficior adulteros minores ætate nubili, non ita acriter, vt maiores, puniendos esse, etiam adulterio vere probato. Tertio potest lex Regia intelligi, vt etiam vere adulterio commisso, in hoc casu marito non liceat occidere adulteros, nisi ipsum matrimonium iam inter maiores nubili ætate cõstet, etiam si malitia supplente ætatem sit illud verum coniungium, quod lex induxit propter defectum ætatis.

CAP. I.

Tertio principaliter ex præmissa spõsaliorũ cognitione deducitur interpre
16 tatio vera. l. sed sciẽdũ. ff. ad. l. Põpe. de parri. vbi Iurisconsultus asserit legem Pompeiam in sponsis locum habere, vt intelligamus sponsos illos, qui promiserunt præstare coniugalem cõsensum, quos de futuro appellamus: ná in sponsis de præsenti aperte id cautũ, & expositum fuerat in. l. 1. ff. ad legẽ Pomp. de parri. notat. gloss. in. §. alia. institu. de pub. iudic. vbi probatur in occidente vxorem locum habere legẽ Pompeiam: atq; eadem ratione in vxore occidẽte virum idem seruabitur: sicuti probatur in. d. l. 1. & eleganter expressit doctissimus ille vir, qui Alphõsi Regis imperio leges, quas Partitas Hispani vocamus, concinnauit in. l. 12. tit. 8. part. 7.

Denique, vt summatim agamus, cum de spõsis mentio occurrerit in aliqua lege, aut alia quauis parte, quæ explicanda sit, de his intelligendũ est, qui nondum matrimonium contraxere coniugali cõsensu prestito: ni aliud suadeat communis, ac frequens vsus loquendi, eiusue intentio, qui legem condidit, contractum, aut testamentum fecit: qua in re preter Feli. in rub. de sponsa. legito Paul. Parisi. consi. 62. colum. 3. volumi. 4.

EX CAPITE sequenti.

1 Aetas septem annorum ad sponsalia requisita præmaturo iudicio, ac malicia supplẽri, & præueniri potest.

2 Sponsaliorum contractus annum septimũ ita completum exigit, vt inceptus minime sufficiat.

3 Sponsalia ante septennium contracta ex consensu tacito, post septennium cõualescunt.

CAPVT

Caput ſecundum de ÆTATE AD SPONſalia requiſita.

1 AETAS vero ad ſponſalia contrahenda non ita matura, ac prouecta vt ad matrimoniũ exigẽda eſt: cum ſit ſatis ipſos ſpõſos quid agant intellige re: vt inquit Iuriſconſultus. in. l. in ſpõſalibus. ff. de ſpõſa. ſeptẽ annos requirens: quod iura canonica paſsim probãt. c. literis. ac acceſsit. c. ad diſſoluendũ. de deſpõ. impube. adeo vt, nec malitia contrahentiũ præueniri hanc ætatẽ poſſe, exiſtimet Abb. in. c. iuuenis, de ſpõ. quia vbi certa ætas ad intellectũ, & diſcretionẽ requitur a iure, nõ poteſt ſuppleri malitia, nec pręcoci iudicio. l. qua ætate. ff. de teſta. ex cõmuni intellectu: quẽ etiã ſequitur Frãc. in rub. de teſta. in. 6. verſ. primo prohibetur. ſenſit gl. in. c. ſi pater. verb. impuberes. de teſtam. in. 6. vnde ſi impubes ante legitimã ætatem religionẽ profiteatur ſolenniter, profeſsio eſt nulla. c. 1. de regul. in. 6. etiam ſi maxime diſcretus ſit puer, ac doli omnino capax glo. ibi cõmuniter approbata. in. c. poſtulaſti. de regul. quam Abb. ſequitur in. c. ſignificatum. eo. titu. idem notat Cardi. in Cle. fi. de ætat. & qualit. q. 3. Abb. in. c. atteſtationes. de deſpon. impube. Sylueſtr. verb. religio. 2. q. 12. & verb. religio. 3. q. 2. & Caiet. verb. votum. verſi. imperfecto. His ergo probari poteſt Abb. opinio. in. d. c. Iuuenis. cui etiam ſuffragatur Regia. l. 6. tit. 1. part. 4. quę dum matrimonij mẽtionem facit, ætatem malitia ſuppleri dicit: ſed vbi de ſponſalibus loquitur, de ſupplenda ætate verbun nullum: erit tamen dicta lex reducenda ad canonum deciſionem. Eandem Abba. ſententiam ſequitur Brunellus in tracta. de ſponſa. concluſ. 4. Sed Bernar. in. d. c. iuuenis. contrarium palam aſſerit dicens in caſu illius tex. ſponſalia ante ſeptennium valida eſſe: quia malitia ætatis defectũ ſupplebat: & quãuis quo ad intellectum illius tex. non recipiatur. glo. illa: tamen in hoc dicto communiter eam probari, teſtatur ibi Pręp. quæ quidem opinio probatur ex ratione Iuriſconſulti in. d. l. in ſponſalibus, dicẽtis ſatis eſſe ſponſos quid agant intelligere: igitur ſi præcocis iudicij paruulus quid in hoc contractu agas ſatis intelligit, nõ video cur ętas exacte expectanda ſit: nam & ea ratione, qua ante ætatem matrimonio deſignatam prę matura potentia ad generãdum ipſum ætatis defectum ſupplet, in ſpõſalibus ipſe intellectus idẽ efficiet: quo fit, vt gloſſ. opinionem veriorem eſſe exiſtimem: quam etiam Thom. aſſerit. in. 4. diſtinct. 27. q. 2. arti. 2. gloſſ. in cap. ſponſam. de ſponſa. Ioannes Andre. Domi. & Frãc. in. c. vno. in principi. de ſponſalibus. in. 6. Bald. conſi. 44. in. 4. volu.

2 Hęc tamen ætas ſeptem annorum ita perfecta eſſe debet, vt non ſufficiat ſeptimum annum eſſe inceptum, niſi completus ſit capi. literas. & capi. ſequenti de deſponſ. impube. & poteſt ſuaderi ex verbis iurium, quę exigunt ſeptem annos in cõtrahentibus ſponſalia, quo quidem caſu non eſt ſatis annum eſſe inceptum, ſicut eſſet ſi iura permitterent ſponſalia contrahi poſſe ab exiſtentibus in ſeptimo anno gloſſ. quæ ita diſtinxit in clementi. fina. de ætate. & qualita. ibi ab omnibus recepta. Bartolus, & alij in. l. ſi cui

legetur.ff.de legatis primo. Abb.in.c. cum in cunctis.in princ.de elect.Felin. in.c.cum vicesimum.de offi.deleg.co. penu.quam distinctionem communé esse fatetur Corne.cós.213.in. 1. volu. dies tamen vltimus anni vtroq; casu sufficit etiam inceptus, licet nondum sit completus.l.qua ætate.ff.de testa. quá ad hanc rem allegat Abb.in.c.at-testationes.de despō.impub. ætas ve ro septem annorum ex eo ad sponsa-lia sufficiens videtur, quod volūtas, quę in naturali cōsensu quiescit, cadit in impuberem, qui ætatem septem an norum compleuerit.l.si infanti.§.vlti. iuncta.l.potuit.C.de iure delib. tradit Zasius.in.q.2.de Iudęis.

Cæterū si sponsalia ante septēnium cōtrahantur, & nulla sint:post septem
3 nium tamen conualescunt, ex tacito etiam consensu ad sponsalia deducto. gl. quá ibi notāt Abb. & Docto.in.c. literas de despon.impub.probat text. secūdum Abb.ibi.in.c. duo pueri. eo. titu.& in.c.vnico.in princi.eo.tit.in.6. hic enim cōsensus ad hunc contractū sponsaliorum sufficiens est.

EX CAP. SEQVENTI.

1 Sponsalia contrahuntur verbis,ex quibus futurus cōiugalis cōsensus promittitur.
2 Sponsalia verbis pręsenti consensui aptis contracta,quę tamen ætate impediente non possunt esse de præsenti, ex iuris interpretatione erunt de futuro.
3 Verratio ad text. in cap.vnico.§.1. de despon.impu.in.6.

Caput. 3. Quibus verbis sponsalia contrahuntur.

1 HIS verbis, quibus ad futurū matrimonium cōsensus promittitur vera sponsalia contrahuntur.c.penul. vbi

notant Abbas,& Præp.c.ex literis.S.
2 Syluani.c.sicut.de spons.c. iurauit. de probat.& ibi Abb. illis autem verbis, quibus cōiugalis consensus significatur, impediente tamē ætatis defectu, legitimus ad matrimonium non censetur, contrahuntur sponsalia iuris interpretatione: quáuis ex cōceptis verbis matrimonium censendum foret.c. vnico.§.1.de despō.impub.in.6.& ante illum text.probatur idem in.c. a nobis secundum Præp.ibi & in.c. attestationes.& in.c.fi.eo.ti.tametsi ex antiquioribus quidam nec sponsalia contrahi existimabant, quando minores ætate ad matrimonium requisita,per verba coniugio apta contraxerunt:ex eo enim, quod actus intētus minime valebat, vt matrimonium impediēte ætatis defectu,nec valere debebat ille actus eo modo,quo fieri poterat: nēpe vt spōsalia:quemadmodum disputat glos.in.d.c.a nobis. cuius controuersiam refert glos.in.c.vnico.de despō.impube.in.6.versi.de futuro. Nec videtur procedere illius text.decisio:si aduertamus ad opinionem Bart. quę communis est in.l.1.§.si quis ita. ff. de verb. oblig. vbi scribit per illum text. actū eo modo, quo agitur inualidū, minime valere eo modo, quo fieri recte potuit, si tractetur de obligatione contrahenda, quæ a duorum voluntate pēdet. idem probare videtur tex. in.l.eo tempore.versi.fideiussorem.ff. de peculio.&.lege.1.§.deinde.ff.quod iussu,cum ergo actus hic pēdeat a volunte duorum, & agatur de obligatione contrahenda, nec vt factus est, valere potuit, scilicet, ad matrimonium, nequaquam prodesse debet ad sponsalia, quę cōtrahi recte poterant: qua ratione ne ab illius. §. 1. decisione

disce

discederet noster Coryphæus Panor. in.c.cum super.de offi.dele.illum text. cõtra Bart. & cõmunem notat ab eadem opinione recedens. Verum quia Bart.opinio iure recepta videtur,conuenit, vt ad illũ tex.in.d.§.1.aliquot ra
3 tiones assignemus, ne subuertat quæ diu a Iurisconsultis recepta sunt, & primo Alex.col.3.Socin. col.pe.Ias. nu. 19.Lãc.Galiaul.conclusio.7.in.d.§. si quis ita. & Fran.in.d.c.vnico.§.1. col. 1.Ant.& Prep.in.d.c.a nobis. & Feli. in.c.cum super.col.3.intelligere videntur.tex.in.d.§.1.quãdo actus non valet, vt agitur,ex defectu causę efficientis,id est,personæ,quo casu actus deficiens in causa efficienti valet eo modo, quo agi potuit, si nõ valet, vt agitur,etiam si tractemus de actu a duorum voluntate depẽdenti.atq; ex Barto.in.d.§.si quis ita. colligunt hunc intellectum iuniores quidam paulo ante citati. Barto. tamen loquitur quando tractatur de obligatione dissoluenda,fauore liberationis:tunc etenim actus,qui nõ valet, vt fit ex defectu personæ,& sic causæ efficientis , valet eo modo,quo fieri potuit.l.quacunq; ratione.ff.de procurat.non autem loquitur Bart. quãdo agitur de contrahenda obligatione:vt ibi perpendunt Altiat.7.concluſ.& Crot.concluſ.8. qui 1 allegat tex.in.c.ex parte.de cõc. præb. & in.l.maritus.C. de procur. ad probandum, quod actus inualidus, vt fit propter defectũ causæ efficientis, non valet, vt fieri poterat, quando agitur de obligatione cõtrahenda. & quãuis Crotto respondere poteram , tamen quia hoc ipsum est, quod Bar. voluit, atq; in dubium reuocari poterat communis opinio , quod modo tractare non vacat. Sit secundus intellectus ad tex.in.d.c.1.§.1. vt procedat matrimonij fauore.qui fortasis quibusdã non placebit , quippe quibus huiusmodi respõsiones ratione iusta destitutę minime applaudeant . Potest igitur tertio ille tex. intelligi, vt eius decisio locum habeat optimo iure , quia sub cõtractu matrimonij etiã sponsaliorum conuentio comprehenditur, vbi enim id quod fieri poterat sub eo , quod fit includitur , actus inualidus eo pacto, quo fit , valet eo , quo fieri poterat. l. tam angusti.ff.de seruit.ubi Ang. Alberic. Flori. & communis hoc ipsum notant, & sequuntur Docto.in.d.§.si quis ita . Hinc ergo dari potest ad. d. §.1.decidendi ratio:quam Crott.in.d. §. si quis ita. conclu. 8. reddit. & ante eum opinor Ioan.Mona.& Domi.in d.c.vnico.§.1. eiusdem sententiæ fuisse : nec detractat Henrric. qui in dicto c.a nobis. dixit illum.§. primum procedere ob intẽtionem contrahentium qui videntur sponsalia voluisse cõtrahere , casu quo matrimonium inualidum foret.Quibus igitur verbis sponsalia cõtrahantur ex. d. regula cõstat, quam diligẽtius tractabimus, vbi quibus verbis matrimonium contrahatur,explicabimus.

EX CAP. SEQVENTI.

1 Promittens contractũ agere, licet nõdum ex hoc contraxerit contrahere tamen tenetur.

2 Promittens aliquam fœminam ducere in vxorem,etiam absq; iuramento, eã accipere tenetur præstito coniugali consensu : alioquin mortale crimẽ committit.

3 Sponsio prima futuri coniugalis cõsensus præfertur secundæ,etiam iuratæ.

4 Ecclesia nec vult , nec potest secluso cõsensu eorum, qui cõiugendi sunt,matrimonium efficere.

5 Vera interpretatio cap.requisiuit de spõsa.

6 Matrimoniũ metu contractum est nullum omnino,etiã si vim passus coactus fit eã vxorem

vxorem accipere, cui prius coniugalem consensum promiserat.

7 Ecclesia tolerat quandoq; minus malum, vt maius euitetur.

8 Simplex fornicatio peccatum mortale est, & iure naturali prohibita.

9 Quæ dicatur concubina, & quo pacto meretrices in republica tolerentur.

Caput. 4. de sponsaliorum effectu, & vinculo.

1 DE sponsaliorum effectu & obligatione acturus illud premitto, quod is qui spõsalia contraxerit tenetur coniugalem consensum præstare, & sic promissum absoluere: in cæteris enim contractibus is qui contrahere promisit, licet nondum ex hoc contraxerit contrahere tamen tenetur. l. si fideiussor. §. meminisse. ff. de leg. 1. l. si quis stipulatus sit stichũ. §. vlt. ff. de verb. obli. qui enim promisit fideiubere, & si vere fideiussor nõ sit, tenetur tamẽ fideiubere: & qui locare promisit locare tenetur. l. in bonę fidei. §. si tamẽ. ff. de eo quod cert. loco. & qui vẽdere promisit vendere tenetur, notatur in. l. si sterilis. §. penul. ff. de actioni. emp. Bart. & alij in. l. si eũ. §. qui iniuriarũ. ff. si quis caut. ex quo patet, promittentẽ aliquam in sponsam acceptu rũ nondũ spõsalia contraxisse, sed spõsaliorũ contractũ promisisse, vt docet Vincen. quẽ ibi sequitur Ioã. And. in c. si inter. de spon. Hérri. in ca. is. qui fidẽ. pe. col. eo. ti. Nicol. Milis. in repert. verbo. sponsalia nõ contrahuntur, & And. Tiraq. lib. 2. de retractu. §. fi. nu. 53. longe equidẽ distat promissio contrahendi ab ipso contractu, etiã si promissio sit facta cũ iuramẽto, vt tradit

Nicol. Boeri. decis. 3. col. 1. & 2. dicens ex hoc filiam, quæ iuraméto præstito promisit renũciare bonis paternis, nõ teneri ad renunciandũ iuramento adiecto, sed satis esse simpliciter renunciare. Qua de re modo non disputo, eam tractaturus in cap. quamuis pactũ. de pactis in. 6. in initio. 3. part. nume. 3. Sed tamen in matrimonij cõtractu illud constat omnino debere illud contrahere eum, qui promisit aliquã in vxorem accipere. tex. est in ca. ex literis. S. Siluani. in ca. sicut. in. c. requisiuit de sponsa. & in. c. 2. eo. tit. licet in hac promissione iuramentũ præstitũ non fuerit. probat. text. in. c. de illis in. 1. versi. mulierẽ. de despõ. impub. vbi hoc notat Abb. post. Hosti. & Henr. idem Abb. in. d. c. ex literis. col. 2. optimus tex. in. c. iuramenti. 22. q. 5. vnde mortaliter peccat spõsus qui nõ vult coniugalem cõsensum prẽstare. Tho. in. 4. dist. 27. q. 2. co. 1. Flo. 3. part. tit. 1. c. 18. §. fi. Silu. verb. spõsalia. q. 4. & probatur in. c. 1. de spõsa duo. notat Felin. in ca. 1. de pact. 6. declarat. Imo iure tenetur quis primam sponsam, cui fidẽ dedit futuri consensus absq; iuraméti religione, vxorẽ accipere, etiã si post prima spõsalia alteri eandẽ fidem sub iuramenti vinculo prẽstiterit, notant Inno. Ioã. And. Abb. Prẽp. & Rauẽ. in. c. sicut. de sponsa. Florent. in. d. §. fi. Regia. l. 8. tit. 1. par. 4. quorum sententia plurimũ probatur ex Thom. & Palud. in. 4. dist. 28. q. 1. asserẽtibus spõsalia de futuro non effici matrimonium ex eo q̃ postmodum iureiurando firmentur: vnde in propria quæstione non dissoluuntur prima sponsalia per secunda iureiurando prẽstito contracta. ad hoc ipsum tendit quod notant Hosti. Ant. Abb. & Hér. in. c. veniẽs.

de iure

de iureiur. dicentes iuramentū directe cōtrarium priori promissioni, quam quis seruare tenetur, temerariū esse, & minime obligare: cum sit in dispendium salutis æternæ, & foueat peccatum mortale, quod committeretur si promissio prior nō seruaretur, nec aduersatur Inno. ibi. quia ipse dicit seruandum iuramentum, & priori promissioni satisfaciendū esse. vbi innuit nō esse omnino priorē promissionem violandam, vt secundū iuramentum seruetur: sed iuramentum seruandum esse, quando id nō obuiat directe prioris ꝓmissionis satisfactioni, casu quo illis satisfiat, si id quod interest soluatur, & hunc ego opinor esse sensum Inno. ex Anto. Abb. & Henr. ibi quāuis Imol. verbis. Inno. mordicus adherens aliter sentiat.

Ex his opinio. glo. in. d. c. de illis. erronea est, dū dicit sponsos, qui promiserunt coniugalem consensum sine iuramento, nō esse compellendos a iudice matrimonium cōtrahere: id etenim falsum est, tametsi idē asserat Conrra. Lagus. in methodica iuris tit. de nup.

Secundo hinc constat perperam dubitasse Abb. in. c. requisiuit. de sponsa. an peccet sponsus, qui ex sponsione non vult coniugalem contractū, quē promisit, perficere. Est enim hæc dubitatio iuris naturalis, diuini, & humani principiis maxime aduersa.

Nec refragatur his, quæ modo diximus, tex. ille memorādus in. d. c. requisiuit. ex quo constat non esse ab ecclesia cogendos sponsos promissum consensum præstare. in cuius interpretatione illud animaduerto ex Hostien. Anto. & Præp. in. c. fi. desponsa. duo. Abb. & Prep. in. c. is qui fidē despon. ecclesiā nec velle, nec posse matrimo-

4 nium aliquod constituere sine consensu eorum, qui coniugendi sunt, quia impediretur finis ad quem tendit matrimoniū, si aliqui ab ecclesia inuiti cō iungerētur: inuitis etenim cōiugibus non bene procederēt procreatio atq; educatio prolis. item inuiti sic copulati ad alios coitus fornicarios libenter accederēt: atq; illa animorum societas omnino cessaret. quare cōstat ab ecclesia tale matrimoniū sine cōsensu iniungi non posse. quod probat efficaciter Frāciscus a Victoria religione, quam ex diui Dominici instituto ꝓfitetur, insignis, ac eruditione egregia inter primarios sacræ Theologiæ professores censendus: is inquam in relectione, quam Salmanticæ de matrimonij

5 contractu differuit, assertionem hanc pluribus rationibus veram esse ostendit. Ecclesia ergo id statuit, vt sponsi admonerentur, ac censuris ecclesiasticis cogerentur promissum coniugalē consensum præstare. vt in capi. ex literis. S. Sylua. de spon. sed cum libera debeant esse coniugia, neque a iudice metus inferri debeat sponsis, ne eorum consensus auferatur, oportet vt hæc fit moderata coactio, vnde si iudex videat sponsum ita obstinatum esse, vt libere cōsentire cōiugio nolit, potius monitione vti debet quā exactissima coactione, ex qua cōsensus sequutus nec liber esset, nec vere dici cō sensus posset, saltem ad huiusmodi sacramentū: atq; difficiles infeliceſq; exitus e talibus nuptiis euenire par esset: hęc enim vitāda sunt, quemadmodū Papa in. d. ca. requisiuit, iudicibus ecclesiasticis iniūgit, ne forte eorū autoritate, atq; indiscreta coactione, matrimonia, quę nulla sūt deficiēte cōsensu, adulteria forēt, vt optime explicat

Fortu.

Fortu.in.ca.1.de pact.nume.30.

6 Ex quibus consequens est, quod si sponsus, qui libere spõsalia contraxit, metu compellatur illum consensum coniugalem præstare, matrimonium erit nullum ipso iure.quod Abb.notat in.di.capi.requisiuit, & Fortu.in.dict.nume.30.qui idem repetit in tracta.de vlt.fine.illat.20.colũ.12.dicens ad hoc esse decisionem singularem in.d.c.requisiuit.

7 Secũdo subinfertur, eccelsiã quandoq; tolerare minus malũ præsens ob euitandum maius malum futurum, quod verisimilibus coniecturis spera tur, probatur in.d.c.requisiuit, quem tex.ad hoc dicit singul. Ioan.Lupi.in.c.per vestras.§.18.nu.16.optimus tex. in.c. inter opera. de sponsa. vbi ecclesia meretrices tolerat, ob euitandam promiscuam luxuriã in republica, fœdissimasq; coniunctiones: tametsi meretrices esse, & ad eas nos accedere mortale peccatum sit.c.meretrices.32.q.4. etiam si ipsa meretrix soluta sit, & qui ad eam accedit a coniugio, ordine, ac

8 religionis, seu castitatis voto, liber sit: simplex enim fornicatio mortale peccatum est, & iure naturali vetita. vti probat Tho.22.q.154.art.4.idẽ Tho. in.4.sent.dist.33.q.1.art.3.Maior.in.3. sent. dist. 27.q.29. Lactan.Firmi.li.6. c.23.glo.per tex.ibi.in cle.ad nostram. de hęret. ad finem.Ioan. a Medina de restit.q. 19. nam & hæresis esset asserere fornicationẽ, etiam simplicẽ, non esse peccatũ mortale, quam hæresim egregie cõuincit Alfon.de Castro, vir acutissimo ingenio, ac præsigni erudi tione prędituS.lib.de hęresibus.dictione.coitus. His etiam suffragatur Augusti.homi.49.a Gratia. relatus in. c. audite. 34. dist. idem deniq; Augusti.

in sermonibus de tempore dominica. 22.serm.2.qua in re audacter nimis nostrates loquuntur, dum Bart.in.l.pe. ff.de concubi.Alex.in.l. ex facto. §. si quis rogatus.num.13.ff.ad Trebel.& Ant.Rosellus.in tracta. de legitimat. lib.1.col.5. asserũt simplicẽ concubinatum iure naturali legitimum coitum esse, ad differentiã adulterij, incestus, & coitus contra naturam, qui illegitimi complexus dicũtur, etiam iure naturę: rectius enim dicerent simplicem concubinatum lege ciuili non puniri: maxime quia etiam iure ciuili simplex fornicatio est illicita, quãuis cum concubina.tex.in.cap.1.de filiis nat.ex matri. ad Morgani.cõtracto. Illud tamẽ

9 adnotare libet a canonibus antiquis veras vxores dici quandoq; concubinas, eo ꝙ absq; dotalibus instrumentis, cæteriscq; solẽnitatibus a iure ciuili introductis fuit coniugium celebratum. quod Grati. probat in. c. omnibus &.c.seq.34.dist.quæ iura inter prima notabilia retulit Catel. Cotta. sacra autẽ scriptura eas fœminas, quas sãcti patres pręter propias vxores carnaliter cognouere, easq; in contubernio veluti vxorum ancillas retinebãt, promiscue appellat vxores, vel cõcubinas: veras tamẽ vxores præcedenti nuptiarũ solennitate coniunctas, nunquã concubinas nominauit, auctore Aug.lib.1. quęstionũ super Genes. c. 90. & Magistro in.4.dist.33. explicat idẽ Aug.lib.16.de ciuit.dei.c. 34. scribẽs Cethurã verã Abrahæ vxorẽ peculiari mysterio dici cõcubinã Genes. c.25. Etenim authore Tho.in dist.33. q.1.artic.3.ad.3.vbicunq; in veteri testamẽto legit, aliquos sãctos viros cõcubinas habuisse, oportet dicere, eas illis fuisse matrimonio iũctas, & tamẽ aliquo

aliquo modo concubinas dici, quod aliquid habebãt de ratione vxoris, & aliquid de ratione cõcubinæ. Nam ſecundũ quod matrimoniũ ordinatur ad ſuũ principalem finẽ, qui eſt prolis procreatio, ſic erant vxores. Sed ſecũ dũ quod ordinatur ad ſecundarium finẽ, qui eſt diſpenſatio familiæ, & mutua cõmunicatio operũ viri, & vxoris, & ſimul cohabitatio, ſic vxores nõ erãt, quæ primæ vxori accedebãt, ſed cõcubinæ appellabãtur, quaſi ſimile aliquid habẽtes cũ cõcubina, in hoc ſcilicet, quod poterat eiici a lecto, & a domo, ſicut illa, quæ vere eſt concubina. Vnde & de Agar dicitur per Sarã ad Abraham. Eiice ancillã hanc, & filiũ eius: quã tamen prius dederat ipſa viro ſuo vxorem. Talis dicitur fuiſſe Bala ipſi Iacob. Geneſ. cap. 35. ſic & doctiſsimus Aloiſius Lippomanus ſuper Geneſ. cap. 22. inquit, concubinæ olim erãt, non illegitimæ, & fornicariæ, ſed vxores minime principales, quarũ filiis non debebatur hereditas, nec æqualis honor, non ſacerdotium, non primogenitura. munera tantũ recipiebant, & mutua ſe charitate complectebãtur, & ſeſe iurabant. Hæc Aloiſius. Alibi & frequẽtius cõcubina dicitur mulier domi in cõtubernio retẽta. cap. nõ omnis. 32. q. 2. atq; eodẽ pacto iura ciuilia pandectarũ, quæ de cõcubinis loquũtur, intelligẽda ſunt, erat enim apud veteres cõcubinæ nomẽ honeſtũ, cũ ea loco vxoris haberetur, atq; citra criminis notã: vxor autẽ minime dicebatur quia nõ fuiſſet ſolẽniter ducta. ex iuriſcõſulto. in. l. Maſurius. ff. de verb. ſigni. vbi hoc ipſum notat Altia. Eccleſia igitur, ac totius Chriſtiani orbis catholici principes lupanaria permittũt, non q̃ illud pecca- 1

tum approbent: ſed vt adulteria, inceſtus, atq; alia luxuriæ crimina compeſcant. Nã & diuus Aug. li. 2. de ordine ſcribit, Tolle meretrices de mũdo & Sodomia totus efficietur reipbus. quẽ Tho. citat. 22. q. 10. art. 11. idẽ Tho. de regim. princi. c. 14. tribuit hoc Augu. li. 13. de ciui. dei. Sed & ipſe Augu. lib. 14. de ciui dei. c. 18. dicit, terrenã ciuitatẽ licitũ feciſſe ſcortorũ vſum. idẽ Ioã. Echius profitetur in Homil. 1. ſuper. c. 7. Matth. in feſto diuæ Magdalenæ. Hinc Solon Atheniẽſis, primus emptas metrices iuuentuti cõparauit, vt effuſo illic libidinis impetu quid turpius cogitare deſiſterẽt. quod annotauit Ludo. Cœlius. lib. 8. lectio. antiq. c. 4. & Alex. ab Alex. lib. 4. c. 1. & Alti. in. d. l. Maſurius. Poteſt hoc cõprobari ex. c. duo mala. 13. diſt. & ex Ariſt. li. 5. ethi. c. 3. quo in loco inquit: minus malũ boni vicẽ habere, ſi maiori malo cõparetur. Nec ſequit̃ hoc fit, & tamẽ nec lege ciuili, nec canonica punitur, ergo eſt licitũ: hãc enim collectionem deſtruit tex. ſingul. in. l. at ſi quis. §. diuus autẽ Marcus. ff. de relig. & ſump. funẽ. quẽ dixit notabilẽ. Bald. in. l. 3. C. de ſacroſan. eccl. & ſingul. idẽ Bald. cõ ſi. 15. in. 1. volu. & And. Tiraq. de iure marit. l. cõnubiali. 8. optima gl. in. c. de niq;. 4. diſtin. poteratq; hęc noſtra interp̃tatio pluribus aliis ſimilibus adductis reddi fortior: quæ omittimus ne p̃ſcriptũ nobis limitẽ trãſgrediamur.

EX. §. SEQVENTI.

1 Qua ratione ſponſalia, ſequuta carnis copula matrimonium efficiantur.

2 Præſumptionem matrimonij ab eccleſia inductam, ex copula poſt ſponſalia ſequuta, iuris & de iure cenſeri.

3 Confeſsio probat aduerſus præſumptionẽ iuris & de iure.

4 An cõfeſsio in cauſa matrimoniali ſit probatio legitima.

Dela

5 Delatio iuramenti in coniugali controuersia sit admittenda,an non.
6 Confessio minime est admittenda contra præsumptionem consensus coniugalis, ex coitu procedentem.
7 Indirecta probatio aduersus præmissam præsumptionem admittenda est.
8 Ex coitu cum sponsa matrimonium præsumitur,etiam si sponsa ab alio quam spõso cognita fuerit.
9 In conscientiæ foro defectus consensus assertione ipsius cõfitentis probatur:atq; ideo non iudicatur matrimoniũ ex copula,quæ sponsalia subsequitur.
10 Contractis duobus sponsalibus, secunda in matrimonium transeunt per carnalẽ coitum.
11 Coitus prædictã matrimonij præsumptionem inducit,etiam si metu conditionali contingat.
12 Qualiter coacta voluntas, volũtas sit.atq; inibi explicatur tex.in.c.merito.15.q.1
13 Coitus sponsalia præcedens nil conducit ad coniugalis cõsensus præsumptionẽ.
14 Lex regia Tauri explicatur.
15 Matrimonium minime censetur, nec dici potest consummatum, propter copulã præcedentem.
16 Optimus intellectus ad cap.2. de couuers. coniugat.
17 Carnalis commixtio cum sponsa, etiam in certa, cõiugij presumptionem inducit.
18 Protestatio dissensus non impedit dictam præsumptionem oriri.
19 Nixus copulæ hanc præsumptionem minime inducit.
20 Nixus copulæ circa sponsalia iuris interpretatione de futuro, verbis tamen de præsenti,an aliquid operetur.

§. PRIMVS.

1 NVNC agendum est, qualiter sponsalia in matrimoniũ transeant, & primo cõstat, sponsalia in coniugiũ transire per carnis copulam:quæ post ipsa spõsalia inter sponsos contigit. c. veniens.in.2.de spõs.c.is qui fidẽ.eo.titu.nõ ex eo,q̃ canones velint,sine nouo cõsensu coniugali, ex sola copula matrimoniũ inter sponsos decernere, sed quia ecclesia presumit ex illa carnali cõiunctione consensum cõiugalem: quã præsumptionem merito canones statuerunt ex premissa consensus coniugalis promissione, & simul ne dicamus copulá illam carnalẽ esse mortale peccatũ: quod dubio procul dicendũ esset, nisi inter sponsum & spõsam animarũ affectio coniugalis, præsenti cõsensu, daretur:nec præsumendũ delictũ est.l.merito.ff.pro socio.l. Quintus.ff.de dona.int.vir.& vxo.iustis igitur rationibus ecclesia præsumit sponsum,carnaliter ad spõsam accedẽtem, præmissam promissionẽ ad effectũ deducere potius,quá crimẽ velle cõmittere,ad eá fornicario affectu accedẽdo

Ex quibus plurima deducẽda sunt, & primo,ecclesiã ita vrgentẽ hãc præ
2 sumptionem iudicasse, vt super ea, tã quam super certo consensu statuerit: & ideo præsumptionem hanc iuris & de iure censemus.ex glo.in.d.c.is qui fidem. communiter recepta per tex.ibi. glo.in.c.ferrum.50.dist. notatur.in.l. siue possidetis.C. de probat. Abb. & Feli.in.cap.quanto.de presumpt. Altiat.in tracta.de præsump.in prin.quo fit, vt in contrarium probatio non admittatur.vt in.d.cap.is qui fidem.probatur, & in.l. antiquæ. C. ad Veleya. & in.l.fina.C.ad Macedo.

Secundo quamuis contra præsumptionem iuris, & de iure probatio per
3 confessionem eius, pro quo ius presumit, recipiẽda sit.iuxta.glo.in.l.in contractibus.versi.nullo modo. C. de nõ num.pecu. quam conclusionẽ repetit idem Accurs. in auth. de æqualit.doti.§.aliud.versi. scribat. & dicit singul. Alex.in.l.1.§.si is qui quadraginta. ff. ad Trebel.& idem in.l.a Diuo Pio.§.si pignora.

pignora ff. de re iudi. Lāfr. in. c. quoniam de prob. num. 40. Bald. Noue. de dote. 6. part. principali. priui. 2. & Corſet. in ſing. verb. ſenté. Bar. etiam eam ſequitur in auth. ſed iam neceſſe. C. de donatio. ante nup. a quibus & aliis, qui ad idem citari poterant, hoc cõmuniter receptum eſt: aduerſus tamen hanc canonis præſumptionẽ probatio non admittitur, etiam per cõfeſſionem illius, qui pro matrimonio cõtendit. quod notãt Abb. & Doct. cõmuniter in dicto. capi. is qui fidem. Feli. in. c. quanto, de præſump. nume. 3. Alti. in tract. de preſump. 2. par. nũ. 9. a quibus illa ratio traditur: quia in matrimoniali cauſa non ſtatur confeſsioni litigantis. c. ſuper. eo. de eo qui cog.
4 conſ. vx. ſuæ. quæ mihi non placet, ex eo ꝙ licet confeſsioni litigantis cõtra matrimonium credendum non ſit: tamen confeſsioni illius, qui contendit matrimonium eſſe cõtractum, & valuiſſe, ſtari debet aduerſus ipſum matrimonium. glo. in. c. atteſtationes. de deſp. impub. verb. euaſiſſe. quam ibi Abb. & Rauena. dicunt ſingul. & Roma. ſingul. 614. notant Hoſti. Abb. & Doct. in. c. pe. de raptor. non enim eſt præſumendum quẽquam ſine cauſa ſibi ipſi cõtradicere. Hæc tamen cõcluſio non omnino recipienda eſt: nõ enim vendicat ſibi locũ, quando eſſet præſumptio aliqua colluſionis inter litigantes. ita Hoſti. Abb. & Præp. in d. c. atteſtationes. qui omnes tenent plurimum in hoc valere iudicis arbitriũ. quod etiã notat Brunel. in tract. deſponſ. q. 29. pro quo eſt optima. gl. quam ita intelligunt Hoſti. Abba. & doct. in. c. pe. de rap. ex qua conſtat cõfeſsioni in præiudicium matrimonij ſtandum eſſe, quãdo fit ab vtroq; cõiuge, & eam fama coadiuuat. Secundo non procedit, quando ex illa confeſsione alij, qui in eadem cauſa non litigat, fieret præiudicium: vt notat
5 Areti. conſ. 13. col. 5. & .6. ſentit Abb. in. c. mulieri. de iureiur. dum aſſerit in cauſa matrimoniali non eſſe deferendum iuramentum actori ab ipſo reo, nec reo ab actore, etiam ſi nullę eſſent alię probationes, quando ex hoc iuramento poſſet præiudicium alij quam deferenti inferri: cum ille, qui non detulit, contendat cum altero ex litigantibus matrimonium contraxiſſe, vel contractum nõ tenuiſſe: ſi enim ex delatione alter iuraret ꝙ matrimonio, & iſtud iuramẽtum teneret: tertius, qui prætendit matrimonium cum litigante contraxiſſe, maneret aliquo pacto eluſus: ſic etiam ſi ex delatione iuramentum fieret contra matrimonium, tertius, qui contendit matrimonium, per eum cum altero ex litigantibus contractum, non valuiſſe, propter primum cõiugiũ, ſuper quo litigatur, fruſtraretur ſuo iure, quod forſan habet. quo fit, vt delatio iuramenti etiam vbi nulla adeſt probatio in cauſa coniugali: ſed reus eſt omnino abſoluendus, minime ſit admittenda, quãdo ex illa delatione poſſet alij nocumentum aliquod inferri: qui tamen eandem litem minime tractat, ex eius vero deciſione ſperat dãnum, aut commodum quo ad propriam cauſam. Imo maris & fœminæ confeſsio aſſerentium matrimonium inter eos contractum fuiſſe, abſq; teſtibus tamen & clam, admittenda non eſt, vbi ex ea præiudicium fieret alteri coniugio gl. in. c. ſi quis diuinis. 30. q. 5. Domi. conſ. 27. Regia. l. 2. tit. 3. part. 4. ſic etiam eſt intelligendus text. in. c. 2. de clandeſ.

clandes.desp. dicens, posse matrimonium clam contractum, ex confessione vtriusq; coniugis, ab ecclesia publicum iudicari atque nuntiari. Sic sane vtriusq; coniugis confessio matrimonium probat, quoties fit eo tẽpore, quo alteri matrimonio minime fit prẽiudicium, & potest expressim nouo consensu contrahi coniugium.glo.& ibi Panorm.in.d.c.super eo.col.2. ver sic.secundo casu. Probatur in capit.2. de cland.desponsat. notant Hostiens. in summa de spõsal. & matrim.§. qua liter contrahatur.col.2.vers.Sed si ambo confitentur & Nec.cons.133.col.1. &.2.quorum opinio communis est secundum Curt.Iunior cons.27.col.2. ex quibus optime perpẽdi potest Regia.l.10.tit.11.part.3. dicens in matrimoniali causa posse iuramentum ab actore ipsi reo deferri.

Ex quo infero, q̃ licet actor qui pro matrimonio agit, possit, nõ data probatione legitima, reo qui absoluẽdus alioquim est, iuramentum deferre super ipso cõtractu matrimonij an precesserit, vel ne: sicut ex aduerso ipse reus potest actori etiam idem iuramẽtum deferre, cessante alterius præiudicio: posset enim nouo præstito cõsensu matrimonium contrahere: tamen si contendit actor, non subesse, in matrimonio iã legitime probato, aliquod impedimentum reo id allegãte non potest ipse actor reo deferre iuramentũ super illo impediméto: quia matrimonio legitime contracto, & iã probato præiudicaret, & est maxima collusionis suspicio, vt not. optime Abb.in.d.c.mulieri.col.4.

Hinc etiam perpendi potest.glos. in d.c.mulieri, quę dixit in matrimoniali causa non esse deferẽdum iuramentum habenti probationem semiplenã. quã gl.præter alios dicit notab. Alex. in.l.3.in prin.ff.de iureiu.ordina.& singu.Ias.in repe.l.admonendi.ff.eo.nu. 277.vbi Bart.idẽ notat col.antepe.& Ioan. de Selua in tracta.de iureiur.3. part.in fine: est enim dicta conclusio vera, nisi iudex cõcurrẽtibus aliquot coniecturis, atq; attenta personarum qualitate arbitretur iuramentum esse deferendum habenti probationem semiplenam, quę ita dictis coniecturis coadiuuatur, vt nõ simpliciter dici debeat semiplena probatio. His enim recte a iudice pẽsatis potest talis delatio iuramẽti fieri, siue agatur de quæstione an matrimonium fuerit cõtractũ, siue de aliquo impedimento ipsius cõiugij. Abb.in.d.c.mulieri.colũ.3.&.4. & pe. Alex.in.d.l.3.Ias.d.l. admonedi num.281.vbi Curti. iunior nume. 67. dicit hanc opi. esse communem quam ibi approbat Curt.senior fallentia.65. Ioã.Coras.li.3.miscell.c.4. & Hippo. singu.27.Regia.l.10.tit.11.part.3.quo pacto intelligenda est glos.in. c. vidua de regul. quæ dixit etiam in coniugali causa deferendum esse iuramẽtum ei, qui semiplene probauit. quibus illud addendum est, standum fore cõfessioni litigantis, quando agitur ad tori separationem.text. quẽ ibi Doct.notãt in. c. ex literis, de diuort. quem etiam dicit sing.Roma.singul.614.

Igitur, vt ad institutum redeam, si cõfessioni illius, qui pro matrimonio stat, contra ipsum matrimonium creditur, cessante collusionis suspitione, alteriusq; matrimonij præiudicio, cõsequens est, in.c. is qui fidem.non esse ex hoc contra illam præsumptionem repellendam confessionem illius, qui pro matrimonio agit. Veram ergo ra-

6

tionem

tionem esse nos opinamur: quia confi 8
tenti non potest esse notus defectus consensus in altero coniuge: cum ille in animo consistat, nec credere debet spõsa ipsi sponso profitenti dissensum ante coitum, ne præsumat ab eo committi mortale crimẽ, & quamuis posset hic defectus apparere, illa tamẽ cognitio plena nõ est. defectus autẽ consensus in ipso confitente, non satis cõstat: cum ei fides non detur, propriam turpitudinem proferenti. Cum ergo cognitio illius rei, quæ probanda est, nõ sit satis sufficiens in cõfitente, nec digna tanta fide, vt iuris canonici vrgentissimæ præsumptioni sit præferẽda, admittenda non est.

Tertio ex prędictis colligitur, cõtra dictã iuris canonici præsumptionem admitendam esse probationem, quæ
7 indirecte, & per obliquum, ipsi præsumptioni obuiat. Si enim sponsus, 9
qui contra matrimonium stat, probare velit, illa sponsalia ante coitum fuisse mutuo consensu, vel alias legitime soluta. vt in. c. 2. de spons. vel nulla fuisse propter aliquod impedimẽtum, admittendus est. secundũ Abb. & Prep. col. 4. in. d. c. is qui fidem. & Felin. in. c. cum. M. col. pe. de consti. & probatur ex gl. celebri in cle. vnica. de prob. quæ dixit probationẽ indirectam admitti contra præsumptionem iuris & de iure. quam dicit. singul. Imol. ibi. auream. Felin. in cap. quanto. de præsump. & solẽnem idem Feli. in. c. cum a nobis. de testi. col. 3. notat Altiat. de præsump. 2. part. num. 3.

Quarto infertur ex ratione dictæ decret. sponsalia in matrimonium trãsire per coitum, ẽtiam si post sponsalia, ante coitũ cum sponso, fuerit spõsa cum alio fornicata. Nam quãuis propter illã fornicationẽ dissolui possint sponsalia. c. quẽadmodũ. de iureiu. donec tamen iudicio ecclesiæ fuerint dissoluta manet sponsaliorũ vinculũ. vt not. glo. in. c. de illis. in. 1. de despõs. impub. Henr. & Præp. in. c. de illis. de spons. col. fina. Regia. l. 8. titu. 1. part. 4. nondum ergo per spõsum sponsaliorum dissolutione petita, non video cur spõsalia per coitum, matrimoniũ non efficiantur, ex dicto coniugali consensu a canonibus præsumpto. quãuis. Ioan. de Neuizanis in Sylua nup. lib. 2. nume. 12. dum plurima congesit contrarium notauerit, id falso tribuens Feli. in. d. c. cum. M. col. pe. apud quem ego nõdum hoc notare potui, & si sæpius ex consulto auctorem legerim.

Quinto ex præmissis patet q̃ in foro interiori animę, vbi creditur ipsi cõfitenti si sponsus diceret se ad sponsam accessisse affectione fornicaria, nõ coniugali, non iudicarentur illa sponsalia matrimonium: nõ ex eo q̃ cõiugium illud verum sit in foro exterior: nõ tamen in interiori, sed quia iudex exterior iudicare debet, ex illa canonis prę sumptione, nec probationẽ recipiet in cõtrariũ, & ideo iudicat matrimoniũ esse, q̃ vere nõ est: at iudex interior iudicat ex defectu cõsensus coniugalis, qui sibi cõstat. ita notant Abb. Anto. & Prep. in. d. c. is qui fidẽ. Soci. cõs. 28. 1. vol. Anch. in reg. possessor. col. 7. de reg. iur. in. 6. optime Tho. quodlib. 5. art. 15. & est hæc opinio a Theologis, & Canonistis recepta, vt Sylvest. asserit. verb. matrimoniũ. 2. q. 15. & probatur in. c. tua nos de spons. cuius intellectũ alibi attingã. Flosti. tamen in. d. c. is qui fidem. minime a dicta opinione discedẽs, licet Abb. eum contra eandẽ opinionẽ alleget, optat fieri ab ecclesia

cõſtitutionem, in qua ſponſus, qui cũ ſponſa carnale conmertiũ habuit, redderetur inhabilis ad matrimoniũ cum alia contrahendũ: ſicuti ab eccleſia redditur inhabilis ad contrahendum matrimonium cõſanguineus intra quartum gradũ: in quo errat Hoſt. quãuis enim Papa poſsit ex cauſa iuſta reddere aliquem inhabilem ad contrahendum matrimoniũ (quod proprio loco dicetur) non tamen poteſt eccleſia matrimonium cõſtituere ſine conſenſu. vt in. d. c. is qui fidem. idem Hoſt. & Abb. fatẽtur. Sylu. dict. q. 15. & nos idem probauimus in interpretatione tex. in. c. requiſiuit. de ſponſ. Item Syl. d. q. 15. in hac eadem concluſ. credit in foro interiori non eſſe matrimonium cenſendum ſi ſponſus, qui cognouit ſpõſam, fateatur ſe omnino dubitare an tempore coitus affectum habuerit coniugalẽ, an fornicarium. Ego vero opinor in hoc caſu iudicandũ eſſe matrimonium: certius enim eſt affectum habuiſſe coniugalẽ quã fornicarium, & ſic conſenſum ad mortale crimẽ. vt conſtat ex penitiſsima. c. is qui fidem ratione: niſi iam poſt copulã cum ſpõſa, verum & indubitatũ matrimoniũ cum altera contraxiſſet: tunc etenim tutius eſt ſecũdo coniugio certiori adhęrere. ex cap. iuuenis. de ſponſ. c. 2. §. item ſi. de pœnit. diſ. 7. nam ſi res vere dubia eſt & tágit ſalutem animę oportet eligere certius, vbi imminet præciſa electio. quod in dictis iuribus probatur adiunctis his quæ notat Florẽt. 1. par. tit. 3. c. 10. §. 10. col. 3. docte & elegánter Marti. Naua. in cap. ſi quis autem. de pœniten. diſt. 7. num. 34.

Sexto ex his etiã conſtat, contractis duobus ſponſalibus, ſecũda ſponſalia in matrimonium tráſire per copulam cum ſecũda ſpõſa contingentẽ. quod Ioã. Maior. aſſerit in. 4. diſt. 27. q. 5. caſu. 2. & Sylue. verb. ſpõſalia. quęſt. 10. idem. Ioã. Andr. Anto. & Pręp. col. 5. tametſi dubius in. d. cap. is qui fidem. Idẽ Præp. in cap. de illis. de ſponſ. col. pe. & Brune. in tracta. de ſponſa. q. 8. num. 3. pro quibus optimus tex. in. c. pe. de ſponſ. cap. licet. capi. fi. de ſponſ. duo. vbi coniugium primum nõdum copula conſummatũ non tollitur per ſecundũ, & ſi carnali copula conſummetur: quia in primo coniugio iam aderat cõſenſus coniugalis: igitur ſi in primo non interceſsiſſet cõiugalis cõſenſus, ſed tantum ſponſio, tolleretur per ſecundum: quod hic datur ex coitu. Præterea tex. in cap. duo pueri. de deſponſ. impub. ibi hoc notáte Præp. col. 1. probat ſponſalia tolli per matrimonium, quod ab initio ſponſaliorũ vim tantum habuit, ſed ſucceſſu temporis effectum eſt cõiugium: ſic ergo quãuis matrimoniũ ex ſecundis ſponſalibus ſtatim contractum nõ fuerit: ſed tantũ ſponſio quædam futuri conſenſus: quia tamen ex coitu conſenſus ille coniugalis datur pręſumptione canonis, tolluntur priora ſpõſalia. Scio tamen rem eſſe dubiam ex eo ꝙ ſecunda ſponſalia primis non pręferuntur, nec eis præiudicant. c. ſicut. de ſponſa. nec cõſenſus coniugalis ex copula pręſumi debet, ne præſumamus peccatũ mortale in ſponſo, qui eo ipſo frangit fidẽ priori ſponſæ. Verum his reſpondeo ſecunda ſponſalia, licet primis minime præferãtur, nec præiudicent, valuiſſe tamen vi promiſsionis ad hoc vt ſi quando contingeret mori primá ſponſam, vel ad matrimonium impediri, vel diſſolui prima ſponſalia, teneretur ſponſus cum ſecunda contrahere ma-

re matrimonium: non ergo nulla fuerunt secunda sponsalia. Secundo dico validiorem esse præsumptionem consensus cõiugalis, quæ ex coitu a cano ne colligitur: cum habeat initium voluntatis in cõtractis sponsalibus cum secũda quã illa p̃sumptio dissensus ad euitandũ mortale peccatũ, quod violando fidem cõmitteretur. potioribus enim rationibus adducor vt potius coniecter sponsum voluisse violare fidé promissionis primæ, quam vt præsumam coitum cũ secunda sponsa fornicarium fuisse.

Septimo hinc etiam infero spõsalia in matrimonium transire ex prædicto cõsensu ab ecclesia præsumpto per coi
11 tum sponsi & sponsæ, etiam si sponsus timore mortis sibi illato coactus sit sponsam cognoscere: illa etenim copula si fornicario affectu peracta fuit, etiam metu acerrimo, peccatum mortale fuit. cap. sacris. de his quæ vi. non ergo debet præsumi in sponso hoc cri
12 men mortale: sed potius, metu seclu-so, in animo affectum coniugalem habuisse: nam potius mori debet quam peccato cõsentire. vnde iustius est pre sumere ab spõso eum actum sine mortali peccato perpetratum fuisse, quam eum voluisse animam reatu mortalis culpæ commaculare. huius opi. autor est mihi Hosti. in. d. capit. is qui fidem. dicens. 2. col. quod mulier potest allegare cõtra p̃sumptionem illius tex. se oppressam fuisse vi præcisa, virum autem hoc non posse dicere: quia vir opprimi non potest, nec solent viri a fœminis præcise ad coitum cogi: sentit ergo Hosti. quod cessante præcisa oppressione carnis cõmixtio per metum contingens matrimonij p̃sumptionem inducit. idem tenet Palu. in. 4. disti. 29. q. 1. art. 4. pro quibus optimus est text. in. cap. insuper. qui cleri. vel vouent. neq; ille timor posset dici cadens in constantem virum, quod in interpretatione. c. cum locũ. de spons. ostendam. distinxit vero Hostiẽ. vim præcisam seu absolutam a vi conditionali. vt distinxit text. in. c. sacris. de his quę vi. cap. cõtra christianos. de hęre. in. 6. cap. maiores. §. item quæritur. de baptis. vis enim præcisa est, quæ nos aliquid ita cõpellit agere, vt in nobis non sit vtrum agamus, vel non agamus: sicuti vẽtus impellit ac defert in aliquẽ locum. ad id aptissimus tex. in. c. constat. 1. q. 1. cap. præsbyterorum. §. qui autẽ. 50. dist. cõditionalis autem mixtam habet voluntatem: siquidem in nobis voluntas est: attamẽ timore quodam illa volũtas elicitur. quod ex Arist. cõstat. 3. ethi. c. 1. vnde Tho. 22. q. 108. art. fi. dicit coactionem timoris nõ facere simpliciter inuoluntariũ: sed habere voluntariũ mixtũ. idem Tho. 12. q. 6. art. 6. Almain in moralib. c. 3. & Fortuni. in tract. de vlti. fine. illat. 21. col. 16. Hinc dicitur in. c. merito. 15. q. 1. voluntatẽ coactam, voluntatẽ esse, & idẽ in. l. si mulier. §. si metu. ff. quod met. cau. est enim volũtas simpliciter, ita vt libera non sit. Tho. in. 4. dist. 29. Abb. in. c. de muliere. de spons. Card. in. c. verum. de iureiur. sensit Bal. in. l. pe. C. quo mo. & quand. iud. quãuis Deti. in. l. velle. ff. de reg. iur. dicat coactam voluntatẽ, voluntatẽ esse secundum quid, idest, coactã non simplicẽ: quasi dicat nõ esse absolutam, & liberam. & licet Deti. optimũ sensum habuerit, rectior est primus dicendi modus, scilicet, coactam volũtatem simpliciter voluntatẽ esse. actiones enim, quę per timorẽ fiunt mixtę sunt: ma-

gis tamẽ ſunt ſimiles ſpontaneis:quia principiũ earum eſt in noſtra voluntate, & ideo denominantur ſimpliciter voluntariæ actiones illæ. Verũ quia, ſecluſo metu illo, agens illas minime eligeret, dicuntur inuoluntariæ. Imo Ariſt.d.c.1. dicit ſimpliciter dici inuita ea, quę timore fiunt.non tamẽ intelligas quo ad actiones ipſas: illę enim in actu ſimpliciter ſunt volũtarię, vt ipſe docet:ſed quo ad apprehenſionẽ dici poſſunt ſimpliciter inuitæ: quia eas agens non eligeret ceſſante timore:ita intelligit Ariſt. Tho.in.d.q.6.art.6.id vero, quod in actu cõſideratur debet cõſiderari ſimpliciter:quod autẽ conſideratur apprehẽſione, ſecundũ quid nõ ſimpliciter, vt docet Tho.ex Ariſ. dicente, ea quæ fiunt timore per ſe inuita eſſe: actiones autẽ circa particularia fiunt:hęc autem ſpontanea eſſe.cuius ſenſus eſt auctore Euſtratio.per ſe enim, perinde eſt ac vniuerſaliter:in agendis autẽ rebus vana omnis eſt vniuerſalis ratio: actiones enim in particularibus ſunt: in particularibus vero ſpontaneæ concipiuntur:quare conſequitur, vt in quibus maximá vim habent actiones, vt vel ſpontaneæ dicãtur, vel inuitæ, in his cõſtitutę, ſpontaneæ magis quá inuitæ ſint. ex quibus omnibus hác ſeptimam interpretationem cum Hoſtiẽ. probamus. tametſi refragentur Abb.& Pręp.in.c.conſultationi.de ſpõſa.Floré.3.part.ti.1.c.7. ad finẽ.Paul.Pariſi.conſi.58.num.69. & cõſi.60.nume.34.vol.4. Anto. & Hér.in dict.c.is qui fidem.col. pe. vbi Prępo.col.4.fatetur eorum opinio.cõtra Hoſti.communem eſſe.

Octauo, vt quibuſdam rem hanc praue intelligẽtibus occurramus, perpendimus iura canonica dictam præ-

13 ſumptionẽ inducentia copulam contingẽtem poſt ſponſalia conſideraſſe, ita vt coitus ipſa ſponſalia præcedens minime ſufficiat, vt ſponſo illa matrimonium iudicetur. Sic tex.in capi.veniens.in.2. de ſponſ. inquit. ſi poſt fidem præſtitam cognouerit. Sic.cap.is qui fidem. de ſponſa.dixit. carnali copula ſubſequuta.igitur nõ ſufficit prę cedẽs coitus. Abb.in.c.veniẽs.in.2.de ſponſa. Soci. conſil.28.1. volu. col.3. Henr.in.c.atteſtationes.colum. final. de deſponſa.impube.& ex Theologis Ioan.Maior.in.4.diſti.28.q.1. & Sylueſt.ver.diuortiũ.q.1.& verb. ſponſalia.q.10. vnde cõcludens Titium eius ſpõſam Semproniá carnaliter cognouiſſe, nõ eſſet teſtis ſufficiens ad hoc, vt matrimonium iudicaretur: potuit enim eam cognoſcere ante ſponſalia: oportet ergo probare poſt ſponſionẽ illam cognouiſſe. vt notat Abb.in. d. c.veniẽs.& ibi Anto.& Pręp.& Deti.in.c.in pręſentia.de probatio.nu.24. Ioá.Crott.in tract.de teſti.nume.288.

14 Tho.Gram.cõſi.26.col.1.Hinc etiam Regia.l.52. Tauri. a Caroli Cæſaris matre cõdita, quæ ſtatuit propter oſculũ ſponſam lucrari dimidiá partem rerũ, quas ei ſpõſus dederat, etiã iam pręſtito cõiugali conſenſu ante copulá, eſt intelligenda quádo oſculũ poſt ſponſalia pręſtitum fuit, ſecus vero ſi ante. vt ibi eius interpres Ioan. Lupi. notauit.num.8.&.9.quod etiã ſubſeruiet ad intellectum. l. ſi ab ſponſo. C. de donatio.ante nup. a qua differt Regia. l. quæ in ſponſis etiam de præſenti iam maritali cõſenſu coniugatis ante copulá loquitur: illa vero in ſpõſis de futuro ante coniugalẽ conſenſum. Cæterum octauam hanc cõcluſionẽ Hippo.noſtra ætate vir doctiſsimus,

ſed

ſed in referendo aliorũ dicta quam in perſcrutádo diligentior in ſingul.ſoo. propria ipſius autoritate dictis autoribus non citatis impugnat, contrariam probans. ex Claudio. in rubr. ff. ſolut. matrimo. & Ioan. de Neuizanis in ſylua.nupt.lib.2.nume. 12. quorum neuter id tenet.quamuis in argumentum ſit, quod Claud. ſcribit dicens, matrimonium cẽſeri copula carnali cõſummatum,etiam ex coitu prę cedenti:atq; ob id ſicut Papa non poteſt diſpenſare, vt diſſoluatur matrimoniũ copula carnali conſummatũ, quãdo copula poſt matrimonium cõtingit: ita nec dirimere poteſt matrimoniũ, cui præmiſſa fuit commixtio carnis, citat ad id. Bal.in.c.licet. de trã ſlatio. epiſcopi. qui tamen in hoc eſt valde dubius. Ego vero ſi compertũ haberem Papam poſſe diſſoluere con
15 iugium,nondum carnali copula conſummatum,quod alibi tractabo,minime dubitarem poſſe & illud ſoluere,cui præmiſſa fuit carnalis copula, non ſequuta.non enim dicitur coniugium conſummatum ex coitu præce 17 denti,ſed ex ſequuto:ille ſiquidem fornicarius eſt,hic vero coniugalis.ſicuti.Soci.fatetur in dict.conſi.28.1.vol. nec omnino ab eo diuertit. ipſe Ioan. de Neuiza. quẽ pro ſe aduocat Hippo. vides ergo qualiter ipſe Hippo. propria ipſius autoritate nouã, ac certe falſam opinionem conceperit:nam quod in capit. tanta. qui filij ſint legit. ſcribitur,ſtatutum eſt ab eccleſia fauore ,plis ſuſceptæ vt legitima ſit. quod ſi Hippo.opinio vera eſſet,oporteret fateri filios ſuſceptos,nõ tantum efficiri legitimos per matrimonium ſubſequutum,ſed etiam per ſponſalia,quę de futuro dicimus: quod minime fa-
16 tebor.Subinde conſtat ex vera huiuſce opinionis cognitione non vulgaris intellectus ad.text.in cap.2.de conuerſ.coniugat.quo cautum eſt, poſſe ſponſam iam coniugali conſenſu præſtito ante copulam religionem profiteri, atq; ex ea profeſsione diſſolui cõiugium illud: idem enim dicendũ erit ſi poſt coniugalẽ conſenſum, vel eius ſponſionẽ coitus non contigerit, quãuis prius carnalis copula præceſſerit: illa enim coniugalis non fuit, ſed fornicaria, nec in ea illa traditio coniugalis dari poteſt, quæ in illo. capit.2.iuribuſq; ſimilibus exigitur.ita Paul. de Caſtro.in.l.penult.C.de epiſco.& cleri. & Ioan.Boſchoeus libr.1. de nupt. col.2. nec etiam impediet copula præcedens ſponſalia,quin ſponſus poſsit profiteri religionem,quę impediret ſi concluſio. Hippo.vera foret: cum ex eo matrimoniũ illud dici deberet conſummatum.

Nono hæc canonis pſumptio adeo vrget, vt matrimoniũ præſumamus per copulam ſequutam cum ſpõſa incerta: nempe quando quis ex tribus puellis ſororibus, iurauit vnã ductu-
17 rum vxorem. ſi enim aliquam ex eis poſt hanc promiſsionem cognouerit. erit eius maritus cenſendus.Hoſti.& Abb. in.c. ex literis. in. 2. de ſponſa. quorum opinio placet Floren.3.part. titu.1.c.18.col.2. & Sylueſt. verb. matrimoniũ. 2. q. 11. vbi ſubdit eſſe hanc opi. cõmunem, quam probat Regia l. 11. titu.1.part.4.Cum enim ille ſponſus teneatur ex vi promiſsionis vnã ex illis ducere in vxorem, preſumitur illam,quam cognouit, vxorio,ac maritali affectu cognouiſſe.ex.d.c. is qui fidem.gl.tamẽ in.d.c. ex literis. quam ibi ſequuntur. Ioan. Andre. Anton.

Henrri. & Cardinal. diuersum tenet dicens. quod nec sunt sponsalia cum illa cognita, nec matrimonium: licet iudex ex officio debeat compellere hũc virum ad illam ducendam quia cum eam cognouerit, non potest aliam ex illis sororibus vxorem ducere, & sic nec iuramentum seruare. pro quo fortis text. est. in. c. 1. in princip. de spons. in. 6. vbi ex sponsalibus certis, quãuis nullis, oritur impedimentum publicę honestatis iustitiæ. & tamen ex his nõ oritur, vt constat: potest enim quãlibet ex eis ante copulam ducere: ergo hęc non sunt sponsalia: si enim sponsalia essent, oriretur ex eis impedimentum: si sponsalia non sunt, consequitur matrimonium ex coitu nõ esse iudicandum, nec præsumendum. Ego a recepta & communi sententia nõ discedo, propter illam præsumptionem quam modo explicui: hęc enim sponsalia sunt, quamuis incerta, & ideo ex eis non oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ: oritur tamen obligatio recipiendi in vxorem vnam ex illis sororibus, ex premissa sponsione, cui optime cõuenit sponsaliorum definitio. Præterea sponsalia incerta, nempe cõditionalia in matrimonium transeunt sequuta copula. c. super. eo. &. c. per tuas, de condit. appo. igitur & ista sponsalia per coitum transibũt in matrimonium, licet incerta sint.

Decimo hic notandum est, prefatæ decretalis præsumptionem adeo mature ab ecclesia introductam, vt etiã si
18 protestetur spõsus ipsa sponsa præsente, & cõsentiente, se nolle per coitum matrimonio consentire, nihilominus iudicandũ sit ab ecclesia matrimoniũ copula sequuta: nam & canon præsumit propter coitũ sponsos ab hac protestatione recessisse, sicut & a cõditione. c. super eo. cap. per tuas de condit. appo. c. de illis eo. titu. quod expresse notat. glo. in. d. c. per tuas. ibi communiter recepta. Abb. in. c. Cũ. M. nume. 20. de const. Felin. ibi. nume. 80. & Ripa. nume. 95. dicens hanc opi. communem. quam notat Areti. consil. 142. col. 7. Rube. consi. 60. Iaso. in. l. non solum. §. morte. ff. de noui. oper. nũti. nume. 14. & ibi Rube. nume. 520. Are latens. in additio. ad Alti. in tracta. de præsump. 2. part. num. 20. idem notãt doct. in. d. c. veniens. in. 2. de spons.

Vndecimo ad perfectam huiusce rei cognitionem infertur, adeo esse copulam necessariã inter sponsos vt matri
19 monium iudicetur, vt ipsa tentatio, seu nixus copulæ subsequutus minime sufficiat. capi. fina. de sponsa. cum enim conatus non habuerit effectum non potest ex eo præsumi consensus cõiugalis, etiam si ille nixus inter habiles ad matrimonium contigerit, ex dictaratione. ita Abb. in. d. cap. fi. Ioan. Andr. Domi. & Fran. in cap. 1. §. idem de despõsa. impub. in. 6. quorũ opinio communis est. vt testatur Prep. in. d. c. fina. & eam sequutus idem fatetur. Sylvest. verb. matrimonium. 2. q. 16. & Altiat. in tracta. de presump. reg. 3. præs. 38. idem notat Areti. consi. 142. col. 5. quamuis contrarium teneant. Cald. & Præpo. in dicto cap. fina.

Hinc etiam cõstat, per nixum copulæ non effici matrimonium etiam illa sponsalia, quæ verbis consensum præ
20 sentem exprimunt, tamen deficiente ætate, a iure intelliguntur de futuro: nempe cõtracta inter impuberes, vel inter puberem & impuberem. probat tex. in cap. attestationes. de desponsa. impub. Vnde impubes, qui per verba consen

consensum coniugalem exprimentia contraxit, etiam si sæpe nixus fuerit spõsam cognoscere carnaliter, potest resilire ab sponsalibus adueniente æta te. Subdit tamen ille text. hoc fallere, vbi consensisset impubes in matrimo nium prope ipsam ętatem perfectam, post ipsum nixum copulę, etiam mul to ante, illum consensum præcedentẽ. Anto. Abb. Præpo. & communis ibi quod non video alia ratione probari, nisi ex eo quod præsumatur discretio ad cõsensum ratione ætatis pubertati proximæ, & ex nixu potentia ad coi tum his ergo duobus adiunctis prę su mitur matrimonium esse perfectum. quod etiam. Card. ibi. 2. col. videtur sentire. ex quibus etiam colligo, cona tum copulæ prope ipsam ætatem per fectam, efficere matrimonium sponsa lia illa verbis de præsenti, iuris tamen interpretatione de futuro. ita Hostiẽ. Anto. & Prę p. in. d. cap. attestationes. illum tex. ad hoc notãtes. Hinc infert. Prę p. ibi. esse differentiam inter spon salia re & verbis de futuro, & sponsa lia sola iuris interpretatione de futu ro. prima enim non transeunt in cõiu gium per nixum copulę, vt in. d. c. fin. secunda vero transeunt in coniugium per conatũ copulæ, prope ipsam æta tem perfectam contingẽtem. Ego ve ro, vt quid ipse sentiam plane fatear, credo solum conatum copulæ, etiam prope ipsam ætatem perfectam, mi- 1 nime efficere coniugium: nulla enim ratio id persuadere potest, nisi præ- sumptio consensus coniugalis: ista au tem non colligitur ex nixu copulæ: vt in dicto cap. fina. probatur: igitur co- natus copulę, etiã prope ætatem per- fectam, coniugium non efficit. & si di xeris facilius colligi ex signis consen- sum coniugalem post spõsalia verbis de præsenti contracta, quam post spõ salia re & verbis de futuro, id ego fa- teor, modo signa illa, ex quibus con- sensus coniugalis præsumendus est, post ætatem perfectam contingãt, & non ante illam. vt statim dicam in in- tellectu capit. 1. §. idem. de desponsa. impube. in. 6. quo fit, vt ipse credam male Prępo. ad hoc aduertisse: cona- tus enim in dicto capit. attestationes, etiam iuxta cõmunem interpretatio- nem, consensum non inducit, nec eius præsumptionẽ, sed præsumptionem potentiæ ad coitum: discretio vero ad consensum, ex proxima ætate perpen ditur, si consensus ipse tunc pręstetur. quod probatur in cap. continebatur. de desponsa. impub.

EX. §. SECVNDO.

1 Sponsalia de futuro, traductione spõsæ ad domum, non efficiuntur matrimonium.
2 Sponsalia, quę re & verbis de futuro appel lamus, per oscula, amplexus, & similia signa, nequaquam transeunt in matri- monium.
3 Sponsalia iuris interpretatione de futuro, verbis autem de præsenti, an per prædi cta signa matrimonium efficiantur.
4 Exacte perpenditur intellectus. ad tex. in. c. vnico. §. 1. de desponsa. impub. in. 6.

§. SECVNDVS.

SECVNDO sponsalia transeunt in coniugiũ si spõ sus sponsam ad domũ tra- duxerit: ex hoc enim præsu mitur inter eos coniugalis consensus. probatur. in lege mulierem. ff. de ri- tu nupti. notat. Ioannes Andreas in capit. final. de sponsa. quem sequitur Altiat. in tracta. de præsumpt. regu. 3. præsumpt. 38. idem notat Angel. in

Authen.quib.mod.natural.effician. leg.§.fina.Deti.in cap.iurauit.de probatio.1.col.sed contrarium est verius: non enim hęc præsumptio est iure canonico introducta.ita Cald.Anto.& Abb.quorum opinio communis est secundum Præpo.ibi, qui eam sequitur in.d.cap.fin.dicit eandem opinio. communem eam sequutus Aret.consil.142.colũ.5.potest tamen prima opinio ꝓcedere duobus casibus. Primo quando est dubium graue,an præcesserint sponsalia de futuro, an de præsenti: in hoc enim dubio ex traductione ad domum præsumi potest,prędcedentia sponsalia fuisse de præsenti: & sic præstitum fuisse ante traductioné consensum coniugalem.ex Baldo. & Salyceto. in. l. cum te.C. de donatio. ante nupti.Secundo potest.Ioan.Andre. opinio procedere,quando sponsa fuit traducta ad spõsi domum cum illa solennitate, qua duci solent vxores ad maritorum domos. argu. cap. vidua.de regul.ita Abb.in cap. ex parte.nume.26. de restitu. spoliat. Ioan. Lupi.in rub. de donatio. §. 57. sic etiã est intelligenda.d.l.mulierem.ff. de ritu nup.Hactenus ergo in hac re nullã vidimus differentiam inter sponsalia re & verbis de futuro, & spõsalia verbis quidem de prędsenti, at iuris intellectu de futuro.igitur, vt aliquod discrimen demus inter hæc, tractare oportet an sponsalia efficiantur matrimonium,per aliquot alias coniecturas a præmissis distinctas.

Ergo adnotandum est, sponsalia re & verbis de futuro,nõ transire in matrimonium per amplexus,oscula,munera, aliaue similia signa.tex.in.cap.1. de matrimo.contra.cõtra inter. eccle. vbi Ioan.Andre.id notat, & reputat

ibi Abb.singul.& Anto.Cors.in singu.verbo.matrimonium.idem Ioan. Andre.& Docto.communiter.in.c.1. §.idem.de despons.impub.in.6. & Paris. consi.62.col.1.vol. 4. ex quo falsa est Anto.& Præp.opinio in cap.fina. de desponsa. impube. dicentium, per subarrationem sponsalia matrimoniũ effici.vbi Prępo. dicit esse ibi text. cui responderi nõ potest:sed ille text.dum dicit desponsauit:est intelligendus per verba de prędsenti.sicut Innocen.ibi ac cæteri communiter intelligunt:a quibus etiam in dict. cap. fina. de sponsa. asseritur, sponsalia re & verbis de futuro, nõ effici matrimonium per subarrationem. posset tamen procedere opinio Anto. quando ex ipsa subarratione consensus coniugalis colligeretur:quod regulare non est,sed id locũ habet in casibus,quos in secunda parte explicabimus.cap.4.in principio.

Spõsalia vero iuris intellectu de futuro,verbis tamen consensum prędsentem exprimentia,quamuis aduenientę ætate,& cõtradictione cessante,nõ efficiãtur matrimonium, tamen post ætatem perfectam dictis signis intercedentibus consensus coniugalis præsumitur,& matrimonium censentur. tex.est sic per gl.& Docto.intellectus in cap.1.§.1.de desponsa.impube.in.6. nam dum text. ille ex consensu tacito illa sponsalia matrimonium esse iudicat.glo.ac cæteri interpretantur illum consensum colligi, ex cohabitatione, amplexibus,& similibus signis.quem intellectum approbat Hér. post alios in.c. attestationes.col.2. de desponsa. impub.Ludoui.Gozadi.consi.secundo.col. penul. Carol. Ruinus. consil. 203.volu.1.Deti.qui hanc opinio.cõmunem esse fatetur.consi.368. & Parisi.

risi.consi.51.volumi.4.colum.2.quem etiam sensum sermone Hispano exhibet Regia.l.3.titu.1.part.4.& probatur, quia sicut per copulá Roma. Pótifex præsumit ibi consensum, vt illa spósalia matrimonium efficiantur, ita per alia signa, ex quibus detur perseuerantia in consensu iam præstito minori ætate, iudicat esse matrimonium adueniente ætate: sic etenim inquit, ni si euidenter cóstiterit eosdem contrahentes cum perseuerantia eiusdem voluntatis ad pubertatis tempora peruenisse, maxime quia quod constat ex coniecturis dicitur euidenter constare.l.1.C. de testament. mili.l. licet Imperator.ff.de leg.1. Hanc tamen illius tex.interpretationē communi omniū iudicio receptam, nō omnino veram esse putamus:ex sequentibus. Primo, 4
quia constat hęc spósalia esse de futuro, & non matrimoniū, faciliusq; solui, quam sponsalia illa, quę verbis & re futurum consensum præseferunt. quod in capit.de illis.in.1.de desponsa. impube. probatur: cur ergo facilius hæc quam illa in coniugium transire iudicamus? Secundo, matrimonium post sponsalia in iure nō datur, nisi ex consensu denuo expresse prestito, vel tacite presumpto per copulam, simileue signum, atq; ita vrgentem coniecturam.cap.fina.de desponsa. Si enim sponsalia ponimus, necesse est, vt coniugium demus, vtriusque consensum coniugalem euidēter adesse:cur igitur ex amplexibus, osculis, ac similibus coniecturis consensum hunc presumimus? Tertio, in dict.§.1. Roma. Pontifex ad presumendum coniugalē consensum exigit copulam, similemue cóiecturam, ex qua solet à iure post spósalia consensus præsumi: vnde oscula, amplexus, & similia, copulæ carnali adæquare, prorsus videtur absurdū. Quarto, id constare dicitur euidēter, quod cóstat ex coniecturis a lege, vel canone approbatis. Ias.in.d.lege. licet imperator.colum.3. & idem in dict. l. 1.C.de testament. milit. nullibi tamen video dictas. Docto. coniecturas iure canonico probatas: ergo in eis minime erit prefata decisio intelligenda. Quinto, ille tex.exigit consensus ante pubertatem prestiti perseuerantiam, ideſt quod nunc in matrimonium cótrahentes consentiant, sicut in ætate minori cósenserant expresse, si per ætatem licuisset. Nam dum ille tex.exigit in signum consensus, carnis copulam:vel alium modum, ego intelligo traductionem solennem ad domum, vt paulo ante dicebam.vel subarrationem, quæ sufficiat, vt sponsalia vere de futuro efficiantur matrimonium. quod sequenti parte in principio capi. 4.trademus.quibus adducor, vt egre feram hunc illius tex.communem intellectum.

Hæc tamen communi declaratione præmissa, eam intelligo quádo signa illa, nempe, amplexus, oscula, & similia, iam ætate completa processerunt. nec sat esse existimo, si illa inter proximos pubertati cōtingant.autore Areti.in cons.142.colum.6.pro quo adest tex.in dicto cap.1.§.1.dum dicit. ad pubertatis tempora peruenisse: requirit enim ætatem omnino completam ex Bartol.in.l.si cui legetur.ff. de legat.1. atq; idem mihi probat Inno. quem in hac parte sequuntur ibi Anto. & Prępo.in cap.attestationes.de despon.impub.quáuis ibi Henr. col. 2. existimet satis esse, quod hęc signa prope ipsam ætatem perfectam interueniant. Sed

præce

precedens opinio verior est, etiã si malitia ętatis defectum suppleat secundũ Carol. Rui. consi. 203. volu. 1.

Secundo eandem opinio. intelligo, quando illa sponsalia, verbis de præsenti, iuris tamen intellectu de futuro contracta fuere inter maiores septennio, & secus esse opinor, si contracta forent a minoribus septennio, ac post septennium consensu tacito comprobata. Hęc enim sponsalia adueniente ætate, nõ efficiuntur matrimonium, etiam si oscula, amplexus, & similes coniecturę dentur, pręter nouum expressum consensum, vel ex copula deductum, qui sufficeret ad hoc. ita Ioã. Andre. in dicto. c. 1. §. idem. cui subscribit Henr. in dicto. c. attestationes. col. pe. & Collector decisionum Rotæ in nouis decis. 462. tametsi dicat iudices in prætorio Rotę contrariam sententiam sequutos fuisse. cum Archi. Domi. & Franco. in dicto. §. 1. quorũ opinio cõmunis est: quibus & ego libenter consentirem, ni viderem primam, & communem illius text. interpretationem nimis latam esse.

EX CAP. QVINTO.

1 Sponsalia etiam iurata soluuntur mutuo consensu contrahentium.
2 Sponsaliorum dissolutionem potest petere sponsus, si fuerit sponsa ab alio cognita post sponsalia, etiam vi præcissa.
3 An idem sit dicendum, in sponsa de præsenti, coniugio nondum consummato.
4 Sponsalia minime dissoluũtur propter superuenientem sponsæ paupertatem.
5 Mulier contrahens matrimonium, vel spõsalia, an censeatur dedisse in dotem marito, vel sponso propria bona.
6 Iurãs aliquam accipere vxorem, an teneatur contrahere cum ea matrimonium, si cum ipsa diues sit nolit ei dotẽ assignare. & nume. 4.
7 Sponsa de futuro an teneatur expectare sponsum absentem.
8 Sponsalia dissoluũtur adueniente die, quę fuit matrimonio cõtrahẽdo præsignata.
9 Sponsalia per matrimonium omnino soluuntur, etiam si fuerint iuramento firmata.
10 Lege, Quoties. C. de rei vend. habere locũ, etiam si prima venditio fuerit iurata.
11 Spõsalia ex religionis pfessione tollũtur.
12 Spõsalia quãdoq; iudicio ecclesię soluũtur, interdũ ipso iure absq; sẽtẽtia euanescũt.

CAP. 5. QVIBVS MODIS sponsalia soluantur.

QVINTA nunc restat huius tractatus pars, in qua agere oportet quonam pacto sponsalia dissoluantur. & primo ea cõstat dissolui mutuo cõtrahentium dissensu, sicut cæteri contractus, ex quibus ita argumentatur tex. in. c. 2. de sponsa. qui ius commune non dispensationem induxit. ex intellect. Tancre. quem ibi cæteri cõtra Bernard. sequuntur. Sola enim promissio in sponsalibus fit: ab hac ergo promissione licet promittentibus discedere, nulliq; ex dissensu iniuriam irrogant. vnde quamuis sponsalia iuramento firmẽtur possunt dissolui mutuo iurantium dissensu. secundũ communem ibi. Nam etsi iuramentum in Deum dirigatur: id tamẽ fit tanquam in testem promissionis, quæ alteri fit. Est siquidẽ Deus testis illius promissionis ad hominis vtilitatem, maiori sub vinculo, ex eo quod ipse Deus sit testis, quasi homo alter testis esset: fit ergo iniuria Deo propter illud testimonium, si homini illi, cui ipso teste est facta promissio, fides frangatur: at si homo ille obligationem illam remittat, Deus item illam remittit. c. 1. de iureiuran. vbi Abb. & doct. id explicãt. Oldrad. consi. 241. Ioan. Lupi. in rub. de do

de donatio.§.45. & diuus Thom. 22. q.89.arti.9. Nec obstat text. in dicto capi. 2. dicens ex patientia id tolerari. quasi dicat non de iure:id enim tex.ex
3 presit propter vulgares, apud quos posset forsan scandalum oriri ex hac dissolutione sposaliorum: ideo dicit monendos esse contrahentes sponsalia, ne illa dissoluant:non tamen compellẽdos: eorum enim consensus sufficiens est ad illa dissoluenda.

Secũdo sponsalia dissoluuntur fornicatione sequuta: si enim spõsa cum alio fornicetur, non tenetur sponsus cõtrahere cum ea matrimonium, imo absolui potest ab illa promissione.ca. quemadmodum. de iureiurã. vbi probatur secũdum Abb.& Docto. idem esse si sponsalia sint iurata.notat glos. in.c.sic quippe.27.q.2.Præpo.post alios in.c.de illis. de spons. id tamen in-
2 telligitur volente illo, cui est facta iniuria: si enim sponsus vellet non obstante fornicatione sponsam accipere in vxorem, esset sponsa cogenda cum eo matrimonium cõtrahere, alioquin ex fornicatione sponsa consequeretur cõmodũ.Sic ex aduerso si sponsus fornicetur, nõ tenetur spõsa cum eo matrimonium contrahere. Abb. in. d.c. quemadmodum.in princi. idem consi.48.1.volu.Regia.l.8.titu.1. part. 4. Imo si ipsa sponsa vi præcisa esset cognita, adhuc nõ teneretur sponsus eã accipere in vxorem: sed petere posset sponsaliorum dissolutionem.gloss. in c.raptor.27.q.2.glos.in.d.c. quemadmodũ.versic.oculos.in fine. quam ibi sequuntur Ioan.Andre.Abb. Imol. & cæteri Docto.neq; enim cogendus est quis contrahere bigamiæ vitium, nondum prẽstito coniugali consensu. idem notat Regia.l.8. paulo ante adducta. idem repetit Abb. in. c. discretionem.de eo, qui cog.cõs.vxo. suæ, post alios ibi.in sponsa tamen de præsenti secus esse asserit Abb. in dicto.c. discretionem. quod ipse intelligo, vt matrimoniũ quo ad vinculum dissoluatur: non enim dissoluitur: sed quo ad thorum dissolui posset propter fornicationem commissam metu: & sic vi conditionali: crederem tamẽ secus esse, si spõsa cognita, & oppressa esset vi præcisa. ex his, quæ de metu dicebã.prẽced.cap.nu.11.tametsi Abb. cõsi.4.1.vol. in vtroq; casu velit a prædicta pœna spõsam de prẽsenti, vel vxorem immunem esse. Sed quamuis ipsa sponsa, quæ diues erat tempore sponsaliorum ad paupertatẽ redacta sit, tenetur nihilominus sponsus eam ducere in vxorẽ.glo.in. d. c. quẽadmodũ. vers.oculos.quæ intelligẽda est, quando nihil dare promisit ipsa sponsa in dotem sponso: nam si promisisset non te-
4 neretur spõsus cum ea cõtrahere, nisi id daretur.ita Ioan.Andre.Ant.Imol & alij in.d. c. quemadmodũ. in princ. per tex.in.c. de illis.de cõdi.appo. Iuxta communem eius intellectum. &.l. si ita stipulatus fuero te sisti. §. si tibi nupsero.ff.de verb.oblig.in fi.quibus addo quod Bald.notauit in.c.iurauit. de probat.dicens quod iurans aliquã accipere in vxorem, etiam nulla dotis promissionẽ præmissa, non est compellendus eam ducere, si ipsa diues sit, & nolit dotem congruentem sibi assignare. sequitur eum. Ioan.Lup. in.c. per vestras.de dona.3.notab.§.2. Verum Panormi.in.d.c. quemadmodũ. glo. ibi. reprobat dicens, sponsum nõ teneri ad ducendam sponsam in vxorem, si post sponsalia, ipsa sit effecta pauperior, etiam si nihil sponso dare.

pro

promiſerit: iuramentum etenim eſt in telligendum rebus ſic ſtãtibus, ac non mutatis, vt ibi conſtat: & tamen ſponſa cẽſetur tacite omnia bona ſua in dotem promiſiſſe, ſicuti mulier, quæ matrimoniũ contrahit. habens patrimonium, cenſetur illud marito in dotem viri dignitati conuenientẽ dare. notat Bart. in. l. ſi conſtante. ff. ſoluto matri
5 monio. nu. 78. Ego tamen nõ ſequor in hoc Abb. imo pro cõmuni opinio. iudicandũ eſſe cẽſeo: nam quod Abb. dicit iure non probatur: non enim eſt verũ, ꝙ mulier habẽs bona, ſi ſimpliciter cõtrahat matrimoniũ, videatur 7
illa in dotẽ dare, etiã attenta dignitate mariti: id enim falſum eſt, vt notat gl. recte intellecta, & Bald. ibi in. l. mulier bona. ff. de iure dot. Bar. idem in. q. 7. incip. mulier habẽs. col. 3. & alij, quos refert, & ſequitur Deti. conſ. 521. col. 4. & Mayner. in. l. in ambiguis ꝙ dot. nume. 163. ff. de regu. iur. nec aliqua lege contrarium probatur, vt ipſa glo. fatetur. imo autore Saly. ibidem potius probatur hæc noſtra opinio in. l. cum poſt. §. gener. ff. de iure do. & in. l. quęre. ff. eo. titu. & in. l. ſi ex cauſa. §. 1. ff. de minori. notat Stepha. in Necyomãtia dialogo. 27. & ſi vera foret opinio Bar. in. d. l. ſi conſtante. eſſet intelligenda in muliere, quæ matrimonium contrahit, non ſic in ea, quæ ſpõſalia tantum contraheret: vbi tantæ præſumptionis ratio non eſſet ita efficax. nec valeret argumentum a dote certa in ſpecie promiſſa ad illam a lege ſub intellectam. vti Iaſ. in eodem caſu no-
6 tat in. §. fuerat. de actio. nu. 127. Subin de fateor illam opinio. quam ex Bald. in. c. iurauit. retuli, non probari omnino iure, quando ipſe ſponſus eſſet diues, & haberet bona, ex quibus poſ-

ſet ſeipſum, & ſponſam alere: ſibi nãꝙ imputet ſponſus paupertatem dotis, quippe qui de ipſa dote conſtituenda pactum non fecit: quin & contra Panormi. dicendum eſt, imputandũ eſſe ſponſo, qui fortunæ bonis confidit: ſi quis etenim ſpõſalia contraxiſſet cum puella pulcherrima, quæ tandem labente tempore pulchritudinem amiſit, non tamen priuata eſt oculis, nec naribus, nec arbitror ob id ſponſalia diſſolui poſſe.

Tertio poſſunt diſſolui ſponſalia, ſi ſponſus ſit abſens, & vagetur per orbẽ, modo expectetur per triennium, ſi neſcitur quo in loco ſit. l. 2. C. de repud. Regia. l. 8. titu. 1. part. 4. Si vero ſponſus ſit intra prouinciam expecta ri debet per biennium. l. 2. C. de ſponſal. ita tamen, vt ſi abſentia ſit neceſſaria ex iuſto impedimento, expectetur quouſqꝫ ceſſet illud impedimẽtum. l. ſæpe. ff. de ſponſ. niſi ex periculo fornicationis iudex det licentiam ſponſæ ad contrahendun matrimonium cum alio. argu. c. fi. de eo, qui cogno. cõſan. Hanc etiam diſtinctionem a iure ciuili collectam eſſe ſeruandam iure canonico tenent Ioan. Andre. Hoſti. & Ant. in. c. de illis. de ſponſa. Sylueſt. verb. ſponſalia. q. 10. atqꝫ dictam legem. 2. C. de ſponſa. iure canonico admitunt. Hoſtien. Ioan. Andre. & Abb. in. c. ſicut. de ſponſa. 2. col. Sed idẽ Abb. Card. & Prẽp. in. d. c. de illis dictas leges in foro canonico minime admitũt: imo aſſerũt iure canonico ſponſam non teneri ad expectandum ſponſum vagantem per orbem: ſed poſſe petere licentian ad contrahẽdum matrimonium. per tex. in. d. c. de illis. liberum ſit. illa equidem verba excludunt licentiam ſponſi, atque mo-

ram

ram illam biennij, vel triennij. argu. glos. in clem. dudum. verb. libere. de sepult. quam sequuntur Abb. Barb. & Altiat. in. c. 1. de offi. ord. 3. notab. & Curtius. 2. parte de feudis. q. 2. Deti. in c. si pro debilitate. de offi. del. Bal. Cardi. & Imol. in. c. quę in ecclesiarum. de cõsti. Anto. Burg. in. c. 1. de empt. Curti. Iunior consil. 2. 1. col. iudicis tamen autoritas in hac nostra quæstione requiritur. Henr. & Prep. in. d. c. de illis. gl. in. c. de illis. in. 1. de despon. impub. vnde glo. in. d. c. de illis. de sponſ. dum allegat. l. 2. C. de repud. nõ vult illam esse iure canonico seruandam: sed eam ad differentiá canonum, & legum adduxit. Hinc constat Abb. in. d. c. sicut. dum. 2. col. dicit. d. l. 2. C. de sponſ. procedere nisi spõsalia essent iurata: quia tũc autoritas superioris foret necessaria, non recte perpẽdisse ea, quę prius dixerat in. d. c. de illis. nã siue sponsalia sint iuraméto firmata, siue sola simplici promissione, lex illa, quę ciuilis est, iure canonũ nõ procedit, & vtrobiq; iudicis ecclesiastici autoritas est necessaria ad spõsalia dissoluẽda. Credo tamen, vt hoc diligentius absoluã, sponsum in loco propinquo absentem, vel expectandum esse, vel requirendum, vt intra certum tempus cõtrahat matrimonium. ex ratione ilus. c. de illis. de sponſ. quod si iusto impedimento detineretur, non temere sunt spõsalia soluenda: sed attenta sponsæ qualitate, quæ forsan ex mora periculum pateretur. quod colligitur ex Hostien. in dict. c. de illis. vbi tex. non loquitur in his casibus. 8

Quarto principaliter sponsalia dissoluuntur lapsu temporis in spõsaliorum contractu cõstituti ad matrimonium contrahẽdum. text. in. c. sicut. de sponſ. vbi glo. dicit esse speciale in matrimonio, vt post lapsum terminum promittens minime sit obligatus: habent siquidem sponsalia hanc tacitam conditionem, vt mutuo dissensu dissoluãtur: vnde si sponsus requirat ab sponsa, vt matrimoniũ contrahat certo die, & ipsa nolit, ipse requirẽs liber videtur ab spõsalibus, si etiam ipse velit huic dissensui cõsentire. vt sentiunt Card. & Præp. in. d. c. sicut. Ego tamẽ hanc opin. Card. & Præp. intelligo veram esse. Primo, quando apparet alterum requisitum, vt contrahat nolle illo tempore, nec alio contrahere: tunc enim dissensus colligitur: alioqui licet ipse prouocatus respondeat, illo tempore nolle matrimonium cõtrahere, non sequitur eum dissentire: quia forsan illud tempus non videtur sibi conueniens ad cõtrahendum ob aliquam causam. Secundo procedit tex. in. d. c. sicut. quãdo terminus adiicitur sponsalibus ad limitandam obligationem, & ad eã restringẽdam ita vt lapso termino expiret: tunc enim extinguitur obligatio: ille tamen per quẽ stetit tenetur ex illa culpa. vt in. d. c. sicut. & probatur in. l. si fideiussor. §. fi. ff. mãd. l. obligationũ. §. 1. ff. de actio. & oblig. l. dãni. §. Sabini. ff. de dam. infe. sed in dubio, ex glos. Anto. Abb. & Præp. in. d. c. sicut. terminus tempore sponsaliorum appositus ad contrahendum, censetur adiectus causa restringendæ obligationis: quia nullus contractus est initus perfecte: sed ille terminus ad initium alterius contractus datur: vnde tunc terminus restringit ita obligationem, vt eo lapso non duret. quod etiam notauit Archid. in. c. nuptiarũ. 27. q. 2. Abb. & Imol. in. c. cum dilecti. de dolo & cõt. Hinc Angel. & Alex. in. l. si

in.l.si insulam.col.pe.ff.soluto.matri. notant. quod vbi dies adiicitur causa inuitandæ obligationis non est locus purgationi morę: pro quibus argumẽtum est.l.traiectitiæ.§.de illo.ff. de act.& obli.l.commissoriæ.C. de pact. inter emp. secus ergo erit vbi dies adiicitur obligationi iam perfectæ,& contractui cõsummato. quo casu dies potius cẽsetur adiectus ad solicitandum effectũ obligationis, quam ad extinguendam ipsam obligationem.l. Celsus. ff. de arbitr.c. cum dilecti. de dol. & cõt.ex quo Abb.in.d.c. sicut. dicit, quod si contractis iam sponsalibus ex interuallo tractetur de die nuptiarũ, lapsus illius diei non liberat sponsum ab spõsione,& promissione matrimonij contrahendi, etiam si ipse illo die paratus esset cõtrahere. quæ quidem adnotatio mihi placet,licet Præp.displiceat.

Quinto soluũtur sponsalia per matrimonium subsequẽs,etiam absq; copula.tex.in.c.sicut.&.c.si inter.&.c.de
9 illis.de sponsa. ex quibus id receptum est communiter,etiam si prima sponsalia essent iurata. quod in. d. c. sicut. aperte probatur: nec est necessaria ad hanc dissolutionem iudicis autoritas. licet Conrrad. Lagus in Method.iuris.titu. de nupt. cõtrarium opinetur. Item nec obstat tunc a periuro matrimonium contrahi: cum matrimoniũ a periuro cõtractum validũ sit, quod alibi dicemus. Huic sentẽtiæ simile est quod Ioã.ab Imol.notat in.c.cũ contingat.de iureiur.nu.81.dicens, quod si quis vendat rem quãdam duobus, ac secundo emptori eam tradiderit, illius censetur effecta: nec potest ab eo auferri prætextu primæ venditionis,
10 etiam iuratæ. per.l.quoties. C. de rei vẽdi.vbi hoc optime probatur. Imol. sequuntur Hipp.in.l.qui duobus.nu. 9.ff.ne fals.Ias.d.l.quoties.nu.36. Et Gozadin.consi.14.nu.2.Subdit Imo. idem dicendum esse quãdo primo promisit etiam cum iuramento vendere: & tamen vendidit secundo: hæc enim secunda vẽditio tenet, & ex ea potest compelli ad tradendam rem vẽditam. Crederem tamen ego quod si ante vẽditionem, vel traditionem vẽdidisset illi,cui iurauerat vẽdere,esset eius vẽditio potior ad compellendum venditorem, vt illi traderet rem potius,quã alteri propter vinculũ iuramenti.Posset etiã esse secunda venditio, vel eius causa facta traditio nulla, si primus, cui promisit vendere, vel vendidit, cũ iuramento, venditorem extraiudicialiter admoneret, vt seruaret iuramentum, neq; quidquam cõtra id ageret directe, vel indirecte, appellatione ꝓposita ad iudicem ecclesiasticum:tunc equidem venditio, aut traditio, post hanc appellationem facta, esset nulla, tanquam facta appellatione pendẽte. ita Ias.in dicta.l.quoties.nume.36. ac Gerar.sing. 98.licet ipse Gerard.Imolam impugnet in secundo casu.

Sexto spõsalia soluũtur per ingressum religionis professione sequuta: nam si matrimonium ante copulam ita soluitur, etiam quo ad vinculum c.2.c.ex publico.de conuers.coniug.c. ex parte.eo. titu. a fortiori ergo spõsalia ita soluẽtur.quod omnes fatentur.
11 Nec oberit.c.commissum. de sponsa. quia licet dicat tex. ibi consulendo,tutius fore matrimonium cõtrahere,ac demum religionẽ ingredi, non tamen id ita fieri præcipit, nec promissor contrahere tenetur,si velit religionẽ profiteri.ita Abb.& Præpo. ibi perpenso

ſecundo intellectu gloſ.idem not.Palud.in.4.diſt.28.q.1.in fine. Nam & ſi iure certum ſit poſſe tute ſpõſum ingredi religionẽ dimiſſa ſponſa, & tutius eſſe cõtrahere, ac demum religionem profiteri, nõ ex hoc ſequitur hoc eſſe neceſſarium. Sat enim eſt tenere, quod certum eſt: tametſi cõſilium ſit eligere certius. quod probatur: nã ad ſalutem animæ promptior eſt via caſtitatis, quam coniugij.c.nuptię.32.q.1.clemen.exiui.in princi.de verb.ſign. & tamẽ poteſt quis tute eligere viam cõiugij.cap.integritas.32.q.1.c. geſta. cum glo.74. diſt. igitur poteſt quis dimiſſa ſponſa tute religionem profiteri, quamuis tutius ſit cum ea cõtrahere, fidẽ pręſtitam, & iuramentum abſoluens, & poſtmodum monaſticam vitam eligere. Pręterea poteſt optime dici, quod in dicto.c.cõmiſſum. ſponſus nolebat ſtatim deliberate religionem profiteri: ſed id in animum abſq; voto induxerat: ideo Papa ei cõſulit, vt contrahat, atq; fidẽ ſeruet, & poſtea ſi velit, religionem profiteatur. nec Roma. Ponti. cõſuleret ei matrimonij contractum, ſi ſtatim vellet delibe rato animo religionẽ profiteri. ex his, quæ ibi notat glo. & eſt intellectus Innocen. quem alij ſimpliciter referunt.

Soluuntur tandem ſponſalia pluribus aliis modis, quandoq; ſentẽtia iudicis eccleſiaſtici. quod frequẽtius eſt. glo.in.c.de illis.in.1.de deſponſ.impu. Henr. & Præpo.in.c.de illis.de ſponſ.

12 quandoq; abſq; ſentẽtia ipſo iure, vt traditur poſt gloſſ.ibidem. & in.c. ſic quippe.27.q.2.quam dicit ordi. Bald. in.l.fin.in princi.col.3.C.de epiſco. & cleri. & in.l.iubemus.in vlti.§.1.C.eo. tradit Thom.in.4.diſtin.27.q.2.artic. fin. Regia.l.8.tit.1.part.4.e quibus libet vltimo loco tractare, quo pacto ſponſalia diſſoluantur, eo quod ætate minori contracta fuerint.

EX. §. PRIMO.

1 Impubes ſponſalia cõtrahens poterit adueniente pubertate ab eis recedere.

2 Contractis ſponſalibus a duobus impuberibus, qui primo ad ætatem perfectã acceſſerit, poterit ſtatim huic contractui refragari.

3 Impubes contrahens ſponſalia pręſtito iuramento, minime poteſt ab eis reſilire.

4 Iuramentum ab impubere, doli tamen capace, præſtitum, ipſum iurantem obligat, contractũ vero ab eo factum minime firmat.

5 Maior ſponſalia contrahens cum minore, ab eis recedere nequit.

6 Adnotatio quædam nouiter animaduerſa ex.c.de illis.in.1.de deſponſ.impub. refellitur.

7 Matrimonium a pubere contractum, ſponſalia cum impubere præcedentia diſſoluit, licet is pubes ab ſponſalibus diſſentire nequeat.

8 Spõſalia iuris tantum interpretatione de futuro, contracta a pubere, & impubere, non effici matrimonium ex cõſenſu impuberis ætatem legitimam attingentis, niſi & pubes conſentiat.

§. PRIMVS.

1 SEPTIMO igitur ſolẽt in iure ſpõſalia diſſolui, eo quod contracta fuerint in minori ætate ex ſolo impuberis diſſenſu: is enim ſi diſſentiat ſpõſalia diſſoluũntur, licet verbis de præſenti, re tamen de futuro, ipſa ſponſalia ſint contracta: verum hic diſſenſus ante ætatem perfectam nõ admittitur propter ætatis fragilem conſtantiam: ſæpe enim impuberes contraherent, ac ſæpe a contractibus diſſentirent. gl. Card. & Præp.in.c.de illis.in.1.de deſpon. impu. quamuis vterq; impubes

peteret

peteret cõtractus diſſolutionem. ſecũ dum Præpo.ibi. quod probatur in.c. a nobis.eo.tit. In contractis vero ſpõ ſalibus a duobus impuberibus, is qui prius ad ætatem perfectam peruenit,
2 non tenetur aliũ expectare, qui adhuc impubes eſt: ſed poterit ſtatim cõtradicere, ac recedere ab ſponſalibus. ſecũ dum communẽ, quam Abb. & Præpo.in.d.c.de illis.colum.2. ſequuntur. & probatur: nam ſi hic poteſt diſſenti re altero impubere ad pubertatẽ perueniente, nõ video cur modo nõ poſſit contradicere: cum ipſe iam ſit ætatis perfectæ. licet gloſſ.in.d.c. de illis. verſi.cũ ſponſalia. & ſeq.teneat, hunc perfectam ætatem adeptum nõ poſſe diſſentire, donec alter eandem perfectam ætatem habuerit. Nec tantũ po terit, imo tenetur ſtatim cõtradicere,
4 ſi nolit ſponſalibus ſtare, alioquin poſtea non poterit. ſed erunt illa ſponſalia firma quo ad effectũ ſpõſaliorum, quamuis non quo ad vim matrimonij. Hoſti.col.2. Henr. & Præp.in.d.c. de illis. qui hanc aſſerit eſſe communẽ opinionem. Nec obſtat, quod ſecundum hanc com.opi. nulla videatur cõſtitui differentia inter verſi.ſi vero. & verſi.vltimum in.d.c.de illis. quia conſtat manifeſtum diſcrimen. nam in.§.ſi vero. loquitur text. quando tempore contractus alter erat pubes, & is, qui tempore contractus fuerat impubes, factus pubes, petebat diſſolui ſponſalia. at in.§.vlti. is qui tempore contractus fuit pubes petebat ſponſalia diſſolui ante pubertatem alterius ſecundum Abb. Prepo. & commu. ibi quibus ſuffragatur Regia.l.8.titu.1.part. 4. quę ita illum text. interpretatur. ex quibus apparet primo caſu contradictionem admittendam eſſe, non in ſe-

CAP. V.

cundo. His adde impuberem ſponſa-
3 lia pręſtito iuramento contrahentem ratione ætatis non poſſe ab his recedere: ſed ille cõtractus in vim, & effectũ ſponſaliorum firmus eſt. gl. quę ſing. eſt ſecundum Abb.ibi.in. d. c. de illis. quam & cęteri iuris canonici interpretes ſequũtur, quod intelligendum eſt quando illud iuramentum præſtitum fuit ab impubere, qui tamen ita erat proximus pubertati, vt intellectum, ac diſcretionem haberet, is enim iuramento ſe adſtringere poteſt. gl. Abb. & Doct.in.c.ex literis.in.2. de ſpõſ. & probari videtur in.l.fi.§.in eum. ff. de lib.cauſ. idem Bar. Corne. & Iaſo.col. 4.in auth.ſacramenta puberum. C. ſi aduerſ.vendit. dicentes contractum a minore geſtum, de iure tamen inualidum, iuramento præſtito validum fo
4 re, etiam ſi iuramentum ſit pręſtitum a pupillo, qui tamen erat doli capax. in quo Bart. aſſerit hanc opi.commu. eſſe. idem voluit Abb.conſi.108. in.2. vol. Deti.in.l.pupillum.ff. de reg. iur. nec me latet. gloſſ. Cynum, & alios in d.auth. ſacramẽta. contrariũ voluiſſe aſſerẽtes nõ firmari contractũ inualidũ, a pupillo etiã doli capace initũ, iuramẽto ab eo præſtito, ex eo quod.d. auth. pubertatem exigat, vt iuramentum firmet contractum iure inualidũ propter ætatis defectum: neq; refert, quod iuramẽtum valeat ob diſcretionem: cum aliud ſit iuramentum obligare aliud contractum inualidum ratum efficere. primo ſiquidem caſu ſequitur dandam fore abſolutionem, ratione imperfectæ ætatis. quæ abſolutio neceſſaria eſt: non tamen ex hoc ſequitur ipſum contractum illo iuramẽto firmari. ita hanc opinio. vltimam ſcribit commu. eſſe Alexã. in.l. qui iu-

raſſe.

raſſe.in prin.ff. de iureiur. & Altiat. qui plures allegat in.c.cum cõtingat. de iureiur.n.141. vbi eam ſequitur.& mihi verior,atq; æquior videtur.præterquam in ſponſaliorum contractu ex.d.ca. ex literis. in.2.in quo quidem contractu ætas nõ ita ſtricta, & certa eſt ſicut in cæteris: cũ eam ſupleri ex diſcretione,iuditio,& intellectu conſtet.qua ratione hanc opinio. ſequor minime adherés reſpõſionibus,quas Altiat.ad tex.in.d.c. ex literis. dare co natur.atq; huic opinioni,quá ex Ale. conme.eſſe diximus ſuffragãtur duæ Regiæ leges: quarum prima eſt.l.56. titu.5.par.5.altera.eſt.l.6.ti.19. par.6. Cæterum hæc omnia inteligẽda ſunt quádo tẽpore contractus vterq; impubes eſt, vel alter tantũ: is vero, qui diſſentit, impubes contraxerat: vnde in ipſo, qui pubes erat tempore cõtractus ſponſaliorũ,manifeſtum eſt nullum diſſenſui locum eſſe:imo contractui ſtare tenetur quo ad ſponſaliorũ vim vt probat text.in.d.ca.de illis nec mirum eſſe debet. hunc contractũ ex diſſenſu impuberis diſſolui poſſe non tamẽ ex cõtradictione puberis: ſicuti ſi maior cum minore contraheret ſine tutoris autoritate, cõtractus teneret vtiq; in fauorem minoris, nec poſſet maior diſſentire, licet minor libere poſſet a contractu diſcedere.l.non eo minus.C. de procura. neq; hic agitur de matrimonio. quod exigit vtriuſq; conſenſum perfectum:ſed de promiſſione futuri matrimonij, & ſic de ſpõſalibus.vti gloſ.& cæteri explicát in. d.c.de illis. Hinc conſtat cõtractis ſpõſalibus inter puberem,& impuberem eſſe ſponſalia vtriuſq; reſpectu,tamet ſi minor poſsit ab eis recedere. quod aptiſsime probat tex.in.c.fi.de deſpõ-

5 6 7 8

ſa.impub.& in.c.vnico.§.1.eo.ti.in.6. alioqui ſi non eſſet in hoc contractu utriuſq; ad ſponſalia conſenſus, non oriretur ex eo impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ.vt conſtat in.c. 1.in princi.de ſponſ.in.6. & tamen oritur id impedimentũ.c. literas.&.c.acceſsit.de deſponſa.impu.igitur ex conſenſu non tantum maioris,ſed & minoris hic contractus vere eſt ſpõſaliorum:quo fit, vt Fortu.Garſias Hiſpanus apud Italos non minorẽ in vtriuſque iuris prudẽtia gloriam aſſequutus,quam apud nos in Cæſaris ſuppremo Hiſpaniarum prætorio in.l.1. col.3.ff.de pact. non exacte perpenderit tex.in.d.c.de illis.ex eo notans iure canonico ex pollicitatione actionem oriri:id enim ſit ne verum non diſputo:tamen ibi non probari contendam libere, cum conſenſus vtriuſq; puberis,& impuberis ibi detur:& ſic pollicitatio dici illa promiſsio non poteſt.

Ex his deducitur matrimoniũ a pubere cum alia cõtractum valere, atq; dicta ſponſalia omnino ſoluere.gloſ. Ioã. Andre. Hoſtien.Præp.& alij in d.c.de illis.in.1. de deſpon.impu. Rota Noua.450.Regia.l.8.titu.1.par.4. Nec video dubiũ in hoc verſari,quãdo pubes contraxit matrimonium, priuſquam impubes ad ætatem perfectam accedens, conſentiat matrimonio cõtracto in minori ætate: illud vero maxime dubium eſt, an idem ſit dicendum quádo pubes matrimonium contraxit poſtquá ſciuit impuberem iam ætatem perfectam habentem, illi cõiugio conſenſum præſtitiſſe.& Sil. ver.matrimonium.5.q.8. in ea eſt ſententia, vt opinetur ſpõſalia,quæ verbis de præſenti:iuris vero intellectu de futuro cẽſentur,eo quod apubere,&

impubere cõtracta sint, in matrimoniũ transire, si impubes ætate iam perfecta factus maior, consentiat illi matrimonio, tametsi pubes dissentire velit, eiusq; cõsensu minime expectato. idem asserit Ludouicus Gozadi. cõs. 2. nume. 11. 27. & 28. contra quos, ni fallor, iuris canonici est decisio apertissima in. cap. 1. §. 1. de desp. impub. in. 6. vbi matrimonium contractum inter duos impuberes, vel inter puberẽ & impuberem non efficitur perfectũ, nec firmũ, pubertate accedẽte, ni si nouus vtriusq; cõsensus accedat ad matrimonium tacitus, vel expressus. Itẽ si matrimoniũ cõtractũ inter puberem, & impuberẽ, iuris intellectu, sponsalia de futuro iudicatur, quod nec Siluest. nec Gozadi. negabunt, cur dicere audẽt hæc sponsalia ex alterius tãtũ consensu in matrimoniũ transire? contra text. cap. super eo. de cond. appo. glo. receptam communiter in dicto. cap. de illis. Huic etiam Syluest. opinioni refragatur autoritas Hostien. Anto. & Henri. qui in. d. cap. de illis. plane fatentur dicta spõsalia, etiam impubere ætatem perfectissimam iam adepto, nec contradicente, dissolui ex omnibus causis, ex quibus sponsalia re, & verbis de futuro, dissoluũtur. vnde ego non video quo iure defendi possit horum Doctor. opinio. aduersus quos adest optimum Baldi responsum. consilio. 194. & consilio. 200. in. 3. volu. & tandem post primam huius operis editionem legi Carolũ Ruin. consilio. 203 volu. primo. quo doctissimus ille vir nostram sententiam probat. atq; hæc de sponsaliorũ tractatu sufficiant.

CAP. I.

SECVNDA pars.

ET SI Hęc secunda huius operis pars, quæ de matrimonio tractat, quotidiana, ac frequẽtissima sit, eã tñ nec longe, nec perfunctorie differã. Sed iusti interpretis officio vsus eam octo capitibus absoluam. Primũ matrimonij definitionẽ cõplectiẽ. Secundum, an consensus ad matrimonium sit necessarius. Tertium, qualis cõsensus ad id exigatur. Quartũ, qua ratione hic cõsensus exprimatur, quibusq; uerbis. Quintum, de ætate ad matrimonium requisita tractabit. Sextũ, de his, quæ matrimoniũ impediunt. Septimum, de coniugalis contractus effectu. Octauum, de prole ex matrimonio susceptа, quá breuissime aget.

EX CAPITE PRIMO.

1 Matrimonium vnde sic dicatur, & eius definitio?

2 Matrimonij etiam copulati apellatione, illud, quod ex solo consensu cõstat, cõtinetur: licet consummatum non sit.

3 An sponsalia de præsenti sub matrimonij dictione significentur, copula non sequuta.

4 Sponsus, & sponsa de præsenti sub viri: & vxoris nominibus comprehenduntur.

5 Matrimonium iure canonũ non præsumitur ex diutina maris & fœminæ cohabitatione.

6 Non quælibet maris & fœminæ coniunctio matrimonium dicitur.

7 Theophili, Boschoei, & Cantiunculę error annotatur. atq; ver⁹ sensus restituitur. l. nuptias. ff. de regulis iuris.

8 Matrimonium est indiuiduum vinculum: ex institutione diuina.

9 Matrimonium est sacræ rei signum: vbi quid significet, explicatur.

Caput

CAPVT PRIMVM.

MATRIMONIVM
1 sic denominatur, ꝙ fœmina ob id potissimū nubere debeat vt mater fiat, autore Augustl.li.19.cōtra Manicheos. c.26.vel a matris nomine non adhuc obtento: sed cum spe statim adipiscēdo. teste Aulo Gellio lib. 18.c. 6. vel ea forte ratione, quod maior matris, quam patris in liberorū procreatione habeatur ratio, atque ea certa sit, nō ita pater sit certus. Iuxta illud Home. Odyss.1.vbi Telemachus, inquit me esse Vlyssis filium reuelauit mater. sicut & ius ciuile iudicat a matre seruos, vel liberos esse filios. notat 3
Boschoeus in tractatu. de nuptiis in princip. Diffinitur autem. matrimoniū est maris, & fœminę coniunctio, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.l.1.ff.de ritu nupt.§.1.27.q.2. & §.1. inst. de patri. potesta. Dicitur vero coniunctio, non corporum, sed animorum: qua quidem coniunctione alter alteri se tradit ad coniugalem vsum expresse, vel tacite, atꝙ in hac coniunctione consistit consensus. vnde nuptias non concubitus, sed cōsensus facit.l.nuptias.ff.de regu.iur.quo fit, vt lex, quæ de matrimonio copulato loquitur, intelligenda sit in matri
2 monio iam ex consensu perfecto, quā uis coitus sequutus non sit.cap. fina. de frigi.c. per tuas. qui filij sint legiti. cap.1.& 2 de matrimonio contra.contra interd.eccle.quę iura citat Andre. Tiraq.in.l.si vnquam.C. de reuo. donat.verb. donatione largitus. nume. 179. aduersus Baldus in cap. capellanus.in fine de ferijs. Paulus de Cast. in.l. penult. C. de Episcopis & cleri. atque alios, qui huic sententiæ palam aduersantur, quibus obstat etiā glos. in clementina vnica. de consanguin. verbo, contrahere, quæ illum textu pœnam inferentem contrahenti matrimonium dato canonico impedimēto, intelligit, etiam in matrimonio solo consensu contracto, copula nondum sequuta. quam ibi Doc. approbant communiter. opinio tamē Bal. procederet vbi subiecta materia, vel legis intentio copulam exigeret. Subdit præterea glossa prædicta, constitutionem illam non punire contrahentes sponsalia. quā glossam præter Docto. ibi dicit notab Deti. in capite ná concupiscētiā. de cōsti. 2. lect. idem Deti. consilio. 256. colu. 3 Hippoli. in. l. is qui cum telo. C. de sicar. nume. 39. & .41. dicit sing. Ias. in. l. quominus. ff. de flumi. num. 18. & Abba. in. dict. clemen. vnica. vbi cæteri eam sequuntur. Attamē video illam glossam citantes, non exacte distinguere sponsalia proprie assumpta a cōtractu matrimonij, & sic ab sponsalibus de præsenti. Cum illa gloss. dum loquitur de sponsalibus, aperte sponsalia, quę de futuro dicimus, intelligat. Nec me latet spōsalia cōmuni vsu loquendi etiā illa dici, quę de pręsenti appellamus, sicuti in præced. parte. cap. 1. diximus: qui quidē vsus a canonibus, & sacra scriptura receptus videt, ꝙ ibi ostendimus. & potest deduci ex eo, quod ante copulā nō cēsetur matrimonium omnino perfectum esse. c. cum societas. 27.q. 2. Verum hac in re opinor, iura loquentia in matrimonio locum habere vbi contractus cōiugalis præcessit, etiam nondū sequuta copula. 4
idem etiam affero vbi iura aliquid statuerint in marito, & vxore. l. penul. C

de inceſt.nupt.l.penul.ff. de donatio. inter virum, & vxor. Quod ſi quando iura ſolum erunt intelligéda in viro. & vxore data cómixtione carnali. & in matrimonio iam conſummato, id erit vel ex communi vſu loquédi, ex legis intétione, vel ex alia ſimili ratione. Quo pacto reſoluenda ſunt omnia, quæ longe, lateque adducũt Felin. in rubri. de ſponſalib. Deti. cóſi. 540. Anchar. conſi. 216. Chaſſa. in cõ ſuet. Burgun. rubri. 4. §. 6. vbi octo paginis hoc ipſum proſequitur. Salyce. etiam in. l. non ſine. C. de bonis quæ lib. idem in. l. cum in te. C. de donatio. ante nupt. Andre. Tiraq. de legi. con nub. l. 14. qui tñ nõ ita exacta, vt plixa diſputatione contendũt, an cõtracto matrimonio dicãtur hi, qui cõtraxerũt, ante copulá vir, & vxor: eos plegat, qui hac de re plura noſſe cupit.

Ex præfata etiam diffinitionis interpretatione infertur, quod licet iure ciuili ex concubitu, & cohabitatione inter æquales conditione, matrimoniũ
5 preſumatur. l. in liberæ. ff. de ritu nupti. gloſſ. in. capi. 30. q. 5. Roman. ſingu. 446. Regia. l. 2. titu. 14. par. 4. iure tamen canonico talis cohabitatio nõ præſumitur coniugalis, ſed fornicaria. dicto cap. 1. 30. q. 5. gloſſ. Abb. & Imol. in. cap. illud. de præſump. Nam & ſi lex ciuilis in dicta cohabitatione conſenſum præſumat, nec ex ſolo cõcubitu iudicet matrimoniũ. vt aduertit Ioã. Ferrar. in. d. l. nuptias. ius vero canonicum ex ſolo concubitu cõſenſum, qui in matrimonio principatum obtinet, præſumere noluit, maxime in p̃iudiciũ alterius matrimonij: quod explicat Pariſ. alios allegans conſi. 59. vol. 4. nu. 7. Vnde ſic cohabitãtes cogendi ſunt vel ab hoc contubernio recedere, vel cõſenſum, ad matrimoniũ neceſſariũm, palam profiteri. Verum ſi hæc cohabitatio diutina foret, nẽpe decem annorum, etiam iure canonũ, & ratione ipſorum viuẽtium, eorum nemine refragãte: nedũ quo ad prolẽ ipſis vita functis, matrimoniũ preſumeretur. Hoſti. Abb. & Anto. in. c. lator. qui filij ſint leg. Cẽpo. cõſ. ciuili. 5. n. 16. qbus addendũ erit, filiũ mortuis parẽtibus legitimũ præſumi ex eo, q̃ eius parentes ſimul cohabitauerant. glo. per tex. ibi in. d. c. lator. vbi Abb. notat. & ſequit̃ Feli. in. c. per tuas, de proba. f. co. Deti. in. c. eccleſia. d̃ cõſti. n. 39. Iaſ. cõſ. 168. 4. vol. Curti. Iunior cõſ. 52. col. 1. quę tamen opinio in. d. c. lator. non probatur: quia ibi ille filius reputabatur, & cõmuni opinione credebatur legitimus. Vnde Henr. ibi tenet contrariam ſententiã, & Altia. de præſump. reg. 3. præſump. 1. n. 12. verior tñ videtur opinio gloſſ. & Abb. quæ receptior eſt: tametſi contra hãc preſumptionẽ poſsit opponi diſcrimẽ generis inter illos cohabitantes. Item virũ fœminam tractaſſe nõ ita honorifice, ſicuti vxorẽ tractari ab eo decebat. ita Paul. De Caſtro. in. l. donationes. in princi. ff. de donat. cui accedit Ioan. Lupi. in cap. per veſtras. de donatio. 3. notab. §. 7. n. 7. quidquid ipſe velit. §. 20. ad finẽ. Procedit tñ Abb. opinio, etiã ſi illa cohabitatio decennio non durauerit, ex mente eorum, qui hanc ſententiam profitẽtur. Ego vero eam admitterem præmiſſa decẽ annorum cohabitatione: alioqui contrarię potius accederẽ, illud præterea notandũ eſt, hanc diutinam cohabitationem matrimonij præſumptionem inducere, ſi aliis argumẽtis coadiuuetur. tex. optimus in dict. cap. illud.

Tertio

Tertio ex diffinitione ſic intellecta deducitur verus ſenſus. l. 1. §. ius natu
rale. ff. de iuſtitia. & iure. §. 1. inſt. de iu
6 re natu. c. ius naturale. 1. diſt. ubi maris, & fœminæ coniunctionem, iure naturali omnibus animatibus communem, a nobis matrimoniũ appellari, inquit lex: quaſi velit ipſam copulam carnalem, matrimoniũ eſſe. Sed oportet altius hæc perpendere: non enim inquit lex maris, & fœminę qualemcunq; coitum, nos matrimoniũ appellare: ſed eſt legis ſenſus: maris & fœminę cõiũctioné omnibus animãtibus, etiam brutis eſſe iure naturali communem: illam vero, quæ iure naturali animalibus ratione præditis licita ſit matrimonium a nobis appellari. Eſt ergo maris, & fœminæ cõiũctio matrimonium in ſenſu dictæ legis. 1. non quod ipſa copula maris, & fœminæ ſit matrimonium: ſed quod ſine matrimonio nobis non ſit, etiam iure naturali licita maris, & fœminæ coniunctio. Hinc ſequitur, nos ideo maris, & fœminæ coniũctionem, matrimoniũ appellare, quod aliter quã 8
ex matrimoniali vſu nobis licita non ſit carnis cõmixto: tametſi Theophilus in princi. inſti. de iure nat. gent, &
7 ciui. Boſchoe. in tract. de nupt. in princip. & Claud. Cantiũt. in. §. nuptiæ. inſti. de patria poteſt. adnotauerint, matrimonium appellari qualẽcunq; coitum, etiam brutis conuenientem: quibus minime aſſentior: quippequi abſurdum exiſtimem, maris, & fœminę cuniunctionem in brutis matrimonium appellari. Nec etiam admitto, quod idem Boſchoe. notat, non dici proprie matrimonium abſque coitu. vbi. l. nuptias. ita interpretatur, vt nuptias non tantum concubitus, ſed & conſenſus faciat. nam hoc ex eo confunditur, quod nubere dicatur, quæ coniugium abſque copula contraxit. l. cum fuerit. ff. de conditio. & demonſtratio. notat optime. Deti. in. d. l. nuptias. Cui regulæ illud exemplum legis. Cum fuerit. aptat Conſtantinus Harmenopulus libr. 4. titu. 2. quem relutit Anto. Auguſt. vir egregie doctus, atq; in Pandectarum emẽdationibus diligentiſsimus libro. 1. cap. 7. quibus mire ſuffragatur Chryſoſto. Matth. 19. Homilia. 33. ſcribens, verum eſſe matrimonium, veraſq; nuptias ex ſolo coniugali conſenſu. Hinc etiam apparet iure naturali illam tantum copulam hominibus conuenire, quæ ratione, & iure ſubſiſtat, qualis eſt coniugalis. quod eleganter Fortu. explicat in dicto. §. ius naturale. colũna ſexta & idem ſentit Ioannes Lupi. Segobienſis in tractatu de matrimonio columna. 5.

Subſequitur in diffinitione indiuiduam vitæ conſuetudiné retinens, ex eo quod matrimoniũ diuina inſtitu-
tione indiuiduum vinculum ſit, quod ab homine diſſolui non poteſt. Iuxta illud, quos Deus cõiunxit homo nõ ſeparet. igitur in coniugio exitur cõſenſus ad indiuiduum vinculum ſaltem tacitus, conformis quidem diuinæ inſtitutioni, ex qua coniugium indiuiduam conſuetudiné retinet. ſicuti apud nos optime docet Fortu. in l. 1. col. 9. ff. de iuſt. & iur. nec inconuenit, q̃ matrimonij vinculum ante copulá religionis ſoléni profeſsione ſoluatur: id enim cõtingit præter pactũ contrahentium, a quibus coniunctio hæc fuit his animis comparata, vt cõſtans, ac perpetua ſit, eritq; ſatis contrahentes prædictum conſeſum præ-

ſtitiſſe, vt vere dici coniugium poſsit. 3
c.ſolet.32.q.2.Hoſtiē.in ſumma tit.de 4
matri.§.1.prēp.in rub.de ſponſ.col.2. 5
vnde non inmerito dicemus hunc cō
iugalem cōſenſum totius vitę cōfor- 6
tium promittere.quod Theop. Græ
cus inſtitutionum Paraphraſtes ſatis 7
elegāter expreſsit. inſt.d patri.poteſt.
dicens.matrimonium eſt maris, & fœ 8
minæ coniūctio indiuiduā vitæ con-
ſuetudinem retinēs, ſeu promittens.
atq; ſignificātius Ioan.Maioris.in.4.
diſt.26.q.1.ſic diffiniens:matrimoniū
eſt,inquit,ſignū ſenſibile, quo mas,
& fœmina præuio cōſenſu perpetuo
coniugūtur. vt hinc pateat ſacramen
ti definitionem matrimonio conueni
re cum ſacramentum ſit ſacræ rei ſig-
9 num.c. ſacrificium. de conſecr. diſt.2.
ſignum,inquam, viſibile ſacræ rei in-
uiſibilis. Significat enim matrimoniū
dilectionem inter ipſos cōiuges futu
ram,quam Deus per gratiā ipſis cō-
iugibus nectit. Significat etiam ſpiri-
tualem vnionem Chriſti, & eccleſiæ,
ideſt, Chriſti, & animarum fidelium.
Item repræſentat cōiunctionē Chri-
ſti cum vnica ſpōſa eccleſia per carnis
aſſumptionem,& ſic coniunctionem
diuinitatis cum humanitate.Iuſta il-
lud:& verbū caro factum eſt. hoc au
tem vltimū ſignificat matrimonium,
carnis commixtione ſequuta, nō an-
te coitum c.cum ſocietas.27.q.2. no-
tatur in.c.debitum. de biga. & vberri
me in concilio Colonienſi. titu.de ſa-
cramento matrimonij. cap.ſed dices.

EX. §. SEQVENTI.

1 Matrimonium ante carnis copulam perfe
ctū quo ad vinculū,& ſanctitatē ſacra-
mēti,non tamen quo ad ſignificationē.
2 Matrimoniū, ſacramentū eſt nouæ legis.

Matrimonij ſacramētum gratiam cōfert.
Matrimonium in legitimum,ratum,& cō-
ſummatum diſtinguitur.
Matrimonium contractum per procurato
rem an ſit ſacramentum.
Matrimoniū a quo, & qua ratione fuerit
inſtitutum.
Matrimonium contractum propter non
conuenientem finem valet, licet illici-
te contrahatur.
Quæ ſit huius ſacramenti ſubſtantia, for-
ma,& materia.

§. VNICVS.

1 EX his ſequitur matrimo
nium ante copulam perfe
ctū quidē eſſe quo ad vin
culū,ſanctumq; ex ſancti-
tate ſacramēti, vt fuit inter Mariā, &
Ioſeph.c.Beata.c.cōiux.c. omne.27.
q.2.imo tāto ſānctius quāto a carnali
cōiūctione alienius.ſecūdū. Auguſt.
ad Aeditiam. cuius verba ad id re-
fert Magiſter in.4.diſtin.26.& proba
tur auroritate Pauli.1.ad Corinth.7.
qui collaudat continentiam in coniu
gatis.Eſt tamē imperfectum quo ad
ſignificationem: non enim illa omnia
ſignificat,quæ ſignificaret carnali co
pula conſummatum. ex his, quæidē
Magiſt.notat,& Hoſtien. in ſumma
titu. de matrimonio.§.quid ſit matri
monium Angel. verb. matrimoniū.
primo quæſt.3.& Coloniēſe Cōciliū
in dict.cap.ſed dices.

Secundo ex his deducitur matrimo
nium eſſe ſacramētum,& nouæ legis
quod probatur ex Paulo ad Epheſ.5.
2 dicente.Sacramentum hoc magnum
eſt,quæ verba ita interpretātur ſancti
Doct.vt tradit Ambro.Catha. lib.5.
contra Caie.c.1. de matrimo. eccleſia
etiam hanc aſſertionem profitetur in
c.ad abolendam.de hæretic. & in con
cilio Florent.ſub Eugenio quarto.vt

plane

plane contrarium asserentes censendi sint hęretici. quos conuincunt sacris testimoniis, & cõciliorum autoritari bus Rosensis. Ioan. Echius, atq; eru ditissimus Alfonsus a Castro libr. de hæres. verb. nutiæ. & colo. conci. titu. de matrimonio cap. quæ omnia.

Tertio ex præmissis aperte constat matrimoniũ gratiam conferre: sacra-
3 menta siquidem nouæ legis gratiam cõferre, receptissimũ est apud Theologos, & in eodem Florẽtino cõcilio vers. quinto. hoc docet ecclesia. hoc autem est sacramentũ nouæ legis, igi tur gratiã confert. quod probat Coloni. concil. & Theologi frequentius fatentur. vt constat ex Maior. in. 4. di sti. 26. q. 1. notat Tho. 22. q. 100. art. 2. Alfons. de Castro in. d. verb. nuptiæ. Abb. in. c. cum in ecclesiis. de Simoni. Præp. in rub. de spon. col. pe. post Car di. ibi. Hosti. Ioã. Andre. in. c. 1. de sacra vnctione. & Canariẽsis episcopus Philipp. 12. licet glos. in. c. quidquid. 1. q. 1. & in. c. alma mater. vers. sacrametis. de sen. excõm. in. 6. & in. d. c. cũ in ecclesiis. voluerit in hoc sacramẽto mi nime conferri gratiam, quod falsum, & erroneum est. Hic vero & illud ad notandum est, non omne matrimonium protinus esse sacramentũ. pro inde scire conuenit matrimoniũ aliud esse legitimum, aliud ratum, aliud cõ-
4 summatũ: est enim matrimonium le gitimum id, quod legitimo consensu contrahitur, quale esse potest apud ethnicos. ratum est illud, quod a chri stianis more fidelium contrahitur, & istud sacramentum est. consummatũ dicitur illud, quod omnino copula carnali firmatum est. quæ omnia ex plicat Colonien. cõciliũ. titulo de matrimonio. cap. verum. & cap. sed dices. & probantur in. cap. finali. 28. q. 1. Magist. in. 4. distinctio. 39. & Prepos. in rubri. de spons. colum. penul. Nec oberit tex. in. c. gaudemus. de diuor. & in. cap. vlti. de transactionib. dicens inter infideles dari hoc sacramentum: nam intelligitur dari inter infideles matrimonium, non tamen matrimo nij sacramentum: cum illud coniugi-um ratum non sit, in quo deficiat fides. vti probat text. in cap. quãto. de diuort. dicens, apud infideles matrimonium contingere: non tamen esse ratum: efficit vero ratum, coniugij sacramentum, quod fidelibus competit. ergo infidelibus minime conuenit matrimonij sacramẽtum: vel, vt aptius intelligatur litera. c. gaudemus. opinor apud infideles matrimonium esse sacramentum habitu non actu: quia non contrahitur in fide ecclesię. ita Tho. in. 4. distinctio. 39. q. 1. articul. 2. quo fit vt non ita firmum sit coniugium infidelium sicuti christianorũ. cap. quanto supra citato. quod nos alibi tractabimus. nempe capitulo septimo. §. 4.

Ex his etiam redditur dubia Caiet.
5 sentẽtia. is inquã. 2. tomo. q. 1. de matrimonio, dixit matrimoniũ cõtractũ per procuratorem non esse sacramentum, nec gratiam cõferre, donec inter præsentes cõiuges id matrimonium saltem tacite ratũ habeatur. hoc enim certũ nõ est, tametsi subtili ratione id probare nitatur. quem etiam re,pbat Ambros. Catha. contra Caieta. lib. 5. c. de sacramento matrimonij.

Institutũ autẽ fuit matrimoniũ ab ipso summo omniũ rerũ opifice in sta
6 tu innocẽtiæ ante peccatũ ore ,pphetico Adami dicentis Gen. 2. hoc nũc os d ossibus meis, caro d carne mea: q̃

obrem relinquit hō patrē, & matrē, & adhærebit vxori ſuę, & erunt duo in carne vna. & quia ſpiritu propheti-co illa verba protulit Adam, in ſacro Euāgelio Matth. 19. redēptor noſter illa verba ad Deū ipſum refert. notat Magiſt. in. 4. diſt. 26. tex. in. c. lex. diui-næ. 27. q. 2. verū ante peccatū fuit cō-iugiū inſtitutū in officiū naturæ, nem pe ad cōſeruationē humanę creaturę. Dixit enim Deꝰ Geneſ. 1. c. Creſcite, & multiplicamini. atque idem repetit poſt diluuium, omnibus hominibus pene conſumptis. Gen. 8. inſtitutum etiam fuit matrimonium, vt eſſet pri ma humanæ ſocietatis copula. quæ amicabilem quandam coniūctionem alterius quidem regentis: alterius ve-ro obſequentis, cōplecteretur: quod probatur dum. Gen. 2. dixit Deus Fa ciamus ei adiutoriū ſimile ſibi. & ad-notauit Thom. in. 4. diſtin. 26. q. 1. & deducit ex. l. 1. §. ius naturale. ff. de iu-ſti. & iure. vbi Fort. col. 6. & illat. 10. co. 6. ad idē optimus text. in. c. ius na-turale. 1. diſt. §. 1. inſt. de iure natu. cō-probat idē ex Platone. Ludo. Cælius libr. 15. cap. 13. quibus mire concinunt verba Ariſt. 1. polit. cap. 1. principio, inquit. Neceſſariū eſt maris, & fœmi næ cōiugium, quorum vterq; ſine al tero debilis eſt, nec poteſt cōſiſtere, p creandi cauſa: idq; naturale eſt deſide rium, quale quicquid eſt, tale quid al terum relinquendi: eius autē, qui im-perat, & eius, qui paret naturalis eſt coniunctio ſalutis cauſa cōſtituta. Ex quibus cōſtat matrimoniū in officiū naturæ fuiſſe inſtitutū ante peccatū. Cæterū poſt peccatū fuit inſtitutū in remedium fornicationis, vt eſt autor Aug. quem Magiſ. aduocat in. d. diſ. 36. Coloni. cōci. ti. de matri. c. eſt aūt. Tho. in additio. ad. 3. part. q. 41. & 42. gl. & Card. a Turre Cre. in ſumma. 27. q. 1. & probatur in. c. nuptiarum. 27. q. 1. quo tandē vltimo fine officiū ſacramēti matrimonio cōuenit, vt ſit in medelā, ac remedium peccati. ꝙ in fornicatione cōmittitur. incaute igit loquūtur Card. & Præp. in rubr. de ſpōſ. dicētes, hoc ſacramētū nō fuiſſe inſtitutum in remedium peccati.

Ex his manifeſte apparet, propter dictas cauſas matrimoniū fore a ca-
7 tholicis contrahēdum: quod ſi ex alia cauſa contrahatur, nempe ob diuitias ſeu pulchritudinem, non rite cōtrahi tur, valet tamē. tex. in. c. tua de ſpon. vbi Abb. hoc notat. Tho. in. 4. d. 30. q. 1. art. 3. Maior in. 4. d. 26. q. 2. ſed & Caiet. in. 2. tomo. q. 3. de matri. pro-bat eſſe licitum contrahere matrimo nium propter pulchritudinem, aut di uitias, ita vt iſtæ cauſæ contingāt, vt ratio matrimonij cū tali fœmina, vel vt cauſæ applicandi animum ad con-iugium, non ergo ſunt cauſæ finales, ſeu principales, ſed cauſę, ſine quibus actus non fieret, quæ finales minime dicuntur. quemadmodū in ſimili do-cet Maior. in. 4. diſt. 25. q. 2. col. 4. illa etenim eſt cauſa principalis, ad quam is, qui actum agit. magis intēdit, quā que præcipuā exiſtimat. ita Tho. 12. q. 18. art. 7. Bart. in. l. ambitioſa. col. 4. ff. de decret. ab ord. faci. quo fit, vt ſi in haſce cauſas pulchritudinis, ac diui tiarū, ſeu libidinis principalis intēde-ret animus, nō credere licite, ſed cum graui peccato contrahi matrimoniū. quod probat Ambroſ. Cathar. lib. 5. contra Caiet. cap. de matrimonio.

Sed cum matrimonium ſacramen-tum eſſe conſtet, oportet ſcire quę ſit huius ſacraméti forma, atq; materia.

qua

8 qua in re glos. in. c. tua nos. de spons. dicit, substantiam esse consensum: formam vero ipsa verba cõsensum exprimẽtia. quam ibi nostrates approbát, & sensit Bald. in rub. ff. de iust. & iure. quin & Tho. in. 4. sent. dist. 26. q. 2. fatetur formam esse verba, quibus cõsensus exprimitur. rectius tamẽ dicemus, cõtrahentes ipsos esse materiã, & si dicamus ipsa verba esse formam, quibus quidem verbis consensus exprimitur. ita Palud. in. 4. distin. 26. q. 4. colum. 4. & Hadria. in. 4. tract. de matrimo. q. 1. vnde glos. eadẽ in dicto c. tua nos. incaute loquitur, dum dicit in matrimonio prẽsumpto ipsum factum esse substantiã & formam. idẽ sensit in cap. is, qui fidem. de sponsali. verius enim dici potest: in matrimonio præsumpto ipsam substantiam, & formam etiam præsumi. nam ille actus, ex quo matrimoniũ præsumitur, designat substãtiam, ac formam interuenisse, saltem iuris intellectu. atque ita glo. reprobat Albert. Brunus tractat. de forma. folio. 9. Colum. 4. Hactenus igitur primum huius partis caput absoluimus: ad secundum oportet, vt festinemus.

EX CAP. SEQVENTI.

1 Cõsensũ omnino esse necessariũ ad matrimoniũ ĩ exteriori, atq; ĩteriori iudicio.
2 Consensus in iudicio exteriori quandoq; prẽsumitur, ininteriori vero nũquam: atq; ideo iudex exterior ĩterdũ fallitur.
3 Protestatio, altero cõsentiẽte p̃cedẽs verba cõsensum exprimẽtia, defectũ ipsius cõsensus ꝓbat etiã in exteriori iudicio.
4 Fœmina verbis fallacibus decepta, & stupro vitiata, quid agere debeat.
5 Furiosus contrahere matrimonium non potest.
6 Furiosus nemo præsumitur, & ideo qualiter furor probetur ibidem tractatur.
7 Furiosus interuallis quibusdã legitime cõtrahit eo tempore, quo furor cessat.
8 Mẽte captus matrimoniũ cõtrahere neqt.
9 Ebrius coniugium minime contrahit.

Cap. 2. An consensus sit ad matrimonium necessarius?

1 CONSENSVM esse ad matrimonium necessariũ nemo ambigit: idq; iura canonica, & ciuilia ꝓfitẽtur. c. 1. c. cum locum. c. tuæ. c. tua. de spon. ca. sufficit. cap. sic quippe. 27. q. 2. cap. tuas. de sponsa duorum. l. nuptias. ff. de regulis iuris. adeo, vt nec summus Pontifex possit condere legem, qua caueatur, matrimonium quandoque sine consensu constitui: quod præcedenti parte notauimus. & probatur, quia quatenus matrimonium contractus est, cõsensum exigit. l. cõsensu. cũ. l. seq. ff. de actio, & obligationi. l. 1. ff. de pactis. l. 1. ff. de cõtr. emptio. Nec in vinculo aliquod discrimen est inter iudicium exterius, & interius, quod conscientiæ forum appellamus: illud siquidem matrimonium, quod validum est in conscientiæ iuditio, id erit etiã firmum in foro exteriori. rursus ꝙ nullum est in interiori foro minime valebit in exteriori:
2 tametsi iudex, qui per exteriora signa iudicare debet, ꝓnuntiet illud esse matrimonium, quod vere non est. tex. recte perpensus in. c. tua nos. de spõsa. Palud. in. 4. dist. 27. q. 2. arti. 5. vtroq; enim iudicio id tractatur an matrimonium probetur, ideſt, an cõsensus cõiugalis fuerit prestitus. Sed in foro interiori conscientię, ipsius confitentis dictum sufficiens exhibet testimonium, etiam repugnãtibus mille testibus:

bus:at in foro exteriori ipſi confitenti in cauſam propriam, nó creditur: ſed teſtibus aliiſq; legitimis documentis. in ſubſtãtia ergo nullum eſt diſcrimen inter hęc iudicia, licet maxime differãt in modo cognoſcendi de re qualibet, quæ in controuerſia verſatur: atq; ita intelligenda eſt illa Doct. interp̃tatio, quę habet. tex. in. d. c. tua nos in par. 1. loqui in foro iudiciali, in ſecunda vero in foro conſcientiæ. quam ibi probat Abb. col. 1. idem in. c. quę in eccleſiarum. de conſtitu. & eſt communis hic ſenſus, qué & Soci. ſequitur cõſi. 28. 1. vol. idem Soci. cõſi. 119. in. 3. vol. Regia. l. 5. titu. 2. parte. 4.

Hinc infero, nó eſſe in foro iudiciali iudicandum matrimonium, ſi quis, ex cõſenſu fœminę, proteſtetur ſe nolle coniugalé conſenſum præſtare per
3 quæcunq; verba, cõſenſum illum ſignificantia, ab ipſo illo die proferẽda, ac demũ illa verba corá pluribus proferat, modo de illa proteſtatione iudici conſtet. ſic Abb. exiſtimat in. dict. cap. tua nos. quem Feli. ſequitur in. c. cum. M. de conſtit. nu. 80. niſi ſequuta foret copula carnalis poſt prædicta verba: per quam receſſum videtur a proteſtatione: quod Felin. expreſsim adnotauit. & licet ſit dubiũ an in hac proteſtatione ſufficiat conſenſus tacitus alterius, qui præſens tacet: anexigatur expreſſus. vt not. late deti. in. d. cap. cũ. M. nu. 23. & ibi Ripa. n. 125. Alex. Iaſ. & Anto. Rube. nu. 312. in. l. non ſolum. §. morte. ff. de noui. oper. Alex. Iaſ. & Curt. Iunior. in. l. pacta nouiſsima. C. de pact. Ego tamen in matrimonio crederé neceſſarium eſſe conſenſum expreſſum, ne tantum ſacramentum illuſione, & leuitate cõtrahentium tractetur. Nam & in cæteris actibus expreſſum conſenſum requiri, docet Barto. in dict. §. morte. n. 22. vt eum ibi intelligit Alex. num. 31. & eſſe commu. opi. fatetur. Deti. in. d. cap. cum. M. numer. 23. pro qua facit. gloſ. in. cap. Cumana. de electi. Verũ ſi hæc proteſtatio fieret abſq; conſenſu alterius, minime iuuaret proteſtãtem. glo. communiter recepta in dict. cap. tua nos. Abb. 8. columna. & ibi Ripa. num. 86. in dict. c. cum M.

Quid tamen agendum eſt, quando
4 quis, vt a fœmina carnale cõmerciũ cõſequatur, verbis non animo matrimonium contraxit, ac ſemper animo & affectu fornicario eam cognouerit ita, vt coniugium effectum non ſit. & Thom. in. 4. diſtin. 28. articu. 2. dicit hunc ſeductorem debere cum iſta matrimonium cõtrahere ſub pœna moralis peccati, ſi nondum aliam vxoré duxerit: ſi vero aliã duxit, tenetur ei reſarcire dánum, quod ſtupro intulit. Vnde conſequiens eſt, vt iure canonico ac ciuili, pœna ſtupri ſit puniẽdus. capi. 1. & 2. de adulte. hoc ipſum poſt Thom. notat in ſpecie Sylueſt. verbo matrimonium. 4. q. 8. & dicés id eſſe cõmuniter receptum comprobat Hadrian. in. 4. in tracta. de matrimonio. q. 2. verſi. dico igitur ad quæſitum. Ipſa autem ſeducta tute cum alio cõtrahet matrimoniũ, ſi cõiecturis probabilibus perſuaderi poſsit in viro cõſenſum coniugalem defuiſſe. ſic Adri. q. 2. & Sylueſt. q. 9. hoc dubium diffiniunt: has vero coniecturas tribuit diſpar genus, vel diuitiarum, ſtatus ve conditio impar.

Ab hoc eodẽ capite ꝓcedit intellect⁹
5 ad textus in. c. dilectus de ſponſ. vbi. matrimoniũ a furioſo cõtractũ nullũ eſt ex eo q̃ conſenſus deficiat. notat.

Magiſt.

Magist.in.4.dist.34.& ibi Tho.art.4. Regia.l.6.titulo.2.part.4.argumento deducto a.l.furiosum.C.qui testa. facere potest. & clemẽti.1.de homici. quibus costat a furioso non fieri cum effectu actum consensum exigentem. id tamen intelligitur in eo, qui continuo furore laborat: is etemim, qui per dilucida dierum interualla laboraret,posset matrimonium contrahere tempore,quo furor cessat,ac rediit iam sana mens.iuxta.glos.in.d.c.dilectus.& probatur in.c. quamuis.7.q. 1.l.Diuus.ff.de offi.præs. Furor autẽ probandus est, quia quilibet præsumitur sanæ mentis.l.2.C.qui testa.fa.
6 po.l. nec codicillos. C. de codicillis. Sed probatur furor ex actibus & signis exterioribus, quibus iudex caute arbitrabitur furorẽ verum esse nõ fictum.l.quidam in suo.ff.de cond.inst. res equidem in animo consistens per exteriora signa iudicáda est.c.fi.de renunt.in.6.l.dolum.C.de dolo.cũ pluribus aliis, quæ ad idem adduci poterant.signa vero ex quibus furor præsumi possit.tradũt.Doct.in.c.fi.de succes.ab.intes.&,in.l. furiosum. C. qui testa.face.po. Areti.in.l. 2.ff. de testa. optime Deti.cons.448. Altiat.de prę sumpt. regul.1. præs. 38. & egregius Doctor.Mar.Naua.in.c.si quádo.de rescrip.excep.9. & Corneus cons.22. vol. 4. e quibus illud signũ notándum est.num ille,qui semel fuerit furiosus sit semper in dubio præsumẽdus furiosus?quod videtur ex glo.in. c.fi. de succes.ab intest.quá dicit singul. Láfran.in.c.quoniá.de prob.verb.testiũ. fo.vlt.cõmẽdat Prep.in.d.c. dilectus. 2.col.dicens eam esse cõm. receptam. idẽ notat glo.p tex.ibi in. c. indicas. 3. q.9.sequit eã Ias.in. d.l. furiosum. & Areti.in.d.l.2. pcedit tñ si probatũ fuerit aliquẽ furiosum fuisse quodá cõtinuo tẽpore,nẽpe vno mẽse, vel vno: anno:secus si ꝓbetur in aliquot actibus furiosum fuisse:nõ enim præsumitur adhuc illũ furorẽ durare. Bart.in. l.2.ff.de bono.poss.infanti.delat. quẽ Ias.sequit in.d.l.furiosum.n.3. Altiat. in tract.de præsump.reg.2.præs.18.& Steph.Bert.cõs.48.n.24.in noua cõs. parte. Secũdo procedit dicta furoris præsumptio quo ad actus, qui paulo post furoris tẽpus agunt, nó aũt quo ad illos, qui lõgo interuallo post furoris tẽpus gerũt.ita Imo.& Aret. col. 3.l.1.§.fi. ff. de verb. oblig. Ancha. in cle.1.de homic.fi.col. & optime Bertra.dict.consi.48.n.24. Tertio minime esset furoris cõtinuatio prẹsumenda, vbi iudicio, ac testimonio peritorum probatur illum furorẽ ex accidẽti causa contigisse, quę modo sublata est, & verisimili coniectura cessauit. Areti. in.l.2.ff. de testam.2.columna. Postremo illud notándũ est, in dubio an laborás interualis quibusdá, ita vt aliquo tẽpore sit in sana mẽte, actũ e-
7 gerit tẽpore furoris, an tẽpore sanæ mẽtis; ꝑsumi illum actũ gestũ in sana mẽte, vel furore ex ipsius actus qualitate. ꝙnotauit. Ias.in.l.furiosũ.3.col. idem respondit consulendo. consilio. 178. vol.2.& Bertr.d. cõsilio. 48. nu. 25.& Altiatus in dicto præs. 18. vnde quod Aret.in.l. 2.ff. de testa. colum. finali.in hoc casu dicebat, actum præsumi gestum in sana mente, est intelligendum, quándo ex ipso actu potest colligi &perpẽdi in sana mẽte gestum fuisse, attẽtis ipsius actus circũstátiis. Detius in.l.in negociis.ff.de reg.iuris Ex his infertur, matrimonium a furioso contractũ nullum esse, neq; referre an alter,

an alter, qui sana mẽte cõtrahit, sciat alterũ furiosum esse, vel nõ. ita Præp. post alios in.d.cap.dilectus. vbi. glossa parum diligenter hoc expediuit.

Secũdo deducitut ex prædictis matrimonium a mẽte capto cõtractum inualidum esse. Cum is careat intelle
8 ctu, quo consensum præstare possit, ac furioso similis est. l.2. C.de curat. furi. l. furiosi. C.de nupti. notat in ma 1
trimonio. Soci. cõs. 47. in.3. vol. co.3. quibus conueniunt plura. quę congerit Martin. Naua. in.cap. si quando de rescrip, except.9.col.30.

Tertio hinc patet, matrimoniũ ab ebrio minime cõtrahi posse ob cõsen-
9 sus deffectũ, si ebritas illũ consensum impediat. ita Hen. in. d.c. dilectus. & Soci. cõsi. 47.3. vol. Deti. consi. 112. & Ripa. in.l.fi. C. de reuo. don. q.22. Quibus & illud adde matrimoniũ per signa cõtrahi posse a vere mutis. c. cum apud. de spõs. imo & a muto, & surdo simul, si is habeat intellectũ: quod pulchre explicat Parisi. consi. 63. vol. 4.

EX CAP. SEQVENTI.

1 Consensus in coniugio nõ est necessarius expresse ad carnalẽ copulã, sed erit sufficiens in mutuam corporũ traditionẽ.
2 Conditio suspẽdit matrimonij contractũ.
3 Matrimoniũ qualiter sit legitimus actus: qui cõditionem, nec diem recipiat.
4 Intellecta. regul. actº legitime. ď reg. iuris.
5 Conditionis euentus in coniugali cõtractu, absq; nouo consensu tacito, vel 2
expresso, matrimonium non efficit, cõtra receptissimam nostratum opi.
6 Cõditionis euentus, etiam præmissa opi. com. matrimoniũ nõ efficit, si ante illũ euentum consensus conditionalis fuerit reuocatus,
7 Conditione si Papa dispensauerit euenie te, matrimoniũ minime censetur cõtractum, sed tantum sponsalia de futuro.
8 Impossibile quãdo iudicetur illud, quod a principis voluntate pendet.

CAP. III.

Caput tertiũ. Qualis consensus

sit ad matrimoniũ necessarius.

CAETERVM cum cõstet ad matrimonium esse consensum necessariũ, tractare libet qualis hic cõsensus exigatur. & Primo consensus hic exigitur in societatem coniugalem diuinitus institutam, vt dicebam. cap. Primo huius partis. Nec est necessarius consensus explicitus in carnalem copulã. tex. vbi hoc notant Abba. & Docto. in cap. commissum de spons. Thom. in. 4. dist. 28. q.1. art. 4. Palud. ibi. q.1. & eleganter Caiet. 2. Tomo. q.3. de motrimo. Sat enim est quod cõsensus præstetur in mutuam potestatem, ac traditionem corporũ, vbi tacite includitur consensus ad indiuiduam cohabitationem, fidem, seruãdam, atq; etiam ad carnalem comixtionem. Sed & hic consensus nõ est in actum coitus, sed in potentiã, vt idẽ Tho. explicat. in. 4. d.30. q.2. quo fit, vt matrimonium contrahi nõ possit cum pacto expresso euitandi coitum. vti dicemus hoc ipso. c. & notat Syluest. verb. matrimonium. 4. quest. 6.

Secundo cõsensus hic cõiugalis pure præstitus matrimoniũ efficit, ita vt absq; aliqua conditione, quæ præsentem cõsensum auferat, necessario exhibẽdus sit: quia sicut cæteri contractus pendente conditione suspensam habent obligationẽ, ita & hic. c. super eo. c. de illis. vbi hoc notãt Inno. Ioã. Andr. Carn. Abb. & præpo. de cõdi. appo. dicẽtes ad coniugiũ non tãtum exigi verba præsentem consensum ex primẽtia, sed oportere verba illa fore libera

libera a cõditione, quæ ipſum conſen ſum ſuſpendat: alioqui non eſſet coniugalis cõſenſus præſens, ſed futurus in conditionis euentũ. idé notat Hér. in. cap. fi. col. 2. de cond. app. qua in re errauit Specu. tit. de cond. app. col. 2. dicens conſenſum de præſenti, etiam cõditionalé, efficere matrimoniũ ſtatim, nec cõditionis euentũ expectari, niſi ſit cõditio relata ad alterius volũ tatẽ, ſic intelligẽs. c. ſuper eo de cond. app. quod falſum eſt manifeſte. Imo ſi verba cõtractus ſunt de futuro, ante conditionẽ nec ibi eſt matrimoniũ, nec ſponſalia de futuro: eueniẽte vero conditione ſponſalia ſunt, quæ de futuro appellamus: quod ſi verba ſint de præſenti, conditione tamé adiecta, eueniẽte illa conditione cõiugiũ erit, ante illam nec matrimonium nec ſpõ ſalia de futuro, probat text. optimus. in. c. 1. §. fi. de ſpõſ. in. 6. atq; hæc omnia inteligenda ſunt de conditionibus licitis, honeſtis, & poſsibilibus: nam de inhoneſtis, turpibus, & impoſsibilibus ſtatim longius dicemus,

Ex hoc illud manifeſtum eſt, matrimonium non recipere conditionem: repugnat enim matrimonio cõditio, 3 cum ea pendente, ad matrimoniũ cõſenſus præſtitus non ſit: at ea eueniẽte matrimoniũ perfectũ eſt. & ſic eſt legitimus actus, qui iam conditionẽ vllam non admittit. Vnde conſenſus ad matrimonium cõditionem admittit, ipſum vero matrimonium nullam recipit conditionẽ. ſunt etenim actus quidá legitimi. ideſt, a legibus inſtituti vt ſtatim ex eis effectus aliquis purus ſequaẽ, qui conditioné nõ recipiunt, nec diem, imo eis refragaẽ cõditionis adiectio: quia cõtra actus ipſius ſubſtantiã eſt: cũ ille ſit a lege introductus vt ſtatim ſortiatur effectũ. Matrimoniũ itaq; inſtitutũ eſt ad cohabitationẽ mutuam, atq; coniũctionem, repugnat ergo ei cõditio: cũ ea pendẽte effectum proprium minime cõſequatur. Sic & emãcipatio a lege introducitur, vt eſtatim quis a patria poteſtate liberetur: at pendente cõditione nõ poteſt eſſe liber: igitur conditio reſiſtit emãcipationis actui. Hunc opinor eſſe ſenſum illius. l. actus legitimi. ff. de reg. iur. cui cõuenit. re. actus, de reg. iur. in. 6. & ſi difficilima ſit huiuſce nodi diſſolutio. vt cõſtat ex Altiat. qui li. 3. parerg. c. 4. & ſequẽtibus prędictę. l. intellectũ tractat. omnia tamen quæ ipſe adducit nobis hac in re ſuffragantur. Nec mihi placet opinio cõmunis, qua aſſeritur. l. actus. ſolũ intelligi quo ad actus ibi expſſos, nõ quo ad alios. qui quidé intellectus poteſt ex Bar. ibi colligi. & ex Dino. in d. reg. actus. gl. in. §. omnis. inſt. de ver. obli. & expreſsim id notat. Card. conſ. 103. col. 4. Cuma. cõſ. 98. Deti. & Ferrar. in. d. l. actº. & Alex. in. l. a Diuo. Pio. §. in vẽditione. ff. de re iud. nullã enim præfati Doct. cõſtituũt rationé differentiæ, quæ cõgrua videri poſsit: atq; multo minus congruit. gl. & Docto. ſolutio in. d. c. ſuper eo. de cõdi. appo. Hic tamen oportet ſcire an præſtito coniugali conſenſu per verba de prę-ſenti ſub cõditione, ea adueniente ſtatim ſine alio actu conſenſum exprimẽte tacite vel expreſſe, ſit matrimoniũ, an requiratur aliquis actus ſalté tacite cõſenſum coniugalé ſignificans. Et iuris canonici interpretes, ſtatim ſine aliquo actu alio matrimonium ipſo cõditionis euẽtu perfectũ eſſe, aſſerũt frequentiſsime, ad exẽplũ cuiuslibet alterius conuẽtionis cõditionalis. ita

Abb.in.c.de illis.post Innoc. & alios ibi.idem Abba.in.c.super eo.Hēr.in. c.fi.col.2. de cond.appo. Palud. in.4. dist.29.in fine.arg.tex.in.di. cap.de illis.Sed aduersus hanc opi. illa in primis adducit̃ ratio. Matrimoniū sine consensu nō contrahitur, hic autē cō sensus non datur: igitur matrimoniū non est, etiam adueniente cōditione. Non dari consensum patet:non enim est a principio consensus ad matrimonium sufficiēs, quia conditionalis est: nec oberit cōditionis euentus: nam si dissentiat contrahens ante euentū cō ditionis, euentus conditionis nō operatur contractū coniugalē : ergo ille consensus ab initio præstitus non est sufficiēs:si enim sufficiens esset, nil referret an medio tempore consentiens ille dissentiret, si cōditio post modum euenisset:vt est manifestum in cęteris actibus conditione gestis. Sed si consensus ille ab initio sufficiens non est, postea eueniente cōditione nullus cō sensus interuenit, quia euentus cōditionis nō efficit nouū consensum, igitur nondum datur ad coniugium cōsensus. Præterea hęc cōmu.opinio est cōtra tex.in.c.super eo.de cōd. appo. vbi inquit text.adueniente conditione cogēdum esse matrimoniū cōtrahere ipsum, qui cōditionalē cōsensum præstitit:igitur nondū erat matrimonium contractum, etiam eueniēte cōditione. Item constat in eodē tex. cō sensum de præsenti sub cōditione prę stitum haberevim promissionis de futuro matrimonio contrahendo: ergo nō potest trāsire in matrimoniū, nisi ea interueniāt, per quę solēt sponsalia de futuro in matrimonium trāsire, nē pe copula. Qua in re illud admonēdū est prædictā conditionalē spōsionem de pręsenti, ante cōditionis euentū di ci sponsalia de futuro ad hūc effectū, vt per copulā, vel quid æquipollēs cē featur a cōditione recessum:nō tamen quo ad alia:siquidem ante cōditionis euentū nec oritur publicæ honestatis iustitiæ impedimentū.c.1.§.fi.de spōs. in.6.nec est cogēdus ,pmissor, seu illa verba pronūtiās, cōtrahere.tex. in. d. c.super eo.quæ locum haberēt si illa essent sponsalia de futuro. vt constat. His &aliis rationibus probabilior est opinio vltima, quam asseruit Diuus Thom.in.4.sent.d.29.q.3.versi ad tertiū.Ioan.Maior.in.4.d.27.q.4. col.2. & Adria.in.4.sub tract.de matrimo. cap.ad discernendum. eamqꝫ Salmāticæ ꝑuia egregia disputatione publice professus est Frāciscus a Victoria vir de sacra Theologia quam optime meritus. Anno. 1531. Cui suffragant̃ ea, quæ nos præcedenti parte.cap.4. notauimus.§.2.num.3.&.4.

Præmissa tamen cōmmuni sentētia infertur, ꝙ, si ante cōditionis euētum reuocaret illum cōsensum is qui eum præstiterat, euentus conditionis non efficeret cōiugium.glo. & Docto. in. d.c.super eo, quamuis nō possit licite dictum consensum reuocare, sed teneatur expectare cōditionē.l.potior. &.l. qui balneum. ff. qui pot. in pig. hab. Abb.& Prep.in.d.c.super eo.nec refert ad reuocationis effectum, an altero ignorante, vel sciēte fiat.tex. est in.c.fi.de procu.in.6.licet.gl.in.d.c.super eo.videatur sciētiā alterius exigere.

Ex his illud celebre dubium exorit̃, quid dicendum sit, quādo duo, inter quos fuberat canonicum impedimentum, contrahūt matrimoniū per verba de præsenti, sub conditione tamen si Roma.Pōtifex dispēsauerit, eumqꝫ contractum

contractum permiserit, an dispẽsatio neseqũta statim absq; nouo cõsensu sit matrimonium, an sponsalia, ita vt licet coniugium nõ sit, cogi tamẽ possint ad id contrahendum. & si opinio Theologorum, quã paulo ante præmissimus, est tenenda, facile soluitur quæstio, verum cõmuni & a nostratibus receptissima opinione præmissa, in hoc dubio Inno. Card. & Abb. in. d.c. super eo. tenẽt ad coniugium hoc perficiendum esse necessarium nouũ consensum præter Papæ dispensationem. idẽ Syluest. verb. matrimoniũ. 3.q.9. Henr. in.c.fi. de cõd.app.2.col. Areti. cons.142.col.5. idẽ Areti. dicẽs hac opi. commu. esse. in.l. apud Iulianum. §. cõstat. 3.col. ff. de legat. 1. quã. l. interpretatur simul cum. l. cum seruus. plures ad id adducens asserit hãc opi. esse cõmu. Ferdi. Loazes Ilerdẽsis præsul. in tract. de matrimo. 12. dubio in princ. hic enim cõtractus, secundũ eos, a principio fuit illicitus: ergo ex eo non potuit oriri aliqua obligatio. l. cum lex. ff. de fideiiuss. præterea hæc conditio impossibilis est, quia a principis voluntate depẽdet. vt in. d. §. costat. probatur. & in. l. continuus. §. cum quis. ff. de verbo. oblig. & a matrimonio reiicitur, ac remanet purus ipse contractus. c. fi. de cond. appo. sed talis cõtractus purus minime valet. ergo etiam si Papa dispensauerit, nõ erit matrimoniũ, imo nec spõsalia de futuro, secundum eosdem. Sed his rationibus respõderi potest. Primo hũc contractum fore illicitum si simpliciter fiat: si vero fiat sub cõditione, quæ cõtractum ad licitum tempus referat licitum esse. l. in tempus. ff. de hæred. inst. vnde qui ita contraherent nõ essent excõmunicati. ex cle. vnica. de cõsangui. quod notat. Hadria. in. 4. tracta. de matrimonio. q. 10. ad finem.

Secundo respõdetur. id quod a principis voluntate pendet reputatur impossibile, quando illud princeps non solet cõcedere. id vero quod princeps solet concedere non est dicendum esse impossibile. qualis est dispẽsatio in tertio gradu consanguinitatis, aliisq; similibus impedimẽtis. quod patet ex. d. §. constat. dum dicit, cũ distrahi nõ soleãt, vbi hoc notare videntur. Cuma. Paul. & Alex. optimus tex. in. l. intercidit. ff. de conditio. & demonstrat. l. quidam relegatus. & ibi Soci. & Lusita. ff. de reb. dub. sensit Ariet. in. dict. §. constat. quem sequitur Sigismun. Lofredus cons. 16. num. 9. idem notat Soci. Iunior cõs. 51. vol. 1. col. vlti. qui omnes expressim asserũt, impossibile iudicari id, quod a principis voluntate pendet, quando nõ solet a principe fieri. Imo licet id, q̃ pendet a principis voluntate dici possit impossibile large, non tamen ex stricta interpretatione, etiam si nõ soleat a principe cõcedi: id etenim si fieri a principe potest, possibile est quod fiat: tamẽ quia princeps, etiam si id possit, non solet facere, dicitur impossibile. Sed nõ eo modo, quo impossibile dicitur, & assumitur. in capi. fina. de condi. appo. vbi impossibile ego intelligo quod natura, vel iure est impossibile: id ergo quod a principe fieri iure potest, licet nõ soleat fieri, nec erit impossibile a natura, nec a iure. Itẽ cõditio impossibilis de iure, qualis ista quibusdam videri potest, si ad futurũ referatur, non reiicitur a matrimonio. vt notat Adri. in. 4. q. 11. de matri. & dicemus paulo post: igitur ista conditio nõ est dicẽda impossibilis: quo fit vt Areti.

ratio.

ratio minime cõuincat pro eius opinione. E diuerso. Cald. Ant. & Præp. in. d. ca. super eo. tenẽt eueniente conditione ista. & sic Roma. Ponti. matrimonium permittẽte, non esse necessarium nouum consensum: sed esse iam matrimonium ex euentu cõditionis, propter illã communem opi. Canonistarũ, quam precedenti. q. retulimus. idem repetit Cal. cons. 1. titu. de spon. Deti. in. l. ea quæ raro. ff. de reg. iur. in id etiam inclinat. Ias. in. d. §. constat. quam sententiam consuetudine seruari testatur Nicol. Boeri. decis. 264. nu. 27. & si vera est cõmu. opinio Canonis. ego nõ video cur ista opinio Cald. & sequacium non procedat. cp si opinio Theologorum vera est, arbitror eueniente conditione esse iudicanda sponsalia de futuro, non matrimoniũ quod mihi magis arridet.

EX. §. SEQVENTI.

1 Conditio cõtra substãtiam matrimonij, & sic contra aliquod ex tribus matrimonij: bonis ipsum contractum vitiat.
2 Conditio illa, si te adulterandam tradideris: est contra matrimonij substantiam. aduersus Angel. de Clauasio.
3 Conditio: quę substantiæ cõiugali repugnat: & si honesta sit, ipsum matrimoniũ destruit. contra Palud.
4 Beatissima virgo qualiter in matrimoniũ cõsenserit, ac virginitatẽ fuerit professa
5 Matrimonio contracto plura contingũt: quæ si ab initio intercederẽt, matrimonium ipsum irritum facerent.
6 Conditio illa: si negaueris debitũ quoties mihi non licet exigere: est contra substantiam matrimonij.
7 Conditio cõtra substantiam matrimonio adiecta tunc demum ipsum vitiat, quãdo adicientes non suspendunt contractum in euentum conditionis.
8 Modus, qui refragatur coniugali substantiæ: etiam matrimonij contractum nullum reddit. Secus tamen est in pacto.
9 Conditio præteriti aut præsentis temporis: licet sit contra substantiã matrimonij: ipsum minime vitiat.
10 Conditio contra matrimonij substantiam: etiã quæ sit resolutiua actus: ipsum contractum vitiat.
11 Conditio contra substantiam matrimonij ab vno adiecta altero refragante: an irritum faciat coniugium.
12 Conditione contra coniugij substantiam adiecta: nullum effectum habere coitũ subsequutum.
13 Conditionalis matrimonij contractus purus efficitur: ex solo coitu præcedente deffectum conditionis.
14 Coit⁹ intervirũ & fœminã qualiter ꝓbetur
15 Conditio: cuius euentus obligationem oriri aperte impedit: ipsum contractũ matrimonij vitiat.
16 Cautela quędam hac in re a doctoribus tradita caute admittenda est.
17 Cõditione cõtra actus substantiam apposita: in quo cõiugalis contractus a cæteris differat.
18 Conditione professioni adiecta: ex qua habere propria bona profitenti permittatur: an ipsa professio valeat.
19 Intellectus. cap. Diaconi. 28. distin.
20 Ecclesiæ consecratio valet reiecta cõditione, quę episcopũ ab eius cura excludit.

§. PRIMVS.

CÆTERVM de his conditionibus actuiri, hoc prę misso cõiugalem consensum licitas & honestas cõditiones admittere, quid dicendum sit de cõditionibus cæteris, quę vitiũ secum afferant, videbimus vt tandem aliquot exempla de conditionibus licitis explicemus.

Cõditiones autẽ, quę omnino licitæ non sunt, possunt in hoc cõtractu contingere tripliciter: aut enim conditio est cõtra substãtiam matrimonij, aut est impossibilis, aut turpis. Cõditio contra substantiã matrimonij ipsum matrimonium contractũ vitiat,

1

ac

ac deſtruit.c.fi.de cõd.appo. Regia.l. pe.& fi.ti.3.part. 4. & probatur ratio ne:nam ſine ſubſtãtia nihil poteſt ſub ſiſtere.c.tua nos. de ſponſ. c. detrahe. 1.q.1.l.cum hi.§.prætor ait. ff. de trãſ. l.cũ precario.ff.de precar.notat Bart. in.l.vbi ita donatur.ff.de donat. cauſ. mor. Subſtãtia vero hic deficit, igitur cõtractus fieri nequit. Subſtãtia autẽ deficit, cum ea cõſiſtat in conſenſu ad ſocietatem cõiugalem, ſub quo inclu ditur tacite cõſenſus mutuus ad vinculum perpetuum coniugii, ad fidem ſeruandam, ad prolem ſuſcipiendam, quæ quidem tria bona ſunt matrimonij.c.omne.27.q. 2. Cõditio ergo illa ſi generationem prolis euites, eſt contra ſubſtantiam matrimonij: quia eſt cõtra illud bonũ prolis, in quod cõſenſus cõiugalis dirigitur. illa ſi te adulterandam tradideris, contra bonũ fidei, illa vero donec aliam inueniam melio rem te, cõtra vinculum indiuiduum. Sic ergo iſte conditiones intelligẽdæ ſunt, vt contra ſubſtantiam coniugij appoſitæ cenſeantur. vti glo.& doct. in dict.cap.fi. explicant.

Primo hinc colligitur Ange.in ſum ma.verbo.matrimonium.3.imped.3. §.11.manifeſte errare, dum dicit hanc
2 conditionem ſi te adulterandam tradideris, nõ eſſe contra ſubſtantiã matrimonij, niſi adiiciatur, ita vt mihi nõ tenearis reddere debitum coniugale: quia ſine hac adiectione illa conditio non eſt contra ſubſtantiam matrimonij, ideſt contra fidem, quam alter alteri tenetur exhibere in reddendo debitum cõiugale. Sed tamen eſt cõtra fidem, quam alter alteri tenetur exhibere non tradendo alij quam coniugi corpus ſuum: quæ quidem fides non eſt de ſubſtãtia matrimonij: nam ſine ea poteſt eſſe cõiugium. vt ipſe Ang. probare nititur verb. matrimonium. 2.q.23.& ita intelligit text.in.d.c.fina. cui repugnat Angel. interpretatio, ſi quidẽ de ſubſtantia coniugij eſt ſeruare fidem alteri coniugi, non tradendo alij quam marito vſum ſui corporis. vt docet Tho.in.4.diſt.31.q.1.art. 2.& Sylueſt. verb. matrimoniũ. 4.q. 6.atq; ita expreſsim Angel. reprobat Adria. in.4.q.9. de matri. nec iniuria cum ex dict.c.fi.conſtet adulteriũ eſſe contra fidem coniugalẽ, & hac ratione eſſe cõtra ſubſtãtiam matrimonij. idem profitetur Diuus Aug. lib. vni co. de bono cõiug.cap. 4. quem retulit Grati.in.c.ille autẽ.verſ.adulteriũ, 32.q.5.idem Auguſt. in lib.de nuptiis & cõcupiſcentia.c.11.&.12.vnde Grati.aſſumpſit.c.omne.&.c.coniũx.27. q.2.tametſi falſo illa duo capita in lib. decretorum tribuãtur Auguſt. in lib. de bono coniug.

Secũdo ex hoc dubia videtur cõclu. Palud.in.4.diſt.30.q.2. cõclu.2. dum dicit matrimonium non vitiari ex ad-
3 iectione cõditionis honeſtæ, imo illã conditionem admitti, licet contra bonum prolis, vel contra bonum vinculi ſit: vt ſi quis contrahat matrimoniũ cum fœmina hac expreſſa pactione, ſi ſecũ viuat in perpetua caſtitate, & cõtinẽtia, vel ſi religionem cõſummato matrimonio profiteatur, eo etiã eam profitẽte. ex noſtris idẽ notat. Imol.in l.vbi ita donatur.ff.de don.cauſ.mor. Barb.in.c.fi.col.1.de precar.non enim vitiat matrimoniũ perpetua continẽtia, qualis etiam fuit inter Mariam & Ioſeph. & tamen inter eos fuit perpetuum, & perfectum coniugiũ, vt probatur in.d.c.coniũx.27.q. 2. Hæc tamen Palud. opinio falſa videtur per

tex.in.d.c.fi.est enim hæc cõditio quá uis honesta, cõtra coniugij substãtiã, quæ cõsistit in cõsensu saltẽ tacito ad carnalem copulá, nempe in explicito cõsensu ad cohabitionẽ coniugalem: repugnat ergo istius conditionis adiectio ipsi consensui, quia in pactũ deducitur isthęc cõtinẽtia. Tho.in.4.dis.28 q.fin.in fine. Adria.q.9.de matri. Syluest.verb.matrimo.4.q.6.& Abb.in cap.cõmissum.de sponsa. Nec obstat obiectio ex matrimonio sacratissimę virginis, nec aliorum cõiugum decreta cõtinentia: quia matrimonio cõtracto castitas voueri põt per cõiuges.c. 4 quod deo pari.33.q.5. Diuus Augu. in epistola ad Editiã.notat glos. Abb. & alij in cap. tua nos.de iureiur.idem Abb.in.c.1.de cõuers.coniugat.idem. in cap.veniens de regular.non tamen potest hoc deduci in pactum tempore contractus. Nec enim beatissima virgo castitatem deduxit in conuentionem tempore cõiugij, quamuis esset diuinitus certa Ioseph in eodem esse castitatis, & continentiæ proposito: itaq; matrimonium contraxit simpliciter, & licet certum sit antea vouisse virginitatem, consensit tamen in coniugalem cohabitationẽ, & implicite in omnia, quę ad matrimonium expectant: ex hoc autem non sequitur Beatissimam virginem cõsensisse expresse in carnalem copulam: id enim repugnaret virginitati: implicite vero cõsensit non in actum copulæ, sed in potentiam, qui quidem consensus non est cõtrarius virginitati. secũdũ Tho. in. 4. distin. 30. q. 2. articu. 1. probat text. in cap. Beata. 27. q. 2. Sed & contra Palud. illud facit, q; contracto matrimonio multa contingere possunt, quæ id non vitiant, & tamen eadem ab initio irritum contractum faceret votũ enim solẽne vtriusq; post copulam matrimonio accedit, quod ab initio cõtractus cõtingens eundem contractũ vitiaret. c. 1. c. rursus. qui cleri. vel vouent. Sic licet contracto coniugio possint maritus & vxor expresse 5 continentiã vouere, nec ex hoc matrimoniũ irritum erit, a principio tamen ipsius contractus votum istud explicari non potest: cum sit contrariũ ipsi actui contractus. ex quibus probanda est opinio. glo. in. c. de infidelibus. de consangui. dicentis, etiam inter paganos pactum de mittendo libello repudij coniugalem cõtractum irritum facere, quáuis inter infideles libellũ repudij permissum esse concedamus. q; alibi dicemus. atq; eo maxime. d. glo. recipiẽda est, quod nec inter paganos libellus repudij sit permissus. vnde opi. illius. glo. tenuit Tho. in. 4. dist. 39. q. 1. articu. 3. ad quintum. licet. Cardi. Abb. & Præp. eam reprobent.

Tertio ex his patet verũ esse quod notat Adri. in. 4. q. 14. de matri. dicẽs. conditionẽ hanc cõiugio adiectam, si 6 coniugale debitum negare velis quoties mihi id exigere non licuerit, esse cõtra substantiã matrimonij, & ideo ipsum contractum vitiare. quia nõ sequitur mihi non licet exigere, ergo licet tibi negare. vnde non põt dici esse hanc cõditionem ex his, quę a iure insunt. cum constet quandoq;, idq; pluribus casibus non licere marito debitum exigere, & tamen non licere vxori illud negare si maritus exigat. Nã si maritus velit vxorem cognoscere affectione fornicaria, & ita exigat debitum, peccat quidem mortalier, & tamen vxor tenetur reddere illud debitum. Item si maritus fecerit votũ simplex

plex cõtinẽtiæ, & exigat, peccat mortaliter, non tamẽ ex hoc poterit vxori negare debitũ. atq; etiã si maritus credat matrimonium illud nõ fuisse, nec esse legitimum, ex aliquo impedimẽto canonico, quod mulier scit certo nõ subesse, si ipse exigat mortaliter peccat, ipsa vero vxor libera non est ab obligatione reddẽdi. quę omnia latius Adria. explicat in. d. q. 14. Nec vxor mortaliter peccat ex coopatione ad peccatũ. Cum non cooperetur sponte, sed coacte, nec possit ab hoc peccato virũ auertere. q̃p notat Paluda. in. 4. distin. 32. q. 1. articulo. 1.

Quarto his adiicienda est non contemnẽda huius cõclusionis interp̃tatio, nẽpe vt intelligatur matrimoniũ
7 esse nullum ex adiectione cõditionis contra eius substantiam, quãdo contrahentes intendunt matrimoniũ cõtrahere, & eo contracto hanc cõditionem seruare, & eius obligationem inducere, cuius rei sit exemplum. cõtraho tecũ matrimonium animo liberrimo contrahẽdi, & tamẽ volo te adulterari, vel venenum assumere sterilitatis causa: hi etenim, qui hoc modo contrahunt, matrimonium cõtrahere intendunt, & eo contracto obligationem adiicere, quę omnino aduersetur substantiæ coniugij. Secus si contrahẽtes, qui has cõditiones adiiciũt, nolint contrahere donec conditiones eueniãt: tunc enim conditiones minime concurrunt cum coniugio, sed suspenditur ipse matrimonialis consensus, & illæ cõditiones tanquam turpes reiiciuntur. ex secũda parte dicti. c. fi. quo fit vt hoc casu matrimoniũ valeat. sicuti elegãter notat Adri. in. 4. q. 9. de matrimo. qua in re lectorẽ admoneo dubiam esse hanc opinionem, propter verba in eo. cap. finali parte prima expressa.

Quinto hinc infertur non tantum conditionem contra substantiã cõiugij ipsum contractum vitiari, sed etiã
8 modum contractui adiectum. Palud. in. 4. dist. 29. q. 2. arti. 3. quem retulit Sylvest. verb. matrimoniũ. 3. §. fi. idẽ notat Deti. in authẽ. ingressi. C. de sacro. eccleſię nu. 23. modus etenim inest contractui, cui adiicitur, nec pactũ a cõtractu separatum inducit. vnde si contracto matrimonio, etiam in cõtinenti fiat pactũ, quod repugnet matrimonij substãtiæ, pactum hoc reiicitur, & manet ipse cõtractus firmus vt si quis matrimonium sine conditione, & modo cõtrahat, paciscatur tamen quod alter generationẽ prolis euitet, vel adulteretur, hęc pactio nõ nocet ipsi contractui iam perfecto. q̃p sentit Card. in. dict. cap. fin. in quodã intellectu, quẽ refert, & sequitur Præpo. ibi. col. 1. & probari potest in. l. per seruum. §. 1. cum. l. seq. ff. de vsu & hab. vbi distinguitur an in eadem oratione, vel diuersa adiiciat modus cõtra substantiã actus. tametsi Christopho. Castellioneus. in rep. l. vbi ita donatur. col. 3. scripserit tex. in. d. cap. fi. part. 1. etiam in pacto locum habere. Nam & in aliis contractibus præter matrimonium, pactum contra substãtiã actus reiicitur, manetq; actus firmus, vt ibi cõstat, & dicẽt inferius, quamuis Roma. in. l. prima. §. sed si mihi. ff. de verbo. obliga. teneat text. in dicto cap. parti. 1. non habere locũ in modo: quod Barto. in dict. authẽtica. ingressi. sensserat. & Imo. in. l. vbi ita donatur. ff. de donat. cauſ. mort. col. fi. quos in intellectu. dict. cap. fi. reprobat Areti. in. d. §. sed si mihi. 2. col.

Barb.in.c.fi.de precar.& Ant.Rube. in.l.non solũ.§.morte.ff.d noui.oper. nũt.col.90.n.597.post Ant.in.d.c.fi.

Sexta huius cõclusionis interpretatio cõstat.ex Palud.in.4. dist.29. q.2. ar.5.cõclu.1.dicente tex.in.d.c.fi.par-
9 te.1. procedere in propriis cõditionibus futuri euentus, non tamẽ habere locum in cõditionibus præsentis, vel præteriti temporis:si enim quis cõtrahat matrimoniũ cũ aliqua fœmina, si adulterium commisit:statim matrimonium validũ est, si adulterium illa fœmina commiserat, vel nullum est ipsum coniugium ex ipsa pactione, si adulterium fœmina illa non cõmisisset.si quidem conditio de prẽsenti, vel de præterito nõ suspendit actum, nec proprie est conditio.l.institutio talis. ff.de condit.instit. l. cum ad præsens. ff. si cert.peta. glos.in.l. si sic.§.1. ff.de legat.1.Soci. Ias. & Deti. in.d.l. cum ad præsens.idem Deti.in.l.actus legitimi.ff.de reg. iur. nota per Barto.& alios.in.l.1.ff.de conditio. & demonstratio.col.1. competit enim propriæ conditioni actum suspendere.

Septimo ex præmissis patet tex.in. d.c.fi.parte.1.esse intelligendũ siue sit
10 conditio contra substantiam cõiugij suspensiua actus, siue ipsum actum re solues. Si quis enim ita contrahat cũ fœmina, vt si fornicetur liceat ei aliã vxorem accipere, nihil agit, cum hæc adiectio ipsum actum corrumpat.ita Card.Abb.& Præp.in.d.cap.fi.idem Cardi.& Præp.in.c.1. de cõdit. appo. & probatur in. d. c.fi. dũ dicit. donec aliam inueniam.ex his poterit hæc eadem res ad exemplũ deduci subiecta conditione per dictionem, si.

Octauo sic est intelligẽda.cap.fi.decisio vt parte prima procedat, quãdo
11 vterq; contrahentium consentit adiectioni conditionis: secus enim si alter contradicat illi conditioni:tunc equidẽ nõ infirmatur actus.Sed licet matrimonium non sit, erunt tamen spõsalia d futuro, quæ in matrimoniũ ex carnali copula transibũt.ita Hosti.Inno.Abb.& Doct. vti fatẽ.Præp.in. d.c.fi.col.1.&.2.quá opi.sequitur Anto.Rube.in.l.non solum.§. morte.ff. de noui ope.nunt.nu.590.& Castellioneus in. d.l. vbi ita donatur col.3. & pen. est enim a cõditione recessum ex eo q̃ alter non cõsentit adiectioni cõditionis.idem Syluest.verb.matrimo.4.q.5.imo matrimonium ipsum nõ vitiabitur eo q̃ quis cõtrahat sub conditione contra substantiam actus adiecta, alter vero verba proferat absoluta,& pura.secũdũ ipsum Syluest. quod non potest aliqua ratione recte defendi.Nec placet Doct.interpretatio hæc, quæ asserit altero contradicẽte ipsum contractum vim sponsaliorum de futuro sortiri: id enim falsum videtur:nam & si alter contradixerit, primus, qui conditionem adiecit, hactenus nec cõsensit matrimonio, nec sponsalibus:cum pure nondum consenserit, sed sub cõditione, quę ab alio nõ recipitur:igitur ab eo nihil actum est, ex quo cõsensus elici possit ad spõsalia, vel matrimonium:ille enim consensus ab eo prẽstitus vitiũ habet manifestum, ipsam scilicet conditionem contra substãtiam actus:quo fit vt ab hac commu. opi. discedant Adria.in. 4.q.9.de matri.Imol.in. l. vbi ita donatur. ff. de dona. caus. mort. 1. &.2. col.& Areti.in.l. 1.§. sed si mihi. ff.de verbo.oblig. vnus etenim contrahit sub cõditione alter pure, diuersitas ergo in substantia irritã facit ipsam obligationem

gationē.l.1.§.si quis simpliciter. ff. de verb.obli.& licet Ias.in.d.auth.ingress si.num.34.dicat hanc opinio.& octauum intellectum commu. esse, addit tamen sibi non omnino placere.vnde magis probat Adria.sententiam. Verum pro commu.opi.inducitur text. in cap.aliquando.32. q.2. vbi probatur quod si vterq; cōiux ab initio nō consensit conditioni sterilitatis,sed alter tantū,ille erit adulter vxoris, illa autem, si fœmina cōsensit, mariti meretrix:igitur matrimonium cōtrahitur,quando alter tantum hanc cōditionem adiecit,alter vero ei contradicit,quod cōmu. assertio probat. Sed illi canoni respondet Adria.loqui illū text.quando alter tātum animo & facto sic matrimonium deturpat,nō tamen conditione expressim in cōtractum deducta.cui interpretationi verba Augustī. refragātur. lib.1. de nupt. & concupiscentia.c.15.a quo trāscriptus fuit canō ille.quamobrem ego nō ita libēter ab hoc octauo intellectu discedo, & plane fateor alterius tantum consensum esse purum, alterius conditionalem:ille tamen conditionalis consensus non vitiat actum: quia ad eum vitiandū requiritur alterius etiā consensus in illam conditionem, quæ cōtra substantiam actus adiecta fuit. sicuti exigeretur ad agendum actum validum.cap.1.de reg.iur.manet ergo ille consensus in matrimonium conditionalis, eritq; considerādus ex cōditione:non tamen actus est viciatus. Igitur si conditio est cōtra substantiā actus,& turpis, impossibilisve reiicietur ab actu.cap.fi.in fine.de cōd.appo. quo casu intelligo illud quod ex Syluestr.notaueram.Si vero sit honesta, erit recessum a conditione si carnalis copula sequat̄.c.sup eo.c,per tuas de cōd.appo.atq; hūc opinor esse huius cōmunis opinionis consonum intellectū:tametsi ingenue fatear Are.Imo. & Adria.sententiā probabiliorē esse.

Nono hinc infertur nihil referre an copula subsequatur,quādo matrimonium fuit cōtractū adiecta ex vtriusq; consensu conditione contra substan-
12 tiam actus.ille enim cōtractus nullus est nec valet in vim sponsaliorum: igitur coitus efficere nequit matrimonij præsumptionē secundum cōmunem in.d.c.fi.quam probat Adria.in.4.de matrimo.q.5.licet a cōditione censeatur recessum,quando actus valuit vt cōditionalis,si sequatur copula.tex.in c.de illis.c.per tuas.c.sup eo. de cōdi. appo.quæ quidē copula duo operatur simul, ac consequenter. Primum vt hic conditionalis contractus sit purus ad sponsalia, ac demum ex hoc se-
13 quitur secūdum, scilicet sponsalia ista hoc pacto ficta, matrimonium effici. glo. Abb.Præp.& alij.in. d.c. de illis. Adri.eleganter in.4. de matri.q.8.& Anto.Rub.cōs.60. ex quo inferē intellectus ad tex.in.c.1.de cōdit. appo. vbi cōtracto matrimonio sub cōditione,etiam honesta,& possibili, si velit quis dimittere eam,cum qua contraxit, non poterit.est enim intelligēdus ille text.quādo coitus interces̄it ante conditionis deffectum, ex quo a cōditione recessum est per ipsam copulā, & matrimonium valet exposa cōditione.probatur ex text. ibi.eam relinquere voluerit, præmittunt enim illa verba cohabitationem.& carnalē copulam.argu.cap. ad dissoluēdum. de desp.impube. Carnalis autem coitus hunc effectum operatur quādo ante defectam conditionem cōtingit:quia

si post defectum cõditionis sequatur copula, nihil cõducit ad coniugij præsumptionem: cũ iam præmissum matrimoniũ omnino defecerit. obstat tamen tex. in c. per tuas. de cõdit. appo. vbi matrimonium iudicatur propter copulam remissa cõditione, & tamen ibi post defectum conditionis probatur copulam interceſsisse. Sed respõdeo in illo casu ex cõfessione viri esse satis probatũ ius fœminę agẽtis pro matrimonio. asseruit enim vir propria confessione indistincte illam fœminá cognouisse carnaliter: igitur iã constat in illis sponsalibus contigisse copulam, quæ præsumitur ante conditionis defectum. Sed ad euertendá hanc probationem, quæ fauet mulieri, & matrimonio, est necessaria probatio ex aduerso cõcludẽs, scilicet ipsum virum post cõditionis defectum sponsam cognouisse & nõ antea: hoc autem ibi probatum non fuit: nam & si probatum fuerit post defectum cõditionis virum sponsam cognouisse: potuit tamẽ cõtingere eam ab spõso cognitam fuisse ante defectum cõditionis: ex eo enim quod post cognouerit: non sequitur necessario eam antea non cognouisse. Sic ergo cũ probatio fœminæ esset cõcludens, ex aduerso vero minime cõuinceret, matrimoniũ ibi iudicatur propter copulá omisso deffectu conditionis. ita Hosti. Abb. Præp. & alij in. d. c. per tuas, hoc dubiũ explicant, quamuis. glos. ibi non recte id intellexerit, ex quo infertur, fauore matrimonij dubiá cõfessionem esse intelligendam cõtra ipsum confitentem. quod in. d. cap. per tuas. Card. & Præp. notãt. licet alias dubia confessio in fauorẽ confitentis non contumacis sit accipiẽda. Anto. & Præp. in. cap. ex literis. in. 1. de spõ. Deti. in. c. in præsentia. nu. 24. de probat. idem Deti. in. l. in contrahẽda. ff. de reg. iur. explicat optime in criminibus. Feli. in. c. cum dilecti. de accusat. col. 4. & Ancha. consi. 179.

Quia tamen ad matrimonij contractum sæpissime conducit plurimum probatio copulę, est sciendũ in hac re viro asserẽti se cognouisse aliquá fœminam credẽdũ esse, vbi de matrimonio cum ea contracto agitur. c. cõtinebatur. de desp. impub. c. si quis accepe rit. 33. q. 1. imo & mulieri iuráti se a viro cognitã, fauore matrimonij creditur. Host. Anto. Abb. Pręp. & alij in. c. duo pueri. de desp. impub. & Henr. in. d. c. cõtinebatur. Quãuis Præp. in. d. c. per tuas. in hoc vltimo contrariũ teneat. Prima tamen opi. quæ vtroq; casu cõmu. est, ꝓcedit præmissa cohabitatione maris & fœminę, ex qua cõiectura nõ leuis capitur vere præcessisse copulá. vtcũq; tamẽ sit, probari potest contrariũ per obstetricũ aspectũ, aliáve probationẽ, ex qua cõstare possit coitũ nondũ præcessisse. glo. in. d. c. cõtinebatur. quá. Doct. ibi aprobant. alia. in. c. ꝓpositi. de prob. vbi Feli. & Deti. 2. col. quibus similis est in. c. 2. vers. affectata. de tẽpo. ord. in. 6. & est cõm. opinio secũdũ Alex. in. l. quibona. §. qui dãni. ff. de damn. infect. col. pe. & Ias. in. l. si quádo. C. vnde vi. col. 4. notat Hippo. in rub. C. de proba. nu. 137. Scribit tamẽ August. lib. 1. de ciuit. dei. c. 18. obstetricem quádá exploranté virginis integritatem, manibus eam corrupisse. probatur etiá coitus aliis modis, quos Abb. & Doct. notãt in. cap. præterea. de testib. & in. c. literis. de præsumpt. & Soci. Iunior consi. 32. vol. 2. columna. 2.

14

Decimo

Decimo hæc ipſa cõcluſio, quam ex prima part.cap.fi.notauimus ad alia
15 exempla præter ibi a Roma. Põtifice expreſſa, adducẽda eſt. Nã & hæc cõditio cõtraho tecum ſi veneris ad exẽ quias meas, vel ſi capitoliũ non aſcẽderis, eſt cõtra ſubſtantiã actus, cum euentus harum conditionum nõ permittat obligationem naſci, vt aduertit Adria.in.4.de matri.q.5.nec copula ſubſequuta matrimonij preſumptionem operatur, ſecundum eum.

Vndecimo ex eodem.c.fi. part.1. ſic intellecto ſolet notari cautela quẽdã, qua is, qui animo nõ omnino libero
16 contrahere cogitur matrimonium, id contrahat verbis, nõ tamen vere, ſed ficte, ſi adiiciat cõditionem cõtra ſubſtantiam matrimonij, & alterius cõſenſum ſaltem tacitũ ad id exigat: ille enim cõtractus ex his nullus eſt. & ita communiter notant Doct.in.d.c.fin. quos refert Gerard.ſingu.21. & Hippo.ſingu.286. caueat tamẽ lector ne hiſce docto. cautelis nimis addictus ſit: harum enim vſus nõ eſt ita paſsim probandus, ſed tunc cum iniuria quis opprimitur.

Duodecimo quo iſta aſſertio, quã hactenus tractauimus, rectius perci
17 piatur, operæpreciũ erit perpendere, qua nam ratione in cæteris cõtractibus conditio adiecta cõtra ſubſtantiã actus tollatur, atq; ea reiecta actus cẽſeatur validus. l. cum precario. ff. de precar. & not.in.cap.fi.de precar. at in matrimonio ipſum actũ corrumpat? Sunt enim qui legem illam. cum precario. intelligant quãdo modus adiicitur contra actus ſubſtãtiam: noſtrã vero deciſionẽ quando cõditio. itaq; ſecũdum eos modus reiiciendus eſt, nõ tamẽ conditio, ſed ipſa actum vitiat: ita Imol. in.l. vbi ita donatur. ff. de dona. cauſ. mort. Iaſ. in auth. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccle. num. 36. quorum reſpõſio quatenus tangit. c. fi. de cõd. appo. & id intelligit nõ procedere in modo, ſuperius a nobis expoſa fuit: dum vero. l. cum precario. dictat non habere locũ in conditione, ſed in modo, nequaquã placet: imo nec in modo. l. illa procedit: modus enim cõtra ſubſtãtiã actus, ipſum actũ vitiat. l. per ſeruũ. ff. de vſu & hab. quam ob rem ni fallor, ita dicendũ eſt, cõditionẽ contra ſubſtantiã actus tũc ipſum actum irritum facere, quando reſiſtit initio actus: quia repugnat cõditio illi qualitati, ſine qua actus initium capere non poteſt: vt eſt conſenſus ad matrimoniũ requiſitus, ſine quo actus initium capere non poteſt; ideo conditio repugnãs huic qualitati. vitiat ipſum actum. l. obligationum ſubſtantia. ff. de actio. & oblig. l. diuus. §. cæterum. ff. de milit. teſt. ex quo dicebat Corn. conſi. 75. in. 2. volu. col. 4. q; ſi quis dicat inſtituo hæredem Titium animo nõ inſtituendi, eſt nulla inſtitutio: quia id quod adiicitur inſtitutioni contrarium eſt ipſius inſtitutionis initio. Sic ergo ad coniugalis contractus initium conſenſus exigitur liber ab illis conditionibus: igitur ſi conditio aliqua interueniat, actus non tenet. Sed in.l.cum precario. & in. l. vbi ita donatur. atq; in cap.fi. de precar. non adiicitur conditio, nec pactum quod initio contractus repugnet: cõſenſus enim ad gerendum actum illum non tollitur ex illius conditionis adiectione: ſed id quod adiicitur eſt contra quãdam illius actus qualitatẽ, quæ ita inhęret actui, vt cõtraria qualitas eidem actui, & eius nomini,

proprijsq; eius effectibus aduersetur. tũc etenim reiecta illa cõditione actus valet, qui nullo impediméto subsistẽte initiũ assumpsit. vnde minime cõuenit vt sic gestus ex adiectione illi incõpetẽti soluatur. Nam & testamentũ fiat cum ꝓmissione & clausula derogatoria sequẽtis voluntatis, adhibita iuris solẽnitate, illa ꝓmissione sublata, qua testator pollicet̃ se illud testamẽtũ nõ reuocaturũ, valet testamẽtũ: quia illa adiectio nõ est cõtraria initio actus, qui ex volũtate adhibita iuris solẽnitate pficitur, licet repugnet actui & eius nomini, ꝓprijsq; eiusdẽ actus qualitatibus, ex quibus hoc ꝓprijũ est, vt mutari, rescindique libere valeat a testatore. l. si quis. in principio testamẽti. ff. de legat. 3. quę quidẽ facilius intelligent̃ ex traditis a Caro. Molinæo. de cõtract. q. 59. num. 353.

Ex his dubijũ illud celebre explicandũ est. num religionis professio irrita sit ex eo, qꝺ fiat sub cõditione si possit habere propriũ is, qui profitet̃, vel si ꝓmittat̃ ei cõiugalis vsus, aliud vel, qꝺ voto cõtinẽtię, pauptatis, aut obediẽtię cõtrariũ sit: an vero sit hæc cõditio reiicienda, ita vt actus valeat. & Bernar. in. c. fi. de cond. appo. per. tex. ibi, quẽ ad matrimoniũ spirituale, & sic ꝓfessionẽ inducit, asserit actum ex hoc irritum esse. idem repetit in. c. 2 de stat. mo. & Accursi. in. l. per seruũ. §. 1. ff. de vsu & habit. Calder. Card. & Abb. in. d. c. fi. Aret. in. l. 1. §. sed si mihi. ff. de verbo. obliga. 2. & 3. col. Deti. in auth. ingressi. n. 22. C. de sacros. eccle. Adria. in. 4. q. 9. de matri. per. tex. a sensu cõtrario inductũ. in. c. dudũ. de conuers. coniug. quam opinionẽ asserit esse cõmuniter receptã Barb. cõs. 3. in. 1. vol. col. pe. Altiat. in. d. §. sed si mihi. ff. de pact. n. 510. etiam si per modi adiectionem is qui profitetur, ꝓpriũ sibi retineat, ut notat Anto. Rub. in. l. nõ solũ. §. morte. ff. de noui. oper. col. 90. nisi is modus ex interuallo adiiciatur. qꝺ notat Ias. in. d. auth. ingressi. colu. 6. & idẽ Andr. ab Exea. idem & nos notauimus paulo ante. in hoc eodẽ. §. 5. intel. Rursus hac conditione adiecta validã esse professionem tenet gl. in. d. auth. ingressi. & in c. solet. 32. q. 2. Hostiẽ. Ioan, Andr. & Anto. in. d. c. fi. quam opinionẽ cõm. esse testantur Imol. & Feli. in. c. cum. M. de const. n. 75. Ias. eam sequutus & Det. nu. 21. in. d. authẽ. ingressi. verum in dubio cõditio ista, vt quis possit aliqua bona sibi retinere nõ nocet professioni: quia intelligit̃ ex licentia, seu, permissione prælati, & ea durãte, non alias. glo. & Abb. in. c. fi. vers. vt in domo. qui cleri. vel vouent. notat Andre. ab Exea. in. d. rub. de pactis. nu. 509. Quibus omnibus adductis notãdum est, ad substãtiã religionis perfectę pertinere tria vota, continẽtiæ, pauperta-
18 tis, & obedientiæ, vt docet eleganter Tho. 2. 2. q. 186. arti. 3. 4. & 5. non tamẽ ita ꝑcise sunt hęc tria vota de substantia quin quãdoq; limitata religioni etiã adhæreant. esse etenim hæc tria vota de substantia perfectę religionis constat. posse autem cõtingere limita ta patet, vt votum paupertatis intelligatur in particulari non in communi. Item votum continentiæ quãdoq; intelligatur in castitate coniugali. vt in militibus Sancti Iacobi, qui profitentur castitatem coniugalem: & nihilominus religiosi sunt, & tria vota substantialia profitentur. nam & obediẽtiã, & paupertatem promittunt, quã

uis

uis nó exactam, neq; præciſam. quod eleganter oſtendit. Fortu. Garſ. in cõſilio præſtito pro militia ſancti Iacobi 2. par. verſi. pręterea. vnde in aliquot religioſis erit contra votum continẽtiæ ipſum coniugium, non tamẽ erit contra ſubſtantiam religionis. Qua tamen in re contrarium probat ex. D Thoma. & alijs Dominic. Sot. lib. 8. de iuſtit. & iur. q. 5. articulo. 3. exiſtimans, coniugium & rem vxoriam omnino pugnare cum religione: & deducit ex hoc, milites hos Sancti Iacobi non eſſe ſimpliciter religioſos: & idem de ſimilibus. Sic non erit cõtra ſubſtãtiam religionis vouere paupertatem limitatam, licet poſsit eſſe contra ſubſtantiam voti attenta qualitate religionis, quam profitetur. Ex quibus ego infero ad dubij ſolutionem. ingreſſum religionis validũ eſſe, neq; irritum fieri imo ex religionis profeſsione profitẽtem teneri ad ea, quæ ei, vt monacho incumbunt, & ſic ad præciſam paupertatem: compellitur enim ea agere, ac ſeruare, quę cæteri monachi ſeruare tenentur: non tamen ex vi voti tenebitur ad præciſam paupertatem. Sic etiã patet profeſsionem factam hac conditione, vt profitenti licitum ſit bona libere adquirere, & propria ſibi retinere, etiã prælato inuito, irritam eſſe: hoc enim eſt contra religionis ſubſtãtiam: cum paupertatem minime profiteatur. & hoc caſu procedit gloſſa in. dict cap. finali. Sed ſi profiteatur ſub hac conditione, vt ſibi liceat retinere quandã domum vti propriã, cum bonis iam adquiſitis, vale reprofeſsionẽ religionis, reiecta cõditione. cap. fi. qui cleri. vel vouẽ. atq; ita intelligẽda eſt. gloſ. in dict. auth. ingreſsi. licet votum pau 19 pertatis non teneat, ſi dicta cõditio eius ſubſtantiæ repugnet, attenta peculiari illius religionis qualitate.

Hinc deducitur intellectus ad text. in cap. diaconi. 28. diſt. dum probat, ſacros ordines collatos alicui, pteſtãti, & adiicienti cõditionem matrimonij, valere reiecta cõditione, & tamẽ ſi matrimonium ab eo fuerit contractum, in miniſterio debere manere ſic ordinatum, & ſic in ſacris ordinibus, nõ in matrimonio. vt Abb. explicat, in. cap. cum. M. de conſtit. col. 7. Sed ſi is abſq; cõditione fuerit ſacro ordine inſignitus, ac demum matrimonium contraxerit, deponitur ab ordine. ita tex. ibi. dicta enim conditio nõ eſt contra ſubſtantiam ordinis ſacri: quia iure diuino ſacro ordine præditus nõ tenetur abſtinere a coniugio: quamuis bene ex conſtitutione eccleſiæ, & iure canonico. quod inferius oſtendã, vbi tractabo de impedimento ſacri ordinis: ideo conditio reiicitur, quia eſt contra naturam actus ſic iure Pontificio requiſitam.

Hinc etiam eccleſiæ conſecratio, dotiſq; conſtitutio valet ſublata conditione, quę epiſcopum ab eius cura ex 20 cluderet. cap. 2. 10. q. 1. vbi glo. hoc notat. Abb. in capit. requiſiſti. de teſtamẽ. col. pe. Barto. in. l. quoties. §. fina. ff. de admi. tut. Feli. in cap. cum venerabilis de excep. nume. 33. poſt Inno. in cap. in Lateranenſi. de præbend. & Abb. in cap. nobis de iure patro. imo iſta conditio reiicenda eſt, etiam ſi in pœnam, dictam dotem eccleſiæ teſtator voluerit in alios pios vſus conuertẽdam eſſe caſu, quo Epiſcopus velit curam illius eccleſiæ Epiſcopo cõpetentem ſubire. ita Rota antiqua. 868. Feli. in dicto numero. 33. & Rochus.

chus. Curt. in tract. de iure patro. ver bo. pro eo quod. q. 12. prædicta enim cõditio non repugnat substantiæ actus, quamuis refragetur is, quæ a iure circa illius conditiones statuta sunt quod ita intelligunt Abb. ac cęteri. in dict. cap. finali de condit. appo.

EX. §. SEQVENTI.

1 Conditio impossibilis, aut turpis, fauore matrimonij a contractu cõiugali excluditur.
2 Conditio impossibilis de præterito, tollitur a matrimonio: turpis vero in prętеritum concepta toleratur.
3 Conditio impossibilis ex aliquo accidenti, possibilis tamẽ ex sua natura, nõ excluditur a matrimonij contractu.
4 Conditio impossibilis, aut turpis nullum præ se ferunt matrimonij contractum dificiente consensu.
5 Defectus consensus qualiter possit colligi adiectis his conditionibus.
6 Conditio turpis, quam tamen adiiciẽs honestam esse credit, contractum matrimonij vitiat.
7 Conditio impossibilis, etiam de iure, manente cõtractu matrimonij, prorsus ex eo tollitur.
8 Intellectus ad clemen. vnicam. de cõsang.
9 Perpensa longe, lateq; ratio decidendi ad text. in. c. fi. de cõd. appo. in vlti. parte.
10 Conditio omnino extitura an ipsum matrimonij contractum vitiet.
11 Actio non oritur ex contractu habẽte cõditionem incertam quãdo, certam tamen quo ad euentum, donec conditio, eueniat, licet statim obligatio oriatur.
12 Conditio si te virginem inuenero, tollitur a matrimonij contractu.
13 Conditione matrimonio adiecta, si permiserit fœmina se carnaliter ab eodem viro cognosci, sequuta copula matrimonium perficitur.

§. SECVNDVS.

1 TVRPIS vero cõditio a coniugij contractu excluditur, ipsumq; matrimonium manet firmum. vt si-

quis dicat cõtraho tecũ matrimoniũ si patrem occideris. tex. in cap. fin. parte vlt. de condi. appo. c. 1. eod. tit. Iuxta cõmu. eius intellectum quod quidem dubiũ videtur, cum cõsensus ad matrimonium requiratur: hic autem consensus non est purus, nec absolutus sed relatus in euentum conditionis: ergo priusquam conditio, quantumcumq; turpis, eueniat, qui sic cõtraxit non censetur cõsensisse. Verum his responderi potest, ecclesiam iustissime a contractu coniugali turpem conditionem reiicere, ac reddere ipsum contractum purum, vt constat, ille ergo, qui contrahit matrimoniũ sciens illam turpem conditionem ab ecclesia tolli, & manere contractum purum, videtur contrahere pure matrimonium, & consensum purum ad matrimonium præstitisse. quod notant Innocen. Ioã. Andre. Præpo. & alij. in cap. 1. de conditio. appos. dum illum text. ita exponunt, in verbo, te neatur. perinde ac si conditio non esset adiecta: quę quidem turpis conditio reiicit a canone fauore matrimonij: sicut a lege fauore vltimæ voluntatis etiam excluditur. l. reprehenda. C. de institutionib. & substitutioni. vbi. Ias. & Det. l. conditiones. ff. de condi. institu. quæ quidem ratio etiã locum habet in conditione impossibili: siquidé etiam illa fauore matrimonij reiicitur, & manet actus purus. text. in dicto cap. finali. sicuti & fauore vltimę voluntatis eadem ab actu tollitur. l. 1. & ibi Bartol. ff. de cõd. insti. l. obtinuit. ff. de conditioni. & demonstrationi. §. impossibilis. insti. de hæredib. instituend. Sic. Imol. in dicta. l. 1. non semel hanc rationem ad matrimonij contractum, deducit.

Ius

Ius etenim ipsa hæc verba interpreta
tur iuxta sensum simplicem, ac si con
ditio adiecta non esset: & hoc quidem
in fauorẽ matrimonij induxit: cum
dubium esset serio, an iocose hæ con-
ditiones a cõtrahẽtibus expresse fue-
rint: quod Ioan. a Medina explicare
conatur in tract. de cõtracti. q. 23. di
cens scientiam huius interpretationis
in contrahentibus exigi, vt ipse con-
tractus pure, & simpliciter valeat. di
stat tamen hac in re conditio turpis a
cõditione impossibili: turpis enim cõ
ditio, si de præterito, vel præsenti sit,
non tollitur ab actu: sed vel statim te-
2 net matrimonium, vel non tenet ex
conditionis euentu, vel defectu. nam
& in hoc casu nemo ad delinquendũ
inuitatur, nec ipse actus suspẽsus est.
Vnde si quis ita contrahat matrimo
nium, si Titium occidisti, matrimo-
nium tenet, si alter Titium occiderat,
si vero non occidisset, matrimonium
ibi nullum contrahitur. Sed conditio
impossibilis, etiam si sit de preterito,
vel de præsenti semper reiicienda est,
& contractus ipse manet purus, vt
si quis dicat fœminæ contraho tecũ
si heri non fuit ortus sol. quod notat.
Palud. in. 4. distin. 29. q. 2. articulo. 5.
ex quo colligo primum intellectum
ad text. in. dict. cap. finali. part. vltim.

Secũdo hæc vltima illius. c. pars est
intelligenda de conditionibus a natu
3 ra impossibilibus. Secus erit dicendũ
in conditionibus possibilibus a natu
ra, ex accidenti tamẽ, vel ex lapsu ali-
cuius in præteritum, quod redire nõ
potest, impossibilibus. Sic enim con-
tractum matrimonium vel valet, vel
irritum est, ex euentu cõditionis. Ha
dria. in. 4. de matri. q. 6. Palud. in. d. ar.
5. conclu. 4. & Stepha. Caieta. in sa-
cramẽtali. q. 49. de matrimo. cõclu. 4.
quemadmodũ si quis contrahat cum
fœmina sub hac conditione, si es vir-
go, si pater tuus viuit: quamuis enim
premissa corruptione sit impossibilis
virginitatis conditio, sic etiam morte
patris præcedẽte, est impossibilis vi-
tæ conditio: tamen quia id contingit
ex accidenti, vel extranscurso præteri
ti, quod redire nõ potest, & de se pro
pria sui ipsius natura virginitas in fœ
mina, & vita in patre eius erant possi
bilia, non reiiciuntur hæ cõditiones:
sed vel statim valet, vel statim matri
monium est nullum. quod etiam no
tat Areti. cõsi. 82. col. pen. & Sylvest.
verbo matrimoniũ. 3. q. 8. in quo qui
busdam videri potest matrimonium
ab vltima voluntate differre: quia in
vltimis voluntatibus conditiones ex
accidenti impossibiles reiiciuntur, &
valet actus. l. ab omnibus. §. in testa-
mẽto. ff. de lega. 1. l. si Mæuia. ff. de hæ
red. instit. sed tñ leges illæ loquuntur
in conditionibus etiam a natura im-
possibilibus, non ex accidenti, nec ex
facto præterito: quia quamuis possi-
bile sit aliquem habuisse filiam: tamen
impossibile est, & fuit, eam viuere, si
eam non habuit. quo fit, vt leges illæ
etiam ad matrimoniũ deduci possint.
Hinc fieri cõstat, vt si quis matrimo-
nium contraheret cũ fœmina sub cõ-
ditione, si eius filia viuit, nũquam ta-
men habuit filiam, impossibilis sit di-
cta cõditio in specie, licet possibile es-
set illam filiam habere, & eam viuere.
Sed quia eam non habuit, impossibi
le videtur eam viuere. Verum hac in
re exactiori diligentia est notandum,
conditionem in præteritũ, vel in pre-
sens conceptã, quæ nec cõtingit, nec
potuit contigisse, tollendá esse ab vl-
timis

timis voluntatibus: illam vero, quæ potuit contigisse, & tamé non contigit, falsam céseri, & actũ vitiare. tex. in.l. cum in secundo. §. 1. ff. de iniust. rup. facit. l. demonstratio. §. 1. ff. de cõditio. & demonstra. quod si in futurũ concipiatur conditio, quæ potuit cõtigisse: tamen modo contingere non poterit: vt si Titius viuet, quia iam té pore adiectę cõditionis mortem obierat, talis cõditio reiicitur, vt impossibilis. l. mulcta. §. 1. ff. de conditio. & demonstratio. secundum commu. interpretãtionem. Bart. in. l. 1. colũ. 2. ff. de conditio. institu. & in. l. circa. ff. de hęredi. instituen. Alberic. Angel. Bal. & Imol. in. l. si Męuia. eod. tit. ex quibus Palud. opinio erit intelligenda, quando illa cõditio in præsens, vel præteritum cõcepta, licet non cõtingerit, potuit tamen contigisse. secus vero erit dicendũ quãdo, vel hæc ipsa cõditio, quæ potuit accidere, licet minime euenerit, fuerit in futurũ cõcepta, vel cõditio in præteritũ, vel presens concepta, nec potuit contigisse, nec cõtigit. his enim casibus actus valet etiã cõiugalis reiecta conditione. nisi possibilis videretur ipsi contrahẽti adiecta conditio, quod alibi tractabo. atque hæc procedunt perpensa Bart. & aliorum opinione. qua omissa Petr⁹ Stella Aurelianẽs. in. l. qui Romę. §. Augerius. ff. de verb. obligat. defendere conatur conditionẽ conceptã in præteritum, vel in præsens, siue potuit, siue nunquam potuerit esse vera, vltimã voluntatem irritam facere, si deficiat: & intelligit. d. l. si Mæuia. in conditione concepta in futurum, ex litera Pandectarum, quæ in futurum concipit illam conditionem. quam opinionem ideo referre libuit, quod ex ea Palud. sententia indistincte procedet in conditione in præteritũ, vel in presens cõcepta. respectu huius intellectus. tñ erit falsa eiusdẽ Palud. opinio, quam præcedenti intellect. retuli. qua ratione a communi opinione non est discedendũ. ex qua præcedens intellectus optime confirmatur quo ad decisionem Palud. ibi traditam in fine.

Tertio ex his infertur matrimoniũ contractum sub conditione turpi, vel impossibili nullum esse, si consensus
4 coniugalis defecit in contrahente. vnde cum in foro interiori animæ ei credendũ sit, non iudicabitur matrimonium. autore Hadria. in quarto. q. 7. de matrimo: & Palud. in quarto sententent. distinct. 29. q. 2. articu. 5. conclus. 5. idem probat Ioan. a Medina de contracti. quæst. 23.

Quarto eadem conclusio ita intelligenda est, vt etiã in foro iudiciali quãdoq; coniugium contractum sub cõ-
5 ditione turpi, vel impossibili nullum iudicetur. quod cõtingit, quando cõstat consensum coniugalem defeciisse: quia expresse aliqui sic contraxerũt, vt nullo pacto vellent consentire, nisi eueniente conditione. ita Hadria. in quarto. de matrimo. quæst. sexta. Stephan. Caieta. in sacrament. Neapolit. quæsti. 49. de matrimo. cõclusio octaua. idem scribit Adria. quæstio. septima. quando ex aliis coniecturis potest iudex præsumere consensum defeciisse: atque id potest potissime colligi, si contrahens credebat conditionem esse natura possibilem.

Si enim esset in controuersia disputatio: an posset stellarum pars e cælo in terram cadere, & contrahés hac cõditione cõtraheret, si possibile est stellam aliquam liquescere, & in terram cadere,

cadere, vel si stella aliqua hoc anno ceciderit in terram: certe etiam in foro iudiciali non esset hic contractus iudicandus coniugalis propter manifestũ dissensum: quod probatur. nam & in testamentis, vbi conditio impossibilis reiicienda est, actusque, vt pure cõceptus valet, corruit actus, si testator credebat conditionẽ esse possibilẽ tex. in. l. seruo manumisso. ff. de cõd. indeb. quam prẽter alios explicat optime Aret. in. l. impossibilis. ff. de ver. obligatio, fina. colum. dicit sing. Soci. in. l. mulcta. §. 1. de conditioni. & demonstrationib.

Quinto ex eodem intellectu subinfertur matrimonium cõtractum sub turpi conditione, quæ tamẽ credebatur honesta, nõ tenere, nec posse dici
6 pure contractum. vt idem Adri. asserit. q. 7. de matrimo. vt si quis matrimonium contrahat sub hac cõditione, si coniugale debitũ mihi non negaueris in quocũq; dubio existas, an licita sit inter nos carnalis copula. Existimát enim quidam licite posse tunc vxorem debitum reddere viro. ex aduerso alij cõtrarium opinátur, quod alibi tractabimus: credit tamen contrahẽs licere omnino id, quod in conditionẽ deducit, nec existimat turpẽ esse conditionem: igitur non intendit pure in matrimonium consentire.

Sexto eadem vltima. c. fi. concluſio procedit, etiam si conditio sit impossibilis de iure, licet natura possibilis sit.
7 Si quis enim contrahat matrimoniũ sub cõditione si inter consanguineos intra quartum gradũ poterit coniugium contrahi, vel si filius sine causa possit a parte exhæredari, matrimoniũ tenet, reiecta conditione hac impossibili de iure, sicuti, & testamẽtũ. l. 1. iuxta cõmu. intellectum. ff. de conditio. inst. 5. impossibilis. insti. de hæredi. instuẽd. l. continuus. §. cum quis. ff. de verbo. obliga. refertur enim hæc conditio in dubio ad ius prẽsens: quo iure id impossibile est qđ etiam Adri. probat in. 4. q. 11. de matrimo, dicens conditionem, quæ ad ius futurum dirigitur, permissam esse, nec actũ purũ esse: vt si quis ita contrahat matrimonium, si aliquando licebit coniugium contrahi inter attinentes sibi quarto gradu, vel si hoc anno licitũ erit equitare in mulis: cum id modo, lege lata a Carolo Cæsare, ac Hispaniarũ Rege inuictissimo prohibitum sit. quod notandum est. nam Syluest. verb. matrimoniũ. 3. q. 9. indistincte negat matrimonium contractum sub conditione iure tantum impossibili validum esse, reiecta conditione, imo eam minime reiiciendam fore existimat.

Subinfertur ex hoc intell. ad text. in clemen. vnica de cõsang. vbi ipso facto excommunicantur, qui in gradu
8 prohibito matrimonium cõtrahunt, vt locum habeat, etiam si contrahẽtes sub hac conditione contraxissent, si inter consanguineos in quarto gradu licet matrimonium contrahi. nam cum ista conditio reiiciatur, remanet purus matrimonij contractus: igitur pœna illa locum habet. nisi consensus coniugalis omnino defeciſſet: quod in animæ interiori iuditio notandum est. secundum. Hadria. in. 4. de matri.
9 q. 11. Mirum tamen est, cur matrimonium contractũ sub impossibili conditione valeat: cum cõstet absq; consensu matrimoniũ contrahi non posse, is vero, qui sub impossibili conditione contrahit, non censetur consentire: imo nec consentit. teste iurisconſ.

in. l.

in.l.non ſolum.ff. de actio. & obliga. conditio enim impoſsibilis potius tẽ dit, iuxta communem vſum loquẽdi in diſſenſum, quá in cõſenſum, eiuſq; adiectio videtur potius iocoſe facta ad irriſionem, quam ſerio ad obligationem. quo fit, vt Durãd. in. 3. ſentẽ. diſtin. 39. q. 4. hanc difficultatẽ ſoluẽdam relinquat peritioribus. Verum Palud. in. 4. diſtinct. 29. q. 2. art. 5. cõclu. 5. dicebat deficiente conſenſu non eſſe hoc matrimoniũ in foro interiori: teneri tamen contrahẽtem ſub hac conditione ad matrimonium nouiter contrahendum propter præceptum eccleſiæ. quod in dicto cap. fina. expo nitur. Sed hoc vltimũ nõ placet Hadria. q. 7. de matrimonio. quia text. in dicto cap. fina. nullum nobis exhibet præceptum de contrahẽdo matrimo nio: ſed eſſe iam contractum iudicat, & decernit. Nec me latet a viris doctiſsimis illius. c. fina. concluſionẽ de conditione impoſsibili ſic intellectam fuiſſe, vt loquatur in conditione impoſsibili, adiecta tamen cõtractui, vt adimplenda: quia natura poſsibilis erat, penſata tamen contrahentium qualitate impoſsibilis: vt ſi quis contraheret cũ fœmina matrimonium, ſi ei daret centum milia aureorum, & fœmina eſſet pauper, & manifeſte impotens ad illa dandũ. vel ſub hac conditione ſi daret ei regnum. hæ etenim conditiones, quæ vt obſeruãdę adiiciũtur, repelli debent a matrimonio: cum enim contrahens, qui hanc cõditionem appoſuit, ſciat eam alteri impoſsibilem eſſe, pure contraxiſſe videtur. Si vero conditio apponitur, non vt adimplenda, ſed manifeſte, vt non ſequatur: quia eſt impoſsibilis a natura, irriſorius eſt hic contractus iudicã dus. Nec credẽdum eſt, ſerio velle aliquem matrimonium cõtrahere, ſi dicat contraho tecum matrimonium ſi digito cælum tetigeris. Cęterum hęc conſideratio hac in re diligentiſsima eſt, quipequæ interiorem ſenſum illius cap. fina. exacte perpendat: non tamẽ omnino eſt immunis ab obiectionibus, quas diſputationis cauſa proponã. cõſenſus equidem ita in primo caſu deficere videtur ſicuti in ſecũdo: ſi quis enim cõtrahat hac cõditione, ſi alter, qui omnino pauper eſt, centũ millia aureorũ dederit, ita videtur ab actu diſſentire ſicuti ſi contraheret, ſi digito alter cælũ tetigerit. probat. l. cũ hæres. §. ff. de teſtat. liber. Pręterea illa decretalis, quæ hanc aſſertionem probat, cõdita fuit a Gregorio Nono, cuius canones ſapiunt euidenter phraſin iuriſcõſultorum, apud quos conditio illa primi caſus difficilis appellatur, non impoſsibilis. l. cõtinuus. §. cum illud. ff. de verbo. obligationi. & ibi Aretin. Nam & Theophi. in fine inſti. de legat. impoſsibili conditioni hoc exemplum accommodat, ſi in cælum aſcenderis. Item ius canonicũ in hac deciſione voluit fauere matrimonio, ſicut ius ciuile vltimę voluntati, a qua excludit cõditiones impoſſibiles, licet in eis exigat liberrimum conſenſum: vult deniq; has impoſsibiles conditiones pro non ſcriptis haberi: & tamen in vltimis volũtatibus conditio illa primi caſus, quæ difficilis, non impoſsibilis iudicatur, nõ repellitur, ſed actum ipſum irritum facit. dicta. l. cum hæres. §. 1. gloſſa. in. §. impoſsibilis. inſti. de hæredi. inſtituẽ. Bar. & Imol. in. l. 1. in fine. ff. de cõdit. inſti. Imo & ſi prædicta interpræatio admittenda eſt. text. in dicto cap. finali

fina.parte vlti. eſt intelligendus de cõ ditione,quę improprie dicitur impoſ ſibilis,proprie autem difficilis:atq; ex cluderetur a litera illius text.conditio proprie impoſsibilis,quæ naturaliter nequit contingere:& tamẽ ille tex. de impoſsibili loquitur. Nec eſſet fauor matrimonij ſimilis fauori vltimarum voluntatũ,imo contrarius.vt ex prę miſsis conſtat:ille vero tex.has condi tiones impoſsibiles pro non ſcriptis habendas fore,manifeſte ſtatuit fauo re matrimonij. Vnde illius.c. ſenſus mire reconditus eſt, niſi quod antea diximusmodo repetamus,ſcilicet ius canonicum præſumere ex intentione contrahentium,& fauore matrimo- nij illas conditiones non eſſe adiectas ad conſenſum ſuſpendẽdum,ſed pure contractum fuiſſe coniugium. Sicuti ipſe Adria.fatetur.d. q.7.

Eſt & aliud in hoc tractatu dubiũ, vtrum matrimonium cõtractum ſub cõditione omnino extitura valeat ex ploſa conditione: an debeat eius euen tus expectari, vt cõtraho tecũ,ſi cras ſol orietur.in quo glo.in.d.c.pertuas. de conditio. appoſi. tenet expectan- dum fore conditionis euentũ, & eam ſequũtur Ioan. Andre. & Anto. ibi. E contrario eſſe matrimoniũ purum reiecta cõditione,aſſerunt ibi. Hoſti. Card.Abb.& Prep.Thom.in.4.diſt. 29.q.3.& ibi Palud.q.2.arti.5.conclu. 3.& Silueſt.verb.matrimonium.3.q. 2.cõditio enim omnino extitura non ſuſpẽdit actũ.imo actus ille pure con- ceptus cẽſetur.l.hæres meus. ff. de cõ ditioni.& demõſtra.l. quod ſi ſub ea. ff.de condictione inde.l. ſi pupillus.§. 1.ff.de nouat. igitur coniugalis hic cõ tractus purus erit, nõ conditionalis. Siquidẽ quod omnino extiturũ eſt, non poteſt non contingere, atq; ideo præſens eſſe videtur.Iaſ.tamẽ in.l.im poſsibilis.fi.col.ff.de verb. oblig.dicit gloſ.procedere quando illa conditio omnino extitura eſt:habet tamen diẽ incertum: vt cõtraho tecum ſi Titius morietur , quamuis enim certum ſit Titium moriturum: eſt tamen incer- tum quãdo morietur: & ideo donec moriatur Titius , non eſt matrimo- nium ex Barto. in.l. ita ſtipulatus. 2. quæſti. princi.ff.de verbo. obligatio. vbi dixit ex contractu habente condi tionem certã , & omnino extituram: incertam vero quo ad tempus, non oriri actionẽ ante euẽtum. idem gloſ. in.l.in omnibus. ff. de regu. iur. & ibi Deti. Imol. Areti. & alij in dict. l. ita ſtipulatus.per.l.1. C.vt actioni.ab hę red. Sed hæc Iaſ. opinio. non placet: quia Barto. dictum procedit quo ad actionem, illa enim orta non eſt: ob- ligationem autem conſtat ſtatim or- tam fuiſſe.gloſ.in.d.l.1. C.vt actio.ab hęred.& in.§.poſt mortem. inſtitu.de inuti.ſtipulatio.tex.in.l. ſi quis ſpopõ derit.C.de contr.ſtipul.quemadmo- dum expreſſe idem notãt Petr.& Ci- nus in.d.l.1.Paul.in.l.1.ff.de conditio nib.& demonſtra.Ripa.in.d.l. ita ſti- pulatus.nu.90. Altia.in.l.cedere diẽ. ff.de verb.ſignifi.late Ioan.Igne.in.l. 1.§.ſerui appellatione.ff.ad Syllani.in princ.& probatur:quia id , quod ſub hac cõditione debetur, nouari poteſt. l.ſi Stichum.§.1.ff.de nouat.Sed ſi nul la eſſet orta obligatio, non poſſet no uatio cõtingere.l.1.ff. de noua. igitur obligatio ante diem orta cẽſetur. pro batur etiã in. l. nam & ſi cum moriar. ff.de cõdictio.indeb. vbi id, quod ſub hac cõditione debetur, ſi ſoluatur an te diem,repeti nõ poteſt: ergo obliga

tio

tio ante dié orta erat. vnde ſequitur matrimonium pure contractum dici ante diem. qua ratione Henri. in. c. fi. de conditio. appoſi. aliter hanc. q. diſſoluit dicens hunc contractum nó eſſe iudicádum primum, quando verba contrahétium referuntur ad tempus conditionis euenturæ, vt ſi quis contrahat matrimoniũ, ſi & quádo cras ſol orietur: ſi & quándo ſol erit in ſigno Libræ: hoc enim caſu non refellitur ab hoc cõtractu iſta cõditio: quia conſenſum ſuſpendit. idem notat Adria. q. 16. de matrimo. & ita poteſt primo defendi. glo. opinio, quæ cõmuni ſententiæ aduerſatur. Secundo defendi poteſt opi. glo. quádo matrimonium fuit contractum ſub conditione futuro tempore certiſsime euentura, non tamen omnino extitura ſecũdum naturam. exemplum ſit, ſi Antichriſtus naſcetur: hæc enim cõditio non eſt naturaliter omnino extitura, ſed eſt contingens in futurũ: quia ita conſtat ex ſacra ſcriptura: tunc etenim matrimonium non tenet, nec cẽſetur actus ille purus cõditione reiecta: ex eo tamen deducũtur ſponſalia de futuro ad effectum, vt copula ſequuta matrimonium efficiatur. ita Adria. q. 17. de matri. ex quo patet Accurſi. in. l. ſi pupillus. §. 1. ff. de nouat. & in. l. quod ſi ſub ea. ff. de cõdictio. indeb. non recte, nec diligẽter exemplum aſsignaſſe ad cõditionem omnino extituram: ſi Antichriſtus naſcetur: cũ omnino extitura cõditio dicatur illa, quæ neceſſaria eſt ſecũdum naturam. illa vero ſi Antichriſtus naſcetur, non eſt ſecundum naturam neceſſaria, ſed in futurũ certiſsime contingens.

Nec omittendum eſt, quod adnotauit gloſ. in dicto cap. per tuas. dicens matrimoniũ cenſeri pure cõtractum ſi quis dicat fœminæ, contraho tecũ matrimonium, ſi te virginem inuenero: cum enim illa conditio ad periculũ carnalis copulę referatur, turpis cẽſetur: & ideo reiicienda eſt. vt glo. ipſa notauit, quam ibi ſequũtur Doctor. cõmuniter teſte Præp. ibi col. penult. qui tamẽ poſt Card. diuerſum opinatur, quando illa conditio ad actum licitũ refertur, ſcilicet, ſi virgo inueniaris per aſpectum matronarũ, atq; obſtetricũ. idem Silueſt. verb. matrimonium. 3. q. 8. & Areti. conſi. 82. col. pe. Sed & ſi quis ſub hac cõditione matrimoniũ cõtraxerit. ſi fœmina permiſerit ab eo carnaliter cognoſci, ſequuta copula erit matrimoniũ verũ. imo ſi per verba ſponſaliorũ de futuro contraxerit dicens, contrahá tecum ſi permiſeriſte carnaliter a me cognoſci, initio copulę iſta ſponſalia pure contingunt de futuro, atq; conſequenter ante perfectam copulam efficiuntur matrimoniũ. c. is, qui fidem. de ſponſali. quod Vincentio placuit. in. c. 1. de ſpõſa. duo. quem Adria. ſequitur in. q. 8. de matrimo. licet gloſ. in. d. c. 1. hanc conditionẽ veluti turpẽ crediderit reiiciẽdam fore. quod falſum eſt: quia intelligitur in hac cõditione copula coniugalis, & licita, non autem illicita.

12 uit gloſ. in dicto cap. per tuas. dicens

13

EX. §. SEQVENTI.

1 Conditio lucri ex cauſa dotis, vel alia honeſta in contractu matrimonij adiecta, omnino admittenda eſt.

2 Donatio poteſt etiam matrimonio cõſtante, à viro ſene, vel ignobili, vxori fieri cauſa remunerandæ iuuentutis, vel nobilitatis.

3 Donatio iſta ab vxore ſecundas nuptias contrahẽte non debet ſeruari filiis primi matrimonij.

4 Intellectus. ad. l. 16. Tauri.

5 Donatio iſta, tametſi dotis nomẽ habeat, priuilegia dotis minime conſequitur.
6 Lucri ſpe poteſt quis adiecta conditione inuitari ad matrimoniũ cõtrahendum.
7 Lucri ſpe ita poteſt quis, adiecto modo, inuitari ad contrahendum matrimoniũ, vt eo non cõtractu lucrũ illud amitat.
8 Lucro quem priuari an ſit pœna.
9 Lucrum cauſa matrimonij alicui, ab alio quàm vxore datũ, ſoluto matrimonio an ſit mariti, vel vxoris.

§. TERTIVS.

SVPEREST nunc de illa agere conditione, quę ad lucrum aliquod tẽdit,
1 an in matrimonij contractu licita ſit? vt ſi quis contrahat cum Mæuia ſi ei centum aureos dederit. & text.in.c.de illis. de cõditio. appoſ. probat licitum id eſſe. cui tamẽ obſtat text.in.l.ſi ita ſtipulatus fuero te ſiſti. ſi tibi nupſero.ff.de verbo.obliga. vbi id non licere iuriſcõſultus palam aſſerit: quia cenſetur promiſsio facta cauſa libidinis. Sed reſpondeo hanc conditionem licitam eſſe ex cauſa dotis, vt ſi vir promittat fœminæ contrahere matrimonium cum ea, ſi ei centum dedit, intelligitur enim in dotem, & id licitũ eſt. Nec ibi præſumi poteſt cauſa libidinis adiectam fuiſſe dictam promiſsionem, iuxta communem interpretationem text. in. d. c. de illis. atq; in dubio honeſta cauſa preſumitur, niſi cauſa cognita turpis promittendi cauſa cõſtiterit. quod in.d.§.ſi tibi nupſero. probatur. notãt Angel. Fulgo. & Iaſ. in.l.1.C.de inſtituti. & ſubſtitu. ex quibus conſtat præſumi cauſam libidinis, ſi vir dare vxori promittat, non tamẽ ſi ipſa fœmina viro dare aliquid polliceatur.

Poteſt & ſecundo iſta dandi conditio admitti præter cauſam dotis, quã
2 do datur vxori iuueni, vel generoſæ, atq; nobili in præmiũ iuuentutis, aut nobilitatis, quam vxor amittit cõtracto matrimonio cum ignobili. l. mulieres. C. de dignita. lib. 12. ita Abb. & Præp. in. d. c. de illis. Bart. & Pau. in. d. §. ſi tibi nupſero. idem Bart. in. l. diuortio. ff. de verb. oblig. vbi Docto. eum ſequuntur. facit glo. recte intellecta in l. ſi volũtate. C. de dot. promi. vbi Barto. notat. & Cãpe. in tracta. de dote. 1. parte. q. 52. Ioã. Lupi. in cap. per veſtras. notab. 3. §. 21. de dona. quã opi. dicit cõmunem. Curti. Iunior cõſ. 6. nume. 20. & Ioan. Lupi. in rub. de donat. §. 31. qui. in. §. 32. num. 7. idem aſſerit, quãdo iſta donatio fieret iam matrimonio conſtãte: ſiquidem fieri poteſt ſecundum eum, & notat Abb. in c. fi. de donati. inter virum & vxo. & Guido. Papæ cõſ. 112. & diſtinguit Salyce. in. l. 2. C. de dote. caut. non num. quem ſequitur Guiliel. Mayne. in. l. in ambiguis pro dote. ff. de reg. iur. nu. 58. prædictam opi. intelligens poſt Saly. quando expreſſe conſtat donandi animus in marito cauſa remunerationis. licet hanc Bart. & cõmunem opi. reprobet Aymon Sauilli. conſi. 51.

Ex communi tamen opi. deducitur non teneri donatariam vxorem ſolu
3 to matrimonio, ſecundo nubentem, hanc donationẽ conſeruare filiis prioris matrimonij. ita opinatur Fran. de Ripa in. l. fœminæ. C. de ſecund. nup. num. 35. ſic illam legem intelligens. & Ioan. Lupi. in rub. de donat. §. 50. nu. 35. Hinc etiam infertur intellectus ad
4 l. 16. Tauri. quæ in viro, & vxore idẽ ſtatuit, quod prius in. d. l. fœminę. fuerat ſtatutũ. Solet tamẽ appellari hæc ipſa donatio, quę vxoria marito ſene

vel ignobili fit, dotis cõstitutio a marito vxori facta: sed nõ habet vxor priuilegia verę dotis quo ad hanc donatio-
5 nem: cum nõ sit dos. arg. l. assiduis. C. qui potior. in pign. hab. quod ipse colligo ex Roma. cons. 445. col. pen. versi. vnde inferendo. Ex quibus constat posse quem ad matrimonium inuitari spe lucri consequendi. quod iurisconsul. aperte docet in. l. Titio. §. 1. ff. de condi. & demonstra. quam præter eius interpretes dicit singul. Ioã. Lu-
6 pi. in. c. per vestras. de donat. 3. notab. §. 21. col. 2. ad id etiam est opti. tex. in. l. 1. vbi Ias. C. de instit. & substit. quæ iura loquuntur in eo, qui legato, vel donatione, alium ad matrimonium allicere vult cum aliqua fœmina contrahendum: atq; ibi nulla potest esse turpis præsumptio. vt notat Bart. in. d. §. si tibi nupsero, ab aliis ibi receptus. Nec tantũ id potest fieri adiecta cõditione: sed & per modũ: sicuti si quis Sẽpronium hæredẽ instituat, vt matri-
7 monium cõtrahat cum Męuia: quod si non contraxerit, vult eum priuari illa hæreditate. ita Oldral. consi. 16. quẽ Areti. sequitur in dict. §. si tibi nupsero. dum tamen hic modus nõ adiiciatur filio in legitima: id etenim fieri nequit. l. quoniam in prioribus. C. de inofficio. testamento. & expressim Ioã. Lupi. in dicto cap. per vestras. 3. nota. §. 21. col. 5. licet Areti. contrarium opinetur in. l. Titia. col. 3. ff. de verbo. obligatio. Sed cum hæc priuatio hæreditatis, si matrimonium non sequatur: per viam modi: facta videatur in pœnam non cõtracti coniugij, siquidem hæreditate pure adquisita priuari pœna censetur. glos. in. l. 1. §. si quis propter. versi. per in integrum. ff. de itinere, actuq;. commen. Ias. in. l. fin. §. in computationem. C. de iure deliberan. 3. col. idem in. l. reprehendenda. C. de institutio. & substitutioni. idem in. l. fina. C. de codicil. colum. penul. Alexan. & Ripa in. l. 2. ff. de damno infect. igitur a matrimonio pœna ista reiicienda est. cap. Gemma. de spons. quo fit, vt licet cum alia cõtrahat, nõ erit priuandus hæreditate.

Verum huic obiectioni respondeo, priuari quem lucro iam acquisito pœ-
8 nam cẽseri, nisi priuetur ab eo, qui lucrum dedit pacto, cõditione, vel modo adiecto. tunc enim ista hæc priuatio pœna nõ est, glo. recte intellecta in. l. si duo. ff. de adquirend. hęredit. singu. secundum Imol. Aretin. ibi, Ias. in. l. fina. C. de codici. expressior. glos. in. l. 2. C. de inuti. stipulat. iũcta. l. ea quæ. ff. de donationi. inter virũ & vxo. Sic itaque intelligenda est opinio Oldral. ex his, quæ notat Areti. in dicta. l. Titia. colũ. 3. & Ioã. Lupi. in dicto. §. 21. licet non ita exacte id explicuerint.

Dubium tamen est, an quãtitas ex hac conditione promissa, & data, sit ipsius mariti, an vxoris. & Bart. in. l. 2.
9 ff. de his, quę pœnę caus. dicit non esse hanc quãtitatẽ vxoris, nec eius dotem censeri: sed eam habere marituni præcipuam matrimonio soluto. Cuius opinio procedit, quãdo ex aliquot coniecturis id esse consonum voluntati donantis appareat: alioqui in dubio constat hanc quãtitatem datam, & promissam fuisse in vtilitatem, & fauorem fœminę, cum qua matrimonium contrahitur: & ideo talis quantitas eius dos censeri debet. vt notat Ioan. Lupi. in rubri. de donatio. §. 44. & 45. in alio simili dubio. & in specie hãc opinio. contra Bart. tenet Soci. in dicta. l. 2. colum. 3. Bald. in. l. vnica. C. de his

his, quę pœnę. nomi. col. 8. & 9. quem sequitur Paul. de Castro in. l. Titio. §. 1. ff. de condit. & demonstra. col. 2. vbi dicunt, monasterio factum legatum, hac conditione si Mæuiam in monialem acceperit, ipsi Mæuiæ videri relictum. tametsi in exemplo Bal. & Pauli sententia, omnino expedita non sit. quod modo non disputo.

EX. §. SEQVENTI.

1 Metus diffinitio, atq; inibi explicatur Iurisconsul. in. l. 1. ff. quod met. caus.
2 Metus cadẽs in cõstantẽ virũ quis dicatur?
3 Metus nũquam excusat, nec à mortali, nec à veniali crimine.
4 Metu matrimonium contrahẽs, nec tamen consentiens, mendax non est.
5 Eustratij, Aristotelici interpretis error, atq; verba Aristot. aliter intellecta.
6 Tyrannus an licite occidatur priuata auctoritate?
7 Metu commitens aliquod crimen an sit venia dignus?
8 Metus cadens in constantẽ virum arbitrio iudicis decernitur.
9 Metus minor censetur cõstans in fœmina, quàm in viro.
10 Intellectus. l. nihil interest. ff. de adult.
11 Tormentorum quæstio à fœmina potius incipienda est, quàm à viro.
12 Metus excommunicationis an dicatur cadens in constantem virum.
13 Captus ab hostibus promitens pro sua redemptione aliquod precium, illud soluere tenetur.
14 Hostis, etiã priuatus fidẽ hosti datã seruare tenetur, saluo semper iure reipublicæ.
15 Metus carceris quando contractum vitiet, atque ibi agitur de intell. l. qui in carcere. ff. quod met. caus.
16 Metus illatus à fortuna contractum minime vitiat.
17 Damnatus ad mortem, vt euadat pœnam meretricem accipiens vxorem, non potest ratione illius timoris à contractu recedere.
18 Metus amissionis bonorum omnium, vel maioris partis, censetur cadens in constantem virum.

§. QVARTVS.

TERTIO præcipue in hoc cõtractu coniugali cõsensus liber exigitur ab omni coactione: liber enim consensus ad matrimonium est necessarius: sed coactio liberum consensum tollit: igitur data coactione, matrimonium contrahi non potest. c. cum locum. de spons. c. veniens. in. 1. & 2. eo. titu. l. nuptias. ff. de regu. iu. Sed quia non omnis metus contractum matrimonij impedit: sed is tantum, qui cadit in constantem virum. c. veniens. in 2. de sponsa. l. metũ. 1. & 2. l. continet. ff. quod met. caus. l. vani timoris. ff. de reg. iur. c. cum dilectus. de his, quæ vi. tractare oportet quis dicatur metus cadẽs in constantem virum. Cuius rei cognitioni præmitto, metum esse in-
1 stantis periculi, vel futuri causa mẽtis trepidationẽ. l. 1. ff. quod met. caus. est enim metus trepidatio mẽtis: quia ex imaginatione futuri, & prope imminentis mali perturbatur mẽs. dixit vero iurisconsul. instãtis periculi, quia ea, quæ nimium remota sunt, non timentur, nec perturbãt mẽtẽ: omnes enim scimus nos morituros: verũ quia non est ipsa mors prope, id non curamus, nec mortis cogitatio mẽtẽ perturbat. Vnde Augu. scribit Sermo. 1. post octauas Paschę Domi. 2. nemo futurorum metũ cogitat. Futuri periculi dixit iurisconsul. quia nondum illud periculũ euenit: sed prope est, atq; nõ longe imminet. vt explicat Aris. li. 2. Rhetori. ad Theodecten. c. 5. Metum autem passis in quocunq; contractu subuenitur. l. 1. ff. quod met. caus. quæ verba edicti retulit, quod in ore prætoris Deum posuisse, scribit Bald. in rub. de

contro. inueſt. non tamen omnibus metũ paſsis ſubuenit Prætor: ſed his tantũ, qui damnũ aliquod paſsi ſunt ex metu. l. ſi mulier. §. ſi doſ. ff. quod met. cauſ. vnde qui metũ allegat, probare debet ſe metum paſſum, & ex eo ſibi illatum damnũ, ita tandem obtinebit, modo metus ille fuerit cadens in conſtantem virum. Eſt ergo metus cadens in conſtantem virum is, qui illa
2 tus cogit, quę eligere minus malũ ob maius malum ſibi imminens, effugiendum. Conſtans igitur vir ille erit, qui eliget potius non ipſam agere, cuius agẽdæ cauſa periculũ inſtat, quá ſubire periculum, quod grauius, atq; acerbius eſt viro prudẽti, quá ipſam rẽ agere. quod Diuus Tho. explicat in. 4. ſentẽ. diſt. 29. ar. 2. Ricar. ibi arti. 1. q. 1. & Ioã. Maior. ac Sylueſt. verb. metus. q. 1. Iacobus Almain moral. c. 3. Fort. in tracta. de vltimo fine illat. 22. col. 4. & colligitur ex Ariſt. lib. 3. ethic. c. 1. &. l. metum. in. 1. ff. quod met. cauſ. ex quibus conſtantẽ virum interpretor prudentẽ, qui ſciat eligere minus malum ob maioris mali periculũ euitandum. Vnde ſi quis videat ſibi mortem imminere, aut membri mutilationem, niſi cum Mæuia cõtrahat matrimoniũ, eliget prudẽter potius matrimonium contrahere, quá mortis periculũ, ſimi leve ſubire. At ſi homo diues videat ſibi imminere periculum amittendi centum aureos, niſi cum Mæuia cõtraxerit matrimonium, & id contrahit, nõ cenſetur hic metus cadens in conſtantem virum, nec prudentem, eritq; vani timoris excuſatio nullo modo admittenda. ex quo plura inferuntur.

Primo, non eſſe metum cadentem in conſtantem virum, nec excuſare, ſi
3 quis etiam ob euitandam mortem eligeret peccare mortaliter: imprudens enim eſſet omnino, qui mallet mortaliter peccare, quá mortẽ ipſam corporis ſubire. Siquidẽ nullum maius malum, quá peccatũ: & vt inquit Ariſt. 3. ethic. c. 1. propter quęcũq; duriſsima non eſt quid turpe agendum. idem aſſerit tex. in. c. ſacris. de his, quæ vi.

Secundo inde cõſtat nõ eſſe metũ cadentẽ in conſtãtem virũ, ſi quis eligat etiá ob euitandá mortẽ venialẽ contrahere culpã. notat Abb. in. d. c. ſacris. colu. pe. & probatur in. c. primũ. 22. q. 2. et in. c. ne quis. ead. q. Tho. 22. q. 110. arti cu. 3. Mendacium etenim ſępe veniale crimẽ eſt, & tamẽ nullo pacto licitum eſſe poteſt: ſiquidẽ veniale peccatum feruori charitatis opponitur. gloſ. in proœ. ſexti. verſ. benedictionem. vterque Thom. 12. q. 72. arti. 5.

Tertio, hinc deducitur obiectio quędam ſatis vrgens aduerſus præmiſſa.
4 Nam videtur matrimoniũ metu contractum ſemper contrahi ex metu vano, & non cadenti in conſtantem virum: cum ſemper is, qui contrahit, eligat veniale crimen cõmitere: ex eo q; mentitur dicens verbis ſe eam accipere vxorem. quá animo, & cõſenſu minime recipiat: ergo mendaciũ cõmittere eligit ob mortem euitandam. Mendacium vero maius malum eſt, quam ipſa mors: igitur nõ eſt hæc electio minoris mali: ſed maioris. Cui obiectioni reſpondeo negans ipſum cõtrahentem mendacium cõmittere: quod probatur: is enim, qui metu coactus profitetur ſe illam fœminá accipere vxorem, & huic contractui conſentire, verum dicit: cum ſimpliciter conſentiat: non tamen libere. l. ſi mulier. §. fina. ff. quod met. cauſ. c. merito. 15. q. 1. notauimus & nos par. 1. c. 4. atq; in hoc ſen

ſu veraciter cõtrahẽtis verba accipien
da ſunt. hoc ipſum eſt, quod notant
Ioã. Maior in. 4. diſtin. 29. verſi. con-
tra tertiam. & ibi Almain. col. 5.

Quarto, ex hoc deprehenditur Eu-
ſtratij, viri alioqui doctiſsimi, error,
qui dum Ariſt. moralia interpretatur
5 lib. 3. c. 1. aſſerit laudandum fore eum,
qui cum vxore tyranni cõſueſcat, ha-
beatq; carnale cõmercium, mẽdacium
ve aliquod cõmittat, ob tyrannũ tol-
lendum, eiuſq; oppreſsionem euitan-
dam. Is enim vir qui prudẽs eſt in eli-
gendis periculis, potius debet tyranni
oppreſsionẽ pati: quã adulteriũ cõmit
tere. quod ex Ariſto. conſtat in. d. c. 1.
quo autore, is, qui timore tormentis
aut cruciatu illa, quæ nõ debet agere,
perpetrat, nulla eſt dignus laude. Nã
& ſecundũ Auguſt. potius debet quis
omnia mala pati, quam peccato con-
ſentire. c. ita ne. 32. q. 5. c. ſacris. de his,
quæ vi. idem etiã Auguſtinus lib. con
tra mendacium ſcribit, mẽdacium ſim
plex, quod plerũque veniale crimen
eſt, non eſſe cõmittendum ob ſaluan-
dam proximi animam ab æterna dam
natione. d. cap. 1. &. c. nequis. 22. q. 2.
prudens autem vir commitere adulte
rium non debet: igitur ſi id tyranni me
tu cõmittat, ſeu ob ipſum tyrannum
tollendum, laudandus non eſt. Nec
pro Euſtratio eſt Ariſtote. dum dixit
poſſe cum laude turpiſsima ſuſtineri
honeſtæ, aut mediocris rei cauſa: eſt
enim intelligendus de his, quæ mole-
ſta, aut ignominioſa ſunt viro nobili,
honeſto, atq; inſigni, & ideo mala: ali
qua tamen circunſtãtia poſſunt reddi
licita: vt ſi vir religione, moribus, &
honeſtate inſignis in publicum prodi-
ret muliebri ornamento veſtitus, ob
metum tyranni comminantis paren-
tum occiſionem, niſi vir ille ita in pu-
blicum prodiret. Non autem eſt intel
ligendus Ariſto. de his, quæ adeo tur
pia ſunt, vt nulla circunſtãtia poſsint
licere. ex eodem Ariſt. in dict. c. 1. &. 2.
ethi. c. 6. vbi ſcribit adulterium ita ma
lum eſſe, vt nullo modo poſsit licere:
nec recte cõmitti: quo in loco Euſtra
tius in eundẽ labitur erroré. Nec me
latet tyrannum, qui per vim domina-
tur nullum habens ius ad illius reipu-
blicæ regimen, poſſe a priuato occidi,
vbi nullum aliud ſubeſt remedium ad
illam tyrãnidem tollendam. quod no-
6 tat Caieta. 22. q. 64. arti. 3. etiam vene
no, & proditorie. Faber. & Ang. in. §.
ius gentium. inſt. de iure natura. gen-
tium. & ciui. quod ſi verus reipublicæ
princeps, ſucceſsionis, aut electionis
iure ſit: & tamẽ in regiminis modo iu
ris, atq; rationis limites excedit, a pri-
uato occidi nõ poteſt. imo hæreticum
eſſet aſſerere id licere. vt tradit Alphõ
ſus a Caſt. libro de hæreſi. verb. tyran-
nus. & Dominic. Soto lib. 5. de Iuſti.
& iure. q. 1. arti. 3.

Quinto infertur falſam eſſe gloſ. in. l.
pe. ff. ſi famil. furt. feci. dica. quæ aſſerit
7 cõmittentem delictum aliquod timo-
re, aut per metum venia dignum eſſe,
nec puniendum fore. quam dicit ſing.
Iaſ. in. §. ſi minus. de actioni. nume. 17.
idem notat Cyn. in. l. 1. q. pen. C. vnde
vi. Ana. in. c. 2. de homi. fi. col. pro qui
bus eſt Ariſt. in. d. c. 1. dicens venia di-
gnum eſſe eum, qui cruciatu, ac timo
re agit id, quod agere non debet. Eius
tamen verba intelligenda ſunt ita, vt
venia dignus ſit ad minuendam pœ-
nã: non tamen, vt impunitus maneat.
quod iure probatur in. l. 2. C. de ſepul.
viola. Abb. in. c. ſacris. co. 3. de his, quę
vi. Ioan. Lupi. in tracta. de reg. Naua.

3.part.§.2.colu.penulti.probat text.in l.ſeruos. C.ad.l.Iuliam de vi. quibus omnibus ipſe addiderim, venia indignum eſſe, nec minuendam pœnam ei, qui metu coactus crimen atrociſsimum perpetrauerit. ex eodem Ariſto. in dict. c.1. qui, cum venia dignum eſſe præmiſiſſet agenté aliquid propter metum, quod alias nõ liceret, ſubdit, quædam autem fortaſſe ſunt, ad quæ perpetranda nemo cogi, compellive poteſt: ſed potius extrema quæq; pati, ac mori conuenit. Etenim ridicula ſunt, quæ Euripideum Alcmæonem ad matrem interficiendam compulerunt. Sic in ſeruis, in quibus gloſ. prædicta loquitur, qui ob timorem dominis obtẽperantes etiã atrocia committunt, pœnam minuendam fore aſſerit glo.in.d.l.2.C.de ſepul.vio. quam Docto.ibi approbant cõmuniter, & probare videt Regia.l.12.tit.9.par.7. Hęc tamen iura ſi exacte cõſiderẽtur, non in atrocioribus: ſed in grauibus delictis ſunt intelligenda. Hinc & Theophil. in.§.ius autẽ ciuile.inſt.de iure na. ſcribit ſeruos oportere dominis obedire, in his tamen, quæ lex non prohibet.

Sexto infero, arbitrio iudicis relinquendum eſſe, quinam metus dicatur
8 cadere in conſtantem virum: quod notat glo. recepta cõmuniter in.l.interpoſitas.C.de tráſ.glo.in.c.cum dilectus. de his, quæ vi. vbi Abb. dicit eam ſingul. & magiſtram. Iaſ.in.d.l.interpoſitas.ordinar. idem Iaſ.in.§. quadrupli. inſt.de actio.num.54. idem notat Cæpo. conſi.2. & conſil.4.cauſ.ciuilium. & Deti.in.l. in omnibus cauſis. ff. de regu.iur.nume.7. Iudex enim, vt ipſe intelligo, arbitrabitur an vir prudens, & conſtans, eligeret potius id agere, quod timoris cauſa fit, quam periculum, quod imminet, ſubire.

Septimo, hinc etiam iudex arbitrio proprio decernere debet, nõ ita anxie,
9 atq; ſtricte hanc eligendi prudentiam exigendam eſſe in fœminis, quibus a natura ineſt minor animi vigor, corporiſq; fortitudo. Sed conſiderádum eſſe, quid fœmina conſtans eligeret pẽ ſata naturali fœminarum prudentia. Aliquid enim cogeret fœminam, etiã conſtantem, ad eligendum id, quod vir conſtans minime eligeret. Hoc ipſum eſt, quod gloſ.in.d.c.cum locum. dixit minorẽ metum excuſare fœminam, quam virum. quam ibi ſequuntur Abb. & Præp. dicit ſing. Roma. ſing.226. Brixi.in repert.verb.Metus. Areti.cõſi.24.col.2. Abb.in.c. cum dilectus.de his, quæ vi.2.col. commẽd. Anto.in.c.conſultationi.de ſpon. Deti.in.c.fina.de appe. idem in.l.in omnibus cauſis.ff.de reg.iur. licet nullus ex eis exacte.d.gloſſ.perpenderit. Scribit tamen Hyppo. in.l.1. nu.73. de quæſtio. & idem in rep.rubri.C. de proba. nume.417. a viro, non a fœmina eſſe tormenta incipienda, quoties vir, & fœmina ſunt a iudice torquendi, quia ipſa fœmina poteſt ferre maiora vulnera, quã vir. vt notatur in.l. nihil in-
10 tereſt.ff.de adulter. Sed obſecro vnde Hyppo. collegit in dict.l.nihil. vulnera fuiſſe illata æqualiter viro & fœminę, vt hinc colligamus fœminam fortiorem eſſe viro in tolerádis vulneribus? Quod ſi gloſſ. in.d.l. nihil. hoc ſenſit, certe fallitur: cum in.d.l. nihil. id tantũ conſtet, virum adulterum occiſum, at fœminam grauiter vulneratam, non tamen occiſam fuiſſe. Non enim potuit percuſſor vtrũq; occidere, tametſi id animo gerebat, vt inquit ipſa lex. Non igitur ſequitur, fœminam ibi minime

nime periiſe, ꝙ maiora patiatur vulne
ra, quam vir. Sed ex eo, quod vulne-
ra illata fœminæ nō fuere lætalia, & ſi
grauiter fuerit fœmina vulnerata. quo
fit, vt minime ex. d. l. probetur. Hypp.
opinio. Imo a fœmina incipiēdam eſ-
ſe tormentorū queſtionē, aſſerit Gā-
di. in tract. de malefic. c. de queſtio. col.
3. p tex. in. l. vnius. ff. de. qq. idē notat
Deti. in. l. 2. ff. de reg. iur. nume. 46. &
Ioan. Lupi. in. rub. de donat. §. 74. pro
bat Regia. l. 12. titu. penul. part. 7. quæ
rationem habet ab imbecilitate fœmi
nei corporis. optim. tex. in. l. qui duos.
§. fi. ff. de reb. dub. vbi ex duobus iam
vita functis ruina, vel alio caſu, preſu
mit prius deceſsiſſe is, qui imbecillior
erat. Hinc Corne. Tacit. lib. 15. ſcribit
Neronē ratū muliebre corpus minus
impar dolori, quam virili, a libertina
tormēta incepiſſe. Laudat tamē illius
libertinæ conſtātia, quaſi illa nō ſit fœ
minis cōmunis. Hiero. etiam in epiſt.
ad Innocenti. de muliere ſepties icta.
pri. epiſto. Tomo. meminit cuiuſdam
fœminæ, quę accuſata de adulterio ſę
piſsime tormētis ſubiecta. cōſtās adeo
fuit, vt adultero id crimen confitente,
ipſa conſtāter negauerit, nec vnquam
illud crimen palam fecerit. Laudat &
Attica meretrix, quæ familiaris Har
modio, & Ariſtogitoni, conſilia eorū
de tyrannicidio, vſque ad mortem ex
cruciata, tyrannis non prodidit. cuius
meminere Plini. lib. 7. cap. 23. & li. 34.
c. 8. Tertu. in Apologet. c. vl. idē in.
lib. ad Martyres. Pauſanias in Atticis.
& Petrus Crinit. de honeſta diſcipli-
na li. 9. c. 8. atq; hæc, & alia exēpla ad-
ducēs Gandini opinionē nihilominus
probat Andre. Tiraqu. in legibus cō-
nubilialibus. l. 9. numero. 99.

Octauo, ex eadem metus definitio-
ne ſequitur intellectus ad receptiſsi-
12 mam illam ſententiam Docto. dicen-
tium. metum excommunicationis iu-
ſtum eſſe, & cadere in conſtantem vi-
rum, quando eſt excommunicatio in
iuſta, quia timēda eſt. cap. 1. 11. q. 3. ita
Ioan. Andre. Abb. & alij in. dict. cap.
cum dilectus. gloſ. in. cap. olim. in. 3. de
reſt. ſpoliat. Rota in nouis. 35. & Ro-
ma. conſ. 369. dicens hanc opi. eſſe cō-
munem. Eſt enim hoc intelligēdum,
niſi ſuperior adiri facillime poſsit, ad
excommunicātionem tollendā. quod
iudex arbitrabitur. Verum ſi excom-
municatio eſt iuſta, non excuſat eius
metus, iuxta ea, quę dicti Doctor. tra
dunt poſt glo. in. d. cap. cum dilectus.
Non enim eſt metus cadens in conſtā
tem virum is, qui non infertur ab ali-
quo ſed is qui metum allegat, ſibi ip-
ſum intulit, perpetrādo ea, quæ dig-
na ſunt excommunicatione, aliave
pœna. pro quibus facit optimus text.
in. l. ſi mulier. in princ. ff. quod metus
cauſ. quē adnotauit Abb. in c. Abbas.
col. 3. & in. c. cum dilectus. de his quæ
vi. & Feli. in. c. cum inter. nu. 20. de ex
cep. explicat optime Domi. in. cap. ad
eius vero. colum. finali. 5. diſtinct. Si-
quis enim iure aliquid facturum com
minat, vt aliquid ei promittatur, de-
tur, aut fiat, non videtur res illa geſta
per metum cadentem in conſtantem
virum, quia is, qui rem agit, metum
ſibi intulit cōmittēdo rem dignam il-
la comminatione: atq; ipſe illo metu
erat conſtitutus: vnde non infertur ſi-
bi. vt ſi patronus exigat a liberto, timē
te ob ingratitudinem reductionem in
priſtinam ſeruitutem, cētum aureos,
quos libertus promittit, nō poteſt hic
libertus allegare ſe illā promiſsionem
feciſſe per metum cadentē in conſtan-

tem virum.quod in hac ſpecie probat dicta.l. ſi mulier.

Nono, ex his ſubinfertur, captum in bello iuſto, pro ſua redẽptione honeſtum, ac moderatũ precium promit-
13 tentem, non eximi ab obligatione, ſeu promiſsione illa, ea ratione, quod metu captiuitatis dicat id preciũ promiſiſſe. Nam captiuitatis timor iuſte ei imminebat, nec timor ei infertur ad illam promiſsionem: ſed ex ea is timor, quem ipſe aliunde habuit, aufertur & probat in.l. nam & Seruius.ff. de nego.geſt.notat optime Fortu. in.l. cõuentionum.ff.de pactis. Nam & hoſti ſeruanda fides eſt, etiam quæ a priuato præſtatur, modo bellum ſit iuſtum vti expreſsit eleganter Cicero lib.3.de
14 offic. nec detur fides in perniciem publicam.c.noli exiſtimare.23.q.1. notat idem Fortu.in.d.l.cõuentionum. Deti.in.l.ea eſt natura.ff. de reg.iur. Altiat.in libe. de ſingu. certamine. c.44. Alfonſus a Caſtro de hæreſib. verb. tyrannus. Curt. Symphorian. in. 7.a reſto amorum. Franc. Duaren.l.1.de pacto.fo.4.cõtra Barto.in dicta.l.cõuentionũ. quem alij ſequuntur dicẽtes, hoſtem non teneri ad ſeruandam fidem, quam hoſti, vt priuatus dedit. quam opi.ſequitur Zaſi. in. q.3. de iudæ.& communẽ eſſe contendit ipſe in illa nimis licentioſa aduerſus doctiſsimum Echium apologia. Horum tamen opinio procederet, quando fides data eſſet in reipublicę damnum. ſicuti idem Bart. voluit in.l.fi.C.quando. liceat ſine iud.ſe vind. & Altiat. in.d. c.44.quo etiam tendunt omnia, quæ Zaſi.pro cõmu.opin.adducit. alioqui tenetur hoſtis fidem hoſti ſeruare.pro quo præclarũ illud & inſigne eſt. M. Attilij facinus cuius meminere. Liui. lib.2.de bello Puni. Valer. Maxi.in.c. de fide. Aulus Gelli.lib.7.c.18. ac Diuus Auguſt.lib.1.de ciuit.Dei.c.15. & iuriſconſult. in. l.5.§.captiuus autem. ff.de captiu.is, inquá. M. Attilius maluit mortẽ oppetere, quá fidem Carthaginenſibus præſtitam frangere, ad eoſq; redire pro ſubeunda morte, quá Romæ incolumis manere fide fracta. quod mire laudat Cicero libr.primo de officiis probans & hoſti fidem ſeruándam eſſe. Sic & Titus Cæſar apud Hegeſippum lib.5.de Excidio Hiero ſolymitano cap.24.inquit, inter arma quoq; leges valere: fide melius bella geri: quæ ſeruetur etiam hoſtibus. ꝙ vero Thomas ſcribit. 22. q. 40. &. q. 71.arti.3.non pertinet ad eam dubitationem, quæ traditur circa pactiones contingentes fide præſtita, vel metu, vel timore pro his, quæ bello capta fuerint. id enim tantum eruditiſsimus vir verum eſſe contẽdit: non licere iuſte bellum gerenti, hoſtem etiam iniquum, & illicite bellum tractãtẽ mẽdacio, falſitateve decipere in ipſo exercitio belli: quo ſenſu manifeſtum eſt abſq; vllo diſcrimine hoſti ſeruandam eſſe fidem. Quod vero diximus hanc nonam illationem probari. in.d.l. Nã & Seruius. id fecimus Fortunium ſequuti. non tamen ex hoc negamus illam iuriſconſulti deciſionem locũ habere etiam ſi hoſtis, a quo captus redimitur, iniquus, iniuſtusve hoſtis ſit: imo & in hoc locum eſſe iuriſconſulto opinamur: cum in eius reſpõſo potius agát de actione negociorum geſtorum competenti ei, qui pro capto ab hoſtibus, vt his liber fieret, preciũ redemptionis, vel ſoluit, vel promiſit: ac tandem agitur potius de pactione expreſſa, vel tacita inter redimentẽ, & redemptum:

redemptum: quam de pacto cum iniusto holte inito, Iniquus etenim hostis est Turca: & iniuste aduersum Christianos bellum gerit: & tamen si inter tres, quatuor, vel plures Christianos apud Turcas captiuos contingeret factum, cuius in dicta.l. Nam & Seruius.iurisconsultus meminit: minime dubitarem in eo iurisc̃ōsulti respōsum admittere. pro quo facit tex. in.l. 2 & in.l. liber captus. rursus & in.l. ab hostibus. cum aliis eiusdem Rubricæ. C. de captiuis.

Decimo hinc aperitur intellectus ad l. qui in carcerem. ff. quod metus caus. vbi metus carceris contractū irritum
15 facit. Est enim id intelligendum, quā-do detrusio in carcerem fuit iniusta. tex. in clemen. 2. de pœnis. quod notare videtur. Oldra. consi. 7. vel si iusta. ad illum tamen actum contrahendi ilata. Vnde si quis homicidæ, aut proditori, nullo prædicto timore pœnæ, comminetur eum ad iudicem delaturum, nisi cum Titia matrimonium cō traxerit, inito cōtractu, nullū erit matrimonium, quia & si iuste poterat is ad iudicem deferri: tamen quia metus ille iustæ delationis ad illum contractum agendū illatus est nullum timorem habenti, ipse contractus est nullus, quia contrahens nullum metū sibi ipsi intulerit: sed metus ab alio fuit ei illatus, quo fit, vt diuersum opinemur, quādo captus iuste a iudice, qui poterat eū occidere, iudici dixerit, ducam vxorem filiam tuam, si me dimiseris impunitum: erit namq; matrimonium validum. Imo si iudex, capto iuste, & mortem timenti, immunitatem offerat, si matrimoniū cum ipsius iudicis filia cōtraxerit, alioqui mortem ei iuste inferendam comminetur, erit matrimonium, quia metus non infertur ad contractū: sed aufertur potius. quod Syluest. sensit. verb. metus. q. 6. qua ratione perpensa hac in re arbitramur, quo ad matrimoniū, potius fore considerandū, an metus sit illatus, vel ne, quam quod iuste inferatur. ex prēmissa ratione. Cuius examē lectori relinquimus.

Vndecimo ex eodē fonte deducitur metū mortis, a nem ne ad cōtractum
16 agēdū, illatum: sed suapte natura, vel fortuna cōtingentē, nō impedire promissionis vim. Vnde votum emissum ab ægroto, vel ab existēti in belli, naufragij, alteriusve periculi discrimine, nō ex eo est inualidū, quod timore periculi sit factū. tex. & ibi. Abb. in. c. 2. d renūt. tex. in. c. sicut. in. 2. de regul. idē Abba. in. c. 2. de his, quę vi. Syl. verb. votū. 2. §. 12. Sic matrimonium cōtractum ab existenti in mortis periculo, naufragij, p̄lij, ægritudinisve causa, cum concubina, non ex eo nullū erit, quod timore illius periculi sit contractū, q̄ alias minime contraheretur. Is enim metus ad illū actū nō fuit illatus

Duodecimo præmissa lege, quā qui dam testantur quandoq; obtinuisse,
17 vel vsu, vel principū, atq; reipublicæ sanctione, qua quidem lege damnati ad mortē ob delicta, absq; pœna liberi dimittebātur, si aliquā meretricem in vxorē acciperēt. arg. c. inter opera. de spons. quod expressim notat Iaco. de Belloviso in pract. crimi. titu. de lenonib. vers. 26. Paris de Pute. in tract. de syndica. verb. pœna. ca. an si iudex. folio magno. 80. col. 3. Guiliel. Bened. in c. Rainuntius. de testamen. verb. mortuo testatore. in. 1. nume. 269. Chassa. in cōsuetud. Burgun. rub. 1. §. 5. versi. Archi. casu. 12. quorū aliquot asserunt id consuetum

id consuetum apud Hispanos, alij ad Gallos eandem consuetudinem referunt. Sed tamen hunc vsum non crederem esse iustum in quouis crimine: tametsi in aliquo delicto is vsus permitti posset. Si quis autẽ ad mortem damnatus meretricem vxorẽ acciperet, minime posset allegare matrimonium esse nullum, propter metũ mortis. Is enim metus a nemine ad illum contractum agendum infertur. Sed ipse sibi eum intulit, & eundem metũ habebat, ac potius ab eo timor mortis aufertur, quã infertur. Et ideo non est eius excusatio admittẽda. ex text. celebri .in.d.l.si mulier.

Decimotertio prædictis adnecti po
18 test, metum amissionis bonorum om nium cadere in constantẽ virum text. & ibi glos.in cap.2.de his, quę vi. Barto.in.l.si ob turpẽ.ff.de cond.ob turp. cau. Bald.in.l.1.in fine.C.quod metus caus. Siquidem patrimonium vita hominis existimatur, vt est in prouerbio ex Hesiodi carmine.

Pecunia est anima miseris mortalibus.

Quod Eras.adducit prouer.anima, & vita.& Ludoui.Cæli.lib.14.antiq.lectio.c.2.apud nos.gl.in.l. aduocati.C. de aduo.diuers.iudicio.quã notat Baldus in.l.2.C.de consti.pecu. Abb.in.dicto cap.2. Hyppo.in.l.1.§.prẽterea.ff. de.qq.num.42.pro quibus tex. est in. l.illicitas.§.nec tenuis.ff. de offic.præs. optime Catelli.Cotta dictione.Pecunia. extat etiam apud Plutarchum in libello:an adolescẽti liceat audire poemata. Carmen illud.pergunt alij mihi rodere vitã, quo in loco Plutarchus opes intelligit. Sic apud Græcos vna & eadem dictio vitam significat & facultates, quibus viuitur: quod cõstat ex euãgelio Lucę.c.15.vbi id Erasmus adnotauit. Hinc etiam idem dicendũ erit, in metu amissionis maiorispartis bonorũ Gofre.in Sũma.ti.de his quę vi.1.col.Abb.& alij.in.d.c.2.idẽ.Abb in.c.Gẽma.de spons.1.col.Ias.in.l.Titia.3.col.ff.de verb.oblig.Curti. Iuni. in.l.interpositas.C.de tras.quibus suffragatur tex.in.c.1.in fine.prin. de rest. spo.in.6. Nã & amissio magnæ rei est iusta causa timoris.teste Cino in.d.l. interpositas.quẽ sequit Catella.Cotta.in vlti.memor.dictio.absentes.arg. l.propter litẽ.in prin.ff. d excusat.tut.

EX. §. SEQVENTI.

1 Matrimonium metu contractum, est nullũ ipso iure.
2 Iuramẽtum metu præstitum valet, & ideo indiget absolutione.
4 Matrimonium metu contractum, etiam iuramento præstito, est nullum ipso iure
4 Iurare ꝑ metũ cõpulsus, mortaliter peccat, si ante absolutionẽ id iuramẽtũ violet.
5 Intellectus.c.inter cætera.22.q.4.
6 Metus cadens in constantem virum irritũ facit matrimoniũ, ex propria actus natura, non tãtũ ex cõstitutione humana.
7 Metus matrimonium irritum facit, etiam si contrahens dederit causam metui.
8 Metus contractum coniugalem vitiat, etiã si quis cogatur incertam ex certis vxorem sibi accipere.
9 Consuetudo an possit inducere, vt in electionibus ecclesiasticis incertus ex certis eligatur.
10 Testibus pauciorib⁹ metũ probãtibus an sit dãda fides, iudex attẽcta ꝑsonarũ & rerũ qualitate hoc ipsum arbitrabitur.
11 Vni testi metum testificanti non creditur.
12 Metus protestatio necessaria nõ est: pluri mũ tñ coadiuuat timoris probationem.

§. QVINTVS.

CONSTAT igitur matrimonium cõtractũ metu cadenti in constantem virũ esse nullũ ipso iure. cap. cum

cum locum.cap. veniens.2. de ſponſa. aptior text. in. cap. ſignificauit. de eo qui dux.in matrimonio. gloſſ.in. cap. 2.de his quæ vi. late Imola in repet.c. tuæ de ſponſa. atq; vbiq; Docto. id fatentur.& Barba.conſilio.54.nume. 10.1.volumine hanc opi.dicit eſſe com mu.idem aſſerit Hieronym. Grat. cõ-ſilio.38. in.2.volu. probat Regia.l.15. tit.2.par.4.repetũt tanquá communé eadé ſententiá Abb. in. d.c. cum locũ. col.3.&Pariſi.cõſ.58.nu.56.& cõſ.60. col.1.vol.4.idé vtrobiq; notás in ſpõ-ſalibus,quæ de futuro appellam⁹:poſt Abb. & alios in.c. ex literis. de deſpõ. impub.& procedit, etiam ſi matrimo nium metu contractum, fuerit iura-méto firmatum. Adhuc enim nullum eſt ipſo iure.text.in dict.cap.ſignifica-uit.glo expreſſa.in.d.cap.2.de his quæ vi.Quãuis etenim iuramentum metu præſtitum non ſit nullũ ipſo iure: ſed
2 ſit ab eo expectáda abſolutio.c.debito res.cap.verum de iureiur. vbi Docto. idem tenẽt.& fatetur Imol. hanc opi. eſſe communem.in dict. capi. verum. idem notant Thom. & Caieta. 22.q. 89.articulo.7. eſt etiam omnium con cors ſentẽtia.in cap.ſi vero.de iureiur. vbi text.eam probat.Et procedit, etiá ſi iuramentum accedat contractui in-ualido, vt pote alienationi rei dotalis vel contractui minoris. Nam ſemper erit neceſſaria abſolutio a iuramento per metum præſtito,ita Ioan. Mona. Ioã. Andre.Domi.& Natan. in. cap. quamuis pactum. de pact.in. 6. ſuper glo.verſi.nõ vi. Bal.in.c.2. de iureiur. Corne.in auth.ſacramẽta.pe.& ſi.col. C.ſi aduerſ.vend. & Iacobi. ibi.1. col. Fortu.in tract.de vlti.fine.illat.22.col. 6.licet Abb.in hoc cõtrarium teneat. in.c.cum contingat.col.2.quem Alti. ibi ſequitur.3.notab.de iureiur.Feli.in c.2.eo.tit.Frãc.in.d.c.quãuis pactũ.6. col.dicẽtes, non eſſe neceſſariá abſolu tionem ab hoc iuramento, quod prę-ſtitum fuit per metum in cõtractu in-ualido. Nam & ſi quo ad inferentem metum, iuramentum in effectu non obliget, quia actus reſcindi poteſt:in-terim tamen quo ad deum eſt obliga-tio:ideo neceſſeria eſt abſolutio, vel re miſio illius, pro quo Deus, vt teſtis, interceſsit.c.2.de iureiur.Tho.& For. in.d.locis. Sat enim eſt, ꝙ poſsit hoc iuramẽtum ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ.vt in.d.c. ſi vero ꝓbať.ex hac vero ratione metus dať facilime a iura-mẽto abſolutio.ſic Cice.verba ſunt ex plicãda:dũ is lib.3. de officiis exiſtimat iuramentum latroni, aut prędoni prę ſtitum ſeruãdum non eſſe, frequẽtius tamen Abb. opinio admittitur apud ꝓtorij Regij iudices. In matrimonio tamen id locum non habet,propter li
3 bertatem conſenſus, quæ in eo cõtra-ctu,ex natura eius, a ſui primordio, requiritur. Iuramentum vero ſorti-tur naturam, quæ a primordio ineſt actui, in quo præſtatur.l. finali. C.de non nume.pecu. quam putauit Abb. eſſe ſingul.in.c.cum contingat. ſupra citato.num.14.Bald.in.c. cum omnes col.pe.de cõſt. & iure Canonico eam procedere, abſq; abſolutione iuramen ti optime comprobat Fortun.in.l. ſi vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pactis. vbi nu.15.dicit, exceptionem nõ nume ratæ pecunię opponi poſſe cõtractui, etiá iurato, quia exceptio illa propria eſt ipſius iuramenti, non tantum con tractus. Sic ergo in noſtro caſu iura-mẽtum adhærens coniugio per metũ cõtracto, ita habet illam conditionẽ, ſi liber cõſenſus interueniat, ſicuti ipſe

coniugalis

coniugalis contractus. Ideo cum ipſe liber conſenſus deficiat, ad iuramentū in hoc caſu requiſitus, ipſum iuramē-tum nullū eſt ipſo iure. idem tenet glo. per text. ibi in dict. c. ſignificauit. Nec iuramentum defectum conſenſus ſup plet. vt not. in cap. fin. de procur. in. 6. Qua in re male videtur loqui Abb. in cap. 2. de his quæ vi. col. 3. dicēs, quod is, qui matrimoniū cōtraxit per metū iuramēto præſtito, teneť ſtare illi matrimonio, vel ſaltē nō agere cōtra iura mētū, doneç ſibi detur eius abſolutio: ſic intelligēs. tex. in. c. inter cętera. 22. q. 4. quo probari videtur, matrimoniū metu cōtractum, iuramēto præſtito, eſſe validum. Et quamuis aliter intelligat illum. text. ſcribit tamen Fortu. de vlti. fine, illat. 21. col. 9. iuramentū obligare ante abſolutionem: matrimoniū vero non valere. Additq; iurātem nō peccare mortaliter, etiam ſi ante abſolutionem iuramenti cum alia contrahat matrimoniū. quibus ego non conſentio, etiā ſi Thom. in. 3. ſent. diſt. 39. art. 3. Fortunio valde ſuffragetur. Qui tamen ſubdit, ad matrimonium non ſufficere ſimplicem cōſenſum: ſed eſſe neceſſarium liberum conſenſum: ad iuramentum vero ſufficere ſimplicē conſenſum, & obid etiam metu factum interim, dum abſolutio non præſtatur, obligare iurātem. Sed compertum habeo, iurātem aliquid agere, per metū cadentē in conſtantē virum, mortaliter peccare, ſi id iuramētū violet ante abſolutionem impetratam, caſu quo iuramentum obligat, & abſolutione indiget. Cardi. Anto. & Imol. in. c. verum. de iureiur. Cald. & Abb. col. fi. in c. ſi vero. eo. tit. Archi. in. c. habemus. 22. q. 1. Tho. 22. q. 98. arti. 3. Caieta. 22. q. 89. art. 7. verſi. an autē. quāuis gloſ.

Anch. & Abb. in. d. c. verū. & Fortu. in dict. illat. 21. teneant, non cōmitti ex hoc peccatum mortale. per text. in. d. c. verum. qui iuxta Thom. ſenſum id tantum dicit, non eſſe ſic iuramenta violantes, in exteriori iudicio puniendos eadem pœna, ac ſi crimē mortale commiſiſſent, non tamen ſequitur ex hoc, eos mortaliter non peccare. Nec opinor. opi. gl. eſſe magis cōmunem, etiam ſi Imol. ibi. id aſſerat. Nō obeſt huic opi. quam modo probauimus, dicere eum, qui metu cadenti inconſtantem virū iurauerit, periurum nō eſſe, licet id, quod iurauerit facere, minime agat, adhuc abſolutione nō obtenta, eo quod defecerit intentio obligandi. Hunc etenim defectum intentionis ecclęſia non preſumit, ne mortale crimē præſumat. Is enim, qui iurat metu, ſimplicem conſenſum exhibet, quem ſi non exhiberet, peccaret mortaliter: cum adducat falſo Deum in teſtem. ex Caieta. 22. q. 89. arti. 7. dubio. 2. in quo Abb. manifeſtiſsime errauit. in cap. ſi vero. col. fin. de iureiur. Ex quibus. in hac. q. quam in coniugali cōtractu tractamus, dubio procul peccaret mortaliter, qui nō impetrata a iuramēti vinculo abſolutione, aliam in vxorē acciperet: ſi verū eſſet, iuramentū iſtud valere ante abſolutionē. quod aduerſus Fortu. vrget. Nec matrimonium interim valet. refragante Panor. quia iuramentū in coniugali cōtractu præſtitū, illam propriam conditionem ſortitur: ſi liber adſit conſenſus: alioqui nullum effectum id iuramentū habet, propter pręuiū, atq; omnino ſpontaneū conſenſum, quem hic contractus exigit.

Non obſtat. tex. in cap. inter cætera. quem Gratia. Auguſti. ad Seuerum, tribuit. Ego vero nō ſatis certus ſum,

quis

quis fuerit illius canonis auctor. In quo tamen nō dubitatur, an matrimonium metu contractum fuerit firmū, nec de iuramēti vinculo, quo ad matrimonium. Sed præcipue ibi tractantur duo. Primum, an iuramentum præstitum, de non alenda matre, nec alendis sororibus, esset licitum. Et respondet Augusti. id illicitum esse. Secundum, an ille, qui præstitit iuramentum concubinæ, de ea ducenda in vxorem, ac de matre, & sororibus nō alendis, possit, si velit, postea concubinam in vxorem sponte ducere. Et dicitur, matrimoniū esse in deo firmum, & stabile. Et erat dubium, propter tot flagitia in ipsa contractus promissione commissa, & quia illa fuerat promittentis concubina. Quod ex responsionis ratione constat, dum dicit. Quia nō est peccatum eam, quam prius habuerat in concubinam, postea in vxorem accipere. Vnde in illo text. post promissionem metu factam, matrimonium fuit libere contractum. & dubitatur, an ille, qui iurauit, posset matrimoniū cum concubina contrahere: non an teneretur ex illa coacta promissione. ita equidē ille text. est intelligendus: quicquid. glos. ibi. & in capitu. secundo, de his quæ vi. aliter dixerint. Sensit vero hunc intellectum. Fortun. in dict. illatio. 21. colū. 8.

Ex his illud constat, matrimonium metu contractū, nullum esse ipso iure
6 ex propria actus natura, non tantum ex constitutione ecclesiæ. quod probatur. consensus liber est pręcise necessarius ad hunc contractum. c. tua. c. cum locum. de spons. hic autem consensus liber non est, vbi metus cadens in constantem virum concurrit. Igitur ex natura sua matrimonium metu contractum, est nullū. quod Scotus asserit. in. 4. dist. 29. q. 1. sensit Thom. ibi col. 3. dicens metum repugnare, & omnino contrarium esse contractui coniugali. Nam quāuis consensus adsit simplex, quia tamē liber non est, non tenet matrimoniū. Non sic per metū vanum, ac leuem consensus liber impeditur, secundum eos. quorū opin. esse receptā cōmuniter testatur Almain. in. 4. dist. 29. col. 4. licet Duran. q. 2. Palud. col. 3. & Ioan. Maior. q. 1. col. 7. in. d. dist. 29. teneant, metum cadentem in constantem virum, hunc matrimonij contractum irritum facere, potius ex constitutione ecclesiæ, quam ex natura rei. Atqꝫ eodē modo, ex humano iure metum cadentem in constantem virum, a leui distingui.

Cæterum hæc ipsa diuini, & humani iuris conclusio, matrimoniū metu contractū nullum esse: procedit etiam
7 si metum passus dederit coactioni causam. l. nec timorem. §. 1. ff. quod met. caus. glos. per text. ibi cōmuniter recepta. in. c. veniens. in. 2. de sponsa. quem text. ad hoc dicit singul. Feli. in. c. cum inter. num. 20. de excep. idem probat. glo. in. d. cap. 2. de his quę vi. optimus. text. in. c. quia diuersitatem. de cōcess. præb. vbi impeditus excusatur, etiam si dederit causam impedimento: cum illa culpa directe non tendat ad impediendum. Sic nec in matrimonio culpa tēdit directe ad coactionem, seu ad metū inferendū. quē text. dicit esse meliorē iuris. Ias. in. §. rursus. de actio. nu. 26. vbi Ludo. Gomez explicat. nu. 15. Feli. in. c. 1. de præscri. & Fran. Balb. de præscrip. 1. part. 6. part. princ. casu. 22. ad id etiam plurimum conducit. glos. in. l. athletas. §. 1. ff. de excus. tu. dicens, inimicitiam esse iustissimam causam recusandi

recuſandi iudicẽ, teſtes, & ſimiles, etiá ſi recuſans dederit cauſam inimicitiæ, modo id non fecerit data opera, vt recuſaret. quam glo. ibi approbát Doct. idem not. Abb. & Areti. in. c. repellantur. de accuſ. Abb. & Feli. in. c. de cætero. de ſentẽ. excõ. Abb. Imol. & Deti. nu. 19. in. c. vt debitus. de appel. Ripa, qui hác opi. eſſe cómu. aſſerit. in. d. c. 1. de iud. nu. 14. poſſetq; id pluribus conprobari, quæ adducũt Feli. in. c. quę in eccleſiarum. nu. 67. de conſt. Hippo. in. l. 1. §. cũ quis latrones. ff. de quęſtio. nu. 18. & ante alios idẽ notauit Innoc. in cap. cum. l. &. A. de re iud.

Secundo procedit hęc principalis cõcluſio, non tantũ quádo quis per me
8 tum cogitur cõtrahere coniugiũ cum certa fœmina: ſed etiá ſi quis cogatur incertam de certis vxorẽ accipere: nẽpe alterá ex filiabus Sempronij. Hoc enim coniugiũ nullũ eſt, quia ad illud deficit cõſenſus liber. quod manifeſta ratione patet. Ná is, qui ita cõtrahit, matrimonium cogitur contrahere cũ ea, cum qua ceſſante metu nõ erat cõtracturus, quia neutrá volebat in vxorem accipere: coactus tamen alterá ex illis in vxorem recepit: ergo inuitus, non libere in illá conſenſit. notat Bald. in conſ. ſchiſmatis. col. 4. Fort. in tract. de vlt. fine. illat. 21. col. 13. per tex. in. l. ſi optio. ff. qui & a quib. notat etiá Deti. in. c. licet. col. penult. de electio. quã ſententiá miro ingenio cõprobat Barto. Philipp. Luſitanus. in. c. ſcindite corda veſtra. de pœnit. diſt. 1. in. 5. relectionis parte. quãuis cõtrarium teneát Abb. in. c. cũ terra. de electi. col. 2. Zochus, & Prep. in. c. Cum locum. de ſponſ. penul. col. Felin. in. c. in præſentia. de probat. nume. 37. Choſmas. in pragmat. ſanct. tit. de electio. §. ad tollendũ verſ. libere. Imol. in. c. tuæ. de ſponſ. 15. col.
9 Iaſ. in. l. Titia. col. 3. ff. de verbo. oblig. Ioã. Lupi. in cap. per veſtras. 3. not. §. 11. de donati. Sylua nupt. lib. 2. nu. 119. E quibus, qui primas obtinet, Panormi. ab electione ad matrimonium argumentatur dicens, conſuetudinem non poſſe tollere libertatem in eligendo. dict. cap. cum terra. & tamẽ poteſt illa inducere, vt ex certo genere perſonarum fiat electio. c. cum dilectus. de conſuet. Igitur non cenſetur ſublata libertas in matrimonio contrahendo, quando is qui cogitur contrahere, poteſt ex pluribus, & certis fœminis, ſibi vnam eligere. Cui argumentationi facilime ſatiſfieri poteſt. Fateor etenim conſuetudinem non poſſe tollere libertatem in eligendo, ita vt ipſa electio, quæ pręmittitur, omnino tollatur. vt in dict. cap. cum terra. probatur. Nam ſi collegio ibi permiſſa erat electio, nec ius eligendi erat conſuetudine ſublatum, nõ potuit inducere conſuetudo vt eligentes duos eligerent, quorum vterq; poſſet a Principe, vel Patriarcha, reprobari, quibus electi erãt pręſentãdi. Id enim eſſet, ius electionis permiſſæ omnino tollere, ac ex diametro ipſi electioni repugnaret. Nec tamen negat ille text. poſſe conſuetudine introduci, vt eligẽtes duos eligant, quorum alter poſsit a principe, vel Patriarcha probari. Quod in Hiſpania fit in electionibus, quæ in regno Granatę a canonicorũ collegio fiunt: ſiquidẽ eligũtur duo, quorũ alter a principe admittitur. At cõſuetudo, quæ de certo genere perſonarũ eligere induxit, non tollit libertatẽ electionis: cum & ab initio fuerit voluntarium ita eligere, ac demum ſi neceſſarium eſt, id contingit de iure, quod quidem ius id poteſt efficere.

efficere. Sicuti ſtatuere poteſt, electionem faciendam eſſe, ex cõſtitutis in ſacerdotio. Nõ enim ex hoc tollitur libertas eligẽdi. Nec mihi placet quod Fortuni. opinatur, non poſſe conſuetudine induci, vt alter ex duobus eligatur: cũ inter duos electio optime cõtingat: atque iſta reſtrictio a lege fiat, nec repugnet electionis cõditioni, vt conſtat. Et præterea, vt Panormita. & ſequacibus reſpõdeam, id conſtanter affirmo, in matrimonio diuerſum quiddam ab electione eſſe: cum adeo liberum cõſenſum exigat, vt nec lege ipſa cõſtringi poſsit. Imo ex hac libertate conſenſus exiſtimo, conſtitutionem procuratoris, ad cauſam matrimonialẽ tractandam, eſſe nullam ipſo iure, ſi metu fiat: quo quidem caſu admitto libenter deciſionem Hoſtienſ. qui in cap. 2. de his quæ vi. dixit generaliter, conſtitutionem procuratoris metu factam eſſe nullam ipſo iure, per text. in cap. accedens. de procurato. quem dicit ſing. eſſe Roma. ſing. 753. hoc tamen minime probat vt teſtãtur Abb. in. d. c. 2. & Roma. ſingu. 124.

Metus autem probari poteſt ex coniecturis, & per teſtes. Barto. in. l. ob turpem. ff. de conditio. ob turp. cauſ. not. Nouiores. in. l. interpoſitas. C. de tranſactio. & Pariſi. conſi. 58. volu mi. 4. nume. 68. Imo dicebat Innocẽ. in cap. ſuper hoc. de renuntiationi. potius eſſe credendum duobus teſtibus aſſerentibus, metum in actu illatum fuiſſe, quam centum dicentibus, libere actum geſtum. Hi enim, qui deponunt de metu, id quod aſſerunt ſenſu corporeo percipere potuerũt. illi vero, qui teſtantur, actum ſponte, ac libere geſtum fuiſſe: cum ſit res in animo recondita, non potuerunt id ſenſu corporeo percipere. notat Abb. in cap. 1. de his quę vi met. ve. cauſ. fiũt. Corſet. in ſingulari. verſi. mille teſtes. conſulens. ab hac opinione nõ eſſe recedendum in iudicando, quam cõmunem eſſe, fatetur Deti. in. c. fi. col. fi. de appel. Sed cum interior voluntas ex-ſignis exterioribus cognoſci poſsit. cap. fina. de renunt. in. 6. l. dolum. C. de dolo. poteſt liber cõſenſus percipi optime a teſtibus. Ideo penſare debet iudex vtrinq; ratiões, & cauſas quas ipſi teſtes pro ſuo teſtimonio reddiderint: his enim pẽſatis quibus maior ſit exhibenda fides, arbitrabitur. ſecundum Iaſ. in. l. interpoſitas. C. de tranſ. nu. 5. ſenſit Ang. in. l. fi. in prin. ff. quod met. cauſ. & Deti. in dict. capitu. fina. quod ſi pares ſit vtrinq; rationes, & tractetur de re propria metum allegãtis amittenda, deq; eius incommodo. Inno. ſentẽtia erit ſeruanda. ex Altiat. de præſumpt. reg. 3. præſ. 7. deniq; iudex attente omnia examinabit, vt Innoc. ſequatur. erit enim arbitrio iudicis relinquendum: an metus ſit legitime probatus. Innoc. Abb. & doct. in cap. cum dilectus. de his quæ vi. quos ſequitur Pariſi. conſ. 60. nu. 25. vol. 4. Nec mihi perſuaderi poteſt, ſoli vni teſti teſtificanti, metũ in actu interceſſiſſe, integram fidem eſſe adhibẽdam, etiam ſi rationem proprij teſtimonij reddiderit. Id enim eſt contra iuris regulas dicẽtes, in ore duorũ, vel trium ſtare omne verbum. c. licet. c. veniens. 1. de teſtib. l. vbi numerus. ff. eod. licet Cẽpo. caut. 144. contrarium aſſerat, quem iure optimo impugnat Andr. Altiat. in dict. præſ. 7.

Verum iſta probatio metus plurimũ coadiuuatur ex proteſtatione facta per allegantẽ metũ. imo ſi fiat in ipſo

ipſo actu aduerſa parte præſente, nec contradicéte, probatur metus ex prę miſſa proteſtatiõe.tex.& glo.ibi.in.c. Lotharius.31.q.2.notat poſt aliosRi pa in.c.cũ.M.de cõſt.nu.91. Sin vero fiat ante actũ ex cauſa tamẽ legitima, etiá ex interuallo actus geſtus præſumitur metu expeditus.ita Abb. in.c. 1.de hisquę vi.Deti.in.c.fi.de appella tio.optime Ripa in.d.c.cũ.M.nu.101. quo fit, vt quamuis vtilis ſit proteſtatio facta per patientẽ metũ:non tamẽ eſt neceſſaria ad ipſius actus metu facti reciſionẽ.glo.Abb.&alij.in.d.c.1. verſ.timore.gl.in.d.c. Lotharius.verbo.innotuit.Inno.in.c. ex ratione. de appe.ſenſit Bart.quẽ ibi ſequit Iaſ. in l.2.§.qđ diximus.ff.ſi quis caut.Deti. in.c.fina.de appe. Ludoui. Gomez in reg.de annali.poſſ.q.76.dicens,ita in ſummo.Romanę vrbis prætorio iudicatũ fuiſſe. Idem notat Alexá. in.l. qui in aliena.§.fi.col.3. ff. de acqui.hæredi.Barba.in.c.plærũqꝫ. de reſcrip.ta tametſi Imol.in.c.fi.de appella. Frác. in.d.c.ex ratione.6.col.ac ſibi parũ cõſtás Alexan.in.l.de pupillo. §. ſi quis. col.9.ff.de noui.oper.nunt. aſſerát neceſſariam fore proteſtationẽ,quando ex facto tertij cõtingit impedimentũ opponi, aut metũ contrahẽti inferri. Eſſe tamẽ vtilem hanc proteſtationẽ ex cauſa metus,nõ negamus, quæ fieri debet coram viris honeſtis & publice.Quod ſi non audeat metũ patiens pteſtari publice,ſecrete id agat Bald. Angel. Paul. & Imol. in.l. qui in alienà. §.1. ff. de adquiren.hæredi. & Ripa in.d. cap. cum. M. nume.115. Sed ſi nec ſecrete valeat proteſtari,ſat erit poſtea probari metum. Iuxta gloſ.& Abb.in.d.c.1.Gerard. ſingul.81.Hoc tamen ideo notauimus, vt res tutius agatur.Satis enim eſt,metum probari, etiam ſi nulla fuerit præmiſſa proteſtatio.

EX. §. SEQVENTI.

1 Metus præcedens purgatur ex cohabitatione ſpontanea.
2 Metus inferendi præſumptio,eſt iuſta cauſa deponendi fœminã in loco honeſto, vt libere conſentiat matrimonio.
3 Metus reuerẽtialis, an impediat matrimonium carnale. & num.5.
4 Metus ſolus reuerentialis,nõ reſcindit cæteros contractus.
5 Intellectus ad tex.in.l.ſi patre cogente. ff. de ritu nuptia.
6 Metus reuerentialis impedit matrimoniũ contrahi ex tacito conſenſu.
7 Metus reuerẽtialis,an impediat matrimonium ſpirituale?
8 Nullam in hoc differentiam eſſe inter matrimonium carnale, & ſpirituale,contra communem.

§. SEXTVS.

1 METVS tamẽ purgatur per ſpontaneam cohabitationem tanti temporis, ex qua poſsit præſumi ſublatam fuiſſe timoris cauſam & ſponta-neum conſenſum acceſsiſſe.text.ſecũ dum Ioã. Andre. Abb.& Præpo. ibi in cap.ad id.de ſponſa.vnde ſecũdum eos cohabitatio per annum & dimidiũ in illo tex.potius ad factum, quá ad ius pertinet. quod ſenſit. gloſ. ibi, dum ponit carmen illud. Effuge cum poteris,ne conſenſiſſe puteris, & Oldral.cõſi.35. dicens, cohabitationem metum expurgare, quando illa cohabitatio contingit poſtquá cauſa metus receſsit.probat.tex.in cap.1.de his quæ vi. vbi conſtat, metum durare interim dum durat cauſa metus:idem notat Calde. in conſi.1,de his quæ vi. & Bart.

& Barto.in.l.si ob turpé.ff.de códitio. ob turp.cauſ. fi. col. dicens contractũ factũ ab vxore præſumi metu geſtũ, etiá ex interuallo, ſi maritus vxorẽ percuſſerat, ex eo quod illi cõtractui nolebat cõſentire. Secus tamẽ dicendũ eſt, ſi maritus vxorẽ ob aliá cauſam verberaſſet. quod explicat Matthę. ab Affli ctis deci. Nea. 246. Ergo dũ durat cauſa metus ſemper preſumitur metus. & poteſt hoc ipſum comprobari ex pluribus, quæ adducit. Deti. conſi. 219.

Ex hoc libero conſenſu, qui ad matrimonium exigitur, deducitur, iudicẽ
2 timentem libertatem conſenſus in aliqua fœmina impediẽdam fore, id agere debere, vt fœmina illa in loco honeſto, ac tuto deponatur, vbi libere valeat conſenſum proprium exprimere. text. optimus. in. c. cũ locum. de ſponſ. non tantum quando inter duos viros eſſet cõtentio ſuper matrimonio, cum illa fœmina cõtracto, vel cõtrahendo: ſed etiá vbi inter duos nulla contentio ſit, ſi iudex intelligat, fœminæ conſenſum liberũ impediri, quod probatur. in. l. 3. in fine. ff. de lib. homin. ex hi. Hinc dicebat Paul. Caſtrẽſ. conſi. 127. 1. volu. quod ſi mater legitima tutrix filiæ, ipſam filiam impuberem, tradere in ſponſam alicui promiſsit, debet iudex illam puellam in loco honeſto deponere, ad effectum, vt in ętate perfecta, cui velit, libere nubat. refert, & ſequitur Aymõ Sauillia. cõſi. 190. dicẽs, adhuc matrẽ manere tutricẽ: etiá ſi ipſa filia deponatur, iuxta conſ. Pauli.

Cæterum, cũ de libero conſenſu agamus, ſcire oportet, nũ metus ille, qui
3 contingit ex obſequio, & reuerentia, que prælatis, parentibus, & ſuperioribus debetur, matrimonij contractum impediat? Et glo. in. c. preſens clericus. 20. q. 3. tenuit, nõ impediri propter iſtũ metum matrimoniũ carnale, quamuis ſpirituale, quod in religionis profeſsione contrahitur, impediatur. Primum probat ex. l. ſi patre cogente. ff. de ritu nuptiarum. Secundum, per text. in. d. cap. præſens clericus. 20. q. 3. cuius gl. diſtinctionẽ dicit peregrinam. Iaſ. in. §. quadrupli. de act. num. 62. Ego tamen diſtincte hoc tractabo, vt expeditior ſit huiuſce rei intellectus. Prima enim illius. glo. aſſertio probatur in. d. l. ſi patre cogẽte, propter quáidẽ notat Abb. in. c. veniẽs. in. 1. de ſpõſa. Præp. in. c. cũ locũ. col. 4. eod. titu. Cal. cõſi. 1. titu. de ſponſa. Hoſt. in ſumma. titu. de matrimo. §. penul. verſi. nunquid coactio. & Imol. in. c. tuæ. de ſponſa. col. antepe. Sed cum in matrimonio maior ſit exigenda libertas, quá in cæteris cõtractibus, notándũ eſt, cæteros cõtractus nõ eſſe reſcindẽdos, ex ſolo metu reuerentiali, niſi præcedẽtibus minis illatis ab
4 eo, qui ſolet, ꝙ minaẽ, exequi. Bart. in l. 1. §. quæ onerãdæ. ff. qua. re. actio. nõ det. quãuis. gloſ. ibi indiſtincte dixerat cõtractus ex hoc metu reſcindendos eſſe. Sed intelligẽda eſt vti Bart. eá intellexit, quẽ ſequitur Abb. in. c. cum contingat. de iureiur. colũ. 1. idẽ Abb. in. c. cum dilectus. de his quæ vi. & in. c. 2. col. 2. eod. tit. Alex. in. l. ſi cum dotem. §. eo autẽ tempore. ff. ſolut. matrimo. col. pe. Iaſ. conſi. 3. num. 6. 1. volu. Roderic. Xuares. in alleg. 24. ad finẽ. eandem opinio. ſequuntur profitẽtes eſſe cõmunem. Soci. conſ. 263. 2. vol. Ripa. lib. 3. reſp. cap. 15. colũ. 3. & 4. Iacob. & Curti. Iunior. præter alios ibi. in. l. interpoſitas. C. de tranſact. fi. col. Feli. in cap. cauſam matrimonij. de offi. deleg. 2. col. Georg. Natanus. in. c. quamuis pactum. de pact. in. 6. col. 11. Anto. Ca-

picius.decis.Neap.159.nu.34.& Alti. in.c.cum cõtingat.in princ.de iureiur. Hi vero omnes, quos dixi fateri hanc opi.esse cõmunem, eandẽ intelligunt, nisi enormis lesio in contractu contin gat, cum metu obsequij, & reuerẽtiæ. Hoc enim solum etiã minis nõ proba- tis, sufficiet ad rescindendũ contractũ. quod eleganter notauerat Aret.cons. 24.col.2.etiam si iuratus esset contra- ctus.quem sequitur Aymon Sauillia. cõs.11.col.pe.& id optime ꝓbat Paul. Castren.cons.174.nu.4.lib.1.ex tex.in l.si superstite.C.de dolo. Quæ omnia nec temere adduximꝰ: sed vt matrimo nij cõtractus nullus omnino sit, eo ca 5 su, quo cæteri cõtractus ex hoc metu sint rescindendi, quod est ab omnibus receptum.qua in re nõ est admittenda sentẽtia.Ioan.Ignei, qui in.l.3.§.elegã ter.num.176.ff.ad Syllani.dicebat, ma trimoniũ contractum ex solo metu re uerentiali, nullum esse, ac si ex alio me tu cadenti in constantem virum esset contractũ. Pro qua opi. retorquet.l. si patre cogẽte.dum, eo autore, lex illa dicit, contraxit tamẽ matrimonium, quod inter inuitos cõtrahitur. Igitur filius, qui patris reuerentia cogente, matrimonium cõtraxit, non liberum, sed coactum matrimonium cõtraxis- se videtur: quod nullo pacto valet. & dum subdit.l. illa, maluisse hoc tamen videtur: eam interpretatur, quando filius nouo consensu, saltem tacito, ra tum habet matrimonium cõtractum, metumq; purgat. Hæc quidem inter- pretatio incõcinna est, deceptũq; opi- nor. Ioan. Igne. virũ alioqui doctissi- mum, falsa illius legis lectione: si qui- dem in Pandectis Florentinis ita text. ille legitur, contraxit tamen matrimo nium, quod inter inuitos non contra hitur. Atq; hęc lectio vulgo receptissi ma est. Nec etiam placet Ioan. Ignei. opinio, dum aduersus cõmunem opi- natur, quemlibet actum, metu reue- rentiali gestum, rescindendum fore. Illud tamen adnotandum est, matri- moniũ ex tacito consensu filij præsen- tis, nec contradicentis patri pro eo cõ trahenti, iuxta.cap.1.in fine.de spon- sa.impub.in.6. minime tenere, quan- do filius tacuit, propter metum reue- rentialem patris, alias non taciturus.

Hic enim consensus in tacente præ- sumptus, facile eliditur: cum expressus 6 non sit. Bart.hoc sensit.in.l.quę dotis ff.solut.matri.penul.col. Anto. Abb. & Feli. in cap. nonne. de præsumptio. Feli.ipse melius.in.d.cap. causam ma- trimonij.col.3. idẽ Feli. in cap. cum o- mnes.de consti.nu.12. Altiat. in dicto cap. cum contingat. in princi. Hippo. singul.147. Secunda dictæ gloss. con- clusio, matrimonium spirituale, & sic religionis professionem, nullam esse, ex solo metu reuerentiali. probatur in dict.cap.præsens.& in cap. puellæ.20. q.1. cap. cum virum.de regul. vbi no- 7 tat Antoni. Puellæ enim, quæ non au dent contradicere patribus imperanti bus religionis ingressum, propter pa- rentum reuerentiam sæpissime profi- tentur inuitæ. hanc ipsam opinionem sequuntur Angel.col.4.& Ias.nu.62. in.d.§.quadrupli.dicit sing.Hipp. in.l. vnic.C.de rap.virg. nu.43. & in sing. 347.Imol.& Alex.in.l. si cum dotẽ. §. eo autẽ.ff.soluto matrimo.col.penul. Imol.in cap.tuæ.de sponsalib.col. pe- nulti.Ias.consi.3. col.penult.in.1.volu. & Roderi. Xuares.allegat.24. Sed ista opinio, licet videatur cõmunis, nõ ta- mẽ procedit. Tãta enim libertas in ma trimonio carnali requiritur, quanta in spirituali.

ſpirituali.c.cum locum. de ſpõſ. & tamen carnale matrimonium ex hoc ſolo non eſt irritum:ergo nec ſpirituale. & ita Abb.tenet nullũ in hoc eſſe diſcrimen:ſed ex hoc ſolo metu non eſſe retractandam profeſsionem aſſerit:in dict.cap. cum virum. Roma. in.dict. §.eo autem tempore. Præpo.in.dict. cap.cum locum.4.colũ.Feli.& Deti. in 'c.cauſam matrimonij. de offi. delega.idem ſentit Barto.in dict. §.quæ onerandæ, dum allegat.cap. accedẽs. de conuerſ.coniuga. gloſſ. etiam in.d. capit. præſens. hanc eandem ſententiam probat, dum.l. ſi patre cogente, intelligit in metu leui.illum vero canonem in dict.cap.præſens.intelligere videtur, in metu , ſeu coactione graui: non ergo intelligit illum text. in ſolo metu reuerentiali. Quæ omnia, ſi exacte perpendantur, eo tendũt, vt nulla ſit conſtituenda differẽtia, inter matrimonium carnale, & ſpirituale:ſicuti contendit.Ioan.Igne.in dicto.§.eleganter.numero. 166. tametſi vtroq; caſu nitatur probare, ex ſolo metu, quem reuerentialẽ, docendi cauſa appellamus, actum eſſe reſcindendum. Nos vero opinio.quam, alios ſequuti,probauimus in matrimonio carnali,in ſpirituali matrimonio veram eſſe profitemur. id autem , quod ſupra de minis concurrentibus cum metu reuerentiali diximus , locũ habet in precibus importunis. auctore Matthæ. de afflictis.deciſio.69.

EX. §. SEQVENTI,

1 Error perſonæ,conditionis,alteriuſve qualitatis,an impediat matrimonium.
2 Matrimonium verũ cõtrahitur,inter duos habiles licet eorum alter ſubeſſe impedimentum falſo opinetur
3 Dolus dans cauſam matrimonio,an illud irritum faciat?
4 Matrimonium contractum, lite pendente ſuper ptimo,quod nullũ eſt, valet, etiã ſi alter ex contrahentibus credat primũ matrimonium validum eſſe.
5 Pœna acõtractu matrimonij omnino reiicienda eſt.
6 Arra, in contractibus,quid ſit?
7 Arra in ſponſalibus permittitur , ſiue tradatur in quantitate,ſiue in ſpecie.
8 Arrarum traditio,permiſſa eſt in ſponſalibus,etiam ſi vtrinq; fiat.
9 Arrarum traditio in ſpõſalibus, cuiuſcũq; ſit quantitatis licita eſt.
10 Arræ ſi tradantur,permittuntur in hoc cõtractu:promiſſæ vero excluduntur.
11 Arræ matrimonio ſequuto, ad dantem reuertuntur:eo vero eius culpa non contracto,amittuntur.
12 Arræ apud Hiſpanos quæ ſint. Atq; ibi de donatione propter nuptias.

§. SEPTIMVS.

1 EX HAC ipſa libertate cõſenſus, quę ad matrimonium exigitur, illud notandum eſt, matrimonium cõtractum per errorem perſonæ, vel cõditionis , minime valere. text.in. cap. 1.29.quęſt.1. Tollit enim hic error cõ ſenſus libertatem. Imo nihil efficacius conſenſui aduerſatur, quam error.l. ſi per erroré.ff. de iuriſ.omni.iudi.l.alioqui.ff.de contrahen. emptio. Is ergo, qui contrahit cum Maria credens eſſe Catherinã, minime conſentit in matrimonium cum Maria. Item qui cõtrahit cum ancilla credens eam eſſe liberam, nullo pacto in coniugium conſentit.capi.2.de cõiu.ſeruo. & Magiſt. in.4.diſtinct.30.

Si tamen liber comperta alterius ſeruitute debitum coniugale reddiderit, aut exegerit , matrimoniũ probare cẽſetur:atq; ex hoc tacito cõſenſu matrimoniũ perfectũ efficitur.glo.cõmuniter recepta per tex.ibi.in.c.vlt.de coniug.

iug.ſeruo.tradit Héric.in.c.propoſuit eo. titu. & eſt magis cõmunis opinio autore Silueſtro.verb.matrimoniũ.8. q.3.idem probat Regia.l.11.tit.2.part. 4.quę quidé opinio poterit cõfirmari ex his, quæ dicemus huius partis.c.4. nu.3.& ſequẽtibus. Prius tamẽ quam ad alia in hoc erroris tractatu accedamus, libet aliqua circa conditionis errorem prænotare.

Primum, minime impediri matrimoniũ ex errore libertinæ conditionis: ſi quis etenim cum libera, quę liberta eſt matrimoniũ ignoráter cõtraxerit credens, eam liberá, & ingenuam eſſe, nihilominus matrimoniũ tenet: vt Silueſter notat dict.verb. matrimoniũ. 8.q. 2.nu.7.poſt Archidi.in ſumma. 29. q. 2.in princi.idem tenet Henri.in.d.cap. propoſuit.colũ.1.poſt Vincent. Ioan. And. & alios ibi.

Secundo hac in re notandũ eſt, ſeruũ matrimoniũ cum libera cõtrahentem dño ſciente & cõſentiẽte, non effici ex hoc liberũ: ſi ipſa fœmina, cũ qua matrimoniũ contrahitur, itidẽ ſciebat mariti ſeruitutẽ. Quod ſi ipſa ignorás seruitutẽ hanc cõtrahat cũ ſeruo matrimonium dño preſente, ſeu ſciẽte: nec tamẽ ſeruilẽ conditionẽ liberę fœminę reuelante: tũc ſeruus hic liber efficitur. tex. in authẽ. de nuptiis. §. ſi vero ab initio. Doct. cõmuniter in.cap.1.& fi. de cõg. ſeruo. Regia.l.1.ad finẽ. titu.5.parti.4. Ex quo datur intellectus. ad.l.5. ti.22. parti.4. qua videtur ſtatutũ fuiſſe, ſeruum matrimoniũ contrahẽtem cum libera domino ſciẽte, nec contradicẽte, liberum effici: id etenim eſt intelligendum quando cõtrahit ſeruus cũ libera ſeruilẽ conditionẽ ignorante, vt in. d. l.1.& in.d.§. ſi vero ab initio. hunc intellectum admodũ adiuuat.l. 5. tit. 11. lib. 4. fori. ita enim ſtatuta, & ordinata eſt. dominus ſeruum tradens matrimonio liberę, dicẽs eum eſſe liberum, amittat ius ſeruitutis, efficiaturq; ſeruus ille liber. Sic denique vidi ſemel in hoc regio Prætorio Granatẽſi per ſententiam definitum fuiſſe. Verum tamẽ eſt in hoc caſu matrimonium cum ſeruo contractum ab ignorante minime valere, etiam ſi ex hoc contractu ſeruus efficiatur liber: poteſt enim ipſa ab hoc contractu diſcedere. Regia.l.1. titu. 5. parti. 4. cuius contrarium notant. gloſ. Hoſtienſ. Abb. & Docto. communiter in cap. vlti. de cõiug. ſeruo. & Silueſt. dicta. quæſt. 2. nu. 5.

Tertio & illud eſt conſiderandum, dominum accipiẽtem in vxorem propriam ancillam, nõ efficere eam ex eo ſolo liberam, imo neceſſariam eſſe manumiſsionem: vti probat tex. in auth. de triente & ſemiſſ. §. vlti. in cuius interpretationem ſcripſit Fulgoſ. conſil. 212. ſufficere ancillę manumiſsionem, etiam quo ad filios ex ea conceptos & natos: quod omnino notándum eſt. Regia tamen. l. 5. titu. 22. partit. 4. & l.1. titu.13. ead. part. expreſsim aſſerit. ancillam liberam effici ex eo quod dominus eam in vxorem acceperit. eritq; eadẽ deciſio minime iniqua arg. l. matrimonij cauſa. ff. qui & a quibus. & l. vlti. C. cõmu. de manumiſſ. quæ ad hanc concluſ. eſt maxime notanda.

Quarto animaduertendum eſt, conditionem illam, ſi quis ſine liberis deceſſerit, deficere omnino ſi is decedat relictis liberis, etiam in ſeruitute cõceptis, ex matrimonio tamen. text. in. l. ex facto. §.1. ff. ad Trebel. Iuxta communem omnium interpretationem. Ego ſane hoc admiterem, quando hi liberi, qui deficere faciunt conditionẽ, ſibi

ſibi ipſis adquirũt: vt pote nati ex matre libera, patre vero ſeruo: ſecus enim arbitror eo caſu dicendum eſſe, quo domino adquirũt vt nati ex matre ſerua: & id ex méte teſtatoris præſumendum eſſe cenſeo.

Quintum his addendum erit, domi num tradenté ſeruum in matrimoniũ etiam ſciẽti eius conditioné, eundem ſeruum ex hoc liberum efficere, ſi dotalia inſtrumenta ad hoc matrimoniũ conſtituerit. text. eſt in. l. vnica. §. ſed ſi quis homini. C. de lat. libert. toll. gloſ. per text. ibi in cap. illud. de præſumpt. vbi Abb. id eſſe dicendum cenſet, eo caſu, quo ipſe ſeruus hæc inſtrumenta fecerit præſente, & tacente domino, nec tamen cõtradicente: & hoc fauore libertatis inductum eſſe manifeſti iuris eſt. Hactenus igitur de errore conditionis.

Is autem, qui contrahit cum Maria paupere credens Mariã, in cuius perſona nõ errat, nec in eius cõditione, eſſe diuitem, in illam cõſentit, & matrimoniũ contrahit. Idem in eo dicendũ eſt, qui credit Mariam eſſe nobilem: cum tamen ignobilis ſit. Quia error in qualitate ſeu in fortuna, non impedit conſenſum in illam fœminam: qui conſenſus coniugalis eſt. quod probat tex. in dict. cap. 1. 29. queſt. 1. Regia. l. 10. cum ſeq. titu. 2. parti. 4. Bald. in. l. cum Archimedoram. C. vt in poſſ. legat. Iaſ. in. §. fuerat. de actio. nu. 13. Burgenſ. in cap. cum dilecti. de emp. nume. 56. Atq; hæc diſtinctio procedit, quia error tunc impedit actũ, quando contingit circa ea, quę ſunt de eſſentia actus. Sic in matrimonio error impedit illud quando eſt circa ea, quæ ſunt de eius eſſentia, nempe circa perſonas, & circa mutuam corporum poteſtatem.

Error igitur circa conditionem, cum cõtingat circa ipſam mutuam, & liberam traditionem corporum, impedit. Seruus enim ſui dominus non eſt, nec habet liberam poteſtatem. vt explicat eleganter Tho. in. 4. diſtin. 30. quæſt. 2 1. col. 3. Hinc poteſt inferri, illud eſſe matrimonium, quod inter duos habiles ad id contrahitur, licet alter eorũ credat ſubeſſe inter eos aliquod impedimẽtum. Nullus enim eſt error circa perſonas nec circa cõditionem ad mutuam corporum traditionem neceſſariam: cum nullum vere ſubſit impedimentum. Eſt tamen in oppoſitũ text. in. l. is qui putat. ff. de adquirẽ. hæredi. vbi qui putat, ſe neceſſarium hæredẽ eſſe, repudiare nõ poteſt, & ſi vere voluntarius hæres ſit. Ita qui putat, non poſſe dari corporum mutuam traditionem, nec cohabitationem, propter conſanguinitatis impedimentum, errat in ſubſtantia coniugij. Igitur matrimoniũ non eſt. Cui inductioni reſpondeo, in dicta. l. opinionem præferendam eſſe veritati, quia ad illum actum eſt neceſſarium, agentem ſcire ex qua cauſa, & quo iure eundem actũ agit, vt ibi notat Iaſ. 2. col. At in matrimonio non eſt neceſſarium, contrahentem illud, certo ſcire nullũ ſubeſſe impedimentum ad contrahendum. Sat enim eſt, illud impedimẽtum non ſubeſſe, & contrahentem conſentire matrimonio, etiam refragãte lege canonica, quæ illud prohibet inter conſanguineos. Iuris equidem canonici eſt, illum contractum retractare: contrahentis autem eſt, contractui conſentire, quod patet. Nam alias canõ in cle. vni. de conſangui. non puniret conſanguineos matrimonium cõtrahentes, ſi ex eo q̃ ſcirẽt, ſe cõſanguineos eſſe,

nullus esset consensus ad matrimoniũ sufficiens, semota iuris canonici prohibitione. Nam & si consanguineus cõtrahat matrimonium cum consanguinea, absq; cõiugali consensu, certe nõ incidet in illius canonis pœnam: ex his quæ dicemus in tractatu impedimenti publicę honestatis, & ex elegãti tex. in cap. 1. in principio. de sponsali. in. 6. vbi cauetur, impedimentum publicæ honestatis oriri ex matrimonio contracto inter cõsanguineos: non alia ratione, nisi quia consensus naturalis ad coniugium, præstitus fuerat a contrahentibus. Qui quidem consensus efficeret matrimonium, ni canones illud impedirent.

Ex his etiam infertur, q̃ dolus contingens in cõtractu matrimonij, circa
3 qualitatẽ personæ, siue circa fortunã, non vitiat ipsum cõtractum, etiam si det causam cõtractui. not. glos. singu. secundũ Abb. ibi. in cap. cum dilectus. de his quæ vi. not. Bald. in rub. de iudic. 1. lectio. col. 2. glo. in. l. a Diuo pio. ff. de ritu nup. quam dixit esse singul. Bald. in. l. 1. col. 2. C. plus valer. quod agi. Curti. Iunior. in. l. interpositas. C. de transactio. colu. 1. probat idem text. secundum Abb. & Præpo. ibi in cap. cum in apostolica. de sponsa. vbi mendacium, seu surreptio, nõ vitiat ipsum matrimonij contractum. Hinc etiam
4 est perpendendum id quod not. Abb. & Rauena in dicto capitulo, cum in apostolica. dicentes, matrimonium secundum contractum lite pendente super primo, quod nullum est, minime valere, si contrahens credebat, primũ matrimonium validum esse. Videtur etenim omnino ficte, & nõ vere, illud matrimonium secundum, cõtractum fuisse. quam opin. dicit esse receptam cõmuniter Præp. ibi. Ego tamen eam intelligo, in foro interiori, vbi defect9 consensus ex eius confessione constare potest. At in foro exteriori, nõ arbitror confitenti credendum esse.

Præterea ex hac libertate consensus infertur, non posse pœnam promitti pro matrimonio contrahendo, etiam
5 in ipsis sponsalibus. tex. in. c. Gẽma. de spons. l. neq; C. de nup. l. fi. C. de spons. impedit enim liberum consensum timor amittẽdi illam pœnam: tametsi non semper timor hic censeatur cadẽs in constantem virum. Sed nihilominus est prohibita a iure promissio pœnæ in sponsalibus, & iustissime: non tãtum inter contrahentes, sed etiam inter eos, qui ipsos sponsos iure sanguinis attingũt, ita vt timor pœnæ ipsos contrahentes iure proximitatis cõprehendat. ex mente Abb. & doct. in. d. c. Gẽma. Bart. & cõmunis. in. l. Titia. ff. de verbo. oblig. & probatur in dict. c. Gẽma. secundũ vnum intellectũ si intelligamus, pœnæ promissionẽ, factã ibi a Gẽma matre sponsæ. vt frequentius intelligitur ille tex. probat idẽ tex. in. c. accedẽs. iuncta gl. de procur. Imo etiam si pœna promittatur in modica quãtitate, nihilominus promissio pœnę nõ valet, Abb. cõmuniter recept9. in. d. c. Gẽma. Bart. quẽ cæteri sequuntur. in. d. l. Titia. Sed quãuis pœnę promissio, a matrimonij contractu exclu
6 datur: arra tamen potest prẽstari in eodem sponsaliorũ contractu. Est enim arra proprie id, quod inter spõsos traditur in pignus cõplendi matrimonij. text. in. l. arris. & l. fi. C. de sponsa. notat glo. in dict. c. Gẽma. Doct. in dicta l. Titia. Regia. l. 1. tit. 11. part. 4. in prin. ad exemplum eius, quod in venditione, cæterisq; contractibus, traditur, in vẽditionis,

vēditionis, vel rei cōtractæ, argumē-
tum siue pignus. l. ex empto. §. is qui
vina. ff. de actio. emp. l. 2. C. quādo lic.
ab emp. disl. cōtractus. C. defid. instru.
qua in significatione vtuntur hac di-
ctione Terēt. ac Plaut. cæteriqȝ latini
frequētius teste Gellio lib. nocti Atti.
17. c. 2. Plinius etiam de anulo agens.
lib. 33. c. 1 celebratior, in quit, vsus cū
fœnore cæpisse debet, argumento est
consuetudo vulgi, ad spōsiones etiā,
anulo exiliente, tracta ab eo tēpore,
quo nondū erat arra velocior. Quā-
uis Græci hoc pignus, arrhabona
appellēt: eaqȝ dictione, pro obsidibus,
vsus est. Q. Claudius. cuius ipse Gel-
lius meminit. Ipsa igit̄ arra, in spōsalio
rum contractu, permittitur. dict. l. ar-
ris. l. fi. C. de sponsa. Regia. l. 1. titul. 11.
7 part. 4. Non enim ita facile arra con-
stituitur, sicuti promittitur pœna: cū
arra realiter tradi debeat. Vnde nō est
mirū, si in matrimonio permittatur:
cum maturo consilio arra tradatur.
Quod locum habet, siue arræ tradan-
tur in quātitate, siue in specie. Præpo.
in dict. cap. Gemma. columna. penul.
Bal. & Sali. in dict. l. fina. C. de sponsa.
Imol. Cuma. Paul. Areti. nu. 9. & Ias.
in fine. in. d. l. Titia. contra Bart. ibi. &
Abb. in dict. cap. Gēma. quorum opi
nio vulgo reꝓbatur. Procedit & hæc
arrarum traditio, etiam si vtrinqȝ fiat.
Bal. in. d. l. fi. Areti. nu. 8. & Ias. nu. 31.
in dict. l. Titia. quāuis. Barto. ibi quem
allij cōmuniter sequuntur, vt Ias. fate
tur, teneat, arrā iure permissam esse,
quādo ab altero tātum traditur: alio-
8 quin idē esset quod pœnæ promissio,
& facilime vtrinqȝ traderetur. idē no-
tat Abba. in dict. c. Gēma. Sed pro-
babilior est sententia Bal. Nulla enim
videtur constitui ratio differētiæ, quę
efficax sit, an vtrinqȝ, an ab altero tan
tum arra tradatur. Nec ita facilis est
traditio arrarū, etiam si vtrinqȝ fiat, si
cuti ipsa pœnæ promissio. Hæc etiam 9
traditio arrarū potest fieri in quacūqȝ
quātitate. ex. dict. l. fi. quæ generice lo-
quit̄. Paul. Imol. Ang. Cuma. & Ias.
in dict. l. Titia. nume. 21. etiam si Bart.
& Abb. in dict. locis, velint arras non
posse excedere quantitatem dotis, vel
donationis propter nuptias, seu con-
tentam in. l. iubemus. C. de repud. Est
tamen intelligēdum totum hoc quod
de arris diximus, in arris promissis, &
traditis omnino: non in promissis tā-
tum, etiam ab altero solum. secundū
Barto. Ange. Imo. & Paul. in. dict. l.
Titia. & Soci. cons. 31. vol. post Bart.
consi. 45. Quia. l. fi. C. de spōsa. quę ar-
ras permisit, in realiter traditis loqui-
10 tur: vnde earum traditio constare de-
bet. Barto. tamen in. d. l. Titia. quem
ibi sequuntur Cuma. Areti. & Ias. &
Anto. consi. 70. Abb. in dict. cap. Gē-
ma. Paul. in. l. fi. C. de Epis. & cleri. di-
cit, super hac traditione standum esse
cōfessioni illius, qui asserit, se arras re
cepisse, interim dum contrarium non
probatur. l. Publia. §. fi. ff. de posi. sed si
cōfessio vtrinqȝ fieret, maximam esse
fraudis præsumptionē. Quæ quidem
Bart. distinctio placet: licet Ꝓrēp. in. d.
cap. Gēma. 2. q. dixerit, cōmuniter re-
ceptum esse. l. fi. C. de spon. non habe-
re locum in arris promissis. & Tiraq.
de vtroqȝ retract. 2. part. §. 7. num. 55.
idem asserat. quod ego non nego. ta-
mē super earum traditione, standum
esse confessioni recipientis ipsas arras
cum Bart. contendam. Vnde nō rectę
dixit glo. in cap. accedens. de procura-
to. licitum esse arras vtrinqȝ promitti
in sponsaliorum contractu.

Horum autem pignorum, quæ arras appellamus, illud proprium est, ea amittere eum, per quem stat, quominus matrimoniũ sequatur. At matri-
11 monio sequuto ea redire ad dantem, manifestũ est. ita Abb. & ibi Prep. col. 5. in. d. c. Géma. dicens hanc opi. cõmunem. quam & Frederi. asserit. cõs. 69. contra Hosti. in. d. cap. Gemma.

Hic tamen illud adnotare libet Hispanos, omissa hac arrarum significa-
12 tione, arras vulgo appellare, donationes factas vxoribus ante, vel post matrimoniũ contractũ, vt eo cõsummato, statim eis adquirátur, in præmiũ pudicitiæ iuxta illud Iuuenalis satyr. 6. Nec illud quod prima pro nocte datur. quod cõstat ex. l. 1. tit. 2. lib. 3. fori. & l. 50. cũ seq. in Taurinis legibus. explicat Xuares in rep. l. 1. ti. 2. li. 3. fori. in princ. Nec possunt istæ arræ decimã partẽ bonorũ mariti excedere. vt cõstat in dictis. ll. Nec me latet Reg. l. 1. tit. 11. part. 4. antiquitus apud Hispanos, donationé propter nuptias, arram esse appellatã. Donatio aũt propter nuptias differt plurimũ ab his donationibus, quas hisce tẽporibus Hispani arras dicimus: si quidẽ donatio proprer nuptias est id, quod cõfertur a viro pro matrimonij oneribus, ad similitudinẽ eius, qd ab vxore ad eadẽ onera confertur, & dos appellatur. §. est & aliud. inst. de donat. l. cum multæ. C. de donat. ante nup. dicit. l. Reg. 1. titu. 11. par. 4. Hęc autẽ donatio propter nuptias matrimonio soluto, etiã postquã fuerit consummatũ, redit ad donãtem, nec penes vxorẽ remanet. cap. fi. de donat. inter vir. & vxo. Bald. per text. ibi in. l. 2. C. de bonis quæ lib. Deti. in authẽ. ptẽrea. C. vnde vir & vxo. col. 8. Aymõ. consi. 185. probat. l. Regia. 7. & 23. tit. 11. par. 4. Vnde mihi nõ placet quod notant Ioan. Lupi. in rub. de donatio. inter. vir. & vxo. §. 12. & 24. & Roderi. Xuarez. in. d. l. 1. titu. 2. lib. 3. fori. in princ. dicentes, donationẽ propter nuptias, dici in hoc Castellæ regno arras. Id enim quãuis posset procedere attentis Partitarum legibus: non tamen procedit perpẽsis legibus fori, atq; Taurinis.

Illud tamen nõ omittã, donationem ppter nuptias pro soluẽda dote vxori speciali quodam titulo hypothecæ subiectã eẽ arg. tex. in auth. siue a me. C. ad veleya. & in auth. vt immobilia ante nup. §. si quis igitur. collat. 5. notant in specie. Ioan. Lupi. in dict. rub. §. 17. nu. 16. & Anto. Burg. in. c. peruenit. de empt. colum. pe. Coras. post. l. filium. C. fami. hercis. nume. 125.

EX. §. SEQVENTI.

1 Filius, vel filia, licet honeste exigat patris cõsensum ad matrimoniũ: tamen eo nõ petito tenet contractus coniugalis.

2 Legatum virgini factum, si Titio nupserit, minime amitti, si ipsa legataria alteri nubat ex consensu patris.

3 Intellectus ad. l. cum tale. §. rescriptum. ff. de conditio. & demostratio.

4 Intellectus ad. l. viduæ. C. de nupt.

5 Filia contrahens matrimonium sine licentia patris, non potest ab eo exheredari.

6 Leges quædam Regiæ intellectæ.

7 Pater cogitur dotem constituere filiæ, quæ absq; eius cõsensu, nupsit viro digno.

8 Lex Regia octaua. ti. 11. par. 4. explicatur.

§. OCTAVVS.

1 CONSTAT Deniq;, ad matrimonium esse necessarium consensum, liberũ illius, qui contrahit. ita vt nec patris cõsensus requirendus præcise sit. Quanuis enim honestum sit, patrem

patrem pro filio impubere matrimonium contrahere, & coniugale pactū inire. cap.1. de despōs.impub. is tamé cōtractus sine cōsensu filij, tacito, vel expresso, minime procedit.c.1.§. fi.de despōs.impub.in.6. Abb. & cæteri.in d.c.1.de despōs.impub.imo solus consensus filij familias puberis matrimonij cōtractū perfectū facit. quod locū habet, etiam in filia.c. veniens.in.1.de sponsa.c.sufficiat.27.q.2.atq; idé probant vtriusq; iuris interpretes. Leges enim, quæ in filia nubente patris consensum exigūt.vt in.l.ea quę patris.ff. de spōs.etiam si filia vidua sit, & extra patriam potestatem, modo intra vicesimumquintū ætatis annū.l.viduę.& l.in cōiunctione.C.de nup.quæ etiam leges parentū cōsensum exigūt, in ipsis nuptiis filiorum, qui patriæ potestati subditi sunt.l.2.ff.de ritu nup.l.in sponsalibus.in.1.ff.de spōs.§.1. inst. de nupt.ad honestatē referunt, nō q̄p matrimoniū, sine parentū cōsensu cōtractū, nullum sit.glo. d.c. sufficiat & in. cap.cum virū.de regularib.&.c.vl.32. q.2. licet Chass. in Gloriæ mundi catal.part.12.cōsid.36.velit probare, matrimoniū a filia, absq; patris cōsensu, cōtractū, nullū esse. quod falsum est, & receptissimę apud nos sentētiæ omnino repugnat. Nec mihi placet q̄p nouissime probare conatur Coras.li. 1.miscell.c. 17. dicens, & matrimoniū absq; parentum consensu a filiis contractum rescindi sententia posse, modo carnis cōmistio sequuta nō fuerit, multo minus recipiēda est opinio Ioā. Oldendorpij qui.4.classe actionum. 26.act.septem rationibus nititur probare matrimonium a filiis absq; parētum consensu cōtractum, nullū omnino esse:is enim subscribit Chassaneo, cui nos palam repugnamus.

Honestum tamen est, atq; Reipub. maxime conueniens, filias in nuptiis contrahendis parētum consensum exigere. Nam & Hermione, in Euripidis Andromacha, propria spōsalia patris curæ commissa esse, palam profitetur. Nec virginalis pudoris est, maritum eligere: autore Ambrosio.lib.1. de Abraham Patriarcha.cap.9.quem Grati.retulit.32.q.2.cap.honorantur. vbi pluribus autoritatibus ipse Grati. hoc comprobat. Vnde nó miror Sthe
2 pha.Bertran. consi. 148.1.volu.respō disse, legatum virgini factum, si Titio nupserit, non esse caducū, nec amitti si ipsa virgo alteri nubat, ex consensu patris. Honestum enim virgini extitit, a patre cōsensum exigere, eiusq; voluntatem in matrimonio contrahē do sequi: siquidem & inhonesta, atq; impudica foret, si parentis voluntati refragaret. His & Tertulian. suffragatur li.2.ad vxorem ita scribens. Ná nec in terris filij sine consensu parentum rite & iure nubent.

Attamen ex præfatis deducitur verus intellectus.ad.l.cum tale.§. rescriptū. ff. de conditio. & demostra. vbi
3 probatur, legatū Titia factum, si arbitratu Sempronij nupserit, reiecta cōditione, purū esse, atq; valere:cum conditio illa libero consensui aduersetur. Secus tñ dicēdum foret, si esset legatum sub conditione, si cum consilio Sempronij nupserit. Qui enim tenetur consilium ab aliquo exigere, minime obligatur illud sequi. sic dict. l.intelligunt Paul. consilio.300.1. vol. Alexand.in.l.turpia.§.primo.ff. de legat.1.Feli.in.cap.ex parte.col.2.de cōstitut. Aymon Sauilli. dicés hác opi. esse communem consilio primo.

Secundo

Secũdo hinc deducitur.text.in.l. viduæ.C.de nupt.dicentem, filiam emãcipatã, ante viceſimum quintum annum non poſſe ſecundas nuptias cõtrahere, ſine licentia patris: ꝓcedere de honeſtate, nõ de rigore, nec de neceſſitate.quod tenet gloſſa ibi recepta cõmuniter, vt conſtat ex adductis per. Ioan. a Garronibus. in rub. C. de ſecund.nup.numer.69.

4

Tertio ex præmiſsis apparet, filiam matrimonium contrahẽtem in facie, quod aiunt, eccleſiæ, etiã ſine licentia patris, non poſſe iure a patre exhæredari. Nemini enim facit iniuriã filia, quæ iure permittente matrimonium contraxit. At ius canonicum permittit, filiam cõtrahere matrimonium ſine conſenſu patris, quia idem ius liberum conſtituit conſenſum ad coniugium: quod ſi filia contrahẽs ſine conſenſu patris poſſet paterna hæreditate priuari, minime auderet libere nubere cui vellet.ita Hoſti. Abb. & alij in cap.1.de deſponſ.impub. latius Ioan. Lupi.in.c.per veſtras.d donatio.3. no tab.§.9.cũ ſequentibus. Alex.cõſ.97. 1.vol. Deti. & Ferra.in.l. nuptias. ff. de reg.iur Roderi. Xuarez. in.l.2.titu. de matrimo. lib.3. Fori. & hæc eſt cõmunis opi.vt fatentur Abb.in.dict.c. 1.Feli.numer.59. & Deti.numero.36. in cap.eccleſia.de conſtituti. Iaſ.in authẽ.ſed ſi poſt. col.2.C. de inoffi. teſtamen.qui alios ad id allegãt.licet Paul. in dict.authen. ſed ſi poſt. per text. ibi teneat contrarium.& Bald. Noue. de dote.6.part.priui. 16. nu.6. Sed aſſertio communis locum habet, etiam ſi filia nubat turpi, vel indigno, ante ętatis annum vigeſimumquintum, etiá ſi pater vellet eam tradere in vxorem æque digno viro, & honeſto, cõgrua

5

ſibi conſtituta dote: ob hanc libertatem, quæ in coniugali cõſenſu requiritur. Potius enim permittẽda eſt hæc iniuria, quæ patri fieri videtur indirecte, quam quod libertas matrimonij impediatur.ita Imol.& Alexan. in. l. 1.nume.32.ff.ſolut.matrimo. Imol.in c.accedens.de procura.Iaſ.& Ioá Lupi.in locis paulo ante citatis. Deti.in. d.l.nuptias.& Ioá. Campe. in tracta. de dote.1.part.q.13.ex quibus falſa eſt glo.in.c.de raptoribus.36. q.1.quę cõtrarium tenet. cui ſimile eſt in.d. auth. ſed ſi poſt, quas etiá ſequũtur plures. quos retulit Ale.in.d.l.1. & inter alios hoc approbat Anto. in.d.c. accedens. Ancha.cõſ.21.col.2.& Roderi. Xuarex in.d.l.2.& omnium latiſsime Paulus Pariſ.conſi.29.vol.3.col.3. dicẽtes poſſe a patre exhæredari filiá, quæ turpi,& indigno, ante vigeſimumquintum annum nupſit, ſine patris cõſenſu. Sed nec eorum opi.coadiuuat, nec noſtram improbat text.in.d. auth.ſed ſi poſt.cũ ſenſu a cõtrario collecto videatur.glo.opi. probare: qui quidem ſenſus cõtra iura canonica, in coniugali materia, admittendus non eſt. & potiſsime: quia in nouella Græca Iuſtiniani.115.vt cum de appe.cognoſ.§. aliud quoqꝫ. a qua deducta eſt conſtitutio præfata: ſed ſi poſt, non ſint illa verba, ex quibus ꝑdictus ſenſus colligitur. Verum ad leges Regias, quæ

6

expreſsim ſunt contrariæ ſupradictis concluſionibus. Præcipue ad.l.2. titu. de matri.lib.3. Fori.ad.l.4.tit.1.libr.5. ordinat.ad.l.10.tit.1.part.4.atqꝫ alias, quas Ioan. Lupi.congeſsit.in. d.3.no tab.§.8.reſpondeo dictis.ll. iure canonico ſublatas eſſe, nec vim legum habere, quatenus pœnas inferunt matrimonium contrahentibus, ſine parentum

tum consensu. Nam & si Hispaniarū principes eas tulerint ad illam honestatem persuadendam, quæ consistit in exigendo parentum consensu, ab ipsis filiis, ad coniugalem cōtractum, non tamen habent vim legum: cum id sancire ad Romanos Pōtifices pertineat. ita Ioan. Andre. communiter receptus in capitu. statutum. in. 1. de hæretic. in. 6. Abb. in repe. c. ecclesia. de constit. nu. 20. Frederi. cons. 36. & alij plures, quos refert Felin. in. c. 1. de sponsa. nume. 13. idem Feli. in dicto. c. ecclesia. num. 59. & ibi Deti. nu. 36. dicentes, hanc opinio. esse communem. quam etiā sequitur Ioan. Lupi. in. d. §. 9. Detius cōsi. 231. dicens non posse filium ab statuto alimentis, nec legitima, priuari, ex eo quod sine patris consensu coniugium contraxerit. quo fit, vt sublata sit iure Pontificum. l. 3. §. si emancipatus. ff. de bono. poss. cōtr. tab. quia sancitum erat posse patrem filium exhæredare, si ignominiosam vxorē duxisset absq; eius consensu. Principes enim laici nihil possunt statuere, quod matrimonij liberum cōsensum impediat. vt late examinat Ioan. Lupi. in. d. 3. notab. §. 3. vsq; in finem eiusdem notab. Etiam circa accidentia ipsi matrimonio. vt constat ex prędictis. & not. Abb. & Præpos. qui hanc opinionem asserit esse cōmunem in. c. 1. de sponsalib. col. 3. late Vincent. Hercula. q. 3. & probatur in dicto cap. 1. c. tuá. de ord. cogni. c. causam quæ. in. 2. qui filij sint legiti. scribit & hanc opinionem cōmunem esse Alexand. consil. 97. vol. 1. ad finem. vbi Carol. col. 1. conatur defendere, iustissime a Principe seculari statuta pœna prohiberi posse matrimonium cum filia alicuius contrahi sine consensu patris.

Quarto subinfertur patrem compellendum fore dotem soluere filiæ, quæ sine eius consensu nupsit viro digno, etiam ante vigesimumquintum an-
7 num, si filia dotem marito promisit. Abb. in. d. c. 1. de despons. impub. idem Abb. cōsi. 12. 1. vol. idem. in. c. 1. de adulte. Campe. de dote. 1. part. q. 13. Ioan. Lupin. in. d. §. 9. Ias. in. d. authen. sed si post. Deti. in. d. l. nuptias. in qua opin. omnes conueniunt, teste Ripa in. l. 1. nume. 57. ff. solut. matri. idem probat decisio Tolos. 289. Barto. in. l. obligamur. ff. de actio. & obligatio. quamuis ipse senserit hoc intelligendum esse, quando filia nupsit post vigesimum quintum annum. Sed si filia dotem non promisit, quę tamen absq; patris consensu nupsit, etiam tunc patrem teneri ad constituendam dotē ei. notant Bald. Ange. Paul. & Ias. in authen. res quæ. C. commu. de legat. Ad duo etenim tenetur pater, scilicet, ad tradendam filiam marito, & ad constituendam ei dotem. Et licet a primo sit liber ipse pater, quando ipsa iam nupsit: nō tamen est liber a secundo. quam opinionem dicit esse communem Curti. Iunior. in dict. authen. res quæ. nume. 25. & Ripa. in dicta. l. 1. nu. 57. & Paris. cōsi. 29. vo. 3. nu. 62. pro quibus est gl. cap. fi. 32. q. 2. quam dicit Abb. singul. in. c. ecclesia. de constit. nu. 20 eam tamē intelligit, facta promissione dotis a filia. quod glos. non aperit. Solet & ad id induci gloss. in. l. obligamur. ff. de actio. & obliga. illa vero non dicit patrem teneri ad constituendam dotem filiæ nubēti absq; eius consensu. Opinio tamen communis verior est. & si Bart. in dicta. l. obligamur. & Abb. in dicto cap. 1. de despōsa. impube. aduersus hanc communem teneant.

Hæc

Hæc vero omnia ceſſant, quando filia nupſit indigno, ac ignominioſo viro: tunc enim pater non tenetur ei dotem conſtituere, etiam ſi eam promiſerit filia ipſi marito. gloſ. in. c. de raptoribus. 36. q. 1. & ibi Archid. idé notant Ioan. Andre. Card. & Anto. in. c. accedens. de procur. Bald. in. l. 1. ff. ſolu. matri. Abb. conſi. 12. in. 1. vol. col. 2. Non enim eſt compellendus pater, a filia affectus iniuria, & ignominia, ei dotem dare. quod receptum eſt cõmuniter. vt Ripa aſſerit in dicta. l. 1. nume. 59. & Paul. Pariſ. d. conſi. 29. nume. 65. volu. 3. Sed hoc procedit, vbi filia, vel maritus eſſet ita diues, vt cõgrua alimenta vterq; haberet: quod ſi pauperes eſſent, cogendus pater eſt, ipſi filiæ alimẽta præſtare, ex ratione text. in. c. cũ haberet. de eo qui dux. in matr.

Ex quo poteſt dari intelle. ad. l. Regiam. 8. titu. 11. part. 4. vbi ſancitur patrem eſſe cogendum dotem aſsignare
8 filiæ, etiam diuiti. quod gloſ. notauit in. l. fina. C. de dotis promi. communiter ibidem approbata. & in. l. 1. ff. ſolu. matri. vbi Vincenti. Herculanus nu. 31. & Franciſ. a Ripa nume. 54. aſſerunt hanc opinionem eſſe cõmunem, & eam ſequuntur aduerſus Bart. in. l. mulier. §. cũ proponeretur. ff. ad Treb. cuius opinio. probat Soci. in dicta. l. 1. Altiat. de preſumpt. reg. 1. præſumpt. 26. idẽ Altia. lib. 8. parerg. c. 3. & Ioan. Coraſ. in. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. nu. 53. & Iaſ. in. §. fuerat. de actio. nume. 108. ſuper quo idem Iaſ. dubitauit in dicta. l. 1. colũ. 6. & Ioan. Lupi. in. c. per veſtras. 3. nota. §. 14. Atq; ipſe malem Bar. opi. ſequi, ni eſſet Regia lex, quæ communem opinionem probat. Hęc tamen communis non procederet, quando filia nupſit ignominioſo,

& indigno, ſine licẽtia patris. Imo idẽ dicẽdum fore exiſtimo, ſi digniſsimo nupſiſſet abſq; licentia patris. Nam ſi filia diues eſt, & habet vnde promiſſam, vel non promiſſam dotem, conſtituat marito, minime conuenit patrem cogi, dotem ei conſtituere.

EX. §. SEQVENTI.

1 Rapta libere poteſt matrimonium contrahere cum ipſo raptore.
2 Rapta contrahẽs matrimonium cum raptore non amittit bona, à lege ſibi delata propter iniuriam raptus.
3 Dos à lege ciuili taxari poteſt, atq; ex hoc Regia. l. defenditur.
4 Secundas nuptias licitas omnino eſſe aduerſus quoſdam hæreticos.
5 Pœnæ à legibus ſtatutæ contra fœminas, intra annum luctus nubentes, iure canonico corrigũtur, cæteræ autem minime ceſſant.
6 Mater ſecundo nubens, non petito tutore filiis, nec rationibus redditis, punitur pœnis à iure ciuili ſtatutis.
7 Mater ſecundo nubẽs, atq; etiam pater, teneãtur filiis, ex primo matrimonio ſuſceptis, reſeruare lucra, ſibi ex illo matrimonio delata.
8 Dimidia lucrorum pars, iure Regio adquiſita, nõ eſt filiis prioris cõiugij reſeruãda.
9 Mulier ſecũdo nubens intra annũ non eſt alenda ab hæredibus mariti, etiam nolẽtibus dotis bona mobilia reſtituere.
10 Mulier ſecundo nubẽs, amittit veſtes lugubres, ab hæredibus mariti ſibi præſtitas.
11 Legatum à marito vxori factũ, recte illam admittit conditionem, ſi viduitatem ſeruauerit.
12 Legatum à marito vxori factũ, ſi caſte vixerit, perditur, ſi ipſa ſecundo nubat.

§. NONVS.

EX PRÆDICTA non ſemel hac conſenſus libertate, quam in matrimonio exigimus, oportet intelligere text.

textū in cap.fina. de raptori. vbi rapta contrahere poteſt libere matrimoniū cum raptore. Et ne id impediatur iure ciuili, hoc matrimonium prohibente, atq; antiquis quibuſdam canonibus. c.placuit.c. de puellis.36.q.2.l. vnica. C.de rap.virgi.iura illa eſſe correcta aſſerimus. Etiam ſi raptor matrimoniū contrahat cum rapta, priuſquam eam reſtituat his, a quibus eandem rapuerat.ita Ioan. Maior.in. 4. diſtin.29.q. 2. contra Marti. de Magiſtris, in tracta. de temperantia. q. de raptu. Imo licet iure ciuili bona raptoris, quæ raptæ mulieri applicantur, ſi ipſa rapta nubat raptori, ea omnino amittat. authenti.de rapt.mulier, quæ rap.nupſ. tamen ne liber conſenſus impediatur, illa pœna omnino ceſſat canonica ſanctione. gloſ. in dicto.c. de puellis.quæ ſingul.eſt ſecundum Ioan. Lupi. in.c. per veſtras.3.notabi.§.20. num.8.vbi eam probat. & eandem ſequuntur. Abb. Areti.Feli.& Deti. nu.34. in.c. eccleſia.de conſt. Abb.in.c.1.de ſponſ. Frederi.conſi.36. Archidi.in.c.cum ſecūdū leges.de hæreti.in.6. Alexā.in.l. Seius Augerius.ff.ad.l. Falcid. Deti. in.l.nuptias.ff. de regul. iur. nume.11. quorum ratio eſt, ne timore amiſſionis bonorum, liber conſenſus ad coniugium impediatur. Nec lex ciuilis potuit hoc ſtatuere: vt modo diximus. Quo fit, vt falſa ſit cenſenda glo. in dicto.c.cum ſecundum leges. quæ dixit pœnam dictæ authē.etiam iure canonico procedere, & locum habere, quia lex ciuilis nō proprie pœnā infert contrahēti: ſed potius aufert lucrū, quod raptæ fœminæ ipſa lex dederat. quæ quidem.gloſ.ſingu. eſt ſecundū Abb. in.c.fi.de præſcrip.3.col. & ſequuntur eam. Ant.in.c.1.de ſponſ. & ibi Feli.ſibi contrarius.nume.15. Ioan.Lupi.in dicto.3.notab.§.3. nume.13. Ioan.Andre. Ancha.& Domi.in.d.c. cum ſecūdum leges. Anani.in cap.pe.de rapto. & Salice.in.l.vnica. C. de rapt. virgi. nu.12. Sed eorum ratio, quæ in tollendo lucro conſiſtit, fallit omnino, vbi lucrū iam abſq; aliqua conditione conſtitutum fuerat. quod alibi tractauimus. Hic enim bona raptoris ſine aliqua conditione, a lege ipſi raptæ deferūtur: & licet lex ciuilis prohibeat matrimonium inter raptā, & raptorem, in.d.l.vnica. illa tamen lex non adiecit pœnam prędictam huic prohibitioni: ſed ſimpliciter matrimonium prohibuit. Vnde non poteſt eadem ciuilis lex auferre in pœnam matrimonij contracti bona illa, quę abſq; conditione, raptæ detulerat. Præterea, cum iure ciuili ſit pœna illa ſtatuta iuxta prohibitionem matrimonij: ipſa autem prohibitio, iure canonum ſublata ſit, aq; abolita: rationi conuenit ipſam pœnam ceſſare, tanquam prohibitioni connexam.

Hic tamen aduertere oportet. Nam Hippo.a Marſi.in ſing. 589. ſcribit legē a laicis ſancitā, qua prohibentur pa
3 rentes dare filiabus dotem, certam, atque taxatam quantitatē excedentem, nullā eſſe, ex eo quod impediat libertatem matrimonij. quod ipſe non credo. Nullam enim pœnā dicta lex contrahenti matrimonium iniungit, nec prohibet contrahi coniugia: ſed ad rei publicæ vtilitatem parentibus occurrit, qui ſtudio tradendi filias in coniuges, maritis genere, & nomine, atque diuitiis, ſublimioribus, maria, quod aiunt, & montes promittunt. Hinc & inuictiſsimus Cæſar Carolus Hiſpaniarū Rex, anno. M. D. XXXIIII.

in

in comitiis Madricij habitis.c.101.le-
ge lata diffiniuit, quanta in his regnis
foret filiabus aſsignanda dos a paren
tibus.cui deciſioni plurimum conue-
nit,quod notat Feli. in.c.eccleſia ſan-
ctæ Mariæ.de cõſtit.nu.58.ſic & a Ve
netis ſtatutum eſt, ne quantumuis di
ues Patritiusvltra ſex millia ducatorũ
aureorum dotis nomine filiæ auſit da
re:vti refert Poſtellus lib. de magiſtra
tibus Athenienſium.cap.33.

Ex his etiam conſtat, non iniuria a
canonibus ſublatas eſſe leges Cæſa-
4 reas,ſecũdas nuptias, ſolutis primis,
variis pœnis punientes.c.cũ ſecundũ.
de ſecund. nup. adducta Pauli autori
tate:ex qua etiam conuincitur hæreſis
Montani, Nouati,& Cataphrygum
dicentium non eſſe licitas ſecũdas nu-
ptias:quibus & Tertullianus ad id ex
profeſſo ſcripto libello, de Monoga-
mia,audacter conſentit. Horunq; o-
mniũ meminit Auguſt.lib.1:de hęreſ.
nume. 26. &. 86. eos inter hæreticos
cõmemorans:quos & Hierony. exe-
cratur in Symboli explanatiõe ad Da
maſum. & in commentariis epiſtolæ
Pauli ad Titũ.c.1. & in epiſto.ad Mar
cellum.& Auguſt.lib.vno.de bono vi
duitatis. c.12.quam hæreſim etiã con-
uincit Alfonſus a Caſt.de hæreſi. ver
bo.nuptiæ.c.2. & Ioã. Arboreus lib.
4. Theoſophiæ.c.29. Libere enim nu-
ptias vidua contrahit: lex igitur, quæ
obid eam punit contra libertatem ma
trimonij eſt:& ideo minime valet. Ve
5 rum hoc intelligẽdum eſt de legibus,
quæ pœnam inferunt viduis, ad nu-
ptias feſtinantibus intra annum, ſeu
intra aliud ſimile tempus: cæteræ au-
tem leges, quæ ſtatutæ ſunt, nõ in pœ
nam ad nuptias feſtinantium:ſed fauo
re filiorum prioris coniugij, non cen-

ſentur a canonibus abrogatæ. ita In-
nocen.Ioan.And.Ant.Henr. & Præ
po.in.c.fina.de ſecund.nupt.gloſ.fina.
in.c.fin.2.q.3.Bar.in.l.1.C. de ſecund.
nupt.Vincent.Hercula.q.7.col.7.&
hanc opinionem fatentur eſſe cõmu-
nẽ Abb. &Prep.in.d.c.fin.Abb.in.c.
eccleſia.de conſtit.in rep.num.20.Fe-
li.nu.57.& Deti. ibi. nume.35. Sylua
nupti.2.lib.nume. 78. & Ioan. a Gar-
roni.in.d.l.1.C. de ſecund.nupt.ſuper
gloſ.fi.nu.23.& Cora. lib. miſcellan.3.
c.1. Qua in re cauendum eſt a Iacobo
Curtio, qui lib.3.coniecturaliũ cap.9.
nimis audax ciuiles leges quo ad pœ-
nas nubentium intra annum luctus,
abſq; vllo iure defendit. Imo ration-
ibus efficacibus dicebat Abb.in.d.cap.
eccleſia . quem ibi ſequuntur Areti.
Felin. & Deti.abſq; aliqua diſtinctio-
ne leges ciuiles, pœnas inferentes con
trahentibus ſecundas nuptias, iure ca
nonico omnino correctas eſſe. Sed cũ
a recepta ab omnibus ſententia non
ſit tutum recedere, ex ea infero. Pri-
mum, pœnas omnes in. l. 1. C. de ſe-
cund.nunp.contentas, atq; item.l.Re
gia.fin.titu.12.part.4.aduerſus fœmi-
nas,intra annum luctus contrahen-
tes,locum hodie,etiam in foro ciuili,
non habere ex. d. c. fina. cui conuenit.
Regia.l.5. titu.1.lib.5. ord.& Pragma
tica Sanctio Henrici Regis,inter hu-
ius regni leges, quas Pragmaticas ap
pellamus. Quo fit, vt fœmina intra
annum ſecundo nubens, minime amit
tat proprietatem, nec vſumfructum
bonorum, quæ ſibi prior maritus reli
quit.Quamuis dict.l. 1. contrariũ ſta-
tuerit:quam illationem in hoc peculia
ri caſu comprobat Ioan. a Garron. in
dicta.l.1. 12.notab.quæ omnia locum
habent, etiam ſi poſt mortem mariti

intra

intra menſem, vidua ſecundo nubat. vt Panormi. aſſerit in dict. c. fina. idem in. d. c. eccleſia. num. 20. Areti. & Feli. ibi. num. 57. & alij, quos refert Ioan. a Garro. in. d. l. 1. ſuperglo. nu. 24. quam uis in hoc contrarium teneant Bald. in dict. l. 1. & idem in. l. liberorum. §. 1. ff. de his, qui not. infa. & Corne. conſ. 21. in. 1. vol. col. 3. propter periculũ, quod inſtat ex cõmixtione ſanguinis primi, & ſecũdi mariti, ad certitudiné prolis.

Secundo ex dicta opinione, quam cõmunem eſſe diximus, colligitur fœ
6 minam filiorum tutricem, non petito tutore filiis, nec adminiſtrationis rationibus redditis, ſecundo nubentem iuſte puniri pœnis expreſsis in. d. l. 1. & in authé. eiſdem pœnis. C. de ſecund. nupt. quæ quidem iura canonibus ſublata non ſunt, ſecundum cõmunem, quam veram eſſe aſſerit in dicta auth. Ioan. a Garroni. nume. 7. Nicola. Arelaten. 1. reſponſ. de ſecund. nupti. Soci. conſi. 39. 1. volu. colu. 5. Imo dicta fœmina priuatur ſucceſsione filij, cui tutorem minime petiit ante ſecũdas nuptias, ſi filius inteſtatus moriatur. l. omnem. & Bald. ibi. C. ad Tertul. auth. de nup. §. ſi autem tutelam. Sed vt pœnæ locum habeant aduerſus ſecundo nubentes, oportet matrimonium ſecundum eſſe carnali copula conſummatum. not. Alberi. in. l. fœmina. ff. de ſenatori. & probatur in dicta. l. 1. & apertius. l. Regia. fi. titu. 12. part. 4. quo fit, vt minime placeat opinio Bald. in dicta. l. omnem. & conſi. 366. volu. 4. dicentis deciſionem dictæ. l. omnem. habere locũ etiã ante coitũ, & conſummationẽ matrimonij: licet Bald. ſubſcribat Soci. Iunior. cõſ. 8. vol. 1. nu. 4.

Tertio hinc apparet, etiã iure canonico procedere. l. fœminæ. C. de ſecũ.
7 nupt. qua cauetur, fœminam ſecũdo nubentẽ, reſeruare debere filiis prioris mariti, quicquid lucratiuo titulo ex bonis prioris viri acquiſiuit. Atq; idẽ in viro locum habet glo. Bar. & alij in dicta. l. fœminæ. quos Ripa ibi in principio. ſequitur. & Oldrald. conſi. 53. Detius conſil. 230. vbi hanc eſſe communem opinionem fatetur. & tradit late Ioan. a Garro. in. l. generaliter. C. de ſecund. nupti. nume. 9. quam etiam opinionem, lege lata, cõprobauit Regina Ioanna Caroli Cæſaris mater in. l. 15. Tauri. ad id etiam cõducit plurimum d. l. generaliter, quæ ſtatuit virum debere præſeruare filiis prioris coniugi, ſi ad ſecundum tranſierit, ea, quæ ad ipſum ex dote, vel ex bonis prioris vxoris peruenerunt. In quo idem dicendum eſt in acquiſitis ex legis diſpoſitione, ſi lucratiuo titulo alteri coniugi ex alterius bonis, deferantur: vt ſi lex deferat ſuperſtiti, ex bonis alterius cõiugis, aliquam patrem lucratiuo titulo, nullo habito reſpectu ad onus præcedẽs, id debet filiis prioris matrimonij reſeruari. Sicuti reſoluit Ripa in dicta. l. fœminæ. nu. 45. & Ioan. a Garroni. in dicta. l. generaliter. nume. 55. dicens id eſſe communiter receptũ. eiuſdẽ opinionis videtur eſſe Ioan. Lupi. in rub. de dona. §. 50. nu. 35. dicẽs ſecus eſſe in illis bonis, quæ lege Regia deſe
8 runtur ad coniugẽ, ex adquiſitis matrimonio cõſtante, quo ad dimidiam adquiſitorum partẽ. Hæc enim pars, & ſi lege deſertur, propter ſocietatem coniugalem defertur: & quia cenſentur dicta bona vtriuſq; coniugis induſtria, & labore adquiſita. quod in ſpecie Ripa aſſerit in dict. nu. 45. & 43. & idem Ioan. Lupi. in dicto nu. 35. & in l. 14. Tauri, dicens ſe ita reſpondiſſe de

iure

iure, priuſquam lex illa. 14. códeretur: qua tandem prædicta opinio compro batur. Tametſi Ioan. Fab. in authé. in donatione. C. dè donat. ante nupt. cótrarium in caſu dictæ. l. Regiæ dixerit. Ex quibus etiam conſtat. l. hac edicta li. C. de ſecund. nup. eadem ratione iure canonico non eſſe ſublatam: quod omnes paſsim fatentur.

Quarto, quáuis mariti defuncti hęredes, iure teneátur relictæ vxori, dotis bona immobilia ſtatim tradere: mobilia vero intra annũ. l. vnica. §. exactio. C. de rei vxor. act. not. in. c. 3. de dona. inter vi. & vx. quorũ mobiliũ fructus efficiũtur ipſorum hæredũ, nec tenentur ipſi reſtituere eos poſt anni dilatio nem cum bonis ipſi. iuxta gloſ. & com munem in. l. diuortio. ff. ſolut. matri.
9 glo. & cõmu. in dicto. §. exactio. quam optime reprobat Paul. Caſtr. in. d. l. di uortio. vbi Alexan. nume. 18. dicit eius opinionem verioré eſſe de iure. & Zaſi. eam defendit ſatis conſtanter lib. 2. ſingu. reſpon. c. 3. qui omnino legẽdus eſt aduerſus præfatam Docto. opinio nem. Interim tamen dum mobilia dotis non reſtituuntur, eſt aléda vxor vi dua ab hæredibus mariti, ſi ipſa non habeat, vnde poſsit ſeipſam alere. glo. ſic intelligenda in dicta. l. diuortio. in princip. ibi communiter recepta gloſſ. Bart. & cõmunis. in. d. §. exactio. quã opinionem eſſe cõmunem aſſerit Alexand. in dicta. l. diuortio. col. 5. & eam eſſe æquiorem dixit Abb. conſil. 39. 2. volu. tenent idem Cinus & Docto. in l. fi. C. de bonis mat. Zaſius in dicto. c. 3. in fine. quamuis Abb. in dicto conſi. 39. & Paul. in dicta. l. diuortio. teneant contrarium. Si tamen vidua intra annum ad ſecundum matrimonium tranſierit, hæredes prioris mariti, nec tenentur mobilia reddere intra annũ, nec alimenta præſtare. ſenſit Cinus in d. l. fi. Practi. Ferrarien. in forma libelli, quo vxor agit ad dotem. verſicu. ac etiá aliméta. & Iaſ. in. §. fuerat. de actio ni. num. 25. Ioan. a Garro. in rub. C. de ſecund. nup. nume. 41. pœna. 17. quorum opinionem ego minime probarem, ſi maritus hic ſecundus eſſet pauper, nec haberet bona, vnde poſſet vxorem alere. quo caſu, vel debét hæredes alimenta vxori præſtare, vel ei dotem reſtituere. Hinc ſubinfertur, quod quamuis dicto caſu, quo tenentur hæredes mariti alere vxorem viduam, etiam teneantur ei dare veſtes viduales, ac lugubres, etiam precioſas. l. verbo victus. ff. de verbor. ſignific. Ang. in. l. decreto. C. ex qui. cauſ. infa. irrog. Angel. Areti. in. d. §. fuerat. ad finem. attenta perſonarum, & regionis qualitate. Imo ſi hæredes veſtes has viduę vxori dederint, caſu quod dare minime tenentur, donaſſe ei eas veſtes, præſumũtur, pro tempore viduitatis. Alex. in. l. is, qui quadringéta. §. fin. ff. ad. l. Falcidi. ad finem. Nec incumbit viduæ probatio conſuetudinis deducendi has veſtes, ex viri præmortui hæreditate. Sed illius tantum conſuetudinis, ex qua viduæ his, vel illis veſtibus ſolent lugere maritos. ita explicat Anto. Capicius in Neap. deciſ. 26. Verum ſi fœmina intra annum luctus nubat, reddere tenetur has veſtes ipſis hæredibus. Notat Ioan. Lupi. in rub. de donatio. §. 11. nume. 8. & ante eum notauerant Bald. conſ. 478. 5. vol. & Campe. in tracta. de dote. 2. part. q. 56. Et licet Campe. ac Ioan. Lupi. de precioſis veſtibus loquantur: idem in aliis dicendum eſt: quia Bald. indiſtincte loquitur. & expreſsim de omnibus idẽ ſcribit

bit. Alexã.in.d. l.is, qui quadringẽta. §.fi.in fin.& Ioan.de Garro.in rub.C. de secund.nupt.nu.43. pœna.18.

Quinto, eadem principali distinctione præmissa apparet iure canonico minime esse correctum id, quod iure ciuili est statutum.in.auth.cui relictũ.C. de induct. viduit.tollen.& in auth.qd locũ.C.si muli. secund. nupt.vbi probatur, legatũ a marito vxori factum, si vidualem vitam egerit, vel donec secundo nupserit, amitti ab vxore, si secundo nubat. Nam conditio cœlibatus, ac viduitatis, & si reiiciatur ab vltima voluntate in his, qui nondũ cõiugium contraxerunt.l.sed si hoc.§.fina.cum sequen. ff. de condi. & demõstra. in his tamen, qui iam primas nuptias contraxerant, non reiicitur.l. 2. C.de indict. vid. tollen. notat Ioan.de Garro.in rubri. C. de secund. nupt.9. pœna.& idem in.l.1. super glos.nume. 23.C.eo.quod comprobatur, quia honestum est a secundis nuptiis abstinere.cap.fina.31.q.1.l.hæc conditio.ff.de condi.& demõstra.vbi hoc notat Soci.& optime Coras. libro miscellan.3. cap.1. Nam & ex secundis nuptiis anima prioris mariti cõtristatur. authen. de non elig. secund. nub. fœmi.§. per speximus.& authenti. de nupt.§. quæ vero.in.2.fitq; iniuria filiis prioris mariti. vt in.d. §. perpeximus. probatur. Hinc & Plutarchus.in Problem. Roma.Problem.105. scribit, fœdum esse viduis, multis præsentibus nubere: cum secundæ nuptiæ sint tristes, atq; lugubres. Ex quibus infertur, vxorẽ, cui maritus legauit mille, si caste vixerit, secundo nubentem legatum amittere, licet caste viuere is dicatur qui vitam cõiugalem elegit.cap. Nicena.31. distinct. Thom.22.q.151.art.1. Sic etenim hanc illationem asserunt Angel. & Alex.in.l.mulier.§.eum proponere tur.ff.ad Treb.idem esse dicentes, si dicta conditio adiecta sit ab aliquo filio præmortui mariti: secus vero si a patre alioue extraneo, qui nõ esset prioris viri consanguineus, filiæ, vel alteri fœminæ, sub dicta cõditione legatum fiat: tũc enim nõ amittit fœmina illud legatum, etiam si nubat, secundũ eosdem.quorum distinctio cõmunis est. vt testantur Claudi. in dic.l. mulier.§. cum proponeret.& Ias.in.l.fi.col.fin. C.de in dicto vid. & Ioan.a Garro.in rub.C.de secũd.nup. n.98:& eã sequitur Tiraquellus in.l. Boues.§. hoc sermone.numer. 149. de verb. significat. multa de secundis nuptiis adducens. quamuis Barto. in dicto.§. cum proponeretur.indistincte teneat, legatum vtcunq; a marito factum vxori, si caste vixerit, minime amitti ab vxore, etiam si contrahat secundas nuptias. Cuius opinionem defendere conatur Hippoli.sing.577. scribit tamen Angel.in dict.§.cum proponeretur. minime caste viuere eam fœminam, quæ tertio nupserit: idem Barba.consi.17. volumine.2.Parisi.consi.260.volum. 4.quorum opinio non aliter mihi placet, quam si referatur ad maritũ, vel eius filios dictam clausulam proprio testamento adiicientes.

EX. CAP. SEQVENTI.

1 Verba nõ esse necessaria præcise ad matrimoniũ cõtrahendũ:sed sufficere signa.

2 Signa exteriora esse omnino ð essentia matrimonij.

3 Anuli traditio àn consensum coniugalem præ se ferat?

4 Tacens,& præsens consentire videtur matrimonio,ab eius parente, ipsius tacentis nomine contracto.

5 Cohabitatio coniugalis, adducta Romani Pontificis dispensatione, scienter contingens, matrimoniũ, quòd nullũ erat, validum efficit.

6 Non refert, quis prius interrogetur in coniugali contractu, vir an fœmina.

7 Mutuum consensum in matrimonio requiri, qualiter intelligatur.

8 Procurator habens mandatum ad id speciale, nomine alterius potest matrimonium contrahere.

9 Procuratore, & eo, cùm quo contrahendũ est coniugium, ignorantibus eius mandatum reuocari potest.

10 Procuratoris mandatũ ad matrimoniũ cõtrahẽdum, etiam iuratum, si reuocetur, matrimonium non potest contrahi.

11 Procuratoris mandatum ad contrahendũ matrimonium, tacite, non tantum expresse reuocatur.

12 Procuratoris mandatũ ad renunciandũ beneficio ecclesiastico, & si reuocari possit: hæc tamẽ reuocatio, licet tacite fiat, est ipsi procuratori denuncianda.

Cap. 4. Qualiter consensvs exprimatvr.

ADHVIVS Materiæ cognitioné scire oportet: num verba sint necessaria, de substantia huius coniugalis contractus? Et glos. in c. tuæ. de sponsali. videtur dicere verba esse præcise necessaria, in valentibus loqui: at in his, qui loqui nõ possunt, exteriora sufficere, signa. ex quibus cõiugalis cõsensus exprimatur, qd probare videt text. in d. c. tuæ. & id antiquiores quidam sequuntur: quos Henr. ibi refert colũ. 1. Verius tamen est, etiam in valentibus loqui, verba non esse præcise necessaria: sed satis esse consensum exprimi per signa. Nam si de substantia matrimonij essent verba, etiam in mutis matrimonium minime daretur.

Siquidem substãtia nõ mutatur ex accidentibus. Et tamen mutus cõtrahere matrimonium potest. cap. cum apud. de sponsa. Igitur de substantia matrimonij non requiruntur verba. Sic glos. a prima opi. recedere videtur in dict. cap. tuę. vbi hoc notant Hosti. Anto. Cardin. Abb. & Præp. atq; ibidem optime Ioan. de Imo. in rep. col. 7. Abb. in. c. ex part. nume. 8. & 28. de rest. spo. glos. in. c. sufficiat. 27. q. 2. Palud. in. 4. dist. 27. q. 2. art. 3. & ibi. Ioan. Maior. q. 1. Florẽt. 3. part. tit. 1. c. 19. §. 1. Areti. consi. 13. colum. 2. vbi hanc opinio. asserit esse communem. idem profitetur Sylvest. verb. matrimonium. 2. §. 7. Abb. in dicto. c. tuæ. & Nicolaboeri. decisio. 1. num. 18. & Galiau. in. l. 1. in princ. colũ. penul. ff. de verb. obliga. vbi Ioan. Crot. & alij id testantur. ac post eos Socin. Iunior cõsil. 29. volu. 2. colu. 2. Nec Thom. contrarium asserit: tametsi ab aliquibus pro prima opinione citetur. Is enim. d. distin. 27. q. 1. art. 2. dicit, verba requiri, signa tamen verbis æquiualere. Ex quibus tex. in dicto. c. tuæ. dum dicit, verba esse necessaria: intelligendus est, id est, vtilia, quo ad certiorem probationẽ consensus: non quod alia probatio nõ sufficiat: sed quia ista probatio ex verbis certior est. ita Imol. ibi. col. 7. & est de mente Abb. Vel exponi potest verba, id est, signa exprimẽtia consensum necessaria sunt: inter quæ, verba obtinent principatum. secundum Syluestrũ in dicto. §. 7. Ex his etiam notandum est ad essentiam matrimonij exigi exteriora signa: cum sit sacramẽ
2 tum: atq; ideo requirit signum exterius sensibile. Palud. in dict. distin. 27. quæstione prima articul. 2. & Sylvest. dicto. §. 7. Nam qd Ioan. Maior. in. 4. distinctio. vigesima sexta. quæstio. 1. ad. 3.

ad.3.scribit matrimonium constitui posse absque signis exterioribus, ex interiori cõsensu, si per Dei reuelationem, ille interior consensus vtrique constaret: ad diuinam reuelationé expectat. Nec alias dici potest matrimonium, etiam si interior cõsensus vtriusq; ad coniugium concurrat, quod Hostien. Henric. & Docto. in dicto. cap tuæ. fatentur.

Hinc deducitur ratio ad glos. quam ibi dicit singul. Abb. in cap. penult. de sponsa. vbi scribit matrimonium contrahi ex eo, quod fœminę consensum coniugalem exprimenti, vir ipse anu-
3 lum tradiderit. Id enim signum consensum coniugalem in viro exprimit, præmisso fœminæ consensu, verbis expresso. & hanc opinionem sequuntur. Doct. ibi communiter. Traditur equidem anulus in pignus matrimonij contracti, sicuti arra solet tradi in pignus contractæ venditionis. Vnde deductũ est verbum, subarrare. Atq; ille anulus, in matrimonij contractu, signum præfefert, illo pignore corda maris, & fœminæ coniungi: & ob id quarto digito sinistræ manus infertur, quod ibi vena sit ad ipsum cor tẽdens. Sic Isidorus. in cap. fœminæ. 30. quæsti. 5. hoc explicat, & idem ex Appione in Aegyptiacis adnotauit Gellius libr. decimo cap. decimo. Macrobi. libr. 7. Saturnal. cap. 13. Virgil. Polydo. de inuertor. rer. lib. secundo. cap. vigesimo primo. Plinius item lib. 33. cap. 1. quo argumento, inquit, etiam nunc sponsæ anulus ferreus mittitur: isq; sine gemma. Et licet gloss. in cap. tenor. de re iudicat. singul. secundum Abba. ibi. & is simil. in cap. fina. de desponsa. impube. velint per anuli subarrationem matrimonium præsumi. q; verum esse contendit Aretin. consilio 13. colu. 3. id tamen locum habet, vbi ab altero contrahentium præcesserũt verba coniugio apta, & sequuta est subarratio. vt. asserit dicta glos. in cap. penulti. & notat Abb. in dicto cap. finali. cuius opinio magis cõmunis est. notat idem Imola in dicto cap. tenor. vel quando est consuetudine indictũ, vt in matrimonio anulus detur, certa signatis forma: & sub illa daretur, ac fieret anuli traditio. glos. in dicto cap. fœminæ. 3. quęstione quinta. Abb. & communis in dicto capitu. finali. vbi hanc distinctionem exacta diligentia Henri. ex Hostien. & aliis autoribus, scripsit. & nouissime Paris. consi. 55. numero quadragesimo tertio. & cõsilio. 60. columna. vltim. volumi. 4.

Secundo infertur matrimoniũ ve-
4 re contractum censeri, si parẽtibus filiorũ nomine expressum coniugalem consensum præstantibus, ipsi filij præsentes tacuerint. tex. in cap. primo. §. fina. de despons. impu. in. 6. Consensus enim ille paternus expresim pstitus, filio presente & tacẽte, signũ exterius inducit, quo filij consensus ad matrimonium exprimitur. Hoc autem ex parentum contractu a iure præsumptione quadam inducitur. Nec habet locum in aliis extraneis. gloss. in dicto cap. tuæ. Abb. in cap. ex parte. de restitutio. spoliat. Ioã. Andr. & Docto. in dicto cap. 1. §. fina. Henric. in. cap. 1. de desponsa. impub. Ioan. de Imol. in dicto cap. tuæ. colum. 12. vbi Præp. col. pe. hanc opinionem asserit esse cõmunem. quam etiam sequutur Abb. colũ. 3. & Feli. in. cap. nonne. de præsumptio. & Hippo. singul. 147. etiam si a filiis nullũ aliud signum exterius processerit. Sylvest. verb. matrimonium.

2.quæſt.7.& prædicti Docto.idem di cere videtur. Vnde falſa eſt gloſ.in dicto.§.fin.verſi.ſponſalia.quæ in extra neis idem, quod in parentibus aſſerit.

Tertio, ex præmiſſa concluſione de ducitur veritas.glo.in.c.nõ debet. ver ſi.de cętero.de cõſang.ex qua ego col ligo matrimoniũ cõtractum expreſſo
5 conſenſu, qui tamen nullus eſt, ob im pedimentũ aliquod iuris humani effi ci legitimũ, ſi adducta principis facul tate ad contrahendũ illũ, vir, & fœmi na ſciẽter in eodẽ cõiugio perſeueraue runt quo ad carnale cõmerciũ. Ex hoc enim videnť exhibere nouũ cõſenſum & validum ad coniugiũ, per illa ſigna exteriora.quá opi. Abb. & Docto.ibi approbát cõmuniter.& pro ea eſt tex. in.c.proproſuit. &.c.fi. de cõiu.ſeruo. vbi ex Bern.gl.notať, ex coitu carnali tempore idoneo ſcienter ſubſequuto, matrimoniũ præſumi, ſi prius con ſenſus verbis expreſſus: ſed ꝓpter aliquam cauſam nullus præceſſerat. Sicut ex copula poſt ſpõſalia ſubſequuta matrimonium præſumitur. hanc etiam opinio. aſſerit eſſe communem Ferdi. Loazes præſul Ilerdenſis in tracta.de matrimo. dubio.12. numer.14. Ex quo ſubinfertur declaratio ad glo. in.c.1.de eo, qui dux.in matri.dicẽtem nouum conſenſum eſſe neceſſarium, vt vir, qui viuẽte prima vxore cum ſecunda hoc ignorante contraxit, mortua prima coniungiũ cum ſecunda cõtraxiſſe dicatur. idem ibi notant Ioan. Andre.& Doct. cõmuniter. ac Bald. Nouel.in tract.de dote.parte.11.§.hactenus.nume.18.& probatur in.c. veniens.eod.titu. & hanc opinionem communem eſſe fatetur eam ſequutus Pariſ.conſ.52.col.1.vol.4.qui ſequentem intellectum addit, colũ.2. Satis enim erit tacite aliquo ſufficienti ſigno nouum conſenſum præſtari. Nempe ſi vir, & fœmina ſcientes primam vxorem mortem obiiſſe, in coniunctione, & cohabitatione perſeuerent. quo in caſu exigitur ſcientia in ipſa fœmina ante hanc coniunctionis perſeuerantiam. Oportet enim ipſam ſcire priorem vxorem iam mortuam eſſe, & ſic primum matrimonium ſolutum fuiſſe. quemadmodum in dicto. c.1. Hoſtien. Præpo. & alij explicant. pro quibus glo. facit, quæ ſimilẽ notat cõcluſionem in dicto.c.fi. de coniug. ſeruo.

Hæc autem expreſsio cõſenſus cõiugalis non refert a quo incipiat, a vi-
6 ro, an fœmina quáuis honeſtũ ſit fœminá prius interrogari. tex. ſic paſsim intellectus in.c.pe.de ſpõ. & in.c.licet. de ſpõſ. duo. Poſſet enim contingere, qđ fœmina requiſita a viro, vt eũ acciperet in coniugẽ, reſpõderet: accipe tu me prius in vxorẽ, ac demũ ego te accipiam in virum. At cum vir eam expreſſe vxorem accepiſſet, poſſet ipſa fœmina ipſum virum irridere, ac libere refragari. Nec erit ex hoc matrimonium qđ apertiſsimi iuris eſt. & conſuluit in hac ſpecie Ludouic. Gozadi. conſ.77. Nec eſt neceſſarium vtriuſq; conſenſum eodem tempore exprimi, licet mutuus conſenſus ad cõiugium exigatur.c.tuæ.de ſponſa. Satis enim
7 eſt eundem conſenſum præſumptiue concurrere: veluti ſi quis cõſentiat prius, ac demum illo conſenſu non reuocato: ſed tacite durante, conſentiat alter, etiam, ex interuallo: efficitur enim tunc matrimonium, ſecundum Maior.in.4.ſentent.diſtinct.27.quæſti.1. colum.2.gloſ.& ibi Præpo.in cap.dilectus.de ſponſa.idem Præpo.in cap.penul.eo.titu.& Sylueſt. verb. matrimonium.

num.2.quæſti.6.Hoſti.in dicto.c. penul.& ibi Card.& Henr.colum.2. per tex.inſignem in.c. vltim. de procurat. in.6.quorum opinio cõmunis eſt, vt aſſerit Alexand.in.l.ſi ſtipuler. in fine. ff.de verb.oblig. & id manifeſtum eſt in conſi.4.num.8.inter conſilia Zaſij volu.2.quo in loco autor primum intellectum, qui ſtãtim ſequitur ad Abba.opinioné verum eſſe oſtendit:atq; hæc ipſa quæſtio late ibi diſputaſ conſi.2.3.&.5.& in effectu cõmunis aſſertio recipitur:quam ita explicat Pariſi. cõſ.55.vol.4.nu.15. Tametſi Abba.in dicto cap. dilectus. dicat contrariam opinio. eſſe iure veriorem, atq; idem ſentiat Antoni.conſ.64.colum. ſecũda ad finem.quorum opinio procederet, ſi interuallum foret longum inter primam, & ſecundá conſenſus ex preſſionem text.ita cõmuniter intellectus in.l.1.§.1.ff.de verbo.bligation.Haberet etiam locum, quando is, qui conſentit, credit eum, qui prius conſenſerat, non pœnituiſſe:cum tamen pœnituerit. Nam licet ille primus poſt præſtitum conſenſum ab altero conſentiat, non eſt matrimonium. quod Antoni.notat in dicto conſi.& Felin. in cap.ex parte decani.de reſcript.nume.11. pulchre Ancharr. in conſ. 228. cum duobus ſequentibus. & poteſt hoc notari ex gloſſ.in cap.fina. de coniug.ſeruo.& ex cap.veniés.de eo, qui dux.in matrimo. Hoſtien. & Præpo. in cap.1.eodem tit. Et hæc quidem locum habent, vbi præſentes contrahere volunt matrimonium.

Sed inter abſentes conſtat matrimonium contrahi per procuratores. c.fi.
8 de procurat.in.6. in quo plura notãda ſunt. Primum, mandatũ exigi ſpeciale ad contrahendũ cũ certa, & expreſſim deſignata perſona.gloſ. ab omnibus recepta in.d.cap.fi.text.in.l.generali.ff.de ritu nupt.not.optime Abba. in.c.in cauſis.de electi. colum.6. idem conſ.114.2.volmi. Nec refert, quibus verbis hunc contractum procurator concipiat: an ipſe contrahat abſentis nomine, an pronunciet verba in perſona abſentis. Nempe ſi dicat. contraho tecum matrimoniũ nomine Titii:andicat, Titius te vxorem accipit, me interuntio, vtcunq; enim cõtrahatur, matrimonium eſt. Bart. quem ibi alij approbant in.l. qui bona. §. ſi alieno. ff.de dam.inf. Alex.cõſ.149.5.vo.col. penul. Tametſi rectius contrahatur ſecundo modo, quam primo. ex Bal. in l.vnica.§.ne aũt.C.de cadu. tollen.co. pe. Abb.in.c. ex parte.in.2. de cõuerſ. coniug. Franc.& Domi. in dicto capi. finali Sylueſt. verbo. matrimonium. 5.quæſt.ſi.Hic enim procurator nuncius cenſeri potius debet: cum hic actus non cadat in procuratorem.

Secundo adnotandum eſt minime valere matrimonium cõtractum per
9 procuratoré, ſi tempore, quo procurator contrahit, is, qui ei mandatũ dederat, iam id reuocauerat, procuratore etiam, & eo, cum quo cõtrahit, ignorantibus. tex.in.d.c.fi.in fine. quem putat ſing. Feli. in rub. de ſponſ. col.5.

Ex quo infert Domi.conſ.33.col.pe. quem ſequitur Ludo. Gozadin.con-
10 ſi.77.matrimonio cõtracto inter conſanguineos, ſub conditione, ſi Papa diſpenſauerit, coniugium illud impedire, ita, vt adueniente diſpenſatione Papæ, nullum ſit matrimonium, ſi alter, etiã altero ignorante reuocauerit conſenſum, qué prius preſtiterat. Procedit vero hæc ſecunda concluſio, etiá ſi is, qui mándatum dederit iurauerit,

id non reuocare.glo.in.d.c.fi. vbi eam sequuntur Docto.& est singul. secun dum Soci.consi.58.3.vol. quam dicit esse auream Feli.in.c. si diligéti. col. 6. de for. compe. atq; sing.Ias.in.l.fi non sortem.§.si centum. col.3.ff. de cõdic. inde.sequuntur eam Abb.Feli.nume. 12.& Deti.nu.7.in.c.cum accessissent. de consti.idem Deti. in.c. ad nostram. de cõfirma.vtili.vel inut.Roch.Curti.de iurepatro.verb.honorificũ.q.12. & Feli.in.c.ex parte decani.de rescrip. num.12.quæ tandẽ opinio quo ad matrimonia ita frequẽter recipitur, vt minime sit in dubium reuocanda.

Tertio est notandum non esse necessariam mandati reuocationem expressam, sed tacitam sufficere:vt si is, qui
11 mandatum dedit, ante contractum matrimonium ex primo mandato, dederit secundum mandatum ad contrahendum cum alia,tex.in.ca. si duo. de procurato. in.6. atq; idem dicendum est, si ante contractum matrimonium à procuratore,is, qui mãdatum dederit, cum alia matrimonium contraxerit, etian ignoráte procuratore. quod Abb.tenet in.c.in causis.d elect. colũ. 6.vbi fortius asserit, electionẽ factam à canonicis, qui alteri eligendi potestatem dederũt, præferri electioni factæ postmodum ab illo compromissario, etiam ignorante.quo fit, vt quamuis clemen.1.de renunciatio. statutum sit, reuocationem mandati ad renuncian dum beneficio ecclesiastico nihil prodesse, nisi mandatario nota fiat: tamẽ si is, qui mandatum dederat, priusquam mandatarius eo vtatur, renũtiauerit, etiam mandatario ignoráte, prima renunciatio secundæ est præferenda:cum ex ea etenim vacet beneficium,non potest ex secunda vacare. hoc idem asserit Roma. consi. 342. & Feli.in.c.ex parte decani. nume.16. de rescrip. Blasius Aurioli. in additionibus ad Guiliel.de Móte Laud.& Philipp. Probus, in additionibus ad Ioan.Monach.in.d. c. fin. quorũ opinio dubia mihi videtur in renunciatione beneficiorũ: quia reuocatio tacita mãdati, quæ fit constituendo alios procuratores, est etiam deducenda ad mandatarij scientiam.glo.in.d.cle.1.de renũtiat.vers.quomodo libet.& ibi Cardi.q.5.quam.glos.& alias rationes ad hanc sententiá adducit Barb.cõs.48.in 4.vol.hanc vltimam opinionẽ, quam & ego teneo, liberrime pfessus. quo non relato Philipp. Prob. sibi parum constans idem asserit in rub.de renunciat.in.6.col.8.& Ioan.de Selua.in tracta.de benef.3.part.q. 16.in fi.Nec Roma.est pro contraria opinione: solum enim asserit beneficium semel vacans ex vna causa,non posse ex alia absque noua collatione, vacare: At hic nos negamus, vacare ex prima renunciatione.Id vero quod Abb. notat, & si dubium sit, nam & Inno. ibi contrarium dixit, concedi tamen potest:cum ibi non sit ita reprobanda variatio. sicuti in casu dictæ clemen.1.

Quarto circa eandem cap. fi.conclusionem, idem dicendum credimus in matrimonio, quod per epistolam cõtrahendũ erat, ex glos.memorabili in c.nec illud.30.q.5.notat Felin. in dict. c.ex parte decani.nume.10. Repetunt late Zasius, ac plures alij Doct. in eadem controuersia disputátes cons.2. 3.4.&.5.volu.2. Parisi.cons.55. volu. 4.colu.1.&.2. Corasi. lib.3. miscellan. cap.4.vbi tradit, an per epistolam matrimonium probetur? quibus omnibus addo quęstionẽ huic proximam, & similem,

& ſimillem, diſcuſſam a Carolo Ruino conſi.6.nume.7. volu. 1.quam diligenter oportet perpendere ex autoribus per eum nuncupatim citatis.

EX. §. SEQVENTI.

1 Verba, quæ ſufficiãt ad matrimonium cõtrahendum.
2 Verborum communis ſenſus, qualitas, & conditio perſonarum, attendenda ſunt.
3 Matrimonium cõtrahitur frequenter per interpretem.
4 Verba hæc, volo cõtrahere tecũ matrimoniũ, an efficiant ſponſalia de preſenti?
5 Verba iſta, habeo te in vxorem, an matrimonium inducant?
6 Verba hæc non habebo aliã in vxorẽ, niſi te, quo pacto ſint intelligenda?
7 Negatiua oratio ex ſe ipſa nihil affirmat.
8 Dictio, niſi, qualiter ſit explicanda.
9 Intellectus ad l. Titia. §. finali. ff. de manumiſsis teſtamento.
10 Intellectus ad l. quibus diebus. §. quidam Titio. ff. de cõditionib⁹, & demõſtratio.

§. PRIMVS.

QVAE autem verba ſufficiãt ad matrimonium cõ
1 trahendum, plane conſtat hoc canone. Verba præſentem coniugalem conſenſum exprimentia, matrimoniũ ſignificant. text. in.c.penul.de ſpõſ.cuius hæc eſt cõmunis interpretatio. Si quis enim fœminæ dicat, accipio te in vxorẽ, fœmina vero ecõuerſo reſpõdeat, & ego te in virũ accipio, matrimoniũ cenſetur ibi contractũ. Idẽ eſt, ſi viro dicenti, accipio te in meã vxorẽ, reſpõdeat fœmina, placet. Verum non minima eſt inter noſtrates cõtrouerſia, quibus verbis præſens cõiugalis cõſenſus exprimatur. Illud tñ primo aduertendũ eſt, in dubio quam ſignificationẽ habeant verba prolata, communem ſenſum eorum accipiendũ fore. cap. ex literis. in.1. de ſponſa. & comprobratur ex.l. Labeo. ff. de ſupel. legat. gloſ. notãda in.l. librorum. §. quod tamẽ Caſsius. ff. de leg.3. quæ aſſerit cõmunem ſenſum verborũ, præualere ppriæ dictio
2 nis ſignificationi. Bartol. in.l. talis. in princ. ff. de leg.1. Bald. in. l. lege. C. de legit. hæred. dicẽs ſermones prolatos vulgari lingua, iuxta vulgarẽ ſenſum eſſe intelligendos. notat Anto. Burg. in rub. de emptio. & vendit. columna finali Iaſ. in. l. ſi auiæ. colu. fina. C. de ſucceſs. edict. gl. in. c. nõnulli. verſ. diætas. de reſcript. & hoc ipſum in cõiugali contractu notat Ioan. in ſũma confeſſo. lib. 4. titu. 2. q. 4. In quo etiam attendenda eſt loquentium qualitas, & conditio. c. ſolitæ. de maiorita. & obedien. Abb. conſi. 78. in ſecundo volumi. columna. 2. late Franſc. Niconitius in rubric. ff. de noui operis nuntiatio. num. 196. ex quibus.

Primo infertur matrimonio contracto per interpretem, quod fieri poteſt
3 glo. cõmuniter aprobata in.c. ex literis. in. 1. de ſpõſ. tex. in. l. 1. §. fi. ff. de verbo. oblig. cui dari debet fides integra: cum fuerit electus cõmuni contrahentium conſenſu. Bart. & alij in. d. §. fi. ſi aliquod incidat dubiũ ex eo, quod alter cõtrahentiũ dicit, ſe nõ intellixiſſe verba interpretis, in illa ſignificatione ad cõmunẽ ſenſum recurritur. ita probat. text. in. d. c. ex literis. Imo & ſi ſine interprete Galla, & Hiſpanus verba apta cõiugio pronunciarẽt, vt iudicemus inter eos matrimoniũ contractũ fuiſſe, ad actus inter eos ſubſequutos vel ab eis premiſſos, deueniẽdum eſt. an ex cõmuni vſu illi actus ſint coniugales. Abb. in. d. c. ex literis. Pal. in. 4. ſent. diſtin. 27. q. 2. art. 3. concluſ. 3.

Secũdo hinc constat, contracto cõiugio inter duos eiusdem idiomatis, si alter contédat verba prolata accepisse in sensum distinctum a matrimonio, cõmunis illorum verborum sensus erit considerandus. ex sententia omnium. in dicto cap. ex literis. Atq; erit exemplum: si contrahentium alter dicat, promitto te in vxorem habere, donec terra cooperiat oculos meos. Est enim hic sermo intelligẽdus, iuxta communem sensum, id est, donec moriar: non autem donec ipse viuus terra cooperiam oculos. Eruntq; obuia mille exépla similia. vides igitur quãti momenti sit communis verborũ intellectus? Hinc etiam consuluit Felix Maleolus in tract. de matrimo. volu. 9. non cõtrahi matrimonium his verbis: nunquam te derelinquam.

Sed quid dices, Num hæc verba vólo cõtrahere tecum matrimonium significent præsentem coniugalem con
4 sensum? Et si verbũ volo, in his, quæ a sola volũtate loquẽtis pendent, adiungatur infinitiuo designáti initium actus, eiusq; suspẽsionem, erit cõtractus sponsaliorum. vt volo cõtrahere, volo ducere te in vxorem. ita Ioan And. & Abb. quorum opinio est magis communis in dict. c. ex literis. Sylu est. ver. matrimoniũ. 2. q. 9. Matthę. de Afflictis in consti. Neapo. libr. 3. titu. 19. col. 2. In qua decisione refellẽda est opinio Ioan. in summa cõfess. lib. 4. tit. 2. q. 4. & Astensis libr. 8. tit. 3. q. 7. dicentium isto casu nec esse sponsalia contracta. Sic ex diametro auertenda est Card. sentẽtia in dicto. cap. ex literis. asserentis per dicta verba cõtractum esse verum matrimonium. Cuius opinio posset sane intelligi, si dicta verba forent prolata deliberate, & ad interrogationẽ alterius. ex mente Barto. in. l. gerit. colu. 3. ff. de adqui. hæred. vel quando præcessisset tractatus de matrimonio contrahendo. Cardi. in cle. vnica. de consang. q. 20. vel si cõmunis vsus loquendi hanc significationẽ matrimonij receperit. ex eodem Card. in dict. c. ex literis. Sin autẽ verbum volo adiungatur verbo prænotãti exequutionem actus perfecti, & sic matrimonij exercitium cẽsetur matrimonium contractum. vt volo te habere in vxorem, volo te tenere vxorem. isti enim actus præmittunt contractũ matrimonij, & ideo illa verba matrimoniũ præseferunt. in quo conuenire vidẽtur Doct. in. d. c. ex literis. vbi Hosti. & Abb. hoc tenẽt. & Sylu. in. d. §. 9. Henr. in. c. ex parte. de spons. quod quãuis sit dubiũ ex his, quæ dicentur in. q. sequenti: id tamẽ est apud omnes in confesso, matrimoniũ contractum censeri, quando verbum volo adiungitur rei. exemplum. Volo te in vxorem. idq; sensit Bald. in. l. 1. col. 2. C. de summa Trini. Doct. in. l. serui electione. §. fi. ff. de legat. 1. & in. l. in vẽdentis. C. de contrahen. emptio.

Solet etiá dubitari, an matrimoniũ sit contractũ illis verbis: habebo te in vxorẽ, iuro, seu promitto, quod te ha
5 bebo in vxorẽ. Et ex. c. ex parte. d̃ spõ. probari videt̃ matrimoniũ his verbis contractũ esse, & ibi. gl. cõmu. recepta eandem opinionẽ asserit. Qui etenim consequẽs vult, antecedẽs illi præmissum velle videtur. l. illud. ff. de adqui. hæred. c. prætera. de off. deleg. Is ergo qui habere aliquá in vxorẽ promittit, cum ea matrimoniũ modo cõtrahere ostendit. idem profitetur glo. c. si quis diuinis. per tex. ibi. 30. q. 5. in principio idem tenẽt Abb. & Deti. in. c. iurauit.

de

de probatio. col.1. & esse hanc opinio nem communem constat ex Abb. & Præp.in dict.cap. ex parte. & fatetur expresse Hadria.in. 4.sent.q.13. de matrimo. Sed Magist.in.4.senten. distin. 28.c.2.tenet in hoc cõtrariũ. cuius opinio probat̃ ratione. Verba enim, quæ proprie competunt contrahendo matrimonio, si pronuncientur in futuro tempore, inducunt sponsalia, secundum Palud.in.4.distinct.27. q.2. arti. 4.cõclus.4.ergo & ista, cum in futuro tempore pronuncientur, non designant matrimonium. Et præterea illa verba, habebo te in vxorẽ, intelligi possunt vera omnino esse, quamuis modo non habeam te in vxorem, vt cõstat:ergo non sunt necessario referenda ad matrimonium, præsenti consensu contractum. Ego autem tunc præsentem consensum coniugio pręstitum esse, opinor, quando ex verbis prolatis cõsensus is de præsenti necessario sequitur. At in hac quæstione is consensus non sequitur necessario:igitur matrimonium non est. Quo fit vt Hadria.in.4.senten.q.13. de matrimonio a frequẽtissima nostratũ sententia discedat Magistrum sequutus.in qua sententia antiquiores quidam Canonistę fuerũt: nępe Hugutio. & Laurenti. quos Henri.refert in dicto cap. ex parte.idem insinuat Angel. in authen.quib.mod.nat. effic.legit.§.fina. collat 6. Ex quo ad text.in dicto.c. ex parte. respondetur, ibi ex illis verbis, ab hoc tempore, & similibus cõsensum futurum ad præsens tempus deduci. Vnde illum text.ad hác quæstionem notare, rationi non cõgruit. Nec obstat ratio:qui enim vult id, quod sequitur censetur, omnino velle id, qd præmittitur necessario illo tempore, quo consequens exequutioni tradẽdum est. Vnde qui habet aliquam fœminam in vxorem actu, præmittit se cum illa matrimonium contraxisse. Nõ sic ille, qui præsenti tempore actu non habet, sed habere promittit in futurum. Item quamuis sic promittens statim teneatur illam habere in vxorẽ: si tamen non habeat, matrimonium non est. quod pulchra ratione Hadri. comprobat. licet optime sequeretur hæc argumentatio. tenetur statim eam habere in vxorem, ergo statim tenetur cum ea cõtrahere: ex quo spõsalia tantum probantur, non matrimonium. His tandem & aliis, quæ Hadrian. adducit communis opinio nõ applaudet. quæ & si vera foret, locũ nõ haberet, vbi post verba spõsaliorum, hæc subiicerentur, ita concepto cõtractu: promitto ducere te vxorẽ, ac te habere in cõiugem. Verba enim subiecta ex precedentibus intelliguntur. l.fina.§.cui dulcia.ff.de vino, triti. & oleo leg.c.sedes.de rescript.cle.2.de procurat. Vnde hæc sponsalia, de futuro iudicáda sunt. ita Hosti. Abb. & Præp.in.d.c.ex part. Roma.sing. 338. Deti.in.c.iurauit.de probat.col.1. Alexan.de Imo.cons.152.vol.5. Nam qui ita contrahit, promittit cum illa fœmina matrimonium contrahere, & eo contracto illam coniugali affectione tractare.

Verum hoc in tractatu perplexa valde existimatur quæstio illa, an per hæc verba non habebo aliam in vxorem,
6 nisi te:sit contractum matrimonium, an sponsalia? Et esse matrimonium asserũt Ioan. Andr. Card. Abb. & Præpo.in dicto cap. ex parte. Alexand.de Imol.consi.152.volumi.5.Sylvest.verbo matrimoniũ.2.quæstio.10. Barba.

consi.6

consi.6. primo.volu.colum.4.Iason, & Curtius Iunior in.l. actione. C.de transaction. 2. colu. quorum opinio communis est, teste Præp.in dict.cap. ex parte.quibus suffragatur ratio illa, quod dictio, nisi, precedentem negationem sequuta, affirmat, quod ponit:at si sequatur affirmatiuam, id negat.l.si eum.§. qui iniuriarũ.ff. si quis caut.vbi Bart.l.actione. C. de transactio.l.feriatis.C.de feriis. Henr. optime in cap.de quarta.de prescriptio.& notatur in cap.inter alia. de sentẽ. excom.Rursus Gaspar Cald. Anto. & Zochus in dict.c. ex parte.negant per dicta verba matrimonium contrahi, sed tantum concedunt, sponsalia esse contracta. His accedunt Cepola. cõsi.ciuili.1.col.3. Altia.in.d.l.actione.ex tex.in.l.si sterilis.§.pe. ff. de actio. empti.vbi qui ,pmisit non vendere equũ nisi Titio, quanuis teneat actione ipsi Titio vendere:tamen si alteri vendiderit, hæc venditio valet. Sed ille tex.refelli in nostra quæstione potest. Siquidem licet absolute promisisset rem vẽdere Titio, non ex hoc esset facta vẽditio. At in hac quæstione, si absolute promisisset illam fœminam habere vxorem, esset matrimonium cõtractũ: si illi stamus assertioni, quam in præcedenti quæstione communem esse diximus. Obstat tamen fortiter opinioni Ioan. Andr. & sequacium tex.in.l. Titia.§.fi.ff.de manumi.testa.dicens, his verbis. Onesiphore, nisi rationes reddideris, liber ne esto, potius adimi libertatẽ, quã dari. Quia rationibus nõ redditis, liber Onesiphorus esse non potest, nec ab herede manumitti, redditis vero rationibus, potest manumitti ab hærede: non tamen censetur manumissus ex testamento, quia dictio, nisi, subsequitur negationẽ potentiæ: vnde ponit rationibus redditis manumittẽdi facultatem.ex interpretatione Bart.ad illum text. quæ communis est, & eam sequitur Henric. in dicto cap. de quarta. Docto in dicta. l.actione. His igitur nostræ quæstionis verbis potius adimi, quam præstari consensus videtur. Hinc Hadri. in 4.quæst.12.de matrimo. asserit prędictis verbis matrimoniũ minime contrahi, sponsalia vero contracta censeri, quando verba ita conciperẽtur: nõ habebo aliquã in vxorem, nisi te, nõ ducam aliquam in vxorem, nisi te. & subdit nec sponsalia contracta censeri, si ita dictum fuerit. non habebo aliam mulierem in vxorem, nisi te. Quę differentia, si communis verborum sensus, vt dixi, accipiendus est, nihil ad hanc rem conducit. Idcirco illud adnotandum est, orationem negatiuã nihil
7 asserere, nec ponere ex se ipsa, nisi aliquid extrinsecus addatur, iuxta dialecticorũ traditiones. Si enim quis promittat non alienare domũ extra familiã non promittit se omnino alienaturum intra familiã: nec ponit hæc negatiua oratio quidquã ex se ipsa. Item si Cæsar promittit nõ gerere hoc anno bellum, nisi contra Turcã, nõ promittit ex hac oratione se gesturũ hoc anno bellũ cõtra Turcã. Sed tũc dictio, nisi, resoluitur in cõditionem hoc pacto. Si bellũ gesturus est hoc anno Cę
8 sar, illud promittit gerere contra Turcam: non tamen promittit pure illud gerere.ita intelligẽdus est.tex.in. dict. l.si sterilis.§. penul.ff.d actio.empt. Is enim, qui promisit nõ vendere equũ, nisi Titio, cẽsetur promisisse, se illum equũ venditurũ Titio, si eum vendere ei libuerit:non tamen promisit pure vendere

re vendere. Sed & si fundum ita vēdi dero inquit lex illa, vt nulli alij quam mihi eum venderes, actio eo nomine ex vendito est, si alij vēdideris. Nec refert, q̄ iurisc̄ōsultus vtatur dictione, quam, nos vero loquamur de dictione, nisi: cum idem sit dicere, non vendā domū hanc, nisi tibi: & non vendā dómum hanc alij, quā tibi, adnotante Laurenti. Valla. lib. elegant. 3. cap. 54. & probatur in. l. cōsulta diualia. C. de testament. Nec circa illius. §. penulti. intellectū libet hic immorari: quem tamen tradit Lodoui. Gomez. in. cap. 1. de cōsti. in. 6. numero. 107. & 91. idem Gomez. in princ. de actio. nu. 7. post Ias. ibi. Ex adiectione vero extrinseca potest oratio negatiua aliquid asserere & ponere: quæ quidem res exēplis manifeste constabit. Homicidium hodie cōmissum est, & nullus, nisi Ioannes illud cōmisit: igitur Ioanes illud homicidium cōmisit. Sic, promitto vēdere hanc domū, & nō alij quam tibi: ergo promitto vendere domū tibi. Promittit Cæsar hoc anno gerere bellum, & non contra aliquem, nisi Turcam: ergo promittit gerere bellū hoc anno contra Turcā. Nec valet isthæc collectio, nullus nisi Socrates currit: ergo Socrates currit. Cum igitur dictio, nisi, subsequitur negatiuā oratio nem, tollit illā in casu excepto: nihil tamen asserit ex propria vi ac natura negatiuæ orationis, nisi aliquid extrinsecus affirmatiue additū fuerit, aut sub intellectum ex materia subiecta: quidquid aliter rem hanc diffinierint Ias. & Gomez. in dict. princip. d̄ actio. 2. col. vnde deducitur intellectus ad reg. peccatum. de regu. iur. in. 6. nam dum in ea dicitur, peccatum non dimitti, nisi restituatur ablatum: non statim sequitur, ablati restitutione facta peccatum dimitti: sed id aperte intelligitur, facta restitutione: non esse locum illi negatiuæ orationi precedenti dictionem, nisi, sed potius dimitti peccatum modo alia contingant, quæ ad peccati remissionem necessaria sunt. Sic dū in eisdem iuris canonici regulis scribitur. Peccati venia non datur, nisi correcto: cum appareat ex natura rei peccati veniam cōcedi vere correctis, manifestissimum est, dictionē, nisi, ibi affirmare, & ponere, quod præcedens oratio negauerat: nec hoc ex propria vi, sed ex materia subiecta: & id maxime ea ratione procedit, quod regula illa loquatur de remissione peccatorum, quæ remitti a Deo constat: & tamen non nisi correctis: ergo correctis datur peccatorum venia.

Rursus ita libet argumentari: actio aliquid est, & nihil aliud quam ius persequendi in iudicio quod sibi debetur: igitur actio est ius persequendi in iudicio quod sibi debetur: vnde hæc negatiua, quę ex natura rei prę̄mittit affirmationem, ponit omnino, atq̄ ita intelligēdus est tex. in principio de actioni. Item peccatum dimittitur quo ad proximi iniuriam: & tamē non dimittit̄, nisi restituatur ablatū: ergo facta restitutione omnino peccatū quo ad proximi iniuriam dimittitur. ecce qua ratione oratio negatiua nihil ponat ex se ipsa: nisi aliquid extrinsecus addatur, vel expressim, vel ex materia subiecta, & natura rei.

Ex quibus audacter opinor, nec matrimoniū, nec sponsalia, per verba supra concepta contrahi. Tota nāq̄ oratio negatiua est: eaq̄ hunc sensum habet: promitentē contracturum matrimoniū cum illa fœmina, seu illam habiturum

biturũ in vxorem, ſi coniugalem vitã promittens elegerit: nõ tamẽ promittit ſe abſolute coniugalẽ ſtatũ electurum: eritq; promiſsio ſponſaliorũ ſub conditione, ſi cõiugalẽ vitam promittẽs elegerit. Poterit tamẽ cõtinere, atq; in cœlibatu viuere, nec reus erit fractæ promiſsionis. quod Palud. aſſerit. in. 4. diſt. 27. q. 1. arti. 1. col. 2. dicens ex oratione negatiua nõ contrahi ſponſalia. & ſubdit exemplũ: non ducã aliam in vxorem niſi te. quo fit, vt nec matrimoniũ, nec ſponſalia abſolute contrahãtur his verbis: nolo aliã in vxorem, niſi te. cõtra Ioan. Brune. in tracta. de ſponſ. cõclu. 13. Secundo, ſubinfertur matrimoniũ contrahi his verbis: contraho matrimoniũ & non cum alia, niſi tecum. Sic etiam erũt ſponſalia. Ducam vxorem, & non aliã, niſi te. Atq; ꝓmiſſa noſtratiũ opinione, cuius meminimus in præcedẽti quæſtione, ſi dixero: habebo vxorẽ, & nõ aliã, niſi te: erit cum illa cõtractũ matrimonium. Quibus ita diſcuſsis exacte poteſt Docto. cõtrouerſia explicari. Hinc & ipſe Adria. fatetur, eſſe ſpõſalia cõtracta, ſi dicatur: promitto contrahere matrimonium, & non cum alia, niſi tecum.

Tertio ex eiſdem ego deduco intellectum ad text. in. d. l. Titia. §. fi. vbi verba illa: liber ne eſto Oneſiphore: ita accipienda ſunt, vt omnino ſublata ſit hæredi facultas dãdi libertatẽ Oneſiphoro: & ſic potẽtia, vt Doct. aſſerũt, illa oratione tollitur, nõ actus. Aliter enim verba illa vana forent: cũ eis etiã non prolatis, liber Oneſiphorus non eſſet quod Bald. animaduerit. in. dict. cap. cum acceſsiſſent. de conſti. Dictio ergo, niſi, ibi adiecta cõditione, ita, inducit, vt liber Oneſiphorus eſſe non poſsit, niſi redditis rationibus: liberve ro eſſe poſsit, ſi rationes reddiderit. Hæc autẽ cõditio vtilis eſt teſtãti, qui voluit rationes reddi ab Oneſiphoro, pœna adiecta ſeruitutis perpetuæ. Sic tandẽ defendendus eſt cõmunis illius. §. intellectus. Et ſi Riminal. in dict. l. actione. negligẽter eum defendat. qua in re non placet, nec recipiẽdus eſt Altiati ſenſus, dum lib. 5. paradox. c. 4. contendit, redditis rationibus Oneſiphorũ liberum fore, & verba illa teſtamenti eſſe referenda ad actũ: ratione per eum adducta, quam prius ſubtilis Riminal. excogitauerat. in d. l. actione. Eodem pacto nõ eſt admittendus Stephanus in Necyomãtia iuris, qui, dialogo. 52. Magico carmine, Scæuola iuriſconſulto, ab inferis euocato, vt illius. §. propriũ, ac germanũ ſenſum oſtẽderet, exiſtimat, redditis rationibus Oneſiphorũ liberũ ex teſtamento fore. cuius opinio ex eo etiã corruit, quod inducta ad diminutionem non poſſunt augmentum operari. Sic ergo verba illa teſtantis inducta ad adimendam libertatem minime poſſunt manumiſsionem dare. qua ratione nouiſsime Nicola. Bellonus. libro ſecundo. ſupputatio. cap. 17. præter cõmunem opinionẽ defendit, Oneſiphorũ redditis etiã rationibus liberũ nõ eſſe. hanc tamẽ rationem prius ſcripſerant Dinus in regu. peccatum. de regu. iur. in. 6. & Benedict. a Plumbino in dict. §. vltimo. l. Titia.

Quarto hinc apparet, non contemnenda interpretatio ad dict. l. Titia. §. vltimo vt non procedat, quando oratio aſſertiua libertatis premiſſa foret illi negatiuæ orationi. Nempe ſi teſtator dixiſſet. Oneſiphore liber eſto, & niſi rationes reddideris liber ne eſto. Tunc enim redditis rationibus liber

omnino

omnino esset Onesiphorus. l. si quis ita libertatem. §. finali. ff. de statu liber. sentiunt Iason & Altiat. in dicta. l. actione, ex illa oratione assertiua libertatis: quæ redditis rationibus manet in sua propria significatione, & libertatem confert.

Quinto, ex hoc apparet verus sensus ad. l. quibus. §. quidam Titio. ff. de conditionibus. & demõstrationibus. vbi per illa verba, hæres meus ne des Titio centum, nisi mater mea morietur, cõditionale legatum est: & mortua matre debetur: ex eo enim procedit, quia ante illam orationem præmissa fuit oratio assertiua, quę cẽtum illa dederat Titio ex legato. Sic enim dixit testator: cẽtum lego Titio, & subdit, hæres meus ne des Titio centum, nisi mater mea moriatur.

EX. CAP. SEQVENTI.

1 AEtas conueniens reipublicæ ad matrimonium contrahendum.
2 AEtas ad matrimonium iure canonum necessaria.
3 AEtas à canonibus requisita ad matrimonium malitia præueniri potest: atq; inibi declaratur quid sit hæc malitia.
4 Infans an possit matrimonium contrahere, malitia præueniẽte ætatem. vt Hosti. existimat?
5 Proximus pubertati quis dicatur, in matrimonio, cæterisq; actibus?

Cap. 5. De ætate ad matrimonium requisita.

QVA ætate cõueniat reipublicę matrimonium cõtrahi, quave cõtrahi id possit, vt valeat, plurimũ distat. Et philosophi varie scribũt de ęta te qua cõuenit marẽ & fœminã matrimonio cõiũgi. Marẽ etenim fere in tri-

ceſimo ætatis anno, fœminã vero pubescentem decimo quarto anno, posse decimo quinto nuptiis copulari, auctor est Hesiodus, cuius carmina Ioan Stobœus adducit sermone. 69. multo diligẽtius quam Ludoui. Cœli. li. lect. Antiq. 15. c. vigesimo. Aristo. autem. lib. 7. Politicorum. cap. 16. admonet, marem esse coniungẽdum cum fœmina paulo ante tricesimum septimum annum, fœminam vero in decimo octauo. cui subscribit Andr. Tiraq. in legibus conub. l. 5. ad finem. Canonibus tamen ad matrimonij vinculum ętas diffinita est duodecim annorum in fœmina, & quatuordecim
2 in viro. cap. puberes. c. attestationes. cap. cõtinebatur. cap. ex literis. de desponſ. impuber. l. quęsitum. l. in spõsibus. vbi glos. ff. de sponsa. l. mulierem. ff. de ritu nuptia. Qua in re extant pulchra verba Macrobij. lib. 1. in somni. Scipionis. cap. 6. is inquam, de puero sic loquitur. post annos autẽ bis septem ipsa ętas necessitate pubescit. tũc enim moueri incipit vis generationis in masculis, & purgatio fœminarum. Ideo & tutela pueris, quasi virile iam robur, absoluitur, de qua tamẽ fœmi nę propter votorum festinationẽ maturius biennio legibus liberãtur. Hactenus Macro. qui votorum festinationem appellat, quam nos dolicapacitatem, aut maliciam ętatem supplẽtẽ dicimus. Alias etiã rationes huius legalis discriminis inter marẽ & fœminã, ipse Macro. notat lib. 7. Satur. c. 7. Verum ante dictã ętatẽ prohibetur a canonibus carnalis cõiũctio, ne post modũ dubitetur de matrimonij valore, ppter maliciã, quæ forsam aderat, & supplere ætatem poterat. tex. in. c. 2. & ibi Abb. & Prep. de despõs. impub.

Hęc

Hæc tamen ætas a canonibus diffinitur, quia tũc præsumitur quis habilis ad copulã, & ad consensum coniugalem. quod colligit̃ ex dict.c. puberes. vbi.glo. finalis hoc notat. Tamen dũ subdit ille tex.puerperã dici illam, quæ parit in puerili ætate, receptũ hoc non est, apud Latinos Iurisconsultos qui puerperam appellant quãcunqꝫ fœminam, quæ recens est a partu.l.illa vernam, quæ recens est a partu.ff.de verb.signifi.vbi Alba optimus.ff.de verb.signifi.vbi Altia.dictionis originem deducit. Igitur si quis etiam post decimunquartũ annum habilis nõ sit ad copulam, matrimoniũ contrahere nõ potest: interim tamen dum id legitime cõstat, matrimonium iudicandũ est, atqꝫ expectandum est tẽpus aliquod, ex quo possit colligi, illum inhabilem esse ad carnalem coniunctionẽ.c.laudabilem.de frigid. Sic ergo is minor expectãdus est, donec cõstet ipsum non ex debili ætate, sed ex frigiditate, natura ipsa, esse omnino impotentẽ: alioqui infirmus, qui debilis est, illo tempore matrimonium contrahere non posset: quod falsum est. Vnde matrimoniũ contractũ a maiori quatuordecim annorũ, & si tunc nõ possit carnaliter cum fœmina cõmisceri, nec generare valeat, nihilominus tenet. ita Hostiẽ. Ioan. Andre. Card. & Henr. in.d.c. puberes. primã opinionẽ.glo.ibi sequuti. Ange.verb. matrimonium.3.impediméto.16.§.6. Sylvest. ver.matrimoniũ.5.q.7. & est opinio cõmunis secundũ Abb.in.d.c. puberes.qui eam asserit æquioré esse. licet cõtrariã veriorem esse opinetur.

Hinc patet ætatẽ hanc a canonibus
3 requisitã malicia supleri, vt probatur pluribus canonibus, sed potissimũ in cap.de illis, in.2. de desp. impub.c.puberes.cap.fi.eo.tit. Malicia vero ista in

duobus cõsistit, in discretione scilicet, ad consensum coniugalem intelligendum, & in potẽtia ad carnalẽ copulã. atqꝫ hæc malicia ob id prudẽtia appellatur in.d.c.fi. & probãtur hæc in glo. cap.d illis.verb.malicia, & verb.copula.ibi idẽ notant Innoc. Abb. & prep. Regia.l.6.titu.1.part.4. potentia vero ad copulã probatur, etiam si inter cõiuges copula nõ fuerit præmissa, si ipsa ab alio fuerit cognita, & ipse cũ alia fœmina carnale cõmercium habuerit. glo. & Doct.in.c.1.§.1. de despon. impub.in.6.quam cõmuniter esse receptam fatetur Præpo.in. dict.cap. de illis Item ex aspectu, aliisqꝫ verisimilibus signis: vt ibi notãt Inno, Abb. & Præpo. Allegans tamen impuberem cum fœmina aliqua copulam carnalem habuisse, probare debet actũ copulæ, qꝫ si probare copulam velit, ex eo qꝫ fœmina cohabitans cũ impubere reperiatur corrupta, oportet probare illã impuberi traditã fuisse virginẽ, & tẽpore cohabitationis cũ eo, corruptã reperiri, secũdũ Domi.cõs.24.col.4. sentiunt Hosti. & Præp.in.d.c.de illis. Ex quibus satis colligi potest, non sufficere ad coniugiũ inter impuberes potentiã ad copulam, nisi discretio ad cõsensum coniugalẽ cõcurrat pro quo text. adest insignis.in.cap.continebatur. de desp.impube. vbi ex cõmuni intellectu probatur, copulã ibi a Roma. Pontifice perpẽsam fuisse in proxima pubertati, ex eo quod discretio ratione ætatis proximæ pubertati præsumat̃: vnde ex ætate proxima pubertati præsumitur discretio, & prudẽtia: nõ tamen præsumitur potẽtia coeundi. Sic econuerso ex nixu coitus præsumitur potẽtia, nõ tñ discretio. tex.in.c.attestationes. cuius alibi meminimus. de desp.

impub.

impub. Imo ipsa copula satis potentiá arguit: non tamen discretionem. vt in dict. cap. continebatur. Nec cõsensus expressim præstitus cum discretione, idest, iuxta ipsam pubertatẽ arguit potentiá coeundi, nisi nixus præcesserit. vt in dict. ca. attestationes. Ex quibus etiam subinfertur, proximum ætati, matrimonium contrahere non posse, nisi in eo præsumi possit coeundi potentia. text. in. c. ex literis. de despõs. impub. ibi, cõpleat. & rursus ibi, peruenerit. Nec mihi placet Hostiẽ. opinio. in. d. c. puberes. dicentis infantem, qui sit potens ad coeundum, posse matrimonium contrahere. Nam cum cõsensus sit etiam necessarius, non efficit matrimonium copula: igitur, nisi in illo infante adesset discretio maxima, non esset iudicandum matrimoniũ ex potentia coeũdi. ita Abb. in. d. c. continebat.

4 not. Præp. in. d. c. puberes. vbi ipse Hosti. fi. col. hoc ipsum explicat & cõprobatur ex dcisione eiusd. Abb. in. c. 1. de delict. pueror. Raro tamen contingit coeũdi potẽtia infantibus: imo nec maioribus septẽnio ante duodecimũ ætatis annũ. tametsi. gl. in sum. 20. q. 1. meminerit pueri, qui cũ esset nouẽ annorũ nutricẽ imprægnauit. ex autoritate Diui Gregorij, qui id narrat. lib. 4. dialogo. c. 19. testatur etiá Hieron. in epistola ad Vitalẽ presbyterũ, se audisse, puerũ quendá in decimo anno grauidam fecisse eius nutricẽ: vbi subdit, Salomonẽ in decimo anno genuisse Roboam. Achaz etiá in anno ætatis vndecimo Ezechiá procreasse, idẽ scribit: referunt aliqua ex his Ludo. Cælius lib. 8. lect. antiq. cap. 8. Ioá. Igneus in. l. 1. §. impubes. num. 9. ff. ad Sylláni. & And. Tiraq. de iure maritali. l. 5.

Cæterum, quia ad hanc rem cõducit

5 plurimũ scire, quis dicatur proximus pubertati: notandũ est, proximum pubertati eum dici, qui annũ decimum & dimidium peregerit, si sit masculus fœmina vero proxima est pubertati, si nonum annum cum dimidio cõpleuerit. gloss. in. §. pupillus. inst. de inut. stipul. & in. l. pupillũ. ff. de reg. iur. quas esse cõmuniter approbatas asserit Ias. in. l. properandum. §. & si quidem. C. de iudic. Soci. in. l. 1. §. adipiscimur. ff. de adquir. poss. Areti. in. dict. §. pupillus. Deti. in dicto. l. pupillum. & probantur Regia. l. 8. titulo. 31. part. 7. Sunt alij, qui, quo ad delicta illum esse proximum pubertati, opinantur, cui ad ętatem perfectam sex tantum menses deficiunt. Bald. in. l. excipiuntur. ff. ad Syllanni. quẽ Ias. sequitur in authẽ. sacraméta puberum. nu. 15. C. si aduers. vend. idem Ias. in dict. §. & si quidem. Alij eandem hãc opinionẽ vltimá sequũtur non tantũ in delictis: sed & in alijs quibuscũq; actibus. gl. in. c. attestationes. & in. c. cõtinebatur. de desp. impub. probat text. in. l. notantur. ff. de excusat. tutor. notat Zasius. q. 2. de Iudæis. late. Ioá. Igne. in. l. 1. §. impubes. ff. ad Syllani. quam opinionem in coniugali contractu dicit esse communem. Ioan. Staphilæus. in lib. de literis Grati. & Iusti. fo. 74. His taméomissis arbitrio iudicis opinor relinquendum fore, quis dicatur proximus pubertati. Hoc enim iudex arbitrabitur ex discretione pueri, & ex aliis circũstantiis cõtingentibus. ita Faber. in. d. §. pupillus. Saly. in. l. impunitas. C. de pœnis. Anani. in. c. 1. de delict. puero. Anto. in. c. attestationes. in fine. Abb. & Præp. in. c. cõtinebatur. de despõ. impub. Deti. in. d. l. pupillũ. col. 2. Hoc taméarbitriũ iudicis, ante illam ætatẽ, communi

cõmuni opinionẽ diffinitã, nõ eſt paſſim exhibendum: imo iudex, qui ante illam ætatẽ arbitrari debet, puerũ eſſe proximum pubertati, maximis adducendus eſt cõiecturis, & cautiſsime id aget, ac tãdem raro. At poſt illã ætatem, non exiget iudicis arbitrium, ita vrgentes coniecturas: ſat enim erit aliquot mediocria ſigna perpendere, ex quibus arbitretur, puerum eſſe proximũ pubertati. Illum vero puerũ, cui ſex tãtum menſes ad ætatem perfectã deerunt, audacius, ac leuioribus argumentis, proximum eſſe pubertati arbitrabitur. Ex his omnino falſa eſt gloſ. in cap. 1. de delict. puero. quę tex. dicẽtem puerum doli capacem, puniendũ eſſe, intelligit, in pucro ſeptenni. Ad illius tamen text. intellectum legendus eſt Deti. in. l. fere. ff. d regu iur. & Hippoli. in. l. ſi quis te. C. de ſicariis.

EX. CAP. SEQVENTI.

1 Matrimonium contrahi non debet ab exiſtenti in peccato mortali, cõtractum tamen tenet.
2 Periurus matrimoniũ cõtrahere nõ debet ſi tamen cõtrahat, tenet contractus.
3 Excommunicatus, ſi contrahat matrimonium, valet ipſe contractus, idẽ de profeſsione religionis ab eo facta.
4 Inceſtus crimen, quo pacto matrimonium impediat.
5 Homicidium presbyteri, an impediat matrimonij contractum?
6 Interdictum eccleſiæ, vel iudicis an irritũ faciat matrimonium, poſt prohibitionẽ contractum.
7 Clandeſtina coniugia an teneant, quaq; ratione prohibeantur?
8 Clandeſtinum matrimonium, an ſit peccatum mortale?
9 Intellectus ad conſtitutiones, excommunicantes eos, qui contrahunt clandeſtina coniugia.
10 Clandeſtinum matrimoniũ, quod dicatur.
11 Clandeſtinum matrimonium, etiam ſi probetur legitime, non præfertur ſecundo,

in facie eccleſiæ contracto.
12 Clandeſtinum matrimonium, dato aliquo impedimẽto, prolẽ illegitimam reddit nõ obſtãte vtriuſq; parentis bona fide.
13 Clericus, qui interfuit coniugio clandeſtino, qualiter puniatur.
14 Suſpenſus ab officio, an ſit ſuſpenſus a beneficio?
15 Epiſcopus, an poſsit ſuſpenſionis pœnam tollere, propria diſpenſatione?
16 Suſpenſio ad tempus, finito tempore: tollitur, abſq; abſolutione: ſecus eſt in excõmunicatione.
17 Lex Taurina. 49. defenditur.
18 Inferior, qui legẽ principis tollere nõ poteſt, addere tamen pœnas legi ſuperioris, optime poterit.
19 Vſurarum crimen poteſt per leges ciuiles puniri.
20 Lex regia de vſuris, defenditur.
21 Lex Tauri. 49. rurſus in praxim deducitur, & varie intelligitur. & num. 22.

Caput. 6. De his quæ MATRIMONIVM impediũt.

EX HIS quæ hunc contractũ illicitũ reddũt quędam ſunt quæ impediunt matrimonium contrahendum: non tamen diſſoluũt illud, ſi cõtrahatur. Quædã, & ſi ante contractũ cõtingẽtia illud omnino impediręt, & contractũ irritũ facerẽt: poſt illum tñ accidentia, nõ dirimuũt matrimoniũ. Quædã vero ita impediũt, vt cõtract⁹ matrimonij nullus ſit ipſo iure. Et prima quidẽ varie ꝓponi poſſunt. Nã exiſtẽs in mortali crimine, nõ poteſt abſq; nouo peccato matrimoniũ cõtrahere. Tractat enim indecẽter ſacramẽtũ hoc maximũ. autore Floren. 3. par. tit. 1. c. 19. §. fi. cui accedit egregi⁹ Doct. Mart. Nauar. in princ. de pœnit. diſt. 5. in. 6. par. gl. n. 33. & 39. idẽ comprobat Coloni. Conciliũ. tit. de matrim. c. verbum.

bum.& per totũ illum matrimonij tra ctatum differés, religiose tractandum fore hoc sacramentum. Et tamen con tractum matrimoniũ ab eo, qui mortali peccato est irretitus, valet: quod passim receptum est, nec cuiquam dubium videtur. Item contra iuramentũ
2 a periuro matrimonium cõtractum, firmum est. c. de illis. de sponsa. aptior text. in. c. sicut. eo. tit. glo. in. c. mulieri. de iureiur. glos. in. c. fi. de procurato. in 6. cuius & nos meminimus. in. c. 4. huius secundæ partis. Actus etenim spiritualis, cuius laicus capax est, contra iuramẽtum factus valet. notat Imol. in. c. dilecto de præbẽd. Alex. Imolensis. consil. 16. col. 2. vol. 3. idem Imol. in cap. cum contingat. de iureiur. nu. 81. Deti. in cap. cum accessissent. de const. nu. 6. Imo etiam actus spiritualis, qui in laicum cadere nõ potest, factus contra iuramẽtum validus est. Abb. in. d. cap. dilecto. vbi dicit hanc esse communem. Alexã. in. l. stipulatio hoc modo. 4
col. 3. ff. de verb. oblig. idẽ asserit eam sequutus Altia. in. d. c. cum contingat num. 180. idem Selua. in tract. de benefi. 3. pa. q. 27. licet in hoc vltimo Inno. in dicto cap. dilecto. teneat cõtrarium. quẽ sequuntur Imol. & Deti. in dictis locis. Alex. in. d. consil. 16. Anto. in. c. cũ. M. 2. col. de cõst. & decisio Rotæ in antiquis. 140. per text. in. d. c. dilecto. cui conãtur respõdere qui cõmunem sentẽtiã approbãt. quod hic altius dis-
3 putare non vacat. Sic etiam matrimoniũ cõtractũ ab excõmunicato validũ est. tex. in. c. significasti. de eo, qui duxit in matri. quã pol. per adult. sing. secundũ Franc. in. c. decreuit de hæret. in. 6. eundẽ in. c. 1. col. 3. de excep. eod. libro. Feli. in rub. de spons. col. 5. quẽ tex. ad idem valde commẽdat Io. Maio. in. 4. sent. dist. 29. ad finem. notat glos. in. c. illud. 95. dist. & in cap. alma mater. de sent. excõmuni. in. 6. versi. sacramentis. probat & hoc optimẽ. text. in. c. cũ illorum. de sent. excõmu. vbi professio facta ab excõmunicato omnino valida est. quod Abb. ibidem notat, & post eum Feli. dicẽs eum text. sing. esse atq; idem Feli. in. c. fi. col. 2. de except. idem probat Abb. in. c. veritatis. de dolo & contu. nume. 35. idem in. c. ex publico. de conuers. coniug. Etiam si excõmunicatus per rescriptum principis, ab eo impetratum tempore excõmunicationis, profiteatur religionẽ. Hæc enim professio valida est. secundum Ludo. Gomez. in. c. 1. num. 32. de rescrip. in. 6. contra Feli. in dicto cap. cum illorum. & in dict. cap. fin. cuius opinio quo ad effectum professionis falsa est.

Secũdo, matrimonium prohibetur ob crimẽ incestus, cõmissum cum affini. c. 1. c. ex literis. de eo, qui cog. cõsan. vx. sue. c. qui dormierit. 32. q. 7. nõ tantum quando quis carnale cõmercium habuit cum consanguinea vxoris, verum etiã, quando cognouit carnaliter fœminã illam, cum qua habet publicæ honestatis iustitiæ impedimentũ. Hoc tamen vltimo casu prohibitio tantum fit durante vita alterius delinquentis. c. duo pueri. de despons. impub. Contractũ tamen matrimonium firmum est, etiam vtroq; casu, non obstante dicta prohibitione. glos. in. c. 2. de pœnit. & remis. Regia. l. 14. & 13. tit. 2. part. 4. Qua in re illud adnotandũ est, ob crimẽ incestus cõmissi cum propria consanguinea, non prohiberi coniugium. Tho. in. 4. dist. 34. q. 1. arti. fina. Florentin. 3. part. titu. 1. cap. 16. §. 4. Silvest. verb. matrimo. 7. impedimento. vlti. & Alfonsus a Castro lib. 1. de potesta.

legis pœnalis.c.7.ad finẽ. contra Angel.in Sũma.verb.incestus.& Regiã.l. 13.tit.2.part.4.& Abb.in.c.1.de eo qui cogno.consangui.vxor.vbi hoc sensit per text.in cap.si duo viri.35.q.6.

Tertio, si quis clericũ presbyterum occiderit, in pœnam prohibetur matri
5 moniũ contrahere: tamen si contraxerit, tenet cõtractus.text.ita glo.& Docto.cõmuni sensu intellectus.in.c. presbyterũ.de pœni.& remis.Reg.l.14.tit. 2.par.4.Sic spõsus prohibetur cũ alia, quã sponsa, cõtrahere matrimoniũ:& tamen si contrahat, matrimonium tenet. vt cõstat ex his, quæ prima huius operis parte adduximus.cap.5.

Quarto, coniugiũ contrahi non debet contra prohibitionem iudicis: ta-
6 men si contrahatur, valet contractus. text.in.c.1.cũ aliis.de matri.contracto cõtra interdi.eccles. Idem erit, si cõtra prohibitionem legis, aut Romã. Pontificis, quando illa prohibitio habet tẽporalem, non perpetuã, causam prohibitionis.glo.in.c.tua.de sponsa. duor. vbi Abb.idem Abb.in cap.ad dissoluẽdum.de desponsa.impub. Domi.consil.33.col.5.per cap.fina.de matri. contract.contra interd. eccles.notat Deti. in cap.2. colũ.2.de testi. notat & glos. insignis in cle.1.versi.inhibentes.de iure patro.quam Alexand.Imolens.cõmendat in.l.1.col.2.ff. de lib. & posthumis.dicit solẽnem Ias. in.l. nõ dubium. C.de legib.num. 18. dicit tamen Deti. in dicto cap.2.hoc esse speciale in matrimonio.quod dubium est ex prędictis. Fit autẽ separatio matrimonij ita contracti, ad tempus in pœnã.glos.in.d.c. tua.quã dicit ordi.Feli.in cap.pe.col.5. de cõstitu.Hinc patet, matrimoniũ ex legis prohibitione lite pendẽte cõtrahi nõ debere.c.tua nos.de spõs.duo.c.cũ apostolica.de spons.tamẽ contractũ tenet.tex.in.d.c.cum apostolica.iuxta cõmunẽ eius intellectũ. nisi cõtrahẽs crediderit primũ matrimoniũ, super quo litigatur, validũ esse: tunc enim esset defectus cõsensus ita Abb.in.d.c.cũ apostolica. cuius mentionẽ egimus parte hac secunda, vbi tractauimus, quãdo error matrimonium impediat.

Quinto, matrimonium cõtractum
7 clam valet.cap.nec illud.30.q.5.cap.1. vbi Abb.& alij de clandest. desponsa. Thom.in.4.sentẽ.dist.28. arti.3. Deti. cons.231.num.6.idem Deti.consi.163. nu.3.Præp. post alios in rub.de cland. desponsa. Prohibetur tamen ab ecclesia hic clandestinus matrimonij cõtractus propter dãna, quæ reipub.ex his coniugiis clandestinis contingunt quotidie. Lites etenim oriũtur plures, ac discordię maximæ. Vnde in cap.1.30.q.1. Potius, inquit text. hæc clãdestina matrimonia adulteria appellanda sunt, quam coniugia: quę etiam doctissime reprehẽdit Colonienſe conciliũ. tract. de matrimonio.cap.incipienti. De ritibus.&.c. verbum itaq;.Regia.l.si. tit. 3.part.4. Nã & Apuleius. lib.6. Asini Aurei inducit Venerem argumentantem nõ videri legitimas nuptias inter Cupidinẽ & Psychẽ, ob distantiã, & q; res acta esset furtim, & sine testibus, patre nõ cognoscente.quæ verba retulit Vergil.Poly.lib.5.de inuen.rer. c.5. Quo fit vt mortale peccatum sit, matrimonium clandestine cõtrahere, nisi adsit causa aliqua, ex qua talis contractus, circunstantia illa videri possit
8 licitus.Quemadmodũ si virgo sub tutela iniqui tutoris constituta clandesti ne contrahat, ne tutor eam viro ignobili, ac indigno tradat in vxorẽ. ita Caieta.2. Tomo. opusculorũ.q.2.de vsu matri.

matri.& Henric.in cap.fina.in fine.de cland.desponſ.Sic intelligẽda eſt gloſ. in.c.noſtrates.30.q.5.quę dixit, pecca re mortaliter cõtrahẽtes clã.vt ieam refert Præp.in rub. de clãd. deſpoſ. gloſ. tamen non addit illud aduerbiũ, mortaliter. Ex quibus ego etiã dicendum cenſeo,nõ peccare mortaliter clã contrahentes,quãdo ipſi prius in facie eccleſiæ bona fide contraxerant,qui tandem poſtmodũ ſciũt, ſubeſſe aliquod impedimentum, ac ſecrete impetrant diſpẽſationem a Romano Pontifice, & nouo præſtito cõſenſu, ex vi diſpẽſationis ob euitandũ ſcandalũ, clan cõtrahũt matrimoniũ, vt res tutius agatur. hi equidẽ nõ peccarẽt mortaliter, imo nec venialiter, vt docet Caieta.in d.q.2.tametſi vere & proprie hoc matrimonium, minime dicatur clandeſtinum autore Ambroſio Cathari.lib.5. contra Caietanum.

Hinc in pluribus diœceſibus, ſynodali cõſtitutione excõmunicantur ipſo
9 iure clam contrahentes matrimoniũ. Quæ quidem conſtitutio Salmanticę ſancita eſt.nu.42.vbi etiã additur pœna pecuniaria.atqȝ ibidẽ cauetur, ita excõmunicatos vitãdos eſſe abſqȝ denũtiatione.quorum primũ frequentiora fecit matrimonia clãdeſtina.Secũdum apparet repugnare conſtitutioni Martini quinti quę incipit ad euitãda ſcandala, quæ ſtatuit non teneri quẽ euitare excõmunicatos, etiã a iure, donec nominatim denuncientur. Vnde contra legem ſuperioris lata dicta Synodalis cõſtitutio, hac in parte dubia videri poteſt.ex.c.cum inferior. de maior. & obed. Verũ poſt ſpõſalia de futuro, ſi ſpõſus cognouerit carnaliter ſpõſam, hac excõmunicatione vtrũqȝ ligari, expreſsim notat Adria.in.4.q.11.de matri.in reſp.ad.3.dicẽs ex hoc præſumi, ab eis contractum fuiſſe matrimoniũ
10 clandeſtine. Oportet tamen tractare, quod dicatur matrimoniũ clãdeſtinũ. Et primo, dubiũ non eſt illud dici clãdeſtinum, quod ſine teſtibus fit. Sed tota cõtrouerſia eſt, an illud matrimonium dicatur clandeſtinũ, quod cõtrahitur non præmiſſa ſolẽnitate, quæ in cap.cum inhibitio.de clandeſt.deſp. exprimitur.& in.l.1.tit.3.part.4. quãuis publice contractũ ſit, in conſpectu maioris partis vicinię, ſeu vicinis ipſis ſciẽtibus:& Abb.in.d.c.cũ inhibitio. aſſerit ex ratione illius.text. hoc matrimoniũ non dici clandeſtinũ: cum publice contrahatur.idẽ Ioan. Lupi. Segobiẽſis in tract.de matrimo. fo.6.col.4.Silueſt. verb. matrimonium. 2. in fine.& hæc opinio moribus recepta videtur. teſte Palud.in.4.ſent.diſt.28.q.2.art.3. cõcluſ.3. Id enim, quod fit ſcientibus vicinis, dicitur publice fieri.notat Ioã. Lupi.in cap.per veſtras.3. notab.§.21. nume.14. Nec obſtat Bart.ſententia. in.l.fi.ff.de ritu nup.dicentis, illud fieri clam, quod fit omiſsis his, quæ in eius actu a lege requiruntur: id enim procedit, niſi aliquid æquiualens, in actu interueniat, ex quo effectus a lege prætenſus deducatur, vt in hoc matrimonio cõtracto publice euenit. Cęterum quando dicantur alij actus clam fieri, explicat Iaſ. in.l. clam poſsidere. col.1. ff.de adq.poſſ.& Det.in.l.quo tutela. ff.de regu.iur. Hæc vero opinio Abb. cõprobatur ex tex.in.d.c.cũ inhibitio. §.1.adiuncta eiuſdem Abb.& Præpo. ibi.col.5.&.6.interpretatione, vbi ſcribunt, matrimonium dici contractum in facie eccleſiæ, quod contrahitur in congregatione fidelium. Hinc plurima deducenda ſunt, vt videamus quã

iniurioſe clandeſtina matrimonia con
trahantur, quãq; ſint ipſis canonibus,
ac legibus ciuilibus inuiſa.

Primo, ex hoc vitio matrimonij clã
deſtini inſurgit inſignis Vincent. ſen-
11 tentia in cap. 2. de clandeſti. deſpõſ. qui
aſſeruit, matrimoniũ ſecundum publi
ce contractum, præferri primo clande
ſtine cõtracto, quod probatur vno in
tegerrimo teſte, & fama, etiam ſi ſecũ
dum, duobus tantum teſtibus probe-
tur. Nec ſtandum eſt priori cõtractui,
ſed illi, qui ex eccleſiæ cõſtitutione cla
rioré probationẽ habet: tametſi alias
vnus teſtis cum fama plene probet. idẽ
Abb. ac cæteri, in dict. cap. 2. & eſt ſpe-
ciale in hoc caſu, vnum teſtem cum fa
ma non probare matrimoniũ clande-
ſtinum, in præiudicium ſecundi in fa-
cie eccleſiæ cõtracti. Feli. in cap. 1. vt lit.
non cõteſt. 2. col. ex deciſione Vincen
tij. quę cõmunis eſt. teſte Soci. cõſ. 119.
3. vol. & conſ. 270. 2. vol. Aret. con. 13.
in. 3. dubio. Ludouic. Gozad. conſili.
77. licet de opinione Vincent. dubitet.
Card. in. d. c. 2. Aret. in. d. cõſ. 13. Barb.
& Deti. in locis paulo poſt citãdis. Ve 12
rum intelligenda eſt Vincent. opinio
ita, vt locum non habeat, quando ſe-
cundum matrimonium in facie eccle-
ſiæ contractum fuit habita ſcientia pri
mi, & ſub conditione, ſi primum clan
deſtinum vere non præceſſerit, vel irri
tum fuerit. Hoc enim caſu refertur ſe-
cundus contractus ad primũ, qui pro
bari poteſt per legitimas probatiões,
& ordinarias. ita Barb. conſi. 40. col. 2.
in. 3. vol. Secũdo, locum nõ habet Vin
cent. aſſertio, quando ſecũdum matri
moniũ contractum fuit lite pendente
ſuper primo clandeſtino: ex eo enim q̃
lite pendente fuit contractum, amittit
priuilegium illud, quod ei Vincent. tri

buendũ fore exiſtimat. Sic notat. Ioã.
ab Imola. in cõſ. 125. & Deti. conſ. 163.
col. 4. Tertio, ex eodẽ Detio cõmunis
opinio locum ſibi non vendicat, vbi
pro matrimonio primo clandeſtine cõ
tracto adſint aliquot indicia præter di
ctam probationem: nempe nominatio
coniugalis, ſubarratio, copula ve: ex
quibus opinor, vt plurimum hác rem
arbitrio iudicantis diffiniendam eſſe,
quod placet Areti. conſi. 82. col. 4. ſen
ſit Bald. cõſi. 51. vol. 4. Pluribus enim
dicta Vincent. opinio dubia videtur:
atq; dubiũ magis videri poteſt quod
Abb. ex ea ibi adnotauit dicens, data
probatione, a duobus facta, de titulo
alicuius rei, non præferendum proban
tem plene priorem titulum, ſed eum,
qui plenius probauerit. refert & ſequi
tur Ant. Corſ. in ſing. verb. probatio.
Sed eſto quod Vincent. opinio proce
dat, propter vitium, quo matrimoniũ
clandeſtinum contrahitur: non tamen
videtur opinio Abb. vera.

Secũdo, ex eodem vitio clandeſtini
matrimonij ab eccleſia cautũ eſt, pro-
lem illegitimam fore ex cládeſtino ma
trimonio ſuſceptam, etiam bona fide
vtriuſque coniugis, ſi matrimonium
illud ob conſanguinitatem, vel affini-
tatem, irritum fuiſſe conſtet. tex. in. d.
c. cum inhibitio. §. 1. de cland. deſpõſa.
Regia. l. 2. tit. 15. part. 4. Atq; idẽ erit,
in quocunq; alio impediméto. Innoc.
& Card. in. d. §. 1. Hoſti. Ioã. And. An
to. Ancha. Abb. & Præp. in cap. ex te
nore qui fil. ſint leg. Nam quãuis text.
in. d. §. 1. pœnalis ſit: non tamen obid
reſtringendus eſt: cum fauore animæ
ſit conditus: imo ampliãdus. ita Abb.
in. d. cap. ex tenore. poſt glo. in. c. ſciant
cuncti. de elect. in. 6. verſi. alios. Bart.
& Iaſ. ibi. num. 72. in auth. ſacramenta
puberũ.

puberũ.C.ſi aduerſ.vend.Ioan.And. in.c.1.de homi.in.6.Barb.in tracta.de præſt.Card.1.part.quæſti. 7.col. fina. Catellianus Cotta in vltimis Memora.dictione.anima. Vnde falſa eſt Gofred.& Vincenti. opinio dicentium in dict.c.ex tenore.præfatũ text.in.d.§.1. non habere locũ, in impedimento alio quam ibi expreſſo, quos Domi. ſequitur conſi.66.& Ioan.Lupi. Segobienſis in tract.de matrim.fo.6.col.4.& ſequẽti. Hæc tamen illius.§. pœna locũ non habet, quando matrimoniũ eſſet clandeſtine contractũ in periculo mortis cũ ea, ex qua prolẽ ipſe ægrotãs ſuſceperat:licitus enim eſt taliscõtractus: nec illo tempore vacat, publice, ac ſolẽniter cõtrahere. quod elegãter probat Domi.conſi.66.col. pen.& fi.

Tertio, ex hac eadem prohibitione presbyter parochus, qui negligit clan
13 deſtina coniugia impedire, ſuſpendendus eſt per triẽnium ab officio. atq; eadem pœna puniẽdus eſt quilibet alius presbyter, qui clãdeſtino coniugio in terfuerit.text.ita cõmuniter intellect⁹. in.d.cap.cum inhibitio.§.fin.Hic vero ab officio ſuſpenſus, a beneficio etiam cenſetur interim ſuſpenſione durante ſegregatus.Prepo.in.d.§.fi.glo.Abb. &alij in.c.latores.de cleri.excõmu.miniſ.gl.& ibi Ancha.in cle. fi.de pœnis. Silueſt.verb.ſuſpenſio.q.5. Abb.in.c. veſtra. colũ.4.de cohab.cleri. & mul.

Ex quibus cõſtat, ſuſpẽſum ab officio
14 ob crimẽ graue, etiã ſuſpenſum eſſe a beneficio. Sin autẽ ſuſpenſus quis eſſet ab officio ob contumaciam, vel ob crimen leue, non eſſet ex hoc a beneficio ſuſpenſus. quemadmodum dicti Doct. aſſerũt. Ab hac vero ſuſpenſione.dict. §. fina. epiſcopus abſoluit. ſecundum Præp. ibi: cum non ſit reſeruata Papę.c.nuper de ſent.excõmuni. qui text.locum habet, etiam in ſuſpenſione.Innoc.in cap.2.de ſolu.Dicta tamen interpretatio Præp. quam prius Hoſtien.& Card.ibi probarunt, falſa eſt:vti docet, vrgentiſsima argumentatione, iuris vtriuſq; vir conſultiſsimus, Ioannes Bernardus a Luco:qui ob eius ſummam integritatem, ingentem, vberrimáq; doctrinã, ad Indicæ ditionis ſummum prætorium a Cæſare ſelectus, eodẽq; munere ſincere functus Calagurritanæ, & Calciatenſi ecclefiis præſul ab ipſo Cæſare deſignatus, tandẽ Romani Pontificis, & Cardinalium ſummo ſuffragio, vt Chriſtianæ reipub.eſſet maximũ ornamentum, epiſcopi titulo inſignitur. Is in quam in practi. crimi. canoni.c.67.ab hac opi. recedens contrariã expreſsim aſſerit. ſi quidem illa Inno. deciſio tũc demum locum habet, vbi quis a iure ſuſpẽditur indefinite, nullo præſignato termino: vbi vero terminus ſuſpenſioni adiectus eſſet, cõſtat epiſcopum intra illum non poſſe a ſuſpenſione ab ſoluere.gloſ.& ibi Imol.in clemen.1.§. verum, de hæret.quam Præpo.ſequitur in ſumma.50.diſt.col.2.Feli.in cap. nuper.de ſent.excõmu.dicit eam ſing. Abb.in.c.quã ſit graue, de exceſ. præ. idem in.c.tam literis.de teſti.2. col.aſſerit cõmuniter eſſe approbatã, licet ab ea diſcedat. Sed in.d.c. cum inhibitio. §.fi.ſuſpenſioni certũ fuit adiectũ tempus:ergo epiſcopus ab ea abſoluere nequit.Præterea, multo minus locũ habet Hoſt.Card.& Præp.intellectus, ſi eligamus opinionẽ illam, quæ dictat, ſuſpenſionem a canone inductam propter delictũ, & in pœnam, nõ poſſe ab epiſcopo tolli.glo.in.c.cupientes.§.cæterũ.verſi.ſuſpenſos.de elect.in.6.quã

uis illa, quæ ob contumaciam inflicta fit, bene posit ab episcopo remitti. Domi.in.d.§. cæterum. Paul. in cle.1. de reb.eccles. Abb.in.c.2.de solu. idem Abb.in.d.c.tam literis.col.2.Feli.in.c. pastoralis.§.præterea.de offi.ordi. Siquidem in.d.§. fi. negari nó potest, suspensionem in pœnam delicti, non ob contumaciam a iure indictam. Vtcúqz ergo sit, episcopus non potest illam suspensionem tollere, quæ in.d.§. fi. pro illo crimine infertur. Præmaxime cum sit illa constitutio a concilio cõdita, & episcopi nequeunt contra concilia dispensare, ex frequentiori sententia Docto.in.c.at si clerici.§.fi.de iudic. Nec tamẽ mihi placet quod Paul. Abb. & sequaces, de suspẽsione a iure ob cõtumaciam lata, scribunt dicẽtes, posse ab episcopo tolli. Aut enim cõtumax ad certum tempus suspẽditur: & tunc suspensio nõ est inducta, vt cesset suspensus a contumacia, sed in pœná delicti commissi conténendo superioris mandata: quo casu ipsi asserũt, suspensioné ab episcopo nõ posse tolli: aut simpliciter inducitur suspẽsio ob contumaciá, & cẽsetur restricta ad tempus, quo durat contumacia.tex.& ibi.cõmunis in c.ex literis.de consti. Sed suspensio ad tẽpus, tollitur absqz aliqua absolutio
16 ne, elapso illo tẽpore in ea designato. glo.in.cle.1.de decimis. versi.donec. dicens, secus esse in excõmunicatione ad tẽpus lata. quá glos.dicit singu. Abb. & ibi etiá Feli. in.c. ad aures. de Simo. sequuntur eam Abb.& Anani.in.c.cũ tu.de vsuris. Domi.in.c.1.§.si vero.de elect.in.6.col.2.& est hęc cõmunis opinio, secũdum Feli. Deti.& Ripam. notab.6 in cap 1.de iudic.vbi Abb.nu.6. idem tenet: licet Altia.ibi notab.6.probare nitatur, idem esse in excõmunica-

tione, quod in suspensione. Imo communis locum habet, etiam in interdicto ad tempus lato: nam lapso tempore cessat absqz iudicis relaxatione, vel absolutione.glo. mihi insignis.in cap. non est vobis.de sponsa.a qua Docto. ibi non recedunt. Tametsi Ripa. in dict. notab. 6. in interdicto diuersum esse opinetur. His vero, quæ diximus & illud addendum erit: presbyterum, qui matrimonio clãdestino interfuit, non esse legitimum testem nec ad probationem semiplenam. vt notat Paris. consi.57.nu.37.vol.4. post præposit. in dict.cap.cum inhibitio.

Quarto, hinc erat iure Regio cautũ, virum contrahẽtem clandestine cum
17 aliqua fœmina, tradẽdũ fore cum ipsa simul vxore, ipsis consanguineis vxori proximioribus, in seruitutem perpetuam.l.fi.tit.3.part.4. quę quidem lex vti rigurosa nimis antiquata fuit. Sed l. 49. Tauri, condita a Regina Ioanna Caroli Cæsaris matre, tribuitur facultas parentibus; exheredandi filiam contrahentem matrimoniũ clam: ipsis vero cõtrahentibus, ac testibus pœna amissionis bonorũ omniũ imponitur, cũ exilio perpetuo a regno, sub mortis pœna minime violando. Cum tamẽ a principe seculari abdicata sit potestas statuendi leges circa sacramẽtum matrimonij.cap.tuam.de ord.cogn. cap. causamqz. in. 2. qui filij sint legi.c.1.de sponsa.dubiũ est, qua ratione.d.l.defendi possit. Et Ioá. Lupi. eius interpres, qui in.d.l. condenda suam sententiam dixerat, quippequi vnus esset e summis Regij prętorij iudicibus, testatur, conditores illius legis credidisse potestatem habere ad condendam illam legem, ex gl.in cle.ne Romani. de elect. versi.tolli, dicenti, posse iure canonico

inferiorem addere pœnam prohibitio
18 ni, & legi superioris: & si cõtra legem superioris is statuere nõ possit. quam glo. dicit singul. Feli. in .c. 1. de sponsa. num. 13. cõmen. idem Feli. in. c. 2. col. 2. de probat. & Deti. in. c. quæ in ecclesiarum de cõst. col. 4. Igitur princeps secularis, & si non valeat statuere in matrimoniali materia: poterit tamen prohibitioni Romani Pontificis hac in re pœnas addere. Nec oberũt quæ ex Feli. in. d. cap. 1. possunt obiici, scilicet nõ procedere a glossa prædictũ argumentum: quia in casu illius glos. episcopus habilis est, & capax statuendi in quali bet re ecclesiastica. At princeps secularis minime. Item lex ciuilis, quæ pœnam imponit contrahẽtibus matrimonium, est nulla, etiam si aliquam honestam solennitatem in nuptiis contrahendis induxerit. notatur in cap. 1. de sponsa. & alibi nos diximus. Ergo & dict. l. Regia nulla erit. quorum primũ diluitur facile, si consideres, ab episcopo esse potestatem abdicatam condendi canones, cõtra ius a Romanis pontificibus statutum, ac eodem pacto a secularibus principibus ius condendi leges, contra pontificũ decreta in materia ad Romanum Pontificem pertinenti, esse remotũ. Vnde sicuti ille po
20 test pœnas addere casu, quo nõ potest statuere, ita & hic. Nã & in hoc eodẽ tracta. de matrimo. lex principis secularis, iusta alioquin, & honesta, valet quatenus nõ repugnat iuri canonico. text. in. c. 2. de desponsa. impub. quem ibi not. Abb. & Fortu. in tract. de vlti. fine. illat. 10. col. 5. Secundũ multo minus obstat: quia pœnã imponere contrahenti matrimoniũ, quod iure Pontificio validum est, & iustum, non licet seculari principi. Cur tamen non licebit pœnam adiicere cõtrahentibus matrimonia, quæ canones ipsi prohibent? argu. cap. dilecto. in fine. de sententi. excõmunicatio. in. 6. Alioqui dicendum foret, leges punientes contrahẽtem incestas nuptias minime valere. quod ipse dicere non auderem. Præterea, licet crimen vsurarum mere ecclesiasticum sit gloss. in capit. 1. de offi. ordina. & communis, in cap. cum sit generale. de foro competen. potest tamen a lege seculari pœna aliqua vsurarius puniri. ita Iacob. Butri. in. l. improbum fœnus. C. ex quib. caus. infami. irrog. Corne. consil. 19. 3. volu. Ioan. Mona. Archi. Ioan. Andr. & Domini. in cap. 1. de vsur. in. 6. & nouissime Carol. Molinæ. de cõtract. q. 10. ipse tamẽ contendit nõ esse crimen istud mere ecclesiasticum. Fortun. in tracta. de vlti. fine. illat. 5. ad finem. Altia. in dict. cap. 1. de offi. ordi. num. 76. vbi fatetur hanc opin. receptam esse. contra Deti. consi. 170. quem defendere conatur Aymon Sauill. consi. 6. nu. 104. Sed & Corneum refert & sequitur Anto. Rube. consi. 65. Ex quo defenditur Reg. l. 1. titu. 2. lib. 8. in regiis ord. quę vsurarios pœnis quibusdam persequitur: & iustissime. Sic etiam
20 lex ciuilis contra periuros pœnam potest statuere: licet crimen ecclesiasticũ sit Roman. consili. 512. Sic & periurium punit. l. si quis maior. C. de trãs. Nec inconuenit crimen aliquod ecclesiasticum esse, ita vt nullus nisi iudex ecclesiasticus de illo crimine cẽsere possit: pœnas vero temporales aduersus id crimen committentes a secularibus principibus statui: idq; ad laicam potestatem pertinere, vt probat erudite Alfonsus a Castro lib. 2. de Iust. hære. punitio. cap. 26. Eadẽ etiam Taurina

lex comprobari potest ex eo, quod lex principis secularis, in quacũq; re dispo nat, etiá si mentionem clericorũ faciat si iusta sit, honesta, nec cõtraria canonibus, seruari debet quia ab ipsis Romanis. Põti. tacite videtur recepta. tex. in c. 1. de noui oper. nũciat. c. 1. de iura. calum. c. venientes. de iureiur. c. inquisitionis. de hæret. in. 6. probat signanter Fortu. in tract. de vlti. fine. illat. 14. Cuius opinio mihi admodum placet: licet pluribus iuris vtriusq; professoribus displiceat. canones enim, quibus disponitur quod laici, sæcularesq; potestates de personis ecclesiasticis, aut de rebus earum nullam habeant potestatem disponendi, cõdendi leges, vel statuta, sunt secundum dispositionem naturalis æquitatis interpretãdi. quod optime probat Ioan. Driedonius de libert. Christ. pagina. 153. eandem opinionẽ, quam ex Fortunio retulimus, aliquot rationib⁹ sequutus. His quinq; rationibus Taurina lex defendi potest. Atq; hinc etiam Matthę. ab Affli ctis legẽ Regiam Neapolitanã, quæ punit clam matrimonium contrahentes. lib. 3. rubr. 19. defendere conatur: anxius tamen, ac dubius est. Et fortasis attẽta grauissima pœna dict. l. 49. & quod ex ea quandoq; matrimonia, quæ libere contraherentur impediuntur, ac sæpissime filię non audent eos,
21 quos cupiunt, maritos accipere, videbitur impense, & pie rem ipsam consideranti, legem illam quodammodo libertati, a canonibus in cõiugio requisitę, aduersari. Tametsi semota grauissima pœna decens omnino, atq; honestum sit, filias parentũ consilio, & consensu, maritos sibi eligere. Hinc iudices ecclesiastici ad effectum, vt constet de matrimonio libere, & testes liberius dicant veritatem, iudices seculares admonent, vt ad forũ ecclesiasticum remittant contrahentes, ipsosq; testes, quos captos detinent ad Regię legis pœnam exequendam. Atq; inhibẽt iudices ecclesiastici ipsos seculares a cognitione huius causæ. argu. eius, quod notant Ioan. Andr. Domini. & Franc. in cap. statutum. in. 1. de hæreti. in. 6. Has vero inhibitiones ægrefe-runt seculares iudices, eisque renitun-tur. quod agendum nõ est, vbi de matrimonio plene adhuc non constat: ne eius probatio impediatur timore pœnarum. Est tamen intelligenda Regia lex, quando matrimonium clam contrahitur cum filia sine consensu parentum, non alias. quod patet ex ratione legis, quę accusationem huius delicti, ipsis tantum parentibus defert.

Et cõstat minime illam legem habere locum, quando filius masculus inuito, atq; ignorante patre cõtraxit coniugium, etiam clãdestinum. In filia vero vidua, an lex illa procedat, dubium videri potest. Crederem tamen eam procedere, vbi filia vidua habitat si-
22 mul cum parentibus, & sub eorum cura degit. argument. gloss. in authent. sed quamuis. C. de rei vxor. actione. Nec illa lex Regia considerat patriam potestatem: cum etiam matri, huius criminis querelam præstet: licet Dida cus a Castello eius legis interpres asserat, legem illam non procedere in vidua. Nec omittendum est, iura punientia contrahẽtes matrimonia clandestina, nõ habere locum quo ad pœnas, in contrahentibus sponsalia de futuro. glos. recepta communiter. in clementi. vnica. de consangui. & affinita. verbo. contrahere. Card. in dict. cap. cum inhibitio. in princip. sensit Feli. in

rub

rub.de ſponſal.1.colũ. Et licet Abb. & alij in dicto. c. cum inhibitio teneant, illius cap.ſolennitatem ſeruandam fore in contrahendis ſponſalibus de futuro:non tamẽ opinor, id eſſe verum quo ad pœnas. quamuis idem Didacus a Caſtello in dict.l. 49. Tauri exiſtimet,eandem legem quo ad pœnam habere locum in ſponſalibus de futuro. Eandem vero Taurinam conſtitutionem Carolus Primus Pintianis comitiis comprobauit anno triceſimo ſeptimo.l.41.vbi eam extendit ad filiam maiorem vigintiquinq; annis,quæ tamen nouercam non habeat.

Eſt & alia iure canonica inducta matrimonij prohibitio ex eo quod quis eam ducit in vxorem, quã prius adulterio polluerat: & hæc conſtat in cap. 1. de eo qui duxit in matri. quam pol. per adult. cuius intellectũ tradit Paul. Pariſi.conſi.52.col.2.&.3. vol.4.

EX. §. SEQVENTI.

1 Affinitas ante matrimonium cõtingens,impedit illud contrahi:non tamen, ſi poſt contractum, accidat,illud irritum facit.

2 Seruituspoſt matrimonij contractũ,aliqua ex cauſa eueniens,ipſum non vitiat.

§. PRIMVS.

QVEDAM Autem impediunt matrimonium, ſi eo nondum contracto eueniant:non tamen dirimunt 1 matrimoniũ, ſi eo iam contracto acciderint: nempe Affinitas.quæ impedit matrimonium contrahi,etiam ſi contingat contractis iam ſponſalibus de futuro. Sponſus enim cognoſcẽs carnaliter cõſanguineam ſponſæ, non poteſt cum ſponſa matrimonium contrahere cap. literas de deſponſa. impub.

cap.2.de eo,qui cog. conſ. vxor. ſuæ. Regia.l.8.titu.1.part.4.

Sed ſi matrimonio contracto maritus cognouerit conſanguineã vxoris, non diſſoluitur matrimonium. cap.1. 2 cap.diſcretionẽ.cap.penulti.de eo qui cogno.conſ.vxor.ſuę. Sic & ſeruitus, quę coniugio a liberis contracto, alteri eorũ contingat, ex eo qp libertus ob ingratitudinem in ſeruitutem reuocatur, non dirimit matrimonium. Licet hoc coniugium nullum fuiſſet ſi tempore contractus eſſet maritus ſeruus, & hoc ignoraret vxor.quod probatur ex his quæ diximus de errore impediẽte conſenſum cap. 3. & diximus alias, cum tractauimus de matrimonio contracto a ſeruis.

EX §. SEQVENTI.

1 Publicę honeſtatis iuſtitię impedimẽtum, etiam ex nullis ſponſalibus, cõſenſu tamen præſtito contractis,oritur.

2 Publicę honeſtatis iuſtitiæ impedimentũ, oritur ex matrimonio, vel ſponſalibus, à monacho contractis.

3 An conſenſus interior ad hoc impedimentum,ſit neceſſarius.

4 Publicæ honeſtatis impedimentũ, non oritur,ex ſponſalibus,ſub conditione, etiã quæ à iure ineſt, contractis.

§. SECVNDVS DE IMPEDIMENTO publicæ honeſtatis.

QVEDAM ita impediũt matrimonium contrahen- 1 dum, vt eorum aliquo exiſtente matrimoniũ contractũ,nullũ ſit. Quorũ primũ ſe exhibet publicæ honeſtatis iuſtitiæ impedimẽtũ.Honeſtũ enim eſt, vt frater cũ illa, quæ fratris ſpõſa fuit, etiá fratre præmortuo,minime contrahat matrimoniũ.Oritur ergo impedimentũ hoc ex

ſponſalibus

spõsalibus de futuro, vel de præsenti, ante coitum. Huius etiã honestatis meminit Iurisc̃ōsultus. in. l. si qua. §. 1. & l. semper. ff. de rit. nup. & in. §. vxor. inst. de nupti. vbi Theophilus idem notat. Nec refert, an sponsalia nulla sint, modo consensus eis præstitus fuerit. cap. ad audientiam. cap. iuuenis. cap. sponsam. de sponsa. pulcher. text. in cap. 1. in princi. eod. titu. in. 6. Quo quidem impedimento cōsanguinei intra quartum gradum prohibentur, matrimonium contrahere cum spōsa cognati, etiam præmortui. vti ab omnibus receptũ est in dict. cap. sponsam. vbi potissimũ id notat Abb. & Præpo. glos. Ioan. Andr. & Franc. in dicto cap. 1. in princip. Abb. in cap. iuuenis. de sponsa. notat Ioan. Brune. in tract. de spon. sa. conclusi. 10. Nec item refert secundum Anch. in dict. c. sponsam. an sint cōsanguinei spurij, vel illegitimi, an legitimi. Ex quibus plura deducũtur.

Primum, ex spōsalibus vtcũq; cum minori septennio contractis, hoc impedimentum nō produci: cum ibi consensus desit. cap. literas. de desponſ. impub. ita cōmuniter intellectus. Nisi discretio ætatem illã prẹuenerit, attenta opinione, quã. 1. part. c. 2. retulimus.

Secundum, ex matrimonio, iure canonico impediente, cōtracto, dari im-
2 pedimẽtum publicæ honestatis, si coniugio præstitus cōsensus fuit talis, qui cessante impediméto cōiugium efficeret. cap. ad audientiam. de sponsa. etiã si contractum esset cũ monacho, vel moniali. glo. in. c. si quis desponsauerit vxorem. 27. q. 2. quam approbat Præpo. in dict. c. ad audientiam. 2. col. pro quo est tex. apertus. in. d. c. 1. de spōsa. in. 5. in prin. quãuis Cald. in dict. c. ad audientiã. cōtrarium opinetur.

CAP. VI.

Tertium ex his infero, istud impedimentũ oriri, ex sponsalibus contractis
3 per verba, seu exteriora signa consensum exprimẽtia, & si interior cōsensus desit. Est enim hoc impedimentum ab ecclesia constitutum, ob publicam honestatem, quæquidem adest in hoc casu. vti existimat. Palud. in. 4. distin. 27. quẹst. 2. art. 5. & idem dist. 21. q. 2. art. 3. Florent. 3. part. titu. 1. cap. 10.

Quarto hinc perpendi potest intellectus ad text. in cap. 1. §. fi. de sponsalib.
4 in. 6. vbi non oritur publicæ honestatis iustitiæ impedimentum ex sponsalibus sub conditione contractis, nondum ea adueniẽte. Tunc enim consensus deficit, igitur nullum inde subest impedimentum, etiam si conditio adiecta, a iure inesset cōtractui: vt si ecclesiæ placuerit. glo. in dict. §. fina. quam ibi approbant Ioan. And. Domini. & Frãc. dicit sing. Feli. in. c. 2. col. 1. de spō sa. cōmendat Abb. in cap. significasti. de electio. nume. 7. Hæc enim conditio, quamuis a iure insit, actum agit conditionalẽ, quia aliter expressa fuit quã inerat. Inerat enim hoc pacto, vt si impedimentum aliquod appareret, propter quod ecclesiæ coniugium displiceret, consensus ab initio in contractu præstitus, & volũtas illa absolute exhibita, euanesceret. At exprimitur aliter: cum nullus consensus ab initio præstetur, donec ab ecclesia iudicetur: an liceat contrahere? Est ergo consensus in pendenti, hac expressa conditione: non sic ea tacita. ex his, quæ Feli. notat in cap. ad audientiam. in. 2. de rescript. nume. 10. l. si ita legatum. §. illi si volet. ff. de legat. primo, adiuncta Pauli Castr. interpretatione dum dicit. lego Titio centũ, si volet, esse conditionale legatum, id est, si declarauerit

rit se velle. Hoc ipsum in hac quæstio. de matrimonio adnotauit Siluest. verbo, matrimonium. 8. quæsti. 14. subobscure Angel. verb. matrimonium. impedimento. 3. §. 1. atq; Adria. in. 4. de matrimo. §. circa quæstio. 4. dicens a iure inesse dictam cõditionem actui, & contractui, non voluntati. Quo fit, vt si conditio esset de præsenti, vel inesset necessario ex natura actus, non haberet locum opinio glos. quemadmodum, si quis ita cõtraxisset, si vixero, te accipiam in vxorem. Illa etenim conditio vitæ ad actum est necessaria: vnde actus conditionalis non est. Ex quo infertur Ioan. Andre. Domi. ac cęteros plurimum aberrare a vera huius rei cognitione, dicentes, ex dictis sponsalibus, in specie quæstionis principalis, contractis: tunc demum oriri impedimentum, quando constaret, illa sponsalia potuisse contrahi, atq; ecclesiæ placere. Nã & si hoc constiterit, ex dictis sponsalibus non oritur impedimentum ante euentum conditionis: cum ante ecclesię declarationem, nullus fuerit præstitus consensus. Nec recipiendus est Archid. qui in dicto cap. 1. §. fi. glo. illam reprobat.

EX §. SEQVENTI.

1 Sacer ordo matrimonium impedit omnino, & irritum facit.
2 Coniugatus suscipere nõ debet sacrum ordinẽ, alioqui punitur si eum suscipiat.
3 Coniugatus an possit ex consensu vxoris sacrum ordinem recipere.
4 Ordo minor non impedit matrimonij contractum: contrahens tamen amittit beneficia ecclesiastica.
5 Coniugatus in minoribus cõstitutus amittit regressus, accessus, & alia iura, ad beneficia ecclesiastica, sibi competẽtia ante matrimonij contractum.
6 Pẽsiones an vacẽt per matrimonij cõtractũ?

§. TERTIVS. DE IMPEDIMENTO sacri ordinis.

SECVNDO matrimonium impeditur a sacro ordine. Is enim, qui sacris ordinibus, vel eorum aliquo 1 insignitus est, coniugium contrahere non potest: quod si contraxerit, nec tenet contractum. c. si quis. &. c. erubescant. 32. dist. Imo irregularis est, qui sic contrahit. c. 1. &. 2. qui cleri. vel voluen. ipsoq; iure excommunicatus. cle. vnica. de cõsan. & affinit. aliisq; pœnis puniendus. quas longius explicat Ioã. Bernard. Calagurritanus Præsul. in sua praxi. c. 74. Sat enim est quo ad nostrum institutũ de matrimonio sic cõtracto tractare. Nec vnquã licuit in ecclesia, sacris ordinibus initiatos, matrimoniũ contrahere. Imo ab initio re nascentis ecclesiæ hoc prohibitum est. quod cõstat ex canonib⁹ apostolorũ. c. 25. Cui⁹ verba ex Haloãdri trãslatione hæc sunt. Ex his, qui cœlibes in clerũ peruenerũt, iubem⁹ lectores tantũ, & cãtores, si velint, nuptias cõtrahãt. Hactenus Canon. Græcis enim solis licuit vti cõiugio contracto ante sacrũ susceptum ordinem, non autem post sacrum ordinem contrahere. cap. cum olim. de cleric. coniuga. cap. de Syracusanæ. 28. distin. pulchre Alphonsus a Castro libro de hæresib. verb. sacerdotium. Ioan. Echius contra Luterum. cap. 19. Enchiridij. Alfonsus Viruesius in Philipp. 19. Docet & post alios Ioan. Maior in quarto sent. distin. 24. quæstio. 2. & distin. 27. quæst. 1. Ioan. Arboreus Theosophiæ lib. quinto. c. 7. docte, & erudite Albertus Pygius controuersia. 15. diligenter Robertus Arboricensis in tractatu de sacerdot.

dot. cœlibatu. Hinc eſt intelligendus tex. in. c. aliter. 31. diſt. dum dicit, quod orientales clerici in ſacris matrimonio copulantur, ideſt, vtuntur copulato. ita gloſ. ibi. & in. c. quæſitum. de pœni ten. & remiſs. etiam ſi hæc interpretatio diſpliceat Caieta. in. 2. Thom. q. 24 quem reprobat, præmiſſum glo. intel lectum ſequutus Ambro. Catha. con rony. Paulus in Prouinciali. folio. 18. ex cõſilio Cardi. Alexandrini Romæ datam fuiſſe liberam licentiam cõtrahendi matrimonium cuidam ſubdiacono, qui illo ordine fuerat inſignitus ante pubertatem, & priuſquã eſſet doli capax. Is autem, qui matrimonio
2 contracto ordinem ſacrum ſuſceperit vti coniugio non poteſt in occidentali eccleſia. d. c. quæſitum. Imo irregularis eſt. tex. in extrauag. antiquæ. de voto. Nec exigere poteſt coniugale debitum ab vxore: reddere tamen tenetur vxori debitum coniugale, notant omnes. in. c. 2. de cler. cõiug. text. ad id in cap. quidam de conuerſ. coniugato. Sic ſane & Canon quintus apoſtolorum: Ne epiſcopus aut preſbyter, aut diaconus vxorem ſuam prætextu religionis eiiciat: ita intelligendus eſt: nequis eiiciat vxorem, non quidé a conſuetudine corporis, ſed a victus cura ſcilicet, & veſtitus: non vt cum ea cubet, ſed vt eam alat, & veſtiat. c. omni no. 31. diſtin. Ex Leone nono in epiſtolam Nicetæ Abbatis, cuius meminit Iuo Cernotenſis lib. 3. de continentia cleric. hoc ipſum quandoq; apud Græcos vſu receptũ fuiſſe, præſertim vbi canonũ obſeruationi indulgebatur, teſtis eſt Epiphanius aduerſus hereſes lib. 2. tom. 1. in catharis. Tametſi conſtet, in eccleſia Grecorum permiſſam fuiſſe copulam coniugalem presbyteris, diaconis, & ſubdiaconis cũ ea vxore, quam ante ſuſceptum ſacrum ordinem habuiſſent: atq; ita iuxta ſententiam iſtam accipiendum eſt, quod ex Nicena ſynodo Gratianus refert in. c. Nicena. 31. diſt. Et præterea tex. in. c. quoniam in Romani. ead. diſtincti. ex ſextæ ſynodi canonibus. Hanc ipſam opinionẽ, imo catholicam aſſertionẽ de continentia clericorum, quã ab initio huius paragraphi probauim⁹, probat eleganter aduerſus Græcorum & Hæreticorum impudentiã Franciſcus Torrenſis in libro vno de canonibus ſextæ ſynodi ſuper canone. 13. quo loco conatur oſtendere, falſo tribui ſynodo Nicenę, quod in. d. cap. Nicena. tradit: nec in ſexta ſynodo ſtatutũ fuiſſe canonẽ illum: quia Gratiano in. d. c. quoniam. refertur: licet inter canones ſynodi ſextæ paſsim relatus ſit. Idem tradit pluribus de continentia clericorum expoſitis concluſionibus Dominic. Sot. lib. 8. de Iuſti. & iur. quæſt. 6. articu. 1. & 2.

Ex licentia tamen, & conſenſu vxoris, poteſt maritus ſacris ordinibus in
3 ſigniri: ipſa tamen, ſi iuuenis eſt, aut ſuſpecta circa continentiam, compellitur religionem profiteri. Si vero ſuſpecta non eſt, nec iuuenis, ſatis eſt, quod extra religionem voueat continentiã cap. coniugatas. de cõuerſ. coniug. vbi Abb. idem Abb. in. c. 1. eod. tit. Silueſt. verb. matrimonium. 8. impedimento. 12. &. q. 12. In epiſcopi tamen vxore id ſpeciatim cauetur, vt quamuis ſuſpecta non ſit, religionem profiteri cogatur. text. ita ab omnibus intellectus in cap. ſane. de conuerſi. coniugato. Sed eſt & is, qui in minoribus ordinibus eſt conſtitutus, licite, & abſq; peccato

contrahit

contrahit matrimonium ante ſubdiaconatum.cap.1.vbi Docto.notant de cleri.coniugat. & Silueſt.d.q.12. idem verb.clericus.q.4.Eccleſiaſtica tamen
4 beneficia, quæ obtinebat, amittit, tex. in.d.c.1. qui hoc aperte probat. ita vt ipſo iure vacẽt omnino per contractũ coniugalem.quod notat gloſ.ibi communiter recepta. etiam ante carnalem copulam.Rota Noua.26. Ioá. Lupi. in rub.de donat.§.55.num.7. & Ioan. Staphileus in libr. de lit. grat. & Iuſti. folio.73.qui idem notat, quando matrimonium eſſet contractum cum impubere.ita ipſe Staphi.fol.74. poſt deciſionem Rotæ Antiquam.103. Sed cum hic contractus cum impubere ſit ſponſaliorum tantum: nec per ſponſalia de futuro vacent beneficia eccleſiaſtica: videtur hæc vltima opin. dubia: imo certius eſt per talem contractum non vacare eccleſiaſtica beneficia, quę per matrimonij contractum amittuntur, & vacãt, & ita optime probat Hẽric.in.c.diuerſis fallaciis.de cleri.coniuga.col.penul.Ioan. Andre. Cardi. Anchar.& Imola.in.c.Ioannes.eod.titu. quorum opinio communis eſt. Quod ſi is, qui habet eccleſiaſtica beneficia, matrimonium contraxerit, nullum ex impedimento canonico, validum tamen ex conſenſu: vt cũ cõſanguinea, vacare beneficia ipſo iure ex hoc, tenent Card.& Abb.col.fi. in dicto.c.1. Henri.in dict. c. diuerſis fallaciis. Qui enim beneficium eccleſiaſticũ, quod cum primo ſimul obtinere nõ poteſt, abſq; aliquo iure occupat, ipſo facto primum amittit.c.eum, qui. de præb. in.6. Sic ergo qui matrimonium facto potius, quã iure cõtrahit, amittit ipſo iure beneficia eccleſiaſtica, quippequi actum gerat, beneficiorum poſſeſſio-

ni contrariũ.idem aſſerit Bartho.Brixien.q.10. Ioan. Staphil. lib. de literis gratiæ, & iuſtit.folio.75.licet Card.in cle.gratię.de reſcrip.q.17. contrarium aſſerat. Sic etiam Anto. & Imol. poſt gloſ.ibi in.d.cap.1.non vacare, exiſtimant, ipſo iure, beneficia illius, qui dicto caſu matrimonium, quod nullum eſt, contraxit: ſed priuandum fore.ita contrahentẽ beneficiis, per ſententiam iudicis. cui opinioni ſubſcribit Deti. conſ.166.caſu quo ſciẽter is matrimonium cõtraxit. Tunc enim ſecundum Deti. videtur in contrahente defeciſſe cõſenſum contrahẽdi: quod falſum eſt, ex his, quæ notaui.c.3. huius partis. Vnde à prima opinione, quæ mihi verior, & receptior eſt, nõ diſcedo. cui etiam accedet, quod notant Ioan. Andr.& Ancha.col.fin.in.c.Ioannes. de cleri.cõiug.Cardi.in dicto.c.1.Roman. conſil. 483. dicentes clericum in ſacris conſtitutum, ipſo facto beneficia amittere, ſi matrimonium contrahat, etiam cum cõſanguinea, vel alias nullum.

Hinc conſtat, per coniugalẽ contractum etiam amitti regreſſus, acceſſus,
5 atq; alia quælibet iura ad beneficium eccleſiaſticum ipſi contrahenti competentia. gloſ. & communis in cap. 1. de cleri. coniuga. in.6.verſicu. clericalis. quam dicentes ordinariam approbãt Paul.& Alexand.in.l. ſi a primo. ff.de libe.& poſthu.comprobat etiam Martinus Nauar. in cap. ſi quando.5.exceptione. de reſcript.

Ex his etiam ſubinfertur non poſſe contrahẽtem beneficia repetere, etiam
6 ſi ſponſa religionem profiteatur ante coitum. Sic Doct.notant in dicto.c.1. & Ioan.de Imol.in clem.gratiæ.de reſcript.in glo.reſignaueris.quos ſequi-

tur

tur insignis moribus, & iuris pruden tia vir Ioan. Bernard. in practi. crimi-nali canonica. c. 74. quibus addẽdum censeo, eodem modo pensiones, quas contrahẽs matrimonium obtinet, va care per hunc contractũ, quando con stitutæ fuerunt in titulum beneficij ec clesiastici, aliquo onere spirituali adiecto. vt tradit Hiero. Gigas in tract. de pẽsionibus. q. 54. Si tamen pẽsio non sit in titulum beneficij præsignata, iure potest laico concedi. autore Cardi. in clementi. 1. §. eadẽ quæsti. 6. de sup. negli. præla. Ioan. Bapti. de. S. Seuerino in tractatu de pensioni. quæstio. 13. sensit idem Card. in clem. 1. q. 16. de reb. eccles. notat idẽ Hieron. Gigas. q. 21. pro quibus facit tex. in. c. si qui. 32. dist. quem putat esse sing. gl. reg. Can cel. 61. Vnde Ludoui. Gomez in regu. de annali posse. quẽst. 21. dixit non va care pensionem per contractum ma-trimonij. Verũ Romanæ curiæ vsus obtinuit, pensiones vacare per contra ctum matrimonij, etiam si simpliciter nullo adiecto onere spirituali, fuerint constitutæ, nisi concesse fuerint a Sũmo Pontifice alicui laico, pro re in de-fensionem ecclesiæ vtiliter geréda, vel gesta, aut quando ex voluntate Ro-mani Pontificis colligitur eum velle pensiones per coniugalem contractũ non extingui. ita Ioan. Baptista. in tra cta. de pensioni. q. 30.

Tertio, coniugalis contractus impe ditur, ac omnino resoluitur religionis solẽni voto, & professione præmissa. At si prẽmittatur simplex votum, im peditur matrimoniũ contrahendum: non tamen dirimitur, si contractum fuerit. cap. meminimus. cap. rursus. cũ aliis, qui cleri. vel vouent. capitu. 1. de voto. libro. 6.

CAP. VI EX. §. SEQVENTI.

1 Cognatio spiritualis matrimonium impedit, ex constitutione ecclesiẽ.
2 Cognationis spiritualis prima species.
3 Cognatio spiritualis non oritur ex illicito coitu.
4 Cognatio spiritualis deducitur ex baptismate, etiam collato à laico, tempore necessitatis.
5 Cognatio spiritualis solum contrahitur cũ leuante, vel suscipiente à sacro fonte, licet plures illi actui intersint.
6 Cognatio spiritualis nec per nuncium, nec per procuratoram contrahitur.
7 Cognatio spiritualis an cõtrahatur sine responsione ipsius suscipientis, vel leuantis à sacro fonte?
8 Cognationis spiritualis secunda species.
9 Cognationis spiritualis tertia specics.
10 Cognatio spiritualis ascendit: non tamen descendit.
11 Cognatio spũalis nõ oritur ex catechismo.

§. QVARTVS, DE COGNA-tione spirituali.

QVARTO, spiritualis
1 cognitio matrimonium im pedit, ne contrahatur, & cõ tractũ post hoc impedimen tum, dirimit. Atque hoc impedimen-tum iure Canonico institutũ fuit, non naturali, nec diuino. q̃ ab omnibus re ceptũ est. Oritur vero ex baptismi, cõ firmationis ve sacramento, in quo is, qui sacramentũ confert parẽtis vicem gerit: is autẽ, qui baptizato, aut confir mato assistit, ac pro eo respõdet, ipsũ ve in sacramento baptismi tenet, aut a fonte suscipit, pędagogus cẽsetur cap. vos ante omnia. de cõsecra. distinct. 4. Tho. in. 3. part. q. 67. arti. 7. quibus ad denda est decisio cap. 1. & fi. de cog. spi ri. in. 6. Ex quibus miror, cur Conra. Lagus in Methodica iuris. titu. de nu-pti. dixerit prohibitionẽ matrimonij, in cognitione spirituali, sine causa fa-

ctam

ctá ab eccleſia, eamqꝫ valere ſua autoritate quátum poſsit. Verum hæc ſpiritualis cognatio tres ſortitur ſpecies.

Prima quidem eſt, quæ inter ipſum baptizatum, confirmatumve, & confirmantem, baptizantem, ac vtriuſqꝫ ſarcamenti pædagogum, quem patrinum vulgus appellat, oritur: ac deniqꝫ illa, quæ inter filios, & parentes ſpirituales contrahitur. c. de eo. 30. q. 1. c. 1. de cogn. ſpiri. in. 6. Regia. l. 1. tit. 7. par. 4. Thom. d. art. 7. Palud. in. 4. diſt. 42. art. 1. & conſequéter hæc prima cognationis ſpiritualis ſpecies includit illam quæ inter filium ſpiritualem, & vxorem patris ſpiritualis, tempore ſuſcepti ſacramenti a viro cognitam, datur a iure. c. 1. de cog. ſpiri. in. 6. Nec tamé ad fœminam, a patre ſpirituali fornicarie cognitam, refertur. Nullum enim ſubeſt inter eam, & ſpiritualem filium, impedimentum, vt aſſerit gloſ. in. c. ſi quis de vno. 30. q. 4. ea ratione, quod iſtud ſit ſpirituale vinculum, nec deceat id ex illicito coitu oriri. idem approbát Henri. & Abb. in. c. Martinus. de cognat. ſpirit. Ricard. & Paluda. d. diſtin. 42. Ioan. Andre. cæteriqꝫ Doct. in. d. c. 1. Angel. verb. matrimonium. 3. verſi. ſeptimum impedimentum. Regia. l. 1. titu. 7. part. 4. quam hiſce in rebus iuris vtriuſqꝫ profeſſoribus. quos nuncupatim citamus, nõ veremur adiungere: cum ſapientiſsimorum virorum conſilio leges Regias, quas partitarum appellamus, cõditas fuiſſe, Hiſpanis omnibus ſit compertum. His igitur opinor præfatã ſententiam frequentiori calculo probari: quam veriorem eſſe exiſtimat Ioan. Brunellus in tractat. de ſponſalib. concluſi. 20. caſu. 7. aduerſus Thom. in. 4. ſentẽ. diſt. 42. cui ſubſcribit Silueſt. verb. matrimonium. 8. q. 7. verſi. 14. & Ioan. Andre. in reg. poteſt quis. de reg. iur. in. 6. Ioan. Brune. in tract. de ſpõſ. concluſ. 20. caſu. 12. Petrus Loriotus in. l. nõ facile. §. cognationis. ff. de gradib. Nec etiam contrahitur per nuncium ad id ſpeciali conſenſu delegatum. quamuis Abb. & Card. in dicto. c. veniens. contra Bart. id fieri poſſe opinentur. quorum opinio apud poſteriores in procuratore, & nũcio communiter eſt reprobata.

2

3

4 monium. 8. q. 7. Notãdum eſt laicum tempore neceſsitatis alium baptizantem, ipſi baptizato patrem ſpiritualé eſſe, ac ſubinde in hac prima cognationis ſpecie includi. quod notat Florentin. 3. part. titu. 1. cap. 15. §. 3. ex. c. 1. verſi. eandem. de cog. ſpirit. in. 6. Nec refert, an vnus, plureſve ſint pædagogi: tametſi conueniat vnum tantum eſſe,

5 qui filium ſpiritualem in ſacro baptiſmatis lauacro teneat, aut a fonte ſuſcipiat. c. non plures. de conſecra. diſt. 4. c. fin. vbi id not. Ioan. Andre. & alij. de cogn at. ſpirit. in. 6. Moribus tamen receptum eſt in aliquot regionibus, plures ad id officium conſtitui. quod inſinuat Regia. l. 7. titu. 4. part. . quo quidem caſu ſolus is pater ſpiritualis eſt, qui baptizatum in ſacro fonte tenuit, vel a fonte ſuſcepit, non alij, etiam ſi præſentes actui fuerint, atqꝫ pro baptizato reſponderint. ita Florenti. 3. part. titu. 1. c. 15. §. 3. Deti. optime. conſi. 501 pro quibus tex. eſt in. c. veniẽs. de cog. ſpirit. & glo. in. c. 1. eod. titu. in. 6. verſ. ſpirituale. vnde hæc cognatio per procuratorem minime contrahitur. teſte

6 Bar. in. l. Gallus. §. forſitá. ff. de libe. & poſthu. quem ibi magis cõmuniter ſequuntur alij. & Præp. in dicto cap. veniens. Frederi. conſi. 15. Roma. ſing. 53. Capel. Tholoſ. 157. Silueſt. verb. matrimonium. 8. q. 7. verſi. 14. & Ioan. Andre. in reg. poteſt quis. de reg. iur. in. 6. Ioan. Brune. in tract. de ſpõſ. concluſ. 20. caſu. 12. Petrus Loriotus in. l. nõ facile. §. cognationis. ff. de gradib. Nec etiam contrahitur per nuncium ad id ſpeciali conſenſu delegatum. quamuis Abb. & Card. in dicto. c. veniens. contra Bart. id fieri poſſe opinentur. quorum opinio apud poſteriores in procuratore, & nũcio communiter eſt reprobata.

probata. Ná & Henri.in.d.c.veniens. Archid.Domi.& Franc.in.d.c.1.de cognat.ſpirit.in.6.primam opinionem
7 admittũt.Sunt tamen, qui exiſtiment non ſufficere ad contrahendam hanc cognationem ſuſcipere a fonte, nec in fonte ipſum baptizatũ tenere, niſi is, qui tenet, vel ſuſcipit, reſpondeat nomine ipſius baptizandi.& hi ſunt Hoſtien.in ſumma.titu.de matrimonio.§. qualiter cõtrahatur.verſ. & nunquid. Archid. vterq; tamen ſub dubio.in.c. paruuli.de conſecrat.diſtin.4.quos ſequuntur Henric. in. c. veniens. de cognat.ſpiritu.Ioan. Andre.& Franc. in d.c.1.eod.titu.in.6.colu.1.Lancel.Galiaul.in.l.1.in princi.ff.de verbo. oblig. colum.5.Ioan.Brune.in tract.de ſponſa.cõcluſ.20. caſu.10.ea ratione, quod patrinus tenetur reſpõdere, & profiteri Chriſtianam fidem pro ipſo, qui baptizatur.cap.nos ante omnia.cap.paruuli.de cõſe.diſt.4. Igitur patrinus loqui debet:atq; in hoc actu verba requiruntur. Sunt & alij, qui hanc opinioné Hoſti. & Archid.verá eſſe exiſtimant quãdo baptizatus eſſet infans, qui reſpondere non poteſt, ſi vero reſponde re poſſet, quippequi adultus erat, nulla verba eſſe neceſſaria ad cõtrahendã hanc cognationé, exiſtimant, quia is, qui baptizatur, tenetur reſpondere, non patrinus. c. cum pro paruulis.de cõſecra.diſt.4.quem text.dicit ſingul. Roma.ſing.54. idem probat Regia.l. 6.titu.4. part. 1. qua ratione Hoſtien. ſententiam ita intelligunt Domi.in.d. c.1.Præpo.in.c.contracto.col.fin.eod. tit. Altia.in.d.l.1.in fin. principij.Henri.in cap.veniens.de cogna.ſpirit. His tamé opinionibus omiſsis, verior eſt opinio illa, quæ dictat, non eſſe verba patrini reſpondentis vllo caſu neceſſaria ad contrahendam hanc cognationem: ſiquidem ſola ſuſceptio a ſacro fonte eſt de ſubſtantia: cætera autem ad ſolennitatem expectant.tex.in dict. c.1.vbi hoc notat Archid.quem in hac ſpecie Barb.ſequitur in.d.l.1. 15. col.in princ.de verb.obliga. idem aſſerit Florenti.3.part.titu.1.c.15.§.3. Ioannes in Summa cõfeſſ. Aſtenſis, & alij, quos Henri.refert in.d.c.veniés. col. fi.quorum opinionem etiam probat Silueſt. verb.matrimonium.§. impedimento. 7.verſi. decimumtertium. dicens eam apud Summarum autores receptiſsimam eſſe. Quibus omnibus illud addendum eſt minime contrahi hanc cognationem inter procuratoré, alterius nomine, patrini officium exercentem, & ipſum baptizatum, ſeu confirmatum.ſecundũ Cardin.& Abb.in dicto c.veniens.Frederi.conſ.15.Paul.deCaſtro in dicto. §. forſitan. contra Ioan. And.in.d.reg. poteſt. quis per alium.

Secunda huius cognationis ſpecies, inter ſpirituales parétes baptizati, ſeu
8 confirmati, & carnales, conſtituitur.c. veniens.eod.titu. Ad vxorem tamen parentis ſpiritualis extéditur, quę carnaliter cognita fuerat tempore contractę cognitionis.c.Martinus. eod.titu. non ſic ad vxoré patris carnalis, etiam cognitam. Nam licet cognatio contracta a parente ſpirituali, communis fiat eius vxori carnaliter iam cognitæ: nõ tamen illa cognatio, quæ per parétem carnalé cõtrahitur, eius cõiugi, etiam cognitæ communis eſt. vnde glo.in.c. qui ſpiritualem.30.q.4.dixit in hoc impediméto inter coniuges communes eſſe actiones, non paſsiones.idem aperit gloſ.in.c.1.de cogn.ſpirit.in.6. Florent.3.part.tit.1.c.15.§.3.ſentiunt Tho. & Palud.in.4. ſent. diſt. 42.

Tertia huius cognationis ſpecies ſolum diffinitur inter filiũ ſpiritualem, & filios carnales ipſius parentis ſpiritualis.c.1.c.ſuper.c.tua.eod.tit.c.ſuper
9 quibus.30.q.3. Quo fit, vt inter filium ſpiritualem, & carnalem filiam vxoris ipſius patris ſpiritualis, ab alio viro ſuſceptam, matrimonium contrahi poſſit.cum nulla inter eos ſit cognatio.ſicuti conſulẽdo reſpondiſſe Antoniũ, ipſemet fatetur in.d.c.Martinus.cuius opinionem eſſe veriorem aſſerit Deti. conſi.501.col.fin. Sylueſt.verb. matrimonium.8.q.7.verſi.ſextum.& Angel. verſic. matrimonium.3.imped.7. contra Domi.& Franc.in.d.c.1.§. fin. eod.titu.in.6. Atq; adeo mihi perſuaſum eſt Anton. reſponſum, vt opiner Deti.Sylueſt.& Angel.nimis anxie dixiſſe, ante contractũ matrimonij, conſulendũ eſſe iuxta Domi. opinionem. Hinc etiã conſtat patrem ſpiritualem
10 poſſe matrimonium contrahere cum filia carnali ipſius filij ſpiritualis.gloſſ. per tex.ibi.in.c.illud.30.q.3. cui ſimilis in.c.1.de cognat.ſpirit.in.6.tenent Florent.3.part.ti.1.cap.15.§.1.Abb.& alij in.c.1.de cog.ſpirit. Palud.in.4.ſenten. diſt.42.probat.Regia.l.5.titu. 7. part. 4. Aſcendit etenim hæc cognationis ſpecies, non deſcendit.

Nec illud hac in re eſt omittendum, ex catechiſmo cognationem ſpiritualem minime oriri, quæ matrimoniũ, poſt catechiſmũ contractum dirimat:
11 tametſi contrahendum impediat. c. 2. de cog.ſpirit.in.6.Regia.2.titu.7.par. 4. etiã ſi catechiſmus fiat ex interuallo maximo poſt baptiſmũ, vt docet Hierony.Paulus in Prouinciali fol.16.col. 1.Ex hoc tamen deduci poteſt, irritam fore Romani Pontificis diſpenſationem, ad matrimonium contrahẽdum conceſſam, ſublato aliquo canonico impedimento, quod legitime illud matrimonium contractũ dirimeret, ſi in eadem diſpenſatione mentio non fiat, de cognatione ſpirituali, quę inter impeditos aderat, per catechiſmũ tãtum contracta. Forſan enim Princeps, ſi eiuſce cognationis notitiã habuiſſet, coniugium non permitteret.arg.c.poſtulaſti.de reſcript. Sic inſigniter hanc opinionem docet Domi.in conſ.33.

EX. §. SEQVENTI.

1 Cognatio legalis qualiter contrahatur.
2 Cognatio legalis etiam oritur inter filiam adoptantis, vel arrogantis, & ipſum adoptatum, vel arrogatum.
3 Cognatio legalis an perpetua ſit?

§. QVINTVS. DE cognatione legali.

QVINTO, matrimoniũ impedit legalis cognatio, 1
quæ ex adoptione, vel arrogatione inſurgit. Ex adoptione, inquã, cum quis in propriũ filium aſſumit eum, qui ſub patris carnalis poteſtate eſt. Ex arrogatione vero, cum quis liberum a patria poteſtate accipit in filiũ, quo caſu arrogatus in arrogantis poteſtatẽ tranſit. Eſt igitur legalis cognatio inter filiũ legalem eiuſq; vxorem, & patrem itidem legalem, eiuſq; coniugẽ, aliaſq; perſonas expreſsim nuncupatas.in.l. adoptiuũ. ff.de ritu nupt.c.1.30.q.3.glo.in.c.1.de cogn.leg.Regia.l.ſi.ti.7.part.4. Hinc infertur matrimonium contrahi non poſſe inter patrem, & filiam legalem, nec inter filium, & matrẽ legalem: nec cum vxore patris legalis, etiam finita adoptione, vel arrogatione. quod no

tat glo.in.d.c.1.de cog.legali.quam iu
ris canonici interpretes approbant, &
non temere per iura paulo ante addu-
cta.ex quibus idem prorsus dicendum
cẽsemus in cęteris per.d.l.adoptiuũ.cõ
numeratis.notat Petrus Loriotus. in
l.nõ faciẽ.§.in adoptionẽ.ff. de gradi.

Contrahitur etiã hæc legalis cogna
tio inter filium arrogãtis, & ipsam ar-
rogatam. Nec differt in hoc adoptio,
2 ab arrogatione. Imo idem vtroqꝫ casu
dicendum est.glo.per tex.ibi in.c.1. de
cogna.leg.quam ibi sequuntur Doct.
cõmuniter, vt fatetur ibi Panor.& Syl
uest.verb.matrimonium.8.q.8.tamet
si ipse velit, nõ ita oriri cognationem
hanc, vt matrimonium impediatur,
inter filiam adoptantis, & ipsum ado-
ptatum, ex eo, quod non adsit patria
potestas in adoptione. Verum prima
opinio receptior, atqꝫ verior est. Ipsa
tamẽ adoptione, seu arrogatione fini-
ta, hęc legalis cognatio inter fratres,
& sorores cessat, & dirimitur. matri-
monium tamen, ea durante contra-
3 ctum inter prohibitos, minime valet,
nec subsistit, nisi nouus accesserit con-
sensus.gl.in.d.c.1.quam nostrates cõ-
muniter sequũtur teste Syluest. verb.
matrimonium.8.q.8. qui eam appro-
bat. Hoc autẽ, quod modo diximus,
intelligendum erit in filia adoptantis,
sub patria potestate existenti. Nam cũ
ea, quæ sui iuris sit, potest contrahere
filius adoptiuus. gl. in.d.c.1. Hostien.
Innoc.& Henr.ibi.& Syluest. in dicta
q.8.contra Abb.in dict.c.1. Conuenit
tamen inter omnes, excepto Hostien.
nullum subesse impedimentum inter
ipsos filios legales, ex legali cognatio-
ne: nisi aliud canonicum obstet.

EX. §. SEQVENTI.

1 Consanguinitatis diffinitio.

CAP. VI.

2 Consanguinei vnde dicantur,& ibi de pro
ximis,cognatis,& agnatis.
3 Consanguinitatis antiquiorum diffinitio-
nes refelluntur.
4 Linea cognationis quid sit.
5 Linea paterna,vel materna,quos ex cogna
tione contineat.
6 Gradus quid sit in cognatione.
7 Graduum ex regulis computatio.
8 Graduũ cõputatio canonica an in vtroque
foro seruanda sit.
9 Cõsanguinei quo gradu matrimoniũ con-
trahere,veteri iure prohibebantur.
10 Cõsanguinitas nouo iure ad coniugia diffi
nita.
11 Cognatorum cõiunctio matrimonialis, in
recta linea, an sit perpetuo prohibita.
12 Consanguineorum matrimonialis coniun
ctio,quibus rationibus sit prohibita.

§. SEXTVS DE consanguinitate.

1 SEXTVM sese nobis of
fert impedimẽtum, quod
primas in hoc cõiugali tra
ctatu obtinet: nẽpe illud,
quod ex cõsanguinitate deducitur: ob
id diligentius tractandum, quod fre-
quẽtius contingat. Prius tamen, quã
gradus cognationis explicemus, ope
rępretium erit ipsam carnalem cogna
tionem diffinire.quo apertius hãc rem
explicare possimus. Est igitur consan
guinitas vinculũ personarum, ab eo-
dem stipite propinquo descendẽtium,
vel quarum vna descendit ob alia car
nali propagatione contractum. Vin-
culum esse nemo ambigit, inter eos,
qui sanguine coniuncti sunt.quod prę
ter alios Cicero lib.1. de offic. egregie
pandit. Sanguinis, inquit, cõiunctio,
& beneuolentia deuincit charitate ho
mines. Idem ait. Arctior vero colliga
tio est, societatis propinquorum. Di-
ximus, ab eodem stipite propinquo,
ex eo, quod descendẽtes ab eodem sti

pite,

pite, remoto tamen, non ſunt conſanguinei: alioquin omnes homines conſanguinei forent: cum ab Adamo deſcendãt. Ipſa namq; virtus naturalis, quę in procreatione viget, quatenus mouet ad ſimilitudinem ipſius procreantis in indiuiduo: nempe vt filius ſit ſimilis patri: per varias transfuſiones ſit debilior, ac tandẽ deficit. etiam ſi ipſa eadem virtus, vt mouet ad id, quod eſt in ſpecie, id eſt, vt ab homine genitus ſit homo: non poteſt deficere per varias transfuſiones. ita Tho. in. 4. ſenten. diſtinc. 40. art. 1. vbi Paluda. hanc parte noſtræ diffinitionis ſubiecit. Hinc cõſanguinei propinqui dicuntur, quod eodem propinquo ſanguine fuerint geniti. l. Lucius. ff. de petit. hæred. l. cum pater. §. a te peto. ff. de legat. 2. Dicuntur etiam proximi. l. capitis. &. l. ſi ſpurius. ff. vnde cog. l. dudum. C. de contrahen. empt. vbi gloſſ. & Bald. l. cum rem alienã. C. de legat. optime Deti. in. l. ſi bonorum. colum. 1. C. qui admi. & Altiat. in. l. proximi appellatione. ff. de verb. ſig. qui ꝓprie, proximos, non ad agnatos: ſed ad cognatos referũt. Atq; inde, licet ꝓprie, conſanguinei dicantur fratres ex eodẽ patre. l. 2. §. agnati. &. l. 1. §. conſanguineos. ff. de ſuis & leg. hæred. §. cæterũ. inſt. de leg. agnat. ſucceſſ. & in. §. ſunt autem. eo. tit. vbi Theophilus ſcribit, fratres ex eodẽ patre natos Græce appellari, omęmus: quaſi cõſanguineos. notat Petrus Loriot. in. l. iuriſconſultus. §. inter. ff. de gradib. Hinc Sophocles in Aiace Teucrum Aiacis fratrẽ, ſynæmon, id eſt, conſanguineum: dixit. & apud Claudianũ. lib. 1. de raptu Proſerpinæ, Pluto ad Iouẽ ſic loquit̃.

Te cõſanguineo recipit poſt fulmina feſsũ,
Iuno ſinu.

Ex eadem vero matre dicuntur vterini fratres, auth. de conſang. & vteri. fratri. collat. 6. tamẽ & cæteri remotiores conſanguinei dicuntur, quod eodẽ ſanguine ſint geniti. Cicero ad Atticum lib. 2. Sed Boopides noſter conſanguineus, nõ mediocres terrores iacit, atq; denunciat. idem Cicero libr. 1. de inuentione. parentes, inquit, liberi, coniuges, & cõſanguinei. Tacitus. lib. 3. cum ſuper Agrippinã, & Druſum, & Claudium, cęteri quoq; conſanguinei nominatim perſcripti ſint. Sicuti & cognati appellantur, quaſi quod vna, cõmuniterve nati, vel ab eodem orti, progenitive ſint. l. nõ facile. §. 1. ff. de gradib. l. iuriſconſultus. §. cognationis nomen. ff. eod. titu. Eſt enim & cognatio nomen, ad natos ex fœminis, & procreatos a maribus, naturali iure generale: tametſi lex ciuilis proprie, deſcendentes a maribus, agnatos appellet. l. non facile. §. 1. l. iuriſconſultus. verſicu. cognati. ff. de gradib. Qua ratione frequẽtius hac in re libet vti conſanguinitatis nomine, quippe quod ſit cõmune deſcẽdentibus a fœminis, & a maribus. l. 2. ff. vnde cogn. l. vel ſi ſanguine. ff. de manumiſ. vindict. explicat optime Andreas Tiraq. in libr. 1. de retractu. §. 1. in gloſſ. nume. 4. Vtitur etenim & præter alios hac dictione, conſanguinitas, Titus Liuius lib. 7. ab Vrbe condita. Ceritem, inquit, populum miſericordia conſanguinitatis, Tarquinienſibus adiunctum, fama ferebat. l. item prima. &. l. conſanguinitatis. C. de legit. hęred. Diximus præterea in diffinitione: vel quarum vna deſcendit ab alia: ne maximam illam patris, & filiorum coniunctionẽ excluderemus in primo paréte. Cum enim Adam & Caim ab eodem ſtipi-

te minime fuerint deducti, non forent
conſanguinei dicendi, ni ita compacta
foret diffinitio. Carnalem etiam pro-
pagationem exigimus, ne dicendum
ſit Adamum, & Euam fuiſſe conſan-
guineos. Ex quibus ſequitur, diffini-
3 tiones per Ioan. Andr. in expoſitione
arboris aſsignatas, imperfectas eſſe,
nec admittendas. quamuis Thom. di-
ſtinct. 40. illam ſequitur, quæ ita diffi-
niuit. Eſt conſanguinitas, vinculum
perſonarum, ab eodem ſtipite deſcen-
dentium, carnali propagatione con-
tractum. Nec altera admittenda eſt,
quæ diffiniuit eſſe attinentiam perſo-
narum, ex eo prouenientem, quod v-
na deſcédit ab altera, vel ambæ ab ea-
dem. tametſi Præpo. in arbore eam eli
gat. Prima enim ex his oſtendit om-
nes homines eſſe conſanguineos: ne-
gat vero Adam, & Caim cognatos
fuiſſe. Secunda Adam, & Euam con
ſanguineos fuiſſe probat, ac ſubinde
omnes homines cognatos fore cẽſen
dos: quæ omnia abſona ſunt.

Supereſt cognita conſanguinitatis
diffinitione: eius gradus, ac diſcrimi-
na cognoſcere. Hoc etenim nobis plu
4 rimum conducit. Cumq; ea ex lineis,
gradibusque conſtet, quid linea ſit,
Ioan. Andre. in arbore exponit. Præ-
ter quẽ linea dici poteſt clarius. Colle-
ctio perſonarum, quæ iure ſanguinis
propinquæ cenſentur, gradus conti-
nens, numeroſq; diſtinguens. ex Pa-
luda. in. 4. diſtin. 40. Linea vero in hac
materia dici poteſt ex eo, quod linea
ipſa filium ſit, quod ex lino, aut alia re
ſimili fieri ſolet. vnde linea margarita
rum apud Iuriſconſultos in. l. lineam
ff. ad. l. Falci. in. l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi
cum maritum. ff. ad. l. Aquil. quo in lo
co explicat hoc eleganter Budę. & Lu

doui. Cælius lib. 3. lectio. Antiq. c. 14.
Hinc igitur linea ſeriem, atq; ordinem
cognationis, ſignificat apud eoſdem
iuriſcõſultos in. l. iuriſconſultus. ff. de
gradib. §. ſed & ex lateribus. quod &
Tiraq. adnotauit. lib. 1. de retrac. §. 1. in
gloſ. 9. in prin. Hinc & Romani Pon-
tifices vtuntur eadem dictione ſæpiſ-
ſime. Cuius vſus poteſt ex eo etiam
deduci, quod linea longum ſedẽdi or-
dinem quãdoq; ſignificet, vt nonnul-
li illud Ouidianum, Primo de arte a-
mandi, interpretantur.

Et bene te cogit, ſi nolit linea iungi.
Qua tibi tangenda eſt, lege puella loci.

Item illud eiuſdem in amoribus lib. 3.
elegia. 2.

Quid fruſtra refugis? cogit nos linea iũgi.

Etiam ſi proprius quidam intelligãt
in dictis carminibus, lineam longuriũ
eſſe, ſeu longiores perticas ad arcen-
dum populum in ludorum ſpectacu-
lis, aut ſignum de Creta factum, quo
vtebentur Romani in ludorum cele-
bratione. vti notat. Ludo. Cæli. libr. 3.
c. 14. His addo lineam apud Latinos
accipi pro funiculo, cui alligat hamus
a piſcatoribus. Plinius lib. 9. c. 43. Vul
pes marinæ, ſimili in periculo, glu-
tiunt amplius, vſq; ad infirma lineæ,
quæ facile prærodant. Item eod. libro
capit. 17. eadem dictione ſæpiſsime v-
titur.

Verum ex præfata lineæ diffinitione
illud dubium explicari poteſt, quæ di-
catur linea paterna, maternave, qua-
5 rum in teſtamentis, contractibus, cæ
terisq; viuentium actibus, mentio fit
quotidie. & Soci. cõſ. 33. colũ. 5. volu.
3. opinatur illam dici lineam paternã,
cuius caput eſt pater: maternã autem,

cuius

cuius caput mater sit. sensérat ante eũ idem Ancharra. consi. 95. dum lineam paternã distinguit effectiue, & comprehensiue: effectiue intelligés lineam paternam, cuius caput si pater: comprehensiue, in qua pater continetur: atq; subdit, primum modum intelligendi obseruandum fore omnino, nisi aliud ex mente agẽtis, testantis, donantis, aut aliquo pacto disponentis, colligi possit. Ego tamen vtrunq; intellectum assumendum esse existimo, eundem Soci. sequutus in. l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de lib. & posth. & Curti. Iuniorem consil. 5. nume. 10. ex ipsa diffinitione, ac propria lineæ significatione. ex quibus etiá perpendi, & examinari potest responsum Alex. consi. 53. volu. 6. vbi explicat, quæ dicatur linea masculina testatoris, vel alterius: quo in loco elegãter eius opinionem interpretatur Carol. Mol. ipsum legito.

Gradus verus dicitur habitudo, id est, mensura distantiũ personarũ, qua
6 cognoscit, quota agnationis, vel cognationis distãtia, duæ, pluresve personæ differant. ita Ioan. Andr. quem Præp. in arbore sequitur. Gradus aũt dicti sunt ad similitudinem scalarum, locorumve procliuium, quos ita ingredimur, vt a proximo in proximum: id est, in eum, qui quasi ex eo nascitur, transeamus. autore Paulo iurisconsul. in. l. iurisconsultus. versic. gradus. ff. de gradib. Sed, vt computationem graduum explicemus, regulas quasdam prænotare oportet, quarum prima sit.

Iure ciuili, & canonico, ascendentium, & descendentium linea, quot
7 sunt personæ, vna dempta, tot sunt gradus. Filius ergo primo gradu patri coniungitur, ac nepos auo, secundo. Pronepos proauo, tertio. Abnepos abauo, quarto.

Secunda regula. In linea tranuersa æquali, id est, quando vterq; distat eodem gradu ab stipite: quoto gradu alter distat a communi stipite, toto distant inter se, & sibi attinent.

Tertia regula, in linea transuersali inæquali: id est, quando, alter distat a communi stipite, gradu remotiori, quam alter, quo gradu remotior distat a cõmuni stipite, eodẽ distant inter se. Nec in his regulis est cõtrouersia apud veteres iuris canonici professores. Iure vero ciuili vnica constitui potest regula pro omnibus lineis. Quot sunt personę, vna dempta, tot sunt gradus. his equidem regulis graduum computatio distinguitur, quas Ioan. Andre. Præpo. & Stephanus a Costa in arbore exactori diligentia exponunt. Sed ita facilia isthæc sunt, vt nec repettenda fore existimemus. Sat enim nobis sit, prędictas antiquiorũ regulas, veluti p̃uias ad matrimonij prohibitionem, tradidisse, quæ Petro Lorioto in eleganti interpretatione tituli. ff. de gradibus: aliquot rationibus minime applaudent. Penes quẽ Poterit lector nouas hac in re traditiones inquirere.

Ex his tamen constat, inter ius ciuile, & canonicum in hac graduum cõputatione differentiam esse, cuius ra-
8 tionem assignat tex. in. c. 2. 35. quęst. 5. Canones enim, quo ad matrimoniũ, gradus distingunt: quod quidem matrimonium inter duas personas contrahitur: & ideo in transuersalibus, ex duobus vnicum gradum constituit ius Põtificum. At ius Cæsarum quo ad successionẽ, quæ ab vno in alium

defertur, cósanguinitatis iura, & gradus diffiniuit. Quo fit, vt promiscue in vtroq; foro quo ad coniugia canonum cóputatio probanda sit. ita glos. in arbore consanguinita. cui similis in. §.hactenus.inst. de gradib. quam putat sing.esse Franc.in.cap. 2.de arbitr. in. 6. hec est magis communis opinio.idem notat Deti.in cap.2. colum. 2.de testib. In hæreditatibus vero, ac successionibus vtroq; foro, legalem computationem esse aduertẽdam, & obseruandam, prędicti omnes sentire videntur.in aliis autem contractibus, actibusq; cæteris similibus, quælibet cóputatio in proprio foro est seruanda.ex Ioan.Andre. in additionibus ad Specul.titu. de succes. ab intest.§.1.in fine magnæ additionis, quem Præpo. sequitur in dicta arboris interpretatione.colum.19.&.20.Cuius conclusionis plurima exempla cuicunq; facile erunt obuia.

Prohibitio autem coniugij, inter cõ
9 sanguineos varie cõtingit in antiquis canonibus: siquidem Fabianus Summus Põtifex, anno Christi fere ducentisimo quadragesimo quinto, matrimonium omnino vetuit contrahi in tertio consanguinitatis gradu: at in quarto ita prohibuit, vt contractum non obstãte prohibitione, minime dissolueretur.c. de ,ppinquis. 35.q.2. Sed Iulius primus in septimo gradu matrimonium omnino prohibuit, anno fere trecentisimo quadragesimo.c. nullum.dict.caus.&.q.Verum Inno. Tertius, anno salutis fere milesimo ducẽtesimo, ad quartum gradũ hanc prohibitionem reduxit in.c. non debet.de conf.& affinit. huius vero variæ sanctionis meminit Virg. Poly. lib. 5. de inuent.rerum.c.5.Porro ad quartum gradum matrimonia prohibentur, ad
10 similitudinem compacti corporis humani.autore ipso Inno. quod constat etiam ex.c.in quadã.de celeb.miss.cõstat etenim humanum corpus ex quatuor elemẽtis, quæ Bernard. explicat in.d.c.in quadam.& intelligit frigidũ, calidum, humidum, & siccum.rectius glo.in proœ.instit.§.igitur. Nam humanum corpus compactum est, ex pituita, seu phlegmate, quod humidum est, & frigidũ, cholera, quæ calida, & sicca est, melãcholia quæ frigida, & sicca est.item sanguine, qui humidus, & calidus est. Sanguis aeris elemento respondet, qui humidus, & calidus est: præcipue tamen humidus censetur:atque ob id humidum est hoc elementum. Cholera igni similis est, qui & si calidus, & siccus sit:calidũ tamen hoc elemẽtum ex propria vi dicitur. Atra bilis, seu melancholia, terræ elemento confertur, quod propriam habet siccitatem, etiam si frigidum sit. Pituita comparatur aquæ elemẽto, quod etiam si humidum sit:id tamen peculiare habet, quod frigidum sit. Hęc ergo quatuor elementa corpus humanum constituũt. humidum, id est, sanguis. Calidum, id est, cholera. Siccũ, id est, atra bilis. Frigidum, id est, pituita. & sic, aer, ignis, terra, & aqua, quod Ludoui. Cæli. adnotauit lib.2. lectio.antiq.c.11.ante eum Galenus lib. secundo de elementis.quem Latinum fecit Ioannes Andernacus. explicat idem Leonardus Fuchsius in compendio medicinæ cap.8.& cap. 10.

Quartus igitur gradus ex dicto concilio prohibetur, in transuersa cognationis linea. At in linea recta ascenden
11 tium, & descendẽtium, nullis finibus prohibitionem contineri, quibusdam placet,

placet, quorũ primas obtinet Caius iuriſconſul.in.l.nuptiæ.in.4. ff. de ritu nupt. vbi gloſſ. idem notat. cui ſimil. in arbo.conſanguini. quam ibi appro bat Præp.col.2. Abb.in.d.c. nõ debet. col.4. Regia.l.4. tit.6.part.4. Syueſt. verb.matrimoniũ.8. q.6. col.4. Scot. & Paluda.in.4.ſentẽ.diſt.40.qui inde confingunt hoc, quod rationes huiuſ ce prohibitionis in linea recta aſcẽden tium, & deſcendentium ſemper quo cunq; gradu locũ habeant. Tota enim prohibitio cõiugalis inter conſangui-
12 neos, ex eo iuſta cẽſetur, & rationi cõ ſentanea, quod amicitia ex ſanguine orta ſatis ſic ſufficiens, abſq; matrimo nij cõtractu, ad charitatem in republi ca cuſtodiendam. Oportet ergo con iugia inter eos contrahi, qui a ſangui nis vinculo remoti ſunt, quo inter eos coeat amicitia. quam rationẽ & alias Plutar.adducit in problẽmatibus Ro manis.nume.108. & Diuus Auguſti nus libr.15.de ciuita.Dei.cap.16. Gra tia.in.c.1.35.q.1. poteſt adnotari & ex Cicero.lib.5. de finibus. his etiam ſuf fragatur, quod reuerẽtia Iure natura li parẽtibus debita, minime patiẽ hanc coniuctionem. quod Tho. tradit.22. q.154.artic.9. exacte huius prohibitio dis rationem inquirens quibus plura adiungi poſſunt ex Tiraquel. 7. lege connubial.nu.32. Rurſus quibuſdam placet, in hac linea recta ſolũ quartũ gradũ, & citeriores prohiberi. Sic Go fred.ſcribit in Summa tit.de conſang. quem Angel.ſequitur verb.matrimo niũ.impedimento.6. Ego vero nullo pacto his aſſentior opinionibus. Pri ma enim corruit manifeſte, quia ratio nes huiꝰ phibitionis in triceſimo gra- 1 du ceſſant prorſus, non tantũ in cẽte ſimo, milleſimove. & id docet Caiet. 22.q.154.ar.9. Secũda aũt opinio ma nifeſte falſa eſt. Cõſtat enim adhuc in quinto, ac decimo lineæ rectæ gradi bus, rationes phibitionis omnino vi gere. Illud tandem in hac cõtrouerſia plane fatemur nihil eſſe, quod nos ad eam definiendã cogat: cum in iudiciis, aut regimine reipublicæ minime con tinget, ſi probabili coniectura id diui nare licet. Et tñ in diſputatione, hanc coniugalem prohibitionẽ vltra vigeſi mum gradũ non extẽdi libere conten dam. In collateralium linea, quæ trã ſuerſa a iuriſconſultis dicitur, id mani feſtum eſt, quintum gradũ nulla pro hibitione vrgeri: quo fit, vt quis poſ ſit vxorem accipere fœminã a fratre, recta linea, quinto, ſeu quarto gradu diſtantem. Ita Ioan. And.in glo.arbo ris in fine: quem ſequũtur Ant.& Car di.in.c.tua. Anch.in.c.fi.per text.ibi & Henr.in.c.nõ debet.de conſan.quãuis Hoſti.in ſumma.tit. de cõſang.§. vſq; verſ.ſed nunquid, contrariu m teneat.

EX. §. SEQVENTI.

1 Affinitatis diffinitio.
2 Affinitas vnde dicatur.
3 Affinitas ex coitu etiam illicito oritur.
4 Affinitas frequenter concurrit cum publi ca honeſtate.
5 Affinitatis impediméto ſublato per diſpẽ ſationẽ, publica honeſtas etiã tollitur.
6 Affinitas matrimonium impedit, ſolum in primo genere, & intra quartũ gradum.
7 Affinitas an detur inter virũ, & vxorem?

§. SEPTIMVS. De affinitatis impedimento.

SEPTIMO loco agendum erit de affinitate, cuius cognitio a diffinitione pẽdet, quam Ioannes Andre. ita cõcepit. Affinitas eſt pſonarũ

proximitas, ex coitu proueniés omni carens parentela. ita ipſe in arbore affi nitatis. quod ſi in vltimis verbis voluit Ioan. And. ex affinitate cõſanguinitaté neceſſario non deduci, planum erit id, quod diffinitio proponit. At ſi ſenſit, affinitatem nõ poſſe cõcurrere cum conſanguinitate, falſum eſt. Si quis enim carnaliter cognouerit alterã ex duabus ſororibus, quæ tñ erant eius cõſanguineæ intra quartum gradum: nõ poterit alterã ex his vxorem ducere, impediẽte matrimoniũ ipſum affinitate, atq; etiam conſanguinitate. vt Præp. notat poſt gloſ. ibi in arbore affinitatis. col. 4. Vnde in diſpenſatione ad contrahendum matrimonium, a Romano Pontifice impetrata, oportebit vtrunq; impedimentum ſublatum fuiſſe. Ego vero affinitatem eſſe arbitror, proximitatem perſonarũ, ex coitu deductam. Sic tamẽ dicitur, eo quod duæ cognationes, quæ diuerſæ ſunt per nuptias copulentur. l. non facile. §. affines. ff. de gradi. vnde affines proprie dicũtur inuicẽ, viri & vxoris cognati: licet quandoq; affines dicantur, qui conſanguinei ſunt. ſicuti optime adnotauit Tiraq. lib. 1. d retractu. §. 1. in glo. 9. nu. 20. Diximus in diffinitione ex coitu, nõ ex nuptiis, quia quo ad coniugium impediendum, affinitatem ex coitu deduci, conſtat, etiam ſi coactus ſit. tex. in. c. diſcretionẽ. de eo, qui cog. conſ. vxor. ſuæ. Nec refert, an ſit ex vi præciſa, an ex cõditionali: vt ibi probare videt text. dum dicit, quantum potuit renitentem. Quinimo coitus cum dormiente, hanc affinitatem producit. quod ibidem notant Card. & Præp. ex eo, quod copula carnalis etiam cum dormiente contingit. Vnde conſtat coitum eſſe de ſubſtãtia affinitatis. vti tradit poſt alios Ferdinã. Loazes Præſul Illerdẽſis in tracta. de matrimo. dubio. 1. fo. fin. & dubio. 15.

3 Atq; etiam ex coitu illicito affinitatẽ oriri, probat tex. melior cæteris, ſecũdum Abb. ibi. in. d. c. diſcretionem vbi Henr. idem notat poſt gloſ. ibi. idem. glo. in arbore affinita. aptiſsimus tex. ad id in. c. in literis. ſecundum Abb. & Areti. ibi, de teſti. tex. in. c. 2. de conſanguini. notat Capel. Tolo. & ibi Aufrer. 96. quam opinionem aſſerit eſſe communem Sylueſt. verb. matrimonium. 8. impediméto. 15. eamq; tenet Hieroni. Paul. in prouinciali. folio. 38. & probatur eadem ſententia in. l. liberi. C. de nuptiis, quæ prohibet ob affinitatem filium patris concubinam in vxorem accipere: non tantum ob ſolam honeſtaté: quod falſo exiſtimat Coraſ. libr. 1. Miſcell. c. 3. dicés ex concubinatu minime oriri affinitatem, nec eius ad nuptias impedimentum: cum iure ciuili permiſſus fuerit cõcubinatus. ea enim cõſideratio ex eo deficit, quod coitus coniugalis licitus omnino eſt: ex eo tamen deducitur dubio procul affinitatis impedimentum. Vnde conſtat, ex ſponſalibus, etiam de præſenti, ante copulam non oriri affinitatem: & ſi Diuus Thom. contrarium opinetur in. 4. diſtinct. 41. q. 1. art. 1. colum. 4. dicens, ex ſponſalibus de præſenti ante coitum, affinitatem oriri, non publicæ honeſtatis impedimentum: cui adſtipulatur Florenti. 3. parti. titu. 1. c. 11. in fine princ. quod tamen falſum eſt. Nam oritur ex his publicæ honeſtatis iuſtitiæ impedimentum, non affinitatis. Abb. & Præp. in. c. ſpõſam. de ſpõſa. Sylueſ. verb. matrimonium. 8. §. 14. & Palud. in. 4. ſenten. diſtinct. 41. q. 2. colum. 1. & q. 1. arti. 3.

2 ſæ ſunt per nuptias copulentur. l. non facile. §. affines. ff. de gradi. vnde affines proprie dicũtur inuicẽ, viri & vxoris cognati: licet quandoq; affines dicantur, qui conſanguinei ſunt. ſicuti optime adnotauit Tiraq. lib. 1. d retractu. §. 1. in glo. 9. nu. 20. Diximus in diffinitione ex coitu, nõ ex nuptiis, quia quo ad coniugium impediendum, affinitatem ex coitu deduci, conſtat, etiam ſi coactus ſit. tex. in. c. diſcretionẽ. de eo, qui cog. conſ. vxor. ſuæ. Nec refert, an ſit ex vi præciſa, an ex cõditionali: vt ibi probare videt text. dum dicit, quantum potuit renitentem. Quinimo coitus cum dormiente, hanc affinitatem producit. quod ibidem notant Card. & Præp. ex eo, quod copula carnalis etiam cum dormiente contingit. Vnde conſtat coitum eſſe de ſubſtãtia affinitatis. vti tradit poſt alios Ferdinã. Loazes Præſul Illerdẽſis in tracta. de matrimo. dubio. 1. fo. fin. & dubio. 15.

Illud tamen animaduertendum est concurrere posse frequentissime affi-
4 nitatem cum publica honestate: nempe subsequuta inter sponsos carnali commistione. Vnde in dispensatione a Romano Pontifice impetrata, non erit satis derogare impedimento affinitatis, nisi derogetur etiam impedimẽto publicæ honestatis, ibidem con currenti.gloss.recepta communiter in arbore affinitatis. Abb. in cap. sponsam.de sponsa. Domini.consil.33. col. 4. Verum hæc opinio, quam vulgus probat, subuertitur manifeste. Nam Præp.& Stepha.in arbore affinit.plane fatẽtur satis esse, si in petitione ipsi
5 Romano Pontifici oblata, affinitatem ex coniugio ortam fuisse mentio fiat.idem notat Syluest. verb. dispensatio.q.5. & verb. matrimonium.8.q. 14.& Ferdi.Loazes in tract.de matrimonio. dubio.10. nume.10.& tamen Romanus Pontifex.derogans affinitatis impedimento, potissimum delicita intelligit, atque ei simpliciter etiam derogare videtur, absq; alia expressione. Sicuti tradit Fráci. de Ripa lib.2.respõs.c.1. Licita tamen affinitas non potest esse absq; publica honesta te: igitur sublata affinitate simpliciter, etiam publica honestas tollitur, quæ cũ affinitate aderat. ita expressim notat Nicol.Milis. verb. dispẽsatio.quẽ refert, & sequitur Feli. in.c. postulati. de rescript.17.colum.& Nicol.Boeri. decis.264.colum.pe.dicens se ita vidisse bis in iuditio obtentum mota controuersia. Huic etiam opinioni accedit Hieronym.Paul.in prouinciali folio.58.colum.2.quibus cõducit plurimum sententia.glo.quá ibi Abb. Præpo.& alij approbant.in.c. non debet. de consang.quę dicit, sublata affinitate vltra quartum gradum, publicam etiam honestatem sublatã, & antiquatã esse: pro qua opinione notant Abb. & Præp.ibi.statutum in vna re, in alia quæ ei sit consequutiua, locum prorsus habere: sic ergo, inquiunt, sublata affinitate vltra quartum gradum publicam etiam honestatem censeri eodem iure remissam: cum ea ex affinitate omnino cõsequatur: & affinitatis sit socia. Ex quo ipsi.d. gloss. ad probandum hunc argumentãdi modum inducũt, perperam tamen: cum absq; affinitate detur publica honestas, nõ sequuta copula inter sponsos. Item affinitas sine publica honestate, vbi ex coitu illicito illa oritur. Rectius tandem ex dicta glo.collegissent alium argumentandi modum: nempe ex duobus, quorum alterum instar alterius est statutum, si demum vnum lege noua corrigatur, sublatũ & alterum censeri quod eius instar antea sancitũ fuerat.notant Domini.in.c.1. versi.quinto fallit. & ibi Francisc.vers.nono. de tempor.ordi. in.6.

Affinitas autem gradus sibi peculiares nõ habet, præter eos qui in eõsan-
6 guinitate distinguntur. Is enim, qui Semproniæ per coitum adiungitur, affinis erit ipsius Semproniæ propinquis eo gradu, quo illa eis est consanguinea. Genera tamen affinitas habet. Nam persona alteri addita per carnis copulam genus mutat, nõ gradum. Genus, inquá, ita, vt prima persona genus mutet vinculi: cæteræ autẽ genus affinitatis ipsius. Is enim, qui cognouit Semproniã, non mutat genus affinitatis, sed vinculi, quippequi nouus fiat affinis ipsis Sẽproniæ consanguineis. At ea, quæ Sẽproniæ viro per copulã adiuncta fuerit, mutat

genus

genus affinitatis: erit enim in secundo genere affinitatis ipsis Séproniæ consanguineis: cum vir Séproniæ esset in primo genere. quæ omnia aperte docet Ioan And. in gl. Arboris Affinit. & ante eum Bernar. in.d.c.non debet. Nec secundū genus affinitatis hodie prohibet. vt ibi ab ecclesia est decisum. Ex quo patet posse qué in vxoré accipere relictam a propriæ vxoris fratre. Item posse quenquá diuersis temporibus duas: vel plures fœminas vxores sibi accipere: quæ tamé cum duobus, pluribusve fratribus matrimoniū cō traxerant. secundum Cardinal. in.d.c. non debet. Stepha. & Præpo. in arbore affinit. contra Ioan. Andr. & Inno. qui in his casibus videntur prohibitionem matrimonij adhuc admittere.

Ex quo subinfertur, legé municipalem, qua sanciri solet, cōpromittēdas fore oēs lites, quæ inter affines oriantur minime locū habere in affinibus secundi generis. Hoc enim genus nullū iam debet effectum. ita notat Ias. in. l. quod Seruius. 2. col. ff. de cōdict. caus. dat. idē Ias. in. l. qui se patris. C. vnde liber. nu. 59. & ibi Curti. Iunior. nu. 78. aduersus Pau. castren. qui ibidem contrarium dixerat. Solent tamen quandoq; dari literæ apostolicæ declaratoriæ super secundo genere affinitatis. teste Hierony. Paulo in prouinciali. fo. 19. quod fieri opinor ad sedandū contrahétium scrupulos.

Secundo, hic notandū est virum & vxorem non esse affines: ex eis tamen
7 producitur vinculum hoc affinitatis. ita glo. in arb. affini. &. in. §. affinitatis. inst. de nupt. & in. l. affinitatis. C. commu. de succes. notat Theophilus. in. §. diximus. inst. d nuptiis. Abb. & alij in c. quod super his. de cōsang. & affinit.

CAP. VI.

Bald. in. l. 1. C. vnde vir, & vxor. Tho. in. 4. senten. dist. 41. q. 1. contra Porciū, & Ias. in. d. §. affinitatis. Prædicta tamen municipalis lex, de cōtrouersiis affinium compromittendis, in viro, & vxore locū habere debet. secundū Ias. in. d. l. quod Seruius. 2. colu. cuius opinio cōmunis. est. secundum Curt. Iunior. in. d. l. qui se patris. nu. 79. In sponsis tamen ante cōsensum de præsenti, id non crederem ita facile recipiēdum fore: tametsi Ias. in. d. l. quod Seruius. contrarium opinetur dicés post gl. ibi ipsos spōsos improprie esse affines: quod ego nō admitterē, si quidē eodem pacto dicere posses esse improprie affines, eos qui nec cēteśimo gradu sanguinis vinculo cōiūcti sunt. Fortasse tamen Ias. opinio, remota prædicta ratione, propter illam spem matrimonij, erit ex quadā æquitate seruanda. Nam & spē matrimonij maximos effectus habere constat, & nos superi' quandoq; id probauimus.

EX. §. SEQVENTI.

1 Incestus diffinitio, eiusq; denominatio.
2 Pœna laici committentis incestum.
3 Clericus propter crimen incestus est perpetuo deponendus.
4 Incestus proprie nō dicitur, si quis cognouerit consanguineam sponsæ, nondum ab eo cognitæ.
5 Incestas nuptias contrahens, qua pœna sit puniendus.
6 Pœna amissionis bonorū ipso iure inducta, etiā ab hęredibus delinquentis exigitur.
7 Priuandus per sententiam beneficio, vel alia qualibet re, vtrū faciat fructus suos post commissum delictum.
8 Fructus bonorū quibus quis ipso iure priuatur a die cōmissi criminis, sunt fisco adiudicandi.
9 Priuatus bonis ipso iure, à die delicti, nec alienari potest: imo rem alienatā fiscus

vendicat

vendicat non soluto emptori precio.
10 Pœna ipso iure inducta, an locum habeat in foro conscientiæ.
11 Pœna conuentionalis an debeatur in foro conscientiæ.
12 Damnum culpa leui, vel leuissima illatũ, an in iudicio interiori sit resarciendum?
13 Iutellectus ad.l.in lege.ff.ad.l. Aquili.
14 Incendium, quam culpã præseferat ex legis præsumptione?
15 Intellectus cap. primi.de adulter.
16 Pœna an præscribi possit mala fide.
17 Regia.l.prima.titu. de excommunicatis. lib.8.ordi.intelligitur.
18 Incestæ nuptiæ in legibus eas puniẽtibus, ex Pontificio iure sunt considerandæ.
19 Incestas nuptias contrahentes bona fide: sed post ea detecto impedimento in eis perseuerantes, nec canonicis, nec legalibus pœnis puniuntur.
20 Incestas nuptias contrahẽtes, à pœnis prædictis liberi sunt, si matrimoniũ nondũ est carnali copula consummatum.
21 Error iuris, aut ignorantia crassa, an excusset à pœnis, contrahentes incestas nuptias? & num.22.
22 Intellect⁹ ad.l. qui cõtra.C.de incest.nupt.
23 Maritus an possit excludere, ex iure fisci vxorem, dotem repetentem, quæ nuptias incestas scienter contraxerat?
24 Maritus in dote putatiua soluenda non habet annuam dilationem.
25 Maritus nõ lucratur fruct⁹ dotis putatiuę.
26 Maritus ad dotem putatiuam conuenitur vltra quam facere possit.

§. OCTAVVS. De contrahentibus incestas nuptias.

1 HIS omnibus, quæ in duobus ꝓximis paragraphis diximus, addendũ est incestũ dici coitum inter cõsanguineos, vl affines. c. lex illa. §. incest⁹. 36. q.1.l.si adulteriũ cum incestu.in princ. ff.de adult.notat optime Thom.22.q. 154.artic.9. Abb.in.c. 1. & in cap. veniens.de eo, qui cogno.consang.vxo. suæ.glo.in rub. C. de adult.text.in.§. ergo. & ibi Doct. instit. de nupt. Regia.l.1.tit.18.iuncta.l.2.titu.19.part.7. Erit tamen hæc diffinitio intelligẽda. quando coitus cõtingit inter affines, vel consanguineos, qui iure prohibente matrimoniũ contrahere nequeunt: in his enim incest⁹ dicitur: atq; nuptię ab his cõtractæ vtroq; iure incestę appellãtur: quasi in his nuptiis minime adsit cestus: idest cingulum illud, quo Venus vtebatur ad honestas nuptias. Has tamen nuptias, quæ inter cõsanguineos contrahuntur, appellat quãdoq; lex nefarias, & naturę cõtrarias. text.in authẽt. de incest. nup. in princ. coll.2. & Canon in cap. cum secundũ leges. de hære. in.6. Sed isthæc denominatio ad nuptias in gradu naturali, vel diuino iure phibito, cõtractas, referẽda est. ita glos. in.d. auth. de incest. nupt. & in rub. C. d incest. nup. Archi. Ioã. And. Domi. & Frác. in.d.c. cũ secũdũ leges. Vnde nõ est admittẽda. g. quæ in.d.c. cum secũdũ, intelligit, nuptias naturæ contrarias eas esse, quæ ex vitio Sodomiæ cõtrahuntur: cũ ibi tex. huius criminis pœnã minime tractet, nisi. gl. interpretationẽ referam⁹ ad tex. in.l. cũ vir. C. de adult. vbi puniũtur nuptiæ, quæ inter mares fœdissime celebrant. Hinc etiã apparet, non esse omnino recipiendã distinctionem Constantini Harmenopuli, qui lib.4. tit.6. ad finẽ scribit, incestas dici eas nuptias, quę ratione sanguinis prohibẽtur, vt inter consanguineos. Dãnatas autem eas, quæ a iure vetantur inter tutorem, & pupillam: libertum & patronam, seruum & dominam. Nefarias vero eas, quæ iniquitatis causa passim improbantur: sicuti cum moniali, rapta, & similibus.

Incestus autẽ crimen absq; matrimonio cõmissum, iure ciuili pœna adulte-

2 rij puniť.gl.Bart.& Doct.in.l.si adulteriú cum incestu. in princ.ff. de adult. gl.& cõmunis.in.l. inter liberas.ff.eo. titu. Ange.in tract.de malef. versi.che may adulterato.col.pe.Paul.Grill.lib. 3.d pœnis omnifariá coitus.q.3.Reg. l.3.titu.18.part.7. Pœná vero adulterij trademus statim.c.7.§.6.Item iure Regio hoc crimen cõmittens dimidia bonorũ parte priuatur, eaqꝫ fisco ad
3 iudicatur.l.7.tit.vlti. lib.8. in ordinat. Regiis. Quod si clericus hoc delictũ commiserit, deponitur ab ordinibus perpetu.argu.tex.in.c. tuæ.de pœnis. glo.in.c. Maximianus. 81.dist. & in.c. lator.2.q.7.quas dixit singul. Imol.in c.vt clericorum.de vit. & honest.cleri & eas sequũtur Abb. & Doct.in cap. at si clerici.§.fi.de iudic.dicentes, clericũ pro fornicatione, quæ simplex nõ sit.sed maximá habeat deformitaté, deponendũ fore:sicuti pro adulterio, incestu, stupro, & similibus.qđ etiá notat Paul.Gril.d. lib. 3.q.3.2.&.7. Qua pœna punitur & is, qui carnaliter cognouit fœminá intra quartum gradũ consanguineá eius, quá antea cognouerat.ita egregie Ioá. Berna. Calagurritanus Antistes in pract. crimi.c.78. quod cõprobatur ex eo, qđ affinitas
4 etiá ex coitu illicito oriatur.vt in præced.§.notauim⁹. Si vero quis fornicetur cũ ea fœmina, cũ qua habet publicæ honestatis iustitiæ impedimẽtum, quippequi ei⁹ cõsanguineá intra quartũ gradũ desponsauerat, absqꝫ carnali cõmistione:punietur arbitrio iudicis, non his pœnis, quas modo prædiximus:licet gloss.in dict.c.lex illa, existimet, hãc fornicationem posse incestũ dici:id etenim locum habet ex impropria dictionis significatione, quæ in pœnis admittẽda nõ est. Pro qua opinione est insignis.glo.in.cle.vni. verb. eos.de cõsang.quam ibi Doct. cõmuniter approbant. dicentes ex ea, cõtra hẽtem matrimoniũ cum fœmina, impediente publicæ honestatis iustitia, non esse excommunicatum:ex illo canone, qui consanguineos, affines, religiosos moniales, & constitutos in sacris matrimonium contrahentes, ipso iure excomunicat.

Is autem, qui incestas nuptias cõtrahit, iure ciuili, si humilis & vilis sit ver
5 beratus in exiliũ mittitur, bonis omnibus fisco adiudicatis, non existentibus ipsius delinquentis filiis legitimis, qui fisco in bonis preferuntur. Vir autem honestus, infamis effectus, ac bonis eodem pacto amissis, in insulam perpetuo relegať. tex. in authẽ. de incest. nupt.colla.secũda. authẽ. incestas. C. de incest.nup.Regia.l.3.tit.18.part.7. Ang.in tracta.de malefi.vers.che may adulterato.col.penulti.& Paul.Grill. dict.libr.3.quæsti.3. qua in re plurima sunt adnotanda.

Primum, bona contrahentium incestas nuptias, fisco ipso iure, a die commissi criminis, esse adiudicata. probat
6 tex.in dict.cap. cum secundum leges. & in authen.de incest.nupt. vnde non est iudicis sentẽtia ad condẽnationem necessaria:quod plurimũ refert. Nam licet alias morte delinquentis crimina extingantur.l.1. &.2.C. si reus vel accus.mort.fuer. capit. admonere.33.q. 2.cap.causamqꝫ.in.2.qui filij sint legit. vbi glo.c.a nobis.in.2.& ibi.gl.de sentent.excõm.tamen quando a lege' vel canone pœna amissionis bonorũ inducitur ipso iure, etiam mortuo delinquente illud crimen tractari potest, & in iudicium deduci contra heredes, ad effectum, vt fifcus bona illa omnino consequa-

consequatur.gl.est in.l.3.§.quod autē. ff.quod quisq3.iuris.quam Docto.ibi cōmuniter approbāt.dicit ordina.Ioā. Anani.in.c.in literis.de rapt.2.colū.& sing.Bal.in.l.vni.C.de priuileg. dotis. col.pe.& Bal.Nouel.in tract.de dote. part.12.nu.25.pro qua optimus tex. secundū Bart.& Doct.ibi in. l. cōmissa. ff.de publica.& in.l.Caius.ff.ad Syll'a. Bart.in.l.1.ff. de priuat.delict.Deti. in l.pupillum.§.in hæredes.ff.de reg.iur. quá opi.probat tex.insignis.in.c. accusatus.§.penul.iūcto.c.cum secundum. de heret.in.6.& esse eam cōmunem asserit Andr.Tiraquel.in.l.si vnquā.C. de reuocand. donat.verb. reuertatur. nu.241.& Ias.in.d.§.quod autē.vbi ipse.& Ioan.Igneus in.d.l.Caius.nu.15. cōtra hanc cōmunem disputant. Hinc etiam & illud est tractandum , an fructus bonorū , quæ ipso iure fisco propter crimina deferuntur, sint ipsi fisco adiudicandi a die cōmissi criminis, an a die litis contestatę? qua in re difficilis est quæstio in bonorū amissione, quæ ipso iure a lege nō infertur, sed per sententiam. Nam is, qui priuādus est per sententiā re propria ob delictū , donec sentētia feratur , aut saltem litem in criminis accusatione contestetur , ita fructus recipit , vt nec iudex in sententia
7 possit eosdē fructus fisco adiudicare, siue sint extātes, siue cōsumpti. notat Card.in cle.constitutionē.§.cęterū.ad finē, de electio.& Feli.in. c. de quarta. de prescript.nu.33.ea ratione q̄ hic delinquens donec per iudicem priuetur re propria, seu dignitate , officio , aut beneficio, titulū habeat, quo ipsius rei fructus iure optimo percipiat.idē notat Corne.in.l.1. C. de his , quibus vt indig.cuius opinionem Feli.in. d. c. de 8
quarta.pluribus rationibus cōprobat. quibus tamē respōdet Anto. Burgēs. in cap.ad nostrā.de emptio. & vendit. nu.34. contrariam opinionem sequutus. ex qua fructus percepti ab ipso delinquēte ex ipsis bonis, quibus priuandus est per sententiam, fisco adiudicantur a die cōmissi criminis : propter malam fidem , quam delinquens habuit commisso crimine.& quia titulus ille, quem in re habuit, reuocatur per sententiā.probat hanc opinionem.tex.in l.1.C. de his, quib. vt indig. vbi Paul. Castrens.Saly.Alex.& Iaso.idem notant. quorum opinionem idem Paul. asserit.in.l.prædonis.per text.ibi.ff.de petit.hæred.post Bald.& Ange.ibi.& esse eam cōmunem testatur Ioan.Bernar.in Pract.crimi.cano.c. 123. qui opinionē Card.Corne.& Feli.existimant procedere, quādo ipse delinquens etiā post delictum, in dignitate, beneficio, aut officio, debitum ministerium exhibuisset.quod tamen ego intelligerem, nisi delictum, etiam occultum , etiam peracta pœnitentia delinquētem ipso iure , ministrare impediret : vt si esset crimen , quod irregularem delinquentem constitueret: tunc etenim seruiendo , ac ministrando in officio , quod exercere nō poterat, dignus esset maiori pœna, ac delictum maxime augeret:quo fit, vt fructus ei non sint iusta ratione cōcedendi, nec dimittendi.pro quo facit quod Felin.notat.in cap. inquisitionis. 1.colū. de accus.dicens, delinquentem non posse tute in animæ iudicio retinere beneficium ecclesiasticum, cui est annexus ordo sacer , quē ipse propter crimen exercere non potest. Verum si a lege, vel canone, bonorum, beneficij, vel dignitatis priuatio ipso iure fit: & sic ipso cōmisso crimine, fructus a die criminis perpetrati, per

ti, per iudicem fisco adiudicantur indi
stincte.text.in.l.eum qui.in princip. ff.
de his, qui.vt indig.g.notabilis.in Au
then.de incest.nupt.§.1.vers. immine-
re.quam ibi Docto. cõmuniter sequũ
tur.& dicit singul. Repert. inquisito-
rum.verb. confiscatio. & auream Pe-
trus a Velluga.in specul.princip. rub.
14. §. nunc videamus. nume. 8. notat
idem Felin.in cap. Rodulphus. de res-
cript.num.38.idem in.d.cap. de quar-
ta.num.33.& Tiraquel.in dict.l.si vn-
quam.verb.reuertatur.nume.219.
His accedit, quod retinẽs beneficium
ecclesiasticum, quo est priuatus ipso
iure, dicitur intrusus: vt ex Brixiensi
notat Felin. in cap. in nostra.de rescri-
pti. corola. 2. quod ipse intelligerem,
quando quis fuit per sententiam pri-
uatus, & retinet illud beneficium, vel
quando ipso iure priuatur, & fuerit se
quuta sententia declaratoria: ex cap.
cum secundum leges.de hæret.in.6.&
Nicol.Milis verb.intrusus.imo requi
ritur vtroq; casu sententiæ exequutio
vt scribit additio Rotæ.16.in nouis &
Probus in pragmati. Sanctio. titu. de
pacifi. possessoribus. verb. violentus:
vbi Chosmas idem quod Brixiensis
adnotauit.

Ab eadem iuris decisione, qua bona
cõtrahẽtis incestas nuptias, fisco ipso
facto deferuntur, & illud insurgit: q̃p
a die commissi criminis administratio
bonorum ipsi delinquenti aufertur, at
que bonorũ dominium statim in fiscũ
translatum censetur. quod probatur
in.l.cõmissa.ff. de publi.& vectig. vbi
Bart.& Imol.hoc notãt Ioã. Andr.&
Doct.in.d.c.cum secundum.Cinus &
Bald. in authen. incestas. C. de incest.
nup.quo fit, vt res quelibet ex fisco de
latis per delinquentẽ alienata, ab ipso

fisco rei vẽdicari possit, precio ipsi em-
ptori minime soluto. Nam si dominiũ
in fiscũ trãsfertur, & fiscus agit reiuen
dicatione, sequitur, minime debere fis
cum precium emptori soluere: si qui-
dem agens reiuendicatione, ad preciũ
non tenetur.l.inciuilẽ.C.de furtis.hoc
ipsum in hac specie notat Bartol. in.l.
post contractum.ff.de donatio.col.4.
Deti.cons.235.col.3. Andre. Tiraque.
in dict.verb.reuertatur.num.267.late
Ioãnes Hãnibal.in rep.dictæ.l.post cõ
tractum.in.2.tempore.nu.360. Si ta-
men precium datum ab emptore repe
riretur inter bona ipsius delinquentis,
teneretur fiscus bona illa capiens, illud
emptori reddere, sicuti notat Reper-
toriũ inquisitorum.verb.alienatio.idẽ
dicens, quando precium illud fuit cõ-
uersum in vtilitatem bonorum delin-
quentis, atq; illa vtilitas ad fiscũ cum
bonis fuit delata.quod Bart.notat in.
l.3.ff.de his, quæ in fraud.cred.p.l.em-
ptor.ff.de rei vendicat.& vtrunq; pro
bat Conrrad.tracta.1.de cõtract.q. 7.
conclu.3.Sed & si alienatio a delinquẽ
te facta fuit ex causa necessaria: nempe
pro alimentis, alienatio licita videtur,
nec potest res alienata, per fiscum ven
dicari. vt notant Paul. de Mõte Pico.
col.19. & Ioan. Hannibal.nu.481. in.
d.l.post contractũ & Sylvest.verb.hę
resis.1.q.8.& licet ex Barto.in.d.l.post
contractum.in secundo tempore. pos
sit contrarium colligi: æquior tamen,
& verior videtur præmissa opinio. Ex
his considerandum est delinquentem
non esse a fraude, nec a peccato immu
nem, si prædicto casu, quo bona eius,
sunt ipso iure fisco delata, rem aliquá
alienauerit, ipsum emptorẽ hoc igno-
rãtem decipiẽs. Sylvest.verb. hæresis.
primo.q.8. Ioan.a Medina de restitut.

fol.4.col.3.& Hadri.quodlib.6.arti.1. illat.3.cum ipsi emptori immineat, ex culpa venditoris periculum amittendi rem & preciũ. Hinc etiam constat, fiscum non teneri ad soluenda debita, ab ipso delinquente contracta post commissum delictũ: illa vero quæ tempore criminis perpetrati ipse delinquens cõtraxerat, soluere tenetur fiscus.l.1.§. an bona.& ibi Bart.ff.de iure fisci.late Guiliel.Benedictus.in.c. Rainuncius. de testa.verb.& vxorem.num.850.

Sunt etiam qui existiment, bonorũ amissionis pœnam, ipso iure a lege inductam, tantá habere vim, vt etiam in conscientiæ foro locum habeat. Vnde fit vt, nulla sententia expectata, ipse delinquens illa bona teneatur fisco restituere, nec tute ea possit obtinere, quia pœna ipso iure indicta per leges exteriores, locũ sibi vẽdicat in foro interiori. Abb.& Fel.in cap.1.de constitutio. num.44. idem Abb.in cap. dilecti. de arbitr. cui opinioni & plures alij Docto.accedunt, quos refert, & sequitur Andre. Tiraquel.in dict.l.si vnquam. verb.reuertatur. nu. 236. pro quibus est optimus text.in.c.2.de prescriptio. in.6.per quem aperte probatur, hæredes hæretici, scientes defunctum hæresis crimen cõmisisse, non posse vsu capere bona defuncti aduersus fiscum, quia malá fidem habẽt: igitur non possunt iuste bona illa possidere. quippequi ea detineant iniuste. Sed contrariã opinionem verioré esse probauimus, nulla etenim pœna, etiam ipso iure statuta, in conscientiæ foro debetur, nec exigenda est necessario, ab ipso sacerdote, qui pœnitentẽ iudicat. quod probatur primo, ex.l.fina.§.fin vero.C.de iure deliberand.& in.l.si quis in tantá. C.vnde vi. quibus legibus imponitur pœna ipso iure, & tamẽ communiter Doct.asserunt, illarum legum pœnas in foro conscientiæ non deberi. Attenta quorundam interpretatione, qui tenent non confecto inuentario hæredẽ in foro animę vltra vires hæreditarias minime teneri: vt tradit Ias. in rub. ff. de adquir.hæred. ita intelligens dict.§. sin vero. quod ipse latius deduxi in. c. 1.de testam. Sed & quo ad.l. si quis in tantam. & si gl. ibi cõmuniter recepta velit illius legis pœnam, sentẽtiam exigere: teste Ripa.in cap.sæpe.col. pe. de rest.spoliat.nó desunt tamen, qui ipso iure pœnã ibi sanciri, existiment. quod apparet ex traditis per Tiraquel. dict. verb.reuertatur.nume.126.

Secundo eadẽ sentẽtia coadiuuatur ex cap.cum secundum.de hæret. in. 6. vbi statuit Roma. Pontifex in pœnis etiam ipso iure incursis, requiri, vt earum exequutio fieri iuste possit, declarationem iudicis. igitur ante hãc declarationem non tenetur delinqués in interiori iudicio pœnã soluere. ad idem tex.in.l.eius qui delatorem.& ibi Bar. ff.de iure fisci. Felin.in.c. Rodulphus. num.37.de rescrip. Tertio eidem assertioni suffragatur ratio illa, qua cõprobatur, pœnam legis exterioris, nõ habere vigorem in interiori foro. Id etenim ea ratione probatur, qp iure diuino, delinquens nihil tenetur restituere, præter dãnum, quod proprio delicto intulit: pœnã autẽ, per exteriores leges statutã, nõ tenetur soluere, quia illa actũ iudicis: idest exequutionem exigit, is vero qui deliquit nulla lege tenetur, pœnam aduersus seipsum exequutioni mandare, eandem iudice minime exequente. quá rationem Diuus Thom.tradit.22.q.62.arti.3.& ibi Caieta. Felin.in capi.audiuimus.de simo.

optime

optime Fortu.in tractatu.de vlti.fine. illat.18.ad finem. & Adria. quodlibet. 6.arti.1.ex quo plura inferuntur.

Primo ratio vera.ad glo.in cap.fraternitas.12.quæst.2.quæ insigniter asseruit,pœnam in conscientiæ foro nó deberi. quam Doct. oés cómendant. in cap.1.de constit.maxime Abb.Feli. & Deti. dicit sing. Cors. in sing. verb. pœna. Adria.quodlib.6.arti.1. illat. 3. Ludoui. Gomez.in.§.sic itaqꝫ.nu. 16. & in.§.ex maleficiis.num.14. de actio. Atqꝫ ista est cómunis opinio.licet Gomez. in dictis locis & Deti. in dict. c. 1. nu.20. dubitent & quibusdam friuolis rationibus reprobare, vel falso restringere velint prædictæ gloss. assertionem, quam etiam Dynus probat in reg. peccatum. 2. col. de regul.iur. in.6.Nec Theologi dissentiunt ab hac cómuni Canonistarũ sententia, vt cõstat ex paulo ante adductis.ex quibus procedit prædicta opinio,etiam si pœna ipso iure a lege, vel canone imponatur.quod in specie notat Caieta. in.d. articu.3. Feli.in dict. capi.audiuimus. Deti.in dict. c.1.de constit.num.20.& Silue.verb.pœna.quæst.25.& Adria. quodlib. 6.art.1. Pulchre & eleganter Dominic.Sot.lib.1.de iustiti. & iur.q. 6.artic. 6. Nec obstat text.pro prima opinione adductus in cap.secundo. de præscriptio.in.6.quia ibi exigitur bona fides in præscriptione, ne, etiã probato crimine in exteriori iudicio, possint bona illa per fiscum capi: non tamen ex hoc innuit text.hæredes teneri ea bona restituere ante præscriptionẽ, absqꝫ sententia iudicis, etiam si sciant defunctum deliquisse. Hęc enim scientia mala fides ibi appellatur respectu præscriptionis, quę ignorantiam criminis requirit. Cæterum quo ad hanc primam illationem omnino legendus est Alfonsus a Castro.lib.2.de Iust.hæreti. punit. vbi ca.7.& latissime lib.2. de potest.leg.pœn.aliquot fortissimis rationibus probare nititur.pœnã ipso iure impositam a lege, in conscientiæ foro, statim commisso crimine ante sẽtentiam deberi. & omnino soluẽdam esse nõ expectata iudicis declaratione, nec eius executione.

Secundo infertur ex ratione, quam communi opinioni aptauimus,etiam lata sententia condemnatoria, vel declaratoria, non teneri delinquentem ad solutionem pœnæ in conscientiæ foro. Solum etenim tenetur iudici exequenti sententiam obedire,nec ei resistere potest: non tamen tenetur ipse contra se sententiam exequutioni mãdare,neqꝫ fisco bona ipsa offerre.quod Hadri. in dict.illat. 3. notauit. Caieta. dict. artic. 3. & Deti. in dict.cap.1.nume.20.contra Felin.ibi.nume. 43. qui pro se allegat. Thom.22.q.62.artic. 3. dicentem, pœnam in foro conscientiæ non deberi, donec reus sit condemnatus: ergo reo condẽnato debetur pœna. Nam, vt Felino respondeam, intelligo. S. Thom. donec reus sit condemnatus, & sententia exequutioni per iudicem tradatur.ex ratione ipsius Thom.& aliorum, qui Thom.ipsum sequuntur. quãuis Feli.opinionẽ ante ipsum. Bald. probauerit in. l. id quod pauperibus. C.de episcop.& cleri.9.q. Horum vero authorũ opinio fortasse tunc procederet, cum iudex expressim reum cõdemnaret ad soluẽdum, seu aliquid agendum, quod non pertineret ad corporalem lęsionem: quẽadmodũ cẽset Domi.Sot.d. art.6. cõclu.5.probãs,in hisce casibus, reũ post cõdemnationẽ teneri ad solutionem,

etiam

etiam ante executionem, item & tene ri ad agendum id, quod in sentétia fue rit eidem iniũctum. Practici autem iudices cum reos condẽnant ad pœnam amissionisbonorum temporaliũ, non dánant eos ad solutionem, sed simpliciter vtũtur condẽnatione bonorum omnium, vel partis eorum, ea fisco regio adiudicantes. At vbi fit condẽnatio ad rationem alicuius mulctæ pecuniarię, tunc etiam reum condẽnant ad eius solutionem.

Tertio hinc deducitur, pœnam non deberi in foro interiori, etiam si lex pœnalis addiderit, ad incurrendã pœnam nullam requiri declarationem, nec sententiam. Adhuc enim erit iudicis exequutio necessaria, quia, si lata condẽnatoria sentétia non debetur pœna in conscientiæ iudicio, nec etiam debebitur casu, quo nulla sententia est necessaria. quã illationẽ aduersus Syluestr. verb. emphyteusis. q. 2. & verb. Assasinus. in fin. proponimus. Is enim dixit, nullam requiri sentétiam, si lex pœnalis prædictis verbis vtatur. Cuius opinio vel est falsa, vel intelligenda in foro exteriori, non in iudicio interiori. Sed si lex adderet pœnam, quam infert, soluendam esse in conscientiæ foro: crederem cõmunem opinionẽ non esse hoc casu admittẽdam: tametsi caute a legibus sit hoc statuẽdum. Sic Regiæ leges fi. tit. 14. & fi. tit. 15. &. 2. ti. 9. lib. 2. in Regi. ordi. pœnam quandã imponentes addiderũt, eam in foro conscietiæ esse omnino soluendam. quod quibusdam nimis asperum videbitur, tamen vrgentissimis rationibus probatur ab Alfonso de Castro libr. 2. de Potest. leg. pœnal. c. 5. Illud tamẽ considerandũ est, esse pœnas quasdã, quæ ipsis delinquentibus inferũtur, vt eas illatas patiãtur: in quibus cõmunis sententia locũ habet: quasdã vero, quę imponũtur ipsi delinquenti, & earum natura dictat vt eas is exequatur: vt peregrinatio, exiliũ, habitatio in certo, & a iudice constituto loco: has quidem etiam in conscientiæ iudicio, condẽnatum cogendum esse peragere: manifestum mihi videtur, & id expressim notat Driedonius de libert. Christia. pagina. 226. post Caiet. 22. q. 69. arti. 3.

Quarto ex eadẽ ratione non tenetur quis in foro conscietiæ pœnam etiam 11 conuẽtionalem soluere, nisi ab alio petatur. quod notat Corn. cõs. 69. 2. vol. & cõs. 55. in. 3. vol. quẽ sequit Rebuff. in. l. vnica. C. de sen. quæ pro eo, quod int. proferũtur. nu. 40. Ná sicut iudici exequenti legis pœnam non licet resistere, ita petenti pœnam ex conuentione, & promissione non licebit refragari. Et sicut iudicis exequutio in legali pœna est necessaria, ita in conuentionali petitio creditoris expectanda est: cum is, qui pœnam promisit, iusta cõiectura præsumat, alterum nolle pœnam recipere, si eam non petierit. Vnde Anchar. sententia. in reg. possessor. tertia quæst. de regu. iur. in. 6. quem referunt & sequuntur Feli. & Deti. in dicto capitu. 1. quæ asserit pœnam conuentionalem in foro conscientiæ debere: est intelligenda si ab illo, cui soluenda est, petatur. Is vero, qui ex conuentione, vel ex lege pœnam exigit, & extorquet, nullum peccatum cõmittit. quod probat Fortu. in tracta. de vlti. fine. illat. 18. & est apud omnes probatissima opinio, quãdo lex est iusta, vel pœna conuentionalis licite in contractum deducitur. notat Corne. d. consil. 69. & Bald. in. l. prima. C. vnde vi. col. antepenultima.

Quinto ex eadem opinione defendi
tur a quibuſdam Innocen. qui in cap. ſi
12 cut dignũ. de homi. ſcripſit, damnum
alteri inferentem culpa leui, vel leuiſsi
ma non teneri, in cõſcientiæ foro illud
reſarcire: quamuis in iudicio exteriori,
per iudicem cogi debeat ad id ſoluen-
dum. per. l. in lege. ff. ad. l. Aquiliam.
Hoc enim dãnum in pœnam ſoluitur
præcedentis culpæ: igitur in iudicio in
teriori nõ debetur. & Innoc. ſequũtur
Abb. in cap. ſi egreſſus. de iniur. idem
Abb. in cap. cum cauſam. col. 5. de teſti.
& in. c. dilecti. de arbitr. Abb. & Deti.
num. 31. in. c. quoniã contra. de prob.
Areti. in cap. ſicut. colũ. 2. de teſti. Ro-
ma. ſing. 105. Anan. in. d. c. ſicut dignũ.
§. ſi. in fine & ibi Feli. idẽ Feli. nume. 41.
& Deti. nume. 10. in. 2. lecti. in cap. 1. de
conſti. poſt Abb. ibi col. 7. & Iaſ. in. §.
ſed iſte. num. 130. de actioni. Barb. in. c.
1. col. 1. de cõmodat. quam opinionem
aſſerunt cõmunem eſſe Anto. Corſ. in
ſing. verb. forũ conſciẽtiæ. & Silueſt.
verb. culpa. §. 4. & verb. aduocatus. §.
24. & verb. reſtit. in. 2. §. 12. &. 17. pro
qua cõſiderandũ eſt, q̃ in foro interio
ri volũtas nocendi eſt attendẽda, quæ
tamẽ ceſſat in culpa leui, & leuiſsima.
Verum aduerſus hanc opinionem cõ
munem tenet idem Abb. in cap. fin. de
iniur. Barb. in cap. Rainaldus. de teſta.
col. 114. & Angel. in ſumma verb. cul-
pa. in fi. & Adria. in. 4. ſentẽ. in tracta.
de reſtitutione. cap. vtrum in foro cõ-
ſcientiæ. quibus ſuffragatur, q̃ lex ciui
lis, modo iuſta ſit, ligat quem in foro
coſcientiæ, & in eo ſeruãda eſt glo. cõ-
muniter recepta. in. c. quæ in eccleſia-
rũ. de conſtitu. Diuus Tho. 12. q. 96.
art. 4. Lex autem ciuilis hac in re iuſta
eſt: igitur erit in interiori foro ſeruan-
da. Itẽ predicta lex, dũ mandat reſtitui
dãnũ illatũ non infert pœnã. quia iſtud
dãnũ eſt ex pte patiẽtis intereſſe, & pro
prię rei admiſſæ adquiſitio. Nec de vo
lũtate dãnum inferẽtis curandũ eſt, cũ
poſsit lex eum obligare ad damni ſolu
tionem. Ex quibus reſpondetur ratio
nibus pro prima opinione adductis.
& dubia valde redditur huius quęſtio
nis diffinitio. Atq; in culpa leui mallẽ
ego tenere opinionem vltimam, quã
& in culpa leuiſsima probabilẽ eſſe opi
nor, maxime vbi natura contractus
ex legis diſpoſitione etiam leuiſsimam
culpam conſiderat.

Eſt tamen adnotãdum tex. in dict. l.
in lege. procedere in culpa commiſſa in
facto: non in culpa, quæ in omiſsione
commiſſa fuerit. glos. notab. ſecũdum
Paul. ibi. in. l. ſi mora. ff. de ſolut. matri
monio. quam dicit aureã Corſ. in ſin-
gu. verb. pœna. cui eſt ſimilis. in. l. lege.
Cornelia. ff. ad Syllani. quas cõmuni-
ter Doct. approbant ſecundũ Alex. in
dict. l. ſi mora. col. 6. maius enim crimẽ
eſt, quod in facto committitur, quam
quod in omiſsione perpetratur. auto-
re Tho. 22. q. 79. art. 1. hunc etiam intel
lectũ. ad. l. in lege. not. Bart. in. l. quod
Nerua. ff. depoſiti. num. 29. Imol. in. c.
1. de cõmodat. num. 18. & Alex. Imol.
in. l. prætor. §. prætor ait. ff. de edendo.
col. penul. Salyc. in. l. quæ fortuitis. ad
finem. C. de pigno. action. Stephanus
Bertra conſ. 140. in. 3. volu. Ex quo in
fertur intell. ad glo. in. §. præterea. inſt.
14 quib. mod. re contra. obligatio. dicen-
tem, in incendio ſemper præſumi cul-
pam leuiſsimam. quam dicit ſingul. Sa
lyce. in dict. l. quæ fortuitis. fin. colũ. &
idem in. l. in iudicio. C. locati. & Iaſ. in
d. l. prætor ait. §. prætor. col. fi. Alexã.
& Iaſ. in. l. domos hæreditarias. ff. de
leg. 1. vbi Iaſo. aſſerit hanc opi. eſſe cõ-
munem.

mune. Est enim intelligenda dicta opinio, quo ad culpá leuissimam in omittendo. non quo ad leuissimam in committendo contingentem. Vnde, nisi ex natura cõtractus veniat leuissima culpa, ex incẽdio nõ tenebitur quis, actione legis Aquiliæ ex illa leuissima culpa a lege præsumpta ita Alexan. in.d. l.domos. & in.d.§.prætor Bald.consi. 136.vol.4. & Bertran.in.d.consi. 140. 3. vol. licet contrariũ notauerit Tho. Grãmat.decis.3.ad finem. Hinc subinfertur text.in.l.qui ædes. ff.de incend. rui. & naufr. dicentem, teneri quem ad damni illati solutionem, quando damnum illatũ fuit ex incendio, propter illius negligentiá: esse intelligendum, de negligẽtia, quę culpam leuẽ prẹsefert, perpẽsis ipsius facti circunstãtiis: non de illa, quæ ex culpa leuissima contingit: cum constet ex supradictis neminem teneri ad satisfactionem damni, quod est illatum propter eius omissionem data culpa leuissima. His etiam exacte animaduersis constat, qualiter sit intelligẽda Regia.l.10.tit.15.par. 4. quæ in incẽdio optime considerat per aliquot exempla culpam, ex qua incendiarius teneatur. Est tamẽ hac in re aduertendum, contra cõmunem opinionem, verius esse: tunc demũ lege Aquilia quẽ teneri ex culpa leuissima: quando natura actionis, cũ qua legis Aquiliæ actio cõcurrit id exposcit, nõ alias: quod subtiliter comprobat Carol. Molin.in.l.vni.C.de sent.quæ pro eo quod interest.num.180.

Sexto ex glo.in dict.c.fraternitas.ad iuncta præmissa declaratione constat, pœnã etiam in foro conscientiæ deberi, quando ex parte recipiẽtis non est pœna, sed amissæ rei adquisitio, & sic interesse. Domi.in.c.cõmissa. d.fi. de elect. in.6. Feli.num.43. & Deti.in.d.c.de cõstitu.nu.20.in.1.lect. & Ancha.in reg. peccatũ.de reg.iur. in.6. col.23. quorũ opinio est intelligẽda iuxta Innoc.opinionem, quam modo explicuimus.

Septimo infertur intellectus ad tex. in.c.1. & 2. de adult. vbi expresse cauetur, vitiantem virginẽ esse compellendũ eam dote cõgrua donare. hoc enim procedit in foro exteriori. Nã in iudicio interiori, & cõscientiæ solũ tenetur is dãnum resarcire: & sic ipsi stupratæ dare tantum, quãto pluris eget corrupta ad inueniendũ virum sibi coequalẽ, quã indigeret, si esset virgo: non tamen integram dotem: hoc enim est dãnum illatũ resarcire: soluere autem dotem integram, & necessariã ad nubendũ viro æquali. vt ex intellectu cõmuni illius.c.de adulte. colligitur ad pœnam criminis expectat quæ in foro cõscientiæ nõ debetur. ita hunc intellectũ expresse notat Florenti.2. part.titul.5. c.6.§.1. & Ioã. Bernar. in illa elegantissima praxi criminali. cap.77. Et licet text.in.c.1. respondeat, quod corrumpens virginem, si eam nõ duxerit vxorem, teneatur in foro iudiciali eam dotare iuxta dotem, quã virgines accipere cõsueuerunt: dicũt tamen Ioan. Andr. Abb. & alij, esse vlteriꝰ ad text. supplendũ, quod teneatur item dare illud, quo pluris indiget corrupta ad inueniendum virum æqualem sibi. Quod illic Anania ægre admittit. 2. col. Iscribens, quod ille tex. sic simpliciter intelligendus, vt iacet, sine vlla additione, quando corruptor vult cõtrahere matrimonium, ipsa vero, vel pater hoc recusant. Tunc enim sat erit constituere ei dotem, quæ sufficiens fuisset ei, si esset virgo. Ego tandem Ananiæ accedo, vbi corruptor est vir conueniens

ipſi virgini ad matrimonium, & iniuſte recuſatur: alioquin ſequor Abb. & confirmo eius intellectum procedere, quia text. ille intelligitur, quando corrupta cum dote conſueta dari virginibus poteſt conſequi, aut conſequitur maritũ ſibi ęqualem & conuenientem atq; parem.

Octauo, quamuis mala fide præſcriptio non procedat. c. poſſeſſor. de reg. iur. in. 6. c. fi. de præſcript. pœna tamen præſcribi poteſt, etiam cũ mala fide, eoq; non debeatur in foro conſciętiæ. ita Abb. & Feli. in. d. c. fi. 2. col. & Franciſ. Bald. in tract. de præſcri. 2. part. 3. part. prin. q. 13. & 14. idé notat Ioan. Crott. in. l. nemo poteſt. fol. antepe. col. 4. ff. de legat. 1. quibus nõ obſtat tex. in. c. 2. de præſcrip. libro. 6. cuius mentionem paulo ante fecimus, vbi bona fides requiritur ad præſcribendam pœná. Ille enim tex. procedit, quando pœna ipſo iure eſt per legé ſtatuta: quo caſu, licet in foro conſcientię non teneatur delinquęs, nec eius hæres eam fiſco offerre: tamen ipſi hæredes bona illa fiſco delata nó poſſunt abſq; bona fide præſcribere, ad hũc effectum, ne bona illa per ſententiam iudicis auferantur ab eis. quanto autem tempore, in bonis fiſco delatis, aut deferędis, procedat preſcriptio. tradunt Bart. in. l. in omnibus. ff. de diuerſ. & tempo. præſcript. Imol. in l. quãuis. ff. de vſucap. Angel. in. §. res fiſci. inſt. de vſucap. tex. & ibi doct. in. c. 2. de preſcriptio. in. 6. Abb. in. c. cũ nobis. col. 3. & pen. Feli. ibi col. pe. de preſcriptio. Verũ ſi rationé Abb. & ſequaciũ diligenter perpędamus, minime ſatisfaciet reſpõſio præfata ad text. in. d. cap. 2. Cum etiam ipſo iure impoſita pœna in conſcientiæ foro debita non ſit. ideo credere præſcriptionem cum

mala fide in pœnalibus procedere etiã iure canonico, ſi ea ſit preſcriptio quæ iure ciuili cum mala fide approbatur: non alias: atq; ideo in dict. cap. 2. bona fides exigitur: quia illius capitis præſcriptio a iure ciuili inuenta non eſt, nec ſtatuta: omnino etenim a iure tantum pontificio inducitur, & cum bona fide, ſecluſa penitus mala fide. Ex quo infero iure ciuili aduerſus fiſcum ſæcularem, bona ob non ſolutum vectigal ei ipſo iure delata, vſu capi aut præſcribi quinquennio, etiam mala fide. l. 2. C. de vectig. & commi. quem text. commendat Abb. in cap. cum nobis. colũ. 3. de præſcript. Roma. ſingu. 477. Bertachi. in tracta de gabellis parte. 9. nume. 5. addo tamen hac in re leges Regias. 5. titu. 7. par. 5. & 9. tit. 10. lib. 6. ordina. Infertur etiam iure ciuili poſt quinquennium ab obitu hęretici nondum accuſati, tute ab hęredibus bona illius obtineri: eoſq; dicta preſcriptione defendi, licet ſciuerint illum hęreticum fuiſſe. ſenſit Barto. in. l. 2. C. de Apoſt. cuius opinionem in fiſco ſęculari procedere exiſtimant Abb. in dicto cap. cum nobis. 3. col. & ibi Feli. col. penulti. Francus in cap. 2. de preſcriptio. in. 6. col. 2. Balb. de preſcriptio. 5. part. in princip. col. 7. pro quibus facit gloſ. in. l. Manichęos. C. de hęreti. dicens, in crimine lęſę maieſtatis non poſſe quem accuſari poſt quinquennium ab eius morte. idem notat Roma. ſingul. 431. Ex quibus illud ſane colligere licet: ius ciuile hęc tempora ſtatuiſſe in his pœnalibus actionibus etiam data criminis ſcientia in hęredibus delinquentis. Verum in fiſco eccleſię aliud diſponit text. in dicto cap. 2. cui adde text. in cap. acuſatus. §. penulti. de hęreti. eod. lib. quo conſtat hęreti

cum

cum quo ad bona etiã, posse post mortẽ accusari. imo ex eo in perpetuũ poterit defunctus hęreticus accusari, vt eius memoria damnetur, vt ibi Ioan. Mon. ac cæteri adnotarũt: quibus accedit Feli. in dicto cap. cum nobis. col. penult. post Abb. ibi col. 3. & Gõsalus a Villadiego de hęreti. q. 22. col. 2. atq; idem erit in apostatis. licet Afflictis in constit. Neapol. tit. 3. teneat, non posse eum post quinquẽniũ accusari. Imo in his regnis quo ad bonorũ confiscationem fisco sæculari applicandam, locum habet illius cap. cõstitutio: ex his, quę notat repertoriũ inquisitorũ verbo. præscriptio, & instructio inquisitorum cap. 20.

Verum ex præmissis considerandũ est, bona ob delictum semel fisco delata, & per sententiã ei tradita, nõ posse vsu capi mala fide, nec præscribi: iam enim non agitur de pœna præscribenda: sed de re propria ipsius fisci per prę scriptionem adquirenda: sic sane intelligo. l. omnes. C. de præscriptio. trig. vel quadrag. annorũ, ex qua anni quadraginta ad hanc præscriptionem requirũtur: quod Bart. in. d. l. in omnib⁹. Imola in dict. l. quamuis. Angel. in. d. §. res fisci. fatẽtur, & late Boeri. q. 264. nu. 21. qui etiam examinat quæstionẽ istam de præscribendis bonis fisco delatis, aut deferẽdis. hoc inquam adeo verum est, vt & bona fides sit in hac præscriptione necessaria.

Nono ex præmissis probari potest, pœnas censuræ a canonibus indictas, item pœnã irregularitatis, ac etiã quas uis alias, quibus propter crimẽ aliquis efficitur indignus, atq; incapax alicuius rei, in foro cõsciętię vim, & effectũ habere, quia nullũ actũ iudicis exigunt istę pœnę, q̃ notat Caieta. 22. q. 62. ar ti. 3. & probat̃ ex ratione, quã ad glos. in. c. fraternitas. notauimus. Tametsi Dom. Sot. d. ar. 6. in cẽsuris Caieta. se quat̃, ab eo discedẽs in ea ratione, quã ipse tradit, & nos hoc loco sequimur.

Decimo hic notandũ est, nõ tantũ in 17 foro pœnitẽtiali, sed & in iudiciali quo ad tollendã pœnã spiritualẽ, quæ infertur nõ satisfaciẽti, minime considerari pœnã temporalẽ, quę dãni, vel debitę rei, satisfactionẽ non spectet. gl. in cle. 2. versi. officij. de hęret. quã dicit sing. Are. in. l. 4. §. cato. 1. col. ff. de verb. obliga. Ex quo subinfertur intellectus ad legẽ Regiã, quę prima est tit. de excõmunicatis. lib. 8. ordinat. qua pœna imponitur perseueráti in excõmunicatione per mensem, aut annũ. Nã hic excõmunicat⁹, si omnino satisfaciat alteri, cuius causa fuit excõmunicatus, absoluẽdus est, licet pœnam illius legis non soluat: tametsi possit ab eo illa pœna exigi, præstita semel absolutione.

Vndecimo & illud est cõsiderandũ, pœnã a testatore adiectã in foro cõsciẽtiæ deberi, vel ea ratione, q̃ nulla sit iudicis exequutio necessaria: vt existimat Abb. in. c. Rainaldus de testã. nu. 25. & Cremẽs. sing. 7. vel ex eo, q̃ eueniat casus, quo testator noluit hęredẽ vel legatariũ ei⁹ bona possidere, vel voluit eorũ aliquam partẽ amittere, q̃ facere iure optimo potuit. l. ab eo. C. de fideicom. cũ similibus. notat Caiet. in sum ma. verb. pœna. Floręn. 3. par. tit. 10. c. 3. §. 12. Ex quo infertur, fœminã, quæ ex mariti testamẽto vsufructuaria relicta est, in bonis ipsi⁹ mariti, hac lege & cõditione, vt caste viuat, omnino teneri vsumfructum restituere mariti hęredibus, in animæ iudicio, ex quo castitatẽ non seruauit.

Duodecimo nec illud est omittẽdũ,

donatariũ, ſuſceptis a donatore filiis, teneri in cõſciẽtię iudicio reſtituere res donatas. iuxta. l. ſi vnquã. C. de reuo. donat. Nec id improbatur ex cõmuni opinione. gloſ. in. c. fraternitas. 12. q. 2. quia reuocatio donationis per. l. illã inducta, nõ fuit facta in pœnã donatarij, ſed ex preſumpta ipſius donãtis volũtate plurimũ a lege coadiuuata. q̃ ibi notat Tiraq. verb. reuertaſ. nu. 238. in quo forſan diuerſum erit dicendũ, quãdo donatio reuocaſ ob ingratitudinẽ donatarij. ex. l. ſi. C. de reuo. donatio. &. c. ſi. de donat. Tũc enim in pœnã criminis, & ingratitudinis fit reuocatio.

Cęterũ, vt illuc, vnde abij redeã, prędicta pœna amiſsionis bonorũ omniũ
18 quę Authenticorũ iure, cõtrahẽtibus inceſtas nuptias infertur, ita eſt intelligẽda, vt inceſtas nuptias dicam⁹ eas, quę gradib⁹ iure canonico prohibitis contrahũtur, licet iure ciuili prohibiti nõ ſint. Lex enim ciuilis in hac re ad canones eſt omnino referenda. ita Card. Abb. & Prępo. in. c. & ſi neceſſe. de dona. inter vir. & vx. Alex. in. l. ſi auię. C. de ſuceſſ. edict. in fin. Deti. in. c. 2. col. 2. de teſti. idẽ Deti. cõſ. 158. vbi hãc eſſe cõmunẽ opinionẽ fatetur. Licet contrariũ notauerit Anchar. cõſ. 391. Domi. cõſ. 71. Cald. cõſ. vlti. de conſang. idem Deti. cõſ. 268. nu. 5. & Andr. Altia. in c. cũ contingat. de iureiur. nu. 53. dicẽs, ſtatutũ prohibens inceſtas nuptias, & pœnã contrahẽtibus, adiiciẽs, eſſe referendũ ad iuris canonici prohibitionẽ, quia tẽpore, quo ſtatutũ fit, ius canonicũ viget. At, Iuſtiniani leges nõ poſſe hunc intellectũ accipere, probat ex eo, q̃ illo tempore nõdum ius canonicum coniugalem prohibitionẽ induxerat. In quo fallitur aperte: cum ante Iuſtinianũ, imo & ante Valẽtem, Theodoſiũ, & Archadiũ Cæſares qui. l. qui contra. C. de inceſt. nupt. ediderũt, Calixtus, Fabianus, & Iulius, Romani põtifices. cõingia inter cõſanguineos, & affines prohibuerant, paulo latius, quã per. c. nõ debet, prohibita fuerint. vnde cõis opinio iure verior videtur.

Secundo, leges puniẽtes inceſtas nuptias, & etiam canones locum habẽt,
19 vbi ab initio ſcienter cõtractæ fuerũt: ſecus tamen, ſi ab initio bona fide contractis nuptiis poſtea detecto impedimento vir & fœmina in eodem coniugali contractu perſeuerant. gloſ. eſt in cle. vni. verb. ſciẽter. de conſang. quam Doct. ibi. approbãt, & eã dicit aureã & ſing. Fel. in. c. examinata. col. 4. de iudi. & notab. Frãc. in. c. decreuit. de hæreti. in. 6. vbi glo. fina. eandẽ ſententiã probat. quam & Doct. ibi ſequuntur.

Tertio, leges ciuiles inceſtas nuptias punientes. ſunt intelligendæ, quando
20 ſunt contracta ſponſalia de præſenti. Bar. Iaſ. & alij. in. l. ſi. ff. de condict. ſine cauſ. Imo quo ad leges ciuiles de inceſtis nuptiis, vt locũ habeant eſt neceſſariũ matrimonium copula carnali conſummatum tex. in. c. & ſi neceſſe. de donat. int. vir. & vxor. quẽ ita intelligunt ibi Anto. Abb. & Præpo. & Bal. Nouell. in tracta. de dote. parte. 11. col. 11. Nam cum leges ciuiles in his nuptiis inceſtum punire velint, copula requiritur, ſine qua inceſtus vere cõmitti non poteſt, vt ſuperius diximus.

Quarto, pœna amiſsionis omnium bonorũ, quæ iure authẽticorũ contra
21 hẽtibus inceſtas nuptias infertur, minime locũ ſibi vendicat, data in ipſis contrahẽtibus ignorantia iuris, vel facti, etiã craſſa, & quę ex lata culpa contingat. ita Bart. in. l. ſi adulteriũ cum inceſtu. in princ. nu. 11. ff. de adulte. optime

Imol.

Imol. in cle. vni. de cõsang. col. 2. & ibi Anchar. col. 3. Bart. expresim sequutus. pro qua opinione facit ratio, quæ ab ipso Imol. adducitur. Nam vbi dolus expresse ad pœnã requiritur, lata culpa nõ sufficit. l. igitur. §. & generaliter. ff. de liber. caus. notat Bart. in. l. 1. §. 1. ff. si quis testam. liber esse iuss. fuerit. Ang. per text. ibi. in. l. si quis id quod. §. doli. ff. de iuri. omni. iud. tex. optimº. in. c. si vero. in. 2. de sent. excõm. iũcto. c. si quis suadẽte. 17. q. 4. notant Abb. & Feli. col. 2. in. c. 2. de cõstit. idem Fel. in. d. c. si vero. dicẽs illũ tex. ad hoc esse singu. notat glo. ibi recepta cõmuniter teste Ias. nu. 23. in. l. in actionibus. ff. de in litẽ iur. facit. l. in lege Cornel. ff. de sicariis. notat Bart. in. l. quod Nerua. 7. col. ff. depositi. Nec obstant quæ contra hãc cõmunem adducunt Deti. in dict. c. 2. & late Zasius in lib. 2. sing. intell. cap. 2. illa enim intelligẽda sunt, quãdo lata culpa versutiam præsefert, & ita dolũ admixtũ habet. vt cõstat ex adductis per eund. Zasi. probatur etiã opinio cõmunis in. l. 2. vers. dolimali. et versi. siquis igitur suam rẽ. ff. vi bono. rap. ex quibus infertur, excommunicationis pœnã in. d. cle. vnic. statutã, non cõprehẽdere ignorãtes, etiã ex lata culpa. quod notãt ibi Imol. & Bonifa. col. 2. quibus patrocinãtur quę Ioã. Crottus adducit. in. c. 2. in princi. de cõst. in. 6. col. 3. quãuis glo. in. d. clemẽ. vn. versi. scienter. contrarium notauerit.

Verum in hoc eodem tractatu ante iura authenticorum statutum fuerat.
22 contrahẽtes incestas nuptias, ex eisdẽ nihil lucri, aut commodi capere posse. Imo ex lege vxor dotem, arras, spõsalitiam largitatẽ, maritus donationem propter nuptias amittebant: eaque omnia ad fiscũ deferabantur. l. qui contra. C. de incest. nupt. de cuius intellectu pręter iam adducta agendum vlterius est, quia sublata nõ est, licet pœna per iura authenticorum augmentum receperit. Est enim. d. l. qui contra, intelligenda, in his qui sciẽter matrimonium contraxerunt. Nam hi, qui ignorantia facti incestas nuptias cõtrahũt immunes sunt, & liberi ab illius legis pœna: quod est receptissimum. Sed & ignorantia iuris eosdem excusat a prædicta pœna amittendi propria bona, licet non operetur lucri adquisitionem. text. & ibi glos. vers. illicitum. Bart. & Alber. in. l. si adulteriũ. §. 1. ff. de adult. glo. in dict. l. qui contra Bart. & Paul. Castr. cõtra glo. ibi. in. l. fi. ff. de cõdict. sine caus. glo. et ibi Doct. in. d. c. & si necesse. quam opinionem asserit esse cõmunem Bal. Nouell. in tract. de dote. parte. 11. col. 8. Quæ tamen procedit, quando cõtrahitur matrimonium palam, secus si clam contractum sit: tunc enim nõ excusat ignorãtia iuris, etiam humani, & ciuilis. tex. in. l. si. ff. de ritu nupti. notat Alberi. in. d. l. si adulteriũ. §. 1. glo. in. d. l. qui contra. quam commendat Roma. singul. 714. Secundo, cõmunis opinio procedit quo ad pœnam dictæ. l. qui contra. in ignorantia probabili, non tamen in ignorantia crassa, & quę in ipso iure gentiũ versatur. l. si. ff. de ritu nupt. vbi iurisconsultus scribit, in coniuctione matrimoniali, quæ contra ius gentiũ fit, ignorantiam non excusare. quod Bar. notat in dict. l. si adulterium. §. 1. vbi quo ad. d. l. qui contta. hac distinctione vtitur, & eum cęteri sequuntur, maxime Anchar. in dicta cle. vnica.

Sed & si mulier, quæ scienter matrimoniũ in gradu prohibito cõtraxit,
23 dotẽ a marito repetere velit, non repel

litur a marito criminis participe, qui fisci ius contra vxorem allegat dicens, dotē fisco deberi. ita Bart. in l. fi. ff. de cond. sine caus. in fine, quāuis dubius, sicuti Raphael Fulgos. & Ias. ibi etiam dubitant. sed tenent eandem opinionē Card. in d. c. & si necesse. & Francis. de Ripa in rubri. ff. solut. matri. nu. 29. ex text. iuncta glos. celebratissima. in. l. cōsequēter. §. 1. ff. famil. herscis. vbi notatur, neminem posse aduersus agentem in iudicio ius fisci opponere. dicit prædictam glo. singul. Alex. in. l. si patroni. §. qui fideicōmissum. ff. ad Trebell. penul. col. Ias. in. l. 2. C. de iure emphy. nu. 6. notat Bald. in. c. tuæ de procur. Bart. in. l. 2. ff. de excep. rei iud. Ias. in. l. si seruus plurium. §. si quis. ff. de legat. 1. probat tex. in. l. 2. ff. si ager. vecti. vel emphy. pet. ex quibus opinio Bart. probari videtur. Nam & si ipso iure hæc bona ad fiscum deferantur: nō tamē possunt ab ipso delinquēte, etiam per iudicem auferri, donec feratur sententia declaratoria. c. cum secundum. de hæret. in. 6. l. eius qui. ff. de iure fisci. quæ tamē sententia in præsenti casu minime fertur, nec tractatur: igitur vxor excludi nō debet a marito excipiente, ius fisci esse potētius, quā vxoris, eāq; a lege, illa dote priuari. Agit aūt vxor ad dotem cōdictione sine causa, eo q̄ matrimoniū, propter quod dos data fuit, sequut ū nō sit, nec cōtrahi potuerit. Nec causa dandi saltē proxima, turpis est censenda: sed potius nulla. vt explicāt Bart. & alij in. d. l. fi. ff. de cōdict. sine caus. dicentes non competere ipsi vxori actionem de dote, sed condictionem sine causa, etiam si matrimonium esset ignoranter contractum. l. 1. C. de cond. ob caus. l. si cum dotem. §. fi. ff. solut. matrimo. text. & ibi glos. in. c. 3. de donat. int. vir. & vxor. Cū ergo actio de dote non cōpetat, plurima sunt hic notanda, ex quibus, quid hoc referat, apertissime constabit.

Primo etenim infertur, in præsenti casu non esse locum. l. vnicæ. C. de rei vxor. actio. §. exactio. quæ marito tri-
24 buit dilationem annuam ad restituenda mobilia dotis. Imo statim erunt omnia bona dotalia restituenda. g. sing. in dict. §. exactio. quam ibi præter alios sequitur Sali. Alex. in. l. si cū dotē. §. fi. ff. solut. matri. Abb. & Card. in dict. c. 3. quā etiam dicit sing. Bald. Nouell. in tracta. de dote. parte. 1. nu. 27. quibus suffragatur text. in. l. 2. §. fi. ff. de priui. credit. & in dict. l. si cum dotem. §. fin. vbi respectu mulieris ignorātis, & bona fide cōtrahētis, non respectu ipsius viri, bona, quę vxor dedit marito, dotis nomen habent. Atq; hæc est communis opinio, contra glos. & Anto. in dicto capitu. 3.

Secūdo hinc deducitur, maritum huius dotis fructus non lucrari: quia nec
25 fuit vera dos, nec matrimoniū. arg. l. si ante. ff. solu. matri. & l. inceste. ff. de ritu nupti. & probatur in. l. insulam. §. fructus. ff. solut. matrimo. notat Alex. in dict. l. si cum dotem. §. fin a. nisi bona fide maritus illos fructus perceperit: tūc enim eos percipit tanquam bonæ fidei possessor, non tāquam maritus, & ideo eos restituere tenebitur eo pacto quo possessor bonę fidei. g. in. d. §. fructus. per text. ibi. quā approbant Paul. Imol. & Alex. ibi. idem Alex. in dict. l. si ante. & Bald. Nouell. in tracta. de dote. part. 11. colū. penulti. & fin a. ex quibus ita est intelligenda. glo. in cap. 1. de donatio. inter virum & vxorem, quę expresse voluit, maritum lucrari fructus dotis putatiuæ.

Tertio

Tertio constat ex his, prædicto casu maritum conueniri ab vxore posse, vt ipsa dotem exigat in iudicio exacte, &
26 ita integre, vt nihil a marito deducatur alimentorũ ratione, imo vltra quã facere possit condemnandus erit: quia nec maritus fuit, nec vt maritus ad iudicium vocatur. Ioan. Andr. & Abb. in.c.1. de donatio. int. vir. & vxo. Bal. Imol. & Alex. in.l. diuortio. §. fi. ff. solut. matri. eandem opinionẽ existimat veriorem esse Roderi. Xuarez in. l. 1. tit. 3. lib. 3. fori. col. 3. & esse cõmunem asserit Bald. Nouell. in tracta. de dote. part. 11. nu. 28. quamuis. glo. in. d. cap. 1. contrarium asserat: cui videntur cõsentire Card. & Anchar. Quid autem in his bonis contrahentium incestas nuptias, dicendum sit, quando alter eorum bona fide contrahit: dicemus cap. 7. huius partis. §. 1.

EX §. SEQVENTI.

1 Dispensare quid sit, & de dispẽsatione, ac dispensatore.
2 Differentia inter dispensationem & declarationem.
3 Dispensatio, etiam Romani Pontificis, nõ habet effectum in iure naturali.
4 Dispensatio Papæ non potest dari contra ius diuinum.
5 Intellectus. ad text. in cap. contra. 25. q. 1.
6 Dispensare potest Papa super statutis à iure humano.
7 Dispensatio in iure humano, tamen sine causa facta, an reddat quem tutum quo ad Deum?
8 In dispensatione circa ius humanum facta, cur subsistente iusta dispensandi causa, autoritas principis sit necessaria.
9 In dispensatione principis circa ius humanum concessa, causa præsumitur.
10 Dispẽsatio sine iusta causa facta valet, licet inique concedatur.
11 Dispẽsatio ab inferiori à principe, sine causa iusta concessa, non tenet.

§. NONVS DE dispensatione.

HAC In parte agendum erit de gradibus, naturali, diuinave lege, prohibitis. Qua in re ita celebris est cõtrouersia, vt plane doctissimus quisq; conatus fuerit, exactissima diligẽtia, id inuestigare. Huic tamen dubio, de dispensatione, quæ solet a Romanis Pontificibus concedi, aliqua præmittemus quo percipi possit, quantæ sit vtilitatis isthæc disputatio.

Dispensare apud latinos frequẽtius, distribuere significat, ac expendere.
1 Vnde dispensator seruus apud Iurisconsultos dicitur, qui impendia domus curat, quiq; victui diligẽter distribuendo præest, ac rationibus expẽdẽdis. ita Alciat. in.l. vrbana. ff. de verbo. significa. qua dictione vtitur Alphenus. in.l. in lege censoria. ff. eod. titu. Item Paulus in. l. dispensatorem. & in.l. dispẽsatori. ff. de solutio. & alibi sæpissime. Scribit etiam Theophilus in. §. recte quoq; inst. de mandat. dispensatorem dici seruum, qui fœnori dare consueuit pecuniam domini. idem Theophi. in. §. de his. inst. per quas personas. ita de dispẽsatore loquitur. Ex re mea est, quando curam ei possessionum mearum credidit aut permissi, vt pecuniis meis mutandis præesset, dispensatoremq;, vt vocatur, eum feci. Inde & dispẽsatio deducitur, pro hoc munere, & officio dispẽsatoris, ex Suetonio in Othone. cap. 5. Ante paucos dies seruo Cæsaris, pro impetrata dispẽsatione, deciesses tertiũ expressérat. Idem Suetonius hac dictione vtitur in Vespasiano. Quendam e charis ministris, dispensationé cuidam, quasi fratri,

tri, petẽtem cum diſtuliſſet, ipſum candidatum ad ſe vocauit, exactaq; pecunia, quantam is cum ſuffragatore pepigerat, ſine mora ordinauit. Nos vero paſsim diſpenſare pro ſoluere legibus dicimus: ac ſubinde verbali nomine vtimur, pro conceſsione, aut indulgentia quæ contra ius a principe impetratur: qui dicendi modus minime placet Budęo. in. l. 1. col. 14. ff. de iuſt. et iure. nec Oldẽdorpius lib. de iure ſing. vbi ſcribit. Qui diſpenſat ius, is cuique ſuum diſtribuit, & curat ne alicui fiat iniuria, ne quis lædatur: quod ſummũ iuſtitię munus eſt. Nec tamen verebimur his dictionibus vti: ſiquidẽ & his canones, quos interpretamur, vtuntur. Condonandũ etenim aliquid eſt, atq; indulgendum cõmoditati loquendi. & conſuetudini quamlibet diſciplinã profitentiũ. Nam & Rom. Pontif. diſpẽſator a diuo Bernardo dicitur. lib. 3. de cõſiderat. ad Eugeniũ. & a Tho. 12. q. 97. arti. 4. atq; a diuo Paulo. 1. ad Corin. c. 9. & ab ipſo Chriſto. Lucę. 12. ex eo, q; diſtribuat, ac expẽdat poteſtatem ſibi a ſummo deo conceſſam.

Cæterũ in iure duo ſunt, quæ ex diametro, quod aiunt, diſtant declarare iura: & diſpenſare circa ius. Ius enim
2 interpretatur quiſquis ita illud explicat, vt oſtendat aperte, an ius illud, id quod agitur, includat, nec ne. l. fi. C. de legi. c. cum veniſſent. de iudic. l. ſcire leges. cum ſibi proximis. ff. de legi. Lex namq; illa naturalis: non occides: per humanas leges ſæpiſsime ita explicatur, vt conſtet, per eam homicidiũ ad defenſionẽ cõmiſſum minime prohiberi. l. vt vim. ff. de iuſt. & iure. Naturalis enim ratio dictat, defenſionem omnibus permiſſam eſſe. Sic etiam lex illa: furtum non facies: ita intelligenda eſt,

vt furtũ cõmittere non dicatur, qui fame coactus, victus gratia alienũ aſſumit. c. ſi quis propter neceſsitatem. de furt. Diſpenſat vero circa ius, qui, data legis obligatione ab ea priuatim aliquẽ eximit. Etenim ſecundũ Tho. 2 2. q. 88. arti. 10. lex ponitur reſpiciẽdo ad id, quod eſt vt in pluribus bonum: ſed quia contingit huiuſmodi in aliquo caſu nõ eſſe bonũ, oportuit per aliquem determinari in illo particulari caſu legẽ non eſſe ſeruãdam, & hoc eſt, authore Thoma, proprie diſpenſare in lege. cuius rei ſit exemplum. in. c. de multa. de pręben. Iure enim humano nobiles & literati duo beneficia curam animarũ habentia obtinere prohibentur: at Romanus Põtifex aliquẽ nobilem, aut literatũ, ab hac iuris humani prohibitione eximęre poteſt, ita hęc explicãt Cardi. a Turre Crema. in tract. de eccleſia. lib. 3. cap. 55. Iacob. Almain in tract. de poteſt. eccleſi. c. 13. & Ambro. Cat. cõtra Caiet. lib. 6. c. 2. fere ad finem. Pariſ. cõſ. 68. nu. 195. vol. 4. Quo fit, vt circa ius diuinũ, aut naturale, interpretandi poteſtas Romano Põtifici cõpetat, nõ diſpẽſandi. Declaratio enim ex eo etiã cõtingit in iure naturali: quia licet illud ſit immutabile quo ad prima principia: ſcilicet ratione viuendũ eſt, & quo ad ea, quæ neceſſario ex primis principiis deducuntur: vt ſunt præcepta decalogi, quæ & iure humano declarari poſſunt, quo ad act⁹, quos prohibẽt, vel imperant: concluſiones tamẽ, quę ex primis principiis iuris naturalis oriũtur frequentius: non tamen in vniuerſum: quandoque ex cauſis ſpecialibus a iure ipſo naturali deductis deficiũt. Ratio enim dictat, vt deponenti reddatur depoſitum, ſi illud exigat: id tamen frequentius eſt: nec ſemper ratio

tio id ſuadet: cũ iuſtiſsima ratione denegari aliquot caſibus poſsit. l. bona fides. ff. depoſi. Pulchre Cicero lib. 3. de officiis, cuius oratio ſimilima eſt verbis Iuriſconſulti: ſic enim inquit de depoſito verba faciens. Multa, quæ honeſta natura vidétur eſſe, temporibus ſunt inhoneſta. Nec tollitur lex naturalis humana lege: ſed declaratur Tho. 12. q. 54. arti. 5. Fort. in. l. veluti. ff. de iuſti. & iur. col. 7. Ex his infertur. Abb. eiuſq; ſequaces erraſſe in. c. fi. de con-
3 ſuet. dũ dicunt, ius naturale poſſe ex cauſa tolli. Falſum enim id eſt, text. in princ. 5. diſt. §. ſed naturalia. inſt. de iur. nat. gent. declarari enim humana lege ius naturale poteſt: tolli vero non poteſt. cui aſſertioni adſtipulatur Cicero lib. 3. de repub. dicẽs. Huic legi nec propagari fas eſt, nec derogari ex hac aliquid licet, nec tota abrogari poteſt: nec vero aut per ſenatũ, aut per populum ſolui hac lege poſſum⁹. Nec erit alia lex Romę, alia Athenis, alia nũc, alia poſt hac, ſed omnes gẽtes, & omni tẽpore, vna lex, & ſempiterna, & immutabilis cõtinebit. Hactenus Cicero, cuius verba maxima cũ laude retulit Lactát. Firmian⁹. lib. 6. de vero cultu dei. c. 8. Ná Cice. lib. de Republica, nõ extãt: prẽterquoddã ſexti libri fragmentũ, q̃ ſomniũ Scipionis nũcupatur. Sic & Dionyſius Tyrannus reſpondit, authore Plutarcho in Solone, ciuitatis leges abrogari, naturæ vero leges cogi nullo modo poſſe.

Secũdo hinc etiá conſtat, non recte loquutũ fuiſſe Abb. in. c. nõ eſt. de vo-
4 to. dũ ſenſit, Papã poſſe cum cauſa in iure diuino diſpẽſare. idẽ not. Feli. in. c. quę in eccleſiarũ. de cõſtit. nu. 19. Deti. cõſ. 112. poſt alios Ferdi. Loazes in tracta. de matri. 2. dub. arg. 2. pro parte affirmatiua. dicit & hãc opi. cõmunẽ Hierony. Gratus. cõſ. 1. in. 2. vol. nu. 31. tradit Sigiſmũdus Lofredus. conſ. 50. Id enim nullo iure ſubſiſtere poteſt. Habet enim poteſtatẽ Roma. Põtif. interpretãdi, & declarãdi ius diuinũ: ex qua declaratione conſtabit, ius illud ad caſum aliquẽ nõ extẽdi, ex aliqua cauſa: diſpenſandi vero nulla cõpetit ei facultas: nec cauſa aliqua id pati pót. Tho. quodlib. 4. art. 13. & quodlib. 9. arti. 15. Angel. verb. Papa. Card. a Turre Crema. lib. 2. de eccleſ. c. 107. Tho. 12. q. 97 art. 4. ad. 3. Ioã. Maior. in. 4. diſt. 24. q. 12. Ambroſ. Cath. in. d. c. 2. Silueſt. verbo. Papa. q. 16. Pariſ. d. cõſ. 68. nu. 199. vol. 4. Ioã. Driedo. de libert. Chriſtia. pagi. 204. Ioã. Baptiſt. de. S. Seuerino in trac. de pẽſio. q. 19. Iaco. Almain. in tract. de poteſt. eccleſ. c. 13. noſtrates iure optimo reprehendens, eo q̃ paſsim aſſerãt, poſſe ex cauſa Roma. Põtificẽ circa ius diuinũ diſpẽſare: quorum opinio poſſet procedere, ſi ad declarationẽ vel interpretationem referatur. Audacius certe multo dixit Ludoui. Goza. cõſ. 51. col. fi. propriá diſpenſationẽ Romano Põtif. cõpetere. circa ius diuinũ. Quãobrẽ fugere omnino oportet, diſpenſandi verbum iura diuina et naturalia tractanti: ſi id verbũ aſſumatur ea ſignificatione, qua frequentius, & ſtricte apud nos aſſumitur. ac tuti⁹ erit dicere, iura naturalia & diuina poſſe Roma. Põti. interpretari. q̃ probat tex. in c. maiores. de baptiſmo. c. per venerabilẽ, qui filij ſint legi. Etenim lex diuina cõtinet ea, quę ab ipſo deo determinata ſunt, nõ ſolũ in cõmuni ratiõe iuſtitiæ, ſed etiá quo ad ſingulares act⁹, qua ratione diſpenſationẽ ab alio, quá ab ipſo Deo nõ recepit, ſecundũ. Tho. 12. q. 100. articu. 8.

Tertio

Tertio ex his deducitur intellectus ad tex.in.c.cõtra.25.q. 1. quo Zozimꝰ
5 Papa asserit, Romanum Pontificem nil posse cõtra patrum statuta sancire: est enim id intelligendum, quatenus illa statuta ius naturale, vel diuinum referunt. vt ibi notauit.glo.quę ex præmissis comprobari optime potest. Dispensare autẽ potest Papa circa ius humanum, etiam in his, quæ ab apostolis fuere statuta. notat Tho. quodlib.
6 4.arti.13.etiam contra sancita in concilio totius ecclesiæ.glos.& cõmunis. in cap.proposuit.de conce.præb. glos.in cap.vbi periculũ.de elect.in.6.versi.cõcilio. Abb.in.c. significasti. de electio. Iaco. Almain.in tract.de potest.eccle. c.14.& Feli.in cap.1.num.23.de const. Late Iacobat.de concil.lib.5.articu.15. Potest enim Romanus Pontifex ius humanum tollere. At in concilio statutum ius, humanũ est: igitur & illud potest tollere. Vnde ius dispensandi in iure humano, Romano Pontifici non aufertur, etiam si concilium vniuersale, futuris Romanorum Pontificum dispensationibus deroget. vti docet Cardi.a Turre Cremata in lib.3. de ecclesia.cap.52.&.53. siquidem potestas Romano pontifici a Deo, non a concilio data est.c.3. de const.

Ex quibus dubium illud explicari potest, num ille, qui ex dispensatione Ro
7 mani Pontificis, cõtra ius humanum aliquid fuit assequutus, aut aliquem actum agit, sit quo ad Deum tutus, an peccet. In quo celebris est sententia Ber.in cap.nõ est. de voto. dicẽtis, minime tutum esse hunc, si absque rationabili causa, sit ei hoc concessum. cuius rationem Thom. adducit in. 12. q.97.arti.4.quo autore, nec ipse Princeps tutus erit, qui sine iusta causa ius quod subditis omnibus cõmune est, vnius gratia violat. Frãgit enim illam æquabilitatem, quæ mera iustitia erga omnes seruari debet. Princeps ergo sine causa has indulgendo dispensationes peccat: fortasis & frequentissime mortaliter, qui sub mortalis pecca ti pœna tenetur subditis iustitiam exhibere. Is vero, qui a Principe hanc iuris relaxationẽ petit sine causa, veniali ter peccat: non enim tutus erit quo ad Deũ. autore Bernardo in epistola.271 ad Theobaldum comitem. Forsan & mortaliter peccabit, quippequi rem illicitam petat a Principe, & ei sit coadiutor in peccato mortali: ex his, quæ tradit Caieta.22.q.78. art.4. Sed & is, qui vtitur peccato ipsius Romani Põtificis, & sic dispensatione ab ipso sine causa concessa, simpliciter mortaliter nõ peccat, nisi sequuto graui scãdalo, vel dãno alterius. quod & Domi. Sot. probat lib.1. de Iusti.& iur.q.7.arti.3. contingit tamen dispensandi facilitas in matrimonij impedimentis frequentibus erga diuites, duces, comites, ac Principes: nec temere, cum dispensatio hæc præcipue concedatur ob firmandũ pacis fœdus: quod magis necessariũ est: magisq; reipub. conueniẽs circa personas prẽcellentes his dignitatibus: quã in popularibus, vt colligit S.Tho.22.q.63.arti.2.ad secũdum.

Verũ si causa exigit, et iusta, vt Sempronius cõtrahat matrimoniũ, in gra
8 du humana lege prohibito, iam in eo cessat ratio legis, igit & cessare debet lex ipsa: cur ergo dispẽsatio est necessaria? Ex eo, inquã, quod ratio legis nõ cessat in communi: sed in particulari actu, & ideo lex nõ cessat.cle.ad nostrã. de hęret.c.& si Christus.de iureiuran. sensit Fortu. in tract.de vlti. fine.illat.

15.&

15.&.16.leges enim, quarũ ratio conti nua eſt, quarum finis cõmunis eſt, & vniuerſalis, nõ ceſſant, licet in particu lari caſu finis per eas intẽtus nõ ſequatur. Prohibentur ſane iuramenta ſine cauſa, ex eo ne periuria ſequãtur ex in cauta iuratione: ſit ergo aliquis, qui nulla ex cauſa iuramentum fecerit abſ que periurio, præmiſſa veritate affir- mationis: procul dubio, & is cõtra pro hibitionem fecit text.in.d.c. & ſi Chri- ſtus: Sic & ieiunia præcipiuntur ad re- primendam carnis tentationem, & ta men tenebitur ieiunare is, in quo pe- riculum illud tentationis ceſſat. dicta clemen.ad noſtram. nõ ſic in legibus, quarum ratio in finẽ particularem di- rigitur: vt eſt lex de correctione frater na, quæ tendit, vt correctio fratris ſe- quatur, & ideo ceſſat eo caſu, quo cor rectio nõ ſperatur. ita explicat Ioan. a Medina de cõtracti.q.14.hæ vero ma- trimonij prohibitiones prioris claſsis ſunt. vnde in noſtro caſu neceſſaria eſt diſpenſatio, etiam exiſtẽte cauſa, quæ actum videtur honeſtum reddere. ex Thoma quodlibet. 9. articu.15. Hoc igitur vnum ex præfatis notandum eſt, in quo inter omnes conuenit, di- ſpenſationem a Romano Pontifice cõ ceſſam contra ius ſine cauſa, & ſi ſit contra ius poſitiuum, animæ tutam non eſſe: male enim agit, qui diſpenſa- tione, ſine cauſa ſibi conceſſa, vtitur. Caieta. 12.quæſt.66.arti.5.glo.cõmu niter recepta in.d.c. nõ eſt. Talis enim diſpẽſatio, diſsipatio potius cenſenda eſt, autore Bernardo lib.3.de conſide- rat. ad Eugenium. notant Ioan. An- dre. Abb. ac cæteri in.c.quia in tãtum. de præb. Abb.in.c.de multa.eod. titu. num.20.idem Abb.in cap. cum adeo. de reſcript. alij q; plures iuris diuini, & humani profeſſores, quos hic nomina tim exprimere nõ expedit: nam id agit Feli. longe, lateq; in cap. quæ in eccle- ſiarum. de conſt. nume.25. quibus ad- dendum cenſeo cauſam preſumi iuſtã, quando Princeps in iure humano di- 9 ſpenſat. ita aduertit Barto. poſt Cinũ in.l.fina. C. ſi cõtra ius, vel vtilit. pub. Feli. nu.60. Deti.29. in dict. cap. quæ in eccleſiarum. Fortu. in.l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſthu. co- lum.138. Hippo. ſing.8. Iaſ. conſil.105. in.1.volu.nume.4. & plures alij, quos refert, & ſequitur Ferdi. Loazes præ- ſul Illerdẽſis in tracta. de matrimo.4. dubio.nume.13. pro quibus optimus eſt text.in.c.ſi quid culpatur. 23.q.1.c. in præſentia. de renuntiat. gloſ. in.c.ad aures. de tẽpo. ordina. & in.c.2. de ma io. & obedi. Sed ſi in humano iure Ro manus Pontifex diſpenſet nulla cauſa exiſtente, ipſa iuris relaxatio tenet, & valet: licet male faciat Princeps eam concedendo. quo ad hoc enim, vt di- ſpenſatio, & actus ex ea ſequutus va- 10 leát. eſt in Principe pro ratione volun- tas. gloſ. quam ibi notat Bart. in.l. rele gati. ff. de pœnis. quæ ſingu. eſt ſecun dum Iaſ. in.l. quominus. ff. de flumi. 2. col. & Feli. in cap. quæ in eccleſiarum. de conſtit. nume.6. Vnde quamuis ſi- ne iuſta cauſa Princeps diſpẽſationem concedat contra ius humanum, valet conceſsio, actuſque ex ea ſequutus fir mus erit. quod notat Caieta. 12.q.96. art.5. ad finem. Innoc. in.c. cum ad mo naſterium. de ſtat. regu. ſentiunt Abb. in.c. non eſt. de voto. & in.c. de multa. nume.20. de præb. idem in.c. quæ in ec cleſiarum. de conſtit. nu.17. & ibi De- ti. nume.29. dum probãt, in foro exte- riori, diſpenſationem validam eſſe, li- cet peccet, qui eam ſine cauſa conceſſe rit.

rit. & is etiã, qui ea vtitur. At in foro interiori animæ de hoc peccato tractatur: in foro autem exteriori, de actus ipsi⁹ valore. Tametsi Fortu. in. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthu. col. 135. in ea sit sententia, vt opinetur dispensationem contra ius humanum, sine causa cõcessam, etiam in interiori iudicio nullá esse, nec actum ex ea sequutum validum fore. pro se citans Diuum Thom. 12. q. 97. artic. 4. sed id durum est. Nam & si Princeps male agat, si cõtra ius humanũ. absq; causa dispenset, nihilominus dispensatio valida censetur, actusque ex ea sequutus, in foro interiori tenebit. Si quis enim dispensatione a Romano Pontifice impetrata, matrimonium in quarto gradu cõtraxerit sine aliqua dispensandi causa, etiam si contrahendo peccauerit, quis tamẽ vnquam dicet, etiam in animæ iudicio, hoc matrimonium inualidum esse? Quis vnquam doctus sacerdos, in eodem iudicio filios ex hoc matrimonio conceptos, il legitimos esse iudicabit? Id etenim admittendũ est, committi crimẽ in actione alicuius rei, & tamen ipsum actum firmum esse. vt Siluest. argumentatur. verbo. Papa. quæst. 15. contrahit enim quis clam matrimoniũ, & forsan cum mortali peccato: & tamen matrimonium tenet. quod latius superi⁹ disputauimus. Nec Thom. pro Fortu. est. quippequi tantum id dixit, male agere Principem, qui sine causa contra ius dispensat. Posset tamen Fortu. opinio
11 locum habere in inferiori a Principe, is enim si a Principe licentiam habeat dispensandi contra ius humanum, ea vti debet cum causa, alioqui dispensatio non tenebit vtroque foro. Inno. in d. c. cum ad monesterium. & in cap. dudum. in. 2. de electio. Nicol. Milis. verbo. dispensatio. late Curti. Senior consi. 75. versi. veniamus ad quartũ. optime Ripa lib. 2. respons. cap. 35. Felin. in cap. ad audientiam. in. 2. de rescript. col. 5. idem Feli. in cap. postulasti. nume. 13. eo. tit. glos. Bald. & Alex. in. l. filius a patre. ff. de lib. & posthu. Ex his mihi non placet, quod Feli. scribit in d. c. ad audiẽtiam. col. 4. dicens in his, quæ sunt iuris positiui, etiam in animæ foro, tutum esse eum, cui Papa dispensationem concesit, nulla præexistente causa. Hoc enim falsum est, etiã si Felinum sequatur Hierony. Gigas in tracta. de pensioni. quæstio. 6. nu. 13. nisi intelligamus eum tutum esse quo ad actus valorem.

EX §. SEQVENTI.

1 Nullus gradus iure diuino hodie prohibitus est, qui nõ sit & lege naturali vetitus.
2 Graduum prohibitiones Leuitici. cap. 18. expressim factæ, non omnes sunt iuris naturalis.
3 Intellectus cap. finalis. de diuort.
4 Gradus primus in recta linea, secundum omnes, & vlteriores, iuxta tutiorem opinionem, iure naturæ prohibentur.
5 Gradus primus in transuersa linea. iure naturæ prohibetur.
6 Nouerca iure naturæ in coniugium admitti non debet.
7 Relictã fratris potest quis, secluso iure humano, in vxorem accipere.
8 Eusebij in historia ecclesiastica locus animaduersus.
9 Patruus iure naturæ potest neptem accipere vxorem: & ideo nunc poterit ex Romani Pontificis dispensatione.
10 Papa potest dispẽsare in aliquot gradibus, ex contentis cap. 18. Leuitici.
11 Episcopus, nec legatus a latere, nõ possunt dispensare in prohibitione cap. non debet. de consang. & affinit.
12 Gradus remotior ab stipite, tantum considerandus est, in prohibitione coniugali, & in dispensatione.

13 Proles ex cõsanguinea susceptа, potest esse iusta dispensandi causa.
14 Impetratio dispensationis non tenet, si tacetur, matrimonium contractum fuisse scienter, inter prohibitos.
15 Dissimulatio Principis an habeat vim dispensationis.
16 Lex ciuilis non potest matrimonia prohibere.
17 Romanus Pontifex, qua ratione possit prohibere coniugalem contractum.
18 Cõsuetudo an possit aliquot personas reddere inhabiles ad coniugiũ cõtrahendũ?
19 Consuetudo ista an exigat scientiam Romani Pontificis?
20 Fama an probet impedimẽtũ matrimonij?
21 Testis vnicus an probet matrimonij impedimentum?
22 Fama sola, vel vnicus testis an impediat matrimoniũ contrahi præcedentibus sponsalibus iuratis?

§. DECIMVS. DE gradibus diuina naturali, vel humana lege prohibitis.

QÆTERVM cum ex præmissis cõstet, quo in iure possit Romanus Pontifex dispensare, operæpreciũ erit agere, qui gradus sint quoad matrimonia, in affinitate, & cõsanguinitate, diuina, naturali ve lege prohibiti. Ac primũ omniũ illud notandũ est nullum gradum iure diuino prohibitum hodie esse, qui idem naturali iure prohibitus non sit. Lex enim vetus aduentu Christi expirauit. cap. translato. de cõstit. docet Tho. 12. q. 98. arti. 1. & q. 104. art. 3. Magist. in. 4. sen. dist. 3. & ibi cæteri Theologi: atque Alfonsus de Castro libr. de hæresib. verb. lex. In lege autem Euangelica nullum præceptum cõtinetur, quod non sit iuris naturalis preter præcepta de sacramẽtis, atque de fide. Thom. prima secundæ, quæstio. 108. arti. primo, & secundo, idem quodlibet. 4. articu. 13. igitur circa matrimonium nullus gradus erit diuina lege prohibitus, qui nõ sit iure naturali. Aduertendum ergo est ad gradus iure naturę prohibitos. Nec enim gradus omnes Leuitici. 18. prohibiti, iure naturali prohibentur. quod probat Tho. 12. quæstio. 105. articulo. 4. Caieta. 22. quæstio. 154. articu. 9. Rosensis in libello de matrimo. Regis Angliæ, & Alfonsus a Castro lib. 1. de Potest. legis pœnal. cap. vlti. quo in loco scribit, sententiam hac in causa latam a Romano Pontifice fuisse: eiusq; retulit literam, prout Romæ fuit pronuncia ta. Quod autem prohibitiones ibi expressæ non sint iuris naturalis, probatur, ibi enim prohibetur frater relictã fratris sibi matrimonio copulare: & cõstat eadẽ lege Mosaica licitũ fuisse fratri, relictã fratris decedẽtis absq; prole vxorẽ accipere. Sed si lege naturali relictã a fratre in vxorẽ accipere nõ liceret, nullo pacto licuisset cũ ea matrimoniũ cõtrahere, fratre absq; prole defuncto: id equidẽ licebat: igitur dicta prohibitio non est iuris naturalis. Præterea si naturali lege illicitum foret, relictam a fratre accipere vxorem, nõ probasset Romanus Pontifex coniugia contra dictam prohibitionem contracta in. c. si. de diuor. Verum cum ibi illa coniugia essent contracta, ante conuersionẽ contrahentium ad fidem, ex legis Mosaicæ licẽtia, cur indigent approbatione Romani Pontificis? siquidem ab infideli iuxta propriam legem, naturali iuri minime contrariam, matrimonium contractum firmum est, atq; legitimum, & durat etiam si ad Christia
3 nam fidem conuertantur contrahentes, & sit contractum contra canones c. de infidelibus. de consang. inspicitur enim

enim initium contractus, & illius tempore licebat ita vxorem ducere: igitur dissolui nõ debet hoc matrimonium, quod ab initio legitime contractum fuit. c. gaudemus. de diuort. in princi. & in. c. fi. qui filij sint leg. Regia. l. fi. titu. 6. part. 4. Ille etenim contractus licitus fuit ab initio: cum Iudei, etiam si inter Christianos habitent, Mosaicis legibus regantur. ex notatis per Felin. post alios ibi. in. c. 1. de constit. eundem Felin. in cap. Iudei. in. 2. de Iudę. & ibi Anani. Ias. in. l. qui se patris. C. vnde liberi. nume. 24. Soci. consi. 119. in. 4. volu. etiam quo ad cõiugales prohibitiones. vt notat Barba. in consil. 13. in. 4. volumi. Quare igitur in dicto. c. fin. de diuortiis dispensatio Romani Pontificis exigitur? Illud profecto responderi potest, Romani Pontificis approbationem ideo ibi exigi, quod prohibitio coniugalis, quę ibi violatur, potissimum accedat prohibitioni naturali: qua ratione autoritas Romani Pontificis ad euitandum scandalum exacta fuit. Possum & rectius respondere dictę obiectioni, si dixero illa matrimonia ibidem cõtracta fuisse post conuersionem ad fidem Christi. & propter fragilitatem illorum, qui nouiter Christi fidem professi fuerát, approbat Summus Pontifex matrimonia iam contracta, & prohibet contrahẽda, quod sensit Parisi. consi. 68. volu. 4. nume. 275. Item non omnes gradus, & prohibitiones Leuitici. 18. expressas esse iuris naturalis, probatur ex eo quod ibi prohibitum est, ne quis sororem vxoris in coniugem accipiat: & tamen Iacob duas sorores in vxores accepit. Lian, scilicet, & Rachel, vt cõstat Genes. cap. 29. Si id equidem iure naturali non liceret, minime hoc Iacob feciſſet.

Consequitur tandem ex his, non omnes prohibitiones Leuitici, iuris naturalis esse. Imo in dicto. c. 18. non agi de impedimentis cognationum circa matrimonia: sed ibi prohiberi, ne consanguinei, aut affines in incesta facinora prolabantur, probare conatur Alfonsus Viruesius in tract. de matrimo. Regis Angliæ. 3. hypothesi.

Omnibus tamen diuini, & humani iuris, professoribus id placet, primum
4 gradum in recta ascendentium, ac descendentium linea iure naturali prohibitum esse rationibus, quas nos adduximus hoc cap. §. 6. & notant Thom. & Caiet. 22. q. 154. arti. 9. nec in hoc est controuersia. tametsi apud barbaras quasdam nationes fas fuerit parentibus stupro coire cum liberis: sicuti cõmemorat Quintus Curtius lib. 8. de regione proxima Scythiæ, quá quidem regionem Nauram appellatam esse. tradit, idem Persis lege lata licuisse cõstat ex Strabone, Catullo, Quintiliano, & Tertulliano: scribitq; Ludoui. Cæli. lib. antiq. lect. 10. c. 18. quod etiã testatur Cõstant. Harmenopul. lib. 1. Epitomes iuris. tit. 1. Scribit & ad hęc Xanthus in iis, quę in scribuntur Magica, coire Magos cum matribus, & filiabus, & fas eis esse coire cum sororibus: quemadmodum ex ipsius Xanthi testimonio tradit Clemens Alexádrinus lib. 3. de stromatibus. id etenim ferinis moribus tribuendũ est potius, quam humani iudicij decretis: adhæc autem plura scribit Tiraquel. 7. lege cõnubia. nu. 22. Nec mirum videri cui quá debet plerunq; apud gẽtes palam permitti vitia, & crimina, quæ legi naturali aduersantur: id enim cõtingit ex errore in particulari, non in vniuersali: nam licet in aliquo homine dictamen

naturalis

naturalis legis extinctum, & ſopitum ſit in ſua ſpecie. non tamen inde ſequitur in eo prorſus extinctam eſſe legẽ naturæ cõmunem, ex qua tanquã ex principio cõmuni illud particulare deducitur. Sic nulla eſt tam effera gens, quę dubitet, ſit ne licitum contra iuſtitiam agere, aliquẽ innocentẽ occidere, alicui iniuriã inferre: quæ item ignoret a malo declinandum, bonum agendum eſſe: ſed an ex tali cauſa, nẽpe ſacrificij ratione liceat aliquẽ occidere: rẽ alterius ſagaci quadã induſtria occupare: apud pleraſq; nationes ex errore in particulari licitũ, & probum exiſtimatur: quẽadmodũ docet Ioan. Driedonius de libert. Chriſt. pag. 52. idem explicat Dominic. Sot. libr. 1. de iuſtit. & iur. q. 4. arti. 4. &. 5. Nam apud Germanos latrocinium non reputabatur iniquum, vt ſcribit Cęſar de bello Gallico: nec apud Ægyptios autore Gellio: nec apud Lacedemonios autore Cæli. lib. 10. lect. antiq. c. 1. rapto enim viuere quibuſdam honeſtum fuit ex Quintiliano lib. 3. cap. 9. Senſit tamen vterq; Thomas: iure naturali nõ prohiberi ſecũdum gradum in linea recta aſcendentium, & deſcẽdentium. idem Thom. probare videtur in. 4. ſentent. diſtin. 40. q. 1. arti. 3. vbi idem ſentiunt Bonauent. & Ricard. q. 2. Roſenſis in tracta. de matri. Regis Anglię. fo. 3. & Alex. de Hales. 2. part. q. 169. eidẽ opinioni ſuffragantur, dum iure naturæ, tantum prohiberi coniugiũ inter matrem, & filium: patrem, & filiam conſtanter aſſerunt. Sed econtrario Scotus, Durand. Palud. in. 4. ſent. diſt. 40. Florentin. 3. part. titu. 1. cap. 14. §. 2. & Sylueſter verb. matrimonium. 8. q. 6. colum. 4. in. aſcendentibus, & deſcendẽtibus iure naturali matrimonia prohiberi, exiſtimant. pro quibus ego animaduerto. l. fi. ff. de ritu nupt. vbi Iuriſconſultus ſcribit, iuregentiũ, quod ego naturale ibi intelligo, inceſtũ committere eum, qui aliquã ex aſcẽdentibus, vel deſcendẽtibus vxorem duxerit. quã etiã opinionẽ tutiorẽ eſſe exiſtimo, omiſſa Accurſij interpretatione d. l. fina. Ambroſius item Catharinus lib. 5. contra Caieta. vbi de matri. agit, eandem vltimã opinionem cõprobat. Sed nequis huic quęſtioni exemplum confingat ex primo parente Adam, qui modo reſurgeret, exponam quę D. Auguſtinus ſcribit lib. 15. de ciuitate Dei cap. 8. de longa ætate veterũ hominum: quorũ mentio fit in libris Geneſeos expreſsim agens. Quis itaque, inquit, dubitauerit, per vnius hominis ætatẽ tãtum multiplicari potuiſſe genus humanum, vt eſſet vnde conſtituerẽtur non vna, ſed plurimæ ciuitates. Quod ex hoc conijci facillime poteſt, quia ex vno Abraham nõ multo amplius quadringẽtis annis numerositas Hebreę gẽtis tãta procreata eſt, vt in exitu eiuſdẽ populi ex Ægypto ſexcenta millia hominum fuiſſe referãtur bellicæ iuuentutis, vt omittamus gentem Idumæorum non pertinẽtem ad populum Iſrael, quam genuit frater eius Eſau, nepos Abrahæ, & alias gentes natas ex ſemine Abrahæ non per Saram cõiugem procreatas. Hæc Auguſtinus. Cui in commentarijs addit Ludouic' Viues. Fuit memoria patrum vicus pene cẽtum domorum in Hiſpania, cuius omnes incolæ erant a ſene quodam, qui adhuc viuebat, progeniti, ita vt propinquitatis nomen iã deeſſet, quo a minimis natu vocaretur: lingua enim noſtra ſupra abauum non aſcendit: hactenus Viues.

In linea vero cõsanguinitatis transuersa, etiam primus gradus iure naturę prohibitus non est ex Thom. & Caieta. in dictis locis. Durãdo, ac cęteris, quos in. q. præcedenti ad primam opinionem citauimus. idem notat Ferdi. Loazes. in tracta. de matrimo. dubitatione. 2. responsione ad secundum. & prima dubitatione. colũ. 3. Hinc apud Assyrios scribit Lucianus in lib. de sacrificiis, lege lata licuisse matrimoniũ inter fratrem, & fororé. cui exemplo plura aptari possunt, quæ cõgerit Alexan. ab Alexan. lib. 1. dierum geniali. c. 24. & Andr. Tiraq. 7. lege cõ. num. 23. Nam quod modo prohibitum esse constat, legi humanæ tribuendum esse videtur his, qui præfatam opinionem approbant. Sed probabilius est, matrimonium iure naturæ prohiberi in primo gradu lineæ transuersæ consanguinitatis, & sic inter fratrẽ, & sororem. Ex Augustino li. 15. de ciuitate Dei. c. 16. & lib. 22. contra Faustũ. c. 35. atq; ita notant Paluda. & Florenti. in prędictis locis. Ioan. Maior. in. 4. sent. distin. 40. q. 3. Abulẽsis Leuitici. 18. & Ambros. Cathari. lib. 5. contra Caiet. c. de matrimonij sacramẽto. Nec obe rit, quod Genes. c. 11. scribitur Abraham matrimonium contraxisse cũ Sara sorore sua. vbi Hieronymus in quęstionibus Hebraicis super Genesim, Saram veram Abrahæ sororem fuisse ex patre, palam asserit. idem prius scripserat Clemens Alexandrinus lib. 2. stromatum. qui tradit ex hoc constare, eas sorores, quæ ex eadẽ matre nascũtur, nõ esse ducẽdas vxores. Quia refragãte Hierony. Sara nõ fuit vere soror Abrahę, sed filia fratris sui Aram: & sic neptis ex fratre. secundũ Aug. li. 16. de ciuit. Dei. c. 12. & super Genes. ac rursus dict. libr. 16. cap. 19. Iosephum libr. 1. antiquitatum. c. 14. &. 15. eundẽ Hiero. aduersus Heluidiũ de virginitate perpetua Beatę Mariæ. 2. Tomo. Gratianũ in princ. 35. q. 1. & Abulẽsem. d. c. 11. Genes. Etiã si Caie. & Aloys. Lippomanus super Genes. ca. 20. adhuc contẽdant, Sarã vere fuisse Abrahæ sororẽ Hieronymum in ea opinione sequuti. est tamen Aug. sententia admodũ vero similis. Nã qui maxime propinqui erãt, solebãt fratres, & sorores appellari. Sic ꝓpter maximã, & propinquã consanguinitatẽ, consobrini fratres appellabãtur autore Augu. lib. 15. de ciuit. Dei. c. 16. & ꝓbatur Matth. c. 12. ex Hiero. interpretatione quã aliis adductis autoribus compro bat Ioã. Echius in Homilia de. S. Anna. Sic Cice. lib. 5. de finibus, statim in initio, Luciũ Ciceronem, patrui sui filiũ, fratrẽ appellat. Quibus & illud addendũ est, proprie nepotes dici natos ex filio, vel filia. l. fin. §. nepos. ff. de gradibus. §. fi. inst. de patri. potest. notant Abb. & Præp. in c. tua nos. de consanguui. & affinita. Aret. Feli. & Deti. in. c. per tuas. de probatio. Ias. in. l. si auiæ. C. de succes. edicto. Bart. in. l. si instituta. §. de inofficioso. ff. de inoffi. testam. Sed tamẽ quãdoq; propter proximitatẽ sanguinis, nepotes dicunt fratrũ, vel sororũ filij. text. in. c. 1. §. similiter. quib. mod. feu. amit. c. felicis. §. cæterũ. de pœnis. in. 6. c. per tuas. de probat. c. quod super his. c. tua nos. de consanguui. Corne. Tacitus lib. 3. Crispũ equestri ortũ loco, Caius Sallustius, rerũ Romanarũ florentissimus autor, sororis nepotẽ in nomẽ adsciuit. Suetonius in Iulio Cæsare cap. 83. sed nouissimo testamẽto tres instituit hæredes sororũ nepotes, id est, ex sororibus nepotes.

potes. nępe Octauiũ, Lucium Pinarium, & Quintum Pedium. quæ quidem verba ita Eraſmus interpretatur in adnotationibus ad Tranquilum, cui nos addimus autorem epitomes in Liuium, qui lib. 116. Caium Octauium Auguſtum, ſcribit, Cæſaris ex ſorore nepotem fuiſſe: eundem appellat Cæſaris nepoté Eutropius libr. 7. c. 1. ſic & Plutarchus in vita M. Tullij Ciceronis eum fuiſſe filium ſororis ipſius Cęſaris, manifeſtiſsime aſſerit. Sicuti & Dion Hiſtoricus li. 45. tametſi ex Suetonio in Auguſto. c. 4. Sexto Aurelio, Plutarcho in Bruto & in Antonio & aliis conſtet, Caiũ Octauium ex Octauio, & Accia genitum fuiſſe: Acciam vero ex Balbo, & Iulij Cæſaris ſorore. Verum ſi de interpretatione alicuius teſtamenti, donationis, legis, vel alterius cuiuslibet diſpoſitionis, agamus, nepotem filium filij, vel filię intelligemus non filium fratris, aut ſororis: niſi aliud ex verbis pcedẽtibus, aut ſequẽtibus, vel ex qualitate loquẽtis, aliisve circũſtãtiis manifeſte colligatur. ſecundũ Aret. Feli. Deti. & Iaſ. in prædictis locis. Barb. in l. cũ acutiſsimi. fo. 5. col. 3. C. de fideicõ. Sic & in regno Valẽtiæ Hiſpani filios fratrũ, aut ſororũ, nepotes appellant. His ergo cõſtat, vt ad inſtitutũ redeamus, Sará non fuiſſe ſororẽ Abrahæ. & ſubinde apparet, verioré eſſe ſententiã Aug. aſſerentis inter fratrem, & ſororẽ naturali iure matrimoniũ prohiberi. quod ex Ariſto. cõprobatur, quili. 2. polit. c. 2. abſurdũ putat coniugiũ inter patrẽ, & filiã, atq; inter fratrẽ, & ſororẽ. licet priori ſententiæ ſubſcribat Albert. Pyghius cõtrouerſ. 15. ad finẽ.

Conſonum & his eſt de nouerca tractare. Nam iure naturali cum ea coniugiũ non prohiberi, autor eſt Auguſti. 3. Tomo. lib. 3. quæſtionũ. in. q. 61. ſuper Leuiticum. is, inquam, ſcribit, illa verba Leuitici. 18. turpitudinẽ vxoris patris tui non diſcooperies, minime intelligenda fore patre viuente: cũ id prohibitũ ſit lege, quæ adulterium prohibuit: ſed ibi prohiberi matrimonium contrahi cum illis, quas ſecluſa lege liceret vxores ducere. idem probat Thom. in. 4. ſentent. diſtinct. 40. q. 1. artic. 3. dum aſſerit matrem tantum comprehendi iure naturali. Nec oberit locus Pauli. 1. ad Corinth. 5. dicentis: auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris ſui quis habeat. Si inter gẽtes, quę viuunt ex ſola lege naturali, non auditur iſthæc fornicatio: igitur iure naturali iſta coniunctio eſt prohibita. Quia Pauli autoritas referri debet ad inceſtum ſimul, & adulterium, ita, vt viuente patre intelligatur. vt ibi interpretatur Caieta. adnotans vxorem dixiſſe Paulum, nõ relictam patris. Sic Valerius Maximus memoriæ tradit libr. 5. cap. 7. Antiochũ Seleuci filium, patris vxorem Stratonicem in vxorem viuente patre accepiſſe. Huc pertinẽt pulchra Phædræ ad Hippolytũ apud Ouidium carmina.

Nec quia priuigno videar coitura nouerca
Terruerint animos nomina vana tuos.
Iſta vetus pietas æuo moritura futuro
Ruſtica Saturno regna tenente fuit.
Iuppiter eſſe piũ ſtatuit quodcũq; iuuaret
Et fas omne facit fratre marita ſoror.

Verum probabilius erit idem, quod de matre, de nouerca aſſerere: cũ ea loco matris ſit: iure igitur naturali prohibitũ erit matrimonium cum nouerca. quod D. Tho. ſuper epiſto. Pauli. dict. cap. 5. profiteri videtur. & Abulenſis.

Leuiti.c.18. Cæterũ prẹter gradus mo do expreſſos, & ſpeciatim adnotatos, a Theologis receptum eſt frequẽtiſsime, nullum gradum iure naturali prohibitum eſſe: ſed iure tantum humano Romanorum Pontificum. Ex quibus deducuntur plura. Primum, iure naturæ, & diuino poſſe relictã fratris in vxoré accipi, ſecluſo iure humano. quá illationé multis corroborat Ioan. Roſenſis in peculiari huiuſce dubitationis libello. & poſt eũ Ioan. Cochle. Ferdinádus Ilerdéſis, & Alfonſus Cariéſis epiſcopus, editis ſuper eodem matrimonio Regis Angliæ tractatibus. Nec oberit, quod Ioannes Baptiſta impenſe Herodem incuſauerit ex eo quod fratris vxoré accepiſſet. Marci.c.6. Id enim cõtigit: quia Herodes, viuente fratre, vxoré eius vi quadam ſecum in cõcubitu habebat, quod Ioan. Cochleus in. d. libello de matrimonio Regis Angliæ, ex autoribus probat. Siquidem habens ipſe Herodes vxorem legitimam filiam Aretæ Regis Arabiæ, ea depulſa Herodiadé filiam Ariſtobuli, vxorem alterius Herodis, ipſius Herodis fratris, eo viuente, violenter in coniugale conſortium recepit. teſte Ioſepho lib. 18. antiq.c. 9. Tametſi Auguſt. lib. vnico de fide, & ope.c.19. ſcribat, ambiguũ eſſe, vtrũ Herodes mortui, an viui fratris vxorem duxerit: & ideo, inquit, nõ ita claret, quid Ioannes ei nõ licere dicebat.

Ex Ioſepho tamen nouiter corrigendus eſt locus inſigniter vitioſus apud Euſebium lib. primo Eccleſiaſti. Hiſto.c.13. ita enim ſcriptum eſt, in omni
8 bus codicibus, quos mihi videre contigit. Nominatim de Herodiade commemorans, velut de coniugio fratris Philippi viuẽtis, violenter abſtracta, & ſuis ab Herode inceſtis nuptiis ſociata: propria, & legitima vxore depulſa, quam Herodiadẽ filiam dicit fuiſſe Aretæ regis Arabiæ. Hactenus Euſebius ad Ioſephũ hęc verba referens, legendum deniqꝫ eſt. Propria, & legitima vxore depulſa, quam filiam dicit fuiſſe Aretæ regis Arabiæ: & poſtmodum: propter quam Herodiadem Ioannem, &c. quæ quidem lectio reſtituenda eſt, & ex Græco Euſebij codice lib. 1. Eccleſiaſt. Hiſto.c.10. iuxta codicẽ, quem Græcis characteribus nuper Pariſiis excuſit Robertus Stephanus typographus diligentiſsimus: ex quo conſtat ab interprete Latino adiectum fuiſſe nomen Philippi: cum id non habeatur in Græco codice, & ipſe Ioſephus dicto lib. 18. c. 11. ſcribat, virum Herodiadis non fuiſſe Philippũ ipſius Herodis fratrem: ſed alterum Herodem fratrem itidem ipſius Herodis Tetrarchæ. Apparet tamen ex ſacro Euangelio Matthæi capit. 14. & Marci cap. 6. virum Herodiadis fuiſſe Philippum: idem aſſerit Egeſippus lib. 2. de excidio Hieroſoly. c. 5. qua in re non oportet Ioſephi autoritatẽ defendere: cum ſacræ Euangeliorum Hiſtoriæ manifeſte aduerſetur: nec eſt intelligenda eo pacto, quo Caiet. Matthę. c. 14. conatur intelligere: cum is intellectus Ioſephi verbis repugnet. Obiter vero illud adnotatione dignũ eſt, Herodiadem fuiſſe filiam Ariſtobuli: non Aretæ: vt idem Ioſephus deducit dict. cap. 9. &. c. 11. & libr. 1. de bello Iudaico. c. 18. & Egeſippus. d. libr. 2. cap. 12. qd' & nominis ratio dictat ab Hærode patre Ariſtobuli: licet Hieronymus Matthæi cap. 14. ſcribat eam fuiſſe filiã Aretæ Regis Arabiæ: cui Ioſephus, & Euſebius refragantur: nec in

sacro Euangelio hac in re quidquam scribitur: vnde potuit Caieta. Iosephū in Herodiadis patre sequi: etiā si Ambrosius Cathari. li. 2. inter Caiet. erro res hoc retulerit. His ergo constat nō esse iure naturæ matrimonium prohi bitum cum relicta fratris tametsi Ludoui. Gozadi. consi. 51. contrarium de iure responderit: & dubitauerit nouissime Hierony. Grattus consi. 1. secundo volum. & Paris. conf. 194. volu. 4. probare conatur hoc matrimonium esse contra ius diuinum, & naturale.

Secundo hinc potest cōprobari sententia Ancharra. consi. 373. qui consuluit posse Romanum Pontificem dispensare, vt matrimonium contrahatur inter patruum, & neptem ex fratre. quamuis Abb. in. c. literas. nume. 17. de restitu. spoliat. non recte prædicta expēdens contrariam opinionem sequatur. Hinc & Plutarchus in Problemmatis Romanis nume. 6. scribit virum quendam sane pauperem, cæterū bonum, accusatū, eo quod filiam fratris, cui dos ampla relicta fuerat, vxorē accepisset, iudicio multitudinis absolutum fuisse: atq; inde factum plebiscitum, vt liceret cuiquam filiam fratris vxorem accipere. nec oberit huic illationi tex. in. c. cum in iuuentute. de præsumpt. vbi hoc fœdus naturale appellatur. is enim text. est ita intelligendus, vt referat ethnicorum sententiā, non autem probet. vel dicamus esse naturale fœdus quo ad quandam honestatem, non quo ad legis naturalis vinculum. item naturale fœdus potest intelligi quo ad cognationē, quam natura instituit, ex his, quæ Abb. ibi notat.

Tertio constat Paluda. Florenti. & Maiorem in præcitatis locis, falso opinatos fuisse minime posse Romanum Pontificem dispensare, vt matrimonium contrahatur in aliquo ex gradibus prohibitis. capi. 18. Leuitici. Iam nim satis manifestum est, posse in pluribus ibidem contentis dispēsare. Nec vrget tex. in cap. literas. de restitu. spoliat. quo probari videtur, gradus cap. 18. Leuiti expressos, diuina lege prohiberi. Quia ex gradibus ibi connumeratis, quidam iure naturæ prohibentur, vt modo dixi, in quibus nulla dispensatio concedi potest. Quidam iure diuino veteri legis, quæ tamen aduentu Christi cessauit, in quibus, licet Romanus Pontifex dispensationem concedere valeat: quia tamen in veteri diuina lege prohibebantur, non consueuit dispensare: nisi iustissima causa id suadeat. Sic text. in eodem cap. literas. intelligendus est: cum dixit, in aliquot gradibus Papam non posse dispensare: in aliquot vero non consueuisse id agere, quāuis possit. Vnde prohibitio, quæ diuinæ legi in dicto capit. literas. tribuitur, ad legem diuinā veteris testamenti expectat. Quibus addendum erit contra Abb. in dicto capit. literas. Neruam Imperatorem legem tulisse, qua prohibuit, matrimonium cum filia fratris. teste Dione Nicæo. quod maximum argumentū est, id ante illam legem licuisse: sicuti & ex Plutarchi testimonio paulo ante probauimus.

Nullus autē, præter Romanū Pontificem, potest prædictam dispensationem concedere, contra iura humana, etiam si episcopus sit. Est enim dicta prohibitio in generali concilio facta: ergo non potest episcopus ei dispensatione propria derogare. vt notant omnes in. c. atsi clerici. §. fi. de iudic. glos. in

c.dilectus.in.1.de prębend. verſ. faculc.dilectus.in.1.de prębend. verſ. facultas. Abb.in.c.propoſuit. notabi. vltitas. Abb.in.c.propoſuit. notabi. vltimo.de cõceſ.pręb. Nec legatus, etiam a latere Romani Pontificis in hac prohibitione diſpenſat.gloſ.in.c. quia circa.de conſangui. & affinita. & in cap. quod dilectio. eod. titu. quã ibi Abb. & Docto.approbant. ſenſit Specula. titu. de legato. §. nunc oſtendendum. verſi.53.Nam & legatus de latere, nec ſolius Romani Pontificis conſtitutioni derogare poteſt: niſi in caſibus, quibus id poteſt agere epiſcop⁹. ita Abb. in.c.dilecto.de pręb.4.notab.

Illud autem dubium hoc in loco prętermittendũ non eſt, an ſit ſatis in impetranda diſpẽſatione, vt liceat in gradu prohibito contrahere matrimoniũ mentionem agere remotioris gradus ab ſtipite, in linea tranſuerſa, an ſit neceſſarium ſimul, & propinquioris gradus, quo alter ex impeditis ab ſtipite diſtat, meminiſſe, Et cum conſanguinitas a gradu remotiori, in linea inæquali computanda ſit, vt quo gradu remotior diſtat a communi ſtipite, eodem diſtet a cognato, qui ſtipiti propinquior eſt. capit.fina.de conſanguinita. ſat eſſe videtur: remotioris tantum gradus mentionem facere. Nam in duobus conſanguineis, qui ab ſtipite inæquali linea diſtinguũtur: is tantum conſanguinitatis gradus iure cẽſendus eſt, qui remotior eſt ab ſtipite. & ita de iure reſpondendũ eſſe exiſtimo. & id probatur Clementis Papæ Sexti conſtitutione, quę incipit. Nuper.nondum typis excuſa, quam citat Calderinus conſilio primo. de conſanguinitate. Quæ tamen ſententia falſa quibuſdam videri poteſt: ex Decretali. quod dilectio. de conſanguinitate, & affinitate.qua id non ſufficere pro-

12

batur: ſed neceſſariam fore vtriuſque gradus mentionem. Cuius illa potuit eſſe ratio, quod in diſpenſationibus, quę odioſę ſunt, mixtum ſub ſimplici minime comprehenditur. ſecundum communem opinionem in capit. fin.de ſimonia. & in.l. ſecunda.in principio. ff. de verborum obligatio. Hic vero non eſt ſimplex gradus, qui remotior eſt, ſed mixtus ex propinquiori: ergo diſpenſatio non eſt ſufficiens. Sic gloſſ. in regul. Cancella. 29. dictũ text. intellexit: falſo tamen.quid enim obſecro hic mixtum reperitur? nonne de eorum, qui ſunt in linea tranſuerſa, gradu tractamus? atque is ſolus eſt, qui impedimentũ præbet? is vero ſolum eſt remotior ab ſtipite. capi. final. de conſanguinitate, & affinitate.ergo vnus tantum ſimplex gradus eſt, nõ mixtus. Ideo reſponderi poteſt illum text. ex eo procedere, quod in ea prouincia cõſuetudine obtentum erat, diſpenſationes ad coniugia ita eſſe intelligẽdas, vt ſublato remotioris gradus impedimento, nõ ex hoc propinquioris eſſet ſublatũ, quamuis ille gradus ad computationem conſanguinitatis nihil ageret. ita gloſſ. Abb. & alij in dicto cap. quod dilectio.quem tex.dicit ſingul.Felin. in cap.final.colum.final. de ſimo. & eum allegat in cap. poſtulaſti. de reſcrip. nume.9.&.15.ex eo notans, diſpenſationem ex iure communi intelligendam eſſe, niſi conſuetudo eam ſtrictius interpretetur. Sic igitur intelligenda eſt diſpenſatio prædicta, ob euitandum ſcandalum. Solet tamen diſpenſatio in prædicta ſpecie concedi duplicibus literis. Primę enim dantur ſuper quarto gradu, & ſic remotiori. Secundæ dantur ſuper tertio declaratoriæ. ſecundum Philippũ

Probum

Probum in rubri. de cognat. ſpiritua. in.6.

Porro cauſam in diſpenſationibus exegimus, vt is, qui eas cõcedit, quo ad Deum tutus ſit. item is, qui eis vtitur, eodem modo abſq; animę pericu lo, vitam agat. Cauſa tamẽ inter alias
13 eſſe poteſt ſcandalũ, quod ex diſſolutione iam cõtracti matrimonij ſequeretur. Proles etiam ex conſanguinea ſuſcepta. tex. in cap. quia circa. de conſang. notat Roma. conſi. 307. ne coga tur vir, ple ſuſcepta, ab eius cõſortio matrem filiorũ expellere. Hoc tamen nõ eſt omnino verũ: ſed locum habet in prole bona fide ſuſcepta, & ſic igno ranter: alioqui proles mala fide ſuſcepta, cum crimẽ inceſtus pręſeferat, nõ poteſt recta iuſtitia principẽ mouere ad diſpenſandũ, vt cõtrahentes perſeuerent in coniugio, vel cõtrahant matrimonium. tex. & ibi Hoſti. Ioan. An dr. Abb. & Præp. in. c. cum haberet. de eo, qui duxit in matrimo. l. qui in pro uincia. §. 1. ff. de ritu nupt. Imo ſi ante impertationem diſpenſationis matrimoniũ contractum fuit ſcienter, vt di ſpẽſatio teneat, neceſſe eſt hoc in ipſa petitione exprimere Regu. Cancel. & ibi glo. 47. ex his, quæ in. c. poſtulaſti. de reſcript. notantur. Quod ſi matri-
14 monium ſcienter a cõſanguineis contractum fuerit, ea intẽtione, & prauo conſilio, vt cum eis in diſpẽſatione mi tius agatur, atq; impetreť facilius ob euitãdum ſcandalum, huius conſilij, & fraudis mentio exponenda eſt Romano Pontifici, alioqui diſpenſatio non tenet, etiam ſi mẽtio matrimonij ſcienter contracti facta fuerit. ita egregie Marti. Naua. in repe. c. ſi quando. de reſcrip. colum. 14. quibus omnibus addenda eſt gloſ. in dicto. c. quia circa. quam ibi dicit ſing. Abb. ex ea notãs, diſpenſationẽ, tacita veritate, vel obiecta falſitate, impetratã, ipſo iure nullam eſſe: ſi tamen id cõtingat circa ea, quæ principẽ mouere poterant ad nõ concedendum, vel eum a facili conceſſione auertere ex dicto capit. poſtulaſti. cap. fina. de filiis presby. in. 6. notat optime Felin. in cap. ad audientiam. in 2. colum. 14. de reſcript.

Sed & circa idem dubiũ erit, an diſſimulatio Romani Pontificis habeat vim, & effectum diſpenſationis. Et id
15 quidem videtur per text. in. c. quia circa. de conſanguini. ex interpretatione glo. ibi quam dicit ſingu. Sylueſt. verbo. lex. quæſt. 6. & ꝓbant Abb. & Docto. in dicto capit. quia circa. quando Romanus Pontifex dicit, quod diſſimulat, aut id ſcribit: alioqui diſpenſare non videtur, quamuis conniueat text. in cap. cum iam dudum. de præbend. vbi Abb. idem notat. & idem in cap. niſi eſſent. de præben. Det. in cap. 1. colum. 1. de exceptio. & Felin. in cap. 1. colũ. 6. de treug. & pace. dicẽs hanc opinionem communem eſſe. Hic tamen aduertendum eſt: quod ita intellectus ille text. in dicto cap. quia circa. id ſolum probaret, Romanum Pontificem poſſe in quinto gradu diſpenſare: quod nemini dubium eſt: neq; ibi de diſpenſatione agitur: cum ſi de ea ageretur, Romanus Pontifex ſcriberet his, qui matrimonium contraxerant, vt denuo contraherent, nec diceret in cõtracto matrimonio eſſe diſſimulandum: ſiquidem eſſet neceſſarius conſenſus expreſſus, vel tacitus poſt miſſam a Romano Pontifice diſpenſationem ex gloſſ. in cap. 1. de eo, qui dux. in matrimo. Ex quibus dicta communis interpretatio non pla-

cet Hadria.qui in quodlibet.5. articu. secundo. dicit, quod vbi aliquis bona fide est in eo statu, vt tantum contra legem humanam, sine proximi iniuria vitá agat, absq; transgressione etiá legis naturalis, ac diuinæ, in eodé statu dimittendus est, ac tolerandus, si ex correctione scandalum graue immineret: idq; intelligo, dato errore iuris, qui attenta personarum conditione, & qualitate: bonam fidem minime excluderet. Quo fit, vt in dicto capit. quia circa. ideo Papa rescribat dissimuládum esse, quia illi matrimonio iam copulati bona fide putabant, se legitime coniunctos esse: atq; ex dissolutione graue immineret scandalũ. eandem opinionem repetit idem Hadri. in. 4. sententia. tracta. de confessione. dubio. 7. post quintam quæstionem. Sic & Gofredus dict. text. intellexit, quem Marti. Nauar. magnæ scientiæ vir sequitur in cap. si quis autem. nume. 69. de pœnit. distin. 7. & Ludoui. Gozadi. consi. 51.

Illud autem planum est solum Romanum Pontificem posse statuere circa matrimonia contrahenda, vel pro-
16 hibenda, neque id ad seculares iudices pertinere. text. in. c. tuá. de ord. cognit. c. 1. de sponsa. c. fi. de rapto. Abb. & Fel. in dict. c. 1. idem Abb. in. c. 1. de cognat. leg. late Felin. in. c. ecclesia. de const. nume. 62. Vincent. Hercula. in. q. 3. glos. optima in. c. 1. in fine. 30. q. 3. dicens inter tutorem, & pupillam contractum matrimoniũ validum esse, etiam si lex ciuilis id prohibeat, cum lege Pontificia hoc matrimonium vetitum non sit: quam gloss. notabilem esse existimat Alexan. in. l. filius a patre. ff. de lib. & posthu. §. fi. Hinc etiam constat a laicis, etiã summis principibus, non

posse lege prohiberi matrimoniũ cum alienigenis, vel cum certo hominum genere. & hoc ipsum passim nostrates fatentur, qui leges ciuiles aliquot matrimonia prohibẽtes, vt improbas refellunt. Nec in hoc libet latius insistere: cum id lippis, ac tonsoribus, vt aiunt, notum sit. Sed, vt ad institutum redeam, solus Romanus Põtifex præter ius naturale legitimas, illegitimasve constituit nuptias, quod mirum videri quibusdam potest: nam matrimonium a Deo est institutũ: sed inferior non potest legem superioris mutare: igitur Romanus Põtifex non potest
17 circa matrimonium aliquid noua prohibitione inducere. Cui argumẽtationi respõdemus materiam huius sacramenti esse hominem, qui quidem iuri humano subest, & tanquàm reipubliæ mẽbrũ eius legibus obtẽperare debet: idcirco humana lex potest aliquot homines a matrimonio auertere, & subtrahere materiam a sacramento, sicut posset Romanus Pontifex eximere a parocho subditum qué parochus absoluere poterat a peccatis sacramẽto pœnitentiæ: & tamen nunc nõ potest: nec per hoc mutat Romanus põtifex quidquam circa sacramẽtum: sed vel exhibet, vel detrahit materiam sacramenti. Sic Palud. hoc dubium explicat in. 4. senten. distin. 26. q. 4. artic. 3. & Hadri. in. 4. sent. tract. de matrimonio. fol. paruo. 3. vel ex eo id procedit, quod matrimonium etiam si sacramentum sit, plurimum tamen accedit humano contractui: & ideo nimirum si lege humana, & Pontificia quidam eximantur ab hoc contractu propter ipsius Christianæ reipu. vtilitatem, vt idem Hadria. scribit in tracta. de confirmationis sacramento. arti. 3. versic.

ad rationem ante. Hinc constat cõsue-
tudinem non posse nuptias permitte-
re inter eos, quos matrimonio copu-
18 lari prohibuit lex Pontificia. tex. aper-
tissimus ad id in capit. quod super his.
de consangui. &, affinita. Quod si con
suetudo mixta clericorũ, & laicorum
prohibeat matrimoniũ inter aliquot
personas contrahi, ob euitãdum scan-
dalum, ea admittenda est: quamuis il-
li lege canonica ad nuptias legitimi fo
rent. tex. vbi Abb. & alij in. c. super eo.
de cognat. spiritu. & in cap. quod dile-
ctio. de consang. & affinit. glos. cómu
niter recepta in dict. c. quod super his.
non ex eo, quod prohiberi matrimo-
nium a consuetudine possit inter eos,
quibus id contrahere canones permit
tunt: sed quia cum scandalo coniugia
cõtrahi canones ipsi nõ tolerant. atq;
hæc videtur vera ratio, quare sic con
iuncti omnino sint separãdi: quasi ex
hac ratione ab ecclesia matrimonium
hoc irritũ iudicetur: in quo mihi non
placet Driedonis sententia: dum is de
libertate Christiana agens, pagin. 124.
scribit consuetudinem posse personas
alioqui habiles, inhabiles ad matrimo
nium facere: hoc etenim concesso, es-
set sane dicendum eadem ratione, ip-
sam consuetudinẽ posse inhabiles iu-
re humano, habiles reddere: quod ip-
se Driedo. omnino negat. Posset tamẽ
consuetudo circa solennitates in con-
tractu matrimonij seruandas aliquid
inducere, modo esset consuetudo illa
mixtim a laicis, & clericis introducta.
tradunt Abb. Prep. & Feli. in cap. 1. de
spons. num. 18. per tex. & glo. ibi. idem
Feli. in. c. ecclesia. de const. nume. 62. in
qua consuetudine exigitur sciẽtia prin
cipis, quia de his, quæ ad sacramẽtum
pertinent, tractat. glo. in. c. vir autem.

19 de secũ. nupt. & ibi Hosti. Anto. Hen-
ri. & Abb. a quibus tamen recedit Ro
chus in. c. fi. de consuetu. fo. paruo. 36.
col. 3. dicens, etiam circa sacramẽtalia
consuetudinem procedere absq; scien
tia principis: si enim consuetudo po-
test aliquid inducere circa solẽnitatem
in matrimonio contrahẽdo, seu in a-
lio sacramento percipiendo, minime
mutans, quę in eodem sacraméto pre
cipuam vim obtinent, non video cur
scientia principis exigatur: siquidem
in consuetudine scientia principis ne-
cessaria non est glos. in capit. in istis. §.
leges. 4. distinct. quam Abb. dicit. no-
tab. in cap. cum ex officij. 4. colum. de
præscript. Ex quibus potius placet o-
pinio Rochi de curte. Tametsi contra
riam communem esse opinemur, cu-
ius ratio ex præmissis optime potest
refelli.

Postremo illud hic notandũ erit an-
te contractum matrimoniũ, vt illud
impediatur sufficere famam, sine alia
20 probatione impediméti. textus in ca.
super eo. de consanguinitate & affini-
tate. quem ibi Abb. & cæteri Docto.
notant. idem Abb. in. c. super eo. de eo
qui cogno. consan. vxor. suæ. dicit eun-
dem tex. singul. Roma. singu. 616. De
ti. in. c. 1. colum. 4. de appella. sic etiam
vnus testis sufficit ad id: nẽpe, vt ma-
trimonium contrahendum impedia-
tur. tex. in cap. præterea. in. 2. de spons.
quem ita glo. & Doct. ibi intelligunt.
& Roma. in dict. singu. & Ias. in repe.
l. admonendi. nume. 197. ff. de iureiur.
cui est similis in. c. super eo. in. 2. de te-
21 sti. & ibi Aret. in princ. & col. penul. Id
enim permissum est, quia tractatur de
peccato euitãdo, quod imminet com-
mittendũ. Vnde cum soli testimonio
vnius danda sit in hoc fides, is qui scit
solus,

solus, inter volentes matrimoniũ con trahere, subesse impedimentum aliquod, licet id probare nõ possit, tenetur illud iudici denunciare, etiam si ilud impedimentum ex crimine occulto contrahere volentis oriatur, si is admonitus nolit a contractu abstinere: agitur etenim de peccato euitando. vt notat Marti. Naua. in cap. sacerdotes. de pœnit. dist. 6. nu. 27. licet Ioan. Maior. in 4. sent. dist. 21. contrariũ teneat. in impedimento, quod causam habet ex crimine occulto cõtrahere volẽtis.

Quibus omnibus sic præmissis duo addere libet. Primum quidem, dictum testem cum iuramento debere asserere, illud impedimentũ certo scire: alioqui testis vnus, etiam iuratus de auditu testimonium præbens, coniugium non impediret, etiam si cum eo alter absq; iuramento de scientia certa testaretur. tex. sing. vbi hoc notat Abb. in c. 1. de consang. ex quo deducitur maiorem fidem soli famæ exhibẽdam esse hac in re, quam duobus testibus, quorum alter, qui de sciẽtia testimonium perhibet, non iurat, alter vero, & si iuret, tamen asserit se ita audiuisse. Is tamen, qui de auditu testatur, sufficit, si circa consanguinitatis impedimẽtum testificetur iuxta formã a canonibus expressam in. c. licet ex quadam. de testi. vbi optime Feli. col. 1. tex. memorabilis in. c. tua nos. de consang. & affini. vbi Abb. & Præp. hoc ipsum explicãt. Is enim testis solus sufficeret ad impediendũ matrimoniũ, quod nondum contractum est.

Secundum prædictis adde, propter solam famam impediri matrimoniũ, etiã præmissis sponsalibus iuratis. ita glo. & Doct. in. d. c. super eo. de cõsan. quam opinionẽ communẽ esse asserit Præp. in. d. c. præterea. in. 2. de sponsa. non tamen sic impeditur propter dictum vnius testis. tex. & ibi glo. in. d. c. præterea. glos. in. d. c. super eo. notant Abb. Ant. Henri. & Præp. in. d. c. præterea. probat Regia. l. 18. tit. 9. part. 4. contra Hostiẽ. in. d. c. præterea. Cuius opinio extra illum text. mihi probabilior est, quando vnus hic testis est integer, & circũspectissime testimoniũ dicit: nam famam vni testi integre deponenti, ad impediendũ matrimonium, similẽ esse notat Abb. in. d. c. super eo. de eo, qui cog. consang. vxo. suæ. idem in. c. super eo. de consang. & affinit. & Præpo. in. d. c. pręterea. in fine. dicens, hanc opinionem esse cõmunem: & tamen fama sufficiens est ad impediendum, vt constat: igitur vnus testis integer, & integerrime deponens sufficiet. Qua tamen integritate testis deponere debeat, arbitrio iudicis relinquendum esse nulli dubium est. Nec oberit tex. in. d. c. præterea, quia ibi testis ille non erat integer: imo poterat pluribus defectibus notari.

EX. §. SEQVENTI.

1 Christianus non potest matrimonium contrahere cũ infideli, ex antiqua ecclesiæ prohibitione.
2 Ambrosij text. apud Gratianũ restituitur.
3 Christianus accipiens vxorem infidelem, etiam iure ciuili punitur.
4 Hæreticus potest matrimonium contrahere cum catholica.

§. VNDECIMVS.

De dispari cultu.

SVPEREST octauo agere de dipari cultu qui cõiugiũ impedit. Christianus enim Iudæã, aut paganã in vxorem accipere pro

1

22

re prohibetur.c. non oportet. c. caue. 28.q.1.notat Magist.in.4.dist.39. nostrates.in.c.1.de spons. Ea tamen prohibitio iuris est humani: nõ diuini, nec naturalis. sicuti scribunt Sco. & Palu. in.4.dist.39.q.1.col. 1. & Ioan. Echius de sacramentis, Homi. 71. & Caieta. quem hac in re nõ omnino iuste reprehendit Ambro. Catha. libr.5.c.de matrimonio: cum ab eo adducta id tantum probent, iustam esse hãc prohibitionẽ. Scribit enim Aug.lib.vnico. de fide, & ope.c.19. hac de re in nouo Testamento nihil præceptum fuisse, & ideo, inquit, aut licere creditũ est, aut velut dubium derelictũ est. Ab initio tamen renascẽtis ecclesiæ prohibitum est coniugium istud ex Apostoli autoritate.2.ad Corinth.c.6.dicentis: nolite coniungi cum infidelibus. &. 1. ad Corinth.6. idem Apostolus id vetare videtur. Quibus, & aliis testimoniis hác prohibitionem coadiuuat Diuus Cyprianus lib.3. cõtra Iudęos ad Quirinum.c.62. Paulus item.1.ad Corint. c.7. cõiugium cum infideli prohibuit dicens. Quod si dormierit vir eius, liberata est. Cui autem vult nubat tantum in domino. quem locũ post alios ibi adnotauit Caieta. & Pulchre Hierony.lib.1.aduersus Iouinian.ita exponẽs, nubat in domino, id est, Christiano. Eãdem interpretationẽ prius probauerat Tertulianus li.2. ad vxorem. Matrimonium etiam cum Gentili ab exemplo Sansonis, & diuus Ambrosius mire execratur in epistola.70. Atque idem Cyprianus in sermone de lapsis ita scribit. Iũgere cum infidelibus vinculum matrimonij: prostituere cũ Gentilibus membra Christi. Extant & ad hanc rẽ pulchra verba diui Ambrosij libr. 1. de patriarcha Abraham. c.9. Et ideo caue, inquit, Christiane
2 Gentili, aut Iudæo filiam tuam tradere. Caue, inquam, Gentilem, aut Iudæam, atq; alienigenam, hoc est, hæreticam & omnẽ alienã a fide tua, vxorẽ accersias tibi. Prima coniugij fides, castitatis gratia est: si idola colat, quorum prædicantur adulteria, si Christum neget, qui præceptor, & remunerator pudicitiæ: quo modo potest diligere pudicitiã? Si Christiana sit, non est satis, nisi ambo initiati sitis sacramẽto baptismatis. Simul ad orationem nocte vobis surgendum est, & cõiunctis precibus obsecrandus Deus. Hactenus Ambrosius. cui⁹ verba referre libuit, candide lector, vt vel hinc videas quantum Gratiano tribuendum sit in referẽdis sanctorum Doctorum autoritatibus, qui quidẽ, vt fuit in illo aureo Decretorum libro diligentissimus, ita vel memoriæ lapsu, vel scriptorũ vitio, seu quod codices, ex quibus opus illud concinnauit, innumeris mendis scaterent, quandoq; nimis succincte, ac deprauate, aliorum dicta retulit. Sic in.caue.c.28.q.1. Amb. verba reperies ita a Gratiano transcripta, vt plane penitissimum Ambrosij sensum percipias apud Gratianum deficere, si cũ prædictis conferas. His igitur satis cõstat antiquã fuisse hanc prohibitionem. Sed & in concilio Toletano.3.c.14. expressim Iudæi prohibentur Christianas in coniuges accipere. Nam quod in eodẽ concilio Toletano.4.c.62. & in.c.Iudæi.28.q.1. cauetur, locum habet, quãdo matrimonium inter duos infideles cõtractum est, quorũ alter ad catholicã fidem trãsit: sicut & loquitur Paul.1.ad Corinthi. 7. non enim tunc dissoluitur matrimoniũ, quod ab initio valuit, nisi infidelis

infidelis nolit cohabitare cũ fideli absque contumelia creatoris. illud tamen considerandũ est, diuũ Paulum consilium potius, quam præceptum dedisse, ita sane, vt fidelis nuper, & post cõ iugij cõtractum ad Christi fidem conuersus: infidelem coniugem etiam cohabitare volentem absque cõtumelia creatoris, possit, si velit dimittere quo ad thorum. tametsi saniori vtetur consilio, si illam nõ dimiserit, ne deterior illa fiat. quod ex Augustino, & Chrysostomo adnotauit Ioan. Arboreus Theosophiæ li. 6. c. 10. & nos dicemus inferius. c. 7. §. 4.

Vnde miror cur Ioan. Igneus in. l. si deicõmissum. nu. 143. ff. ad Syllani. dixerit dictam ecclesiæ prohibitionẽ matrimonij cum infideli esse contra Paulũ Apostolum in. d. c. 7. Quinimo his accedit, quod iure ciuili cautum est Christianum cõtrahentem matrimonium cum Iudæa, vel Iudæum cum Christiana, pœna adulterij puniendũ esse. Quæ pœna mortis quidẽ erat. l. ne quis Christianã. C. de Iudæ. & ibi Saly. Abb. & Prẹp. in. c. quanto. de diuort. & in Codice Theodosiano li. 3. tit. 14. eadẽ pœna statuitur, circa matrimonia cum Gentilibus contracta. vtrũq; Regia. l. statuit. lib. 4. fori. tit. 11. in. l. 3. Si tamẽ Iudæus Christianã absque matrimonij titulo cognouerit carnaliter cessãte raptu, violẽtia, stupro, & adulterio, non est puniẽdus morte: sed arbitrio iudicantis multo grauiori pœna, quã si Christianus fœminã Iudæã carnaliter cognouisset. ex Oldra. consi. 333. Corneo. consi. 114. in. 1. volu. Deti. in. c. 1. nu. 17. de const. notat optime Nicolaus Boeri. decis. 316. colũ. 3. vbi dicit hãc opinionẽ cõmunem esse, quam & Altiat. sequitur lib. 7. parerg. c. 23. damnat tamen sententiam quandam, erga virilium amputationẽ pro hoc crimine latam, quam Oldra. retulit. in hac vero quæstione fallitur Ioan. Baptista in. l. omnes populi. fol. pe. vers. septimo. ff. de iusti. & iur. dicens, fortiori pœna puniri Iudæum absque matrimonio cognoscentem Christianam, quam si eam matrimonio præmisso cognouisset. itẽ nec placet, qd̃ Ludo. Gomec. in. c. mulieres. num. 12. de iudic. in. 6. notauit scribens Iudæũ matrimoniũ contrahẽtem cum Christiana meretrice non esse mortis pœna puniendum: nam ad tollendam iniuriã, quæ religioni Christianæ irrogatur a Iudẹo, qui audet Christianã vxorẽ accipere: parũ, aut certe nihil conducit, ipsam fœminã Christianã meretricẽ esse: siquidẽ nihilominus Christiana est. & licet Gomec. pro se citet Baptistã in. d. fol. penul. & Alex. cons. 99. in. 6. volu. neuter tamen hoc dicit: quãuis Alex. cõsultus responderit Iudæũ adulteriũ committentem cũ Christiana, meretrice tamẽ, nõ esse pœna adulterij puniendum. vnde apparet eũ non respondisse quidquam de Iudẹo accipiente vxorem Christianam.

Ex his tamen illud dubium est, num inter Christianum, & hẹreticam matrimonij vinculum contrahi possit? & quamuis non debeat inter eos matrimonium contrahi: si tamen contrahatur, matrimonium tenet. glos. in cap. non oportet. 28. q. 1. quam esse ordi. asserit Didacus a Segura Hispanus in tracta. de bonis matri. const. adquisit. fo. 8. idẽ probat diuus Tho. in. 4. dist. 39. q. 1. art. 1. Card. & omnes in. c. fi. de condit. appo. optimus text. in. c. decreuit. de hæretic. in. 6. contra glos. in. dicto cap. fina. quẹ dixit, matrimonium

4

contractum

contractum cum hæretica non tenere: cui conuenit Regia.l.15.titu.2.part. 4. quod nõ est admittendum. Admonuit tandem nos Iacobus septimacensis vir insigui præditus eruditione, in catholicis institutionibus cap.40. nu. 7. post secundam huius operis editionem in lucem editis, canonem septuagesimum secundum sextæ synodi admodum vrgere aduersus nostram opinionem, quam tamẽ nos communiter hactenus receptam fuisse, non temere assueueramus, existimantes, nullibi contrariam probari ex his canonibus & constitutionibus, quę titulo & nomine publico vtriusq; iuris palam habentur. Attamen fatemur in dicto canone manifeste probari, irritum esse matrimonium cõtractum inter catholicum & hæreticam. Hi vero canones in publicum nuper prodiere, e Græco in Latinum traducti per Gentianum Heruetum Aurelianensem. Qua ratione qui cõmunem opinionẽ sequuti sunt nullius culpæ notari possũt. Nec ipse video cõgruam responsionẽ quæ iure valeat prædicto canoni aptari si velimus defendere communem sentẽtiam. Illud vero admonemus Francisc um Torrensem lib. vno in publicum edito de canonibus sextæ synodi, conatum fuisse probare plures canones, qui sextæ synodi esse ferũtur, minime ab ea editos fuisse, sed falso illi suppositos. Et tamen alibi dicemus ob hæresim alterius cõiugis, quo ad cohabitationẽ dissolui matrimoniũ. Ex quibus omnibus apertissimũ est matrimoniũ constare inter Christianos: nec referre virũ esse Hispanũ, fœminá vero Italá: quod egregie explicat in concilio Triburiensi cap.39. a quo cõcise nimis descriptum esse. cap.1. de sponsalib.

EX CAP. SEQVENTI.

1 Maritus & vxor sunt cogendi simul cohabitare, auxilio etiam a iudice seculari petito.
2 Maritus an possit expellere a domo vxorem, propter dotem non solutam?
3 Reiuendicatio vxoris datur marito adiecta causa ex iure canonico.
4 Filius an possit patrem ad iudicium prouocare?
5 Vagabundũ virũ an teneatur vxor sequi.
6 Vxor sortitur domicilium mariti, atq; ibi agitur de intellectu.l.exigere.ff.de iudi.
7 In his, quæ tangunt diuisionem bonorum, aliudve simile, an sit attendenda lex domicilij mariti, an vxoris?
8 Intellectus ad.l.Regiam Partitarum.
9 Lex domicilij mariti, an habeat locũ in bonis existẽtibus extra illud territorium.
10 Originis mariti locus an sit cõsiderandus.

Cap.7. De cõtractus coniugalis effectu.

EX coniugali cõtractu præcipue duo oriuntur: ipsa scilicet coniugũ cohabitatio, & vinculũ ipsum, quo vterq; ad mortẽ vsq; alligatus est. Primũ enim id cõstat, maritũ debere cum vxore vitá agere, & cohabitare, ita vt a iudice ecclesiastico id agere cogẽdus sit qđ passim iure canonico pbatur.c. literas.de rest.spoli.c.1. de spõsa. Abb. in.d.c.literas.c. intelleximus. de adult. c.1.de offi.ordina. Quod si iudex eccle siasticus per cẽsuras excommunicatio nis, vel interdicti, efficere hoc non valeat, auxilio a iudice seculari exacto, præcise cogat ipsos cõiuges cohabitare. Præp.& Fel.nu.8.in.d.c.1.de sponsa. Abb.in.d.c.literas.in fine. Deti.in.l.2. num.80.ff.de reg.iur. Nam q̃ præcise ad id cõiuges compellantur, potest ex Bart.notari.in.l. stipulationes nõ diudũtur.ff.de verb.oblig.q. 8. & Iaf. ibi. nu.32.

nū. 32. aperte notat. Posset tamen vir cohabitationem hāc fugere, si dos promissa in contractu matrimonij, non soluatur. Abb. per text. ibi in. c. per vestras. de dona. inter vir. & vxor. l. fi. C. ad Veleyan. vbi probari videtur, maritum posse expellere vxorem a cohabitatione, propter dotem nō solutam
2 glo. insignis in authen. de non eligendo secundo nubent. fœmi. verb. onera. quam dicit singularem Bal. in cap. quemadmodum. de iureiur. 2. col. Paulus Castr. & Alexā. in. l. in insulam. ff. solut. matrimo. §. vsuras. Ioan. Lupi. in dict. cap. per vestras. 3. notab. 2. col. Dicit eandem. glo. notabi. idem Alex. In. l. si donaturus. §. si quis. ff. de condictio. ob caus. siue dos sit promissa a patre siue ab extraneo. Saly. in. l. quod in vxorē. C. de nego. gest. in fine. Ioan. Lupi. in dict. notab. 3. nume. 3. contra Abb. in. d. c. per vestras. Verū ego nō ita libere his assentior: nec opinor posse maritum vxorē expellere, eo ꝙ promissa dos minime soluat. Quid enim hoc ad ipsum ius cohabitandi attinet? Lege quidē naturali, & diuina vir te-
3 netur cohabitare cū vxore: cur ergo ab hac obligatione eximitur dote non soluta? Si Christus Summus humani generis redemptor prohibuit, vxorē dimitti excepta fornicationis causa: & tunc iudicio ecclesiæ dimittenda vxor est: cur Doctor. ita libere, ob non solutam dotē, maritis dimittere propria auctoritate vxores permittunt? quod lege diuina prohibitum est. Vnde id verum esse opinor, maritum non posse dimittere vxorem, etiam iudicis auctoritate, ex eo quod dos soluta non sit: id tamen exacte iudices curent, vt promissa dos viro tradat. Nec obest glos. prædicta, quæ vt passim a Doctoribus extollitur, ita ab eorum adnotatione prorsus distat. dicit etenim, iniquum videri, ꝙ vxor alatur a viro, non tradita sibi promissa dote. At ipse idem fateor, & confestim sequitur, iudicē curare debere, vt dos marito tradatur: nō tamen infertur, vxorem posse a viro ex eo expelli a cōiugali cōsortio. Quin &. l. fin. C. ad Velleyan. iuris ciuilis sanctionē refert: nec adhuc probat, id recte fieri: sed quasi per transennam dixit, forsam vxorem expelli a viro ob non solutam dotem. Multo minus probat cōmunem opinionē text. in. d. c. per vestras. qui responsione nō indiget. Nec tamē omitto patrem diuitem cogendum fore aliměta exhibere filiæ, quæ cōtraxit matrimonium, dote non promissa, si ipse pater matrimonio cōsensit, expresse, vel tacite, vt notat Ioan. Lupi. in. d. c. per vestras. 3. notab. §. 2. Quod si patre inuito, contraxisset filia matrimonium, alibi explicuimus, quid sit in eo casu agendū.

Secundo ex hoc cohabitationis coniugalis iure constat, maritū posse vxo
3 rem vendicare, adiecta causa iuris diuini. quod ei tribuit hoc ipsum ius agendi. Abb. & Præp. in. c. nō est. de spons. idem Abb. in cap. illud de præsumpt. vbi glos. ita exponit text. illum, dum dicit vindicās. 1. petit eam in vxorem. Imo & poterit ad id officium iudicis secularis inuocare. glos. quam ita intelligūt Abb. & Docto. ibi in. d. c. nō est vobis. Sic monasterium vendicat monachum, adiecta causa iuris canonici. glo. in. l. 1. §. 1. ff. de rei vendi. quam ibi approbat Bart. cōmendat Ange. in. §. præiudiciales. inst. de actioni. dicit notab. Abb. in. d. c. nō est vobis. col. 2. & probatur in cap. 1. de his, quę vi metus ve caus. fiūt. Fortius est quod probat text. in

text.in.d.c.non est vobis,posse filium familias agere contra patrem,repeten do propriam vxorem: & quáuis lis in ter patrem & filium prohibeatur. l. lis
4 nulla.ff.de iudic.Regi.l.2.tit.2. part. 3. in hac tamẽ cótrouersia, quę spiritua-lis est, & similibus, lis permittit inter patrem,& filiũ.ita Abb. Anto.& Prę po.in.d.c.nõ est vobis.Domi.& Frác. in.c.fi. de iudic. in.6. Roma. sing. 615. probatur etiã in.c.quæritur.2. q. 7. & esse hanc communem opinionẽ asserit Præp.in.d.c. non est. licet glo. in dict. cap.fin.iure canonico constituat regu lam, qua diffinit, posse litem esse inter patrem & filium: quá dicunt notabil. & sequũtur Ange.& Paul.in dict.l.lis nulla. & ibi Iacob. Soci. etiam in reg. 244.dicens eam esse cõmuniter appro batam.quod minime credo.

Tertio ex hoc eodẽ fonte & illud de ducitur, vxorẽ huius cohabitationis
5 ratione & iure marito subditam esse. l. sicut.ff.de oper.libert.glos.in.c. quod deo.33.q.5.tex.in cap.caput.in fine. ea caus.& q.c.1.de frigid.c. non mœcha-beris.32.q.5. Vir enim caput est mulie ris. teste Paul. ad Ephes. c. 5. & prima ad Corinth. capi. 11. ad idem optimus text.in.c.fœminæ.30.q.5.pulcher tex. in cap.quæcũqꝫ.30.dist.& notatur in. c.quemadmodũ.de iureiu.in glo.§. fi. Qua ratione plurima in iure statuta cõperimus. Nam ex ea videmus, vxo rem teneri maritum sequi quocũque vir migrare voluerit,si domiciliũ mu-tare velit.c.vnaquæqꝫ.13.q.2. Abb. in cap.de illis.de spons.& Henr.ibi.idem sensere Barto.in.l.Mæuia.§.vxore.ff. de annuis legat. & Bal.in.l. qui manu mittitur.C. de oper. libert. nisi ab ini-tio cõiugalis cõtractus, esset in pactũ deductum, vt vir cum vxore certo in loco habitaret. ita Abb. dicés hoc esse cõmuniter receptum.in cap. 1. qui ma trimoni.accusare possint. Sylvest.ver bo.vxor.in quæst.8. sensérat & Henr. hác opinionem sequutus in dict. cap. de illis. Si tamen ex iusta causa, ab eo loco vellet recedere maritus,etiá prę-misso pacto,posset id agere, & tenere tur vxor eũ sequi. quod prædicti Do-ctor.sentiunt. Verum cum sit seruitu-tis species, vno & eodẽ loco habitare l. Titio.§.2.ff.de condit.& demonstra. vbi hoc notant omnes. & in.l. 2. ff. de lib.homi.exhi.notatur & in.l. antiqui tas.C.de vsufruct.l.nec non.§.1. ff. ex qui. caus. maio.l.qui neqꝫ.§.solutũ. ff. de verb.signifi.notat Roma.sing.629. atqꝫ modus ille adiectus legato, vt in illa ciuitate legatarius perpetuo cõmo retur, ab ipso legato reiiciatur.d.l. Ti-tio.§.2.sitqꝫ omnium concors senten-tia.in.l.3.ff.de vsufruc.post.glos. ibi.& in dict.l.antiquitas.vbi notat Saly. pa ctũ valere, quo quis se adstrinxit, ad habitandũ certo loco,ita vt ad id, qd̃ alterius interest teneatur,si non habi-tauerit:non vt præcise habitare tenea-tur:non video,cur opinio Doct.in.d. cap. 1. qui matri. accusa.possint. pro-banda sit:cum ex illo pacto seruitus in ducatur homini libero:nec res ista æsti mationẽ recipiat. & ideo ex prædicto pacto maritum cogẽdum esse in certo loco habitare nec decens est:nec simile pactũ inire conuenit. Ex quibus infe-ro præcedente dicta pactione,nõ esse obligatum maritum, ad habitandum in certo & signato loco: sed vxorẽ de bere eum sequi: cũ vxoribus cõpetat obtẽperare maritis. Sed si maritus va gare velit nõ temere,sed iuste,tenetur & tunc vxor se marito sociá exhibere: sin vero vagatio temeraria sit,nullaqꝫ

iuſta ratione fiat, vxor virũ ſequi non tenetur, niſi ab initio contractus ſciuerit maritũ eſſe vagabũdum, eiqꝫ vitio deditũ. ſicuti explicat. glo. in. c. ſi quis. 34. q. 2. & in. c. vnaquæqꝫ. 13. q. 2. quam dicit ſingul. Imol. in rub. ff. ſolut. matri. num. 7. notat Alexã. Imolenſ. in. l. ſi cum dotem. §. ſi maritus. ff. ſolu. matrimo. & eſt communis opinio. Abb. Henri. & aliorũ. in. c. de illis. de ſponſ. quibus plures alios adiungit And. Tiraquel. in libro de legibus connubialibus. fol. 8. col. 2.

Secundo hinc ſubinfertur, non iniuria vxorem domicilium viri ſortiri. l.
6 cũ quædã. ff. de iuriſ. omni. iudi. l. fin. §. ité reſcripſerunt. ff. ad municipa. l. 1. C. de mulieri. & in quo loco lib. 10. quod & in pluribus aliis locis ꝓbatur, quæ cõgerit Tiraq. in. d. lib. de legibus connubi. fol. 6. quo fit, vt maritus, dote recepta, non ſit conueniendus ad eius ſolutionem in loco contractus: ſed eo vbi domicilium habebat. l. exigere. ff. de iudic. vbi Barto. id notat. & eã legẽ dicit ſingul. Bald. Nouell. in tracta. de dote. 9. part. priui. 18. Rochus Curti. in. c. ſi. de conſuet. folio. paruo. 72. col. 1. atqꝫ hoc eſt ſpeciale in contractu dotis: vt communiter Doct. opinantur. teſte Alex. qui eos ſequitur conſi. 100. 3. volu. colũ. 3. refert etiam plures hoc idem notantes Feli. in. c. 1. de ſponſ. nũ. 24. licet in cæteris cõtractibus, eorum iure poteſt quis in loco contractus cõueniri, niſi alio ſit ſolutio deſtinata. l. hæres abſens. §. 1. ff. de iudic. c. Romana. §. contrahentes. de foro cõpe. in. 6. Hoc idem dicendum erit, reſpectu deciſionis litis, quę ſuper dote, cęteriſqꝫ
8 matrimonio connexis, contigerit. Eſt enim conſideranda cõſuetudo, lex ve illius loci, quo maritus domicilium habebat coniugij tempore. ita Anto. Abb. & alij. in. c. 1. de ſponſa. Bart. in. l. cunctos populos. C. de ſumma trinit. 1. q. vbi Iaſo. in repet. num. 60. & Franciſ. Purpurat. nu. 97. hanc opinionem dicunt eſſe cõmunem & idem cõcedit Soci. Iunior. cõſ. 14. vol. 1. etiam ſi matrimonium cõtractum fuerit in domicilio vxoris. Vnde ſi diuerſæ ſint ſtatutæ leges, aut inductæ conſuetudines, quo ad diuiſionem rerum, matrimonio conſtante, adquiſitarum, ſeu circa
7 alia, in loco vbi vir domicilium habet, a legibus domicilij vxoris, ſeruandæ erunt leges domicilij mariti: non domicilij vxoris. Nec refert, quod maritus mutet domicilium, atqꝫ moriatur in loco mutato, adhuc enim locum habet cõmunis opinio. ſecundum Iaſ. in dict. repet. l. 1. num. 63. & hoc ipſum cõmuniter Docto. notant teſte Nicolao Boerio. in conſuetudinibus Bituricẽſ. tit. de conſuetud. matri. & doherij. §. 4. col. 4. Sed tamẽ hæc cõmunis opinio, quã ex Bart. paulo ante retulimus, nõ eſt ita indiſtincte recepta, quin reſtringi queat. Primo enim locum non habet, quando matrimonium contrahitur eo animo, vt maritus in loco domicilij vxoris habitaret: ſi enim maritus animo gerebat cũ vxore cohabitare eodẽ loco, leges illius loci ſunt attẽdendæ, & nõ leges domicilij mariti. vt viſum fuit Bald. in. l. fi. C. ſi a non cõp. iudi. 2. colũ. quem Felin. ſequitur in. c. 1. de ſponſa. col. penul. conducit ad id plurimũ. l. ſi in patria. C. de incol. libr. 10. in quam ſententiam communiter Doct. inclinant. vt aſſerit Tiraquel. in libr. de legi. connubi. l. 14. q. 2. eandem Baldi opinionem approbat Roderic. Xuares Hiſpanus, inſignis quidẽ vir. in. l. 1. tit. de las ganancias. lib. 3. Fori. 6. limit.

limit. Deti. conſ. 283. ex quo ſubſequitur intellectus ad Regiam. l. 24. tit. 11. part. 4. dicentem, quo ad litis deciſionem legem loci contractus obſeruandam fore: ita enim accipiendum id eſt, vt locum habeat, quádo cõtractus eo animo geſtus fuit, vt in eodẽ loco maritus cum vxore habitaret: ne lex illa euertat quæ omnium conſenſu fuere hactenus deciſa, quod in dict. 6. limit. Xuares egregie aduertit. Secũdo prædicta principalis opinio Bart. minime procedit, ſi vxor ignorabat leges, ſtatuta, et cõſuetudines domicilij mariti. ita opinatur Bald. in. c. 1. §. fi. de inueſt. de re aliena fact. quem Præpo. col. 5. & Feli. in. cap. 1. de ſponſa. ſequũtur. Iaſ. in. l. 1. C. de ſumma trini. 2. lect. nu. 60. & Alex. conſi. 100. 3. vol. Sed hoc procedere nõ videtur: ex eo enim q̃ vxor ſciebat ſe cõtrahere matrimoniũ cum alienigena, debuerat diligenter leges, quæ in domicilio mariti vigebant, inquirere: alioqui culpæ ſibi attribuitur. vt notat Cuma. conſ. 72. & Soci. Iun. dict. cõſi. 14. ſentiens Bald. opinionem cõmuniter reprobari. ob id igitur Baſ. ſententia poterit intelligi, quando ipſa vxor tẽpore contractus credebat maritum conterraneum eſſe, aut eiuſdem prouinciæ: nec eſſe alienigenam exiſtimabat. vt Deti. intelligit conſ. 119. Tiraquel. in dict. libello. l. 14. q. 2. Franciſ. Purpur. poſt Iaſ. ibi in dict. l. 1. nu. 187. Tertio ſunt qui prædictã opinionem, quam principaliter tractamus: intelligant procedere, non tãtum quo ad bona exiſtentia intra prouintiam, in qua maritus domicilium habet: ſed etiam in quibuſcũq; alis bonis vbiq; exiſtentibus: nam & in illis exiſtimant legem domicilij mariti conſiderandam eſſe. vt Bald. reſpõdit. cõſ. 208. 3. vol. idem notat Ioan. Lupi. in rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 62. nu. 31. quibus ſuffragatur, q̃ actus, qui propter eius initium, & originem primam, eſt cenſendus, & iudicãdus per leges illius loci, quo fit, ad bona vbiq; exiſtentia illã conditionem extendit. ſecũdum Bart. in dict. l. 1. 7. q. principali. qui communiter receptus eſt, vt aſſerit Iaſ. ibi col. fi. in. 2. lect. & in. 1. lecti. nu. 44. Sed quia ipſe Iaſ. ibi affirmat, poſſe optimo iure hanc opinionem cõmunem refelli: dubia videtur dicta Bald. aſſertio: ex eo etiam q̃ Bart. de lege loci, quo cõtractus fit, loquitur: nos vero tractamus. de lege alterius loci. Vnde Ancha. cõtrarium conſuluit. conſ. 163. dicens, legem domicilij mariti non eſſe conſiderandam, quo ad bona, quæ alibi coniuges habent. & eandem opinionẽ Anchar. ſequũtur Deti. conſil. 283. Curti. Senior. conſ. 43. in fine. Chaſſa. in conſuetudini. Burgund. rubr. 4. §. 2. fol. 2. Aymõ Sauilli. conſ. 30. Quinimo eſſe hanc opinionem communem aſſerunt Anto. Rube. conſ. 71. & Ludo Gozadinus. conſil. 49. eandem ſequuti. Nec omittẽdum cenſeo id, quod eleganter Barb. reſpondit, conſ. 4. volu. 2. principalem opinionem Bart. & cõmunem. quam modo tractamus, nõ habere locum, vbi maritus in loco proprio originis accepit vxorem: tũc enim in his, quæ etiam poſt contractum matrimonium contingunt, etiam quo ad deciſionẽ litis, ſeruanda eſt lex loci contractus: quia is locus ratione originis proprius eſt ipſi marito cẽſendus: tametſi ipſe habeat alibi domiciliũ ratione habitationis. Cęterum, quo ad coniugij ſolennia peragenda, ac celebranda, leges loci, in quo contractus fit, exacte ſeruandas eſſe, nemo ambigit. cap. qui

contra mores. 8. dist. l. si fundus, ff. de euict. Bart. & omnes in. l. 1. C. de sum ma trinita. quæstio. 1. Abb. & Doct. in dicto cap. 1. de sponsa.

EX §. SEQVENTI.

1 Vxor ex Taurina lege non potest cõtrahe re sine licentia mariti.

2 Fructus rerũ, quas dicimus parapherna, an expectent ad maritum?

3 Contractus ab vxore gestus, non obtenta licentia mariti, ex lege Tauri non tenet, etiam si fuerit iuratus.

4 Sponsa de presenti ante nuptias, vtrũ possit contrahere sine licentia mariti, nõ obstante Taurina lege.

5 Societas bonorum, ex iure cõmuni non cõtrahitur, inter virum & vxorem.

6 Lucra matrimonio constãte, viro & vxore cohabitantibus acquisita, Regio iure ipsis cõmunia sunt.

7 Lucra constante putatiuo matrimonio acquisita an sint viro & vxori communia?

8 Matrimonio in gradu prohibito cõtracto, ad quem pertineant vtrinq; donata vel acquisita.

9 Vsusfructus matrimonio constante acquisitus, an sit viro & vxori communis?

10 Vsucapio matrimonio constante completa, an efficiat rem vsucaptam cõmunem viro & vxori?

11 Lucra matrimonio constante ex Reg. lege delata, an possit alter coniux ex renunciatione repudiare?

12 Renunciatio lucrorũ facta ab altero coniuge, an possit per ei⁹ creditores rescindi?

13 Patria potestas Regia lege per contractum matrimonij tollitur.

§. PRIMVS.

1 TERTIO & principaliter, ex eodem iure cohabitationis, & coniugalis consortij, deduci potuit quod sancitum est lege Regia, lata a Regina Ioanna Caroli Cæsaris matre in Comitiis Taurinis. l. 55. Quod & prius moribus receptũ erat. l. fi. tit. 11. lib. 1.

& l. 13. titu. 20. lib. 3. Fori. Nẽpe vxorẽ absq; mariti licẽtia cõtrahere nõ posse. Hoc enim caute statutũ fuit: vt vxor sciat, se viro subditã esse: nec quicquá sine eius cõsensu agere posse. Id etiam alia ratione statui potuit, q̃ cõtractus ab vxore gesti possent verti in prçiudicium mariti, propter societatẽ, quam coniuges lege Regia contrahunt circa bona constãte matrimonio acquisita. Ex eo etiã, q̃ diuitię vxoris nõ possunt non cedere in maximam vtilitatẽ mariti: siquidem maritus fructus rerum, quas parapherna appellamus, vxori
2 aut eius hæredibus, non tenetur restituere, qui cum essent industriales percepti fuerunt, & consumpti a marito: ex volũtate vxoris. l. fi. C. de pact. conuent. Imo nec naturalis fructus restituere tenetur, quos ex eadem voluntate vxoris percepit: vbi ex eis non est factus locupletior. l. si stipulata. §. 1. ff. de donationi. inter vir. & vxor. vel quando fructus sunt modicę æstimationis. sicuti optime Bart. distinxit. in. l. pe. ff. ad legem Falcid. quem communiter sequũtur alij, secundũ Alex. ibi. & Deti. consi. 521. col. 2. eandem distinctionem approbat Areti. cõs. 160. col. 1. disputat Soci. cons. 82. in. 4. volu. quicquid dicat gl. in. d. l. fi. C. de pact. cõuent. quæ in prędictis trib⁹ casibus falsa videtur. Nec a cõmuni opinione hac in re recedendum est: licet ab ea discedat & Copus. lib. 3. de fructibus. tit. 2. cap. 7. Ex
3 quibus opinor, contractum ab vxore gestum in his regnis absq; licentia mariti, etiam iuramento prędito, non valere. Iuramentum enim nõ firmat contractum in præiudiciũ alterius, quam contrahẽtis. c. cum contingat. de iure iur. sed lege Regia is contractus prohibetur, etiam ob euitãdum mariti præiudicium:

iudicium: igitur iuramentū huic contractui robur nō præstat. quod expressim in dict. l. 55. eius interpretes Ioan. Lupi. num. 18. & Didacus a Castello, asserūt. & sensit Xuares. in. d. l. 13. dū in principio probat, dictas leges fauore maritorum conditas esse. quamuis Ioā. Lupi. in rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 68. in fine. & Cassane. in cō suetu. Burgund. rub. 4. §. 1. nume. 38. contrarium teneant: cum tamen ipse Ioan. Lupi. fateatur, dictas leges conditas fuisse fauore maritorū. Nec me mouēt plurima, quæ Tiraq. adducit. de iure marit. l. 14. fol. 181. nam illa locum habent, quando lex prohibet fœminas contrahere sine consilio propinquorum: quæ quidē lex est statuta plane in fauorem fœminarū. Posset tamē opinio. Ioā. Lupi. & Chass. procedere, respectu ipsius vxoris, quæ non poterit contra cōtractum ab ea iuratū agere. secundum Anto. & Imolam nu. 18. & Alciat. 4. notab. in. d. c. cum contingat. Nec libet hic longius dictam Regiam legē tractare, eo q̄ locus hic examen istud non exigat. Illud tamen in-
4 terim non omittam in regno Franciæ vsu receptum esse quod no slege sanctum habemus: idq̄ habere locum, etiā in sponsa de præsenti nondū cognita. sicuti notat Nicola. Boerius. in cōsuetud. Bituricensibus. tit. 1. §. 4. col. 2. & titu. de consuetud. matrimo. §. 1. col. 5. notat glo. in Pragma. Sanctione titu. de cōcubinar. §. & cum omne. verbo. vxorem. Sed in hoc Ioan. Lupi. cōtrarium notat in rep. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 58. in princip. dicens, dictas leges Regias locū habere in vxore, nuptiis iam celebratis: vel in sponsis, matrimonio tamen consummato: non autē in sponsis, etiā de præsenti, nondum cognitis, nec traductis ad domū. quod notandū est propter autoritatē eius, qui in condenda dicta lege Taurina consilium præstitit.

Quarto, ex hac cōiugali cohabitatione quibusdam video placuisse, contra
5 ctam esse inter maritū, & vxorē societatem quandam in bonis adquirēdis. sic enim asseruit. glos. in cap. cum societas. 27. q. 2. per text. ibi. & in cap. 2. de donatio. inter vir. & vxor. quam glos. ad id allegat Ioan. Lupi. in rep. rub. de dona. inter vir. & vx. §. 61. & sequēti. & Montal. in. l. 1. titu. 3. lib. 3. fori. dixit ad hoc esse celebrē tex. in dict. c. 2. Nicola. Boeri. in consuet. Bituricensibus tit. de consuetudi. matrimo. §. 2. Potest ad id citari tex. in. c. pen. de consuetud. Sed hoc falsum est: nec iure probatur: si quidem text. in dict. cap. 2. est intelligendus de bonis, quę matrimonio cō stante, simul ex pecunia vxoris, & mariti adquiruntur: ea enim iure cōmuni diuidēda sunt, eo quod ex vtriusq̄ bonis simul fuerint adquisita. vt ibi glos. & Doct. notant. Et cap. cum societas. loquitur de societate habitationis. Vnde nec iure canonico, nec Cæsareo, vlla societas inter coniuges, quo ad bona, cōtracta cēsetur. Et prēter alios idē Ioan. Lupi hoc sensit in dict. rub. §. 62. num. 4. & 5. Probat idem Cass. in cōsuet. Burg. rub. 4. §. 2. num. 16. & optime Pyrrhus in consuetudi. Aurelianē sibus titu. de societ. inter vir. & vxor. c. 1. Tametsi Regiæ leges, quæ apud nos in bonis societatē quandam inter virum & vxorem constituerunt: atq̄ eodem pacto Gallorum consuetudo, & Lusitanorum lex, quæ eandem societatē multo ampliorem reddiderūt, possint comprobari ex pluribus, quę Ioan. Lupi. Chassa. Boeri. & Pyrrhus

adducũt. Quibus adiungenda est Romuli lex, qua voluit, mulierem nuptã, quæ per sacras leges viro cõiuncta esset pecuniarũ omnium sacrorumq3, esse sociam. teste Dionysio, quem & Antoni. Garro. retulit. in. l. 2. ff. de origi. iur. col. 8. eandem communionem mire laudat Plutarch. in præcep. con-
6 nub. cap. 20. Verum iure Regio adquisita matrimonio constãte, siue a marito, siue ab vxore, cõmunia vtriq3 esse constat, & ob id inter eos diuidenda. l. 1. titu. 3. lib. 3. Fori. & l. 1. titu. 4. lib. 5. in Regiis ordi. l. 14. 15. & 16. atq3. 60. in Taurinis legibus. Quæ tamẽ leges sunt ita intelligẽdæ, vt locũ habeant, postquam vir, & vxor simul cæperũt cohabitare, & tẽpore, quo res adquiruntur adhuc cohabitãt. ita styli. l. 205 notauit Ioãnes Lupi. in dict. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 62. & Didacus a Segura. in. l. vnum ex familia. §. sed si fundum. foli. 2. ff. de legat. 2. & probare videtur. l. 1. titu. 4. lib. 5. ordi. Quod etiam apud Gallos communi vsu receptum est, secundum Nicola. Boeriũ decis. 22. nu. 33. quamuis Ioan. Lupi. hac in re sit varius. in dicta. l. 16. Tauri. ac disputet Cassa. in consuetudini. Burgund. rub. 4. §. 6. vbi tandem testatur, hanc opinionem comproba tam fuisse iudicio prætorij Parisiẽsis. idẽ profitetur Nicola. Boeri. in cõsuetudi. Bituricẽsibus. tit. de consuet. matrimo. §. 1. colũ. 5. Si tamen separatio matrimonij facta sit quo ad cohabitationem, vxore eam petente propter adulterium mariti: ea bona, quæ a marito, etiam post separationem, fuerint adquisita: cõmunia sunt viro & vxori: quia ex culpa viri cohabitatio cessauit. sic notat Ioan. Lupi. in rub. de donatio. §. 64. nu. 10. & idem in dict. l. Taurin. 16. nu. 35. cõtra Didacũ a Segura, qui in dict. §. sed si fundum. fol. 3. col. 3. contrariũ tenuit, motus ex eo, q3 ipsa vxor separationem petierat non vir. Negari tamen nõ potest, dictam separationem factam fuisse culpa ipsius viri, non vxoris. cõprobatur etiam Ioã. Lupi. sententia ex decisione Neapoli. Thomæ Grãmat. 103. nume. 88.

Secundo, prædictę leges Regiæ locum habent, etiam in matrimonio pu-
7 tatiuo, vtriusq3 coniugis bona fide cõtracto: ex ratione cohabitationis, quę hic vigorem habet ex iusta ignorãtia. probat tex. iuncta glo. quam ibi notat Abb. in. c. 2. de donat. inter vir. & vx. idem tenent Barb. in. c. ex literis. de pignori. num. 19. Ioan. Lupi. in rep. rub. de donatio. §. 62. nu. 23. & §. 36. col. 2. Roderi. Xuares. in. l. 1. in princ. titu. 3. lib. 3. Fori. & Didacus a Segura in tracta. de bonis const. matri. adqui. fol. 8. col. 4. pro quib9 adest tex. in. l. 4. tit. 6. lib. 3. fori. Is tamen tex. loquitur, quãdo vxor iusta ignorantia cohabitabat cum marito sciente impedimentũ coniugij: quo casu constat, ea commoda, quæ ex matrimonio proueniunt, ad ignorantẽ non ad fiscum ita æque pertinere, ac si verũ esset cõiugium. Nec mirum: cum iure Regio ea, quæ coniux sciens alteri ignoranti dedit in dotem aliũve titulum, amittat: atq3 ea penes ignorantem maneãt. l. 50. titu. 14. part. 5. quæquidem lex cõprobat opinionem. glos. in. l. qui contra. C. de inces. nupt. quæ ex. l. fi. ff. de legat. 1. dixit. data in matrimonio putatiuo, cõiugi ignoranti, ab ipso sciente impedimentum subesse, & coniugiũ minime validũ esse: non ad fiscum: sed ad ignorantẽ pertinere. Quod tamen iure Ce-
8 sareo non probatur: quia dict. l. fi. solũ vendicat

vendicat sibi locum in relictis in testamento: non in datis interviuos ex causa dotis, vel ex alio simili titulo. ita Cinus. Iacob. de Rauena & Salyc. in. d. l. qui cótra Cassa. cõs. 49. col. 1. idẽ in cõ suet. Burgũd. rub. 4. §. 2. nu. 5. ad id notás. glo. in. l. præfectus. ff. de rit. nupt. a qua sentétia non discrepat. l. cum hic status. §. fi. ff. de donat. inter vir. & vx. ex qua, iuxta literá, quę receptior est, & a Gregorio Haloandro probatur, cõstat, donationem factam inter cõiuges putatiuos morte non confirmari. quẽ tex. dicit singu. Bald. in l. eam quá nu. 22. C. de fideic. & ibi Ias. col. 7. Bal. Nouell. in tract. de dote. parte. 11. col. antep. & Alex. in. l. si cum dotẽ. §. fi. 2. col. ff. solut. matri. Igitur, vt ad principalẽ conclusionẽ redeá. d. l. 4. non probat Abb. & glo. sentẽtiam ita exacte, vt eam ad id citantes opinantur. Nec tamẽ ab opinione. glo. & Abb. recedimus: licet Bald. in. c. iurauit. de probat. contrariũ asserat. ex. l. 1. iuncta glo. ibi. C. de condict. ob caus. dicens, pactum de dote lucrãda, minime esse obseruándum in matrimonio putatiuo. quem sequitur Feli. ibi Bal. Noue. in tracta. de dote. parte. 11. §. Hactenus. nu. 29. & 23. Hippo. singu. 129. Alex. in. d. l. si cum dotem. §. fina. & Cassa. in. d. §. 2. nu. 4. & 5. quorũ opinio in pacto de dote lucranda, in quo frequẽtius ipsi loquuntur, procedere posset. At in cõmunione bonorũ, quæ matrimonio constante adquirũtur, falsa mihi videtur, quia lex animaduertit vtriusq; cõiugis cõmunẽ industriá, ac laborẽ, & cõmunia cõsortij, atq; societatis onera. etiam si Alexá. Nouell. & Cassa. in specie contrarium teneant.

Porro & illud quæsierim: num præmissa dicta lege Regia, si maritus, matrimonio constante, natus sit ex consolidatione vsumfructum fundi, cuius proprietatem ante matrimonium adquisierat: is vsusfructus communis sit ei & vxori? In qua quæstione Ioan. Faber. in. §. si cui fundus. inst. de legat. per illum text. asserit, vsumfructum istum communem esse viro & vxori: vtpote constante matrimonio adquisitum. cui etiam suffragatur textus in. l. non quocunq;. §. 3. ff. de legat. 1. vbi legato alicui fundo alieno, si legatarius eius proprietatem, detracto vsufructu, ante diẽ legati emerit: quitandẽ vsusfructus legatario obuenit: hæres solũ tenetur soluere ei quantitatem, quam is pro proprietate impendit, non æstimationem vsusfructus, quasi is lucratiuo titulo ei obuenerit tempore consolidationis. Qua ratione Fabri opinionem sequũtur Angel. ibi. Cassane. in consuetudinib. Burgundiæ. rubr. 4. §. 2. versicu. additio. nume. 12. Nicola. Boeri. in consuetudinib. Bituricens. titu. de consuetud. matri. §. 2. col. 5. & Roderi. Xuares. in. l. 1. titu. 3. lib. 3. Fori. fol. vlti. Quorum sententia pluribus rationibus talsa videri potest. Et primo, vsusfructus proprietati consolidatus, iure proprietatis censetur. l. vsusfructus in multis. ff. de vsufruct. & in. l. si proprietati. ff. de iure doti. ergo cum proprietas cõmunis non sit: nec erit vsusfructus. Secundo, id quod contingit ex causa prẽterita, absque facto nouo, ad tempus causæ primæ, & prẽteritæ, referri debet omnino. arg. l. in ratione. in. 1. §. imperator. ff. ad. l. Falcidiam. l. Pomponius. in. 2. ff. de nego. gest. l. Iulianus. §. non solum. ff. ad Macedoni. igitur hic vsusfruct⁹, ratione prẽuia proprietatis obueniens, nõ dicitur ex cau

ſa lucri obuenire: ſed ratione illius tituli, quo proprietas fuit adquiſita. Tertio. ea quæ accedunt rebus mariti ex natura, ac propria vi, non ſunt vxori communia. l. verum. §. penult. ff. pro ſocio. Nã ſi maritus, tépore cõtractus coniugalis, habeat fundũ æſtimationis publicę centũ aureorũ: & tamen conſtante matrimonio, idem fundus ex intrinſeca ratione eſt effectus valoris mille aureorũ: hoc augmentũ intrinſecũ valoris, nõ eſt vxori cõmune. Quibus & aliis quę omittẽda duximus, adducor, vt exiſtimẽ Fabri ſententiam falſam fore. quã etiã reprobat Carolus Molẽdine. in cõſuetu. Pariſi. tit. 1. §. 30. q. 50. verſ. 2. Nec Fabro conſentit. Ioã. Lupi. in rub. de dona. §. 62. num. 13. Is enim opinatur, æſtimationem vſuſfructus nõ eſſe vxori cõmunem: fructus autẽ ipſos cõmunes eſſe. Quorum primũ contra Fabrum ſtat: ſecundũ noſtram cõtrouerſiã nequaquam tãgit, quę in æſtimatione vſufructus verſatẽ. Nec oberit tex. in. d. §. ſi cui fundus. & in dict. l. non quocũqꝫ. §. 3. quia ibi legatario id tantum ſolui debet, quod pro proprietate rei dederat: nec æſtimatio vſuſfructus ſoluenda eſt: cum is ratione proprietatis obueniat: alioqui in vſufructu duplex lucrũ concurreret. Nam legatarius, ſoluto ſibi proprietatis precio, ipſam haberet titulo lucri, atqꝫ eiꝰ ratione vſumfructum, qui proprietati accedit: ſi ergo ei ſoluatur vſuſfructus ęſtimatio, iterũ in vſufructu lucrum conſequeretur, quo ad eius æſtimationẽ. quod aduerſus ius ciuile fieret. ex pulchra Theophili computatione in. d. §. ſi cui fundus. & ex Bart. interpretatione in dict. l. non quocunqꝫ. §. 3. quo fit, vt ſi legatarius, ante finitum vſumfructum, ilſum emeret, eſſet ei precium vſuſfructus ab hæredibus ſoluendum. quod Paul. Caſt. fatetur in dict. §. 3.

Hinc infertur, vſumfructum cõmunem eſſe viro & vxori, ſi matrimonio conſtãte fundo mariti accedat: non ex iure proprietatis: ſed cauſa emptionis eiuſdẽ vſuſfructus. Secũdo ex his conſtat meliorationes in re mariti factas conſtante matrimonio, ipſi marito cedere. earum tamen æſtimationẽ communẽ eſſe etiam vxori. l. Reg. 9. tit. 4. lib. 3. fori, niſi res, in quibus meliorationes fiant, ſint ad primogenium pertinẽtia. l. 46. Tauri. quam eſſe contra priora iura, aſſerit ibi Ioan. Lupi. & in rub. de donatio. §. 62. nu. 16.

Tertio ſubinde deducitur, non eſſe vxori & viro cõmunem rem, quã vſu capere vir cœperat ante matrimoniũ, completa poſtmodum, matrimonio cõſtãte, vſucapione. Iſtud enim lucrũ ex initio præſcriptionis ante matrimonium inchoatæ, paulatim ſua vi contingit. Hoc tamen cogitandum relinquit Ioan. Lupi. in dict. §. 62. num. 13. nec iniuria: cum ex facto, & poſſeſſione matrimonio cõſtante contingentibus, dicta res in viri dominium trãſierit. vt notatur. in. c. fin. de præſcriptio. atqꝫ ideo communis videtur cẽſenda: ex paulo ante prænotatis, quibꝰ plura addi poſſunt ex cõmẽtariis Ioã Lupi. & ex Caſſa. rub. 4. §. 9 & fina.

Nec tamẽ illud erit omittendum, lege Taurina. 60. cautum eſſe, alterũ ex coniugibus poſſe renũciare adquiſitis matrimonio conſtante, & idem prius probauerat. glo. in. c. 2. de donat. inter vir. & vxor. quam prẽter Doct. ibi exiſtimat eſſe inſignem Roderi. Xuares. in dict. l. 1. limit. 1. idem notat Rota. in antiquis deciſ. 842. & 2. in antiquioribus.

bus.titu. de pact. conducit plurimum ad hoc.l.styli.223. Atq; etiã matrimonio iam constãte dicta renunciatio fieri potest:sicuti cẽset Ioan. Lupi.in rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 47. nume. 13. vsque ad nume.21. &. §. 63. & Nicola. Boeri. decisio. 244. col.2. pluribus ad id citatis. Ná & maritus donationis causa potest repudiare hæreditatem ei delatam:nec ex hoc, vxo 12
ri donatariæ facta donatio, erit nulla. l. si sponso. §. si maritus. ff. de donatio. inter virum & vxo. cui conuenit Regia. l.5.titu. 11. part. 4. Non enim is, qui donat, efficit pauperior. Huic etiam opinioni prædicti omnes consentiunt. Vnde non obstat. l. 3. §. fina. cum. l. sequenti. ff. de donatio. inter vir. & vxo. vbi maritus nõ potest, absq; illius tituli prohibitionis vitio, iubere donaturo sibi aliquam rem, vt eam vxori donet: quia aliud est repudiare legatum, vel rem delatam sibi: aliud iubere donationem ei paratam, & oblatam, vxori fieri: hoc enim casu ipsam donationem minime repudiat: sed recipit, ac demum eam vxori, ceu proprio nomine, fieri iubet. Ex quibus hæc obiectio ita tollenda est:quáuis alij eam conentur aliter soluere.

Hinc etiam opinor, posse alterum ex coniungibus matrimonio cõstante lucris iam adquisitis renunciare, nec ex hoc censeri debet, esse hanc donationé prohibitam inter vir. & vxo. quia is, qui remittit lucrorum partem, vt cõstat, lucrum repudiat: non amittit aliquid ex bonis, quæ antea habuerat:is autem, cui donatio fit, nihil adquirit, ex quo fiat locupletior: sed tantum id agit, ne id, quod laboribus forsan maximis adquisiuit, pro parte ad ociosum coniugem deferãtur. ita me Hercle opinor hanc rem distiniẽdam esse. Nec enim video aperte id ab aliis exponi:etiam si vltimá hanc conclusionem probare expressim videátur Ioan. Lupi. in.d.§.47.num.18.& Anton. Gomezius, in.d.l. 60. Tauri.

Deducitur etiam ex his, hanc renunciationem fieri posse, etiam si is, qui repudiat, creditores habeat. Neq; hi possunt cõqueri, ex fraude lucra illa fuisse repudiata: cum is, qui repudiat, nihil ex propriis bonis, sibi iam perfecte adquisitis, dimittat. Nec ex eius repudiatione alter quidquá consequatur: sed id agit ist hæc renũciatio, ne renunciás adquirat. Sic Deti. respondit cõs. 260. dicens, virum posse omittere lucrum dotis, quod sibi lege municipali defertur. & id probat text. optimus in.l.qui autẽ. vbi Bart. in prin. ff. quæ in fraud. credit. quo probatur posse habentem creditores legatum, cuius dies etiam cesserat, omittere, quem text. egregie notant Ang. & Iaso. in. §. item siquis in fraudem. de actioni. num. 121. & explicat infigniter illum text. Carol Molendi. in consuetud. Parisiẽsibus. tit. 1. §. 1. in glos. 3. quæst. 1.

Hinc etiam, attenta hac coniugalis cohabitationis ratione, lege Regia fi- 13
lius, contracto matrimonio, liberatur a patria potestate. l. 47. Tauri. Ex qua lege cessat dubium, an ista exemptio a patria potestate habeat locum in matrimonio de præsenti, nondum secuta copula: si quidem lex illa exigit nuptiarum solennitatem, quam quæstionem tractant quo ad regnum Francię, vbi eadem est lex, Tiraquel. in lib. de iure maritali. l. 14. & Nicola Boeri. in consuetudini. Bituricens. titu. 1. §. 4. colũ. 2. & titu. de consuetud. matrimonij. §. 2. col. 5.

EX §. SEQVENTI.

1 Vir & vxor tenentur sibi inuicem reddere coniugale debitum.
2 Coitus coniugalis, an sit peccatum ante solennem nuptiarum benedictionem?
3 Coitus coniugalis intra locum sacrum illicitus est.
4 Maritus an licite cohabitare valeat cùm vxore adultera.
5 Debitum coniugale licite denegatur propter incestum, nec potest exigi.
6 Iuuentutis causa dispẽsat episcopus, vt is, qui incestum cõmisit, possit exigere debitum coniugale.
7 Debitum coniugale, an licite exigatur, vel reddatur ab eo, qui dubitat matrimonium valuisse.
8 Dubius qualiter quis possit esse, vtrum liceat sibi aliquid agere.
9 Ex duobus necessario imminentibus, quæ tamen illicita esse videntur, non peccat qui alterum, modo tutius, elegit.
10 Dubium speculationis à dubio practico differt.
11 Contrahens cum serua, quam tamen liberã esse putauit, detecta seruitute non tenetur, etiam præcipiente iudice, ei debitum reddere.

§. SECVNDVS.

1 DOSTREMO, ex hoc primo coniugalis contractus effectu constat, virũ teneri ad reddendum debitum vxori & vxorem similiter viro. Iuxta Aposto. 1. ad Corinth. cap. 7. cap. 1. 33. quæstio. 5. cap. tua nos. in. 2. de iureiur. notat Magist. & ibi Thom. ac Paluda. in. 4. sentent. distin. 32. Syluest. verb. debitum coniugale. & plerique alij passim eandem rem tractant. In qua tamẽ aliqua prænotare libuit. & primo, coitũ coniugalem nõ omni no licere ante solennem benedictionẽ nuptiarum: imo mortale crimen esse coniuges tunc coire. Paluda. in. 4. sententia. distinctio. 28. quæst. 2. in princi.

quem Florenti. sequitur. 3. part. titu. 1. cap. 16. §. 1. argu. text. in cap. consultationi. de sponsa. Id vero negant Angel. verb. debitum. §. 1. & Syluest. §. 9. sub eodem verbo. dicentes, non esse peccatũ mortale, nisi sequatur scandalum. Facit. text. in cap. nostrates. 30. quæstio. 5. in fine. Quin & Caieta. secundo Thomo opusculorum. q. 1. de vsu matrimonij. & in Summa verb. matrimonialis vsus peccata. versi. octauo. asserit, in dicta carnali copula ante benedictionem, frequẽtius commiti tantum veniale peccatum, si cõtemptus desit. quod etiam Thom. sensit in quarto sentent. distin. 29. articu. 2. Nec confestim propter scandalum est mortale peccatum: cum ruina, cui occasionem præbet, veniale crimen inducat.

Secundo aduertendum est, in ecclesia sacrisve locis hanc coniugalem co
3 pulam, minime licere. Imo mortaliter peccaret, qui ad vxorem carnaliter in ecclesia accederet. ita Palud. in. 4. sent. dist. 32. q. 1. art. 3. & Caiet. in sũma. verbo matrimonialis vsus peccata. §. 6. Atq; ex hoc ecclesiã pollui, & indigere reconciliatione: notat. g. cõmuniter ibi recepta. in. c. vni. de cõsecra. eccles. vel alta. in. 6. quã etiã sequitur Ioã. de Selua. in tract. de beneficio. 1. par. q. 5. requisito. 7. notat idem Speculat. lib. rationali diuino. officio. tit. de dedicatione eccles. & esse hãc opin. cõmunẽ, asserit Angel. in summa. verb. cõsecratio. 2. q. 7. licet glos. in. c. in ecclesiis. de cõsecrat. dist. . teneat ecclesiam nequaquam polluiex coitu coniugali, quam sequitur Henri. in. c. fi. de consecrat. ecclesiæ. & idẽ asserit Regia. l. 20. tit. 10. part. 1. quæ tamen opinio tunc procedere posset, quando coniuges in eccle

sia

sia lógo tempore obsiderétur. vti Syi uest. opinatur. verb. cósecratio. 2. q. 5. & verb. debitum. quęst. 3. & Ioan. Maior. in. 4. sentę. dist. 32. q. 1. col. 3. & Alfonsus a Castro lib. 1. de potesta. legis pœnal. cap. 7. documento. 2. ex hoc etiã dicentes, nullũ hic peccatũ mortale cómitti loci sacri causa. Tametsi Caieta. in hoc contrariam sentętiam probauerit in Summa. dict. §. 6.

Tertio, nec illud omittędum est, turpe esse marito, carnale cómercium ha-
4 bere, seu vitam agere cum vxore adultera, quæ nõdum pœnituit. c. si vir. de adult. cap. quęadmodum. de iureiur. cap. 1. & cap. si quis vxorem. 32. q. 1. l. 2. §. lenocinij. & l. mariti lenocinium. ff. de adult. l. 2. vbi glos. C. eod. titu. Regia. l. 7. titu. 17. parti. 7. Ioan. Lupi. in cap. per vestras. 3. notab. §. 21. num. 23. atq; mortaliter peccaret marit⁹ reddęs debitum vxori publice adulteræ, nisi scãdalum ab eo vitetur, & vxoris correctio salua sit ex Caieta. in Summa verb. matrimonialis vsus. cap. 10. & in opusculo. 27. qq. cap. 26. Et quamuis coniugi adultero etiam ob occultum adulterium, possit alter debitum coniugale negare, quod alibi tractabitur, ipse tamen adulter absq; peccato poterit debitum petere vel ab ignoránte coniuge vel a sciente, modo ab inuito per vim illud non exigat: vt idé Caieta. probat lib. 17. responsionum. c. 4. quia adulter nõ est lege diuina, in interiori, aut exteriori foro ipso iure priuatus iure petędi ab altero coniuge debitũ, licet contrariũ notauerit Ambros. Catha. lib. 5. cõtra Caie. in tract. de matri. sacram. alioqui sequeretur, adulterũ occultũ non posse petere a cõiuge ignoránte adulteriũ, debitũ cõiugale: q̃p per quá durũ est, imo falsũesse opinor.

Quarto, ob incestũ cum affini cõmissum licite denegatur cõiugale debitũ. c. 1. &. c. trãmissæ. de eo, qui cogn. cõs. vxo. suæ. etiam si is, qui denegat, sciés
5 incestũ ab altero cõmissum fuisse iam semel debitum cõiugale reddiderit eidem. secũdum Anto. Card. & Abb. in d. cap. trãsmissæ. post antiquiores ibi. Imo si cõmittés incestũ sit iuuenis, nõ ex hoc ei licebit debitum cõiugale exigere, absq; dispẽsatione. Iuuentus autem erit causa iusta impetrandi dispensationẽ. glos. cõmuniter recepta. in. c.
6 2. de eo qui cog. conf. vxo. sųę. Syluest. verb. matrimonium. 7. vlti. impedimẽto. & idẽ verb. luxuria. versi. quintum. & Regia. l. 13. titu. 2. part. 4. contra glos. in cap. in adolescentia. 33. q. 2. Hinc notat Florenti. 3. part. tit. 1. cap. 11. col. 2. incestuosum iuuenem, sponsum tamen de præsenti, ante consummatũ cum sponsa matrimoniũ, ad alterũ ex duob⁹ teneri, vt vel impetret dispẽsationem ab episcopo saltem, ad exigendum debitum, vel religionem profiteatur: ne cogatur cohabitare cũ vxore, imminẽte periculo animæ, propter exactionem debiti coniugalis: nec alias erit immunis a peccato mortali. Ex quo apparet, posse episcopum in hoc dispẽsare. quod etiam notauit Paluda. in. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 2. & Florent. 3. part. titu. 1. c. 16. §. 4. qui tenet, posse episcopũ dispensare cum eo, qui cõmiserat incestum, vt nouiter matrimonium contrahat cum ea, cum qua nullum canonicum adest impedimentum: siquidem cõmittens incestũ cum affini, impeditur matrimonium contrahere. vt iam alibi diximus. Syluest. idẽ notat in præcitatis locis. reprobás glo. in dict. c. in adolescentia. quæ voluit in vna opinione, quam refert, iu-

uenem

uenem posse matrimoniũ contrahere sine dispensatione, nõ obstãte crimine incestus. idẽ quod Palud. notat Abb. in. c. 1. de eo, qui cogno. cõs. vxo. suę. vbi addit, etiam citra causam iuuentutis posse episcopum dispensare vt is, qui consanguineam sponsæ de futuro cognouerit, matrimonium cum legitima, nec impedita fœmina cõtrahat. Ex quo idem Abb. in cap. transmissæ eod. tit. argumentatur, posse episcopũ dispensare, causa iuuẽtutis, super exactione debiti cõiugalis, cũ ipso, qui cognouit carnaliter affinẽ. quod ex Archiepisc. Florentino modo notauimus. Video tamẽ a plerisq; dubitari: an id, quod Doct. fatẽtur, nẽpe episcopum posse dispensare cum eo, qui cõsanguineã vxoris cognouerit, vt debitũ possit exigere iuuentutis causa: procedat in hoc sensu, vt debitũ exigat ab ipsa vxore, cuius consanguineã cognouerit: & sane posse episcopũ in hoc dispẽsare, apertissime concedũt Florent. in dictis locis & maxime. d. c. 11. col. 2. Paluda. in. d. art. 2. Syluester verbo luxuria. q. 4. nec hi doctores possunt dũtaxat intelligi ad hunc effectũ, vt exigat matitus debitũ ab vxore legitima, cuius cõsanguineã minime cognouerit: licet aliter incestum commiserit, etiam cum affini: nam hic sensus nequaquã excludit præmissam opinionẽ, quam ita expressim asserunt autores prefati, vt eorum autoritas manifesta sit. Sed tamen nullibi in iure, ni fallor, eorum sentẽtia efficaciter probatur: quo fit, vt licet cõcedam, episcopum posse dispẽsare, vt committens incestum cum affini, iuuentutis causa vel vxorem ducat, vel ab vxore legitima, nullo q; affecta impediměto, debitum exigat: negato tamen episcopi dispensationem sufficere vt is, qui vxoris consanguineam fornicarie cognouerit, possit ab eadem vxore, quam dimittere non potest, coniugale debitum exigere: quod probatur. Nam in hac specie non tantum ob incestum prohibetur is debitũ exigere: sed etiã ex eo, quod vxor propria, eiusdẽ mariti affinis sit: quia maritus ipse eiusdem vxoris conatam carnaliter cognouerit: hoc vero impedimentũ affinitatis a solo Romano Pontifice tollitur: igitur & licentia exigẽdi debitum ab affini per eum tantum concedi potest: non per episcopum: quam argumentationem ex Syluestro collegi in verb. matrimonium. 7. quæst. 5. versi. 11. & Thom. quodlib. 3. arti. 18. versi. ad primum.

Porro dubium in hoc tractatu insigne censeri solet, an ex præcepto iu-
7 dicis maritus reddere teneatur, & possit debitum coniugale fœminę, quam scit, vel credit eiꝰ vxorẽ nõ esse, ob aliquod impedimẽtum, quod ipse apud iudicem probare nequit. In quo tria diffinire oportet. Primum quidem id manifestũ est, vxorem, seu maritum certo scientem, matrimoniũ illud nullum esse, quocunq; iudicis præcepto, non posse debitum alteri reddere: agit enim contra conscientiam: hoc est equidem, quod probat text. in cap. inquisitioni. de sentent. excommuni. in eius prima parte. & in cap. dominus. de secund. nup. Nec in hoc quidquam refert, sit impedimentum matrimonij ex lege diuina, naturali, an humana, vt probat Ioan. a Medina de restituti. q. 19. aduersus Host. in cap. proposuit de coniug. seruorum.

Secundo, maritus, qui leui cõiectura, seu argumento dubitat de valore coniugij: explosa dubitatione, credẽs matrimonium

matrimonium legitimum esse: exigere, ac reddere potest coniugale debitū: text. in eod. cap. inquisitioni. 2. parte. quem præter alios ibi ita intellexit Hadria. quodlib. 2. articu. 1.

Tertium est, quod maius discrimen habet, an is, qui dubitat, matrimoniū firmū esse, ob aliquod impedimentū, quod non potest corā iudice probare: ex præcepto iudicis teneatur reddere vxori debitū. Et Romanus Pontifex in eo. c. inquisitioni. part. vlti. asserit, debere maritū, etiam dubitantem reddere debitum vxori: non tamen exigere. & idem in. d. c. dominus. statuitur. vbi vxor dubitās de morte prioris mariti tenetur reddere debitum secundo: non tamen poterit exigere: & tamen vtroq; casu agit reddēs debitū contra dictamen conscientiæ. Is etenim, qui dubius, an sibi liceat absq; mortali crimine quidquā agere, id agit, exponit se periculo peccandi mortaliter: igitur mortaliter peccat. Nam qui amat periculū peribit in illo. Eccles. c. 3. c. literas. de rest. spolia. c. in præsentia. de spons. Verum Adria. in. d. quodlib. 2. arti. 3. sic interpretatur. text. in. d. c. inquisitioni. vt maritus teneatur reddere debitū: deposito tamen illo dubio, ex eo q; ab altero coniuge illud exigatur: vnde priusquam ab altero cōiuge debitum exigatur, maritus dubius exigere non potest: cum illud dubium nōdum deposuerit: at sequuta exactione alteri⁹, iuste poterit illud dubium deponere, ac reddere, & demum exigere. Ex quibus id consequitur, nūquam licere dubitāti nec reddere, nec exigere, nisi dubium deposuerit. Sed hic intellectus optimo iure refellitur a viro doctissimo Marti. Nauarro. in. c. si quis autē. de pœnit. dist. 7. nu. 101. Sat enim est manifestum, Romanū Pontificem in d. c. inquisitioni. part. vlti. loqui etiam dubio existente, & nondum explosō.

8 Igitur idē Marti. Nauar. aliter arbitratur rem hāc diffinienda fore dicēs, posse quē in vna, & eadem re dubium esse quo ad vnū effectū, certum autē quo ad alium. Sic enim vir dubius esse potest, an matrimoniū tenuit, ad effectū exigēdi debitū: & demū credere matrimoniū valuisse: ad effectū reddēdi debitū exigenti. Quo fit, vt in. d. c. inquisitioni. vir dubius nō exigat licite debitū: at sine peccato reddat exigēti. Ad primum enim dubius est: cum in non exigendo nullum sit periculū, nec fiat alicui iniuria: quo ad secūdū vero desinit esse dubius, quia si dubitaret, iniuriam faceret coniugi. quod vberrime, ac pingui, quod aiunt, Minerua, ipse explicat.

Secundo potest etiā hic notari: periculo vtriq; imminēti, non agere quē

9 contra conscientiam, si ipse id eligat quod tutius est, ac certius, ex duob⁹, quorū alterū necessario agere debet. c. duo mala. 13. dist. c. iuuenis. de spōs. c. quanto. de cōsuetu. vbi tex. optimus. & in. c. nerui. 13. dist. vbi eleganter idē explicat Gregori⁹ & ita cōsulit Arist. lib. 2. ethi. c. 9. nullum etenim tempus incidere potest, quo sit necesse cuipiā turpiter agere. Sic sane si duo præcepta in contētionem venerint, ex recta ratione vir prudens id aget, quo grauius malū effugiat: quemadmodum explicat Sepulueda in dialogo de ratione dicendi testimonium. capitu. 9. Vbicunque etenim duo præcepta cōtraria circa idem factum concurrunt, illi obtemperādum est, quod arbitrio discreti viri potiorem obligādi vim habet: tunc vero alterius suspenditur obligatio

obligatio, secũdum Adria. quodlib. 1. artic. 3. ad 1onũ. sensit Arist. dum lib. 5 Ethic. c. 3. scribit, minus malum boni vicẽ habere, si maiori comparetur malo. Cui adde quæ hac in re scribit Sot. cap. 3. ad Roman. & lib. 6. de Iustit. & iure. quæst. 1. artic. 5. ad finem. Vir autem qui de valore coniugij dubitat, anxius est: alterum enim oportet agere: vel denegare debitum vxori exigenti, ac iudici resistere, vel debitum reddere contra conscientiam. Ex quib⁹ tutius certe est reddere vxori debitum, & iudici obedire, ne frangat coniugalis conuẽtionis legem, ac violet iura obedientiæ. Nec est securius hisce periculis irretito, velle a periculo fornicãdi abstinere. Hoc ipsum erit dicẽdum, nullo dato præcepto iudicis: sed coniuge ex iure coniugali debitũ exigente. iuxta. c. dominus. de secund. nupt. Cui tandem interpretationi subscribit. Dominic⁹ a Soto huius Salmãticẽsis academię insignis Theologiæ professor: vir quidem, cum moribus & doctrina, tum Prioris munere, quod in Diui Dominici conuentu iterũ meritissime obit, ornatissimus. Is inquam in relectione, de ratione tegendi, & detegendi secretum. membro tertio. quæstio. 2. sic hoc dubium miro, ac perspicaci, quod sortitur, ingenio explicat.

Sed & tertio ab huius rei cognitione minime abhorret, sępissime euenire, quẽ esse in vna, & eadem re dubiũ speculatione: certum vero in praxi. Id autem cõtingit, si quis dubitet, matrimonium, quod verbis contraxit ratum, ac legitimum fuisse: & tamẽ non dubitat, quin teneatur coniugi exigẽti debitum reddere. Huic vero permissum est, hoc in dubio reddere debitũ, quia non agit contra conscięntiam practicam, quę circa actus humanos versatur, ex dubio praxis: sed ex dubio speculationis, quæ nihil de opere dictat, nihilominus actionẽ exequitur. quod potest optime cõuenire. cap. dominus de secund. nupti. & cap. inquisitioni. in fine. de sentent. excõmunica. docet Ioann. a Medina, de restitutio. quæstio. 17. Vnde dubiũ practicum a dubio speculatiuo maxime differt. Nec libet in hoc vlteri⁹ insistere: cum apud prædictos Doctor. longiorem, atque expressiorem huius dubij tractatum quis legere possit. Id enim tantum egimus, vt semotis his, quæ hanc rem obscurare poterant, ipsorum iurium distinctam interpretationem traderemus.

Hinc infero, non teneri contrahentem matrimonium cum ea, quam putauit liberam esse, redere ei debitum, etiam præcipiente iudice, si modo dubitat an serua sit secundum Thom. in quarto sententia. distinctio. 36. in fine. Ioan. Andre. Abb. & communem in cap. proposuit de coniu. seruor. qui nimo cum perplexus sit, atq; dubius, & in periculo constitutus: id quod tutius est eligere debet. Si enim reddit debitum animo non maritali, fornicatur: si vero maritali, graue dispendium incurrit, quippequi inuitus matrimonium cum serua contrahere cogitur: si non reddit, iudici resistit, ac ius coniugale violat. igitur in hoc dubio sanius erit id eligere, ex quo minus malum & incõmodum nascitur. quę notanda sunt. ad intellectum tex. in capitulo, si quis ingenuus. 29. quæstio. 2. nam & hæc asserit Ioan. a Medina. in dicta quæstio. 17.

EX

EX §. SEQVENTI.

1 Plures vxores habere, an sit iure naturali, vel diuino prohibitum?
2 Plures vxores habere, qua ratione sanctis patribus licuerit.
3 Vxor tenetur absentem maritum omnino expectare.
4 Mors mariti absentis, qualiter probetur.
5 Maritus, vel vxor, matrimonium secũdum contrahere nequeunt, etiam si primum non sit carnali copula consummatum.
6 Secundas nuptias contrahens, viuente primo coniuge, qua pœna puniatur.
7 Lex Regia intelligitur, quæst. 6. est titu. 15. lib. 8. in Regiis ordinat.

§. TERTIVS.

EX Vinculo coniugali constat fides, in qua hoc attendit, ne quis ad alterius coitũ accedat. Is enim coitus esset adulterinus, vt plane cõstat. Sed & cauendũ est ne quis eorũ aliũ coniugẽ quærat priori viuẽte. Nam quatenus matrimoniũ sacraméti bonũ sortitur, vinculũ gignit huius societatis, & id indissolubile: qua ratione paucis circa hoc vinculũ prænotatis, de matrimonij dissolutione tractabimus.

Porro si matrimoniũ id habet peculiare: vt alter ex coniugibus alium con
1 iugẽ minime quærat, accipiat ve: cur aliquando licuit plures vxores habere? & id videtur sanctis viris permissum fuisse? Imo, hoc ex more eis licuisse, probari constat. in cap. obiiciuntur. 32. q. 4. quod caput vulgati codices Ambrosio tribuũt, quibus deceptus idem fecit Virgili. Polydorus. lib. 5. de inuẽt. rer. cap. 5. cum sit deductum ab Augustino lib. 22. cõtra Faustum. vbi cap. 47. est ille text. a principio vsq; ad vers. Sicut. qui quidẽ versiculus deducitur a. c. 48. Hinc & Magist. sententia

rum dist. 33. q. 4. illius canonis verba Augustt. tribuit, qui lib. 16. de ciui. dei. c. 38. scribit, eo tempore nulla prohibitũ fuisse, plures vxores accipere, multiplicãdæ posteritatis causa. Diuus vero Tho. in. 4. sentẽ. dist. 33. q. 1. ad. primũ. asserit, consuetudinẽ potuisse inducere, vt liceret plures simul accipere vxores: cum hæc permissio nõ sit contraria primis iuris naturalis principiis: quamuis repugnet cõclusionibus fere deductis ab eisdẽ iuris naturalis principiis. Hoc ipsum probare conatur Coloniẽs. concilij tract. de matrimo. c. incipienti. Cæterũ nec naturæ, dicẽs, occulta lege naturæ cõparatũ est, vt quę principãtur singularitatẽ ament: quæ autẽ subdita sunt, non semper singula singulis: sed si ratio naturalis, vel socialis admittat, etiam plura vni domino subdũtur. Vnus vero seruus pluribus dominis cõmode seruire nõ potest: at plures serui nõ sine decore vni dño subdũtur. Itaq; cũ in nuptiis vir principãtis: mulier vero subditi vicem gerant: contra naturam nuptiarum non est, vnum virum plures ducere: sed vnam pluribus viris nubere, plane cõtra naturalem rationem esse: quis nõ videt? Hactenus his verbis Thomæ sententiam comprobat idem Colonieẽse concilij: quæ quidem verba legi possunt & apud Augustin. libro. 1. de nuptiis, & concupiscenti. c. 9. & in lib. de bono viduitatis. c. 7. Vnde constat, non esse contra ius naturale proprium, plures vxores vnũ virũ accipere. quod Magister profitetur in. 4. distin. 33. post diuum Augusti. & ibi Ioan. Maior. q. 1. idem notat. Nam & Iulius Cæsar, autore Suetonio in eius vita. c. 52. legem ferre Ælio Cinnæ Tribuno plebis iussit, qua vxores, quas, & quot quisq;

vellet

vellet ducere, liberorũ quærendorum causa liceret. Valétinianus etiá Imperator lege conceſsit, vt omnes, qui voluiſſent vina matrimonia ſuſciperét: ad dẽs populoſas diu fore gẽtes, quia hoc apud eas ſoléne fuerit. Cuius rei teſtis eſt Paulus Diaconus lib. 11. Eutropij libris addito in Valéte. Socrates item in hiſtoria Tripartita lib. 8. c. 11. pluraq; ad hác rem adducit Tiraq. 7. leg. connub. nu. 15. Verum id, quod Thomas opinatur, cõſuetudine potuiſſe licere plures vxores accipere: nõ eſt admittẽdum. ex eodẽ Thoma in lib. cõtra Gẽtiles. & in. d. diſtin. 33. q. 1. arti. 2. vbi verſi. reſpõdeo dicendũ. ſe ipſum explicat apertius dicens, nec lege humana, nec conſuetudine pluralitatẽ vxorum permitti poſſe, nec vnquá licere, aut licuiſſe. Nã & ſi legi naturali propriæ, habere plures vxores nõ refragetur, cõtrariũ tamen eſt legi quaſi naturali: in qua ſolus Deus diſpenſare poteſt. vt ipſe Thomas docet in. d. arti. 2. & præterea aduerſatur hęc pluralitas vxorũ inſtitutioni diuinæ: ex qua matrimonio accipienda erat vna tantũ vxor: non plures. Scriptũ enim eſt. Adhęrebit vxori ſuæ. Itẽ. Erunt duo in carne vna. Nã & Dominus noſter quoties de connubio loquitur. maritos, aut vxores nũquam nominat: ſemper autẽ vxorem: aut virũ. Et apoſtolus Paulus in remediũ libidinis ſuadet, vt ſuá vnuſquiſq; habeat: nunquam ſuas dicit. quod pulchre differit Innocen. tertius in. c. gaudemus. de diuort. Ideo ex cõmuni interpretatione dicendum eſt ſanctis patribus ex reuelatione diuina id licuiſſe. quod probat text. in eo. c. gaudem⁹. §. nulli. Magiſt. & Thom. q. 1. arti. 2. Paluda. q. 1. arti. 1. & Ioã. Maior. quæſt. 1. in. 4. ſenten. diſtinctio. 33. & Florenti. 3. parti. tit. 14. cap. 10. §. 2. vbi poſt Paluda. hanc eſſe cõmunẽ opinionẽ fatetur. & Ioã. Dried. de libertate Chriſtiana. pagi. 163. Ambroſi. itẽ Cathari. lib. 5. cõtra Caiet. c. de ſacramẽ. matri. eandem cõprobat. Id etiá confirmat Coloni. conciliũ, explicans diſpenſationem hanc a ſummo Deo cõceſſam fuiſſe ad prẽnunciandũ vni viro, ſcilicet, Chriſto: plures vxores, ſcilicet, ſynagogã, & Gentiũ multitudinẽ, veluti in vnũ corpus eſſe iungẽdas. Atq; ita factum eſt, vt hac prẽfigurata cõiunctione, in Chriſto Ieſu cõpleta, lege gratiæ vetitũ ſit plures vxores accipere. Matth. 19. Quicunq; dimiſerit vxorẽ ſuam, & aliam duxerit mœchatur. Igitur & qui ea retenta aliam duxerit mœchabitur. Cur enim ſi quis propria vxore viua, alteram duxiſſet, adulter eſſet: ſi multas ſimul habere ius faſq; eſſet? his omnibus cõpertum eſt, vni viro plures vxores adiungi: non eſſe cõtra prima principia iuris naturalis: nec contra ius naturale propriũ: ſicut eſſet vni fœminæ plures viros aptari. Quorũ vltimũ aduerſus Platonem dánat Lactá. lib. 3. diui. inſt. c. 21. eſſet enim proles incerta omnino. Sed vtrũq; inſtitutioni matrimonij, iuri quaſi naturali, ac legi Euangelicæ cõtrariũ eſt. Atq; hoc pacto defendi poſſunt Durand. in. d. 33. Caietanus & alij, qui exiſtimant multitudinem vxorum iuri naturali minime repugnare. Sunt itidem, & ad hanc reſolutionem intelligendi, qui opinantur eſſe naturæ contrarium, quod quis accipiat duas vxores: & idcirco Lamech primum contra naturalem inſtitutionem duas vxores accepiſſe. Geneſ. 4. quam ſententiam poſt alios defendere conatur Ioan. Arboreus lib. 10. Theoſophiæ. cap. 1.

2

Hinc

Hinc apparet coniugem abſentem expectandum fore, nec ex dierum longo interuallo, ante compertam abſentis mortem, matrimonium cum alio contrahi poſſe. c. in præſentia. de ſponſa. vbi Docto. hoc notant Abb. Soci. & Barb. colũ. antepe. in cap. quoniam frequenter. §. porro. vt lite, non contestat. Ex quo probatur vxorem certam eſſe oportere de morte viri, priuſquã alteri nubat: alioqui etiamſi mortuum eſſe virum, ex aliquot coniecturis opinetur, & matrimonium cõtrahat: nec a peccato, nec a pœna immunis, ac libera iudicabitur. ſecũdum Abb. in. d. c. in præſentia. poſt gloſ. finalem. ibi. & Regia lege idem probatur. l. 7. titu. 15. lib. 8. in Regiis ordi. quamuis gloſ. 2. in d. c. in preſentia. Anto. & Præp. velint tenere vxorem a pœna liberam eſſe, ſi contrahat ſecũdum matrimonium ex veriſimili coniectura mortis prioris mariti: non tamen ex hoc poſſe eccleſiaſticum iudicem licentiam ei exhibere, vt alteri nubat.

Mors autem viri qualiter probetur, vt inde poſsit certa reddi vxor: arbi-
4 trio iudicis relinquitur. ſecundũ Abb. & Præp. in. d. c. in præſentia. & Auferi. in cape. Toloſana. 316. Hoc tamẽ iudicis arbitrium inſtrui debet ex pluribus, quæ adducunt glo. Bart. & Saly. in. l. ſiquidẽ. C. ſolu. matri. Corſe. in ſingu. verb. mors. Corne. conſi. 10. 1. vol. Alex. cõſ. 115. in. 4. vol. & cõſi. 4. nu. 15. in. 2. vol. & Chaſſ. in cõſuet. Burgũ. in proœ. fo. 10. & cape. Tolo. 312. optime Nicol. Boer. deciſ. 288. & Soci. Iuni. cõſi. 26. vol. 2. quib° adiũgi merito poteſt l. Reg. 14. tit. 14. par. 3. Hic tamẽ omittendũ non eſt, ab eccleſia non eſſe diri mendũ matrimoniũ contractũ ab exiſtimãtibus, nullũ ex primo cõiugio im pedimentũ ſubeſſe: tamẽ abſq; probatione mortis prioris cõiugis, ſeu abſq; certitudine, quã canones exigunt. Poteſt enim eſſe hoc ſecũdũ matrimoniũ validũ: & ideo fieret iniuria huic ſecundo matrimonio: q̃ certius modo appareret ex ea, quę verſatur dubitatione. vt probat text. in. c. dominus. de ſecund. nupt. vbi gloſ. Hoſtien. Ioan. Andr. & Præp. hoc idem ſentiunt.

Hoc autẽ vinculũ coniugale etiã ante carnalem copulã vim propriã, & in-
5 diuiduã habet cõnexionẽ, ex diuina inſtitutione. Vnde fit, vt priori matrimonio nondũ conſummato, nec liceat poſterius cõtrahere: nec ſi contractũ fuerit, valeat, nec præferatur priori, etiã ſi poſterius ſit carnali copula cõſummatũ. c. ſi. c. licet. de ſpõſ. duor. Nec refert a quibuſdã Rom. Ponti. quãdoq; iudicatũ fuiſſe, poſterius matrimoniũ conſummatũ carnali cõiũctione eſſe prius nondũ cõſummato præferendũ. vti refert Alexã. Tertius. in. d. c. licet. quia dicti Rom. Põtifi. nõ ita iudicarunt legẽ condendo. Nam & ſi Hoſt. ac cæteri in. c. fi. de ſpõſa duo. dixerint Papam poſſe cõdere legẽ, qua matrimoniũ primũ nondũ carnali copula conſummatum, per ſecundũ, coitu accedẽte, diſſoluatur: ſicuti poſſet ipſi Rom. Põtif. diſpẽſatione matrimoniũ ratũ nondũ conſummatũ dirimere. quorũ vltimũ Caieta. etiam cõprobat: tamẽ Abb. in d. c. fi. prædicta Hoſti. opinio diſplicet: nec defendi iure poteſt. ex his, quæ dicẽtur inferi°, hoc ipſo. c. §. 4. nu. 13. Ex quo etiã poteſt perpẽdi intellectus ad tex. in. d. c. fi. an ſit eius deciſio ſeruãda in matrimoniis ante illã decretalẽ contractis. in quo cõmunis eſt Docto. ibi ſentẽtia, quod matrimonia ſecũda carnali copula conſummata ante illũ tex.

præferẽda

præferẽda sint primis non consumma tis. quibus accedit, quod cõsuetudo, cuius ille tex. meminit, honesta, ac iusta communiter credebatur: quo casu noua lex non vult præterita punire ex litera eiusdẽ text. dum dicit, de cętero. notat glos. in. d. c. licet. quam commendat post Docto. ibi Petrus de Rauena in allegationibus consuetudinis. fol. 5. dicens ex ea, consuetudinẽ, etiam circa ius diuinum, probabile dubium constituere posse, & excusare. idem notat Rochus in. c. fi. de cõsuet. fo. paruo. 15. col. 1. facit ad id decisio Bart. in. l. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem. ff. de Ædilitio. edicto. qui scribit contrahentes excusari a pœna, & a peccato, si cõtractus ab eis gestus ex consuetudine fiat, etiam si vere illicitus sit, & vsurarius, si cõmuniter existimatur ille contractus licitus. Nec faciens talem contractum erit iudicandus vsurarius. secundum eundẽ Bart. & Oldra. consil. 207. Abb. cons. 15. in. 1. vol. & Ias. in. l. 1. in. 1. lectio. C. de summa trini. nume. 62. Deti. cõs. 170. col. 3. & licet Anto. Burgẽs. in. c. ad nostram. nu. 20. de empti. & vẽdi. reprobet hanc Bar. opinionem. procedere tamẽ optimo iure potest, quãdo cõmuniter ille contractus censebatur licitus. vt ipse Barto. loquitur. Ex quibus videtur probari Doct. interpretatio ad tex. in. d. c. fi. quam ibi Abb. cõmunem esse fatetur, & Petrus de Rauena dicto fol. 5. expresse comprobat. Sed ipse prædictã opinionem cõmunem falsam esse existimans opinior, etiam ante illam decretalem vlti. de spons. duo. matrimoniũ secundum copula consummatũ, nec primo nondum consummato prẽferendum fuisse mera iustitia, nec validum fuisse censendũ. quod probatur: quia primum coniugium etiam ratum nondũ consummatum ex diuina lege, & naturali, præfertur secundo, etiam consummato: nec ex eo dissolui potest. vnde consuetudo parum hac in re prodesse potuit. Non enim potest consuetudo dissoluere matrimoniũ, quod ratum est, nec illegitimum coniugium, legitimum efficere. Potuit autem illa consuetudo, si rationabilis a viris doctis censebatur, a peccato excusare, etiam in diuino iudicio, & sic in foro conscięntiæ. Nam in iudiciali a pœna excusat consuetudo etiã irrationabilis glos. in cap. cum venerabilis. de consuetudi. alia in cap. deniq3. 4. distin. quas Roma. commend. singul. 19. & Cremens. singu. 149. & late explicant Ias. in. l. singularia. ff. si cert. pet. Deti. in cap. nam concupiscentiam. de constit. 2. lectio. Hippo. in. l. 1. limit. 19. ff. de sicar. Præpo. in dicto. c. deniq3. Rochus Curti. in cap. fina. de consuetu. folio paruo. 14. Ex quib9 id notari potest, attenta ipsa consuetudine, quandoq3 eam sequutos excusari, vel a tota pœna, vel a parte pœnæ. Id autẽ quod dicit text. in. d. c. licet a prædecessoribus nostris aliter quandoq3 iudicatum, est referendum ad iudicium particulare ex propria opinione: sicut de Celestino refert text. in c. quãdo. de diuor. non autẽ ad decisionem Romanorum Pontificum: atque ita illum text. intelligit Caieta. 2. parte apologię, de autor. eccles. cap. 13. Nam tex. in. d. c. quanto. dum refert Celestinum dicentem matrimonium dissolui, si alter coniugum labatur in hæresim: est intelligendus ita, vt plane dicamus Celestinum id sensisse: non tamen legẽ sanxisse: neq3 veluti certum diffinisse. Nec item oberit huic vinculo coniugali, quod scribit Grego. Tertius

tius in epistola ad Bonifacium.2. Tomo conciliorum.dicens licere viro dimissa vxore, quę ob ægritudinem reddere debitū non potest aliam vxorem accipere: quia Gregorius ibi nihil diffiniuit: sed cum barbaris illis nouiter ad fidem conuersis dissimulandum esse rescripsit, vt si non possent continere potius nuberent, quam absque matrimonij titulo fornicarentur: atq; esset talis fornicatio propter prauū exēplum periculosa. Nec arbitror Gregorium secundum illud matrimonium approbasse. Nam & Gratianus profitetur illud esse aduersus sacrā scripturam.in.c.proposuisti.32.q.7.

Ex quibus etiam constat puniri a iure eū, qui viuente priori coniuge, aliā duxerit: pœna equidem infamiæ.c. nu-
6 per.de bigamis.l.eum, qui duas.C. de adult. qua quidem lege pœna stupri punitur. & probatur ibi iuncta glosſ. versū.infertur. Pœna vero stupri est in pſonis honestis, amissio dimidię partis bonorū: in vilibus verberatio cum quinquennij relegatione.§.2.instit.de pub. iudic. Hosti. in Summa titul. de stupro.§.& qualiter.Regia.l.2.tit.19. part.7.optime Alex.cōsi.165.volu.7. vbi legito Carol. Molin.in additionibus. Vnde nō recte dixit Roma. sing. 531.pœnam mortis imponi cōtrahentibus binas nuptias per. d.l. eum, qui duas. Ex quibus intelligendū est, qd notat Theophilus inst.de nup.§.affinitatis.dicens cōtrahentes secundas nuptias, primis nō solutis, pœna capitali puniendos fore. Si tamen ipsa fœmina sit nupta priori viro, & sciēter contraxit cum secundo, adulterij pœna damnatur, simul & cum ipso secundo marito, qui eam vxorem scienter acceperat. ex. d.l. eum qui duas. Punitur etiam secūdas nuptias, primis non solutis, cōtrahens, per ecclesiasticum iudicem publica ignominia.arg.c. de benedictio.32.q.1.notat Abb.in.c.cū haberet.de eo, qui duxit in matri.cōlū.2. Suspectus etiam hæreseos censendus est, qui secundum matrimonium contrahit, primo durante, quasi non recte sentiat de sacramentis. ita Domi. & Franc.in.c.accusatus.§.sane.de hæret. in.6.Ioan.Lupi in.c.per vestras.de donatio.inter vir.& vxor.§.17.nume.25. & Gonsalus de Villadiego. in tracta. de hære.q.9. Quinetiam excommunicatum esse ipso iure ita matrimonium contrahentem asserit Paul.Grillan. in tract.de pœnis omnifarium coitus.q. 14. Sed hoc vltimum falsum esse apparet ex glo.1.quam ibi Card.Imol.& alij sequūtur.in cle.vnica.de consang. & affinit. In his vero regnis variæ pœnæ hactenus fuere sancitæ aduersus committētes istud crimen: quas videre licet in.l.fin.titu.17.part.7.l.2. tit.7. lib.4.Fori.l.7.tit.15.lib.8.ordinat. l. 6. titu.7.&.l.8.titu.fi.eodem lib. Verum
7 praxis illam recepit pœnam, vt cōtrahentibus binas nuptias candenti ferro fronte imprimatur litera.q.l. 6. tit. 15.lib.8.&.l.3.tit.1.lib.5.in Regiis ordinat. Cæterum quia.l. illa dixit signo. q. esse inurendum hunc delinquētem, opinātur quidam de signo Crucis intelligēdum esse, eo quod male sentiat de fide: atq; existimant legem illam vitio scriptorum esse deprauatā. Quod si in lege illa error forsan aliquis adest: is est in eo, quod erat statutum, vt cō trahens binas nuptias signaretur hoc signo. ij. quasi duas habeat vxores, atque inde facilis fuit lapsus, vt ex illis characteribus dualem numerum designantibus.q.fieret. Vsus tamen obti-

nuit literá.q.imprimi. illud vero, qd̃ de signo Crucis adnotauimus fateor plane me deprehẽdisse in huius regni constitutionum vetustisimo codice. vbi in.l.penulti. Ioannis Primi Regis ex comitiis habitis Biruiescæ, expressim cautum erat, in pœnam huius criminis esse fronti imprimendum Crucis signum. Huius autem pœnæ stigmaticæ alia in specie meminit tex. in l.vlt.c.de sportu.ibi, maiores pœnas, & corporales maculas imponere. Et Gandinus in titu.de pœn.reor.nume. 59. Tametsi iure Codicis non debeat hominis faciei imprimi stigma.l. Si qs in metallũ.C. de pœn. tradit Boerius decis.82. Sed & fabricensibus, vt latitantes agnoscerentur, stigma solebat imprimi.l.stigmata.C.ne fabricens.li. 11.cap.si iudex. de sent. excommunic. lib.6. Est autem stigma, signũ, quod ferro candenti, vel aliter imprimitur.

EX. §. SEQVENTI.

1 Diuortium duplex est.
2 Diuortium Romanorum legibus qua ratione fuerit permissum.
3 Repudij libellus apud Iudæos quo pacto dabatur.
4 Repudium an fuerit licitum apud Iudæos?
5 Apud infideles cõtracto matrimonio, si alter eorum Christi fidem profiteatur: an matrimonium dissoluatur?
6 Religionis professione matrimonij vinculũ ante copulam dissoluitur: ex autoritate diuina.
7 Votum solẽne a simplici, ex ipsa actus natura differt.
8 Intellectus ad tex.in.cap.1.de voto.in.6.
9 Matrimonium etiam non consummatum: minime dissoluitur per sacri ordinis susceptionem. Nec item per episcopi dignitatem.
10 Religionis professione an matrimoniũ violenta copula cõsummatum dissoluatur.
11 Spõsus cognoscens carnaliter per vim propriam sponsam: an sit puniendus?

12 Sponsa religionem professa, an amittat spõsalitiam donationem, quam propter osculum lege Taurina adquirit?
13 Matrimoniũ non consummatum, an possit dissolui ex Romani Põtificis dispensatione?
14 Intellectus.c.cum societas.27.q.2.
15 Matrimoniũ carnali copula consummatũ non dissoluitur a Romano Pontifice.

§. QVARTVS.

QVIBVS præmissis agẽdum erit de diuortio. Et triplex esse diuortium Bald. scribit in.c.ex parte.de consuetud. quem refert Ioan. Lupi in rubri.de donatio.inter vir.& vxo.§.34. Temerarium. Causarium, & Ignominiosum, quæ quidem distinctio minime cõuenit huius rei mediocri cognitioni. Rectius deniq; erit iuxta Abb. in rub.de diuort. duplex tantũ diuortium in matrimonio constituere. Vnum quo ad vinculum: alterum quo ad cohabitationem. Quibus præmitto apud Romanos passim vxores repudiari solitas misso libello repudij per nunciũ, autore Plutarcho in problemmatis.c.13.& Iurisconsulto.in. l. 1 2 nullum.ff.de diuort. Ex qua illud Iuuenalis Satyra.6.explicatur.

Collige sarcinulas, clamat libertus, & exi:
Iã grauis es nobis: sicco venit altera naso.

Vti tradunt Ludo.Cæli.lib.15. lect. antiq.c.16.& Altiat.in.l.licet.§.paternos.ff.de verb.sig. Pluribus enim causis, & quandoq; facilimis hic libellus repudij a Romanis mittebat. Anno etenim ab vrbe condita quingentesimo vigesimotertio Spurius Carbilius primus ab vxore diuertit, eo qd̃ sterilis esset. Cuius rei testis est Aulus Gelli.lib.4.cap.3.& lib.17.c.21. atq; ei hoc datum vitio fuit, vt scribit Valer.

Maxi

Maxi.lib.2.cap.1. Meminit & Plutarchus huius primi diuortij apud Romanos, non sine eius increpatione: in Romuli & Thesei comparatione: vbi hunc appellat Seruilium Spurium. & idem Plutarch.in Numæ, & Lycurgi cõparatione Spuriũ Coruinum eum nominans: qui in annorum numero plurimum differt ab Aulo Gellio: in quo nec ipse Gellius sibi constat, nec cũ Henrico Glareano cõuenit. quod satis erit obiter adnotasse. Scribit & ipse Plutarch. in Problemmatis Romanis ca. 13. hæc de diuortiis Romanorum verba. Est enim proditũ memoriæ Spurium Carbiliũ primum Romanorum omnium sterilitatis causa vxorem repudiasse. Hunc sequutus Sulpitius Gallus, idcirco vxori nunciũ remisit, quod eam in caput vestem deducere animaduertisset. Idem fecit Publius Sempronius, quod eius vxor ludos fũebres expectasset. Hęc Plutarch. Diuortiũ autem illud Sulpitij Galli in hunc modum explicat Valerius Maximus lib. 6.c.3. Horridum. C. quoque Sulpitij Galli maritale supplicium: nam vxorem dimisit, quod eam capite aperto foris versatam cognouerat: lex enim, inquit, tibi meos tantum præfinit oculos, quibus & formam tuam approbes, & placere desideres. Ipse etiam Iustinianus non recte diuortium permisit tot expressis causis in. l. consensu. C. de repud. Tametsi Alciat. lib. 6. pareng. c. 20. velit dictam Iustiniani audaciam tempori, non viro tribuere. ac deinde existimet leges illas Iustiniani a Papa restitui posse, & licitas fieri. quod minime dicendum est, nec oportuit a viro iuris vtriusque consultissimo assertionem hanc proponi: qua ratione optimo iure refellitur a Carolo Molinæo in tract. de cõ tractib. q. 2. nu. 70. Quantum etenim apud veteres Romanos fœdũ visum fuerit diuortiũ, præsefert ipsa Romuli lex: quæ viro vxorem repudiare permisit, si in veneficio natorum, aut in adulterio deprehensa foret, aut claues adulterasset: quod si aliter quis repudiasset, eius copiarum partem vxori dari, partem Ceteri sacram esse, idem Romulus iussit, autore Plutarch. in Romuli vita. Vltima tamen causa repudij, a Romulo expressa, satis fuit leuis. multa ad hæc Corasius lib. 5. Miscellaneor. cap. 10. Sed & apud Iudęos libellus repudij pluribus ex causis mit
3 tebatur: ipso enim maritus promittebat, nũquam se cum fœmina repudiata cohabitaturum, autore Iosepho lib. 4. de antiquitate. c. 6. Ab initio tamen Iudæus volens repudiare vxorẽ coram iudice causam diuortij iurabat qua perspecta ipse iudex marito libellũ repudij dabat, quem vxori mitteret. vt explicat Ioã. Echius in Homilia de diuortio. nec me latet huius libelli formulam aliter adduci ab Osiandro in adnotationibus ad Harmoniam Euãgelicam lib. 3. c. 23. malui tamen Iosephi testimoniũ probare. Qua in re est grauis controuersia, an Iudæis fuerit licitus libellus repudij. Quidam enim asserunt licuisse Iudæis libellum repu
4 dij mittere: ex dispensatione tamen diuina concessa Iudæis ob duriciam cordis. Scriptum enim est Malachiæ. 2. si odio habueris vxorem tuam, dimitte eam: dicit Dominus. Vnde licitũ fuit Iudęis vxores dimittere. Quod etiam comprobatur: quia si non esset licitus libellus repudij, nõ permitteret vetus lex, repudiatã alium virum accipere:

hoc autem permisit. Deuterono. c. 24. igitur licitum fuit repudium. Cui sententiæ adhærent præter alios Palu. in 4. sent. dist. 33. q. 1. art. 2. & ibi Ioá. Maior. q. 2. Caie. Matth. c. 19. & ibi Abulés. q. 49. Ex aduerso sunt alij, qui existimant non licuisse Iudæis repudiare vxores: eis tamé permissum fuisse nó quod liceret: sed ne maius malũ ex inuitis nuptiis cõtingeret ob duriciam cordis eorum: sicut nunc meretrices a principibus permittũtur. Ait etenim Iesus Mat. 19. Quoniam Moyses ob duriciã cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autẽ nó fuit sic. quo in loco Chrysostomus Homilia. 33. hoc ipsum probat. Huc etiá tẽdit quod Seneca de Romanorũ diuortiis scribit lib. de remediis fortuitorũ, in fine dicens. Nouimus veterũ matrimoniorũ repudia, & fœdiores diuortio male cohærentiũ rixas. Hãc vltimã opinionẽ D. Tho. asserit. in. 4. sentent. distin. 33. q. 2. ad. 2. col. 3. dicens frequentius hanc opinionẽ recipi: quę quidẽ magis cõuenit verbis sacri Euãgelij. vt fatetur Palud. d. art. 2. & eam probat tex. in. c. gaudemus. de diuort. vbi Panorm. eandẽ opinionẽ sequitur Ná & Iudæus, qui ante susceptã Christi fidem repudiauit vxorem eam accipere, susceptа Christi fide, tenetur: etiam si ea cum alio viro post repudiũ contraxerit, si ipsa cohabitare cum eo velit absque contumelia Creatoris. vt probat text. in dicto cap. gaudemus. §. qui autem. Cuius verba transtulit Regia. l. 8. titu. 9. par. 4. Sed si ante susceptam Christi fidem liceret Iudæo vxorem dimittere: susceptа Christiana fide non teneretur dimissam legitime, & ab alio forsan ductam, in vxorem accipere, c. de infidelibus. de consangui. & affi. Nec ista opinio vltima dimittenda est: imo eam oportet sequi autoritatibus, & ratiõibus aliis, quas tradit Robertus Senalis Episcopus Abrincensis in peculiari huiusce quęstionis opusculo. Eandem probat Alfons. a Castro lib. 2. de potest. leg. pœnal. cap. 11. secũdo principali argumẽto. Quibus & illud addendum est, ex duobus infidelibus: alterum Christi fidem professum non teneri ad cohabitandum cum altero, etiá si velit infidelis cum fideli vitá agere absq; Dei contumelia: licet possit cohabitationem hanc fidelis admittere Tho. in. 4. sent. dist. 39. q. 1. art. 3. & Sylvest. verbo. matrimonium. 8. impedimento. 10. idem probat ex August. & Chrysost. Ioan. Arbore. libr. 6. Theosoph. c. 10. Sed si alter, qui infidelis est, vitam cõmunẽ agere nolit absq; diuini numinis cõtumelia, Christi fidem professus poterit aliũ coniugem accipere: quo accepto primum coniugium dissoluitur: non prius. secundum Sylvest. in. d. impedi. 10. Paludan. in. 4. sentent. distinct. 39. artic. 2. Florenti. 3. part. titu. 1. capit. 6. & Thom. in. d. q. 1. artic. 5. Ex quibus est intelligendus text. in. c. quanto. de diuort. vbi ab Innocentio Tertio exponitur, ex duobus infidelibus, alterum, qui Christi fidẽ profitetur, posse alium coniugem accipere, si infidelis nolit cum eo vitam agere, sine Saluatoris iniuria. Quod autoritate Pauli suadetur. 1. ad Corinth. c. 7. dicentis. Quod si infidelis discedit, discedat: vbi Caieta. fatetur ita Pauli verba intelligi frequentissima Docto. interpretatione, & ab ecclesia hanc assertionem receptam esse: tametsi ei non omnino placeat huiusmodi sensus.

Ex his perspicuum erit, quandoque etiam

etiam quo ad vinculum matrimonia dirimi. quod proximo casu contingit.
6 Sed & alio casu dirimuntur ex religionis, scilicet, professione, nondū sequuta copula. cap. 2. de conuers. coniug. c. ex publico. eod. tit. Scire tamen conuenit, hoc matrimonij diuortium ex diuina autoritate fieri: non humana.
Sic enim intelligenda est regula illa. Quos Deus coniunxit homo non separet. Quod significare videtur tex. in d. c. ex publico. dicēs hoc deduci a sacri eloquij interpretatione. optimus tex. in. d. c. 2. verbo. sanctis. adiuncta glos. ibi. Ex quo idem sensit Abb. in. d. c. ex publico. in fine. exemplo etiam sancto rum patrū apparet. c. scripsit. 27. q. 2. Quin & ipse summus Iesus Ioannem Euangelistā a nuptiis ad castitatis professionem vocauit. testibus Hiero. in prologo Euangelij Ioānis. & in prologo Apocalypsis. & Augustino in prologo operum in Ioannē. Quibus hoc probare conatur Natalis Beda in censura errorū Fabri super Euangelium Ioannis. Eandem sententiam profitentur Palud. in. 4. senten distinct. 27. quæst. 2. ad finem. & Ioan. Maior. ibi. quęst. 2. colum. 2. & Iacob. Almain de potest. eccles. cap. 15. & tandem credendum est ecclesiæ in sacri Euangelij interpretatione.

Ex quo consequitur non ex humano iure, sed ex ipsa rei natura, & cōditione votum solenne matrimoniū dis
7 soluere: non ita simplex: quia votū solenne est traditio realis: simplex vero ipsa promissio. quod docet Thom. in 4. sent. dist. 38. q. 1. art. 2. ad. 3. Sic etiam spōsalia ipsa a matrimonio distinguū tur. Quamuis equidem voto simplici ex sola promissione quis obligetur: hæc tamē promissio ad effectum non deducitur: donec dotio succedat: datio vero fieri nequit, nisi quis recipiat. Ecclesia tandem constituit modum reci-
8 piendi, & formam, qua traditio, & sic votum solēne fieret. Qua ratione posset credi, votum solēne ab ecclesia inductum fuisse: sicuti explicat Paluda. in. 4. dist. 38. q. 2. versi. 7. Sic etiam est intelligendus tex. in. c. 1. de voto. in. 6. quo probari videtur, votum solenne a simplici ex humana constitutione distingui. quamuis Caieta. ex illo tex. dixerit. 22. q. 88. art. 7. votū solenne ex iure humano differre a simplici. Ex quibus concludi potest, matrimonium carnali copula cōsummatum non dissolui per votū solenne: cum in illo matrimonio iā fuerit præmissa realis traditio. capit. cum societas. 27. quæst. 2. Ante copulam tamen dirimitur fortiori actu: nempe professione solenni castitatis: & sic traditione reali ad spiritualia subsequuta. Hoc ipsum est notandum ex Thom. in. 4. senten. distin. 27. q. 2. ad fin. & ibi Palud. q. 3. Thom. distin. 38. q. 1. Fortu. in. c. 1. de pact. nume. 15. & Ambro. Catharinus li. 6. cō tra Caieta. cap. 3.

Hic vero aliqua notanda sunt, quæ ad hanc materiam expectāt. Primum,
9 matrimoniū carnali copula non consummatū minime dirimi per sacri ordinis susceptionem. text. in extrauag. Antiquæ. Ioan. 22. titu. de voto. glos. communiter recepta in cap. vnico. de voto. libr. 6. Imo nec dissoluit hoc matrimonium ratum: non consummatum per episcopalem dignitatē. quod ꝓbare videtur. tex. vbi Anto. hoc notat in. c. ex parte. in. 2. de conuer. cōiugat. Ioan. Andre. in. d. ca. vnico. Areti. consi. 59. colum. 2. Paluda. in. 4. senten. distin. 27. quæst. 3. ad. 3. Florenti.

3.part.titu.1.cap.21.§.3.Quorum opinionem ſequimur contra Hoſtien. in Summa titu. de conuerſio. coniugat. col.4.&.5.& Ioá. Lupi Segobienſem in tracta.de matrim.col.10.& ſequẽti.

Item & illud notandum eſt, ſatis eſſe, ne matrimonium profeſsione religionis dirimatur, ſponſam a viro cognitatem eſſe, etiam vi.Hoſtien.in dicto titu.de conuerſio. coniug.§. & vtrum.verſic.quid ſi virgo. Paluda. in 4.ſentent.diſt.27.q.3.col.4.Florent.3. part.tit.6.c.21.§.1.Bald.in.c.penul. de probat.col.fin. & Egidius de Gindelbertis in.q.3.poſt diſputationes Pauli de Eleazar.& Durand. in. 4. ſentent. diſtin. 27. q. 2. quamuis contrarium teneat Angel. in.l.1. §. remouet. ff. de poſtulan.& Hippo.in.l.1.§. præterea. ff.de quæſtio.nu.15. Nec erit puniendus ſponſus, qui per vim ſponſam de præſenti cognouerit, & rapuerit: niſi ſponſam hanc præmeditantẽ, atq; tractantem ingreſſum religionis, fraude & dolo p vim cognouerit. Bald. col. ſi. Saly.nume.9.in.l.vnica. C. de rapt. virg. Ana.in.c.ſi.col.pen. de raptori. Quo quidem caſu adhuc opinor non eſſe locum pœnæ illius.l.vnicæ:ſed hic erit mitiori pœna arbitrio iudicis puniendus. ex his, quæ in dicta. l. vnica. notat Hippo.col.pen. Illa enim lex in ſponſa de futuro loquitur. quod patet ex premiſsis in.c.1.huius operis.& fatentur Docto.ibi,atq; ita illam.l.interpretatur Regia.l.3.titu.20.part. 7. Imo forſan dici poſſet, dict.l.vnicam. in ſponſo etiam de futuro non debere ita ſtricte ſeruari: propter præcedentem tractatum, & promiſsionem matrimonij contrahẽdi. Nam ex illa præuia coniugalis cõſenſus promiſsione temperádus eſt illius legis rigor, conſideratis cęteris ipſius actus cõtingentis circunſtantiis.arg.eorum, quæ notãtur in.d.c.penul.de raptori. Ex quibus etiam intelligẽdum eſt, quod notãt Imol. Alex. Iaſon, & Ripa.in.l. miles.§.qui iudicati.ff.de re iud.dicentes maritum non eſſe puniendum ſi vxorem iam ab eo cognitam matrimonio cõſummato per vim rapiat, & cognoſcat carnaliter: prius tamen quam matrimoniũ conſummetur, puniendum eſſe ſponſum, ſi propriam ſponſam per vim rapuerit. Nec enim ita indictincte id procedit: ſed ſecundum præmiſſa erit intelligendum.

Rurſus & aliud conſiderandum eſt Regia lege præmiſſa, quæſt. 52. eſt in Taurinis legibus:qua cauetur, donata ab ſpõſo ſpõſæ de præſenti, ante ſolennes nuptias, pro parte dimidia ratione oſculi ſponſæ adquiri:ſi caſu matrimonium non fuerit conſummatũ: quod antea ſancitum fuerat in ſpõſis de futuro in.l.ſi ab ſponſo.C.de donatio.ante nupt.l.3.titu.11.part.4.Et tamen ſi oſculo præcedenti, per profeſſionem religionis, ab ſponſa donatariam factam matrimoniũ dirimatur, neque conſummari poſsit, adhuc opinor apud ſponſam ſic profitentem religionem, vel apud monaſterium manere dimidiam illam donatorum partem, religionis fauore.ex Corneo cõſi.228.1. volum.qui ita reſpondet poſt Baptiſtam de ſancto Seuerino. Idem Ioan. Lupi in dicta.l.52.num.3. licet ipſe in hac quæſt. dubius ſit in rep. rub. de donatio.inter virum, & vxorẽ. §. 3.huic autem opinioni, quam probauimus, accedit tex. in cap. vltimo.19. q.3.vbi deciſum eſt ingratitudinẽ, ex qua poterat filius a parente exhæredari, per profeſsionem religionis abole-

ri, quod

ri, quod Gratianus deduxit a Iuſtinia ni Nouella cõſtitutione. 123. titulo de eccleſiaſticis diuerſis capitulis : ſicuti palam eſt apud Greçcas, & Latinas Iu ſtiniani Nouellas, quas Gregori. Ha loáder magno reipublicæ literariæ cõ modo typis excuſit: vt nõ parũ ſit ſuc céſendũ vulgatæ Authéticorũ æditio nis autori: qui ita perperam paragra- phum illius nouellæ conſtitutionis, in Latiná lingná traduxerit: vt plane ip- ſius Iuſtiniani Cęſaris ſenſus omnino lateat: quod patet in auth. de ſanct. epi ſcopis. §. nullá. qui quidẽ titulus idem eſt cum eo, quẽ paulo ante ex Græcis nouellis citauim⁹. vnde etiã aduerſus Altiat. li. 4. pare. c. 23. defenditur. auto ritas Gratiani, quẽ & nos in. c. rainun cius. de teſta. nu. 20. a médacij crimine liberũ eſſe probauimus ex autoritate ſolius Conſtátini Harmenopuli: nec tamen prædictá Iuſtiniani nouellá eo loco adduximus quippequi eius im- memores fuimus exiſtimátes paragra phum ab Harmenopulo relatũ illius fuiſſe nouellæ, quæ cauſas ingratitudi nis cómemorat: cum tamen ipſe Har- menopulus eum deduxerit ex. d. cõſti. 123. & ſimul adiunxerit pluribus deci- ſionibus quas ex. d. nouella cauſas in- gratitudinis tractante, referebat.

Sunt etiá ex noſtratibus, qui coniu- gium ratũ ex conſenſu, nondũ tamen
31 ex copula perfectũ, exiſtimẽt Roma- ni Pontificis diſpẽſatione, etiá quo ad vinculũ diſſolui poſſe. Quorũ primas obtinet glo. in. c. ex publico. de cõuerſ. coniu. cõmuniter approbata. vt ibi aſ ſerit Panor. idẽ in diſputatione. 1. col. 3. & Præp. in. c. fi. de ſpõſ. duo. in fi. De ti. conſ. 112. Feli. in. c. quæ in eccleſiarũ. de conſtit. nu. 20. Hiero. Grat. conſ. 1. nu. 31. 2. vol. & Ferdi. Loazes in tract. de matri. 2. dubio. in. 2. argu. pro parte affirmatiua. idẽ in tracta. de noua con uerſ. pagano. co. 33. Nec deſũt ex theo logis, qui huic opinioni ſubſcribant: ſiquidẽ Sylueſt. verb. diuortiũ. q. 4. eã ſequiť: & defendit Caieta. in opere. 27. qq. q. 25. ex canone. Cum ſocietas. 27. q. 2. Cuius litera apud Gratianum, a quo Caiet. aſſumpſit, legitur. Cum ſo cietas nuptialis ita eſt a principio inſti tuta, vt præter cõmixtionẽ ſexuũ, nõ habeant in ſe nuptiæ Chriſti, & eccle- ſię ſacramentũ. Ex quo tex. dãnat ipſe Caiet. cõmunem theologorũ ſenten- tiã, qui poſt Magiſt. in. 4. ſent. diſt. 26. tenẽt, matrimoniũ etiã ante carnalem copulá ſignificare cõiunctionẽ Chri- ſti, & eccleſiæ: atq; ideo indiuiduũ vin culũ eſſe. Verba autẽ Leonis Papę, cu ius eſt caput illud. cum ſocietas. aliter legũtur in ipſis epiſtolis. Extat enim inter epiſtolas Leonis Papæ primi e- ius epiſtola nonageſima. ad Ruſticũ Narbonenſem vbi cap. 4. 1. Tomo cõ ciliorũ ita legitur. Vnde cum ſocietas nuptiarũ ita ab initio conſtituta ſit, vt præter ſexuũ cõiunctionẽ haberet in ſe Chriſti, & eccleſiæ ſacramentũ: non dubiũ eſt illam mulierẽ non pertinere ad matrimoniũ: cum qua docetur nõ fuiſſe nuptiale myſteriũ. Hactenus- Leo Papa. Sed ſi cõſideremus Gratia ni diſputationẽ, quæ illum ſenſum exi git: vt matrimoniũ ante carnalẽ copu lam minime ſignificet coniunctionẽ Chriſti, & eccleſiæ: vti etiã apparet ex ipſo. c. cum ſocietas. & ex. c. non eſt du biũ. ead. cauſ. &. q. Cuius litera extat apud Aug. dicentẽ. Non eſt dubiũ illã mulierem non pertinere ad matrimo- niũ: cum qua cõmiſtio ſexus nõ doceť fuiſſe, fatendũ erit elegantioręmulto eſſe ipſam orationẽ apud Leo. epťam

quam apud Gratianū: cum dictio præter, sit in prædicto textu pro dictione, vltra assumēda. Verū hęc nō probant adhuc Caie. opinionē: quippequæ sint intelligēda quo ad matrimoniū repræsentās cōiunctionē Christi, & ecclesiæ per carnis assumptionem: non tamen sequitur ex hoc coniugium ante copulam non significare cōiunctionē Christi, & ecclesiæ per charitatem, & dilectionem: & sic coniūctionem Christi cum anima iusta: autore Magist. in. d. distinct. 26. quod & nos notauimus cap. 1. huius. 2. partis. Ex quibus appa ret non omnino conuincere in prædicto dubio Caieta. probationem. Vnde tutior, ac verior est communis opinio Theologorum, quæ probat matrimonium ratum nondum sequuta commixtione carnis, & sic nō cōsummatum, minime posse dissolui Romani Pontificis dispensatione. Cui opinioni potius, quam contrariæ patrocinatur Panormit. in dicto cap. ex publico. col. fi. quam & Ioan. Lupi Segobiensis sequitur in tract. de matrimo. num. 30. & Iacob. Almain. de potest. eccles. c. 15. optimus tex. in. c. vltim. de transact. atq; esse hanc opinionem apud Theologos communem ipse Caieta. fatetur. Qua in re non possum non mirari Ambrosiū Catharinum, qui Caietani scripta satis acriter insectatur in hac opinione Caietano subscripsisse. quod ex eo constat lib. 6. cōtra Caiet. cap. 3. Hinc proculdubio re probanda est assertio Socini. cons. 28. 1. volu. col. penul. dicentis Papam posse dispēsare, vt matrimonium ratum, & carnali copula consummatum dirimatur quo ad vinculū. quem sequuntur Deti. in. c. quæ in ecclesiarum. col. 5. de constitu. Hierony. Grat. consil. 1. 2. volumi. nume. 31. Sigismundus Lofredus consil. 50. num. 41. quorum opinioni optimo iure aduersantur Abbas in dicto. c. ex publico. in fine. Bald. in cap. lator. de re iudicat. Felin. in dicto cap. quæ in ecclesiarum. nume. 23. nulla enim causa constitui, aut reddi potest, ex qua id, quod iure diuino, ac naturali prohibitum est. Romanus nus Pontifex permittere valeat. Tam etsi legem diuinam, & naturalem possit interpretari.

EX. §. SEQVENTI.

1 Sæuitię causa potest quo ad thorum matrimonium separari.

2 Præparatio veneni ad conatum occidendi deducta, erit iusta causa diuortij.

3 Furor alterius cōiugis præbet diuortio causam.

4 Hæresis crimen quo ad thorum potest cōiugium separare.

5 Dos vxoris hæreticæ cui sit adiudicanda marito ne: an fisco?

6 Sodomiæ crimen iustā causam præbet dissolutioni matrimonij quo ad thorum: atque ibi tractatur intellectus. c. omnes causationes. 32. q. 7.

7 Sodomiæ vitium etiam cum fœminis committitur: & tunc qualiter puniatur.

8 Fornicationis causa dimitti potest vxor, & econuerso matitus.

9 Vxor notorie adultera, & ob id a marito expulsa, nō restituitur ex interdicto vnde vi.

10 Spoliatus beneficio an sit restituendus obiecto sibi notorio tituli defectu?

11 Spoliato a coniugali cōsortio an sit statim danda restitutio, si opponatur notoriū matrimonij impedimentum?

12 Maritus licet possit vxori notoriæ adulteræ negare coniugale debitū propria autoritate: non tamen potest eam a domo expellere absq; sententia iudicis.

13 Maritus propria autoritate vxorem adulteram expellēs a domo, an adquirat dotem vxoris

§. QVIN

§. QVINTVS.

HACTENVS egimus de matrimonij ſolutione
1 quo ad vinculũ ipſum coniugale: nunc vero illud agẽdum erit, an matrimonium manente vinculo dirimi poſsit quo ad mutuá cohabitationé. Qua in re plures contingere poſſunt caſus: quibus iure Põtificio ex legis diuinæ interpretatione deductis ſit licita hæc ſeparatio. Et primo ſæuitiæ cauſa poteſt petere vxor ſeparationem a marito, quo ad cohabitationem, ſi maritus non reddat ſufficientem cautionẽ de non offendenda vxore. c. 1. vt lit. nó cõteſt. c. literas. de reſti. ſpoliat. quem tex. dicit eſſe ſingul. Abb. ibi. idem & Præpo. in. c. 1. de diuort. Ioan. Lupi in. c. per veſtras. 3. notab. col. pe. de donatio. inter vir. & vxo. Hippo. in. l. fin. C. ad. l. Corne. de ſicar. col. fi. explicat Alex. cõſ. 78. in. 5. vol. ad idem. l. conſenſu. C. de repud. Nam & vxor acriter, & inique a marito verberata, licet actione iniuriarum agere cõtra maritum non poſsit: ne is infamis efficiatur: poteſt tamen agere actione in factũ, vt maritus puniatur. Ioan. Andre. in additionib. ad Specul. tit. de iniur. Alexan. in. l. diuortio. §. ſi vir. 3. col. ff. ſolut. matri. notat & Catelli. Cott. in vltimis memoralibꝰ. verb. actio iniuriarum. & dictione, vxor. Nec tantũ eſt conſideranda in hac cauſa malæ tractationis præterita ſæuitia: ſed & timor futuræ eſt aduertẽdus, vt etiam ſeparationi locus ſit. ex notatis. in. d. c. literas. & ſubiicit optimũ exemplum Aymon Sauillianus. conſil. 31. quando inter virum, & vxorem eſſet grauis lis ſuper maiori parte bonorũ: coniectura enim poteſt tunc præſumi

futura ſæuitia: ipſa perſonarum qualitate perſpecta. Vnde etiam erit iuſta
2 diuortij cauſa, ſi alter tentauerit venefico alterum coniugem occidere. notat Gerard. ſing. 65. ſenſit Abb. in. c. quẽ admodum. in fin. de iureiur. & in locis paulo ante adductis, & Hip. in. l. vnica. col. pen. C. de rap. virg. & in dicta. l. fi. probat tex. in. d. l. conſenſu. Hinc docebat Bald. in. l. 1. 2. col. C. commu. de legat. his caſibus maritum cogendum eſſe extra propriam domum in loco honeſto vxorem alere. Ex quo etiam ſcripſit Ancharr. conſi. 408. maritum non poſſe accuſare vxorem, quo ad amiſsionem dotis, ſi vxor ipſa a marito ob eius ſæuitiam fugiens, adulterium commiſerit. Cui opinioni cõſentit Ioan. Lupi in rubr. de donatio. inter virum & vxorem. §. 20. colum. 2. &. §. 64. col. 2. & in rep. c. per veſtras. 3. notabi. ad finem ipſius principij. qui vbique hanc opinionem Ancharr. intelligit, quando maritus ciuiliter accuſat vxorem ad dotis amiſsionem. quo fit, vt forſan aliud ſit dicendum, ſi vxor criminaliter a viro accuſeẽ, quod lõgius comprobare poſſemus, ſi huic tractatui conueniret. Caute igitur, & comiter oportet maritos tractare vxores. ſi enim vt natura, & ratio, & diuina perhibent oracula, vir eſt mulieris animus, pater, & caput, talis erit inter illos ſocietas, qualis inter patrem, & filium: non cuiuſmodi inter mancipium, & herum. quod elegantioratione admonet Ludouicus Viues in libro de officio mariti. c. de eligenda vxore. ad finem. Nam & exiſtimare debet maritus ſe vxoris ſocium eſſe: non dominum. quæ autem dicatur hac in re cautio ſufficiens diſcretus iudex arbitrabitur, vt probat

Panormi

Panormi.in dicto.c.litera.num.7. cui accedit Parisi.cõs.54.vol.4.num.36.

Secunda causa diriméti coniugium quo ad thorum erit furor. Iuxta com munem sententiam, quam Alexan.re
3 fert.in.l.si cum dotẽ.§.si maritus.ff.so-lut.matri.col.fin.ab hac tamen opinio ne ipse Alex.post glos.& Cuma.ibi re cedit. Ego vero priorem sententiam sequor, quãdo furor esset ita ardés, ac vehemens, vt periculum esset cohabi tare cum coniuge furioso: alioqui A-lexan.opinio.verior est.

Tertia causa ex fornicatione spiritua li cõstituitur. Nam si alter ex coniugi bus hæreticus sit, vel in hæresim laba
4 tur, separari potest matrimoniũ quo ad thorũ. c.2.de diuort.c.fi.de conuer. cõiug.Ex quo Abb.ibi post Ioan.An dre.& Anto.ibidem, & Brixiẽs.in. q. Vener.86. dicebat vxorẽ dotem amit tere propter hanc fornicationem spiri tualem. Non tamé intelligas hanc do
5 tem viro etiam catholico adiudicandá fore: sed fisco. ita Cardi. in. d.c.fina.& Gonsal.de Villadiego in tract.de hæ-retic.q.15.nu.9. quod probatur arg. tex.in.l.quinq; legibus.ff. de bonis dã nat. vbi in crimine læsæ maiestatis fi-sco adiicitur dos vxoris, illud crimen committẽtis: igitur idem erit in crimi-ne hæresis.c.vergentis.de hæreti. qua ratione hoc idem tenet Alberi.in. d. l. quinq; legibus. & Reperto.inquisito rum. verb. dotes. illud sane erit & hic adnotandum: matrimonio ex hac cau sa separato, minime esse cogẽdum ca-tholicũ coniugẽ ad cohabitandũ cum altero in hæresim lapso, etiã si is pœni tẽtia ductus ad ecclesię gremiũ redie-rit sicuti aduersus gl. Abb. expresim notat in.c.vlt.de cõuers.cõi.& in.c. de illa.de diuort.per tex.ibi. cuius opinio ni optimis rationibus accedit Alfon. a Cast. de iusta hæret. punit.lib.2.c.7. qui hoc ipsum intelligit, quãdo catho licus ab hęretico discessit, pręmisso iu dicio ecclesiæ, quę ipsum hæreticũ es-se declarauit: quod si propria autorita te catholicus ab hæretico diuerterit, cogendus erit alteri pœnitenti debitũ reddere, ac cætera matrimonij iura: nec tamé est ad hoc necessaria peculia ris diuortij sentẽtia p text.in.c.vlti.de hęret.& in.d.c.de illa.&.c.vlt. de con-uers. cõiug. quæ quidẽ iuris canonici decisiones, vt p̃misi intelligendę sunt.

Quarta causa hęresis crimini non in iuria adiungi potest eo quod ex nefan
6 do crimine oriatur: cum propter sce-lus cõtra naturã, vitio Sodomitarum perpetrarũt, peti possit cõiugij diuor tium quo ad thorũ.c. omnes causatio nes.32.q.7.qui tex.descriptus fuit per Gratianũ a Hiero.in epist.ad Aman dum.3. epistolarũ Tomo. vt obiter le ctorẽ admoneam falso in vulgatis de cretorũ codicibus tribui dictum cano nem Hieron. ad Damasum. Nec eius litera syncera est apud Gratia. siquidé dum ibi scribitur matris præstationé: in emendatis Hiero. epistolis legitur. matris persuasionem. ex quo tollitur. glo.ibidem inconcinna expositio. Sed hanc quartam diuortij causam legiti-mam esse asserunt Cald. Ant. Abb.& Ana.in.c.maritis.de adul. Sylvest.ver bo, diuortiũ.q.7. quorũ opinio cõmu nis est. vt fatetur Abb.in.d.c.maritis. & Barb.cons.64.in.1.vol.& Lamber. de iurepatrona.1.part.2.lib.q.9.ar.18. in fi. Cui opinioni etiã adhæret Chas-sane.in consuet.Burg.rub.7.§.3.vers. primo quęro.nume. 6. licet Innoc. in c.1.de adult.& glos.in.d.c. omnes. & Aluarus Pelagius de plãctu eccles. li.

2.arti.2.col.5.diſſentiant:contra quos adeſt Hierony. recte intellectus in. d. epiſto.& apertiſsime Diuus Ambro. 1.ad Corinth.cap.7. dum dicit,aut vſum quærat vxoris inuertere: quibus verbis innuit poſſe vxorem petere ſeparationem matrimonij , quo ad thorum , ſi fuerit a viro tentata ad vſum contra naturam. quod etiam Barba. aſſerit in.d.conſil.64.1.volumi.quem ſequitur Deti.in.l.1.nume. 8. C. de ſecund.nupt. Nam & illud conſtat, crimen Sodomiæ , etiam cum fœminis, & flagitioſe committi.quemadmodũ
7 probat Hieronym.Paulus in practica Cancellariæ.fol.40.probat tex. in ca. vſus.32. quæſt. 7. notat optime Cardi. in Clement. vnica. quæſt. 13. de cõ ſang. & affi. Deti.in.d.l.1. C. de ſecun. nupt.& Altia.lib.10.parg. c. 11. addit tamen hoc crimẽ non puniri pœna ordinaria: qua cõmiſſum cum viris puniretur . quod ipſe falſum eſſe cenſeo quando crimen hoc nefandũ vir cum fœmina eo cõmiſerit modo, quo cum viris ſolet a Sodomitis perpetrari:nec enim minus eſt ſcelus iſtud : imo vera Sodomia. Quod ſi fœmina viri officio fungẽs aliam ſubegerit fœminam admitti ſane poterit Altiat.& Mariani , quem ipſe refert , opinio: tametſi Saly.in.l. fœdiſsimam. C. de adult. & Boerius deciſi.316.col.vlti.exiſtiment hoc crimen vti propriam Sodomiam puniendum eſſe.

Quinto huic diuortio cauſam præbet fornicatio carnalis,ex Dei optimi maximi elogio Matthæ.19.dicentis
8 Quicunq; dimiſerit vxorem ſuam,niſi ob fornicationem,& aliam duxerit, mœchatur.ergo licet vxorem dimitte re cauſa fornicationis, & id iura canonica paſsim referunt.cap.ex parte. C. de ſponſal.cap.ſignificaſti.cap.ex literis.cap.gaudemus. de diuort. cap. intelleximus.cap.ſina.de adult.cap.fuæ. de procurat. l. conſenſu. C. de repud. Eſt tamen neceſſarium iudicium eccleſiæ ad hanc ſeparationem conſtituendam.cap.plerunq;.de donat.inter vir. & vxor.cap. porro.de diuort.quibus iuribus probatur maritũ propria autoritate vxorem adulteram dimittere non poſſe. Si tamen adulterium eſſet
9 notorium , poſſet vir propria autoritate ita expellere a ſe vxorem , vt expulſæ nequaquam competat interdictum vnde vi , nec recuperandæ poſſeſsionis. capit. ſignificaſti. de diuort. gloſſ.in cap.fi.de adulte.Regia.l.8. titu.2.part.4.quod comprobari poteſt ex eo quod agenti interdicto vnde vi in matrimonio, & ſic petenti ſe ſpoliatum reſtitui, obſtat exceptio deficientis iuris, ſi notoria ſit. vt notat Præp. in cap.2.3.quæſt.1.Imol.in cap.ex conquæſtione.de reſtitu. ſpoliat. & Guil. Caſſador.deci.3.ti.de reſt.ſpoliat.tex. optimus in cap.literas. eodem titu.ex quo Abb. ibi notat vxorem ſpoliatã minime eſſe reſtituendam ſi probatio conſanguinitatis in continenti offeratur. Si enim fieret reſtitutio, & ſequeretur carnalis copula, mortaliter peccaret is , qui ſciens matrimonium nõ valuiſſe, debitum redderet. Ob euitandum ergo hoc mortale peccatum nõ eſt reſtitutio concedenda quo ad carnale cõmercium, ſi impedimenti probatio in continenti offeratur quod Alexand.notat in. l. naturaliter.§.nihil. 5. fallent. ff. de adquirenda poſſeſsione.

Nec mirum, nam ſpoliatus eccleſia
10 ſtico beneficio nequaquam eſt reſtituẽdus , ſi aduerſus eum notorius defectus tituli obiiciatur.ex cap.ad decimas.

mas.de restitutio spoliato.in.6.notat Innocentius in cap.constitutus.de filiis presbyte.Abb.& Aretin.in cap.si cõstiterit.de accusat. Anto.& Franc. in cap.bonæ.de appellatio.7.differentia.Præpo.in dicto capit.2.3. quæstio. 1.Imol.& Abb.in cap.in literis.de restitutio.spoliato.nume.11.&.28.idem Abb.in cap.cum ecclesia Sutrina.de caus.poss.& propriet.colum.5.& Héric.in.ca.cum venissent.de institutio. quorum opinionem asserit esse cõmunem Cassador.dicta decis.3.qui eam sequitur,& notat Ludo.Gomez in regu.de annali.poss.quæ.58.Nec me latet eundem Gomez.in reg.de non iudican.iuxta form.q.5.asserere, quandoq; in prætorio Rotæ hác Inno.sententiá reprobatam fuisse. Nec desunt iura, quibus reprobari possit. Nã & in beneficio ecclesiastico prædo est restituendus.c.in literis.de restitu.spoliato. Cui tamen respõderi potest, nõ procedere quando in iudicio constaret spoliatum esse prædonem:tũc etenim restitutio omnino negari debet.secundum Innocẽ.& Imol.ibi.& Cors. in tract.de excellẽtia Regis.q.72.Nec oberit Abb.interpretatio,dum illum text.intelligit: etiam si constet in iudicio spoliatum esse prædonem: quia id locum habet in cæteris rebus:non tamẽ in ecclesiasticis beneficiis. vt ibi notat Ioan.de Imola.& sensit optime Oldra.consi.1.quamuis & in cæteris rebus temporalibus quarum restitutionem spoliatus petit,sit restitutio denegãda,si constet notorie in iudicio: simul spoliantẽ in eis ius habere: ad spoliatum vero minime eas pertinere.ex eodem Imol.in.d.c.in literis.post Anto.& Abb.ibi col.4.glo.& cõmunem in.d.c,ad decimas.in quo non satis mihi placet Panormi.in.d.c.in literis. nume. 28. dicens restitutionem beneficij ecclesiastici impediri, etiã in causa spoliationis, si confestim offerantur paratæ probationes defectus tituli in ipso petente restitutionẽ. citat tex.in dicto cap.literas.quem ego intelligo, quando ex restitutione immineret mortale peccatum ipsi reo,ne quis a iudice cogatur mortale crimen committere:vt in causa matrimoniali. Vnde Anto. in dicto cap.in literis. constanter asseruit, restitutionem in beneficiis minime negãdam, si notorius defectus nõ opponatur,etiam si in continenti,atque statim offerátur probationes paratæ.

11 His tamẽ, quæ de matrimonio dixi mus obest insignis tex.in.c. porro. de diuor.Ex quo gl.in.c. ex conquæstione.de restit.spoliat.dicebat, coniugem spoliatum restituẽdum esse ad coniugale consortiũ, etiam si opponatur exceptio consanguinitatis notoriæ.Cui obiectioni respõdent Abb.in.d.c.porro.& Imo.in.d.c.ex cõquæstione.atq; Lanfranc.in rub.de caus.poss. & propri.colũ.5.non esse in cap.porro. statutum restitutionem,data notoria consanguinitate,concedẽdam fore: sed id tãtum prohiberi, ne maritus propria autoritate vxorẽ a se expellat, etiam si notoria sit consanguinitas.Sed hoc non conuenit: quia maritus potest vxorẽ expellere propria autoritate propter notoriam fornicationẽ.sicuti censet glo.in.d.cap. fin. de adulter.quam modo probauimus.Hinc Ias.in dicto §.nihil commune.nume.46. nouiter, vt is existimat, conat̃ interpretari prę dictum tex.in cap.porro.dicens exceptionem notoriã non esse contra agẽtẽ rationẽ spoliationis,admittendam,

si concer

si concernat ipsam proprietatem: sed tunc demũ vere obstare, quádo cócernit ipsam possessionem. vt in.c. significasti.eod.tit.quod de exceptione fornicationis loquitur, quæ ipsam cohabitationé thori impedit: & sic possessionć cóiugij. Verũ si Ias.optime pésaret, quæ paulo ante tradidimus, aperte vidisset, etiá conniuentibus oculis, exceptionem notorij defectus in ipsa proprietate, obesse agenti interdicto vnde vi: maxime in his spiritualibus. Nec Ias.fuit huius concordiæ primus autor:siquidé & Præpo.in Summa.3. quæst.1.ante ipsum Ias. aperte ita prædicta iura intellexit. Quo fit, vt Abb. & Imol. ratio mihi potius arrideat, quo ad ipsa mutua obsequia cóiugalia non enim absq; iudicio ecclesiæ debet quis vxoré ab eius cósortio expellere, etiá ob notoriá cósanguinitaté, seu notoriá fornicationé: licet possit cóiugale debitũ ei negare: quod etiam liceret propter occultũ adulterium, vt docet
12 Abb.in.c.fi.de adult. & in.c. ex parte. C.de sponsa. Thom.in.4.senten. dist. 35.art.3.& Palud.in.4. senten.distinc. 27.q.4.art.2.& dist.35.q.1.art.4. Qua in re mihi displicet Abba. opinio, qui post glo.in.d.c.fi. & alios, quos ipse allegat, asserit, ob notoriam fornicationem vxoris licere marito propria autoritate expellere a domo vxoré. Nec enim cóstat ex iuribus ab eo adductis id licere: imo cótrarium notat Anto. in.d.c.fi.& glos.in.c.1.32.q.1. Nam & Thom.d.art.3.scribit maritũ non posse sibi ius dicere, quo ad separationem cohabitationis: & idé asserit Sylvest. verb.diuortiũ.q.8. Potest autẽ opinio Abb.& glos.procedere, quando vel vxor esset in iudicio crimen confessa, vel publice cũ adultero cohabitaret.ex glos.in.d.c.1.32.q.1. Non tamẽ sequitur ex his restitutioné omnino concedendam esse, data cósanguinitate, vel fornicatione notoria, etiam si maritus temere, & absq; iudicio ecclesiæ expellat vxoré a se. Nec dictis iuribus conuenit alter Panorm. intellectus, dum fatetur restitutionẽ faciẽdam. quo ad mutua obsequia: nó tamẽ quo ad carnalẽ copulam, quia ex cap.significasti. constat, nec ad obsequia restituẽdum esse spoliatum coniugem, existẽte notorio iuris defectu.licet Francis. a Ripa in.d.§.nihil.nume.34.ad hunc vltimum Abb.intellectam declinet. Hinc apparet minime admittendũ esse, qd' nouissime Corasi. scripsit in. §. nihil commune.num.10.& in lib.2.Miscel. c.2.dicens etiam in matrimonio restituẽdum esse coniugẽ spoliatum: non obstante notoria cósanguinitate:non enim licet tunc marito propria autoritate vxorem a se abiicere: denegádam tamen esse restitutioné, si notoria fornicatio opponatur: quia propter eam marito licet propria autoritate vxoré expellere a domo, quo casu spoliatio fit iuris autoritate, & ideo non datur restitutio. hic etenim intellectus ex p̃dictis improbatur. Quibus & illud addendũ est non esse vxori agenti ex spoliatione negandam restitutionem, etiam si maritus fornicationẽ obiiciat, & offerat eius probationes statim paratas. Quamuis etenim tunc fiat restitutio, non subit ipse maritus periculũ mortalis peccati, ex carnali cõiunctione. vt superius docuimus ex Caieta. Tametsi Diuus Thom.in.4.senten.distinct.35.art.3.teneat restitutionem in hoc casu negandam esse.

Cæterum etiam si maritus vxorem adulteram, nec tamen manifesti facinoris

noris ream, propria autoritate expu-
13 lerit, doté amittit vxor: & eá ex adulterio vxoris lucratur maritus: agenti enim vxori ad dotem obiicere poterit vir fornicationem ab ea ante expulsionem commissam. quamuis Abb. in. c. plerunq; de donat. inter vir. & vxor. hoc intelligat, quando maritus ob notoriam fornicationem vxorem eiecisset: non tamen video, quo ad dotem exceptione fornicationis defendẽdam congruam differentiæ rationẽ. Nam maritus excipiendo, fornicationem vxori obiiciens cõsequi debet dotem, & alia similia, vt notant Anania in dicto cap. intelleximus. Præpo. in. c. significasti. in fine. de diuort. & Parisi. consi. 54. volu. 4. col. vlti.

EX. §. SEQVENTI.

1 Vxor etiam putatiua propter adulterium dotem amittit.
2 Vxor propter adulterium perdit arras atque parapherna.
3 Osculum aliiq; tactus impudici an inducant adulterij probationem?
4 Dos vxore adulterium committente, cui adiudicanda sit.
5 In accusatione ciuili adulterij, pariter iudicantur vir & vxor.
6 Lite etiam contestata vxor potest obiicere viro, accusanti eam ciuiliter, exceptionem paris criminis.
7 Maritus an possit accusare vxorem de adulterio, si illius criminis cõscius eã carnaliter cognouerit.
8 Iudex eccleſiasticus solus est competẽs in lite, super diuortio etiam ratione adulterij, tractanda.
9 Hæredes mariti, an possint accusare vxorem de adultetio?
10 Vidua stuprum committẽs, an pœna adulterij punienda sit?
11 Intellectus ad. l. si vxor. vers. quamuis. ff. de adulter.
12 Vidua stuprum committens amittit ex Regia lege dimidiam lucrorum partem.

13 Vxore a viro dimissa ex causa fornicationis, an possit vir aliam priori viuente, vxorem accipere.

§. SEXTVS.

1 VXOR vero adulterium committens dotem amittit, & ea viro lege adiudicatur sententia iudicis sequuta. tex. in. c. plerunq; de donat. inter vir. & vxor. l. cõsensu. C. de repud. etiam si vxor sit putatiua: non tãtum vera. glos. in dict. cap. plerunq; quam ibi esse singul. scribit Abb. & eam sequuntur Henric. Collect. & alij communiter. vt ipse Abb. Anto. & Præp. fatentur. idem asserit Bald. Nouell. in tract. de dote. part. 11. §. hactenus. nu. 56. dicens hãc opinionem cõmunem, quam Bart. probat in. l. si vxor. §. plane. ff. de adult. Paul. consil. 147. in. 2. volu. & probatur Regia. l. 81. Tauri. licet. glos. in dict. l. consensu. contrariũ teneat, quam putat esse singul. Barb. in cap. 1. vt lit. non contest. nume. 63. eam sequutus propter. tex. egregium. in dict. l. si vxor. vers. sed si ea. quo tex. vxorem putatiuá maritus iure extranei accusat: non iure mariti: igitur nõ consequitur dotem. Hæc tamen argumentatio non satis applaudet: quia & si iure extranei accuset, quia maritus est, dotem sibi vendicat ex lege.

Amittit deinde vxor adultera arras, atq; parapherna. glos. in dict. cap. plerũq;. quam dicit singul. Roma. singu. 311. Ias. in. l. 2. ff. solu. matrimo. & idem
2 in rubri. C. de iudic. Hippo. in. l. pater marito. nu. 3. ff. de quæstio. & sequitur eam Gerard. singul. 48. quamuis Abb. & Præpo. in dict. cap. plerunq;. contendant, hanc opinionem iure nõ probari. Sed communi opinioni accedit

dit, quod adquisita matrimonio con
stante, quæ Regio iure cõmunia sunt
viro & vxori, amittit ipsa vxor pro-
pter adulterium. l. 4. titu. 4. lib. 5. in or
dinat. reg. Ioan. Lupi. in repeti. rub. de
donatio. inter vir. & vxo. §. 20. colũ. 1.
aduersus vero opi. cómuné obstat for
tis tex. in authé. vt liceat matri & auię.
§. quia vero plurimas. collatio. 8. vbi
non existentibus filiis, propter adulte
3 rium ex bonis, quæ præter dotẽ & do
nationẽ ante nuptias, vxor habet, vir
adquirit quantũ æquiualet tertiæ par
ti dotis. quem text. Roma. notat in. l.
Lucius. ff. solut. matri. & Guili. May-
ne. in. l. in ambiguis pro dote. ff. de re-
gul. iur. nume. 205. Nec illud omitten
dum est, non tantum ob adulterium
vxorem dotẽ amittere, & priuari con
sortio cõiugali: sed & propter oscułũ.
Bald. in cap. tuæ. de procurator. glo.
in. l. 1. ff. de vari. & extraordi. crimi. &
in cap. non oportet. 81. distin. & in cap.
nec aliqua. 27. quæst. 1. text. in capit. 1.
quibus mod. feud. amitt. Ioan. Lupi
in rubr. de donatio. §. 78. nu. 10. Ripa.
in rub. de iudic. colũ. 3. Curti. Iuni. in
rub. C. de eden. Ego vero id expedi-
tum habeo, feudatariũ beneficio pri-
uari, si per lasciuiam ausus fuerit oscu
lari vxorem domini. quod in dict. c. 1.
probatur aliis vero casibus Bal. sentẽ
tiam probarẽ ad effectum, vt ex oscu-
lo coniectura sit assumenda adulterij,
sicuti Altiat. explicat. li. 4. pareg. c. 10.
Deti. in rub. de iudic. col. 1. dicẽs ipsam
vxorẽ ab hisce adulterij pœnis immu
nem fore cẽsendam, si probauerit in-
tra oscułi fines stetisse, neq; vltra pro
gressam fuisse. Nec ab hac opinione
dissentiunt. glos. prædictæ: cum dixe- 4
rint, oscula esse argumenta adulterij.
idem probat glo. per tex. ibi. in. c. dixit
dominus. 32. q. 1. & ita intelligendus
est tex. in. c. maritis. de adult. ex mente
Ananiæ & Docto. ibi nõ enim potest
vere dici, fœminam adulterij reã esse
ex sola suspicione, ita vt suspicio illa
pro crimine adsumatur: bene tamen
pro iudicio, & argumẽto adulterij, ex
quo vehementer suspecta sit: eaq; sus-
picio violenta arbitrio boni viri, vel
indubitata existimetur iuxta text. in. c.
ex literis. &. c. sequenti. de præsumpt.
Feli. in. c. afferre. eo. tit. Aret. Alex. So
ci. & Ias. in. l. 1. nume. 12. ff. si cert. peta.
Hippo. in rub. C. de probatio. nu. 238.
tex. ad id, in cap. preterea. de testib. Ex
his vero præsumptionibus quãdoq;
fertur in ciuilibus diffinitiua, & ordi-
naria sententia: quandoq; etiam in cri
minalibus arg. l. vlt. C. de ꝓbationib.
quæ de indiciis indubitatis loquitur.
Vnde in hac quęstione licet Nicolaus
Bellonus in rub. C. de edendo. nu. 81.
scribat opinionem Bald. communem
esse: addit tamẽ, ex amplexibus, & os-
culis tantũ, nõ posse fœminam cõuin
ci de adulterio, etiam ad effectum, vt
dote priuetur: quamuis ex his actibus
grauis deducat adulterij pręsumptio:
quod ipse late ibi disputat. nume. 62.
Cæterum hac in re libẽter adnotabo,
impudicã vitam agere eam fœminã,
quæ amplexibus, oscułisq; virorũ vti
tur, aut inhonestos tactus spõte pati-
tur: eaq; ratione subinferam, legatum
amittere sibi relictũ sub conditione, si
pudice ac honeste vixerit: quod Bald.
respondet cons. 207. vol. 4.

Sed & hæc quæ de amittenda dote
diximus, ita accipiẽda sunt, vt locum
habeant. quando maritus vxorẽ accu
sat ciuiliter: nam si criminaliter, aliter
dos diuiditur a lege, authẽ. sed hodie.
C. de adulter. nec viro applicatur. Iux
ta opi

ta opinionem, quam Imo. & Alex. fi. col. poſt alios ſequuntur in. l. cum mulier. in. 1. ff. ſolut. matrimo. Lege vero Regia. 15. titu. 17. part. 7. etiam ſi maritꝰ criminaliter accuſet, dotē, & arras, conſequitur, non extantibus liberis. Cæterum ſiue maritus accuſet criminaliter, ſiue ciuiliter, ſi ex eo matrimonio liberi extiterint bona adulterę con ſequūtur poſt obitum illius coniugis, cui a iure dátur. tex. in authē. vt liceat matri. & aui. §. ſi vir de adulterio. &. §. quia vero plurimas. glo. inſignis. in. c. 1. vt lit. non conteſta. Regia. l. 1. titu. 7. lib. 4. fori. Nec imputantur filiis in legitimá, quam ex bonis ipſius qui bona illa propter adulterium adquiſiuit, habituri ſunt. Bald. & Barb. in. d. cap. 1. nu. 64. ex prædictis iuribus. Nec maritus illa libere capiet niſi pro portione, quæ cuilibet filio prioris matrimonij obuenerit. Bald. in. l. hac edictali. col. 2. C. de ſecun. nupt. & ibi Stepha. Bertr. num. 36. Cremenſ. ſingul. 86. ac
5 Ioan. Lupi in dict. rub. de donat. §. 20. In hac tamē accuſatiōe adulterij quo ad ſeparationē tori, & amiſsionem dotis ita pares exiſtimantur a iure vir & vxor, vt vir repellatur ab accuſatione, ſi ei obiiciat vxor fidem coniugij fornicatione violaſſe. ca. intelligimus. de adul. c. 1. vt lit. non cōteſt. vbi Abb. dicit, ſecus eſſe ſi maritus vxorem accuſet criminaliter. l. 2. §. ſi publico. ff. de adulter. Paul. conſ. 402. 1. vol. Angel. de malefic. verb. che may adulterato. Ioan. Lupi in. d. rub. de donatio. §. 20. ſenſit Abb. in. c. 1. de iureiur. Vxor tamen nō poteſt maritum ob adulteriū accuſare criminaliter. l. 1. C. de adulte. & ibi glo. & Saly. Ioan. Lupi in dict. §. 20. Hipp. in. l. patre vel marito. ff. de quæſtio. nu. 11. Ex quibus conſtanter

6 aſſerit Paul. dict. conſ. 402. 1. vol. vxorem excuſari ab accuſatione adulterij ciuili, ex eo qꝺ maritus cōcubinam habuit. idem notat Hippo. in dict. l. patre. num. 14. Imo lata ſententia diuortij ob adulteriū vxoris, ſi ipſe vir fornicetur, cogitur vxorem in conſortium coniugale admittere. text. ſing. ſecundum Abb. ibi in. c. ex literis. de diuor. gloſſ. Anch. Anto. & Anania. in c. fin. de adulte. vbi Abb. & in. d. capit. ex literis. dicit hanc opinionem eſſe cō munem. Brixi. idem probat in. q. dominicali. 34. & Præpo. in dict. c. ex literis. ſi. col. quorum opi. communis eſt, vt aſſerit Feli. in. c. lator. nu. 9. de re iud. eá ſequutus. cōtra. gl. in cap. apoſtolus. 32. q. 7. & Abb. in dict. c. ſi. qui voluit, primá opi. procedere ex officio iudicis non ipſa vxore petēte. Sed æquiorem eſſe communem aſſertioné notat Guili. Maynerius. in. l. in ambiguis pro dote. ff. de regul. iur. nume. 207. Ex quo deducitur, vxoré poſſe poſt litem conteſtatam viro accuſanti obiicere exceptionem paris criminis, etiam ante litem cōteſtatam cōmiſsi. Abb. in dict. c. ſi. & ſi Ioan. Lupi. in dict. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 20. col. 2. cōtrarium teneat, quem refert, & ſequitur Andreas ab Exea in rub. ff. de pact. nume. 377. per. l. ſi maritus. §. preſcriptiones. ff. de adult. qui text. hac in re minime concludit: ſicuti nec. l. 7. tit. 17. par. 7. quia loquuntur quo ad repellendū maritū ab accuſatione criminali. quo caſu exceptio vxori competēs ad maritum excludēdum a iudicio, eſt opponenda ante litem cōteſtatam. Imo poterit vxor ob fornicationē mariti agere ad tori ſeparationem: & ad dotis reſtitutionem. cap. 1. & ibi Abb. Imol. & Barb. in cap. 1. vt lit. non cōteſt. tradit

late

late Soci. Iunior consi. 32. vol. 2. col. 1. quin & poterit libell⁹ ille admitti, quo vxor agit contra maritum ad restitutionem dotis ob adulterium, & inopiam ipsius viri. Deti. consili. 212. Duramque nimis esse legem: quę fornicationis causa virũ & vxorem dispares fecerit cõqueritur festine Syra Anus apud Plaut. in Mercatore.

Verum si maritus sciens vxorẽ esse adulteram cum ea carnaliter coierit, mores eius appobare videtur, atq; ei ignoscere. glosſ. ab omnibus recepta. in capitu. fina. de adult. est tamen intelligenda quo ad cõmissa crimina: non quo ad cõmittẽda. glos. & Præp. in. dicto capitu. plerunque Ioan. Lupi. in
7 cap. per vestras. §. 9. nume. 18. Regia lege. 9. titu. 17. part. 7. In quo duo fugienda, ac reprobanda sunt. Primum quod Salycet. in. l. quoniam Alexandrum. C. de adulter. scribit, in dicto casu, nec commissa crimina post primi adulterij indulgẽtiam, a marito accusari posse. pro quo adduci solet. tex. in cap. de Benedicto. 32. quæstio. 1. ibi. Nullum ei duntaxat simile cõmittenti periculũ allaturus. Is enim text. iudici ecclesiastico cõsulit, vt a viro, qui adulteram vxorem denuo recepta, cautio nẽ exigat, ne eam occidat, si forsan in adulterium relabatur. Vnde non negat viro ius accusandi crimẽ, post prioris adulterij remissionem cõmissum. Cui interpretationi mire suffragatur Triburiense Conciliũ. cap. 46. Cuius verba sunt. Si cuius vxor cõstuprata fuerit, & propterea marit⁹ capitali sententia delere illá machinauerit: ipsa vero vrgẽte mortis periculo, ad episcopum confugerit, & auxiliũ quæsierit, operosiori, si potest, episcopus labore desudet, ne occidatur. Si vero non potest, nullo modo liceat ei requirenti eã reddere viro ad occidendũ, quæ se ei obtulit ad defendendũ: sed solerti cura trãsmittet eam ad locũ, quem ipsa delegerit, vt secura viuere possit. Si vero interdum maritus eam inuenerit, & repetierit, secundũ seculum potestatẽ habuerit, quid agere ei velit: sed audiat sanctũ Augustũ dicẽtem Cũ enim vir a virtute nomẽ accipit, & mulier a mollicie, idest fragilitate, quare contra crudelissimá libidinis bestiam vult vnusquisq; vxorẽ suam esse victricem: cum ipse ad primum libidinis ictum victus cadit? Nam quicquid contra fidem catholicam mulieribus nõ licet, nec viris licet. Si autẽ eadem mulier timore perterrita a loco, vbi eam episcopus destinauit, aufugerit, & vir ei⁹ ab episcopo semel aut bis, vel sæpi⁹ repetierit, si vitam ei obtinere possit, perquirat, & reddat: sin autem omnino non reddat. Hactenus Triburiẽsis Synodus. Secũdum, quod in prędicta quæstione est improbandum, a Ioan. Lupi. asserũ reperio. in dicto. §. 9. nempe maritum posse primum delictum ad iudicium deducere, si vxor sibi reconciliata, in crimen adulterij incidat. Id enim falsum est. siquidem primum crimen deferri nõ potest ad iudicium: sed tantum istud nouũ delictum. Nam illud primum iam est extinctũ remissione, & indulgentia mariti. cap. de his. vbi not. de accusat. & in. l. transigere. C. de trãsactio. quibus locis traditur, crimẽ semel transactione, vel remissione accusantis extinctum, nõ posse ab eodẽ ad iudicium adduci.

Huius autem controuersiæ, qua inter cõiugatos agitur de diuortio quo
8 ad thorũ propter fornicationẽ, solus ecclesiasticus iudex legitim⁹ est, iuxta

cõmunem nostratũ opinionẽ, quã refert Deti. cons. 212. licet ipse hanc causam ad vtrunq; forũ mistim pertinere credat. quod ego non admiserim: cum hic tractetur de cõiugali cohabitatione dissoluenda. Sic sane, etiam si Ioannes Rupellanus libr. 1. Forens. instit. Galliæ cap. 25. communem sequatur hoc adiiciẽs, posse iudicem secularem tractare ac definire litẽ, vbi vxor agit aduersus virum, vt propter lepram, qua is sit percussus, ab illo liceat ad tempus diuertere. Ego existimo, & de hac controuersia iudicem ecclesiasticum cogniturum esse. Igitur laicus iudex minime tractabit causam matrimonialem, quamuis ad thori separationem ob adulterium agatur. Nec decet secularẽ iudicem hanc in lite ius dicere. vt probat distinctio tex. in. c. accedens. de procurat. & Reg. l. 2. titu. 9. par. 4. Cæterum hoc in loco dubium egregiũ sese offert, an vidua cõmittẽs stuprum dotem amittat, aliaq; bona, quæ procul dubio amitteret, si viuente marito fornicaretur. Qua in re, quo facilius, percipiatur, tria notãda sunt.

Primum, vxor, quæ marito viuẽte adulterium cõmisit, quod ad viri noti
9 tiam peruenit, ab eius hęredibus accusari non potest, ad amissionem dotis. text. in. l. rei iudicatæ. vers. hæredi. ff. solut. matrim. vbi Bart. hoc notat, & dicit ibi esse cõmunem opinionem Alexand. col. 1. idem Anto. Abb & Prẹp. in. d. cap. plerũq;. & Ias. in. l. sororem. C. de his qui. vt indig. in fine.

Secundum, vxor viuẽte marito, eo tamen ignorante adulteriũ cõmittens ab eius hæredibus ad amissionẽ dotis accusari potest. ita Cinus. in. l. fi. C. de reuocan. donatio. Roma. in. d. l. Rei iudicatæ. §. hæredi. vbi Areti. col. fina. Hippo. in. l. vnica. C. de rap. virgi. nume. 67. Prẹp. in. d. c. plerũq;. col. 2. Andre. Tiraquel. in. l. si vnquã. C. de reuocã. donat. vers. susceperit. nu. 176. Abba. in. c. vlti. 3. col. de donat. post Ancha. ibi qui. cõmuniter recepti quo ad illius capitis decisionem hanc opinionem asserunt: quibus & Ripa accedit dicens eorum sentẽtiam communem esse in. l. fina. C. de reuo. donat. quẹst. 61. Et quamuis Bald. & Imola. in dicta. l. rei iudicatæ. idem Bald. cons. 182. 3. vol. contrarium teneant: prior tamen opinio in praxi seruabitur ex Alexan. in dict. l. rei iudicatæ.

Tertium, vidua marito mortuo stuprum cõmittens perinde dotem amittit, ac si marito viuẽte adulterium cõmisisset. ita Paul. Castrens. notat. in. l. fideicõmissum. C. de fideicõmis. idem cons. 147. 1. vol. Præpo. in. d. cap. plerunq;. 3. col. Ias. in. l. 2. num. 6. ff. solut. matrimo. idem Paul. Castrensis. in. l. sororem. C. de his qui. vt indig. Hipp. in dict. l. vnica. num. 53. Feli. in. c. pastoralis. de iudic. Gerar. singul. 48. Ioan. Lupi. in rub. de donatio. §. 67. num. 6. Hipp. singul. 416. Maritus enim sicut offenditur ex adulterio matrimonio constãte cõmisso: ita ex fornicatione, eo mortuo ab vxore perpetrata, iniuriam patitur. Barto. in. l. penulti. C. de adult. Sed Paulo Castren. refragatur Alexand. in dict. l. sororem dicens, viduam ex hac fornicatione dotem non amittere, nec accusari posse, quia id nullo iure est statutum. idem notant Ias. in dicta. l. fideicõmissum. Guiliel. Mayne. in. l. in ambiguis pro dote. nu.
11 208. ff. de regu. iur. & Deti. in. d. c. pastoralis. pro hac opinione adducẽtes. tex. in. l. si vxor. vers. quamuis. ff. de adult. vbi Iurisc̃onsultus, in vidua, censet, stu-

prũ

prũ impune cõmitti: loquitur tamen invidua meretrice, & quo ad impunitatem illius, qui cũ ea fornicatur: non quo ad ipsam viduam: ex notatis per Hippo. in sing. 150. Tametsi aliter illã legem intelligat And. Alciat. lib. 2. parerg. cap. 40. nam in dicta. l. vulgarem vxoré interpretatur ex his autoribus, quos ipse adducit non meretricem: vt Accurs. & Doctor. intelligunt, sed ex aduentitio vulgo: non ciuem Romanam. eiusdé sentẽtię est Catelli. Cotta. in vltimis memora. dictione meretrix quin & Bud. in. d. l. si vxor. vulgarem vxoré plæbeiam interpretatur. quorũ interpretatio licet congrua sit: non tamen omnino Accursianã tollit: quia vxor vulgaris etiam dici potest meretrix. Ex Ouidio. lib. 4. Faustorum.

Numina vulgares Veneris celebrate puellæ.

Eo ꝙ corpus vulgauerit, vel ex more quo meretrices apud Ædiles licentiá stupri vulgarẽt. autore Tacito. lib. 2. cuius Alciat. meminit. d. c. 40. Hinc & Valerius Maximus libertiná quandam meretricé, vulgarem appellat lib. 6. c. 3. Nec aliter, inquit, Quintus Antistius vetus repudiando vxoré, quod illam in publico cum quædam libertina vulgari secreto loquétem viderat. Verũ opi. Alex. probat tex. in authen. de restitu. & ea, quæ parit in vnd. mense. §. fina. vbi vidua post annũ luctus fornicaria, non est punienda pœnis a lege statutis contra secũdo nubentes fœminas: ergo & dotem non amittit. l. 1. C. de secund. nupt. vnde in vidua intra annum luctus fornicáte, probaré opinioné Pauli. quá Alciat. sequitur. reg. 2. de pręsump. pręsump. 9. ex dict. §. fi. Et intra luctus annũ eam veram esse censet Ioá. a Garronibus in auth. eisdem pœnis. C. de secũd. nup. nu. 18. alioqui Alexá. opinio verior, ac benignior est, quam in lite cõtrouersa, sententia lata comprobauit Chassa. in cõ
12 suetu. Burgũ. rub. 4. §. 6. versi. mulier. num. 24. & eandem approbat Carol. Mol. in consuet. Paris. tit. 1. §. 30. q. 38. ampliat. 6. Et fortasis in praxi potius admittetur Alexã. opinio, etiam intra annum luctus: atq; ita scio, non semel pronunciatum fuisse, eandemq; sentẽtiá ipse proprio suffragio probaui: & si sciam rem esse dubiá, ac posse defendi, quod modo asseuerauimus de vidua fornicãte intra annum luctus. Et tamen nihilominus ęquitali conuenit Alex. sentẽtiam probari: quod admonet Bermõdus Choueronius in tract. de concubin. Rubri. de adulterio. nu. 63. & eam late defendit Aymon Sauillianus consi. 205. num. 24. In his vero regnis vidua vtcunq; stuprum cõmittens amittit partem bonorum adquisitorũ matrimonio constante, quę l. Reg. ad eam pertinet. l. 4. tit. 4. lib. 5. in ord. Reg. quá citat Ioan. Lupi. in rubri. de dona. §. vlti. col. 2.

Supereſt vt, priusquá istum tractatum de diuortio egrediamur, inquira-
13 mus an marito repudiata ex iudicis sentẽtia vxore ob fornicationẽ liceat aliam vxorem accipere viuẽte prima. Et Diuus Ambrosi⁹. 1. ad Corin. c. 7. id licere marito existimat: non tamen vxori, etiam quę fornicarium virum, & adulterum iudicio ecclesiæ dimisit. Cuius sentẽtiam Grati. retulit. 32. q. 7. cap. vxor a viro. dicens. c. seq. eam falso adiectam Ambrosio, vel intelligendam vxore mortua: quorũ vltimum repugnat manifeste Ambrosio: primum vero non cõstat: licet Ioan. Arbor. lib. 1. Theosoph. cap. 35. Gratianum sequutus illa verba ab Ambro-

sio euellere contendat. Nam & Ambrosij opinionem assenuirt Lactantius Firmia. libro. 6. diui. institu. cap. 23. & Caieta. Matthæ. cap. 19. dicens, non conuinci Ambrosij sententiam aliqua ecclesiæ autoritate, quę hanc diffiniat quęstionem, & decretales in ea loqué tes decisas fuisse in causis iudicialibus. Constat etiam hác quæstionem valde dubiá fuisse, & in ipsis diuinis scripturis obscuram esse. autore Augusti. lib. vni. de fide & operi. c. 19. Sed ex aduerso Hierony. contrariam opi. probat, quem Gratia. tetulit. cap. dixit dominus. 32. q. 1. dicens, non licere viro dimittéti vxoré causa fornicationis aliá vxoré accipere. Cuius opinioné probat text. in cap. gaudemus. de diuort. sic intelligens locũ illum Matth. c. 19. Quicunq; dimiserit vxorem suam ob fornicationé, & aliam duxerit, męchatur: idem apertius profitetur eiusd. decretal. autor Innocen. tertius lib. 1. de contemp. mundi. c. 16. text. etiam in. c. ex parte. C. de spõs. dum dicit: aut ipsa dimissa, fornicationis causa, viuente, cõtinere. text. optimus in cap. per venerabilem. qui filij sint legit. dum inibi respondet summus Pontifex, cum & si fides thori sit vnum de tribus bonis coniugij, nõ tamen ipsius violatio cõiugale vinculũ violasset. quo in loco de adulterio vxoris intellexit. eandem opinionem probat autoritas Innocétij Papæ primi in epistola ad Exuperiũ, Tholosanum episcopum. cap. 6. Id etiam diffinitũ est in Concilio Florentino sub Eugenio quarto in fine. Cõprobat Augustinus. lib. 1. de adulterinis coniug. ad Pollentium. cap. 8. &. 9. & in lib. 1. de bono coniug. cap. 7. a Gratiano relatus in cap. 1. &. 2. & cap. quemadmodum. 32. q. 7. &. Colonien. conci. vbi de matrimonio agit. c. incipienti Hanc itaq;. Natalis Beda in cẽsura Erasmi. Matth. c. 5. Ioã. Echius homilia. 74. de sacramẽtis. Diuꝰ Tho. in. 4. sent. dist. 35. art. 5. & optime Robertus Senalis episcopꝰ Abrincẽsis in quodam peculiari huiusce dubitationis opusculo & satis diligenter Ioan. Arb. in dicto. c. 35. Nec defuit Regi. l. 7. titu. 2. part. 4. & idem profitetur Abulẽs. Math. 19. q. 76. Nec plurimũ abest ab opinione Hierony. & Augustini cõcilium Africanum. cap. 69. seu Mileuitanum. c. 17. quod Gratianus assumpsit. in. c. placuit. 32. q. 7. sic scribens. Placuit, vt secũdum euangelicá, & apostolicam disciplinam, nec dimissus ab vxore, nec dimissa a marito, alteri cõiungantur: sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Conciliũ item Triburiẽse. cap. 46. hoc ipsum palam probat: siquidem agens de vxore adultera a marito accusata: ita scribit. Maritus vero quandiu ipsa viuat nullo modo alteram ducat. Vnde canones plures in. d. q. 7. a Gratiano pro Ambrosio adducti, sunt intelligendi mortua vxore adultera, sicuti Grati. ipse intellexit. in cap. quod proposuisti. & gl. in c. concubuisti. ea. q. Ecce igitur qualiter par ius viro & vxori competit: nõ dispar, in hac separatione coniugij ex causa fornicationis a Summo deo permissa. Ex quo etiam constat Ambrosium in hoc, nec ab ecclesia, nec a summis, doctisq; viris receptum fuisse: tametsi Caiet. refragetur. quem & Diui Ambrosij sententiã ex professo defendit Catharinus. lib. 5. contra Caieta. c. vltimo. addens non tantum viro licere aliam ducere vxorem, propria vxore dimissa ex causa fornicationis: sed & ipsi vxori alteri nubere, viro proprio

prio ob eandem cauſam dimiſſo. Vtrũ que tamen falſiſsimum eſt. ſicuti poſt alios oſtẽdit Albertus Pyghius in. q. vltima controuerſiarum. & idem probatur in.c.literis.de pręſumpt.ibi mortua illa: igitur adultera viuẽte marito non licet, etiam lata ſententia diuortij aliam vxorem accipere: eandẽ ſententiam docet veram eſſe Ioã. Driedon. de dogmatibus lib.2.c.3.dicẽs Chriſtũ Ieſum reſpõdiſſe iuxta vniuerſalẽ ſententiã: non licere vxorẽ dimittere: atq; ab ea regula ita excepiſſe fornicationis cauſam: vt & ſimul oſtẽderet per illam vinculum matrimonij non diſſolui. In hoc etiam ſenſu accepit euãgelij teſtimoniũ Clemens Alexándrinus lib. 2. Stromatũ, qui cum huius loci mentionem feciſſet, inquit: adulterium autem exiſtimat, coniungi matrimonio viuo altero ex ſeparatis. eiuſdẽ etiam ſententiæ eſt idem Clemens lib. 3. eorundem ſtromatum.

EX §. SEQVENTI.

1 Ante legem Iuliam de adulteriis, an licuerit marito vxorem & adulterum in crimine deprehenſos occidere?
2 Lege Iulia de adulteriis, patri licet filiam & adulterum quencunq; occidere: marito autem tantum permiſſum eſt vilem adulterum occidere.
3 Intellectus ad. l. quod ait lex. ff. ad legem Iuliam de adult.
4 Regiæ Partitarum leges hac in re quid prẽter ius Cæſareum ſtatuerint.
5 Pater, vel maritus, an poſsint licẽtiam propria autoritate occidendi adulteros, alteri committere.
6 Regia lege licet marito quẽcunq; adulterũ cum vxore deprehẽſum occidere, ſimul & ipſam vxorem propria autoritate.
7 Maritus occidẽs propria autoritate vxorẽ nõ adquirit dotẽ, nec arras, quę propter adulterium ei lege adiudicantur.
8 Vxorẽ, filiã, & adulterũ propria autoritate occidere an liceat in foro cõſcientiæ?
9 Lex ciuilis in iudicio interiori animæ ligat atq; ſeruanda eſt.
10 Intellectus.c.ſi vero.in.1.de ſentẽ. excõm.
11 Pœna legis partim remittitur propter iuſtum dolorem delinquentis.
12 Intellectus alter ad cap.ſi vero.de ſentẽ.excõmunica.in primo.
13 Lex ciuilis permittẽs patri, & marito adulteros ocidere propria autoritate, ipſam occiſionem non approbat.
14 Lex ciuilis permittẽs patri, & marito adultero occidere propria autoritate, hanc ipſam occiſionem approbans, eſt nulla.
15 Occidens adulteros propria autoritate in locis quo ad temporalia eccleſiæ ſubditis, puniendus eſt.
16 Quo iure adulteriũ pœna mortis puniatur: atq; inibi pœna adulterij explicatur.
17 Pœna mortis pro adulterio an iuſte à lege inferri poſsit?
18 Maritus occidẽs adulteros, lege Regia ſibi à iudice traditos, an peccet mortaliter?
19 Adulter clericus qua pœna iure Põtificio ſit puniendus.
20 Adulter laicus an per iudicem eccleſiaſticum puniri poſsit.

§. SEPTIMVS.

HACTENVS tandem egimus de adulterij pœna, quã ciuilem Doct. appellãt: modo vero opus eſt, vt tractemus criminalẽ pœnã huius ſceleris, q̃ matrimonio graue contumeliã irrogat. Nec diffinitionẽ adulterij prẽmittere neceſſe eſt, quia eam obiter tradidimus in.1.huius operis parte.c.1. nu.8. Cõſtat igitur ex lege duodecim tabularũ, ipſum adulterũ in crimine deprehẽſum occidere deprehẽdenti licuiſſe. verba autẽ legis hęc ſunt. Mœchũ in adulterio deprehẽſum necato. vti ſunt apud Aymarũ Riualliũ, & Oldendorpiũ. Quæ quidẽ lex Athenis a Dracone, & Solone lata fuit. autore Plutarcho in Solonis vita. Draco etenim eã legem ante Solonem tulerat imitatus Hyettum Argiuũ, qui poſt Moluricę

dem, in vxoris adulterio deprehẽsi, ab Orchomeno receptus parte etiã regionis ex Orchomeni beneficio accepta, primus omniũ legem illã sanxerat. teste Ludo. Cẹlio. lib. 11. lect. antiq. c. 25. Postea vero & maritis licuit vxores in adulterio deprehensas sine iudicio impune necare. qp ex oratione Marci Catonis Aulus Gelli. refert lib. noct. Attic. 10. c. 23. meminit & Iulius Paulus. lib. 2. sententi. tit. 27. Demũ lege Iulia de adulteriis ab Augusto lata. sicuti Iurisc̃onsultus Vlpianus. in. l. 1. ff. de adult. testatur, & Sueto. in Augusto. c. 34. adẽpta fuit maritis potestas occidendi vxores adulteras: neqꝫ eis licuit adulterũ occidere quemcũqꝫ, nisi vilẽ, aut infamẽ, eumqꝫ domi suæ cũ vxore deprehẽsum. l. marito quoqꝫ. ff. de adult. Reg. l. 13. ti. 17. par. 7. Patri aũt permissum fuit occidere adulterũ quẽcunqꝫ, cũ filia etiã in domo mariti deprehẽsũ, modo & ipsam filiam occideret simul. Eaqꝫ ratione maritis idem ius minime cõcessum fuit, quod plerũqꝫ pietas paterni nominis consilium pro liberis capit: mariti vero & calor, & impetus facile sæuientis refrenandus fuit. l. patri. & l. nec in ea. in fine. ff. de adulteri. l. Grachus. C. eo. tit. Regia. l. 14. titu. 17. part. 7. Licuit etiam marito authẽtico rum & constitutionũ nouellarum iure quemcũqꝫ adulterũ occidere, si eum in suspecto loco cum vxore colloquẽtem deprehẽderet: cum prius eundem propter suspicionem ter per scripta admonuisset, ne cũ vxore in secreto, aut suspecto loco confabularetur. text. in authen. vt liceat matri. & auiæ. §. his quoqꝫ collatio. 8. authẽ. si quis ei. C. de adult. Regia. l. 12. tit. 17. part. 7.

His igitur constat, iure Cæsareo maritis non licere vxores, etiam in crimine deprehensas occidere: adulteros vero non quoscunque, sed vel viles, vel infames, aut eos, quos ex suspicione ter per scripta admonitos, cũ vxoribꝰ in secreto, & suspecto loco colloquentes deprehenderint, necare maritis licuisse. Patri autẽ permitti, filiã adulteram, simul & adulterum, in crimine deprehensos impune occidere. Qua in re aliquot sunt omnino adnotanda: si quidem res ista ex legum incõstantia perplexitatem habet.

Primum etenim occidere adulterũ patri, & marito ita permissũ iure est, 3 si ipsum in turpitudine ipsa deprehendant. text. in. l. quod ait lex. ff. de adult. vbi Iurisconsultus refert Draconis, & Solonis legem hoc dicentem sermone Græco, qui hactenꝰ ibi desiderabatur. Donec Budẹus verba Græca ita restituit. ἄρθρα ἐν ἄρθροις ἔχοντα. quẹ latine hũc sensum reddũt: obscœna in obscœnis habentem. Alciat. vero lib. 4. de verborum significatio. & Holoander, castigatiorem lectionem esse existimant, si locus ille sic legatur. ἐν ἔργῳ. idest, in ipso opere. quibus adstipulatur sæpissime Lucianus, & maxime in dialogo. Appollinis, & Mercurij cõmemorãs qualiter Vulcanus Martem, & Venerem in adulterio deprehẽderit agnoscit & eandem lectionem Constãtinus Harm. lib. 6. titu. 2. eamqꝫ probat autoritas Pãdectarum Florentinarum. Sed ipse potius accedo priori lectioni, quippequi viderim apud Lucianũ in Eunucho: illamet verba, quẹ Budẹ. restituit, ex ipsis legum tabulis referri.

Secundo est notãdum, patri licuisse filiam & adulterum occidere, si filiam haberet in potestate. d. l. patri. & quãuis Regia. l. 14. titu. 17. part. 7. permittat patri occidere filiã, & adulterum,

nec

nec addiderit patriam poteſtatem: opi nor eam eſſe illi legi adiiciendam ex iu re communi: Leges etenim illæ, quas Partitarum appellamus, iis cõmune imitantur omnino: & niſi manifeſte, & directo ſenſu illud corrigãt, ex obliquo ſenſu, aut tacito non eſt adnotan da iuris cõmunis abrogatio. Ex quo verius mihi videtur, patri non licere, etiam iure Regio, occidere filiam liberam ab eius poteſtate. Nec leges Fori, quæ etiam fratri hoc homicidium permiſerunt, huic ſententiæ oberunt: quia Fori leges, niſi vſu vel poſteriori bus legibus fuerint cõprobatæ, nullã vim nec poteſtatem habent.

Preterea & illud eſt aduertendũ, Regia partitarũ lege marito licere adulterum vilẽ deprehenſum cũ vxore occidere, non ſolũ ſi deprehendat eum maritus cũ vxore in propria domo, ſed alibi quocunq; in loco. l. 13. tit. 17. par. 7. vbi id expreſſe cauetur: licet iure Pandectarũ id liceret tantũ, quando maritus in domo propria adulterũ deprehendiſſet. l. marito quoq;. ff. de adult.

Poteſt etiam pater, vel maritus, qui hanc licẽtiam occidendi adulteros habet, cõmittere prędictã occiſionẽ proprio filio. text. in. d. l. Gracchus. vbi ita notant per illũ text. Bald. & Saly. Bar. etiã. in. l. non ſolum. §. ſi mãdato. nu. 5. ff. de iniur. vſus dictione, forte. idem Iaſ. in. l. 1. §. fi. ff. de noui. oper. nunci. nu. 5. Ioan. Baptiſta de. S. Seuerino in tracta. de debito. ſuſp. & fugit. q. 4. col. fina. Felin. in cap. quæ in eccleſiarum. de conſtit. nume. 13. Hippo. in. l. vnica. nu. 4. C. de rap. virg. & Andre. Tiraq. in. l. ſi vnquã. C. de reuo. dona. in princ. nu. 16. & Paul. Pariſ. cõſil. 154. nu. 10. & 15. vol. 4. Nec libet hac in re vti ampliori Doct. catalogo: cũ ſit ſatis apud eos hanc opinionem frequẽtiſſimam eſſe, quam Fortu. Garſi. in tractat. de vlti. fine. illat. 11. col. 7. verſic. 5. infertur. reprobat ex eo, quod leges omnes, quæ patri, & marito tribuunt facultatem hanc occidendi adulteros, ſint iniuſtæ, & nullæ. Ego tamen & ſi prædictæ leges iuſtiſſimæ ſint, quod ſtatim tractabo, credo hanc opinionẽ cõmunem falſam eſſe. Nam. l. Gracchus. minime eam probat: cum loquatur de filiis, qui ipſi Numerio eorum patri, adulterum occidenti, auxilium præſtiterunt, veluti ſocij cauſa coadiuuando patrem: quo caſu diuerſum cenſeri debet: ſiquidem Bald. in. l. 1. C. vnde vi. nume. 47. Cẽpola. conſi. criminali. 4. fina. col. Paul. in. l. refectionis. ff. cõmu. prẽd. per text. ibi Iaſ. Feli. & Hippo. in dictis locis. idem Hippo. ſing. 175. & Pariſi. d. cõſi. 154. fatẽtur, eum, cui licet aliũ occidere, poſſe ad id facinus ſocios, & amicos aſſumere: & ſic intelligũt. glo. in. l. cum fundum. ff. de vi, & vi armat. quam dicit ibi Paul. eſſe ſingul. Iaſ. in dict. §. final. nume. 5. Bald. & Feli. col. 1. in cap. ad noſtram. de proba. Hippo. in dict. l. vnica. num. 11. & in dict. ſingul. 175. qua quidem gloſ. probatur, non licere alicui committere alteri ius, q̃ ipſe habet, propria autoritate ſe ipſum vlciſcendi, & aſſumẽdi vindictã. Quod ſi propriam matrem filius, etiam patri auxilium præſtans, occidiſſet, res eſſet crudelis, atq; nefandi exẽpli, neq; iure eſſet omnino defendẽda: imo accriter puniẽda. Nam & liberto patronum in adulterio deprehenſum occidere non licet, etiam ſi ipſe patronus ſit ex eorum numero, qui alioqui occidi a marito poſſent. l. ſi adulterium. §. liberto. ff. de adulteriis. vbi Angel. notat, non licere

cuiquam patrem bānitum, vt recētio res loquūtur, occidere: licet ipse pater ab aliis impune occidi posset. quá opinionem Angeli defendit optime Denti. in cap. quæ in ecclesiarum. de constitu. num. 14. contra Bart. in dict. §. liberto. quia tex. in dict. §. liberto. aduersus Bart. vrget. Nec. l. minime. ff. de religio. & sumptib. fune. quam pro se citat Bart. quidquá probat: cum loquatur in patre, qui in patriam irruit: licet enim tunc filio pro defensione patrię, patrē occidere: vnde & cōtra Bart. tenet Fortu. in. l. veluti. ff. de iust. & iure. col. 9. vers. tu considera. Tametsi Plutarchus in Parallelis. cap. 71. meminerit cuiusdam Fabriciani, qui matrē & eius adulterū Petronium occidit: quē Senatū absoluisse scribit, eo quod mater & adulter patrē eius Fabium Fabricianum, virū de Republica, ex victoria aduersus Sánites parta, benemeritissimum, obtruncauerant.

Cęterū post veteres Partitarū leges Reg. lege maritis permissum est, vxorem & adulterum in crimine ipso de-
6 prehensos impune, & propria autoritate occidere: nulla distinctione præmissa, vilis, an honestus sit ipse adult. l. 2. titu. 15. lib. 8. ordi. modo vtrunq; occidat, si potuerit: vt ibi inquit lex: quę in hoc vltimo deducitur ex. l. nihil interest. &. l. quod ait lex. §. fina. ff. de adult. Amittit tamē occidens vxorē, etiam adulteram, propria autoritate, dotem & illa bona, quæ ob adulteriū
7 vxoris lege marito adiudicátur. quod notāt Bal. Paul. Imol. Roma. & Alex. in. l. si ab hostibus. col. pe. ff. solut. matri. quorū opinio Regia lege. 82. Tauri comprobatur. Qui etenim ius propria autoritate sibi dixerit, etiam lege permittente, legale commodum non consequitnr. l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. Quamuis si dos marito ex alia causa deleratur a lege, nō amittit eam, etiā si vxorē adulterá occidat propria autoritate. vt Alexan. in dict. col. penul. tradit. Scribit tamen Hipp. in. l. patre vel marito. nume. 14. ff. de quæstioni. maritū fornicarium, & habentem concubiná, minime habere ex lege licentiá occidendi vxorem in adulterio deprehēsam propria autoritate. in quo cogitandum est.

Egregia tamē hic solet tractari dubitatio, an maritus occidens propria au-
8 toritate vxorem & adulterū in crimine deprehēsos, peccet mortaliter: atq; idem dubium erit de patre. Et videtur eos mortaliter non peccare. ex text. in cap. si vero. in. 1. de sentent. excōm. vbi maritus percutiēs clericum in vxoris adulterio deprehensum, non est excōmunicatus: nec tenetur a Rom. Pontifice absolutionis beneficium exigere: licet cęteri clericorū percussores teneā tur id agere. ex cap. si quis suadente. 17. q. 4. Vnde leges permittētes marito adulterum occidere. in. d. c. si vero. comprobari videntur. Secundo eandem opinionē probat tex. in. c. interfectores. 33. q. 2. vbi interfectores vxorū homicidę appellātur quādo vxores nō erāt adulteræ: igitur si adulterę essent, nō dicerētur mariti homicidæ. Tertio facit text. in. c. inter hęc. ea. caus. &. q. vbi mūdana lex refertur, ex qua liceat vxorē adulterā occidere. idem in. c. qui cūq;, & in. c. admonere. eadē. q. dū tex. ille dicit. Et tunc si ita fuisset inuenta, secundū legis tramitem debuit accipere vltionis vindictam: igitur canon ille leges hoc crimē adulterij puniētes, ratas esse cēset. Quarto lex ciuilis etiam in interiori conscientiæ foro est seruā-

da

da.glo.insignis.in.c.quæ in ecclesiarũ. de consti.quam dicũt singu.esse Bald. & Barb.& sequuntur eam cæteri Do cto.ibi.dicit ordina.Ias.in.l. nemo po-test.ff.de lega. 1.num.106.idem notat Abb.in prooemio.Rex pacificus.col. 4.idem Abb.Feli. & Deti. late. nu.18. c.1.de constit.Innoc.& Abb.in.c.quia plerigz.de immunit.eccles.Florenti. 1. part.titu.18.c.vnico. §.2. Diuus Tho. 12.q.96.arti.4.Bald.in prooemio Feu do.nume.6.dicens, legem ciuilem esse partẽ legis Diuinæ. & probatur præ-fata opinio ea ratione, quod lex ciuilis cõdita est autoritate diuina.cap.8.pro uerbio. per me inquit Sapiens , reges regnãt, & conditores legum decernũt iustitiam.c.quo iure.8.dist.c.2. de ma-iorit.c.quod præcipitur.14.q. 1. & ad Rom.c.13. Lex etenim ciuilis si prohi bet, ligat in foro cõscietiæ, & obligat eam violantẽ ad peccatum: si permit-tit, excusat agẽtem modo lex iusta sit: quod præcitati autores tradiderũt: & Dominicus Sot.lib.1. de Iustit. & iur. q.6.artic.4. Igitur occidẽs adulteram permittente lege, etiam ciuili, in con-scientiæ foro est omnino immunis a peccato.

Quinto, illud quod legi licet, licet ei cui lex committit: sed legi licet occide-re adulteram, aut quemlibet alium no centem, & criminosum: igitur & mari tus cui lex cõmisit poterit vxorẽ adul teram occidere. Lex autem hanc licen tiam præbuit marito & patri. vt supe-rius probauimus.

In contrariá sentẽtiam , imo qꝫ viris nõ liceat absqꝫ mortali peccato vxores etiã in adulterio deprehẽsas occidere: plurima inducũt. Primũ tex.in.c.inter hæc.33. q.2.dicens, ecclesiã mundanis hisce legibus minime cõstringi: atqꝫ in c. seq. interfectoribus vxorum pœni-tentiã irrogat. Secundo optimus tex. est in cap.admonere.ea.q.sic dicens & tunc si ita inuenta esset secũdum legis tramitem debuit accipere vltionis vin dictam. Nam si verũ, quod absit fuis-set sicut ille adulter mentitus est: post septẽ annos pœnitẽtia peracta dimitte re eam per approbatam causam pote-ras si voluisses: occidere tamẽ eam nul latenus debuisti. Ecce ergo qualiter Stephanus Papa aperte scribit, non li-cere absqꝫ peccato mortali marito vxo rem etiã vere adulteram occidere. Ter tio, hæc licẽtia, quę maritis ex legibus permissa est, occidendi vxores: eis prę bet quandoqꝫ causam calũniandi vxo res: ergo non est permittendum mari-tis vxores occidere , etiam adulteras. Quarto accedit autoritas.glos.in.d.c. iter hæc.quæ asserit, mortaliter pecca re maritum vxorem propria autorita te occidentem, etiam si eam in crimine ipso deprehenderit. quam dicunt sin-gul.esse Abb.Ana.& Feli. col.2.in. c. interfeciſti.de homicid.Ias.in.l.vt vim ff.de iusti.& iure. col.5.idem. in.l. vbi pactum.nu.16.C.de transactio. Abb. in repe.c.cum esses de testamen.5. col. cõmendãt & sequũtur plures quos Fe li.refert in.c.quæ in ecclesiarum.de cõ-stit.col.4.eandem opinionem appro-bans. Abb.in.c.si vero.in.1, de sent.ex cõmu. Abb. & Præpo. in cap.veniẽs. c.2.de sponsa. idem Feli. in dict. cap. si vero. late Fortuni.in tracta.de vltimo fine.illat.11. Tho.in.4.sentẽ.dist. 37. q. 2.ad primũ. Palud.ibi ac cæteri Theo-logi.idẽ notat Silvest. in summ. verb. homicidium.1.q.2.versi. sextũ. Ioan. Faber.in.l. Gracchus. C. de adulte. & plures alij quos Tiraq. citat in libro de iure mariti.l.8.ex quibus cõstat hãc opinionem

opinionem cómunem esse:quá & verioré esse existimo , & ideo necesse est rationibus prius adductis respõdere.

Non obstat text.in.c. si vero in.1. de sent.excóm. quia ibi non iudicatur licitum percutere adulterum cum vxore deprehẽsum: sed remisit canon excõmunicationis pœná: propter illum dolorem iustum, quem facile non potest quis temperare. quod ex eodem text. manifeste apparet : siquidẽ frater percutiés clericum cum sorore deprehensum, per eundem text.ab excõmunicatione iudicatur liber: & tamẽ nec vlla lege ciuili, nec canonica, fratribus licet fornicátes cum sororibus, etiam in crimine deprehẽsos, percutere. Præterea nec marito lege ipsa ciuili licebat quẽcũque adulterũ occidere, aut percutere: sed tantum vilem: igitur clericum deprehẽsum cum vxore:nec lege ciuili licebat percutere:cum vilis nõ sit: & tamen in eo.cap.si vero.excõmunicationis pœna in prędictis casibus remittitur, quibus nec iure Cæsareo licebat occidere, aut percutere quẽquá: ergo in prædicto capite Romanus Põtifex minime licitum censet homicidiũ vxoris, aut filię, aut adulteri. Cui interpre
11 tationi suffragatur tex. egregius. in. l. si adulterium cum incestu. §. imperatores. ff. de adulter. vbi marito occidenti vxorem deprehẽsam in adulterio, quã eo iure minime licebat, occidere, pœna legis Corneliæ de sicariis, & sic pœna homicidij, partim remittitur: propter iustum doloré , quem facile quis temperare non valet. quem text. vltra Doctor. ibi commend. Abb. in cap. 1. de iniur. idem in cap. olim. in. 1. colũ. septim. de restitu. spoliato. dicit sing. Areti. consili. 43. col. 3. Ioan. Baptist. de Sancto Seuerino. in tracta. de debitori. susp. & fugit. colũ. 1. Iaf. l. vt vim. colũ. 3. de iustic. & iure. late Hippoly. in. l. 2. nume. 15. C. ad. l. Cornel. de sicar. est etiam optimus text. in. l. Gracchus. de adulter. ex quibus cõstat, homicidæ pœnam pro ipso crimine statutam a lege , minuendam esse per iudicem, si iusto dolore commotus illud homicidium commiserit. probat idem text. in. c. significauit. de pœnité. & remissio. quem Feli. notat in cap. dilecti. col. penult. de except. tex. etiam est memorabilis. in. c. significasti. in. 2. de homici. vbi Feli. colũ. fina. quem text. ad id notauit & Bologni. consil. 37. 2. col. Ex quo potest probari glos. in cap. 1. 23. quęst. 1. quæ asserit, nõ esse puniendum eum, qui percussorẽ insequitur, & excedens moderamen defensionis percusserit. idem Regia. l. Styli. 58. tametsi. l. 59. approbauerit. glo. in cap. 5. de homi. cõtrarium volentem. Potest tamen prior. glo. procedere quo ad ipsam delicti pœnam legibus diffinitá: illa etenim locum nõ habet: posterior autem glo. erit intelligenda quo ad aliquam punitionẽ extra ordinem: hæc enim nullo pacto est omittenda.

Secundo potest text. in. d.c. si vero. procedere quo ad percussionem, non
12 tamen quo ad occisionem: percutiens enim clericum cum sorore, vxore, vel filia deprehensum liber est ab excõmunicatione : non tamen occidens: cum ille canon de occidente non loquatur. ita notat Fortuni. in dict. illatione. 11. Sed & Silvest. verb. excõmunicatio. 6. casu. 10. illius cap. intellectum tractãs scribit, occidentem clericũ cum sorore, filia, aut vxore deprehẽsum animo deliberato, in illam canonis excõmunicationem incidere: iustus etenim dolor potuit tũc tẽperari: alioqui si absq; deliberatione

deliberatione occiderit, locū esse illius c. decisioni. Ipse tamē cōsiderata illius canonis ratione crederem, occidētem etiam absq; deliberatione excommunicatum esse, non tamen esse necessario a Romano Pontifice absoluendū, sed posse ab episcopo absolui: sicuti in ipso titu. de senten. excōmu. sæpissime ab hac excōmunicatione ex iustis quibusdā causis episcopus absoluit. Nec text. in dict. cap. si vero, huic opinioni aduersatur. Quod si in eadem specie & casu, deliberato animo clericus occidatur, impetrandam esse a Romano Pontifice absolutionem, cum Syluestro existimo.

Item non obstat. cap. interfectores: cum argumēto assumpto a contrario sensu id probet: qui tamen sensus admittēdus nō est aduersus tot canones qui opinionem cōmunem probant.

Multo minus oberit. text. in. c. inter hæc. & in. c. quicunq;. &. c. admonere: quia in ipsis canonibus mūdana lex quo ad ecclesiæ iudicium reprobatur. Nec in. c. admonere, vltionis vindicta marito permittitur propria autoritate: sed illa vltio ei cōcessa est, quæ a iudice cōuicta in ipso iudicio vxore, inferenda est autoritate legum.

Quarta ratio duplici respōsione tollitur: lex enim ciuilis in conscientiæ foro est seruanda, & excusat, quādo lex
13 ipsa permittit actum aliquem eum approbans: siquidem tunc autoritatem præbet: qua tutissimus est, qui legem sequitur: quod omnium cōsensu constat. Secus vero dicendum erit, quando lex permittit actū, omittendo eius punitionem ex aliqua causa, quam esse iustam censet ad pœnam hanc remittendam. Sic etiam leges tolerāt impune meretrices: quod superius probauimus part. 1. cap. 4. num. 9. atq; ita huic obiectioni respondēt. Tho. Paluda. & Theolog. in. 4. senten. distinct. 37. q. 2. Siluest. verb. homicidium. 1. quęs. 2. & Feli. in cap. ecclesia Sanctæ Mariæ. de constit. num. 42. dicētes leges non permittere patri, aut marito adulteros occidere hoc homicidium approbantes: sed pœnam propter iustum dolorem remittentes. arg. l. si adulterium. §. imperatores. ff. de adult. &. l. Gracchus. C. eo. tit. Hæc tamen cōmunis responsio apparet admodum dubia: quia. l. Gracchus. dicit legitime occisum fuisse adulterum a marito: & præterea in l. marito. ff. eo. dicitur. Nam lege cauetur vt liceat marito occidere lenonem. Lex item duodecim tabularum ita hāc licentiam tribuit, mœchum nec canto: & passim. in. l. patri. & alibi videtur a legibus hoc permissum fuisse ad vindictā, & autoritatem ipsis occisoribus præstando. Vnde non admodum congruit prædicta solutio.

Ideo Fortuni. in dict. illatione. 11. aliter præfatam obiectionem soluit dicens, leges Cæsareas permittentes patri, & marito adulteros occidere ab ipsa iu-
14 stitia deuiare, atq; ex eo nullas esse. c. erit autem lex. 4. distinctio. cap. fina. de præscripti. cap. quæ contra mores. 8. distin. Nam legum latores potestatē habent leges condendi, modo iusta decernāt. Prouerb. cap. 8. Notat Adria. quodlibet. 6. q. 1. idem Fortuni. de vlt. fine. in princip. & illatio. 16. Vnde lex Cæsarea in foro conscientiæ ligat si iusta sit. vti fatētur omnes hi, quos in. 4. ratione pro prima opinione citauim⁹: hæc autem lex, de qua tractamus, iusta non est: igitur nequaquam in conscientię iudicio excusat occidentē adulteros. quo fit, vt nec in foro seculari

sit

sit prædicta lex seruanda imo committens homicidium puniẽdus est: quod Fortu. ipse fatetur dicens, propter iustum dolorem pœnã minuendam esse. Ipse vero eius opinionem in hoc vl
15 timo admitterem in locis ecclesiæ subiectis quo ad temporalia, quia in illis leges non sunt etiam inter laicos seruandæ: sed canones. cap. si duobus. §. fina. de appellat. sing. secundum Abb. ibi. & Feli. in cap. ecclesia de constitu. nume. 44. notat. glos. in cap. 2. verbo. lex ciuilis. de arbitr. in. 6. idem Feli. in cap. 1. de consti. nume. 28. And. Alcia. in cap. cum cõtingat. de iureiur. nu. 50. & Domini. in cap. 2. in princ. de hęret. in. 6. & ita expressim Ioan. de Anania in cap. interfeciſti. de homi. notat, in locis ecclesiæ sũbiectis, etiam quo ad temporalem iurisdictionem, occidentem adulteros non esse liberum a pœna, neque ex ipsis legibus tutũ esse in foro exteriori. In prouinciis vero principibus secularibus subditis, quãuis fateamur leges approbare hoc homicidium, & ideo nullas esse, non tamen erit necessario dicendum, ipsum occisorem debere puniri, quia lex ciuilis non tenetur omnia peccata exteriori pœna punire: sat enim est punire ea, quæ maxime reipublicę nocét, & hominum conuictum destruunt: aliqua vero etiam illicita potest nõ punire ex aliqua causa. vt in alia. q. notat Thom. 22. q. 77. articu. 1. ad primum. ex his ergo tollitur quarta ratio primę opinionis: tametsi ego potius eligerem precedentem responsionem.

Quinta ratio etiã deficit ex eo, quod nec lex commisit marito, aut patri potestatem, quam habet ipsa lex occidendi adulteros: nec reipublicæ conueniret hãc potestatem committi marito, aut patri: quia sine iudicio & absq; iure defensionis occiderentur adulteri.

Verum præmissa omnia eo tendũt, an liceat, vel vnquã licuerit patri, vel
16 marito adulteros occidere propria autoritate. Nec de pœna eis a iudice per sententiam irroganda diximus. vnde sciendum est, iure ciuili pandectarum nullibi statutam fuisse pœnam mortis pro adulterij crimine, nec pœnam deportationis, nec damnationis ad bestias, seu in metallum. quod probatur in. l. Claudius. ff. de his quib. vt indig. vbi damnatus adulterij testamentum facere potest: quod minime posset si aliqua ex prædictis pœnis esset condemnatus. l. eius qui. §. 1. ff. de testament. Est etiam optimus text. in. l. qui cum vno. §. adulterij. ff. de re milita. & in. l. 2. §. miles. ff. de his qui not. infamia. & l. miles. ff. de adulteriis. & in l. si quis viduam. ff. de quæstio. notat glos. in dicta. l. Claudius. & in. §. miles. & in. §. adulterij. Barto. in. l. inter liberas. ff. de adulter. Ioan. Faber. in. §. item lex Iulia. insti. de publi. iudic. optime Tiraquel. in legibus connub. l. 12. quibus omnibus obstat. text. in l. castitati. C. de adulte. quam glo. allegat in cap. tuæ. de procurator. ex qua pœna capitalis censetur contra adulteros statuta: sed ei inductioni glos. satisfacit, quæ in. l. vnica. C. ne Christi. mancip. capitalem pœnã in exilio perpetuo interpretatur. post Azonem ibi in Summa. quam. glos. dicit singula. Imol. in. l. 2. colũ. 3. ff. de pub. iudic. Ias. in. l. transigere. nume. 9. C. de transactio. Fel. post Anani. ibi. in. c. qualiter. in. 2. §. licet. nu. 52. de accusat. Hippol. in practica crimi. §. opportune. nu. 40 vbi hãc opinionem cõmunem esse existimat. Sic ergo in dict. l, castitati. pœ-

na capitalis in pœna exilij perpetui intelligi potest: nec est necessario in alia pœna maiori intelligéda. Sed si Accurs sius & eum sequuti intelligunt sub capitali pœna, deportationem ex qua ciuitas amittitur, aut dannationem in metallum, ex qua perditur libertas, aut mortem naturalem, optime, & proprie loquuntur: si vero exilium aliquod interpretantur, ex quo ciuitas minime amittitur: falsa est communis opinio. Nam pœna capitalis est, quæ vel mortem, vel damnationem ad bestias seu in metallum, vel deportationem irrogat: vti idem Accurs. explicat. in. l. transigere. C. de trás. tex. apertus. in. §. 1. insti. de public. iudic. & in l. 2. in principi. & in. l. capitalium. ff. de pœnis. & in. l. publicorum. ff. de pub. iudic. & in. l. licet capitalis, & ibi Alciat. ff. de verborum significationib. notat Ioan. Igne. in. l. 1. §. vltimo, itaque supplicium. ff. ad Syllani. ex quibus constat, pœná exilij etiam perpetui, nó dici capitalem, nisi deportatio sit. Vnde ad. l. castitati. dicendum erit, eam loqui attéto iure Codicis. & licet dicta cõstitutio facta fuerit ab Alexándro Augusto multo ante Constantinum conditorem. l. quamuis. nihil vetat asserere ab ipso Alexandro, gladij vltionem in adulteros statutã fuisse. Pœnam autẽ a lege Iulia adulteris indictam ideo Iustinianus omisit in digestis consarcinandis: quod gladij pœná ex Alexandro, & Constantino in Codicem suum retulisset.

Sed q̃ ante iura Codicis tẽpore pandectarum mortis pœna esset pro adulterio statuta, probat insignis tex. in. §. itẽ lex Iulia. Inst. de pub. iudic. dicens, Lex Iulia de adulteriis coercẽdis temeratores aliarum nuptiarum gladio punit. Ergo lege Iulia ab Augusto lata pœna mortis fuit cõtra adulteros statuta. qui text. dubiam reddit hanc disputationem: nec tamen vereor illum text. ita interpretari, vt de lege Iulia, vti lata ab Augusto fuit, minime intelligatur, etiá refragante Coras. lib. miscell. 2. c. 1. Ná in toto titulo. ff. ad. l. Iuliam de adul. nullibi huius pœnæ mortis mentio fit, quæ, si in lege Iulia statuta fuisset, non foret a tot iurisconsultis omissa: cum esset res præcipue memoránda in illo de adulteriis tractatu: atq̃ alicubi in iure de mortis condemnatione mentio fieret, sicuti fit in legibus paulo antea adductis aliarum dánationum: intelligo ergo in dicto. §. legem Iuliam quæ cum lata foret ab Augusto cõtra adulteros, ab aliis Cęsaribus ita aucta fuit, vt pœna mortis adulteri puniátur. quod augmentum expresse in. l. quamuis. C. ad. l. Iuliam de adult. reperitur statutũ. Nec inconuenit eam legem Iuliam dicere: cum omnia, quæ sub illo titulo continentur, tendát ad legis Iulię extensioné, & interpretationem. & ita Raphael. Cuma. cõsi. 154. intellexit verba illius. §. item lex Iulia. vbi Ioan. Faber. idem sensit. quod cõprobatur ex eo, quod in eodem. §. dictum sit, lege Iulia gladio puniri stupráte s pueros: & tamen ante. l. Cum vir. C. adulte. & authen. vt non luxurientur cõtra natur. nulli bi pœna mortis pro prædicto crimine sancita reperitur. vt & ipse Raphael Cuma. existimat. Sic idé Iustinianus. in. §. alia deinde lex. inst. de pub. iudic. legi Pompeiæ tribuit, quod a Constá tino circa id argumenti constitutum fuerat. in. l. 1. C. de his qui parentes. nempe, vt eandem pœnam patiatur qui liberos, atq̃ is, qui parétes occiderit.

rit.ex quo maxime verus est cõmunis sensus.quamuis huic intellectui minime consentiat Tiraquel.in dicta.l.con nubiali. 12.

Mortis ergo pœna adulteri puniũtur sententia iudicis.ex.l.quamuis .C. de adulter. Nec dicta lex censeri debet
17 iniqua: siquidẽ respublica potest hoc crimen cõmittentes morte punire: cũ ei liceat nocentes occidere. Nam si aliquis homo sit periculosus in congregatione politica, propter aliquod peccatum iuste occiditur: vt cõmune bonũ conseruetur. Tho. in.22.q.64.art. 2.& in specie de lege lata contra adulteros notat idem Caiet.ibi, Thom.& Palud.in.4.sentẽ.dist.37.q.2.articu. 1. & Ioan. Maior.in.4.senten.distin.35. q.1.atq; ita in lege Mosaica eadem pœna mortis erat statuta contra adulteros. Leuit. 20. iure tamen authentico rum in fœminis adulteris pœna mortis mutata fuit in aliam leuiorem:nempe vt adultera verberata in monasteriũ includatur. Iuxta authẽ.sed hodie. C.de adulte. Regi.l. 15. tit.17.parti. 7. Apud Cumæos si qua mulier in adulterio deprehensa fuisset, hanc in forũ ductã, & saxo impositam spectandam omnibus proponebant. Inde super asinum collatam, & circum vrbẽ peruectam in eundem locum restitui oportebat, ex illo infamia notatã onobatin appellandam censuerunt: lapidẽ vero tanquam impurum ac detestabilem vitabãt, autore Plutarcho in Problematis cap.115. Sed & varias adulterij pœnas apud plærasq; gẽtes omniũ diligentissime tradit Andr. Tiraquel. in.d. l.connubiali. 10.

Cęterum iure Regio vxor adultera & adulter in iudicio conuicti marito accusante, per sententiam iudicis ipsi marito tradũtur cum bonis suis, vt faciat quicquid libuerit, etiã vt eos occidat.l.1.titu. de adulter. lib.4. Fori. l.2. titu.15.lib.8. in ordina. qua lege poterat maritus vnum tantũ ex adulteris accusare: quod lege.80. Tauri abrogatum est. Nam ex ea nõ licet marito alterum accusare: sed necesse est, vt vel vtrunq; adulterũ accuset, vel nullũ eorum. In quo illud notandum est, mari
18 tum adulteros occidentẽ ex sententia iudicis sibi traditos, minime peccare mortaliter: quia sicut iudex poterat carnifici propriæ sentẽtiæ exequutionem committere: nec carnifex peccaret exequẽdo sentẽtiã iudicis: ita iudex poterit ex ipsa lege hoc marito delegare. Si enim lex mortis pœnam adulteris infe rẽsiusta est: quid refert carnifex, an marit⁹ eos occidat? imo benignior est lex quæ marito eos tradit, vt si velit, eis ignoscat. Alioqui si dicerem⁹ maritũ mortaliter in hoc homicidio peccare, ꝑculdubio iudex tradẽs marito ipsos adulteros mortaliter peccaret: atque etiã lex foret iniqua censenda, quæ autoritatẽ huic homicidio præbet. Nec princeps tut⁹ esset a mortali crimine, qui hanc legẽ seruari permitteret. Vnde dicendum est, maritum nõ peccare mortaliter, & hoc ipsum probat Ioã. a Medina de restitu.q.3.caus. 4. quod cõfirmatur ex Alberico, qui. 4. parte statut.q. 19. scribit, bannitum in foro conscientiæ posse a priuato tute occidi. idem notat Ias.in.l.vbi pactum. C. de trãsact.nu.16.& Feli.in.c.quæ in ecclesiarum.num.14.de const.& probatur ex his, quę tradit Nellus de sancto Geminiano.in tract.de bannitis.1.part.2. temporis. q. 1. quia ipse bannitus absens legitime vocatus ad iudicium, atque cõtumax, propter aliquod crimẽ condem-

condemnatur mortis pœna, & ne ipſe illudat Reipublicæ, dat iudex liberam licentiam cuilibet ad illum occidendũ. Sic ergo adulterũ occidens erit tutus in conſcientiæ iudicio.

Clericus vero adulter depoſitus ab officio, & beneficio in monaſteriũ detruditur. tex. in cap. ſi quis clericus. 81. dist. glo. in. c. lator. 2. q. 7. Ioan. Andr. Abb. & Imol. in. c. vt clericorũ. de vit. & honeſt. cleri. & eſt cõmunis opinio: vt teſtatur. Ioá. Bernar. Calagurrita. præſul in practi. crimi. c. 79. vbi addit, clericum adulterũ eſſe infamen. quod notauit Abb. in cap. at ſi clerici. §. de adulteriis. col. 5. de iudic. ex cap. infamis. 6. quæſtio. 1.

In quo & illud notandum eſt laicos adulteros poſſe per iudicem eccleſiaſti cũ excõmunicari. text. in. c. intellexim⁹ de adul. ſing. ſecundũ Abb. ibi. probat tex. in. c. conſuluit. in. 1. de appell. c. 1. & ibi Abb. de offi. ordina. idẽ Abb. in. c. tuæ. de procur. Bald. in auth. clericus. C. de epiſco. & cleri. Ludo. Roma. ſingu. 667. Feli. in. c. cum ſit. nu. 11. de foro cõp. Stephanus Aufreri⁹ in cle. 1. de off. ord. reg. 4. fall. 2. Anto. Burgẽſ. in c. 1. de empt. & vendit. optimus tex. in c. ſeculares. 33. q. 2. & etiã puniri detruſione in monaſterium. ſecũdum communem: vt fatetur Alciat. in. c. 1. de offi. ordina. 5. notab. vbi diſputat contra hanc cõmunem, quam tamen præ cæteris tenet Abb. in. d. c. tuæ. & in. c. gaudemus. de diuort. Datur etiá his grauis pœnitẽtia. c. de Benedicto. vbi glo. 32. q. 1. & Roma. ſing. 531.

EX CAP. SEQVENTI.

1 Liberorum procreationem prẹmia in republica habuiſſe.
2 Legis Iuliæ Popẹæ caput vnum ex Gellio:
atq; item alterum nume. 5.
3 Lex Papia Popæa à quo lata fuerit.
4 Iſidori verba in cap. quædam. ſecunda diſt. aliter quam ab Altiato perpenſa, atque emendata.
5 Locus Sozomeni in Hiſtoria Tripartita, vera traductione illuſtratus.
6 Locus Iuuenalis ex Satyra nona explicat⁹.
7 Cœlibatũ apud veteres probroſum fuiſſe.

Caput octauum.

SVBSEQVITVR huius ſecundæ partis caput octauũ: in quo tractandum eſt de prole, quæ inter maxima & tria matrimonij bona ſine iniuria non inferiorem locum obtinet, quippequæ ipſum mutuum amorem coniugalem mire conciliet, atq; ipſos cõiugij ſodales deuinctos teneat, rem publicam ipſam liberis hominibus repleat, ac tandem genus humanum varia generatione conſeruet. l. 1. ff. ſolut. matri. l. 2. C. de indict. viduit. toll. Nam & Paulus Iuriſcõſult⁹ Adrianũ Cæſarẽ reſpondiſſe refert ſe malle ampliari imperiũ hominũ adiectione potius quá pecuniarũ copia. l. fi. §. fraudis. ff. de bonis damnat. Is enim, qui Spartis leges dedit, cum cuperet quá-
1 plurimos Spartas eſſe ciues adhortatus eſt, vt quam maximũ liberorum numerum procrearent, præmia conſtituens his, qui procreandis liberis operam darent: vnde ex lege apud eos conſtituta is, qui tres filios ſuſcepiſſet præſidij, & ſtationis, qui quatuor omnium munerum vacationem habebat. autore Ariſt. lib. 2. polit. c. 7. Apud Romanos conſtitutum deniq; fuit, numerum duodecim liberorum ab oneribus, etiam patrimonialibus excuſare, vt quidam opinantur autoritate

ritate conſtitutionis Cæſareę in. l. ſi quis decurio. 2. C. de decurion. lib. 10. ad cuius veram interpretationem adnotandum eſt, idem eſſe in quocunq; duodecim liberorum parente, licet is decurio non ſit, ſecundum Bart. in. d. l. ſi quis decurio. vbi idé ſenſerunt Plato. & Luc. de Péna. Tenet idem Bart. in. l. ſemper. §. 1. ff. de iur. immunit. Ancha. in cap. licet. de céſib. Guido Papæ q. 401. Chaſſa. in cõſuet. Burgũ. rubr. 1. §. 4. verb. aduerte. nu. 55. Ang. Are. in princip. inſt. de excuſat. tut. num. 4. vbi aſſerit, ſic in practica obtinuiſſe: & ſeruandam eſſe hanc Barto. opinioné quá cõmunem eſſe fatetur Ioan. Mauricius in. l. 1. in rep. C. mulieres quo loco mun. ſub. fol. pag. 142. eandem opinionem ſequuntur & expreſsim aſſeuerant cõmunem eſſe Ana. conſ. vlti. col. 1. & 2. & illic Bologninus in additionibus. Tandem hęc cõmunis opinio in hoc tendit, vt licet a muneribus perſonalibus excuſet alioquin numerus quinq; liberorũ in prouinciis Romę triũ, in Italia quatuor. l. 1. C. qui numer. lib. ſe excuſ. & l. penulti. C. de iis, qui numer. lib. ſe excuſ. Hinc illud ius trium liberorum cuius meminere Suetonius, Appianus, Martialis, & alij: attamẽ a muneribus patrimonialibus nõ excuſat minor numerus, quã duodecim liberorum: & hic excuſat etiam eum, qui decurio non ſit. Hęc etenim eſt Bart. & aliorum cõmunis interpretatio. Sed contra cõmunem iſtam ſententiam quidam tenuerũt exiſtimantes, duodecim liberorũ numerum excuſare a muneribus patrimonialibus eum, qui decurio ſit, alios vero numerum decem & ſex liberorũ. l. ſemper. §. demonſtratio. ff. de iure immunit. Quemadmodũ viſum eſt Bald. & Rebuffo in. d. l. ſi quis decurio. in quã ſententiá declinare vidétur Alber. in rub. ff. de munerib. & honorib. nu. 88. Ioã. Andre. in reg. decet. de reg. iuris. in. 6. Ioan. Mauricius in. d. pagina. 142. Sed & Guido Papæ in. d. q. 401. ſcribit, cõ ſuetudine, & moribus nõ eſſe receptũ opinioné, quę deducitur ex. d. l. ſi quis decurio. quę in Codice Theodoſiano lib. 12. titu. 1. l. 55. ita legitur.

Idem Aug. nempe Iulianus.
Leontio conſuli Palęſtinæ.

Qui pater ſit. xiij. liberorũ, non modo ad curiam nõ vocetur, verũ etiam ſi ſit decurio, honoratiſsima quiete donetur. Dat. Calend. Martij Antiochi & Iuliano A. IIII. & Saluſtio Cõſſu.

At in vulgatis Codicibus Iuſtiniani ita trãſcripta fuit, ſi quis decurio pater ſit duodecim liberorum honoratiſſima munerũ quiete donetur. Fateor ſane aliquando etiá in praxi me ſequutum fuiſſe hanc cõmunem opinioné, quam modo falſam eſſe opinor, exiſtimans, etiam numerũ duodecim liberũ aut ſedecim non excuſare quenquá a muneribus patrimonialibus, nec ab his exactionibus quas vulgo pechos appellát. Nam cõmunis ſententia minime probatur. in. d. l. ſi quis decurio. quę vere loquitur in decurionibus, in quo diſtinguitur a Iuriſconſ. reſponſo in. d. §. demõſtratur. vbi requiritur numerus ſedecim liberorũ: & tamẽ vtraque reſponſio, vt palam eſt, non agit de muneribus patrimonialibus, ſed in muneribus perſonalibus & municipalibus: quod apertius conſtat ex illa cõſtitutione, quam ex Theodoſiano Codice modo adduximus. Sic & noſtra hæc opinio potiſsimum inſtruitur autoritate iuriſc. in. l. in omnib⁹. ff. de vacat. muner. Quæ patrimoniorum, in quit,

quit, ſunt onera, filiorum numero nō excuſantur. idē probat text. optimus in.l.neqꝫ.& in.l. qui immunitatem. C. de muneri. patrimo.lib.10. hocipſum & Ioā.Mauricius aſſerere conatus eſt in dict. l.1. pagin. 141. cui libentiſsime accedā, ex his vtranqꝫ veterum opinionem improbās. Nec enim in decurione, nec in priuatis, iure verum eſt, numerum duodecim liberorum a muneribus patrimonialibꝰ excuſare. Accurſius vero in dict.§.demonſtratur. non ſatis ſuffragatur Bartol. quippe qui etſi fateatur numerum ſedecim & duodecim liberorum excuſare a muneribus patrimonialibus, non tamen concedit, deciſionē. l. ſi quis decurio. eſſe intelligendam in eo, qui decurio non ſit: nec in hoc propriam explicat ſententiam. & ideo ſanior eſt interpretatio, vt & ipſe eam conſtitutionem intellexerit in ſpecie per eam tradita. Quæ vero ſtatuta ſunt de tribus, quatuor, & quinque liberis in dict.l.1. C. qui nume.lib.ſe excuſ.pertinere videntur ad munera perſonalia, quæ ad priuatam vtilitatem ſpectant, abſqꝫ vllo publico honore: vt in tutela, aqua excuſat Romæ triū, in Italia, quatuor, in prouinciis quinqꝫ liberorum numerus dict.l.1.l.amiciſsimos.§. vlt.ff. De excuſat.tuto.§.1.inſtitu. eod.titul.Regia lex, quæ numerum quinqꝫ liberorum elegit.2.titul.17.parti.6. Quod ſi cōmunis interpretatio ad. d. l. ſi quis decurio. alicui placuerit. vel in decurione, vel in priuato, is poterit plures eiuſdem opinionis intellectus quo ad praxim petere ab his, quos paulo ante citauimus, præſertim Ioan. And. Chaſſan. Anan. Bolognino, & Ioā. Mauricio. quæ tamen longius repete re minime vacat, nec operis titulo cō

uenit: ſat enim ſit prædicta a iuriſconſultis mutuaſſe, quibus probaremus præmia conſtituta fuiſſe his, qui liberis procreandis operam darēt. Si quis vero in laudem prolis noſſe plura cupiat, Ioan. Stobæum legat ſermone. 73. Quibus adiūgere libet verba Auli Gellij libro ſecundo, capitulo decimoquinto, qui caput legis Papiæ Poppææ refert. Is inquit, poſtquam ſoboles ciuitati neceſſaria viſa eſt, & ad populi prolem frequentandā præmiis, atque inuitamentis vſus fuit, tum antelati quibuſdam in rebus qui vxorem, quique liberos haberent ſenioribus, neqꝫ liberos, nec vxores habentibus: ſicuti. capitu. 7. legis Iuliæ priori ex cōſulibus faſces ſumendi poteſtas ſit, nō qui plures annos nactus eſt: ſed qui plures liberos, quam collega, aut in ſua poteſtate habet, aut bello amiſit. Hactenus Gellius: apud quem dicta lex, Iulia appellatur, ab ipſo Auguſto, qui cum antea diceretur Caius Octauius, deinde Caius Iulius Cæſar Octauianus dictus eſt. ex Dione libr. 45. notat. Anto. Auguſ. libro tertio emendationum capitulo octauo. Ipſe vero ſenior Auguſtus poſt Iulias rogationes eam legem incitandis cœlibum pœnis, & augendo ærario ſanxerat. autore Cornelio Tacito libro tertio, quod ante nos admonuit And. Altia. libro tertio. diſpunc. capitulo.3. qui ſcribit dictam legem latam fuiſſe a Papio Poppæo: atque ita paſsim ab autoribus dicitur lex Papia Poppæa: vnde errorem Iſidori notat in capit.quædam.2.diſtinct. vbi ſcribit hāc legem tuliſſe ſub Octauiano Auguſto Papium, & Pompeium conſules, quem Aymarus ſequitur lib.2. Hiſtoriæ iuris ciuilis. Nec mirum: cū tot

mendis a Plinio euulsis, etiam nunc apud eum libro septimo, capit. 48. legatur. Gneo Pompeo. Q. Sulpicio cósulibus cum legendū sit. Caio Poppæo. Q. Sulpitio consulibus: ex Suetonio in Vespasiano. capitu. 2. autore Henrico Glareano in Titi Liuij chronologia. Hinc etiam quibusdam videri potest Ioan. Ferrari. in titu. de succ. sess. libert. §. postea. lapsum esse dum dixit legem hanc latam fuisse diui August. temporibus a Papio, & Poppęo consulibus: cum Poppæi fuerit collega. Q. Sulpitius Camerinus. ex Sueto. in præfato. cap. Ego vero nil temere mutandū censeo, nec in Plinio, nec in Suetonio: cum constet ex Dione libro. 43. & 48. Cæsarum imperio consules ab initio creatos per totum annum magistratū minime gessisse: sed vel per duos mēses vel vnum mutari solitos, vt sors ferebat. quod & Altia. adnotauit libro quinto parerg. capit. 10. & sequenti. Id tamen ex eodem Dione constat libr. 56. legē hanc latā fuisse sub Augusto a Marco Papio, & Quinto Poppæo ea parte anni consulibus, qui & vxoribus, & liberis carebant. Vnde apud Isidorū ipse libenter ita legerem. Nam sub Octauiano Cæsare Papius, & Poppæus suffecti consules legem tulerunt, quæ ab eorum nominibus appellatur Papia Poppæa, continens patrum præmia pro suscipiendis liberis. Erat & aliud huiusce legis Papiæ caput, vt si vir, & vxor filios non haberent, quod alter alteri reliquisset decima parte fisco adiudicaretur: qua in parte dicta lex sublata fuit in. l. final. C. de infirmād. pœnis cœliba. Scribit & ad hęc Tertulianus in Apologetico. capitulo quarto. Papias leges, quæ antę liberos suscipi cogunt, quam Iuliæ matrimonium cōtrahi, vanissimas esse, atque a Seuero ob id exclusas fuisse. Erat pręterea sancitum ad puniendos cœlibes, vt qui a vicesimoquinto anno vxorem non haberent, nihil ex testamento lucrarentur, nisi ipsi testanti genere proximi forent: qui vero filios non habuisset, medietatē relictorum sibimet amittebat, vt scribit Sozomenus libro primo. Historiæ Tripar. capitulo decimo, dicens a Constantino has cœlibatus pœnas sublatas fuisse. quod & apud ipsum Sozomenū extat in eius Græca historia libr. 1. capitu. 9. obiter tamen admonendus est lector, Sozomenum, vel ab Epiphanio eius interprete perperam traductum, vel scriptoris vitio deprauatum fuisse: cū hactenus apud eum legatur. licet generis proximitate consisterent: Græco Sozomeni codice refragante. Ex quibus omnibus integer constat sensus Iuuenalis Satyra Nona, apertior saltem, quam sit ab aliis traditus.

4

Iam pater es, dedimus quod famę oppo
nere possit.
Iura parentis habes, propter me scribe
ris hæres.
Legatum omne capis: necnon & dulce
caducum.
Commoda præterea iunguntur multa
caducis.
Si numerum, si tres impleuero.

5

Constat enim partē illam, quæ fisco adiudicabatur, & a legato, vel hæreditate detrahebat, caducū dici. Huius l. Iulię meminit & Tertullianus in lib. de monogamia. aliud, inquit, est, si apud Christum etiam legibus Iuliis agi credunt, & existimant, cœlibes & orbos ex testamento Dei solidum nō posse capere. His etiam suffragatur, quod

quod ex Lycurgi legibus Plutarchus in Laconicis refert ſcribens, Lycurgũ ciuibus, qui a nuptiis abhorrerẽt, ſuis legibus ignominias plures addidiſſe. Itẽ apud Romanos ꝓbroſus erat cœ 1
libus, vt cõſtat ex legibus duodecim tabularum. titu. de cenſori. Teſtis etiã eſt Valerius Maximus libr. 2. capit. 4. idq; ex Platone & aliis penes alias gẽtes vitio, & ignominiæ datum fuiſſe, adnotauit Crinit. de honeſta diſcipli. libr. 14. c. 15. de prole igitur acturus tria expediam breuiter. Primum de prole ex copula coniugali ſuſcepta, ſeu ratione matrimonij legitima tractabo. Secundum de prole illegitima. Tertiũ de legitimatione filiorum.

EX. §. SEQVENTI.

1 Filij nati ex matrimonio ab infidelibus cõ tracto, iure tamẽ humano inualido, ſunt legitimi, ſi eorum parentes Chriſti fidẽ profiteantur.

2 Filij ex matrimonio nullo concepti, legitimi quo ad omnia cenſentur, propter bonam fidem vtriuſq;, vel alterius parẽtis.

3 Filius ex bona fide parentis legitimus, vere & non ficte legitimus eſt, & ad feuda admittendus.

4 Bona fides præſumitur in matrimonio.

5 Bona fides in matrimonio preſumitur, etiã lite pendente.

6 Filiij concepti ex matrimonio, etiam lite pendente, ſunt legitimi ex bona fide parentum, quamuis parentes fuerint a iudice ob contumaciam excommunicati.

7 Filij nati appellatione pendente ſuper matrimonio legitimi ſunt, propter bonam fidem parentum.

8 Matrimonium contractum lite pendente ſuper primo, an cenſeatur bona fide cõtractum, ſaltem ex præſumptione?

9 Error iuris an bonam fidem inducat in matrimonio quo ad legitimationem prolis?

10 Sententia in matrimonio an tribuat iuſtã cauſam præſumendi bonam fidem? & nume. 8.

§. PRIMVS.

PRIMVM omniũ id conſtat filios ſuſceptos ex matrimonio vero legitimos eſſe. ca. quod nobis. c. cauſamq; in. 2. capi. lator. qui filij ſint leg. cap. tuam de ord. cogni. text. in princi. inſtitu. de patria poteſt. Vnde ſi matrimonium contractum inter infideles, iuxta propriam eorum legem valuit, etiam ſi iure canonico nõ teneat, filij ex eo nati legitimi ſunt, ſi illi coniuges ad fidem catholicam conuertãtur. capit. final. qui filij ſint legitim. Illud enim matrimonium adhuc aſſumpta fide Chriſtiana non dirimitur. cap. de infidelibus. de conſang. Ex quibus nõ placet. gloſſ. in. dict. c. fin. dicens filios ſuſceptos ab illis, qui ex Moſaica lege repudiatis prioribus vxoribus, & eis viuentibus, ſecunda matrimonia contraxerunt, legitimos eſſe iudicandos, etiam ſi parentes Chriſti fidem profiteantur: niſi dixerimus eos legitimos eſſe ex benigna eccleſię conſtitutione, ne auertantur parentes a fide catholica ſuſcipienda: & ex eo, quod Moſes permiſit illa matrimonia ob duriciam cordis Iudæorũ. ita Abb. & Anchar. in dict. cap. final. idem Anchar. in cap. gaudemus. de diuort. colum. pe. Imo filij ꝓcreati ex matrimonio nullo quã doq; legitimi cenſentur, nempe propter bonam fidem alterius tantum ex coniugibus. c. ex tenore. qui filij ſint legit. c. peruenit. eod. titu.

Duo tamen ſunt neceſſaria. Primũ, quod matrimonium fuerit bona fide contractum. ſecundum quod ſit in fa
2 cie eccleſiæ celebratum. c. cum inhibitio. §. 1. de clandeſt. deſponſ. c. 2. qui filij ſint legit. & ibi Doct. communiter:

quibus cõuenit Regia.l.2.tit.15.part.4.Ideo dicti filij integre, & omnino legitimi censentur, quo ad omnia, non ex parte.glo.in.d.c.cum inhibitio.§.1. quam cõmend. Georgi. Natan. in.c. quamuis pactum.de pact. in.6.2.col. Ias.in.l.ex facto.col.5.ff. de vulga. idẽ Ias. dicens hanc opinionem esse communẽ in consi.156.col.2.vol.4. & consi.168.col.3.eod.volu.similis est gloss. in.c.cũ in captiuitate.34.q.1. quia vere sunt legitimi isti filij. quod in. d. c. ex tenore probatur.& Regia.l.3.titu. 3.part.4.&.l.1.titu.13.ead.parti.notat Bald.in.l.qui contra.C.de ince. nupti. Si vere legitimi sunt, pro parte legitimum esse, & pro parte illegitimũ, nõ conuenit.

Hinc infertur falsum esse quod Benedict. a Plũbino adnotauit in disputatione incipiẽti.statuto Pisano. col.3. dicẽs dictos filios esse ficte, & non vere legitimos.constat enim ratione matrimonij legitimos esse, & a radice copulæ coniugalis tales censeri: igitur vere legitimi sunt, non ficte.Cui opinioni cõtra plumbinum adstipulatur Regia. l.1. titul.13.Partita.4.vbi dicit hos filios esse legitimos: igitur vere, non ficte sunt legitimi, quia verbum esse veritatem inducit: vt statim probabimus.§. sequen.nume.26.

Secundo infertur hosce filios legitimos esse quo ad feuda Bald.in. c. 1. §. naturales.si de feud.fuer.contro.interdomi.& agnat.vas.& excludere substitutum sub illa cõditione, si institutus decesserit absq; filiis legitimis, & naturalibus: Curti. Iunior.cos.52.col.1.& consi.27.vtrobiq; Bald.sequutus.

Tertio, infertur eosdem filios excludere substitutũ sub illa cõditione, si institut⁹ decesserit absq; filiis legitimis, & naturalibus natis ex legitimo matrimonio. Hoc em̃ matrimoniũ legitimum censetur ex bona fide alterius: atq; ita Deti. respõdit cons.153. quem sequitur Carol.Molinæ.in Alex.consi.5.vol.7.Cui tamen subtiliter resistit Curti.Iuni.cõsi.27.longius.cons.64.

Et hæc procedunt ita late, vt bona fides præsumat̃ interim dum non probatur mala fides.Bald.in.d.l.qui contra. Hippo. in.l.qui ignorans. nu. 19. ff.ad.l. Cornel. de falsis. siquidẽ & ad præscribendum bona fides præsumitur glo.in.c.fi.& in.c.sanctorum.& in c.si diligenti.de præscript. Bart. & ibi Balbus in.l. Celsus. ff. de vsucapio. 3. part.repetitio.Ias.in.§.sed istæ.insti.de actioni.num.99.Curti. Senior consil. 71.col.4.Curti.Iunior consi.28.col.2. & Altia.reg.3.de præsum.5.præ.Imo & in causa matrimoniali præsumitur bona fides, etiam lite pendente super matrimonio.text.optimus in.c.2. qui filij sint legit.vbi Doct. ex eo hanc assertionẽ colligunt. Cui tamen obstat, quod lite pendẽte, & cõtestata præsumitur mala fides.l.sed si lege.§.si ante. & ibi.glo.ff.de petit.hæred.etiam præsumptione iuris, & de iure, secundum Bart.ibi, quẽ sequũtur Ant. & alij in c.cõsultationibus.de iurepat. Ex quo tenetur victus fructus rei petitæ post litem contestatã perceptos restituere. gl. cõmuniter recepta in.l. ex diuerso. ff.de rei vendi. & in.c. grauis. de rest. spol.l.certũ. C.de rei vẽdi.etiã si habuerit iustã causam litigãdi & eam habuisse ꝓbare velit. Rota in nouis deci.182. sensit Bart.post glo.ibi.in.d.§. si ante. Verũ lite etiam cõtestata præsumitur bona fides in matrimonio.ita Ancha. & ibi Prẽp.expresse notãt in.d.c.2.qui filij sint leg.pro quibus est text.in.c.2.

vt lite

vt lite pend. ex quo pendente lite permittit litigantibus super matrimonio carnalis copula, quã minime ecclesia permitteret, si mala fides præsumeretur. c. inquisitioni. de senten. excõ. Nec faciliter dari debet præsumptio delicti l. merito. ff. pro socio. quã rationẽ Hosti. & Abb. sentiũt: sed nimis negligenter eã expediunt in. d. c. 2. Quod si victus fructus reddere tenetur, quos ex repetita lite cõtestata percepit: ideo cõtingit: quia ex re aliena eos percepit, ac lite cõtestata tenetur eos diligẽtius quã antea custodire, & conseruare: ita vt ad hunc effectũ restituẽdi fructus, victus possessor malæ fidei pręsumat: siquidem quo ad alia: bona fides in eo præsumitur: fructus enim illos facit suos, quos non feciſſet si esset prædo, & malæ fidei possessor. Nec sequitur, tenetur fructus restituere: igitur deliquit eos percipiendo: mirũ ergo non erit, si præsumatur malæ fidei possessor quo ad effectũ restituendi fructus: cũ tunc nulla sit pręsumptio delicti ad hoc necessaria: non tñ præsumitur malæ fidei possessor lite contestata ipse litigãs super matrimonio, si eo vtatur cum delictũ omnino præsumeretur.

Ex quo deducitur recte hanc rẽ perpẽdisse Bart. Brixi. q. Dominicali. 64.
6 quem cõprobat Prepo. in. d. c. 2. col. 2. per tex. ibi dicens filios natos, seu conceptos ante sententiã pendente lite legitimos esse, quamuis eorum parẽtes ante conceptionem a iudice essent excommunicati propter contumaciam in non cõparendo cõmissam. Quibus tñ postea litẽ prosequutis pronuntiatũ fuit matrimoniũ minime valuisse.

Secundo, ex præmissis etiam constat appellatione pendente a sententia
7 lata contra matrimonium filios cõceptos legitimos esse. Ioan. Andre. Præpo. & Cardi. in dicto. c. 2. & Henri. in c. ex tenore. qui filij sint legi. argumento tex. in. l. 1. ad finem. ff. ad Turpili. capi. venientes. de iureiurãd. cap. non solum. de appella. in. 6. vbi probatur sententiam appellatione suspẽdi quo ad eius effectus.

Tertio idem esse dicendũ videtur de filiis cõceptis post hanc sententiã pendente termino decẽ dierum dato a iure ad appellandũ. c. non solum in princi. de appella. in. 6. his tamen duobus casibus proximis non est præsumẽda bona fides: sed mala, propter autoritatem sententiæ. cap. in præsentia. de renuntiat. clementi. 1. de sequestr. poss. l. si instituta. §. de inofficioso. ff. de inoff. testam. Ex quibus appellatione pendente adhuc sententia habet maximã autoritatem, licet nondum sit sortita effectũ rei iudicatę: sic pro ea sentẽtia præsumitur, quamuis non operetur translationem oneris probandi in aduersarium, ex traditis per Deti. in. rub. de appe. col. 4. eundem in. c. quoniam cõtra. de probatio. num. 32. & ibi Feli. num. 31. & Altia. de præsumptio. reg. 3. præsump. 9. non tamen est ita plane recedẽdum a prædictis duabus cõclusionibus propter possessionem cohabitationis cõiugalis: tametsi apud me sint dubiæ.

Hinc infertur non optime respondisse Paul. de Castro consi. 354. 1. vol.
8 matrimoniũ secundum bona fide censeri contractum pendẽte lite, & appellatione a sentẽtia lata contra primum. Hoc etenim Feli. reprobat in. c. lator. nu. 11. de re iud. & merito, ob primum matrimonium super quo lis pendet. arg. c. cum apostolica. de sponsa. aliud enim est præsumere bonam fidem in

coniugibus pendẽte lite ſuper eodem matrimonio: aliud in his, qui ſecundum matrimoniũ contrahunt in iniuriam primi matrimonij, quod adhuc in lite verſatur. notant Imola cõſi. 125. glo. fi. & ibi Abb. in. c. tenor. paulo ante citato. & Domin. conſ. 76. Imo ipſe Feli. amplius aſſeuerat idem eſſe quo ad malam fidem præſumendam, ſi ſecundum matrimonium cõtractum eſſet pendẽte lite ſuper primo, quod fuerat diſſolutũ ſententia, a qua non fuit appellatũ: nec tamen trãſierat in rem iudicatam: quia in matrimoniali cauſa lata fuerat. Nã ex quo fuit iam cœpta lis ſuper prioris ſentẽtię reſciſſione ſatis coadiuuatur præſumptio malæ fidei. & idem Abb. notat in dicto. c. tenor. nume. 9.

Hinc etiam apertiſsimum eſt ſententiam latam pro ipſo coniugio bonæ fidei abſq; dubio præſumptionem inducere. Nam ſi pendente lite ante ſententiam, tẽpore quo expectatur dubius euentus litis præſumitur bona fides: igitur lata ſententia pro matrimonio, fortiori ratione, & coniectura præſumetur, etiam ſi ſit lata per falſos teſtes etiam corruptos pecunia, ipſo tamen coniuge ignoratẽ: quod eleganter notat Ancharra. in. c. perlatum. qui filij ſint legitimi. dicens ſententiam diuortij in primo matrimonio conſtituere præſumptionem bonæ fidei in eo, qui cum ſoluta a lege prioris coniugij, ex ratione illius ſentẽtiæ, matrimonium contrahit, etiam ſi ſententia ſit lata ex falſis teſtibus, & pecunia corruptis.

Ex his & illud explicari poteſt, an ex errore iuris matrimonium cõtractum hunc operetur effectum. & Abb. in. c. referente. qui filij ſint legit. hoc dubiũ reliquit indeciſum: quibuſdam tamen

videtur filios conceptos ex tali matrimonio legitimos eſſe. per tex. in. l. qui in prouincia. ff. de ritu nupt. §. 1. vbi a iure prædicti filij legitimi efficiuntur, accedente etiam longo tempore, quo matrimonium ſtetit copulatũ, & ita Bald. Nouell. illũ tex. intelligit in tracta. de dote part. 11. col. fi. Verum quia ipſe exigit iuſtum errorem, adhuc ego vlterius conſiderandum cenſeo. Nam ſi iuris error ita iuſtus ſit, vt bonam fidem producat, nõ dubito ex matrimonio illo, etiá abſq; longi temporis curſu, filios legitimos eſſe: cum & legitimi ſint ex alterius cõiugis bona fide. per text. in allegato. c. ex tenore. quæ bona fides ex iuris iuſto errore adeſt in matrimonio. Poteſt etenim iuris error bonam fidem producere, quãdo erratur in dubia iuris deciſione: in qua intelligenda, etiam ipſi Docto. varias profeſsi ſunt opiniones: aut quando aliqua dictio in iure ambiguam habet interpretationem, etiam apud ipſos iuriſconſultos: is enim error iuſtus eſtimari debet. text. vbi Abb. & Imola. c. cum dilectus. de cõſuetu. idem Abb. illum tex. dicens notabilẽ in. c. de quarta. de præſcriptio. co. 3. & ſing. Feli. ibi. & Bald. in. l. Celſus. ff. de vſucap. 4. notab. Curti. Iunior conſil. 6. nume. 22. idem conſi. 28. col. 3.

Ex quibus infertur intellectus, & defenſio glo. in. c. perlatum. qui filij ſint legit. quam Abb. & Cardi. dicunt ſingul. ex ea notantes, ſentẽtiam diuortij prioris matrimonij iuſtã cauſam ignorantiæ exhibere, vt ſecundũ matrimonium cõtrahatur: quamuis illa ſententia nulla ſit. Id enim procedit, quando prædicta ſententia non eſt manifeſte nulla: ſed ſi eſſet manifeſte nulla, ex ea non poſſet iuſta ignorantia iuris prætendi

tendi per tex. vbi glo. ver. cõprobata, hoc not. in. c. per venerabilem. qui filij sint legit. ita illum tex. intelligens, qui potest & aliter intelligi, si dicamus ibi dem a prima sententia diuortij appellatum fuisse, & secũdum matrimoniũ cõtractum lite, & appellatione super primo pẽdente: quo quidem casu mala fides in contrahentibus præsumenda est, vt paulo ante dicebam nume. 8.

EX. §. SEQVENTI.

1 Filij nati ex coitu fornicario, qui poterat coniugalis esse, si consensus accessisset: per subsequẽs matrimoniũ efficiuntur legitimi.
2 Filij prędicti legitimi fiunt per matrimoni um subsequens, siue natiuitatis, siue cõ ceptionis tempore potuissent parentes matrimonium contrahere.
3 Aetas an sit a die cõceptionis, vel natiuita tis computanda?
4 Filij nati ex concubina, etiam non retenta domi efficiuntur legitimi, ratione sequẽtis matrimonij.
5 Filij nati ex concubina clerici in minorib⁹ ordinibus constituti, etiam beneficium ecclesiasticum habentis legitimi fiunt per matrimonium subsequens.
6 Filij nati ex concubina Iudæa, vel Sarracena, non efficiuntur legitimi ratione ma trimonij legitime subsequentis.
7 Filij per coniugium subsequens, legitimi ef ficiuntur, etiam si nati fuerint ante matrimonij contractum.
8 Filij efficiuntur legitimi subsequuto inter parẽtes matrimonio, etiam si non interc esserint nuptialia instrumenta.
9 Filij matrimonio sequuto legitimi efficiũtur, etiam si parentes sint genere, vel for tuna dispares.
10 Filij matrimonio sequuto inter eorũ parẽtes, etiam senes, & in mortis extremo tẽ pore constitutos, legitimi censentur.
11 Infirmus prope ipsam mortẽ existẽs matri monium iure optimo cõtrahere potest.
12 Filij legitimi fiunt per matrimonium subsequens, etiam sine parentum cõsensu, imo ipsis contradicentibus, & repugnã tibus.
13 Legitimatio filiorum exigit parentum cõ sensum, ipsorumq; filiorum.
14 Ingratitudinis ratione minime reuocatur filiorum legitimatio: quę ratione sequu ti coniugij a iure facta fuit.
15 Filij legitimi censentur ex matrimonio se quuto inter eorũ parentes, etiam si post eorum natiuitatem aliud matrimoniũ contractum fuerit.
16 Filij concepti ex coniugato, ipsa matre so luta, & ignorante, an legitimi fiant per matrimoniũ postea legitime subsequutum?
17 Bona fides parẽtis in concubinatu an red dat ipsam prolem naturalem?
18 Legitimatio ratione subsequentis matri monij, est tãtum iure humano inducta.
19 Nepos ex filio præmortuo an fiat legiti mus, ex matrimonio inter auum, & aui am contracto?
20 Nepos rescripto pricipis auo legitimus ef ficitur, etiam post patris mortem.
21 Filius ex subsequenti matrimonio ita legi timus efficitur, vt quo ad omnia legiti mus sit censendus.
22 Legitimatus per subsequens matrimoniũ, ad retractum admittendus est.
23 Legitimatus pſubsequẽs matrimoniũ, ad mittitur ad ecclesiasticã emphyteusim.
24 Legitimatus per subsequens matrimoniũ, in Episcopum eligi potest.
25 Legitimatus per subsequens matrimoniũ etiã iuribus municipalibus legitimus censetur.
26 Legitimatus per matrimoniũ subsequens vere non ficte legitimus est,
27 Legitimatus per matrimoniũ subsequẽs ad feuda admittendus est.
28 Legitimatus per matrimonium subsequẽs, an sit primogenitus censendus, excluso fratre postea ex matrimonio legitimo ante secundum coniugium nato?
29 Legitimatio per subsequens matrimoniũ, reuocat donationem ex constitutione. l. si vnquam. C. de reuocand. donatio.
30 Legitimatus per subsequẽs matrimonium an sit dicẽdus natus ex matrimo. legiti.

§. SECVNDVS.

1 AEC tantum illa proles cen setur legitima, quæ ex ma trimonio cõcepta fuit: sed & ratiõe matrimonij subse

quentis filij antea ex coitu fornicario nati, efficiuntur legitimi.c.tanta.qui filij sint legit.l.cum quis. C. de natur. liber. quibus conuenit Regia.l.1.titu. 13.part.4. Est tamen hic fauor a iure Pontificio matrimonio impẽsus, pluribus ornandus, atq; explicandus interpretationibus. Primo enim est intelligenda dicta constitutio in filiis natis ex coitu, qui poterat esse coniugalis inter parentes, si consensus ab eis prẽstitus foret.quod probatur in.d.c. tanta.in.2.par.vbi Docto.id asserunt communiter, & pulchre Theophilus in.§.fi.inst.de nup. Sed est in hoc egregia dubitatio, vtrũ sit satis, quod tempore natiuitatis coitus potuerit esse coniugalis, an prẽcise exigatur cõceptionis tempore cõiugium potuisse cõtrahi inter parentes. Et Saly. in.l.filiũ. C.de suis, & legit.hæred.cõceptionis
2 tempore matrimonium contrahi potuisse præcise exigit.& Ant.Rosellus de legitimat.col.8.&.9. quibus adiungenda est Cini, ac Pauli Castren. sententia in.l.ex libera.C.de suis, & legit. hæred. qui tenent filios conceptos ex matrimonio nullo: cuius est postmodum dispensatio sequuta, non esse legitimos, etiam si nascãtur post obtentam dispẽsationem. His etiam suffragatur. l. Paulus. ff. de statu homi. vbi tẽpus cõceptionis est considerãdum, quo ad filiorũ statum, etiam si eis hoc non sit vtile:quod constat, quia tempore natiuitatis ibi ex iure ciuili matrimonium erat legitimum: non tamen tempore conceptionis:& subdit iurisconsultus iustos nõ esse liberos: ergo in hac nostra controuersia ex illa lege dicendum erit:attendi debere tempus conceptionis, ita vt tunc potuerit matrimoniũ cõtrahi, nec satis esse, quod potuerit cõtingere tempore natiuitatis. Quo fit, vt gloss.in.c.2.qui filij sint legitim. egregie in illius. l. Paulus. inductione errauerit, ex ea colligẽs, tempus conceptionis attendendum esse, cum de commodo alicuius tractatur. Probatur etiam prædicta principalis opinio in.l.& si contra.vbi gloss.C.de nupt.& in.l.ex libera.C.de suis, & legiti.hæredib.optimus tex.in.l.8.titu. 13. part.6.ibi genuerit.

Contrariam sententiam, imo quod sit satis vel tempore conceptionis, vel natiuitatis matrimonium inter parentes contrahi potuisse, suadet. l. qui in vtero.ff.de stat.homi.vbi iurisconsultus fœtum existẽtem in vtero natum existimat, si fœtui hoc sit vtile, alioqui non existimari natũ constat. idem probat glos.quam Docto. ibi sequuntur in dicto.c.2.igitur filij nati, vel concepti tẽpore, quo pater, & mater matrimonium contrahere legitime potuissent ex matrimonio sequuto legitimi efficiuntur.ita Hostien.Ioan.Andre.Anto.nume.17.& Cardi.in dicto cap.tanta.Saly.in.l.nuper.C. de natural.liber. vbi tex.hanc opinionem probat.quam communem esse existimo, cui & Henric.adhæret in.c.ex tenore. qui filij sint legiti.optimus tex.in.l.seruorum.§.fi.ff.de statu.homi.&.§. sufficit.instit.de ingenuis. quibus cõstat, quo ad filiorum libertatẽ statum matris tempore conceptionis, vel natiuitatis attẽdi.&.l.Regia.11. in Taurinis sanctionibus hæc ipsa opinio in matrimonio cõprobatur. Nec obstat.l.Paulus.quia in eo casu nec tempore natiuitatis matrimonium erat legitimum. Nam & si potuit tunc contrahi legitime, tamen contractum prius eo tempore, quo minime licebat, non fuit no

uo con

uo consensu legitimo tempore confir
matum. atq; item Regia. l. 8. est ita in-
telligẽda, vt alternatim, vel cõceptio
nem, vel natiuitatem expectemus, ex
aliarum legum additione qua lex illa
supplenda est, coadiuuante dicta. l. nu
per. Cætera autẽ, quæ pro prima opi
nione adduximus parum obstant: si-
quidem illa iura hanc quæstionem di-
recte non attingũt. Docto. vero auto
ritates negari possunt. Nec est admit-
tenda in hoc dubio distinctio Alberi.
in dicta. l. Paulus, quia nec iure proba
tur: neq; ab aliis recepta fuit.

Non tamen omiserim ex vsu loqué
di, vel loquentis mente quandoq; cõ
3 siderandam esse natiuitatem, non con
ceptionem. ex quo falsa est opinio gl.
in reg. Cancel. 17. dicentis, annos æta
tis esse a die conceptionis computan-
dos, si id vtile sit ei, de cuius ætate tra
ctatur. Ego enim hanc sententiam a-
deo a vero deuiare existimo, vt nihil
hac in re falsius dici posse libenter asse
ram. Frequentissimũ quidem est, æta
tis annos a natiuitate, non a concep-
tione connumerari.

Secundo intelligenda est. cap. tanta.
decisio, etiam si filij sint nati ex coitu
fornicario, domi minime cohabitante
4 concubina. cum inter hanc concubi-
nam, & virum matrimonium legiti-
me contrahi possit. glossa. quæ expres 6
sim hoc ipsum notat. in cap. innotuit.
de electio. & ibi Abb. idẽ Abb. & Do
ctor. in dicto cap. tanta. Ioan. Andr. in
regu. fine culpa. de reg. iur. in. 6. colũ.
7. quod alibi a suis principiis deduce-
mus: nempe hoc eodem cap. §. 4. nu-
me. 2. & sequenti.

Tertio est idem intelligendũ, etiam
si filij nascant ex carnali copula, quam
cum eorum matre clericus in minori
bus ordinibus cõstitutus habuit, etiã
si is eo tempore ecclesiasticum benefi-
cium obtineret ex Ioan. Andre. in di-
cta reg. fine culpa. colum. 8. Bald. in. c.
1. §. naturales. si de feud. fuerit contro.
inter domi. & agnat. vas. Præpo. in di
cto. c. tanta. 9. col. glo. in Pragmat. Sã
ctio. titu. de cõcubinariis. §. ipsas. verb.
arcere. Nicola. de Vbaldis in tracta. de
succes. ab intesta. col. 20. licet in cleri-
co in minoribus constituto, ecclesia-
sticum beneficium habente contrariũ
asserat Bartol. in. l. penul. ff. de concu-
bi. Ludoui. de Sardis in tract. de legi-
timatio. 2. parte. §. de legitimat. per sub
seq. matrimo. q. 3. Anto. Rosellus lib.
1. legitimationum. colũ. 4. Ioan. Lupi
in. l. 9. Tauri. nume. 39. idem in. c. per
vestras. 3. notab. §. 21. nu. 21. de donat.
inter vir. & vxor. vbi hanc Barto. opi-
nionem falso tribuit Ioan. Andre. in
dicta reg. fine culpa.

Quarto ex his constat filios susce-
ptos a monacho, vel moniali intra an
num probationis per matrimonium
subsequens legitimos effici, quia tẽpo
re conceptionis parentes coniugium
cõtrahere poterãt. quod Præp. fatetur
in dicto. c. tanta. colũ. 10. & Ioan. Lupi
in. l. 9. Tauri. nume. 41.

Quinto, intellige dictam legitima-
tionẽ ex præmissis induci quãdo con-
cubina, ex qua genuit filium Christia
nus, erat tempore cõceptionis, vel na
tiuitatis catholica, seu Christi fidem
professa: secus si esset Sarracena, Iu-
dæa, vel alias infidelis. Nam quamuis
postea fidem Christi suscipiat, non ef-
ficitur filius legitimꝰ, ex matrimonio
subsequenti. Hosti. Ioan. Andre. An-
to. Card. & Abb. in dict. c. tanta. quo
rum opinio probatur ex eo, quod nec
tempore conceptionis, nec natiuitatis

poterat

poterat inter parẽtes legitime cõtrahi coniugium, quod alibi diximus: tametsi ab hac quinta interpretatione recedant Calde. in dicto. c. tanta. & Anto. Rosell. lib. 1. de legitimat. col. 9.

Sexto, subinfertur ex his, filios efficilegitimos per subsequens matrimonium, siue sint nati matrimonio ipso
7 nondum contracto, siue eis cõceptis, & adhuc in vtero existentibus, matrimonium contrahatur. ita Ioan. And. in dicto. c. tanta. cui cęteri assentiũtur: & probatur in. l. nuper. C. de natur. liber. & in. §. sufficit. insti. de ingenu. Id enim tantum aduertendũ erit, potuisse parentes ex cõsensu dictá conceptionis copulam, vel ea sequutam nati uitatem, proprio cõiugio honestare.

Septimo, intellige id procedere, etiá si in matrimonio subsequuto, non in-
8 terueniant nuptialia instrumẽta, quæ quamuis iure ciuili exigantur, iure tamen Pontificio, cui standum est, non sunt necessaria, vt matrimonium valeat. glo. in. c. 1. 30. q. 5. Abb. & alij in dicto. c. tanta. Angel. Areti. in. §. final. insti. de nuptiis. Ias. cons. 168. nu. 7. vol. 4. Deti. cons. 155. colum. 2. dicens hanc opinio. esse communem. idem asserit Præp. col. 15. in. d. c. tanta. addit tamen hanc opinionem cõmunem procedere, quo ad matrimonij vim, & valorẽ, atq; filiorũ legitimationem simplicem, & canonicam, nõ tamen quo ad filiorum successionẽ, quæ in locis imperiali ditioni subiectis filiis nõ defertur. nisi in matrimonio nuptialia instrumenta confecta fuerint. idem voluit Angel. Perusinus cons. 29. Bald. in. l. si quia illustris. C. ad Orfic. vers. itẽ notat. Lucas de pena in. l. 4. colũ. 2. C. de his qui spon. mun. subier. lib. 10. Soci. Iunior consi. 52. col. 2. vol. 1. & Curti. Iunior cons. 136. col. 2. 1. vol. cõs. vbi profitetur hoc esse communiter receptum. Verum ego non arbitror hanc Angeli sententiam ita frequenter receptam esse, vt eam seruandam fore existimem: vix enim eam procedere compertum habeo: siquidem ratione matrimonij filij censendi sunt legitimi, etiam in foro Cęsaris: at matrimoniũ iure Põtificio iudicatur, non Cæsareo vt constat: ideo Angeli opinionem reprobát Alex. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 19. ff. ad Trebel. & Ias. in. l. generaliter. §. cum autem. pe. col. C. de instit. & subst. quorum opinionẽ communem esse fatetur Carol. Rui. consi. 211. col. 2. vol. 1. eam etiam sequitur Parisi. consil. 13. nume. 49. volu. 2. dicens non esse ab ea recedẽdum. nec ab hoc dissentiunt Angel. Aret. & Deti. paulo ante citati: imo idem probare videntur.

Octauo, principaliter hoc intellige procedere, etiam si parentes sint dis-
9 pares genere, & diuitiis: nihil enim hoc refert ad cõiugium, cuius ratione filij legitimi efficiuntur ex sentẽtia Nicol. de Vbald. in tract. de succes. ab intestat. col. 16. Ias. consi. 234. 2. vol. Ioá. Lupi in cap. per vestras. 3. notab. §. 21. nume. 17. de donatio. inter vir. & vxo. Licet Ange. per tex. ibi contrarium teneat in authen. quib. mod. natur. effici. leg. §. sed aliud. cui accedunt Paul. de Monte Pico in. l. Titia cum testamento. in. §. Titia cum nuberet. num. 52. ff. de legat. 2. & Curti. Iunior cons. 136. Carol. Ruin. cons. 211. volu. 1. nu. 5. Soci. Iunior consil. 52. colũ. 2. volu. 1. dicens Ange. opinionẽ cõmunem esse. nume. 10. text. tamen in dicto. §. sed aliud. in meretrice loquitur, quo casu non est certum, ex quo viro sit susceptа pro

pta proles. vt illum tex. Iaſ. intellexit in dicto conſ.234. Sed aptius eiuſdem tex.interpretationem exponés Angeli ſentétiam refellit Emanuel a Coſta Luſitanus, qui ius ciuile apud Coimbricam magno cum nomine publice docet in. §. & quid ſi tantum. 2. part. nume.98.ff.de lib.& poſthu.

Nono prædictam legitimationē intellige a iure concedi ratione matri-
10 monij, etiam cōtracti ab infirmo prope ipſam mortem, vel a ſene decrepito, cum concubina. Hoc enim coniugium validū eſt: igitur eius cauſa proles ſuſcepta erit legitima. quod Ioannes Andre. notat in regu. ſine culpa. de regul.iur.3.colum. Abb.in cap.2.de fri. Ioan. Andre. Anto. & Præpo. in
11 dicto cap.tanta. Alber.in.l.cum quis. C.de natur.liber. Cinus in.l.nuper.C. eod.titu. Ludo. de Sardis in tracta.de legitimatio. prima legitimati. in princip. quam opinionem dicit eſſe cōmunem Alexan.in.l.ſi quis poſthumos. 1.colum.ff.de liber.& poſthu.& Iaſo. in.l.ſed eſt quæſitum.ff.cod.tit. Paul. Pariſi.conſi.13.volu.1.nume.68. Huc etiam tendit tametſi dubius Ant. Roſellus in tracta. de legitimatio. colum. 12. Nec videtur fraude illud matrimonium contractum eſſe: nullam enim iniuriā alteri irrogat, qui iure ſuo vtitur. Vnde filius ex prædicto matrimonio legitimatus excludit ſubſtitutum ſub conditione, ſi inſtitutus ſine liberis legitimis deceſſerit. ita Alexan. & Iaſo.in dictis locis ſcribunt. Felin.in capit.in præſentia.de probatio.num.36. & Franciſc. a Ripa in. l. ex facto. §. ſi
12 quis rogatus. ff. ad Trebelli.numero 48. Cæterum Bald. in.l.nuper. C. de natu. lib. & in.l.eam quam.C. de fidei commiſſ. colum. 7. diuerſum notat. Cui ſuffragatur text. in dicta.l.nuper. vbi matrimonium ſuſceptam prolem reddit legitimá, quando contrahitur ſpe prolis. item text.optimus in capit. 2.de frigid.dicens matrimonium contrahi nō poſſe ab eo, qui generare minime valet. Sed horum primo reſpondeo ſatis eſſe, & dici hoc matrimoniū contractum ſpe prolis, quia contrahitur ad ſuſcipiēdam prolem legitimam ratione matrimonij, quæ ſuſcepta fuerat ex illegitimo coitu. ita Cardina. in dict.capit.tanta.dictum tex.intellexit, & ſenſit Bald. in capit. innotuit.de electio.colum.penul. Secundo reſpondere poſſum ea ratione, qua matrimonium contrahi nō poteſt ab eo, qui ex naturali, & propria vi, non valet gignere: nempe a frigido: poteſt tamen contrahi ab eo, qui ex naturali, & propria virtute generare poteſt, atque ad id habitum habet. quamuis eius exercitium ſit ſenectute ſuſpenſum: cum is habitus poſsit quandoque reduci ad exercitium, vt voluit Abb.in capit.2. de frigid. vbi gloſſ. aſſerit a ſene matrimonium contrahi poſſe. l. penul.& ibi.gloſſ.C. de nupt. ſicuti & ab infirmo, qui cauſa morbi eſſet impeditus gignere. ex quibus hic nonus intellectus admittendus eſt: quem, & Pariſ. a fraudis præſumptione excuſat in dicto conſi.13.& ſeq. nume.34.volu.1. licet Carol.Rui.conſi.211.volu.1.ab eo diſcendat ex eo, quod fraudis præſumptionem admittat.

Decimo ita ſunt prædicta intelligenda, vt ipſis parentibus tempore coniu
12 galis cōtractus repugnantibus, eorū filij ratione matrimonij ſint legitimi. Nam huic matrimonij fauori parentes ipſi renuntiare non poſſunt. Imo nec ipſi filij: intereſt enim reipublicæ

hanc

hanc legitimationem fieri. argumen. cap. inter cætera. 22. q. 4. igitur nec parentes, nec fili, renunciare valent huic constitutioni ex cap. si diligenti. de foro compe. l. si quis in conicribẽdo. C. de pact. Ex quibus infert intellectus
13 ad tex. in authen. quib. mod. natur. effi. sui. §. si vero is, qui probat filios illegitimos non posse contradicentibus parẽtibus legitimos fieri: sicut & econuerso inquit tex. esse necessariam filiorum voluntatem, vt legitimi efficiantur. quem text. dicit singul. Roma. in singul. 588. dicens sufficere scientiam, & taciturnitatem ipsius filij. quod & Ias. notat consil. 156. colum. 4. volu. 4. gloss. in. l. in adoptionibus. ff. de adoptio. cuius meminit Deti. consi. 55. nume. 7. ex qua probatur legitimationẽ infantis, & si fieri possit, quod Azo notauit in summa. C. de emancipa. liber. ratam tamen haberi ex eo, quod accedente ętate legitima ipse legitimatus tacet sciẽs se legitimum effectum. Sic & Barto. est intelligendus in. l. fin. ff. de his, qui sunt sui. dicens infantem posse natalibus restitui absque eius cõsensu. quod late tractat Barba. consil. 34. volu. 2. Hæc tamen omnia nõ sunt necessaria in legitimatione, quæ ex cõtractu matrimonij fit, secundum Angel. consil. 17. colũ. 2. Saly. in disputatione incipienti. Medionalensis quidã. 2. dubio. art. 3. Prępo. in dicto. c. tanta. q. 12. & Ioan. Lupi in. c. per vestras. 3. notab. §. 21. nume. 17. Hinc errare opinor Guiliel. Albe. Bald. & Paul. in. l. scire leges. alias in. l. benignius. ff. de legib. volẽtes in legitimatione per subsequẽs matrimonium requiri filiorum consensum: quos sequitur Barba. in. l. cum acutissimi. fol. 27. col. 4. C. de fideicommiss. Nicola. Boeri. decis. 160.

falso ad id alios autores adducens. Ex his etiam cauẽdum est a Ludo. de Sardis in tract. de legitima. primo modo. c. incip. Tertio loco. & Ant. de Rosellis in tract. legitimat. part. 1. col. 9. dicẽtibus, in hac legitimatione, quæ sub sequenti matrimonio contingit, consensum parentum expressum, vel tacitum exigi. quod ex vera interpretatione iuris probari nequit.

Postremo ex hoc intellectu deducitur exacta alterius quæstionis decisio: cõstat enim legitimationem propter
14 ingratitudinẽ filiorum reuocari. Bald. in. c. 1. §. filij nati. si de feu. fuer. contro. inter domi. & agna. vasa. quẽ sequuntur Cremens. sing. 19. Iaso. in. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. nume. 54. & probatur ratione. Nam libertas æquiparatur legitimationi. §. 1. in authen. vt libert. de cæte. & in authẽ. quib. mod. natu. effi. legit. §. si quis ergo. & in. §. liceat. Sed libertas ob ingratitudinem reuocatur, ergo & legitimatio. Sic Bald. sequuntur Ripa in. l. fin. 2. colũ. C. de reuo. dona. Gerardus de Petra sancta in singul. 1. Andrę. Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuo. donat. verb. donatione largitus. nume. 234. & Carolus Molendi. in consuetud. Parisien sibus titu. 1. §. 30. num. 3. atq; procedit hęc cõmunis opinio in his, quę ipsum patrem, eiusq; bona respiciunt: nam in cæteris adhuc iudicatur filius ille legitimus, etiam si patri ingratus extiterit. ex his, quæ Paul. Castrens. notat in. l. ex facto. ff. de vulga. Verum hæc omnia intelligẽda sunt in legitimatione, quę ex rescripto principis, similiue pacto fit: illa enim, quæ ex ratione matrimonij subsequuti, a iure canonico statuitur, ob ingratitudinẽ non reuocatur, secundũ Roma. sing. 222. cuius

ſententia ex dictis ſupra inſertur.

Vndecimo eadē iuris Pontificij ſanctio eſt latius intelligēda, vt effectū habeat, nō tantū qñ matrimoniū ſubſequit inter filiorū parētes, nullo interim cōtracto cōiugio: ſed & qñ parentes aliud interim matrimoniū cōtraxere, & tādē ab eo liberi ſecū coniugale fœdus pacti ſūt. quod probatur. Nā tempore conceptionis, vel natiuitatis filiorum, copula illa ex cōſenſu parentum potuit eſſe cōiugalis, & nunc poteſt optime cōiugium contrahi: ergo filij antea nati per matrimonium efficiuntur legitimi. ita voluit Ioan. Andre. in dicta reg. ſine culpa. cui conſentiunt Præpo. in dicto ca. tanta. q. 7. & Nicola. de Vbald. de ſucceſſ. ab inteſt. col. 20. Bart. in. l. pe. §. vxor. ff. ſolu. matri. Iaſ. in. l. Pomponius. §. quæſitum. ff. de adqui. poſſ. probat tex. in Auth. quib. mod. natur. effici. legit. §. ſi vero ſolummodo. ad finem: quam opinionem fatentur eſſe communem Paul. Caſtrenſ. in. d. §. quæſitum. Andr. Tiraquell. de primogen. q. 34. nu. 2. idē Tiraquell. in. l. boues. §. hoc ſermone. De verbo. ſignificat. limit. 3. nume. 17. Anto. Roſel. in tracta. legitimationū. col. 15. Ferdi. Loazes Ilerdenſis epiſcopus in tracta. de matri. 12. dubio. nume. 18. Carol. Molendi. in conſut. Pariſi. tit. 1. §. 8. in gl. 1. q. 7. Ludouic. de Sardis in tracta. legitima. primo modo legit. q. 2. quāuis ab hac opinione recedat. Poſt Lucam de pœna in. l. 4. C. de his, qui ſp. pub. mun. ſub. q. 3. lib. 10.

Duodecimo egregia hic verſatur dubitatio, quid dicendum ſit de filio nato ex cōiugato, & ſoluta, ipſa omni-
16 no ignorante virū illum eſſe coniugatū, an ſequuto matrimonio inter eos valido, ille filius ſit legitimus. Et glo. in dicto. c. tanta. verſi. aliam, duas exponens opiniones, & cōtrarias, ſubdit in fine, primā veriorem eſſe: id eſt hunc filium ex hoc matrimonio effici legitimum. arg. cap. ex tenore. qui filij ſint legi. vbi probatur ex matrimonio prolem eſſe ſuſceptam legitime, etiam ſi matrimonium legitimum non ſit, modo alter ex coniugatis credat matrimonium firmum eſſe. probat idem optimus tex. in. c. quod nobis. qui filij ſint legiti. dicens filios natos etiam ante approbationē eccleſiæ ex matrimonio illicite: id eſt clādeſtine contracto, legitimos eſſe, ſi illud matrimonium ab eccleſia fuerit approbatū, quamuis verum matrimonium non fuerit, ob aliquod impedimentum, ſecundum verum illius text. ſenſum a Ioan. Andre. Ancha. Cardi. Anto. & Præp. ibi comprobatum. quem ſenſum communē eſſe fatentur Ant. Roſell. in tracta. de legitimat. part. 1. c. pe. poſt Anto. in d. c. quod nobis. licet in natis ante approbationem, contra teneant Hoſti. Cald. & Abb. ibi & Ioā. Brune. in tracta. de ſponſ. concluſ. 2. ampliat. 3. & id cōtingit propter alterius bonā fidem. Ecce quod matrimonium ab initio illicite contractum, eſt ſufficiens ad efficiendum filios legitimos ſequuta approbatione eccleſiæ, ſic ergo copula ab initio illicita: & tamen ex bona fide alterius, nec adulterina, neq; inceſta, ſequuto matrimonio legitimo debet cēſeri ſufficiens, vt filij legitimentur. vbi Antoni. notat. matrimonium putatiuum idem operari in legitimāda prole, quod verum: qui expreſsius loquitur in. c. tanta. nume. 9. verſi. aduerte. dum aſſerit matrimoniū verum ſub-
17 ſequutum efficere legitimam prolem ſuſceptam prius in cōcubinatu, ac eo-

dem

dem modo putatiuum idem efficere: vt si quis ex consanguinea fornicario coitu filium suscipiat, & tandem ignarus cõsanguinitatis cum ea matrimonium contrahat, filius hic ex Ant. sententia legitimatus erit ratione matrimonij. Ex quo infero non vulgarem intellectum ad tex. in dicto. c. ex tenore. ita, vt ignorantia alterius in concubinatu reddat prolem naturalem, sicuti in matrimonio reddit legitimam. His rationibus hanc opinionem. Anto. tribuit, & in dubio principali filiũ legitimum esse existimat Præpo. in dicto. c. quod nobis. 3. col. Anto. de Rosellis post eum in trac. legitimationũ, parte. 1. c. penul. dicens ad hoc dictam gl. in præallegato. c. tãta. verb. aliam. sing. esse: cui similis est in ca. non omnis. verb. cõtinente. 32. q. 2. cuius etiam opinionis autor est Hostiens. in dicto c. tãta. verb. aliam. Domi. cons. 66. colum. 4. Ludoui. de Sardis in tracta. legitimatio. fo. 9. colum. 2. & fo. 6. 2. co. Curtius Iunior. consil. 27. nume. 8. & Guiliel. Cassador. decis. vnica. de sponsali. vbi fatetur hanc opinionem magis communem esse, vel saltem in re dubia ex interpretũ controuersia pro legitimatione prolis sententiam ferendam: quemadmodum, & in Summo Prætorio Rotæ factum esse testatur. Contrariam tamen sentẽtiam probare videtur tex. in. c. cum inhibitio. §. 1. de clandest. desp. quo statuitur, etiam vtriusq; ignorantiam in matrimonio clam contracto proli nõ prodesse, vt legitima sit, si postea cõiugium dissoluatur, quia eis imputatur quidquid ex opere illicito præter eorum cogitationem euenit. cap. final. de homicid. in. 6. cap. tua. eo. tit. & hæc tandem opinio secundo loco in glo. dict. cap. tanta. refertur. quam ibi Ioan. Andre. & Anto. sequuntur. Abb. item & Raue na dicentes glo. esse singul. Henr. in dicto. c. ex tenore. 2. col. & quamuis dubius in hanc tamen sentẽtiam inclinat Roder. Xuares in. l. 1. tit. 6. lib. 3. Fori. versi. ad prædicta. Quod si a glo. tollantur dicta verba: sed primũ verius: quæ adiectitia esse Domi. credit in. d. cons. 66. apertissimum est hãc opinionem a glo. selectã fuisse, non primam. Nec oberit dicere contrahentes clam operam exhibere rei illicitæ, & tamen sequuta ecclesiæ approbatione, eis nõ imputari, quod præter eorum mentẽ successerit. c. quod nobis. qui filij sint legit. Sed in hac quæstione, quamuis ab initio parẽtes dederint operam rei illicitæ tamẽ postmodũ matrimonio sequuto nihil est ipsis parentibus imputãdum: quod in priori copula præter alterius cogitationem contigerit. Maximum enim inter hæc duo discrimen est ex eo, quod copula fornicaria simpliciter est illicita, nec vnquam etiã coniugio sequuto ab ecclesia approbatur. At clandestinum matrimoniũ vitium habet in modo contrahendi, opus tamen ipsum simpliciter est permissum, & tandem ab ecclesia comprobatur vitio illo sublato. Quinimo filios cõceptos ex incestu ignoranter cum concubina commisso. non effici legitimos matrimonio sequuto inter eorum parentes adhuc durante ignorantia: aduersus Anton. probat Socin. Iunior consi. 31. nume. 41. & 74. volumi. secundo.

Quibus adducor, vt existimem in exacta disputatione hanc vltimã sen-
18 tentiam facilius recipiendam fore. Illud vero prætermittendum non est, Domi. in dict. consi. 66. falso. Ioã. Andre.

dre.in dict.c.tanta.pro prima opinione allegasse.Eodem fere errore notandi sunt Prepo. & Anto.Rosell.qui ad cádem Anto. de Butrio adducere conantur.

Decimotertio sciendum est legitimationem inductá ratione matrimonij, a Romano Pôtifice iure humano fuisse statutam, non iure diuino, nec naturali. Vnde posset constitutio dict.cap. tanta.contraria lege tolli, si id ratione iusta legum latoribus placeret: etiam si Ias.cons.234.2.volum.dixerit: a Romanis Pontificibus dictam constitionem reuocari non posse, quia iure diuino sancita sit.

Decimoquarto, hæc legitimatio ratione matrimonij eos filios complecti tur, qui tempore coniugij côtracti viuunt, non tamen mortuos, nec ex eis nepotes adhuc viuétes. Cuius sententiæ ratio esse potest ista. Nemo enim post mortem legitimus efficitur, pater vero iá mortuus ex matrimonio legitimus nô est: igitur nec nepos: cum pater incapax legitimationis impediat filium legitimum fieri, eo quod ex patris persona ist hæc legitimatio ad filiũ perueniat.l.1.§.cæterum.ff.de adquir. poss. Præterea fictio duo exigit extrema habilia, extremum a quo, & extremum ad quod, ex frequentissima omnium sentétia in.l.si is, qui pro empto re.ff. de vsuca. hic vero extremum ad quod est inhabile, & extinctum, quia
19 filius iam obiit mortem: igitur fictio ex cap.tanta.cessat. Quibus adstipulatur tex.iuncta glo.penul.in.l.si is, qui. ff.de adoptio.vbi non potest quis adoptari in nepoté ex filio mortuo. Atq; ita in casu.c.tanta.volunt Guiliel. Baldus, & Alber.in.l.benignius.ff.de leg. Paul.de Castro in.l.scire.ff. eod. titu. idem in.l.1.§.cæterum.ff.de adquiren. poss. Alexand.in.l.Gallus.§. si eius.ff. de liber. & posthu.in fine.Iaso.in dicta l.si is, qui pro emptore.nume.121. Anto.Rosellus in tract. de legitimat. colum.12. & Hippo.in sing.121. post Lucam de pœna in.l.4. C.de his qui sp. pub.munera sub.q.2.libr.10.quorum opinio mihi displicet: video etenim ab aliquo adoptatum, filio eius iam vita functo fratrem effici. l. si filium. ff. de gradib.ergo deficiéte extremo ad qd', fictio locum habet. Vnde deficiente patre, potest nepos auo effici legitimus. Præterea fauor matrimonij nõ patitur, nepotem minime censeri legitimum coniugio subsequuto inter auum, & auiam. Quo fit, vt Socin. in dicto. §. eius.colum.2. asserat, contra Guiliel. & sequaces, hos nepotes legitimos existere: quod Bald.notat in.c. innotuit.de electionib.colum.penult. idem Guiliel.Bened.in.c.Rainuncius. de testam.verb.& vxorem.nume.181. Altiat.parte.1.de presumpt.ad finem. idem li.3.paradox.c.16. Nec obstat ratio illa, quæ de extremis habilibus, ad fictioné requisitis, adducitur, quia id locũ habet circa ea, quæ principaliter funguntur. Satis enim est extrema esse habilia, quo ad principalem fictioné, vt in nostra quęstione, circa matrimonium: non tamen est necessarium exacte consistere extrema, quo ad ea, quæ consequenter finguntur.l.penul. ff.de suis, & legit.hæred.Barto.in dicta.l.si is, qui pro emptore.3.oppo.& 5.q.Barto.in.l.fin.C.de sent.pass.Areti.& Soci.& Ias.dicta.l.Gallus.§.eius. Nec opinio prima deducitur ex.l.si is, qui. ff. de adoptio.ibi enim iurisc õsultus id tãtum dicit non posse quem in nepotem adoptari, nisi exprimatur

ex quo

ex quo filio nepos assumitur. Et si Accursi. ibi exigit filium viuere, ad hunc effectũ hoc requirit, vt filius adoptioni consentiat: cum mortuo adoptante ille nepos incidat in illius filij potestatem, & propter alia incommoda, quę filio, & eius proli euenire posſũt, ex adoptione. Sed in legitimatione, quæ ex matrimonio insurgit, hic consensus non est exigendus: ergo non inconuenit hunc nepotem, de quo quæstio tractat, legitimũ auis cẽseri. Nam & rescripto principis nepos auo legitimus efficitur patre ipso defuncto Barto. cõmuniter receptus in. l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de libe. & posth. tamet si id, quod Bart. scribit. expeditiori ratione comprobetur. Sed & prædictis cõuenit posse aliquẽ in nepotem adoptari ab eo, qui nullum filium habet. l. adoptare. ff. de adoptioni.

Decimoquinto dicta constitutio est ita intelligenda, vt filius matrimonio subsequẽti legitimatus sit, quo ad omnia perinde, ac si ab initio ex legitimo matrimonio conceptus foret. gl. quá ibi oẽs sequuntur in. d. c. tãta. idẽ probat Regia. l. 12. inter Taurinas leges.

Decimosexto hinc erit manifestum filium matrimonio sequenti legitimatum, maioribus suis, atq; ex transuersa linea cognatis, legitimum successorem esse eisdem etiam intestatis. quod Angel. expressim voluit cons. 20.

Decimoseptimo ex hoc & illud constat filium ita effectum legitimum, retrahere posse res a consanguineo venditas, iure ꝓximitatis ex lege Regia. quę apud Hispanos propinquiori, tribuit ius retrahendi intra nouem dies rem auitam a propinquo vẽditam eodem tamen precio consignato. notat in hac specie Guiliel. Bened. in. c. Raynũcius. de testa. verb. & vxorẽ. nu. 181.

Decimooctauo eodẽ iure subinfertur hunc per matrimoniũ subsequens legitimatum, admittendũ esse ad emphyteusim ecclesiasticam, quam pater habuerat, ac si foret ab initio ex matrimonio conceptus. ita Imol. in. l. quod dicitur. ff. de verbo. oblig. Alex. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebell. nu. 18. & ibi Ripa col. pe. Paul. Parisi. consi. 13. vol. 2. nu. 43. Tametsi ad hãc ecclesiasticã emphyteusim minime sit admittendus filius rescripto principis legitimatus, secũdũ Bald. in. l. generaliter. §. cum autẽ. C. de instit. & substit.

Decimonono inde etiam deducitur, prædictũ filium ex matrimonio effectum legitimum absque dispẽsatione in episcopum eligi posse, atq; episcopi dignitate insigniri. glos. in. c. innotuit. de electio. vbi Ant. & alij, quos sequitur Nicol. Boeri. decis. 159. col. 2. & est opinio cõmunis teste Deti. in. c. cum in cunctis. col. 2. de elect. & Barb. in. l. cum acutissimi. C. de fideicom. fol. 27. col. 4. licet ab ea discedat. Nam & glo. approbata communiter in dicto cap. tanta. ad ecclesiasticos quoscunq; ordines eum legitimum censeri voluit, quam ibi dicunt singul. Abb. & Rauena, atq; hoc ipsum notauit Archid. in. c. Osius. 56. dist.

Vigesimo intelligenda est ista hæc cõstitutio, vt nõ tãtum iure cõmuni sit hic filius admittendus ad ea, quæ legitimis eodẽ iure deferunt, sed & ad ea, quę legibus municipalibus ac statutis legitimis filiis competunt: quãuis statuta sint stricte interpretationis, nec ad fictum casum extẽdantur. l. 3. §. hęc verba. ff. de negoc. gest. ita Abb. in. d. cap. tanta. col. 2. Anton. in cap. per venerabilem. qui filij sint legit. nume. 16.

Carol.

Carol.Molin.in consuetud. Parisien. titu.1.§.8.glo.1.nu.49.Nico.de Vbal. de succes. ab intes.col.23.Boer.decis. 159.col.2.dicentes, filiũ legitimũ ratione subsequuti matrimonij, vere legitimũ esse, etiam ex rigore strictæ significationis.idem Bald.voluit in.l. cũ acutissimi.C. de fideicõm.col.1.Fortu.in l.Gallus.§.& quid si tantum.ff.de lib. & post.col.127.Anto.col.2.Abb.5.in dict.cap.innotuit. & Deti.cõs.155. col. 2.quamuis Anto. sibi parum constás in dict.cap.tanta. ab hac opinione dis-
26 cedat, eo quod hic filius subsequenti matrimonio effectus legitimus, ficte & nõ vere, legitimus sit. quod in.d.c. tanta. probari quidã opinantur: dum text.dicit:legitimi habeãtur:quasi legitimi vere nõ sint, sed a lege, legitimos esse iudicentur. Quibus vt satisfaciã, verba dictę decretalis sic existimo intelligẽda fore, vt si consideremus tem 27 pus a natiuitate ad matrimonium, filius eo tempore ficte fuerit legitimus, at si tẽpus matrimonij contracti attendatur, ex eo vere censendus est legitimus, non ficte. ex Fortu. in dict. §.& quid si tantum.colũ.126. Vnde tanta est vis matrimonij, vt filij antea geniti post contractum matrimonij legitimi habeantur:idest:ex tẽpore contractus filij prædicti, nati ex matrimonio legitimo censeãtur, ac vere legitimi iudicẽtur.quod idẽ Fortu.explicat. col. 123. & Ludoui.de Sardis in tracta.de legitimati.primo modo legi.cap.4. Sic & ab Antonio dissentit Barb. in dicta.l. cum acutissi.fol.27.col.3. Quibus addendus est Bald. in cap.licet ad euitanda.de electio.dicens, quod verbum habeantur in his, quæ vera sunt, præsignat veritatẽ:in his vero, quæ nõ existunt, fictionem: sequitur Bald. Ias.in l.si Ruffinus. C. de testam. mil. stante etiam lege municipali, qua scholastici ciues habẽdi sunt, quo ad ciuilitatem lex illa verum inducit, sed quo ad natiuitatẽ fingit aperte.His etiam addenda est Regia.l.1.titu.13.part.4.vbi dicit, hos filios sequuto matrimonio esse legitimos:verbum autem, esse, veritatem præsefert non fictionẽ.l. ossa.§. fi. ff. de religi. & sumptib.funer.quod passim in iure notari solet, maxime in l. mercis appellatione. iuncta glos. ff. de verb.sig.& in.l.si marit⁹. in.2. ff. de adul.§.1.& ibi Bar.Imo in statutis etiã municipalibus appellatione filij nati ex matrimonio legitimo, admittẽdus est, & hic per subsequens matrimonium legitimatus, quod statim probabimus.

Vigesimoprimo, tametsi rescripto principis effectus legitim⁹ minime sit adfeuda admittẽdus.c.1.§.naturales.si de feu.fuer.cõtro.inter domi.& agna. vasa.cũ aliis, quę late cõgerit And. Tiraq.lib.1.de retract.§.1. in glo.3.nu.6. idem Tiraq.in tract.lemort.4.part.5. declarat.nu.8. & idem de nobilit. c.23. nu.16.& cap.15.nu.18. & Carol.Molendi.in consuetud.Parisi.titu.1.§. 8.in glo.1.q. 8.Is tamen, qui per matrimonium subsequens legitimus est, ad ea dubio procul admittitur. secundum Abb.in dict. cap. innotuit. de electio. col.pe.Ioã.Andre.Abb.& alios in. c. lator. qui filij sint legit. nouiores. in.l. generaliter. §. cum autem.C. de insti. & substi.Fortu.in dict.§. & quid si tantum.col.129.& Nico.Boer.decis.123. quorum opinio est communiter recepta, vt testantur Abb.in dicto cap.tãta. colũ.1. Alexand. in. l. ex facto.§. si quis rogatus.nume.18.ff.ad Trebelli. & Deti. consil.155.

Vigesimosecundo dictæ constitutio
nis interpretatio, eo magis dubia red-
28 ditur, quod passim vtriusq; iuris viri
consultissimi ancipiti quæstione con-
tendant, num ex lege, seu testaméto,
quod primogenito bona aliqua ex pri
mogenio defert, filius primonatus ex
concubina sit preferendus secũdoge-
nito ex legitimo matrimonio, si post-
modũ matrimonio subsequenti legiti
mus efficiatur? Et Ioan. And. in reg. si
neculpa. col. 10. de reg. iu. in. 6. voluit,
secundo natum hac in specie præferen
dum esse in primogenio. qué sequun-
tur. Ancha. Card. & Henr. in dicto. c.
tanta. Ias. in. l. Gallus. §. & quid si tan-
tum. num. 89. & ibi Alexan. col. fi. Ga
liaula num. 80. ff. de libe. & posth. Al-
beri. in. l. cũ quis. C. de natura. lib. Ni-
col. de Vbald. in tracta. de succes. abin
testat. folio. 6. col. 4. Marti. Laudés. in
tract. de primogenit. fo. paruo. 18. Ioã.
Cirier. lib. 1. de primoge. q. 14. & Ca-
rol. Molend. in consue. Parisiens. tit. 1.
§. 8. in glo. 1. q. 7. Tiraque. de primog.
q. 34. nume. 3. &. n. 43. plures ad hanc
partem adducens, quam opinioné fre
quentiori Doct. calculo cõprobatam
suadet text. in dicto cap. tanta. dicens,
post contractum matrimonij illum fi
lium esse vere legitimum: igitur antea
vere legitimus non est. Quo fit, vt se-
cundo genitus ex matrimonio sit pri
mogenitus censendus: cũ eo tempore
quo ipse natus fuit, nullus esset primo
genitus. quod etiam Altiat. cõsiderat.
lib. 3. parad. c. 12. Probatúr etiam com-
munis opinio. Nam legitimatio non
trahitur retro in præiudiciũ alicuius.
§. liceat in authen. quib. mo. natu. effi.
legit. l. si mulier diuerterit. ff. solut. ma
trimo. notãt omnes. in dict. §. & quid
si tantum. & tamen secundo legitime
nato statim ius fuit adquisitũ probabi
li spe. cap. quamuis. de rescrip. in. 6. igi
tur in tanti iuris præiudiciũ iniquum
est, legitimationẽ istam, quæ ex matri
monio sequenti constituitur, fictione
quadam, ad natalia deduci.

Verum hæc non adeo conuincunt,
quin negare præfatã opinionem pos-
simus, quia argumentũ, de fictione in
præiudicium alterius minime admit-
tenda, tunc locum non habet, quãdo
ius alteri spe tãtum adquisitũ tollitur.
l. 2. &. l. fi. ff. de natal. restit. quas aduer
sus communem citat Fortun. in. d. §.
& quid si tantum. col. 122. Imo cõmu-
nis illa sententia, & si vera sit, intelligi
tamen debet in legitimatione, quę res
cripto principis fit: non in ea, quę ma-
trimonio subsequuto cõceditur: cum
sit matrimonio fauor exhibendus. vt
voluit Bald. in. l. 1. fi. col. C. de inoff. do
nat. Saly. in. l. si totas. eodẽ tit. & For-
tu. in dict. §. & quid si tantum. col. 132.
Nam & filij ex matrimonio sequẽti le
gitimi effecti ad successionem cum cæ
teris legitimis admittũtur: in quorum
tamẽ præiudiciũ legitimatio rescripto
principis cõcedi non debet. §. sit igitur.
in authẽ. quib. mod. natur. effici. legiti.
& §. tribus. quib. mod. natur. effici. sui.
optima. l. 12. Tauri. His etiam conue-
nit text. in. l. cum quis. C. de natur. li-
ber. dicens, gratias agere debent fratri
bus suis posteriores, quorũ beneficio
ipsi sunt iusti filij, & nomen & ordinẽ
subsequuti. Ex quibus & aliis suaderi
potest opinio communi sentẽtiæ con
traria: & ex ea filius primogenitus pre
fertur filio secũdogenito ex matrimo
nio legitimo, si primogenitus postea
efficiatur legitimus per matrimoniũ:
quam opinionem defendit Floria. de
S. Petro in disputatione quadá, quem

Felí.

Feli. ſequitur in cap. prudentiam.col. 3.de offi.delegat. eandem probat Col lectari.in dict.cap.tanta.1.col.Nec mè latet rem eſſe diſputatione dignam:ſit tamẽ ſatis prædictam controuerſiam inſinuaſſe:in qua illud non applaudit, vt diſtinctio fiat, an ſit ad primogenium vocatus primogenitus ſimplici ter, an primogenitus legitimus: quẽadmodum diſtinxit Antoni.Roſel.in tract.de legitimat.20.col.dicẽs,primo caſu vltimam ex præmiſsis opinionẽ, ſecundo primam,quæ communis eſt, ſeruandam fore:non enim video quid inter hæc duo diſtet:ſiquidem lex de filio loquens, eſt de legitimo intelligenda.l. generaliter. §. cum autem. C.de inſtitutio.& ſubſtitutio.Hic tamen illud adnotandum eſt, haud dubie ſecũdo natum ex matrimonio legitimo præferendum eſſe primo nato,illegitimo tamen,etiam ſi principis reſcripto efficiatur legitimus poſt legitimi natiuitatem.in quo Docto.omnes cõueniunt.Et in ſpecie tradit Tiraquel.d.q. 34.nu.48.quo in loco num.23.prẽter Horian.Henric.& Felin. alios adducit contra cõmunem tenentes. Quin & iure probatiſsimũ eſt, idem locum habere,quãdo legitimatio primi eſſet facta,priuſquam naſceretur ſecũdus, quia legitimatio a principe conceſſa reuocatur, ſaltẽ quo ad ſucceſsionem, per natiuitatem filij legitimi, vel legitimati per ſubſequens matrimonium. quod late probat Tiraq.in.l. ſi vnquã C.de reuocan.donatio.verb. donatione largitus.nu.223. q. 15. eſt apud nos Regia.l.& inſigniter notanda. 12. in Taurinis legibus.

Vigeſimotertio ex his infertur, donationẽ factã ab aliquo reuocari pro-
29 pter filios naturales, ex matrimonio tamen effectos legitimos.Bal.in.c.innotuit. de electio. quẽ alij cõmuniter ſequũtur, vt cõſtat ex Ripa.in.l. ſi vnquam.de reuo.donat.q. 32. & Tiraq. ibi.verb.ſuſceperit.nu.60.Etiã ſi ante donationem nati eſſent filij naturales, modo poſt donationẽ ipſam fuerint effecti legitimi matrimonio contracto, ꝙ ſaltem ad reuocãdam donationẽ in ea parte,quæ legitimã attinet expreſsim Bald.notat.in.l.1.col.fi.C.de inoffici.donat.quem ſequitur Nicol. Boeri. deciſ. 159. col.4. totam vero donationem reuocari, negat Ripa.in dicta quæſt.32.& Tiraque.in dict.verb.ſuſceperit.num.60. idem tacite ſenſit. & Soci. Iunior. conſi.54.volũ.1. colũ.2. qua in re oportet legere Matthæum de Afflictis in dicto cap.1. §. naturales. quinto notab. ad finem. ſi de feudo fuer. contro.

Vigeſimoquarto,hic filius ex matrimonio ſubſequẽti legitimatus, ad primogenia,feuda, aliaqꝫ omnia eſt admittendus, quæ expreſsim filiis natis 30
ex legitimo matrimonio deferuntur: cum & hic filius dicatur natus ex matrimonio legitimo.quod probatur in cap. cum in cunctis.de electi.vbi dicitur, epiſcopum debere eligi natum ex matrimonio legitimo:& tamẽ in cap. innotuit.eo.tit.adiuncta glo. communiter recepta,probatur, naturalẽ per matrimonium ſubſequens legitimatum,poſſe in epiſcopum eligi. Vnde confeſtim ſequitur, hunc filium dici poſſe natum ex matrimonio legitimo ita Anton.in dict.cap.innotuit.2.col. Paul. Caſtrenſ. in.l.fina. C.de his,qui veni.æta.impetr.Deti.conſi.155.idem Deti.in.l.generaliter.§.fi.C.de inſti.& ſubſtit.Paul.Pariſ.cõſ.13.vol.2.nu.40 Carol.Mol.in Alex.conſ.5.ſtatim cita

to.optime Matthæ.de Afflictis in.c.1. §.naturales.5.nota. si de feud. fuer.cõ tro. inter domi. & agnat. vbi dixit ex cõmuni omnium sententia receptum esse, filiũ legitimum effectũ per matri moniũ subsequens ad feuda admitten dum esse: eamq; cõmunem opinioné extendi, etiá si constitutio feudi filium natũ ex legitimo matrimonio ad suc-cessionem vocauerit.cõtra Bald. in.l. Gallus.§.si eius.ff.de lib.& post Alex. consi.5.vol.7. Anton.sibi cõtrarium. in.c.per venerabilem.qui filij sint legi. num.17.& Bald.cõsi.367. & Barb. in l.cum acutissimi.C.de fideicõ.fol.27. col.4.Lucam de Pena in.l.4.C. de his qui sponte pub.mune.sub.lib.10. q.4. Prior tamẽ opinio probabilior est, ex eo etiam quod hic filius sit vere legiti-mus.glo. Abb.& alij in dict.cap.tãta. Ex quo superius diximus, hũc filium excludere sustitutum sub conditione, si sine liberis legitimis institutus decessit, quod modo procedere constat, etiam si conditio dictet, si sine liberis natis ex matrimonio legitimo decesse rit. Nec refert an fideicõmissum hoc sit ab extraneo relictum aduersus Altia. in lib.3.de verbo.signi.col.60.vers. se-cundum axioma.qui voluit legitima-tum per matrimonium subsequẽs ex-cludi a substituto sub illa conditione, si institutus absque liberis ex legitimo matrimonio natis decesserit, quando testator erat extraneꝰ. Prædicta tamẽ opinio Baldi procedere potest in filio legitimo effecto per rescriptum princi pis.quod notant Alex. Ias.& Deti. in dict.l.generaliter.§.cum autem, idem Alex.consi.2.vol.1. in responsione ad octauũ.Curti.Iunior consi.64.nu.12. Deti. consi.624.quá opinionẽ in hoc sensu cõmunem esse scribit Paul. Pari, consil. 12. vol. 2. pro qua est optimus text.in cap.cum in cunctis.iuncto cap. innotuit. de electio.

EX §. SEQVENTI.

1 Allegãs se legitimũ esse, id probare debet.
2 Filiationis legitimę quęstio tractari potest etiam post quinquennium à morte parentum.
3 Sentẽtia in causa filiationis, an noceat his, cum quibus actum non fuerit?
4 Filiatiõis causa corã quo iudice tractãda sit.
5 Filiatio testibus probari potest.
6 Filiatio an per tractatum probetur?
7 Filiatio an probetur per nominationem?
8 Filiatio probatur quo ad patrẽ, si filius natus sit ex eius vxore, atq; inibi de intellectu.l.miles.§. defuncto. ff. de adulter.
9 Fama an probet filiationem?
10 Testis qualiter sit interrogandus in causa filiationis.

§. TERTIVS.

1 DORRO Priusquá hũc tractatũ de legitimis liberis egrediamur illud congruit adnotare, eum, qui allegat se filium legitimum esse, id probare debere.notat Angel. per text. ibi in.l. liberorum.ff.de his qui not.infamia. Deti.cons.54. Ias.in.l. nec professio.C.de testamẽ.idẽ Ias.cõs.102. in.4. vol. Nec enim præsumitur quis filiꝰ legitimꝰ secũdũ eosdẽ, & Altia. reg.13.de pręsum.pręsump.1.n.12. Potius vero pręsumitur naturalis, quá spurius, ne pręsumamus factũ, aut qualitatẽ necessariá, vt quis dicatur spurius, quę a natura nõ inest. His accedit text.in.c. 2.de fil.presby.& in.c.veniens de accu sat. quibus in locis traditur per. dd.nõ præsumi quem genitum fuisse in sacerdotio, etiam si probetur sacerdotis filius.quod constat in dictis locis, maxime in. d.c. inter cæteras. & in.d.cap.2.

Satis

Satis tamẽ erit probare ſe ipſum natũ ex matrimonio legitimo, & in eccleſię, ꝙ aiunt, facie contracto. Quod ſi qui cũ eo contẽdit dicat eius parentes matrimoniũ contrahere non potuiſſe, minime concludit: cum etiam ſubſiſtente impedimento bona fides alterius tantum parentis ſufficeret, vt eſſet filius cenſendus legitimus. Oportet igitur dicere, & probare, matrimoniũ illud non tenuiſſe, atqꝫ eius parentes id contraxiſſe mala fide. text. ſic intelligẽdus ſecundum Abb. & cõmunem ibi in. c. peruenit. qui filij ſint legit. Nec refert,
2 ad impediendã legitimæ prolis contro uerſiam quinquẽnium decurſum eſſe a die mortis parentũ. cap. cauſamqꝫ. in 2. qui filij ſint legiti. quod ita intelligũt Abb. Anchar. Anto. & Præp. in dict. cap. peruenit. quorũ opinionem, communẽ eſſe opinor: licet gl. Hoſti. Colle. & Henr. ibi velint, poſt quinquennium a morte parẽtum hanc quæſtionem tractari non poſſe. argu. l. 1. & l. ſi pater. C. ne de ſtat. defunct. quæ tamẽ in cauſa libertatis loquuntur ſicuti & Regia lex. 25. titu. 29. part. 3. gloſſ. & ibi Abb. in cap. licet. de cõiug. ſeruor. Non tamen eſt temere quis admittendus, ſi petat nondum mota ſibi lite, ipſum legitimum filium pronunciari. Secundũ Ioan. And. Anto. Anchar. Abb. & cõmunem in. d. c. cauſamqꝫ. in. 2. Sed ſi actũ ſit cum legitimo cõtradictore, ad quẽ priori loco id negociũ expectat, iudicis pronunciatio pro filio legitimo cæteris omnibus nocet, qui ius ab ipſo cõuicto trahũt. l. 1. §. fi. l. 2. & 3. ff. de lib. agnoſcẽ. dicit ſing. Bal. in. c. nihil. col. 3. de elect. facit. l. cũ non iuſto. ff. de colluſio. deteg. Si vero actũ ſit cum eo, qui æquales habet eiuſdẽ quæſtionis perſequutores: iudicium in ea cauſa latum cæteris, quatenus publica munera tangit, præiudicat: nõ tamen quo ad priuata illorum incommoda, qui nondũ egerunt, nec ad iudiciũ fuere vocati. l. duob⁹. ff. de libe. cauſa. l. 1. & l. patronũ. ff. ſi lib. inge. eſſe dica. Bald. in. l. res inter alios. C. qui. res iud. non nocet. Abb. in. c. pe. nu. 18. de reiudi. Alex. in. l. ſæpe. ff. eo. tit. nu. 60. quẽquidẽ comprobatur ex. l. ingenuũ ff. de ſtatut. homi. glo. in dict. cap. pen. quæ probat, in cauſa filiationis ſententiam iudicis pro filio latã, omnibus nocere, atque idem de libertate aſſerit. ex dict. l. ingenuum. quæ latius eſt explicanda, iuxta tradita per Alexan. in. d. l. ſæpe. num. 56. Iaſo. in. §. præiudiciales. de actioni. nu. 31. Regia. l. 19. tit. 22. part. 3. Sic etiã eſt intelligendus Innocent. in. d. c. cauſamqꝫ. in. 2. dicens, ſententiã latam pro filio ei tãtum, cũ quo lis fuit tractata, nõ cẽteris, nocere.

Illud tamen omittẽdum non eſt, in cauſa libertatis iudicium aduerſus matrẽ latum liberis natis poſt litem conte
3 ſtatã nocere, non tamẽ antea natis. l. ſi. C. de liber. cauſ. cũ in libertate, vel ſeruitute, partus vẽtris conditionẽ ſequatur: & lite cõteſtata iam deducta ſit in iudiciũ conditio filiorũ exiſtentium in vtero: non ſic in matrimonio: nam ſententia contra parẽtes lata ſuper matrimonio, filiis natis lite cõteſtata: ſed parentis bona fide præuia, nõ nocet. c. 2. qui filij ſint legit. vbi Anto. & Præp. Abb. in dict. c. penult. de reiudicat. col. antepe. Alex. in. d. l. ſæpe nu. 61.

Cauſa vero iſta, an quis ſit filius legitimus, ad iudicem eccleſiaſticum expe
4 ctat. c. tuã. de ord. cognit. c. cauſamqꝫ. in. 2. c. lator. qui filij ſint legit. Vnde ſi incidat in iudiciũ, quod ſuper hæreditate tractatur coram laico, ad eccleſiã,

& eius iudices nihilominus est remittē da. Aliud enim hic iudicatur in re prin cipali: aliud in accessoria. ex eo ꝙ capax cognitionis in re principali est incapax cognitionis in accessoria. Imol. in.c. debitores. de iureiu. col. 1. Imo etiā si laicus de causa temporali cognoscat ex delegatione iudicis ecclesiastici, nō poterit causam in eandem litem incidētem expedire si ad legitimationem matrimonij expectet. Angel. Paul. Deti. & Curti. Iunior. in. l. 2. colū. 2. ff. de iurisdi. omni. iudi. Feli. in. c. cum sit. de foro cōpe. in fine. Deti. in. c. 2. nu. 24. de iudic. & in. c. at si clerici. nu. 25. eo. titu. & in. c. præterea. de offi. deleg. colū. 4. Hæc etenim incidens causa ab episcopo laico cōmitti non poterat, iuxta cō mu. opi. Docto. in. d. c. 2. etiam si Iaso. in. d. l. 2. col. 3. Angel. reprehendat per tex. ibi. & in. d. c. præterea. Sic etiā causa hęreditatis, quæ cum causa prolis legitimę pendēte coram iudice ecclesiastico concurrit, defertur ad iudicem secularem, non ad ecclesiasticū. cap. causamque. in. 2. qui filij sint legit. nisi. causa hæreditatis ex eo tātum diffinienda sit per sententiam, quod proles legitima existat: tūc enim eo ipso quod pronunciatur a iudice ecclesiastico prolē illam, de qua agitur in iudicio, legitimam esse, non inconuenit, ipsum iudicem ecclesiasticū pronūciare, ipsum filium legitimū non fore priuandū, neque excludendū ab ipsa hęreditate. ita glo. Inno. Card. Antoni. Abb. & Præpo. in. c. 1. qui filij sint legiti. per tex. ibi. & in. c. perlatum eod. titu.

Probatur autē pluribus modis, quē esse alterius filium, & sic filiatio, vt interim hac nobis peculiari dictione vtamur. Et primo duobus testibus, qui testantur de veritate probatur filiatio Paul. Castrens. in. l. errore. C. de testamen. Deti. consil. 272. quod probatur in cap. per tuas. qui filij sint legiti. vbi probatio duorū testium, hac in re de ipsa veritate deponentium, præfertur famæ, atq; tractatui.

Secundo probatur filiatio ex tracta tu, quia a parentibus quis vt filius tra ctabatur, etiā si parentes hoc postmodū negauerint. c. per tuas. de probat. text. glo. Abb. & Prep. in. c. trāsmisse. qui filij sint legit. Bart. in. l. quidā. ff. de probat. per illū text. sed hoc intellige, quando agitur de possessione ad effectū, vt is de quo queritur, an filius sit, in possessione ista defendatur quod filius sit illius. Vnde si filius hic reus sit, eo quod tanquā filius a parentibus tractabatur defendēdus est, donec actor eum filium tractātis non esse probauerit. l. circa. ff. de probat. idem dicēdum erit, si filius agat ad aliméta: obtinebit enim si tractatū probet: cū hic agatur summarie sine strepitu iudiciali. gloss. & ibi Doct. in. c. 2. qui filij sint legi. glo. in. l. non ignorat. C. qui accus. nō poss. Barto. in. l. si neget. ff. de alend. lib. Ad hæc enim alimenta præstanda sufficit vnius testis probatio. sensit Bart. in extrauag. ad reprimēdā. vers. summarie. vel iuramentū ipsius aliméta petētis, vel fama. Regia. l. fi. tit. 19. part. 4. Nec alimenta hoc iudicio ex hac probatione præstita repeti possunt: quāuis postea cōstet, petentē non esse filiū illius, quem ipse patrem eius esse dicebat. gl. cōprobata ab omnibus in. l. fina. C. de carbo. edict. Si vero agat quis petitorio iudicio ex eo quod Sempronij filius sit, nō est satis sufficiens probatio tractatus, nisi & alia cōcurrāt. l. circa. ff. de probat. Alberi. Bald. Angel. & Saly. in. d. l. non ignorat. Flori. in. l. quidam.

dam.ff.de probat.Iaſ.in.l.neqꝫ profeſſio.C.de teſtam.Bald.in cap.per tuas. de probat.2.col.Bart.2.in.l. nó nudis. C.de probat.2.lect.idé Iaſ.conſil.106. 1.vol.in fine.idé conſi.102.4.vol. ſenſit idem Bart.in.l. quidam. ff. de condit.inſtit.quã opinionem fatetur cõmunẽ eſſe Alti. in reg.3. de præſump. 38.præſump.& licet Iaco.de. S.Georgio.in.d.l.circa.& in.l.quidá.ff.de probat.dixerit, filiationẽ plene per tractatũ probari, & eſſe eam opinionẽ receptam cõmuniter, aſſerat Deti.cõſ.54. col.3. & ſequatur eandé Fcli. in. c. per tuas de probat.nu.13.poſt alios:procedit tamen iſta Docto.ſentẽtia, quãdo cum tractatu concurrunt aliquot alia adminicula, ex quibus probatio fiat apertior, ſic itaqꝫ intelligi poteſt, text. in dicta.l. non nudis.& in.d.l.quidam. & in.d.c.per tuas.atqꝫ eis ſimilia eodẽ pacto ſunt explicanda.

Tertio per nominationẽ non probatur filiatio, niſi alia adminicula concurrant.text.iuncta glo.ibi.in.c. per tuas. de proba.vbi Deti.col. 3. dicit hãc opi
7 nionẽ cõmunem.idẽ notat gl.ibi recepta in.l.nõ epiſtolis.C.de probat.Iura enim, quæ probare videndur nominationẽ hac in quęſtione ſufficere, intelligenda ſunt modo adſint aliquot indicia, quæ ipſam nominationem coadiuuent. Vnde gloſ.in.c. Michael. de filiis preſby.quæ voluit ſufficere ſolã nominationẽ, vel eſt intelligenda ſecũdum prædicta, vel quando hęc nominatio cõtigiſſet in actu, qui ſolũ vero filio cõuenit, vt emãcipatio, melioratio, & ſimilia:tunc enim ſufficiẽs eſt hęc nominatio filio poſſidenti, ad tranſferendũ probãdi onus in aduerſariũ. Bart. in.l. 1.§.idẽ per contrariũ.ff.de lib.agnoſcẽ. Ex hoc enim filius cenſetur cõſtitutus in quaſi poſſeſsione filiationis: atque idem erit, ſi actus ille eſſet conueniens magis filio, quã extraneo: vt datio alimentorum, traditio alicuius rei ad alimenta. vti notat Iaſ.conſi. 102.vol. 4. poſt Barto.in dict.§. idem per contrarium. quem Areti. & Deti. ſequuntur in dict.c.per tuas. quo in loco Detio hæc videtur magis cõmunis opinio, etiã ſi Abb.ibi velit contrariũ. Quibus addẽdus eſt And.Tiraque.lib. 1. de retract.§.1.in glo.16.nume.7.qui plures adducit hanc quæſtionem de filiatione vberrime tractãtes. Poteſt & aliter ſola nominatio ſufficere, vbi principaliter eſſet facta propter filiationem in iudicio: non propter aliud. l. 1.§. Iulianus. ff. de lib. agnoſcend. modo fiat præſente filio. l.certum.§.ſi quis abſentem.ff. de confeſsio. idem etiam erit dicendum de confeſsione extraiudiciali præſente filio facta principaliter ad id, ſaltem vt filio poſsidente in aduerſarium tranſmitatur probãdi onus.l.penul.iuncta glo.ibi.ff. de probat. Imol. in.l.ex hac ſcriptura. ff. de dona. Abb. in dict. cap. per tuas. col.2.& ibi Deti. col.3.Bart.in.d.§.item per cõtrarium. quibus, & illud cõuenit nominationẽ factã in aliquo actu, ad hoc vt actus ille valeat, ſufficientẽ probationẽ eſſe inter eos, qui actũ egerunt.l.optimá. C. de cõtra. & cõmitt.ſtipul.Hoſti. Abb. col.3.in.c.illud de pręſumpt. Fel.col.4 Deti.col.penul.in.d.c.per tuas.

Quarto probatᷣ filiatio ex eo, quod quis ex vxore legitima, etiã adultera, natus ſit: ex hoc enim filius cenſetur
8 mariti, etiam ſi vterqꝫ cõiux id negauerit.l. miles.§.defuncto.ff.de adult.quã dicunt ſingul.eſſe Bald. Abb. & alij in dict.cap.per tuas.Barb.conſi.58.in. 2. vol.col.1.Curti.Iunior.conſ.31.col.2.

& Boeri.decisi. 299. cõmendãt Doct. in.c.transmissæ.qui filij sint legiti. late Hippo.in.l.1.§.ad quęstionẽ. num.34. ff.de quęst.Deti.consi.657. Alciat.de præsump. regu.3. præsump. 37. idem Bald.in.l. filium.ff.de his, qui sunt sui vel ali.iur. Regia lex.9.titu.14.part.3. quod procedit vtcunq;, modo potuerit ille filius concipi ex marito. Vnde nõ refert, fuerit vxor publica meretrix vel recesserit a viro:id enim tantũ poterit hác præsumptionẽ elidere, si probetur, maritũ ad vxorẽ non accessisse illo tempore, quo ille filius concipi potuit, ex Bald. Curti. Iuniore, & aliis. quod late probat Paris.cons.29.vol.2. nu.100. & idẽ apparet ex his, quos citat idem Paris.cons.10.nu.33.eo. vol. quibus suffragatur Iuriscõsultus in. l. filium. ff. de his qui sunt sui.atq; idem erit in filio nato ex concubina domi retenta.glos.ibi recepta cõmuniter in. c. Michael.de filiis presby.quam dicit singul. Abb.in dict.cap.transmissæ:idem eam cõmendat in dicto.c.per tuas.vbi Feli.&Deti.idẽ notant,& Nico.Boe. decis.299.ac Ioã.Lupi.in rub. de donatio.inter vir.& vxo.§.60.nu.13.

Hinc prorsus reprobanda est sententia Barb.qui in.c.in præsentia.de proba.nu.98.dicebat, filiũ ex vxore adultera natum, pręsumendũ, fore ex adulterio potius, quá ex cõiugio cõceptũ, si claudus, vel cæcus natus fuerit: quẽ refert,& sequitur Hipp.sing.530. Ego tamẽ ingenue fateor hãc opinionem, Barb.autoritate dignam esse, quippequę falsa sit manifeste. Nõ enim decet iuris præsumptionem ita efficacẽ, hac leui, & diuinũ iudicium vere diuinãte cõiectura, elidere:audaciã, me Hercle, dicẽdi potius, quã rationem recti sensus, arguit. Cæterum prętermittendũ non est, secundũ omnes, quos modo hac in quęstione citaui, illud esse verissimum, quod pręsumptio hæc.d.§. de functo.omnino cessat eo casu, quo appareat, filium vxoris eo fuisse natum tẽpore, vt inde constet, non esse ex marito conceptum:quia concipi ex eo naturaliter nõ potuit ob ipsius mariti absentiam. Imo quidam voluerũt, aliter tolli non posse dictam pręsumptionẽ: cum ea sit iuri, & de iure: sicuti Hipp. adnotauit in.d.l.1.§.ad quæstionẽ. nu. 34.& Nicol.Boeri.decis.299.num.9. quorum opinio mihi nõ omnino placet, quippequi videam omnium fere cõsensu admitti probationẽ in contrariũ, quam paulo ante tradiderim. Et licet illa indirecta sit, & naturali ratione certissima, atq; ideo aduersus pręsumptionẽ iuris, & de iure admittẽda:attamẽ opinor & alias probationes vrgẽtioresq; præsumptiones tollere prædictã iurisconsulti pręsumptionẽ. Sicuti probatur in.l.1.§.quẽadmodum.de liber.agnoscẽd.l.1.§.idem ait.l.3.§.si mater. ff. ad carbon. edict. notãt in specie Ludo. de Sardis in tract.de legitimat. par.2.c.de filiationis probatione nu.4 Barba.cõs.63.col.2.versic.& licet ista. lib.2.Ias.cõsi.125.nu.1.lib.4. & contra Hippo.Paul.Paris.d.cõsi.29.lib.2.nu. 100.& Manuel a Costa Lusitanꝰ. §.& quid si tantũ. part. 5. nu.45.de libe.& post.idem in.§.posthumus. ad fin. instit.de legat. optime Ioan.Neuizanis in sylua nuptiali:in princi.nu.87.admonẽdi sunt deniq; iudices, vt potissimũ illã admittãt probationẽ in contrariũ, ex qua, vel quia maritus absens, vel aliquo morbo, aut frigiditate impeditus fuerit, minime potuerit vero simili cõiectura cõceptionis tẽpore ad vxorẽ accedere, & eam cognoscere: quod

Parisi

Parisius post alios fatetur. Preter has autem probationes, & si possint locū obtinere coniecturæ & præsumptiones aduersus præsumptionē iuris: nō temere, sed magna cum ratione arbitrij sunt admittendæ.

Fama vero sola filiationem minime probat text.in.c.trāsmissæ.qui filij sint legit. verū ille text.loquitur, quando cōtra famā instat parentū negatio. Nā 9
fama ibi cōsentiebat illum esse filium, quāuis spurium: parētes vero id negabant: vnde fama ibi nō cōueniebat parentum negationi, secundū Abb. col. 2.& Præp.3.cōtra glo.ibi versi. mota. ex quo est intelligēda glo.in.d.c.transmissæ.versi.negabat, dicens, negationem parentū non præiudicare filio: est enim id intelligendū cum effectu si demū filius probet contrariū his modis, quos iam tradidimus, ex Ant. Abb. & Docto.ibi. Sed famā solam non sufficere, probatur ratione, quia fama nō probat plene, sed semiplene, iuxta cōmunē sententiā Doct.in.c.1. de appellatio. & in.c.veniens.in.1.de testib.etiā in his, quæ sunt difficilimæ probationis.c.præterea.de testib.ex quo Aret. in.d.c.per tuas.col.7.& Feli.nu.15.expresim asserūt, ex fama nec constitui quē in quasi possessiōe filiationis, vbi plena exigitur probatio, & in casibus, quibus filiatio plene probanda est. id etiam tribuūt Salyce.in.l.3.nu.9.ff.de testib. sequitur eum Deti.cōsi.321.col. 5.optime Alexā. cons.24.col.3.vol.4. licet Anto.in.d.cap. trāsmissæ contrarium notet.quē Alex. sibi cōtrarius sequitur consi.51.vol.1. & Deti. dubitet cons.272.& in.d.c.per tuas.col.fi. pro Anto.allegans Fulgo.cons.138.col. 2. Sed in facto, super quo consuluit Fulgos. non aderat sola fama, sed coadiuuata aliis adminiculis, & præsumptionibus: ideo nimirū si Fulgo. responderit, probationē illam sufficientē fuisse: sicuti & passim alij Doct. fatētur, & Hierony. Grattus consil.146.volu.2. In antiquis tamen dubitationibus fama probat, saltem præsumptione quadam, ipsam filiationem: sicut & instrumenta antiqua, in quibus quis enunciatur etiam obiter, filius alicuius. vt optime notat Anto. in. c. cū dilectus. de suces. ab intest.nu.30.Ias. cōsil.34. num.7.& consi.114.num.5.1.volu.& Alex.cons.71.col.2.in.4.vol. Id tamē quod diximus, nominationē filiorum quandoq; probare hac in quæstione, intelligendum est in filiis legitimis, & naturalibus, vel in naturalibus tantū: non tamen in filiis spuriis, inter quos nominatio nihil prodest, ita Angel.cō sil.191.1.col. quem Ias. retulit, & sequitur cons.102.in.4.vol.& Hiero.Grat. cons.158.col.1.in.2.volu.

Cæterum Bart.in.l.1.§.idē per contrarium.ff.de lib.agnos.& in.l. non nudis. C. de probat. & in. l. filium. ff. de 10
his, qui sunt sui. instruit aduocatos in probanda filiatione: ex quo tria sunt a testibus inquirēda. Primum, an sciant Sempronium esse filium Titij, ex matrimonio legitimo ab eius vxore conceptum. Secūdum, sciant ne? Titium dictum Semproniū, esse filium eius, agnouisse: atq; vt talē eum tractasse, eundemq; Sempronium in possessione filiationis penes dictū Titium extitisse. Tertiū, an creditū, atq; existimatum fuerit cōmuni viciniæ fama, præfatū Sempronium filiū esse legitimum dicti Titij. Verum hæc omnia caute a testibus interrogantur: non quod omnia probari sit necessarium: quod ex præmissis cōstat, sed vt testis, qui vnū

ex

ex his ignorat, aliud fortaſſe aſſerat, ſecundum Alexan. cõſi.51.in.1.vol.Iaſ. conſ.34.& in conſ.114.in.1.volu.

EX §. SEQVENTI.

1 Filij illegitimi qualiter diſtinguantur.
2 Naturalis filius quis dicatur.
3 Naturalis filus,etiã in diſpenſatione à principe obtenta is intelligitur, qui ex concubina, etiam domi non cohabitante, conceptus fuerit.
4 Regia lex Tauri explicatur.
5 Subintroducta fœmina quæ ſit.
6 Nothus quis dicatur.
7 Regia lex Tauri exponitur.
8 Baſtardus quis dicatur:atque Regia.l. perpenditur.
9 Naturalis non extantibus legitimis,nec legitimatis,patri inteſtato in duabus vnciis ſuccedit.
10 Nepos ex filio naturali non aliter auo inteſtato ſuccedit,quã eius pater ſuceſsiſſet.
11 Naturalis qualiter ex teſtamento, patri habenti legitimos poſsit ſuccedere,etiam iure Regio.
12 Naturalis an poſsit ex teſtamẽto, patri habenti legitimos parentes ſuccedere,etiã Regia lege?
13 Pater poteſt in teſtamẽto, etiam minus ſolenni,filium naturalẽ hæredem inſtituere,non exiſtentibus filiis legitimis.
14 Donatio reuocatur natiuitate filiorũ, etiã naturalium.
15 Filius naturalis qualiter matri, etiam iure Regio valeat ſuccedere,
16 Naturalis filius, an habeat contra teſtamẽtum matris querelam inofficioſi teſtamenti?

§. QVARTVS.

HACTENVS de prole legitima ratione matrimonij diximus, cui ſobolis illegitimæ tractatus merito adhęret, quẽ Salmanticæ anno. 1539. explicuimus in relectione.c.cum haberet, de eo qui dux. in matrimo. quam pollu.per adul.eundem vero & hic re

petere libet, quo ſit de prole perfecta cognitio.

Porro illegitimi filij in naturales, & ſpurios diſtinguntur: naturalibus nothi: ſpuriis vero manzeres cõueniunt:
1 quaſi parũ ab eis diſtent.c.niſi cum pridẽ.§. perſonæ.de renunciat.cuius verba hęc ſunt.vt inter nothos & manzeres,naturales & ſpurios diſtinguatur. Sic enim nothus a mãzere differt, vt naturalis ab ſpurio, & rurſus in duas claſſes fit diuiſio, quarũ prima naturales & nothos, ſecũda ſpurios & mãzeres cõiungit, ſecundũ Anto. & Card. ibi.queſt.9. & Præpo.in.c.per venerabilẽ.§.quod autem. qui filij ſint legiti. nu.14. de his igitur ſolũ tractemus, reiecta veteri filiorum nomenclatura, quam partim explicat Alciat.lib.4.parerg. cap. 5.

Naturales ergo filij a iure ciuili hi dicũtur, qui ex vnica cõcubina, eaqꝫ do-
2 mi cohabitante, atqꝫ legitima, naſcuntur.l.pe. & fi. ff. de concubi.iuncta.l.ſi quis officium.ff.de ritu nuptia.authẽ. quib.mod.natur.effici.ſui.§. ſi quis autem filios.glo.in cap.per venerabilem. qui filij ſint legiti. verſic. naturalibus. Regia lex.2. titu.14.part.4.Dicuntur ideo naturales, qui & Græce phyſici, quod ſola natura eos genuerit, nõ honeſtas cõiugij.c.fina.32.queſt.4.Hinc apud Euripidem legitur.

Nothum genus, nomen habet culpabile: natura vero æqualis eſt.

Item apud eundem.

Ego mihi filios adſciſcere nothos non dubito.

Cùm enim legitimis nulla in re ſint inferiores.

Propter leges male audiunt, quas tu cauere debes.

Quæquidẽ Stobæus retulit ſermone.75.hos etenim filios introduxit caſtitatis

ſtitatis caſus. §. natura. in authē. quib. mod. natu. effi. ſui. Nec intelligas, eos genuiſſe ſolá naturá ideſt naturale ius, quod hominibus cõgruit ex ipſa recta ratione: hoc enim falſum eſt: cum ſimplex fornicatio, ex qua concipiũtur hi filij, ſit iure naturali vetita. quod alibi docuimus. Sed intellige naturá: ideſt ius naturale, quod ex appetitu coitus prouenit, & omnibus animátibus cõ uenit. ita explicat Ludo. de Sardis. in tracta. de legitima. part. 1. q. 2. & ſenſit Ioan. Lupi. Segobiéſis in tract. de matrimo. nu. 16. Et enim operari ſecundũ rationem iudicatur eſſe homini ſimpliciter naturale: operari vero cõtra rationem naturale eſt ſecũdum quid: ideſt, ſecũdum ſenſualitatem, ſimpliciter autem eſt contra naturam: quemadmodum docet. S. Thomas. 1. 2. q. 71. arti. 2. ad tertiũ, & poſt eum eleganter Dominic. Sot. lib. 1. de natur. & gratia. c. 3. & in epiſtolam ad Roma. cap. 1. Sic ſane ius naturale dicitur inſtinctus quidam naturæ, qui nos ad aliquid proclines facit. Et hac ratione naturale ius eſt commune omnibus animantibus, ratione quidé prædictis, & brutis. Vnde Cicero lib. 1. officior. inquit, cõmune omnium animantium eſt, coniunctionis appetitus procreandi cauſa, & cura quædam eorum, quæ procreata ſunt. Ex quibus aperitur ſenſus iuriſcõſulti in. l. 1. §. ius naturale. ff. de Iuſti. & iur. dicentis, ius naturale eſſe, q̃ Deus omnia animalia docuit. Nam ius hac in parte accipitur pro quodam impulſu naturę & immutabili prouocatione, quæ qua ex parte ab appetitu & ſenſualitate procedit, cõmunis eſt hominibus & brutis: at quæ a ratione ducitur, tantum hominibus conuenit. Explicat optime idem Dominic. Sot. lib. 1. de Iuſti. & iur. q. 4. arti. 2. Iure tamen Pontificũ id tantũ exigitur, vt naturalis filius quis dicatur, q̃ ſit natus ex his parẽtibus, qui tẽpore cõceptionis, vel natiuitatis, matrimoniũ contrahere poterát. c. innotuit. de electio. c. táta. qui filij ſint legit. etiá ſi nõ ſit natꝰ ex vnica cõcubina domi cohabitáte. Hoc ipſum cõſuetudine receptũ eſſe, aſſerit Abb. in dict. cap. per venerabilẽ ſuper glo. verſ. naturalibus. & Bal. cõſi. 129. in. 2. vol. Aymõ Sauilli. cõſ. 166. col. 3. repetit idẽ Bald. conſ. 206. col. fi. in. 3. volumi. dicens, legitimationem
3 obtentam a principe ſeculari minime ſurreptitiam eſſe ex eo, quod legitimatus fuerit in petitione dictꝰ naturalis, qui tamen non erat natus ex vnica cõcubina domi in contubernio retenta: eſſet tamen natus ex his, qui matrimonium contrahere poterant eo tempore: ſubdit enim ſe credere, ex Pontificum iure conſuetudine recepto, eum vere naturalem dici, quamuis rigor iuris ciuilis obſtet. Sequitur eum optime Iaſ. conſi. 51. in. 3. vol. idem etiam apud Hiſpanos ſeruatum diu fuiſſe, teſtatur Roderic. Xuares in. l. 1. tit. 6. lib. 3. Fori. verſ. hoc ſuppoſito. quẽ morem lege. 11. Tauri Regina Ioána Ca-
4 roli Cęſaris mater comprobauit. Imo iniquum eſſe filium natum ex concubina domi retenta naturalem eſſe: at non ita, natum ex coitu furtiuo fœmina in cõtinuo, ac quotidiano cõtubernio non retẽta, probat Fortu. in tract. de vlti. fine. vtri. iur. illatione. 8. & Præpo. in. c. tanta. nu. 6. qui filij ſint legiti. vbi Abb. fin. col. dixit, potius fauendũ eſſe natis ex coitu abſq̃ concubinatu, quam natis ex cõcubina domi retẽta: igitur Regia lex iuri canonico, iuſtitię atq̃ æquitati omnino conuenit.

Ex

Ex quibus cõſtat vera, ni fallor, interpretatio ad Regiam. l. 1. tit. 11. part. 7. qua probatur. filium omnino naturalem, conſequi iura illius nobilitatis, quá Hiſpani hidalguiam dicimus, modo natus fuerit ex vnica cõcubina domi retenta. Nam perpenſa Taurina lege, & conſideratis his, quæ ad eius rationem diximus, opinamur, filiũ alioqui iure naturalem, iure regio nobilitate prędicta frui, & gaudere, licet eius mater, non fuerit vnica patris concubina, nec domi retenta. Siquidem Regia partitarum lex ad hunc modũ eſt intelligenda: iuxta ea, quę adduximus ad veterum legum interpretationem. Sed an naturalis tantum filius debeat obtinere, & obtineat parentis nobilitatẽ, & ſit nobilis genere, tradit late Andræ. Tiraq. in tract. de nobilitate. c. 15. qui alios eandem quæſtionem examinantes allegat, quorum ea eſt frequẽtior ſententia, quod filius naturalis tantum, nõ obtineat nobilitatẽ parentũ, nec ea ſit vere cenſendus. De legitimatis, autem, an hi hoc in Caſtellę regno ſint immunes ab illis cõtributionibus, & indictionibus publicis, a quibus nobiles hidalgui liberi cẽſentur: extat Caroli Primi Hiſpaniarũ regis, & Quinti Romanorum imperatoris, decretũ datum anno. 1542. quo diffinitũ eſt, nullam legitimationem excuſare a ſolutione publicarũ indictionum, & cenſuũ, quia Plebeis ſolui ſolẽt. Et quáuis quidam varie id fuerint interpretati, nos plane nullam inibi ſubeſſe dubitationem aſſeueramus, quippequi exiſtimemus ſecundum Regiam mẽtem hoc ſancitum eſſe, quod qui ſecluſa, & nondum obtenta legitimatione minime cenſerentur immunes a ſolutione publici cenſus a Rege indicti, nequaquam per eandem legitimationem, niſi id expreſsim, & in ſpecie conceſſum fuerit, immunes, & liberi iudicentur. Nec quidquam aliud ſecretius latere poteſt ſub expeditiſsimo, & facili regis reſpõſo. In hoc etenim Regio Granatenſi prætorio non ſemel pronunciatũ eſt, filios naturales tantum, etiá abſq; vlla legitimatione, etiam ſi non fuerint nati ex vnica concubina domi retenta, cenſeri hidalgos, & immunes a publicis cenſibus iure Gentilitię nobilitatis.

Obiter tamen hic erit perpendendũ, quænam fœminæ fuerint, quas canones aliquot ſubintroductas appellant. Nam Nicolaus Papa ita ſcribit. Nullus miſſam audiat preſbyteri, quẽ ſcit concubinam indubitanter habere, aut ſubintroductam mulierẽ. cap. nullus. 32. diſtin. Concilium etiam Nicenum vetuit, epiſcopos, & clericos fœminas habere ſubintroductas. cuius in eadẽ diſt. Gratianus meminit: cap. interdixit. Et Archidiaco. in dict. cap. nullus. ſubintroductam fœminam exiſtimat eam eſſe quæ reſpectu alicuius domeſtici officij, vt pro ſarciẽda, vel ſuenda veſte, domi cohabitat: eam etiã fœminá ſubintroductã dici, ſcribit, quæ ſub ſpecie cõuerſionis, veluti conuerſa, religionis cauſa, cohabitat clericis. Sed hæc Archidiaconi interpretatio, quia nulla autoritate probatur, refellenda eſt. Cæterum Euſebius. 7. lib. Hiſtor. eccleſiaſt. Græci Codicis. cap. 30. Latini autem ex tranſlatione Ruffini. c. 26. ſcribit: cum Paulo Samoſateno, cunq; preſbyteris, atq; diaconis, qui ipſum Paulum ſectabátur, fœminas quaſdá cohabitaſſe, quoſdamq; ex eis, dum incautius ea licentia vterentur, in fornicationis crimẽ cecidiſſe, ex illarum mulierum

lierum cohabitatione: easque fœminas scribit, appellari ab Antiochenis συνεισάκτους. ideſt subintroductas. quam dictionem Beatus Rhenanus, nondũ visa, neq; typis excusa Græca Eusebij Historia, Latinę traductioni restituit, ex Diui Chrysostomi sermone contra habentes συνεισάκτους. hoc est, fœminas subintroductas: in quo sermone diuꝰ Chrysosto. scribit, subintroductas, neque vxores, neq; concubinas esse, sed tertiũ quoddã genus sic inquiẽs. Sunt enim quidã, qui puellas innuptas absque hoc quod opus nuptiarũ cũ illis exerceãt, ducẽtes, domi perpetuo collocãt, & vsq; ad supremã senectã secũ inclusas tenẽt: non liberorũ procreãdorum gratia, neq; enim aiunt, se rem cũ illis habere, neq; causa libidinis: siquidem illas se dicũt incorruptas, inuiolatasq; seruare. Hactenꝰ Chryso. ex quo apparet causas introducẽdi has fœminas eas esse, quod opus foret puellis ipsis patrono aliquo aduersus maleuolos, cũ ipsę, neq; maritos, nec tutores haberẽt, parẽtibus etiã, ac fratribus destitutæ: præterea, quod muliebris sexus, vel maxime egeret subleuatione aliqua. quas quidẽ causas ipse Chrysostomus mire refellit. Quod vero Archi. dicit de conuersis nihil ad subintroductas pertinet: cũ conuersæ, canonicę, & sic regulares dicerẽtur, quas, idẽ Chrysostomus alio sermone docet, nõ decere, vt cum viris cohabitent.

Nothi aũt hi dicũtur, teste Alti. lib. 4. parerg. cap. 5. qui nati sunt ex coitu,
6 qui lege nullã pœnã habet, ex scortis nẽpe, & meretricibꝰ: hocq; distant a naturalibus, qꝑ nothi nati sint ex matre nõ ita custodita, neq; domi retẽta. idque probat ex authẽ. quib. mod. nat. effici. sui. adiuncto Græco titulo, qui naturales nothos appellat: quo fit, vt perpẽso iure pontificũ ac Regio nihil differat nothus a naturali. tametsi Regia lex. antiquior. 1. titu. 15. part. 4. nothũ appellet natum ex adulterio: quod Latinæ, & Grecæ linguæ peritis mire concinit, qui nothum dictionem Grecam, adulterinum interpretãtur, aut spurium. vt Budęus docte explicat. in l. vulgo concepti. ff. de statu. ho. Quintilianus etiã. lib. 5. c. 8. autor est, a Græcis nothum vocari eum qui legitimus nõ sit. Sed tamẽ apud Iurisconsultos, & legũlatores strictius in filiis hoc nomẽ assumitur, vt nothũ eum dicamꝰ, qui ex scortis, aut meretricibus natus sit. quod cõstat ex dicta authẽticorum inductione. Id autẽ iure ciuili inter naturales, & nothos interest, quod naturales intestato patre decedẽte cõsequũtur duas vncias. Iuxta distinctionem traditã in auth. licet. C. de natur. liber. & in auth. quib. mod. natu. effi. sui. §. si quis autẽ defunctꝰ fuerit. &. §. si. nothi vero nullã portionẽ bonorũ intestati parentis habẽt: vt in auth. quib. mod. nat. effi. sui. §. si vero effusa cõcupiscentia. Ex testamento vero æquales esse possunt nothi ipsis naturalibus. qꝑ probat optime Alti. in. d. c. 5. & sensit Saly. in auth. ex cõplexu. C. de incest. nupti. dicẽs, nothũ posse in testamento a patre agnosci in filiũ. quãuis. Oldr. cõs. 196. & Alber. in rub. de nat. lib. & Bar. in. l. fi. ff. de his qui. vt indig. tenuerint, patrẽ in testamento nihil posse nothis relinquere. A nothis etiã apud Grecos νοθεῖα. dicũtur ea bona, quæ lege Athenięsium, dari poterant ex patris hæreditate filiis nothis. adnotante Budęo. in dict. l. vulgo. & Ludoui. Cælio. lib.
7 lect. antiq. 6. c. 2. sed & apud Athenięses nothi dicebãtur, qui non erãt nati

ex

ex duobus Athenienſibus, authore Plutarcho in Pericle. Hinc & Regia. l. Tauri. 11. in his filiis naturalib⁹ exigit, ꝙ pater eos, filios proprios eſſe agnouerit. quam legē ego intelligo in filiis natis ex fœmina domi non cohabitante, quos nothos appellari diximus. Nam in his, qui naſcūtur ex cōcubina domi retenta, ſatis opinor eſſe, ſi conſtat eos dominatos fuiſſe. ex gloſ. in. c. Michael. de filiis preſbyte. quam paulo ante adduximus.

Hinc infertur naturales filios, & eos, quos baſtardos appellam⁹, eoſdē eſſe
8 glo. in rub. ff. de cōcub. Deti. cōſ. 433. Ludo. de Sardis. in tract. de legitimat. 2. par. q. 1. in. 2. vol. Alexā. cōſ. 128. in. 1. vol. col. pe. Nec oberit. Reg. l. 9. Tauri. dū diſiunctiue. dicit. baſtardi, aut illegitimi: nō enim ſenſit quoſcūqꝫ illegitimos dici baſtardos: ſed baſtardos eſſe illegitimorū ſpeciē: & eſſe alios illegitimos, qui baſtardi non dicātur. quod patet, dum ſubdit, aut illegitimi cuiuſcūqꝫ qualitatis extiterint. Sic enim. d. lex eſt intelligenda. De horum autem naturaliū filiorū ſucceſsione, aliquot concluſiones notandæ ſunt.

Prima concluſio. Filij naturales, nō extātibus legitimis, patri inteſtato in
9 duabus vnciis ſuccedunt. ex quibus virilis portio matri eorū cōpetit. authē. licet. C. de natur. liber. gl. Abb. & præpo. in. c. tanta. qui filij ſint legit. Regia. l. 8. tit. 13. part. 6. Vnde cōſtat, excludi naturales exiſtentibus filiis legitimis, aut legitimatis reſcripto principis: cū tex. in dict. authen. ſobolem ciuilem requirat ad hanc excluſionem. & probatur autoritate Bal. in. l. eam quam. C. de fideicōm. nume. 26. & in. l. cum acutiſsimi. nume. 7. eod. titu. dicentis, legem municipalē de legitimis loquentem, etiā habere locum in legitimatis reſcripto principis: quāto ergo fortius erit idem dicēdum in legum cōmuniū interpretatione? Sicuti Bald. adnotauit. in. l. quiſquis. C. ad. l. Iuli. maieſt. Hinc etiā deducitur, idem dicendū fore in filiis adoptiuis, vt eis extātibus, naturales ab his duabus vnciis excludātur: quod aſſerit Nicola⁹ de Vbald. in tract. de ſucceſsi. ab inteſta. col. 11. & Io. Baptiſta de. S. Seuerino in. l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfici. fol. 5. col. 3. Imo vxore legitima parentis extāte, etiam naturales ab his vnciis excludi, probat tex. in. d. authē. licet. Lex tamē Regia. 9. tit. 13. part. 6. expreſsim hoc nō admittit: imo cēſet naturales admittendos eſſe ad has duas vncias in bonis patris inteſtati, etiam extāte legitima vxore, modo filij legitimi nō extent. Scribit vero Alexan. in. l. Lucius. ff. de vulg. col. 3. naturales filios in his duabus vnciis patri inteſtato ſuccedere, etiā ſi ſuperſint coniux & filij legitimi, ſi filij legitimi hæreditatē patris repudiauerint: aduerſus Imol. ibi. quem tamen defendit Ripa. nu. 6.

Secunda cōcluſio. Nepos naturalis etiam & legitimus, ex filio tantum naturali conceptus, nō aliter auo inteſtato ſuccedit, quā pater ei⁹ iure eſſet ſucceſſurus. l. fi. C. dē natur. liber. vbi Odofre. & Cinus. cap. cauſamqꝫ. in. 1. c. lator. &. c. ex tenore. qui filij ſint legiti. notat Angel. per text. ibi in authen. de hæred. ab inteſt. veni. §. reliquū. verſi. ex diuerſo Bald. in. l. fi. C. de verb. ſignificat. Deti. conſi. 311. Ex quo aperte infertur, præcedētem concluſionē, quę prima fuit, non tantum in filiis, ſed & in nepotibus locum habere, vt auo inteſtato ſuccedāt in duabus vnciis, nec legitimis filiis, nec vxore legitima exiſtentibus

ſtentibus:quod notant Bald. & Saly. in dict.l.fi.C.de natur.lib. Azo in ſumma.C.eo.tit.gloſ.in authé.quib.mod. natur.effici.ſui.§.nepotibus. Nec ab hac opinione audet in conſulendo, ac iudicando recedere Ioá.Baptiſta.in.d. l.ſi qua illuſtris.folio.5. col.3. etiam refragante Guiliel.Benedict.in cap. Rainuncius.de teſtamé.verb. & vxorem. nume.700.qui contrarium aſſerit per text.in dicto.§.nepotibus. & in dict.l. fina. in fine.quibus ego reſpondeo,id tantum ibi probari, nepotes,etiam legitimos,ex filio tantum naturali , inteſtato auo non ſuccedere vt legitimos:non tamé negant dicta iura, eos ſuccedere vt naturales.

Tertia concluſio. Pater filiũ naturalem habés, legitimis etiam extãtibus,
11 in teſtamento poteſt ei vnciam : ideſt duodecimam partem bonorum relinquere, ex qua vncia virilis portio matricius ex teſtamento poteſt cõpetere. l.2.cum authent.C.de natur.lib.Reg. l.8.tit.13.par.6. Nec intelligas patrem filio huic, & concubinæ, ita poſſe integram vnciam relinquere, vt concubina deficiente,filio ſemunciam tantum relinquere valeat : vt perperam intellexit Ludouic.de Sardis. in tracta.legitimatio.3.part.queſt.1. ſiquidé naturali tantũ filio pater poteſt , etiam ſi deſit concubina integram vnciam relinquere.glo.& Alberi.in dict.l.2.& dict.Regia.l.8. verum in his regnis pater poteſt hoc in caſu filio naturali quintam bonorum parté legare : quod lege. 9. Tauri ſancitum eſt:atq; prius id quandoq; ſeruatum fuiſſe, oſtendit.l.1.titu. de hæredit.lib.3.Fori. Sed ſi legitima proles cõſentiat patrem plus relinquere naturali filio , id iure validum erit, modo conſenſus ille ſit expreſſus, nec ſufficiet tacitus.vt notat Aymon Sauilli.conſ.200.ad id citans Bart.in.l.ff. ff. de his qui. vt indigi. qui hoc ſenſit dum col.3.l.1.C.de natur.lib.intelligit in naturalibus liberis : quæ tamen loquitur in ſpuriis. Imo hic cõſenſus eſt præſtádus præſentibus naturalibus liberis, vt ipſe Aymõ latius tradit. Vnde Roma.cõſil. 43. ſcribit, filiis abſq; fraude bonis paternis renũciantibus, patrem poſſe libere bona ſua filio naturali relinquere, ſicuti poſſet filiis legitimis non extantibus.

Quarta concluſio. Pater carens legitimis liberis , poteſt naturalem filium hæredé inſtituere , etiam ſi habeat aſ-
12 cendentes, modo eis legitimã partem relinquat.auth.licet.C.de natur.liber. vbi glo.cõmuniter recepta.Regia.l.8. titu.13.part.6.parentibus tamen iure ciuili tertia pars bonorum filij pro parte legitima debetur, ſecundum cõmunem opinio.in authen. nouiſsima. C. de inoffi.teſtamẽ.Iure Regio duę partes, ex tribus bonorum filij, debentur l.6.Tauri. Verũ hæc quarta cõcluſio in his regnis iam eſt omnino ſublata:
13 ſiquidem pater poteſt filium naturalem hæredem inſtituere , nulla relicta parẽtibus legitima parte.l.10. Tauri. Atq; adeo prædicta vera ſunt, vt pater poſsit in teſtaméto imperfecto, & minus ſolenni hunc naturalem filium inſtituere: & ſic.l.hac conſultiſsima.§. ex imperfecto.C.de teſtament.locum habebit, etiá in naturalibus filiis.probat.l. humanitatis. ibi. liberum. C.de natur. liber. Speculato. titu.de inſtrument.editio.§.cõpendioſe.verſi. quid ſi pater naturalis.Saly.in.l.fi. C.famil. hercif.Paul. Caſtrenſ.in dict.§. ex imperfecto.Imola. in.l.ex facto.§.ſi quis rogatus.ff.ad Trebelli.& Guiliel.Bened.

ned.in.c.Rainuncius.de teſtam.verb. teſtamentum.in.1.nume.83. quorum opinio cõmunis eſt, licet contraria fortaſsis verior ſit, quam Alex.probat in dict.§.ſi quis rogatus.num.45.& Iaſ. in dict.§.ex imperfecto.num.4.In hoc tamen regno parum iſthęc diſputatio vtilis eſt:cum.l.3. Tauri.§. ex imperfecto.correctus cẽſeatur tam in teſtamẽto in ſcriptis facto, quã in nũcupatiuo. quod praxis obſeruat teſte Michaele Cifontano in dict.l.3.num.7.

Ex hac principali concluſione infertur, natiuitate filiorum naturalium,
14 donationem a parente factam reuocari:& ſic.l.ſi vnquam.C.de reuoc. donat. habere locum etiam in filiis naturalibus, ſecundum Ripam ibi.quæſti. 28.cui aduerſatur Tiraquel.verb.ſuſceperit.nume.45.dicens.in donatione a matre facta veram eſſe Ripę opinionem:non ſic in facta a patre: ſuper quo ipſe diſputat. Sed probabilior apparet ſententia Ripę, ex donantis prę ſumpta voluntate, a qua lex illa deducitur.

Quinta concluſio. Filius naturalis matri, etiam inteſtatę cum legitimis ſi
15 mul,& ęque ſuccedit.l.ſi qua illuſtris. C. ad Orfici. Regia.l.11.titu.13.part. 6.etiam ſi mater ſit illuſtris, ſecũdum cõmunem opinionem, & notat Angel. Aretin.in.§. nouiſsime.inſti. ad Orfici. Iniquum tamen eſſe videtur, naturales filios, ex fornicario coitu cõceptos, ęque ac legitimo matrimonio genitos admitti ad matris ſucceſsionẽ. ſcriptum enim eſt Geneſ. cap. 21. non erit hæres filius ancillę:id eſt concubinæ, cum filio liberæ: ideſt vxoris.autore Ambroſio ſermone. 65.a quo aſſumit Gratianus text.in cap.dicet aliquis.32.quæſti.4.idem probat text. in cap.non omnis.32.q.2.ex verbis Apoſtoli ad Galatas.cap.4. Hinc Geneſ. cap.25.ſcribitur.Dedit Abraham cuncta, quæ poſſederat, Iſaac: filiis vero cõcubinarum largitus eſt munera, & ſeparauit eos a filio ſuo Iſaac. quod etiã adnotauit Ioã. Annius ſuper Philonem lib.1.Hinc & Fortu.in tract. de vlti.fine.illat.8. iniuſtã eſſe exiſtimat.l. ſi qua illuſtris.in præfata concluſione. Vnde Regia.l.9. Tauri ſancitum eſt, naturalem, etiã matri inteſtatæ ſimul cum legitimis non ſuccedere:poſſe tamẽ ei a matre quintam bonorum partem relinqui.Sic & in Gallia idem ſeruari, teſtatur Guilielmus Benedict. in dict.cap.Rainuncius.verbo.& vxorẽ num.710.Chaſſa.in conſuetu. Burg. rubric. 8.§.3.& Carolus lib.1. Regalium Franciæ.iure.7. Quibus omnibus duo adiicienda ſunt. Primum, naturalibus non competere ius agẽdi ex titulo inofficioſi teſtamenti, quamuis pater eis nihil relinquat.gloſſ.in.l.1.in princip.ff.de bono.poſſ.contra tabul. quam cõmend.Are.in.l.ex facto. col. 9.ff.de vulgar.& pupi. Bart.in.l. Gallus.§.etiã ſi parente.ff.de liber.& poſt. Bal.in.l.1.col.3.C.de bono.poſſ.ſecũ.
16 tabu.& Didacus a Segura in.l.cohęredi.§.cum filiæ.ff.de vulgari.colũ.14. Poſſunt tamẽ contra teſtamẽtum matris agere de inofficioſo teſtam.l.ſi ſuſpecta.§.1.vbi glo.ff.de inoffi.teſtamẽ. glo.& Paul.in dict.l.ſi qua illuſtris.Lege autem Taurina.12. qui legitimi reſcripto principis efficiuntur, nullo caſu ſuccedunt cũ legitimis & naturalibus. Secundum addimus prædictis, filios naturales ita matri, etiam inteſtatæ ſuccedere, vt parentes ipſius matris a ſucceſsione excludãtur:quod in Prætorio Rotæ teſtatur ſeruatum, ac pronunciatum

nunciatum fuisse, Cassador. decisione vnica. de successio. ab intestat. Nec id opinor lege Regia abrogari, imo idé expressim in. d. l. 9. cautum existat.

EX. §. SEQVENTI.

1 Spurius filius quis sit, & vnde id nomen deductum fuerit.
2 Filij manzeres qui dicantur.
3 Spurius nihil potest a patre capere, nec inter viuos nec in vltima voluntate: & ibi quibus adiudicetur quod filio spurio relictum fuerit.
4 Filius spurius, etiam ex substitutione pupillari, patris bona capere non potest.
5 Fraus legi fit, si is, cui aliquid donatum est, in continenti id filio spurio donatoris dederit.
6 Filius spurius lege municipali non potest effici capax successionis, vel donatiõis paternæ.
7 Quid agendum sit, quãdo testanti data est tacita, vel expressa fides restituendi bona filio spurio.
8 Spurius an possit in conscientiæ foro possidere bona parentum, ex tacita fide, vel alias ab hærede legitimo sibi restituta?
9 Hæres scriptus an teneatur, data tacita fide de restituendis bonis spurio, illa bona eidem restituere, vel ad fiscũ deferre?
10 Hæres, qui hanc fidem dedit testatori, iuramento præstito de non reuelando, an teneatur vocatus a iudice, ei rem ipsam exprimere?
11 Filius spurius, quibus cautelis possit tute bona patris adquirere.
12 Filius spurius, an possit instituí sub conditione, si legitimus a principe fuerit effectus?
13 Nepos legitimus, vel naturalis ex filio spurio, an possit ab auo instituí hæres? & quid de nepote ex filio, qui fuit ex incestu conceptus.
14 Filius clerici in sacris ordinibus constituti, an dicatur natus ex incestu?
15 Spurius an matri succedere valeat?
16 Coitus dãnatus quis dicatur iure Cæsareo.
17 Filius clerici sacris ordinibus insigniti, an succedat matri, etiam iure Regio?
18 Coitus damnatus? quis dicatur iure Regio.
19 Fratres naturales, vel spurij, an sint admittendi ad mutuam successionem quæ intestato defertur.

§. QVINTVS.

SPVRIVS interdũ dicitur is, qui incertũ patrem habet, quasi σποράδην. idest Sparsim conceptus, a dictione Græca ex Iustiniano in. §. si aduersus. inst. de nup. vbi Theophilus id notauit, & Altiat. lib. 1. prætermis. vel ex eo, quod autore Plutarcho in Problemmatis. cap. 103. Spurius erat proprium nomen apud Romanos, quod scribebatur tantum primis literis. S P. hi autem qui sine patre erant. S P. designabantur, quasi sine patre: atq; inde factum est, vt spurij dicerentur nati ex his mulieribus, cum quibus plures cõmercium carnale habuissent vti explicat Budæus. in. l. vulgo. ff. de statu. homi. & Ioan. Baptist. in dicta. l. si qua illustris. col. 1. Theophilus in dicto. §. si aduersus. & Catelli. Cotta. in vltimis memoralibus. dictione. spurius. de his tamen hic agendum non est. Dicũtur etenim proprie spurij, qui ex his parẽtibus nati sunt, qui coniugium cõtrahere non poterant tempore natiuitatis, nec tempore conceptionis. ita diffiniuit Angel. Areti. in. §. nouissime. inst. ad Orfici. vel qui ex coitu lege punito nascuntur. Altiat. libr. 4. parerg. cap. 5. ex eo quod patrem præ infamia nominare non audent. d. l. vulgo. etiá si patrem habeant certũ. Hinc Titus Liuius libr. 1. ab vrbe condita. Consilio, inquit, vetere condentium vrbes, qui obscuram, atq; humilem concendo ad se multitudinem, natam e terra sibi prolem mentiebantur: qua nati e terra dicantur, qui præ humilitate parentes nominare non possunt. Constat etenim hominé nullis maioribus ortum, ignotoq; genere, & obscuro,

filium terrę appellatum fuisse.quod ci
tatis autoribus docet Angelus Poli-
tianus.lib.miscella.cap.18.& Erasmus
in prouerbio,terræ filius,atque idem
cõstat ex Tertulliano in apologetico.
cap.11.Quanquam & sint,qui eorum
vetustatum magnificientes terræ fi-
lios appellari honori vertát: ex Quin
tiliano.libr.3.c.9. ex quibus intelliges
aliquot,quæ notat Ludo.Cæl.lib.11.
lectio. antiq.ca.28. quo fit, vt filius a- 2
dulterinus sit spurius:& idem de con-
ceptis ex incestu. Nec libet omnia ex-
actim exponere: sat enim est prædicta
adduxisse. Est igitur filius spurius qui
natus est ex his parentibus, qui matri
monium contrahere non poterant,
quamuis patrem ostẽdere possit. tex.
in dict.l.vulgo.text. & ibi glo. in cap.
tanta.qui filij sint legit. cap.ad abolen
dam.de filiis presby.vel is,qui ex coi-
tu damnato natus sit. Vnde ex hoc de
ducitur,natũ ex concubina domi non
retenta spurium proprie non dici, sed
naturalem:etiam si glos. in cap.nisi cũ 3
pridem. §. personæ. de renunci. velit,
eum spurium esse: cui conuenit Bart.
in.l.fin.ff.de his qui.vt indig.colũ.1.&
Regia.l.1.titu.15.part. 4. ex his enim,
quę ṕmisimus,constat, hũc filiũ pro-
prie nothum appellari non spurium,
nisi ea significatione, qua spurios dici
mus eos,qui incertum patrem habẽt,
& sic natos ex scortis, vel cõcubinis,
quę domi minime cohabitant, & quę
alios viros passim admittunt.dict.l.1.
titu.15.part.4.Nam & spurios generi
ce accipi,probat.l.spurij.ff.de decurio
ni.Hinc etiam apparet qualiter sit in-
telligenda glos. in authen. qui. mod.
nat.effici.sui.§.fin.dicens,spurios eos
appellari, qui nascũtur ex his parenti-
bus, qui etiã iure ciuili prohibente ma
trimoniũ cõtrahere nõ poterãt.quam
probat Baptist. de. S. Seuerino in.l.fi-
qua illustris.fo.7.cõclu.8. eã tamen re
ṕbat Ludo. de Sardis in tra. de legit.
3.part.§.de succes.spurio. ex eo quod
spurij proprie dicãtur hi, qui nascũtur
ex his,qui matrimoniũ iure canonico
contrahere minime poterãt:posset ete
nim.gl.procedere inspecta lata dictio-
nis significatione.Sic etiam manzeres
lata significatione nati dicũtur ex scor
tis,& meretricibus.c.23.exodi.Reg.l.
1.titu.15.part.4.at proprie hi dicũtur,
qui nati sunt ex his, qui iure canonũ
matrimonium contrahere prohiben-
tur.quod in dict.cap.nisi cum pridem.
§.personæ.probatur. iuxta illius verã
interpretationem, quę iuri Pontificio
intelligendo potius conuenit: tametsi
non me lateat has dictiones sępissime
aliter assumi. In his vero filiis spuriis
sequentes assertiones erunt notandæ.

Prima conclusio.Filius spurius, nec
ex testamẽto, nec ab intestato, nec ex
contractu inter viuos, aliquid a patre
capere potest.§.fi. in auth.quib. mod.
nat.effici.fui.l.1.& authen. licet. C. de
natur.lib.Reg.l.10.titu.13.part.6.quę
dũ fornicationis meminit est intelligẽ
da de ea fornicatione, quæ etiam acce
dente fornicantium consensu cõiuga-
lis esse non potest iure Põtificio vetan
te.idẽ notat Saly.in.d.l.1. Quod si pa-
ter filio spurio aliquid relinquat, id a le
gelegitimis liberis, vel cognatis pro-
ximioribus defertur. Bald. & Saly. in
d.l.1.per text.ibi.Bart.in.l.fi.ff.de his,
qui.vt indi.Ias.in.l.2.C.de hęred.inst.
& Alexand. dicens hanc opinionem
cõmunẽ esse in.l.hæreditas. C. de his,
qui.vt indig.Fiscus autẽ id vẽdicat, ne
gligentibus cõsanguineis intra duos
mẽses relicta bona ab spurio euincere,

aut

aut petere, idem si pacto, vel renunciatione cõsanguinei excludãtur. tex. in dict.l.1. quæ tamẽ iuxta prædictam sententiam in his tantũ filiis procedit quorũ ibi mẽtio fit non in aliis. Regia tamẽ.l.1.ti.13.part.6.illius legis primę decisionẽ in omnibus spuriis locũ habere apertissime probat. Nec refert an spurius a patre capiat, an ab alio ex patris tamen ordinatione, aut voluntate. arg.l.vnum ex familia.§.1.ff.de leg. 2. Ex quo infertur, institutũ hęredem & rogatum restituere hæreditatẽ proprio arbitrio vni, vel pluribus, nõ posse illam hæreditatem aliquo modo restituere filio spurio, illius, qui eum hæredem instituerat adiecta fideicõmissaria substitutione. Paul.in.l. Lucius.§. in testamento. ff. de legat. 1. quamuis subobscure in hoc locatur Bartol. in.l. cum hæredi.ff.de reb.dubi.

Secundo, deducitur ex his spurium filium a patre substitui non posse legi-
4 timo ex pupillari substitutione ad effectum, vt patris bona cõsequatur, etiã si pupilli bona capere possit ex illa substitutione.l.si is, qui.ff.de vulga. adiuncta gloss.in authen.quib. mod. natur. effici.sui.§.final. quem text. in dicta.l. si is, qui. dicit singul. Bald.in.l. eam, quam.C.de fideicommiss.nume. 53.& in.c.solicitudinem.de appellat.colum. 2.notant Bart.Paul.Alex. & Ias.in dicta.l.si is, qui.& Ias.in.l.iam hoc iure. nume.5.ff.de vulga.

Tertio, deducitur spurium non posse a patre substitui vulgariter, nec fi-
7 deicõmissarie: quod notat prętor alios Guiliel. Benedic. in rep.c. Rainũcius. de testam.verb.& vxorem.num.690.

Quarto, ex his elicere possumus,
5 fraudem legi factam censeri, si is, cui pater spurij donauit aliqua bona, in continẽti illa donauerit filio spurio donatoris, vel ex interuallo, expressim tñ in remunerationem donationis primæ, vel sit maxima quãtitas, quę donatur. Bald.in.d.l.eam, quam.nu.40. Ioan.Lupi in rub.de donatio.§.30.nume.14.quemadmodũ, & ex aliis coniecturis potest id præsumi factũ fuisse secundum Anani.consi.13.

Lege vero municipali statui non potest filium spuriũ capacem fore testa-
6 menti donationis, alterius ve paternæ largitionis. Bal.& Areti.in.l.cunctos populos.C.de summa tri.nu.15. idem Aret.in.l.testamẽti factio. ff. de testa. Ias.in.l.ait prætor.3.col.ff.de iureiurá. Soci.consi.95.in.4.vol.num.9. Deti. in.c.2.de constitut.2.lectione notab.2. quam opinionẽ esse cõmuniter receptã fatetur Ioan.Bapt.in rep.l.omnes populi.ff.de iust. & iure.fol.11.colũ.1.

Insignis tamẽ in hac re est quæstio, quid agendum sit, quando quis ab aliquo hæres institutus, ei fidem præstat de restituenda hæreditate spurio. In quo dubio adnotãdũ est, quod is, qui fidẽ hanc præstat, vt indignus priuatur hæreditate, & ea fisco adiudicatur.l.non intelligitur.§. si quis palam. l.ita fidei.ff.de iure fisci. l. prædonis loco.ff.de petit.hæred.l in tacitis. l. Lucius.§.fina.ff.de lega.1. Quod si fidem non præstiterit, & si palam rogetur restituere, iure optimo illa bona institutus possidebit.dict.l. non intelligitur. in princi.&.§.1.l. si in metallum. ff. de
7 his, quæ pro non script.hab.Bart.in.l. si.ff.de his, qui.vt indig.col.3. qui hoc efficaciter ꝓbat. Prorsus enim incapaci dirigitur hoc fideicommissum, ac leges iustissime potuerunt spurium priuare paterna hæreditate, & eum reddere ad eam incapacẽ: quod a legibus

factum esse cõstat: nec probatione aliqua indiget: cum sit tex. apertissimus in authen. quib. mod. natu. effici. sui. §. fina. quibus ita præmissis plura inferre licet in hac controuersia.

Primum, spurium in interiori iudicio animæ nõ posse tute bona a parente sibi relicta, donatave obtinere. Is enim lege iustissima ad ea capienda in 8
capax est: igitur restituere ea in conscientiæ foro cogẽdus est. Nec obstat pœnam legis exterioris non esse cõsiderandam in interiori iudicio, donec eius exequutio fiat. gl. satis celebris in c. fraternitas. 12. q. 2. cuius & nos meminimus. c. sexto huius secũdæ partis. §. 8. id enim verum est in pœnis exigẽtibus iudicis exequutionem: non ita 9
in pœnis, quæ non requirũt actum aliquẽ iudicis: sicuti pœnæ illæ, quibus quis incapax efficitur alicuius actus: tenetur enim ab illo actu abstinere. Sic incapax aliquorum bonorũ, tenetur a possessione illorum bonorum recedere: ex Caieta. in. 22. q. 62. arti. 3.

Secũdo, spurium tute in animæ iudicio & conscientiæ foro, parẽtis bona possidere, quę sibi libere, nulla pro missione parenti præmissa, tradiderit scriptus hęres: ex eo quod bona illa ex voluntate veri domini adquirit, nulla lege vetante: igitur iuste obtinet. Hæres enim scriptus verus dominus illorum bonorũ est: nec lex prohibet eum posse tradere bona illa spurio filio, nisi ex parentis volũtate, quę tamen hic non præcesserit.

Tertio, infertur eundem spurium iuste in conscientiæ foro bona parentis posse retinere, quæ sibi institutus a patre hęres tradidit, etiam data parenti fide de restituendis spurio prædictis bonis: tametsi qui fidem dederit peccauerit, & mortaliter, fraudem hanc insigné committens aduersus legẽ, quæ prohibet dictam fidem præstari: sed tamen non prohibet lex traditionem bonorum, quę spurio fit. Nec ex fide prę stita amittit hæres hęreditatem, & rerum hæreditariarũ dominium. Vnde cũ dominus sit, potest illas res in spurium transferre. Nec dici potest spurium hac adquisitione priuatum esse a lege: cum fiat ex voluntate parentis: quia hæc adquisitio potius fit ex voluntate veri domini, quam parentis, ex cuius volũtate verus dominus sciebat ipsum ad id minime obligari.

Quarto, subinfertur hæredem scriptum non teneri in iudicio animæ restituere hæreditatem, etiam si tacitam fidem præstiterit de ea restituenda filio spurio: illa enim promissio fuit facta contra leges, & in fraudem legis: ergo ex ea non tenetur. l. iurisgẽtium. §. prætor ait. ff. de pact. & ibi optime Fortu. 3. notab. facit ad idem tex. in. §. generaliter. sub eadem. l.

Quinto, hinc constat hæredem scriptum, qui promiserat testanti restituere hęreditatẽ spurio, non teneri in animę iudicio illa bona ad fiscũ deferre, neque fisco id crimen ab eo cõmissum pãdere, quia verus hęres est, & in pœnam leges hanc hęreditatem fisco deferunt. l. 1. C. de his, qui, vt indig. l. ita fidei. l. non intelligitur. ff. de iure fisci. pœna autem in foro conscientiæ non soluitur: vnde confestim sequitur hęc ipsa illatio: contra Bartol. in. l. fina. ff. de his, qui, vt indig. colũ. 3. quem Didacus de Segura sequitur in. l. cohæredi. §. cum filię. ff. de vulga. & pupi. folio. 12. eiusdem repet. colũ. 1. Nec item tenebitur consanguineis testantis illa bona tradere: cum iste sit verus hęres:

fides

fides autē ab eo data in pœnam delicti tollit ab eo hæreditatem: & fisco eam defert: quod si verus hæres non esset hæreditas ad testātis propinquos pertineret. Nec obstat. l. prædonis. ff. de de petit. hæred. quia Iurisconsultus ibi, non appellat hunc heredem prædonē: sed dicit censendum esse prædonis loco, quia fraudem fisco fecit tacitam fidem præstando. Nec mihi placet hoc in dubio, quod notat Sylvest. verbo. filij. §. 6.

Sexto, ex his opinio Card. cōs. 35. intelligēda est. dum dixit, hæredem, qui præstitit testanti fidem de restituenda hæreditate spurio, etiā si iurauerit se id non dicturum cuiquam, debere vocatum a iudice omnino verū dicere, & rem totā exprimere. refert eum Feli. in. c. intimauit. de testib. col. 2. &. 3. & insignis Doc. M. Naua. in. c. inter verba. 11. q. 3. part. vlti. corola. 65. procedit enim prædicta opinio, quando quis a iudice interogaret, vel eius testimonium exigeretur sub monitione generali, præcedēte infamia contra ipsum tacitæ fidei: alioqui si id crimen occultum sit, & de pœna tantū soluēda tractemus: quam in animæ iudicio solvere quis non tenetur, non de restitutione illati damni, non cogitur quis dicere testimoniū minime præcedente infamia: quod si respōderit casu, quo nō tenebatur testimoniū dicere, ita oportet respōdere, vt verū dixisse constet.

Septimo, ex his constat in dubio, cui fisco seculari, an ecclesiastico dicto casu sit adiudicāda hæreditas, esse considerandam hæredis, præstātis fidem, personam: cum is delinquat: & ab eo proprer delictū auferatur hæreditas: nam si laicus sit, Regi defert ipsa hæreditas: si vero clericus ecclesiæ est adiudicāda. quod probari potest ex his, quæ tradit Ioan. Lupi in rub. de donatio. §. 39. docet, & hoc expressim Bal. in. l. si quis presbyter. 1. col. C. de episc. & cleri. quem sequitur Paul. Castren. ibi. Chassanęus in consuet. Burg. rub. 8. §. 5. nu. 4. & Feli. c. quia. V. de iudici. col. 2. & Segura in. l. 3. §. vlt. nu. 145. ff. de lib. & posth. nec in contrariū quidquam vrget text. in cap. 2. de successi. ab intestat. licet eum ibi adnotauerit Panormita. Has equidem septem illationes lector amplius examinare poterit ex his, quæ post secundam huius operis editionē tradit doctissim⁹ Dominic. Sot. lib. 4. de iust. & iur. q. 5. art. 1. in his etenim, in quibus nostra dissident ab his, quæ diligentissime fuere inibi adnotata, liberum erit cuiusq; iudicium: & nos tanti viri censuram libentissime admittemus.

Verum nostrates passim conantur explicare, quonam pacto pater possit filio spurio proprias res tute relinquere, ita, vt filius non excludatur a fisco: quorū aliquot cautelas hic referam, ex quibus hæc grauis quæstio poterit perpēdi. Prima equidē cautela instruit patrē, & docet ipsum amicū quēdam ei valde fidū hæredem instituere, cui secrete filiū cōmendet: nō tamē roget ipsum bona filio spurio restituere: is enim poterit postmodū filium hæredē instituere, vel ei restituere hæreditatē. Speculator, titulo de successionib. ab intestato. §. primo. versicul. quid si pater. nume. 30. cui suffragatur gloss. in auth. quib. mod. natur. effici. sui. §. fin. versi. participiū: quā dixit esse singul. Paul. in. l. si is, qui. ff. de vulg. vbi idem notant Barto. Ias. & alij dicentes heredem ab aliquo institutum posse instituere spurium primi testātis, & idem

probatur in. l. qui teſtamétum Titij. ff. de his, qui. vt indig. Hoc tamen negocium fidum amicum exigit: atque forſan hæc ſecũda inſtitutio fraudem præſefert, ex his, quę modo diximus, niſi inſtitutus hæres eſſet filius legitimus teſtantis: quo quidem hærede inſtituente filium ſpurium, potius præſumendum erit inſtitutionem factam fraterno amore, quam parentis iuſſu. Bald. in. l. eam, quam, num. 54. C. de fideicom. Sunt & quidã, qui patri conſulant contracta inter ſpurium, & capacem alium integerrima omniũ bonorum ſocietate, illum ſpurij ſocium heredem inſtituere, vt ex illa ſocietate optimam partẽ filius ſpurius capiat, ratione ſocietatis. Bald. in. l. 1. C. p ſocio. col. fi. Corſet. in ſing. ſuis. verbo. ſpurius. optimus tex. & ibi Bart. in. l. is, qui duos. ff. de liberat. legat. Ioan. Lupi in rub. de donat. inter vir. & vxorẽ. §. 65. nume. 11. ab hoc tamen conſilio cauendũ cenſeo, cum propter fraudis non leuem coniecturam, tum ob animæ ſalutem, cui non admodum cõuenit his vti dolis ad effugiendas ſanctiſsimarum conſtitutionum prohibitiones. His tamen plura addi poſſent ex Cæpola caute. 38. Platea. in. l. 1. C. de delatori. li. 11. & Ludoui. de Sardis in tracta. de legitimat. fol. vlti.

Prætermittendum vero non eſt parenti tutiſsimum eſſe, vt ſpurium hæ
12 redẽ inſtituat ſub conditione, ſi a principe fuerit effectus legitimus: tunc etenim ſequuta legitimatione, patris hæreditatem abſq; animæ periculo optinebit: cum inſtitui iure poſsit incapax in tempus, quo capere poſsit. l. in tempus. ff. de hæred. inſtit. l. ſicut. & ibi gl. in princi. ff. qui. mo. vſusfr. amitt. Bal. Aret. & Alex. in. l. Gallus. §. inſtituẽs. ff. de lib. & poſthu. idem Areti. in. l. ſi filius familias. ff. de teſtament. quam opinionem communem eſſe teſtãtur Iaſ. num. 5. & Lancel. Deti. in dicto. §. inſtituens. & Gualdenſ. de arte teſtan. titu. 2. caut. fina. idem in hac ſpecie notauit Bald. in. l. 1. C. de inſt. & ſubſti. in 6. q. cuius opinionem fatetur communiter eſſe receptam Catell. Cotta. in vltimis memoralibus dictione: ſpurius. dicens ſe eam defendiſſe Ferrariæ contra Ludoui. Luſita. in. l. quidam relegatus. ff. de reb. dub. qui tamẽ colum. 11. potius videtur in hoc caſu Bald. ſequi, quã ab eo diſcedere, tametſi non omnino ei placeat Bald. ſentẽtia, quã Soci. ibi. nu. 11. probauerat. Nec oberit. l. ſi alienum. §. in extraneis. ff. de hæred. inſt. vbi in inſtitutionibus conditionalibus oportet heredem capacem eſſe tempore teſtaméti, mortis: & aditionis hæreditatis: id enim procedit in conditione extrinſeca, ſecus in conditione intrinſeca, & quæ a iure intelligitur, qualis eſt iſta, cum capere poterit hæres. Bald. in dicta. l. in tempus. vbi glo. hoc ſenſit: tradunt optime Iaſ. in l. is, qui heres. ff. de vulg. & pupi. Areti. conſ. 155. Imo hic ſpurius hac conditione inſtitutus poterit pendente conditione bona petere, & ea, vt curator adminiſtrare ex bonorum poſſeſsione ſecundum tabulas. l. ſi quis inſtituatur hæres in diẽ. ff. de hæred. inſtit. vbi Bald. & Angel. idem Bald. in. l. fina. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. Ioan. Lupi in rubr. de donatio. inter virũ. & vxo. §. 29. nu. 4. Sed & is, qui ſpurium filium habet, meminerit in his regnis poſſe ei relinquere iure alimentorum quintam bonorum partem, ex Regia l. 10. Tauri: quinimo & ante iura Codicis, & Authenticorum licuiſſe patri

ſpurio

ſpurio aliquid alimentorum titulo da re, aut legare, probat Altiat. in lib. 4. parerg. c. 5. ex. l. 3. ff. de his, quæ pro non ſcript. habent.

Secunda concluſio. Nepos legitimus, vel naturalis ex filio ſpurio, deficiente prole legitima poteſt ab auo hęres inſtitui, nec cenſetur in dubio patris gratia inſtitutus. Bart. Imol. Ale. Areti. & Iaſ. in l. Gallus. §. quid ſi is. ff. de lib. & poſth. idem Bart. cõſi. 118. per l. fi. ff. de his, qui. vt indig. & l. fi. C. de natur. liber. notat. Signoro. conſi. 114. quam opinionem aſſerit communem eſſe Deti. conſ. 462. & Corne. conſ. 25. in. 1. volu. & Carol. Molin. in. Alexan. conſi. 74. volu. 3. litera. A. qui & eam ſequuntur. Ex quibus infertur auum non poſſe nepotem ex ſpurio, etiam legitimum, & naturalẽ inſtituere, exiſtente prole legitima, ſecundum omnes, imo nec exiſtente prole legitimata reſcripto Principis. Deti. conſi. 258. Secundo ex his conſtat, præfatam inſtitutionem etiam deficiente prole legitima non valere, ſi cõſtet patris gratia nepotem inſtitutum fuiſſe, ex eiſdem doctoribus, quos ſequutus notat idem optime Aymon Sauilli. conſi. 184. Hec tamen concluſio ſecunda non ꝓcedit in nepote nato ex filio inceſto. Bald. in. l. ſi quis inceſti. C. de inceſt. nupt. per tex. ibi. quem idem Bal. dixit eſſe vnicum in cap. in præſentia. num. 35. de probat. Corſet. in ſingu. verbo. hæres. Hippo. ſingu. 143. idem notat. Alex. in. d. §. quid ſi is. quorum opinio communis eſt, teſt Saly. in. d. l. ſi quis inceſti. & Corneo. d. conſi. 25. 1. volu. & ſi Iaſ. in. d. §. quid ſi is. velit a
14 Bald. recedere. Ex qua inferri poteſt nepotẽ ex filio poſt ſacros ordines ſuſcepto, ab auo presbytero inſtitui nõ poſſe: cum filius clerici in ſacris conſtituti ordinibus dicatur natus ex inceſtu. glo. Bald. & Paul. in. l. 2. C. de epiſ. & cleri. quod alibi tractabimus: ſed tamen proprie inceſtus non eſt hic filius ex gloſſ. in. c. per venerabilem. qui filij ſint legit. quę eum adulterinum appellat. Vnde hæc concluſio ſecunda procedit etiam in nepote legitimo, vel naturali, ex filio clerici ſacris ordinibus inſigniti: quod Bald. voluit in. dict. l. ſi quis inceſti. Petrus, Cinus, & Saly. in d. l. 2. Alexan. in. d. §. quid ſi is. col. fina. & Roderic. Xuares in. l. 9. titu. 11. lib. 1. Fori. 2. col. & Corſet. in ſingu. verb. fornicatio. vbi expreſsim fatetur hanc opinionem communem eſſe.

Tertia conelusio. Filius ſpurius natus ex damnato coitu, matri inteſtatę
15 non ſuccedit, nec ex teſtamẽto, etiam ſi mater nõ ſit illuſtris, nec proles legitima ſuperſit, licet alias ſpurius natus ex coitu non dãnato matri nõ illuſtri ſuccedat ſimul cũ legitimis. l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfic. vbi gl. tex. in auth. quib. mod. natur. effici ſui. §. fina. auth. ex cõplexu. C. de inceſt. nup. gl. & Ange. in. §. nouiſsime. inſt. ad Orfici. Specul. tit. de ſucceſ. ab inteſt. §. 1. nu. 22. & 27. Deti. cõſ. 311. co. 1. refert tñ plurimũ ſcire quis dicatur ꝺãnatus coitus: & cõſtat eum coitũ damnatũ dici, qui punitur aliqua lege exteriori, & humana tex. in. d. authẽ. quib. mod. nat. effi. ſui. §. fi. Bart. in. l. fi. col. 2. ff. de his, qui. vt indig. atqꝫ id ab omnibus receptũ videtur. Vnde apparet coitũ cum conſanguinea, vel affini, abſqꝫ dubio dãnatũ dici debere. Sic etiã eodẽ pacto, coitũ cum vxore alterius. Quin & coitus cũm concubina legitima alterius: cum puniatur lege exteriori: damnatus cẽſetur. l. ſi vxor. l. inter liberas. ff.

de aldulte. Coitus etiam cum moniali l. si quis non dicam rapere. C. de episc. & cleri. cap. si quis non dicam. de pœnit. distinct. 1. Item coitus inter dominam, & seruum. l. vnica. C. de mulier. quæ propr. seruis se iunxe. quæ & alia adducit latius Ioan. Baptis. de. S. Seuerino in. d. l. si qua illustris. folio. 2. colũ. 1. & Angel. in. dicto. §. nouissime. col. fin. Ex quibus dubium est, an coitus inter solutam, & cõiugatum damnatus sit dicendus? qua in re dubitat Deti. consi. 311. & tamen Paul. de Castro respondit non esse hunc coitum damnatum, cons. 34. nume. 4. in. 2. volum. Alexan. consi. 139. in. 1. volu. Aymon. cons. 166. col. 1. & Soci. cons. 148. in. 1. volu. colũ. 2. ex eo quod hic coitus aliqua pœna per legem exteriorem minime puniatur. l. 1. C. de adulter. Verũ cũ coitus hic sit punibilis ex eo quod maritus vxori iniuriam irrogat, secundum Bald. in. d. l. 1. atq; etiam lege Regia. 24. titu. 3. lib. 1. in ordinat. Regiis, certius existimo hunc coitũ inter damnatos esse communerandũ. quod probat Angel. Aret. in dict. §. nouissime. col. fi. post Matthes. & idem asserit Ioan. Baptis. in dicta. l. si qua illustris. fo. 3. col. 2. & quamuis non diffitear priorem sententiam frequentius recipi: tamen hanc dicit Deti. verioré esse consi. 306. cui suffragat, quod coitus hic vere sit adulterinus ex. l. 1. C. de adult. Thom. & Caiet. 22. q. 154. art. 8. quod constat ex diffinitione adulterij, cuius mentionem egimus part. 1. huius operis. cap. primo.

His etiã concinit non inutilis quæstio, quid dicendum sit in coitu inter solutam, & sacerdotem, aut sacris insignitũ ordinibus, contingenti? Et Matthæ. ab Afflictis in cõstitutio. Neapolita. titu. 82. col. 2. voluit hunc coitum pœna exteriori nullibi puniri, ac subin de prolẽ hinc susceptam matri succedere: quod falsum existimo, adeo etenim odiosa hæc proles fuit semper canonibus, vt in Concilio Toletano nono. c. 10. statutum fuerit filium natum ex coitu clerici, & fœminæ liberæ, sub specie tamen matrimonij scienter contracti, seruum effici ecclesiæ. Cuius canonis, & Gratia. meminit in cap. cum multæ. 15. q. 8. apud quẽ tribus locis. text. ille est emendandus. Nam dum legitur super innocentia: oportet scribere: super incontinentia: & dum habet idem Gratiani codex: firmari: legi debet, reformari. Item dum legitur, aliena pollutione: magis integer constat sensus, si legatur: tali pollutione. quæ omnia restituẽda sunt ex ipso cõciliorum codice. & ex Speculator. in tract. de concil. 2. part. titu. 46. Ex quo canone Roma. singu. 520. nimis large notauit, filios clericorum esse seruos ecclesiarum, illum tex. dicens singula. esse: cum tamen illa constitutio de natis ex clericorum coniugio loquatur: sicuti eam intellexit Abb. in. c. 1. fi. col. de treug. & pace, ac Regia. l. 3. titu. 21. part. 4. addit tamen glo. in dict. c. cum multæ. illud statutum abrogatum esse, atque per desuetudinem euanuisse. cuius meminit Abb. in dicta col. fi. & idem in. c. cum sit. de for. comp. nume. 15. Sed nihilominus ex eo constat quã exosa fuerit canonibus clericorũ proles. Hic etiã coitus adulterinus appellatur a glos. cõmuniter recepta in cap. per venerabilem. qui filij sint legit. verbo. adulterinus. vbi Abb. nu. 32. hanc copulam dãnatam dici, probat: idem Abb. in cap. innotuit. de electio. glo. in pragmat. sanctio. titu. de concubinar. §. ipsas.

17

§.ipſas.verſ. arcere. argu.c. cum olim. de cleri.coniugat.notat idem Nicola. de Vbald. in tracta. de ſucceſ. ab inteſtat.4.ſpecie filiorum. Quo fit, vt ſecundum præfatos Doctor.matri minime ſuccedat filius clerici in ſacris ordinibus conſtituti, etiam ſi ipſa mater ſit ſoluta a lege cõiugij, voti, alterius ve vinculi. Qđ & in ſpecie notat Bermondus Choueronius in tract.de cõcubinar.pag. 356. Nec opinor id Regia.l. Tauri.quæ.9. eſt, ſublatũ fuiſſe: ex Ioãne Lupi ibi.nu. 37. cum ex verbis, & mente eiuſdẽ legis cõſtet, nihil hac in re diuerſum a iure veteri ibi ſanciri.vetus etenim lex Regia.22.titu.3. libr. 1. ordina. in eius proœmio ſenſit idẽ, quod nos ex prædictis autoribus notauimus. Nec temere diximus coitũ inter ſolutam, & cõſtitutũ in ſacris dãnatũ eſſe: ſed, vt excluderemus coitũ inter ſolutam fœminam, & clericũ minoribus præditũ ordinibus, etiã ſi is beneficiũ eccleſiaſticũ habeat: non enim opinamur hanc copulã damnatam dici: ac ſubinde cenſemus liberos ex ea ſuſceptos, matri ſuccedere: tametſi cõtrariũ iure Cæſareo, & regio probare nitatur Rode. Xuares in.l.1. tit.6.li.3. Fori.co.pe. Imo Regia lege hos filios naturales eſſe apertius conſtat, quã iure cõmuni, ſecũdum quod eos eſſe ſpurios Bald.cẽſet in. l. parentes.ff.de in ius vocã. Ego vero ex his, quæ paulo ante de filiis naturalibus dixi, eos eſſe iure ciuili Romanorũ nothos cenſerem: non proprie naturales: nec omnino ſpurios. nõ enim vere ſpurij cẽſendi ſunt hi, qui naſcũtur ex coitu, qui poterat cõiugalis eſſe: nec item vere naturales, quippequi nati ſint ex ea concubina, quæ licet domi cohabitaret: iure tamen ciuili minime permitteretur: quod Bart.cenſet in.l.pe.ff. de concub. quem in hac ratione ſequuntur hi, quos retuli hoc cap.§.2.num.5. verum ſi Pontificum ius in vtroq; foro moribus receptum: Regia, & Tauri na conſtitutione comprobatũ conſideremus, hi filij vere naturales ſunt: ſicut apparet ex notatis ſuperi⁹.§.4. cui opinioni ſubſcribunt omnes, quos aduerſus Bart.dict.nu.5. citauimus. Mater autem filiorum clerici ſacris ordinibus prædditi, ipſis filiis non poteſt ſuccedere: ſicuti nec ei filij ſuccedunt, ſecũdum Ioannem Lupi in.l.16. Tauri.nume.12.

Adiiciam tamen hic ex præcedentiũ ratione cum coitum etiam dici damnatum, qui cum virgine, viduave ſtupro contigerit: quia punitur pœna legis exterioris.l. inter liberas.l.ſi vxor. ff.de adult.§.2. inſt. de pub.iudic.l.2.titu.19.part.7. quod oſtẽdunt Ioan.Bapti.& Ang.Aret.in dictis locis: quam opinionẽ procedere tantũ in virgine, aut vidua, quæ non ſit infimæ ſortis, exiſtimat Bald.cõſi.206.volu.3.Soci. conſi.212.col.2.volu.2.Ludo.Gozad. cõſi.21.co.2.& Aymõ.Sauil.cõſ.166. col.2. nam cõmiſſum ſtuprum cum vilibus non eſt punibile. l. quæ adulterium. C. de adulter. quæ tamen in vilibus reſpectu morum loquitur: non in virginibus, aut viduis infimi generis. Quo fit, vt exiſtimem tutius eſſe, aſſerere ſtuprum non eſſe punibile ſi committatur cũ vidua inhoneſta, aut meretrice.l.ſi vxor.ff.de adult.cum vidua vero honeſta ſtuprum commiſſum punibile eſſe, etiam ſi infimæ ſortis ſit vt notat Stepha.Bertrandus cõſ. 158. in.3.vol. alioqui anſa præberetur exercendi paſsim libidinem, atq; vitiandi virgines pauperes, & infimi generis, honeſtas

honeſtas tamen. Nec me latet Aymonem conſi. 166. col. 2. aduerſus prẽmiſſa velle, coitum inter ſolutos, ſeu liberos a matrimonij legibus, & caſtitatis voto, damnatum nõ eſſe, etiam ſi ſtupri vitio cõtingat. quod ipſe notat ex recondito ſenſu Bald. in. l. eam, quam. C. de fideicõmiſ. colũ. 6. verſi. & ſcias. cui minime accedo. Ex præmiſſis tamen infero coitum inter liberum a lege cõiugij, atq; caſtitatis voto, & fœminas eodem pacto liberas, etſi plures ſint non eſſe damnatũ: neq; enim punitur lege aliqua exteriori. Bart. in l. fina. col. 2. ff. de his quib. vt indig.

Haſce vero dubitationes Ioãna Auguſta Caroli Cẽſaris mater, lege Tauri. 9. prorſus explodit: ea etenim deciſum eſt, coitum damnatum dici eum,
18 ex quo fœminæ coeunti imminet pœna mortis naturalis a lege ſtatuta. Ex quo apertiſsime infertur iure Regio filium conceptum a coniugato, & ſoluta, matri ſuccedere: quãuis ſpurius ſit: atq; idem erit dicendum in filio nato ex virgine ſtupro vitiata, licet ſpurius etiam ſit ex legibus ciuilibus. Vnde lex illa. 9. ad matris ſucceſsionẽ ſpurios, & naturales admittit: modo non ſint geniti ex coitu dãnato pœna mortis naturalis, quo ad matrem.

At iure communi attento infertur, filiũ a virgine, vel vidua vitio ſtupri conceptum, vel ex concubina ab altero domi retenta, vel a domina ex ſeruo proprio, ſpuriũ eſſe, nec matri ſuccedere: & tamen conceptionis tempore inter parentes contrahi poterat matrimonium. Secundo, deducitur iure Cæſarum non eſſe filium aliquẽ proprie ſpurium, qui matri ſuccedere poſſit, cum proprie ſpurius ex damnato coitu naſcatur: ſed id concedendũ eſt, hanc maternam ſucceſsionem etiam ꝓponi, atq; deferri filiis, quos paulo ante ex lata ſignificatione ſpurios eſſe diximus, niſi probanda ſit opinio illa, quæ aſſerit coitum inter cõiugatum, & fœminam ſolutã damnatũ dici non debere, item illa, quæ aſſerit copulã ſacerdotis, & fœminę nec cõiugatę, nec religioſæ, nec cõſanguineæ inter damnatos minime computari. His enim caſibus iure cõmuni darentur filij ſpurij proprie, qui tamen non eſſent ex damnato complexu nati.

Quarta concluſio aſſerit. Fratres naturales, ſeu ſpurios quocũq; coitu genitos inteſtatis ſibi inuicem ſuccedere
19 ſi vterini ſint. l. ſpurius. &. l. 2. ff. vnde cognat. Filij enim naturales, vel ſpurij quocunq; coitu geniti ſuccedũt cognatis: & ſic conſanguineis maternis. Ludo. de Sardis in tract. legitimationum. 3. parte. de ſpuriorum ſucceſſione. fi. q. hoc tamen non procedit in natis ex coitu damnato: hi etenim nec fratribus vterinis, nec cognatis inteſtatis ſuccedunt. ſecundum Ana. & Bolog. in eius additionibus. conſi. 95. & Matthæ. ab Afflictis deciſ. 96. Abb. conſi. 50. in. 2. volu. Det. cõſ. 311. col. 1. & Aymon conſ. 138. col. 3. Hoc vero certum omnino non eſt: imõ potius oportet dicere, non eſſe hic adhibẽdam iſtam diſtinctionẽ: ſed locum habere etiam in his fratribus, hanc quartam concluſionem, vt optime notat Corne. conſ. 21. in. 1. volu. vbi aſſerit hanc opinionem communem eſſe, quam ſequitur Curti. Iunior. conſi. 123. & idem Corne. conſ. 234. col. pe. 4. vol. & Nico. de Vbaldis de ſucceſs. ab inteſtat. part. 3. col. 4. quod probari videtur in. d. l. ſpurius. non tamen ita efficaciter, vt contrariam opinionẽ conuincat: pro qua

eſt

est Regia.l.fi.tit.13.part.6.& idé probat Ang.Areti.in tracta. de testamé. verb.nolés intestatus.colũ.8.iura igit cognatiõis naturalibus, & spuriis cõ petunt:non iura agnationis. Vnde naturales, vel spurij ex parte patris conjuncti sibi, etiá intestatis, inuicem minime succedunt, ex recepta ab omnibus opinione in.d.l. spurius. per text. ibi.notat Aymó cons.138.co.3. Dicta tamen Regia.l. fi. fratrem naturalem ex patre tantum admittit ad successionem fratris intestati, qui fratres vterinos nõ habet:ex qua lege corruit glo. in.l.2.ff. vnde cogna. quam dicit sing. Abb.consi.50.col.1.2.volu.Flori.in.l. qui testamentum.ff.de probat.dicens duos fratres ex eodé patre conceptos a diuersis concubinis distincto tempore in contubernio retentis, nec iura agnationis, nec cognatiõis habere:atq; ideo non competere eis mutuam successionem. notat idem Bart.in authé. quib. mod.nat.effici.sui.§. si quis igitur.& Speculat.titu. de succes. ab intest.§.1.vers.quid de natis.nu.19.Hoc enim iure Cæsarum locum habet: at iure Regio sublatum esse constat. Fratres vero legitimi, & naturales, naturalibus tantum, vel spuriis præferuntur.arg.l. si qua illustris. C. ad Orfici.

EX. §. SEQVENTI.

1 Filij quicunq;, etiam ex damnato coitu cõcepti, a parentibus sunt alendi.
2 Filius quicunq;, etiam spurius parentes occidens lege Pompeia punitur.
3 Ius alendi spurios pacto partium tolli non potest.
4 Alimenta filiis spuriis debita, lege aliqua tolli non possunt.
5 Legitima debita filiis an tolli possit lege humana.
6 Leges ciuilis alimẽta spuriis negantes, iniquas esse, & ideo iure canonũ abrogari.
7 Alimẽta liberis præstãda sunt perspecta parẽtũ & filiorum qualitate,& cõditione.
8 Nouus intellectus ad auth. ex cõplexu. C. de incest.nup. & ad.c.cũ haberet.de eo, qui duxit in ma.
9 Filius tunc est a patre alẽdus, quando non habet vnde possit alimenta percipere.
10 Regia.l. Tauri explicatur.
11 Filia naturalis, vel spuria an possit a patre dotem exigere?
12 Dos a patre filiæ spuriæ data,maioris tamẽ quantitatis,quam lege licebat,qualiter sit ad legitimam quantitatẽ reducenda.
13 Fillj spurij an sint a matre alẽdi,& educãdi.
14 Filij spurij etiam ab hæredibus parentum sunt alẽdi:& quid de aliis successoribus
15 Alimenta filiis data an de eorum hæredes pertineant?
16 Nepotes spurij an sint ab eorum auis, seu proauis alendi.
17 Alimẽta quibus ex causis filiis negari possint.

§. SEXTVS.

QVINTA principalis cõclusio præfatis optime accedit, qua filios quocũque coitu, etiam incesto concepti os, a parentibus alendos esse profitemur:ex cap. cum haberet. de eo, qui dux. in matri. sed & hoc ratione probatur: decet etenim iure naturali hominem procreatum conseruari, atq; ali, ne pereat: pater vero genitor fuit, & in eo amoris causa manet naturali iure: igitur alere tenetur ipse pater filium. Præterea liberorum educatio iuris est naturalis.l.1.§.ius naturale.ff.de iust.& iur.cap.ius naturale.1. distinct. natura autem cõmunis est legitimis, & spuriis.l. hos accusare.§. omnibus. ff. de accusat. l. quisquis. C. ad.l. Iuli. maiest. Bal. in.l.vnica.C.de cõfess. nume.73.idem in cap.1.§.naturales. si de feud.fuer.contro.inter domi.& agna. vas.

vaſ. dicens legem Pompeiam de parricidiis locũ ſibi vendicare, etiam in ſpuriis: ſequitur eum Alexan. in. l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebel. nume. 43. & Fortu. in tracta. de vltimo fi. illat. 7. ergo ius hoc naturale, quod cogit parẽtes ad alendũ liberos, commune erit liberis legitimis, & ſpuriis. Abb. in dict. cap. cum haberet. Barto. in authenti. ex complexu. C. de inceſt. nupt.

Hanc tamen quintã concluſionem intelligeita ve eſſe, vt ius iſtud non valeat tolli vllo pacto partiũ. Specu-
3 lat. in tit. qui filij ſint legit. §. 1. verſ. ſed pone quidam. nume. 12. Alberi. in. l. 1. §. ius naturale. col. final. verſi. ſed quæro. & ibi Bald. verſic. quæro quid ſi filius. ff. de iuſt. & iur. Barto. in. l. ſi quis a liberis. §. parens. ff. de liber. agnoſcen. Alexan. in. l. ſi cum dotem. §. 1. nume. 9. ff. ſolut. matrimo. idem Alexan. in l. alia. §. eleganter. nume. 12. eod. titu. etiam ſi pactum ſit iuratum. Domi. in c. quamuis pactum. colum. 2. de pact. in. 6. & Felin. in. c. ex reſcripto. de iure iur. num. 12.

Secundo ex eadem ratione eſt hoc intelligendum, non obſtante lege mu
4 nicipali, aut conſuetudine aliqua: non enim poſſunt humana lege alimenta tolli, quia iure naturæ debẽtur. Abb. in. c. fi. de conſuet. nu. 22. a quo nullus diſcrepat ſecundum Rochum Curti. ibi. fol. paruo. 45. col. 3. Vnde infertur intellectus illius ſentẽtiæ, qua paſsim Docto. profitẽtur legitimã partem in bonis parentũ filiis iure debitam, lege municipali, aliave tolli poſſe: cuius autor fuit Dinus in reg. indultũ. de reg. iur. in. 6. quem ſequũtur Bart. & Imola in. l. Titio. §. Titio genero. ff. de condi. & demonſt. aliiq; plures, quos refe-

rũt Imo. & Alex. in. l. quod de bonis. §. fi. ff. ad. l. Falci. Deti. in. l. iura ſanguinis. ff. de regu. iur. idem Det. conſi. 19. num. 5. qui hanc opinionem fatentur eſſe cõmunem tradit late Altia. in tracta. de præſumpt. reg. 1. præſumpt. 8. Eſt enim hoc intelligendũ, quatenus legitima non eſt ad alimenta neceſſaria, ita vt alimẽta nequaquã tollãtur.

Ex quo ſubinfertur, non omnino reiiciendam fore opinionẽ illorum, qui ex aduerſo exiſtimãt, legitimã lege, ſtatutove diminui poſſe, tolli vero totã non poſſe: quam aſſeruit Rota antiqua. 476. & Noua. 18. Soci. conſil. 30. col. 1. & conſi. 150. 1. volu. Vincẽt. Hercula. q. 2. ad primũ Iaſ. in. l. quoniã in prioribus. C. de inoff. teſta. dicẽs eam eſſe cõmunem. idem Iaſo. in. l. ſi pater. nu. 21. C. de inſtit. & ſubſtit. Deti. conſi. 106. nu. 4. Roder. Xuares in. l. 9. tit. 5. lib. 3. Fori. 2. limit. Hæc enim procedit, vt diminui poſsit vſq; ad quãtitatem alimentis neceſſariam: tolli vero prædicta quantitas non poſsit. Hinc
5 manifeſtiſsime deducitur legitimam poſſe lege tolli: rurſus diminui poſſe: totam vero tolli nõ poſſe, ſi intelligamus legitimã lege, vel ſtatuto totam poſſe tolli: non tamẽ alimenta, quod ex Bald. colligere facile eſt in. l. 1. §. ius naturale. ff. de iuſt. & iur. col. fi. Nec mihi placet opinio quorundã dicẽtium, legitimã parentibus debitam tolli omnino poſſe: etiam ſi Franciſc. a Ripa eam dicat communem eſſe, libro. 1. reſpõ. c. 7. Ex pietate enim naturali iure parentibus alimenta ab ipſis filiis exhibenda ſunt. Quo fit, vt Solonis lex in Chriſtiana, ac bene inſtituta Repu. minime ſit recipiẽda: qua quidem ſtatuit, genitos e meretricibus parentes alere non tenere. cuius meminit Plu-

tarchus

tarchus in Solonis vita: quamqꝫ Romani admiſſere in duodecim tabularū legibus.tit.3. ſiquidē lex illa pietati refragatur, quę parentibus referri debet.eodem enim iure naturali tenētur filij parentes alere, quo ipſi parentes filios alere debēt.l.ſi quis a liberis.§.parens.ff.de liber.agnoſc.probat doctiſſime Alfonſus a Caſtro lib. 2. de iuſta heret.punit.c. vlti. merito diſſentiens a Barto.qui in dicto.§.parens. dixit filium parētes debere alere non iure naturali: ſed ratione naturali: ita intelligens iuriſcōſultum in dicto.§. parens. dicentem ratione naturali parentes a filiis alendos eſſe.

Ex hac ſecunda principali interpretatione infertur primo, legitimam lege, vel ſtatuto tolli prſus poſſe eo caſu, quo filius habeat bona: vnde poſſit optime ſeipſum alere, ac ſibi alimenta exhibere, vel ex artificio ſibi ipſi valeat neceſſaria adquirere. Panormita. in capit.Rainuncius.de teſtamen. nume.12. Ioan. Lupi in. c. per veſtras.3. notab.§.4.in princip.de donatio.inter vir.& vxor.Ioan. Cirier.in tracta. de primogenitur.libro ſecundo.capi.16. vbi hanc eſſe communem opinionem aſſerit.

Secundo,infertur ſtatutum,quo cauetur patrem minime teneri alere filium maiorem decem & octo annorum, iniuſtum, atqꝫ inualidū eſſe. vti exiſtimat Anchar.in.c.1.de conſtit.11. q.principa. Ioan.Bapti.in.l.oēs popul.ff.de iuſt.& iure.folio.10.col.4.

Tertio,ſubinfertur filium a patre alendum eſſe,etiam ſi vxorem abſqꝫ licentia patris duxerit ſine dote:modo honeſtam duxerit. tradit Deti. conſi. 231.col.penul. Imo non tantum filio, verum & eius vxori debere patrē ali-

mēta exhibere,probat Ioan. Crottus in.l.ſi conſtante.2. lectione. penult. & fin.col.ff.ſolut.matri.

Quarto, deducitur ex his,licite poſſe quem, ex Regia tamen permiſſione, & licentia, primogeniū bonorum ſuorum conſtituere in liberis maſculis,maioribus natu, modo cæteris indigentibus liberis alimenta præſtentur:ita Ioan. Lupi in dicto.3.notab.§. 21.etiā in iudicio interiori animæ: tametſi in hoc vltimo dubius ſit idē Ioan. Lupi eodem.3.notab.§.26. & Ioā. Cirier. in ſecundo libro de primogenit. capit.15. atqꝫ ex hac ratione cenſuram patiuntur aliquot ex his, quæ notat Xuares.in dict.2.limitatione. Quibus adde Andream Tiraquel.de primogen.q.4. & tribus ſequentibus late hac de re diſputantem. Qui in ſpecie tradit.q.4.num.33. alimenta præſtanda fore a primogenito ceteris liberis, etiam ſi conſuetudine vel lege, aut principis reſcripto id cautum non ſit. Quod & Hoſtienſ. Ioan Andr.& Panormita.in capit.licet.de vot.adnotarunt.Sed & licitam eſſe hanc primogeniorum inſtitutionem abſque vlla peccati labe probat Dominic.Sot.lib. 4.de iuſtit.& iur.q.5.arti.1.

Quinto, infero alimenta his filiis, quos Ipurios appellamus, deberi, etiam ſi eorum pater ea preſtari prohibeat in teſtamento. Bald.in.l.id, quod pauperibus. C. de epiſco. & cleri.verſic. vltimo quæro. & Xuares. in.l. 1. titu. 6. libro tertio. Fori. verſicu. notandum.poſt Dinum conſil.9.qui pulchre reſpondit patrem in teſtamento nō poſſe filium priuare alimentis hac conditione, ſi cum fratribus cohabitare noluerit.

Tertio,principaliter intellige hęc alimenta

6 limenta iure Pontificio præstari. cap. cum haberet. de eo, qui dux. in matri. iure autem ciuili Cæsarum, spuriis filiis alimenta denegãtur. auth. ex complexu. C. de incest. nupt. authen. quib. mod. natur. effici. sui. §. fi. Speculat. titu. qui filij sint legit. §. 1. versic. quid de natis. Præpo. in. d. c. cum haberet. Areti. cõs. 48. Imola. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. 5. col. ff. ad Trebell. & Feli. in cap. ecclesia. S. Mariæ. de constitutio. num. 45. Ego tamen ex tex. in dict. authen. ex complexu. ius ciuile procedere existimo in filiis natis ex incestu, coitu ve damnato: cæteris enim spuriis non denegat ius ciuile alimenta. Ius vero Pontificũ etiam his, qui ex damnato coitu sunt concepti, alimenta exhiberi iubet: eritque eisdem filiis facillimum ea obtinere, etiam refragante iure Cæsareo: cum peti alimẽta possint apud iudicem ecclesiasticum, etiam a laicis, qui coram eo conueniri hac ratione possunt. Bartol. in. l. solent. ff. de aliment. & cibar. legat. Ioan. Lupi in cap. per vestras. secund. notab. nume. 19. Est enim causa alimentorum pia, & ideo diebus feriatis tractari potest: sicuti notat Alexand. in. l. 1. colũ. 6. ff. solut. matrimo.

Cæterum illa Constãtini lex, quam Iustinianus approbat in authẽ. quib. mod. natur. effici. sui. §. fin. his filiis alimenta negans, nimis rigida, & crudelis est: nam & Theodosius imperator leges a Constantino latas circa filios illegitimos asperas appellat in. l. 2. C. de natur. liber. 4. lib. Codicis Theodosiani. Quo fit, vt cõstitutio Romanorum Pontificũ de alendis filiis, etiam natis ex dãnato coitu, in foro seculari excluso iure ciuili seruanda sit. glos. Card. & Abb. in. d. c. cũ haberet. Abb. cons. 115. & cõs. 50. 2. vol. Fortu. in tracta. de vlti. fine. illatio. 7. Corset. in reperto. verb. aliméta. 2. col. sensit Bart. in. d. authen. ex complexu. Altia. li. 4. parerg. c. 5. quam opinionẽ cõmunem esse testatur Areti. in principio. inst. de iure natura. gent. & ciui. colum. final. Deti. in cap. clerici. de iudic. 2. colũ. Ripa. in rub. de verb. obliga. in fine idem Ripa. in. l. si vnquam. C. de reuocand. donat. q. 27. Ioan. Lupi. in cap. per vestras. de dona. inter vir. & vxo. 3. nota bi. §. 9. num. 14. Ioan. de Neuizanis in Sylua nupti. lib. 3. num. 25. Carol. Molendinæ. in Alexand. cons. 74. volu. 3. litera. B. cui sententiæ conuenit Regia. l. 10. Tauri. Ex quo ego infero, etiá Regio iure, patrẽ, qui filio ex incestu nato tenetur alimenta dare, posse eidem quintam bonorum partem relinquere alimentorũ titulo: licet ipse pater legitimos liberos habeat. cõtra Ioan. Lupi in. l. 9. Tauri. nu. 50.

Quarto, intellige principaliter præfatam conclusionem, vt aliméta præstentur his filiis iuxta parentum facul
7 tates, & perspecta ipsorum filiorum qualitate: vbi considerandum est quo pacto deceat ali illum filium spurium gloss. in. l. Nepos Proculo. ff. de verb. significatio. versicu. dignitate. quam dicit singul. Ias. in. §. fina. inst. de actioni. col. 1. & in. §. item Seruiana. eodem titu. nu. 64. commend. Alex. in. l. si maritus. ff. solut. matri. dicens alimenta, quæ miserationis causa præstantur, præstanda fore circunspecta persona illius, cui exhibẽda sunt. optimus tex. in. l. sed & si quid. §. sufficienter. ff. de vsufru. notat Imol. in. l. Nesennius. §. fi. ff. de re iud. sequitur Areti. cons. 17. col. pe. Vnde in præstandis alimentis, quæ miserationis, ac pietatis causa debentur,

bentur, dignitas illius, cui præstanda sunt, est attendenda: tametsi Bald. in d.l. si maritus. dixerit isthæc alimenta iuxta necessitatem victus esse censenda, minime attéta personarum dignitate: sequitur eum Ioan. Lupi. in dict. cap. per vestras. 3. notab. §. 24. num. 3. Chassane. cons. 39. nume. 55.

Ex his tamen non inelegans patet interpretatio. c. cum haberet. népe vt viuendi necessitas in alimẽtis: non di-
8 gnitas personarum sit considerandæ: quod expedit a suis principiis perpendere. Iure namq; naturali alimenta debentur quatenus vitæ subueniatur. c. pasce. 86. distinc. l. necare. ff. de liber. agnoscend. addidit ius humanum neque iniuria alimenta præstari debere iuxta dignitatem, & statum illius, cui præstanda sunt: vt constat: igitur Baldi opinio non potest recta ratione defendi. Sed oritur hinc concordia noua inter ius canonicum, & ciuile: qua apparet a iure canonico filiis, etiá spuriis alimenta deberi a parẽtibus iuxta filiorum dignitatem per. c. cum haberet. de eo, qui duxit in matri. at iure ciuili filiis comprehensis in. d. authé. ex complexu. alimenta deberi quatenus vitę subsidio sint satis, ne fame, aut frigore pereant: non tamen illa, quę attenta filiorum dignitate sunt necessaria: siquidem lex ciuilis alimenta negare potuit, quæ iure naturali non sunt necessario exhibẽda: quibus mire concinit Regia lex Partitarum, quam in vndecimo intellectu citabo. Igit̃ plurimum conducit iudicis arbitrium in his alimentis diffiniendis. Sed & Regia. l. 10. Tauri permisit patri titulo alimentorum quintam bonorũ partem designare his filiis, quibus aliméta dare tenetur. Quæ quidem pars si suffi-

ciens non sit vitæ subsidio necessario erit augenda: si vero excedat illã quantitatem, quæ dignitati filiorum conuenit, minime diminuet, autore Io. Lupi. d.c. per vestras. 3. notab. §. 24. in fin.

Quinto, quáuis filios a parentibus alẽdos esse, iure constet: id tamen locum habet, si filius non habeat patri-
9 moniũ, neq; arte aliqua præditus sit, vnde possit sibi alimenta capere: secus ergo si is filius valeat seipsum alere. l. si quis a liberis. §. sed si filius. ff. de libe. agnos. Anto. & Abb. in. d. cum haberet. 3. colũ. Baptist. de S. Seuerino in. l. si qua illustris. C. ad Orficia. col. pen. Soci. cons. 121. nume. 47. in. 4. volum. Lauré. Calca. cõsi. 59. Deti. cons. 576. Nisi dedecus sit filio artem illam exercere: quod prædicti Docto. sentiunt, & Ioã. Lupi in dicto. c. per vestras. 3. notab. §. 23. num. 6. Abb. in. c. 2. col. 2. de conuers. infide. probat Regia. l. 6. titu. 19. part. 4. Id etiam hac in re certissimum esse opinor patrẽ huic iuri alendi liberos minime satisfacere, si id curet, & agat, vt filius recipiat̃ in aliqua domo hospitali, in qua pauperes publice alũtur: indecẽs enim est eum filium in domo publice hospitali constituere: quod sensit Bald. in. l. vnica. §. sed scimus. C. de Lati. libert. tollend. quem Præpos. sequitur in dicto cap. cum haberet. Antoni. Burgens. in. c. 1. de emptio. & venditio. colũ. penult. & Ioan. Lupi in. d. §. 23. nume. 9. dicẽtes eum, qui alterum tenetur alere huic obligationi satisfacere, si curet illũ recipi in domo pauperum: nisi indecens sit, eum in loco illo alimenta percipere: vnde aperte sentiũnt, quod nos asserimus: non enim video decere filiũ, nec patrem, in domo publica pauperũm alii ipsum filium.

Nec

Nec iſtud eſt prætermittendū: lege aliqua diſſiniente certā quantitatem, quam titulo alimētorum liceat patri filio relinquere, etiam ſpurio: poſſe patrem illam quantitatem eidem filio legare, quamuis ipſe filius habeat patrimonium, vel bona, ex quibus valeat ſeipſum alere: qd' pulchre notat Aymon. conſ. 199. Ex quo non vulgaris aperitur interpretatio. l. 9. ac. 10. Tauri. quibus pater poterit filio illegitimo iure alimentorū legare quintā bonorū partē, etiā ſi is filius ditiſsimus ſit.

Sexto, ex his infertur patrem teneri ad deſignandam dotem filiæ ſpuriæ, ſicuti ad eam alendam: quod Bart. voluit in. d. auth. ex complexu Abb. in dicto. c. cum haberet. & eſt cōmunis opinio, teſte Ioā. Baptiſt. de ſancto Seuerino in dicta. l. ſi qua illuſtris. colum. penult. notat Bald. in. l. ſed nec mater. C. de iure doti. Bart. in. l. fi. §. ſi a ſocero. ff. de his, quæ in fraud. credit. idem in. l. Mæuius. §. duobus. col. antepenulti. ff. de legat. 2. Matthеſ. notab. 147. Bart. in. l. fi. col. 2. ff. de his, qui vt indignis. Ioan. Lupi in dict. c. per veſtras. 3. notab. §. 9. &. §. 23. Bald. Nouel. in tract. de dote. 6. part. priuile. 26. Ioan. Campe. de dote. 1. parte. q. 17. Soci. in l. 1. nume. 25. ff. ſolut. matri. vbi Areti. colum. 5. ſcribit hunc ſextum intellectum ſeruari in praxi. & aſſerit communem eſſe Franciſc. de Ripa ibi. nume. 65. Sed procedit iuxta quātitatem pro alimentis debitā, ex ratione, quā prædicti Docto. adducunt, atq; poſt poſt eos Euerar. in centuria locorum c. 29. notat in hac ſpecie Curt. Iunior. conſ. 37. colum. fin. quamuis Alexan. in dicta. l. 1. numer. 8. voluerit patrem non obligari iure ad conſtituendā dotem filiæ ſpuriæ: pro quo facit. l. vxorem. §. pater. ff. de legat. 3. Cui tamen reſpōderi poteſt eam legem locum habere, quando filia habet bona, ex quibus poſsit ſibi dotem conſtituere: vt expreſsim præter alios intellexit Fortuni. in tracta. de vltimo fine. illatio. 9. Hinc probanda eſt deciſio Præpoſ. in cap. 1. §. ſimiliter. de capit. Conrad. in feudis. dū dicit, præmiſſa lege, vel conſuetudine, qua ſubditi alicui Duci, Comiti, vel Marchioni, aut Regi, teneantur dotem filiabus domini exhibere, eos debere non tantum id agere erga filias legitimas: ſed & erga ſpurias, quem ſequitur Chaſſa. in conſue. Burgun. rub. 8. §. 5. nume. 38.

Verum, ſi pater excedat iuris metas in aſsignāda dote filiæ ſpuriæ, ab eius legitimis hæredibus ille dotis exceſſus eſt exigēdus, matrimonio ſoluto: non eo conſtāte, ne filiæ maritus eludatur, qui oneroſo titulo poſsidet dotē. Barto. in. l. fi. ff. de his, quæ in fraud. credito. quod eo caſu ꝓcedere poteſt, quo maritus tempore contractus ignorabat, eius vxorem ſpuriam eſſe: alioqui Bart. opinio falſa foret: ſiquidē etiam matrimonio conſtāte poſſet illius dotis exceſſus peti: vt notat Ioā. Lupi in d. c. per veſtras. 3. notab. §. 24. nu. 5. ac Ioan. Franc. de Ripa in. l. 1. ff. ſolu. matri. nume. 97. poſt Cuman. in dicta. l. fina. & Nicolaum de Vbald. in tracta. de ſucceſsio. ab inteſtat. 4. ſpecie filiorū. fol. 6. col. 1. Quin & aduerſus Bart. eſt optimus text. in Regia. l. 29. Tauri. qua probatur dotē inofficioſam a fratribus poſſe exigi ex ea parte, qua ſit inofficioſa, etiā matrimonio conſtāte: quod iure cōmuni Paul. Caſtr. adnotauerat in. l. vnica. C. de inoff. dot. quē ſequitur Ioan. Lup. in. d. 3. notab. §. 22. dicens ita in Pinciano prætorio iudicatum

tum fuisse, priusquá lex Regia statue retur. Tametsi idé Ioá. Lup. in. d. §. 24 opinioné Bart. asserat esse cómunem, ex eo quod dotis titul⁹ marito sit one rosus, glo. in. l. si donaturus. ff. de con dic. caus. dat. ibidé recepta cómuniter. Bart. in. l. si constante. ff. solut. matri. nu. 67. Bal. in. l. hac edictali. colú. 3. C. de secund. nupt. Ias. in. l. Nesennius. 3. notab. ff. de re iud. tex. in. l. vnica. vers. lucratiuas. C. de impo. lucrat. descriptione. lib. 10. Regi. l. 17. Tauri. latius Andr. Tiraq. in. l. si vnquam. C. de re uo. dona. verb. donatione. nu. 173. sed licet dos marito detur, pro oneribus matrimonij ministrandis, nó sequitur cófestim, maritú doté consequi omni no titulo onerosi contractus: quia ratione cóiugij tenetur vir vxorem alere. Vnde dos marito promissa nec defertur vere gratia lucri, nec omnino contractus onerosi conditioné sequitur: alioqui mille fraudib⁹ locus esset in dotalibus instrumentis.

Septimo, principaliter ad hanc rem attinet, alédos esse liberos, a matre primo ætatis triénio: post illud vero a pa
13 tre glo. in. d. c. cum haberet. & in. l. nec filium. C. de patri. pot. & in. c. fina. de conuers. infidel. mater etenim cogitur proprium lactare filium. vt scribit diuus Grego. in responsionibus ad Augustinú Anglorú episcopum. cap. 10. ex quo id notauit Grati. c. ad eius vero. 5. dist. modo non sit ita pauper, vt lactando filio minime vacare possit. Azo. in Súma. C. de patri. potest. qué sequútur Bal. & Paul. in. l. aliméta. C. de neg. gest. Abb. in. d. c. fi. col. 2. Bart. in tract. de alimétis. & Præp. in. d. c. ad eius vero. probat Regi. l. 3. tit. 10. par. 4. addunt tamé præfati Doct. idé esse in casu, quo mater nobilis esset, cui iuxta mores patrios dedecus foret ei, lactare propriú filiú, vel si careret lacte: his enim tribus casibus infans tradendus est nutrici patris expésis, vel cogédus est pater matri pauperi alimenta præbere, quo filiú possit propriis vberibus nutrire. Verú ego ob quácunq; nobilitaté minime excusaré fœminas a lactandis propriis filiis, nec opinor, etiá Reginis id esse dedecus: ex Phauorino apud Aulú Gell. lib. noct. attica. 12. c. 1. & Macrob. lib. 5. Saturna. c. 11. & Plutarc. in lib. de liber. educád. fo. 2. & August. in enarratione Psalmi. 49. Pulchre & vberrime Tiraquell. in tract. de nobilitat. cap. 20. nu. 76. Nec tamé fœminas proprios lactare filios detrectantes mortalis criminis reas iudicaré, si in eligenda nutrice, atq; alendo filio, curá huic negocio conuenientem impenderent. quod ipse Plutarchus admonet. His etiam illud addendum est, post trienniú adhuc matrem cogendam esse, alere filiú, si pater pauper sit, atq; id agere nequeat: ita Abb. existimat in. d. c. fi. 2. col. Regia. l. 4. tit. 19. part. 4. Sed & idé Abb. in. d. c. cum haberet. probare conatur, onus alendi filios illegitimos pariter matri, ac patri incubere, nulla ætatis cóstituta differétia: quod apud me est dubium.

Octauo, constat ex præmissis filios etiam spurios non tantum a parenti-
14 bus alendos fore, sed etiam ab eorum hæredibus. optimus text. in authen. licet. C. de natur. liber. Baptista in dicta l. si qua illustris. col. penult. Abb. consi. 115. 2. vol. Matthesi. notab. 148. Soci. consi. 161. secundo volu. 2. col. idem probat tex. in. l. si quis a liberis. §. item rescripserunt. ff. de liber. agnoscéd. vbi Barto. adnotauit filium spurium alendum esse a monasterio, quod eius pa-

ter fuerat ingreſſus, tanquam a patris hærede. Hinc etiam ſcribit Ripa in. l. ſi vnquam. C. de reuocand. donatio. quęſtio. 27. donatarium omnium bonorum officio iudicis cogi debere, filios donatoris, etiã ſpurios alere. Nõ tamen tranſit hoc onus alendi liberos ad eum, qui iure emptionis, ſimilis ve contractus bona patris obtinuit: cum nullum hic detur hypothecæ ius: qua in re allucinatur Durantes Gualdenſis in lib. de arte teſtan. titu. de lib. inſt. caut. 17. dicẽs bona parentum eſſe ſub dita hypothecæ pro alendis liberis: atque ideo eorum emptores ad hæc alimenta teneri per. l. 2. ff. de aliment. legat. hoc enim falſum eſt, quia. l. 2. quã ipſe citat, locũ ſibi vindicat in bonis, quæ expreſsim deſignantur in teſtamẽtis, vel in cõtractibus, ad alimenta alicui exhibenda: vti Bart. ibi notat. & probatur in. l. Lucius. vbi idẽ Bart. ff. eod. tit. Rom. cõſi. 388. optime Hieron y. Gigas in tract. de penſionib. q. 51. his accedit, quod Ioannes Gallus ſcribit. q. 122. vxorem, cui maritus alimẽta exhibere tenetur, nequaquam ratione alimentorum agere poſſe aduerſus poſſeſſores iure emptionis bonorum, quæ mariti fuerunt.

Nono eſt aduertendum, alimenta, quæ a parentibus filiis ſpuriis legan-
15 tur, vel traduntur ad filiorum hæredes non pertinere. Bald. in. l. eam quã. nume. 41. C. de fideicõmiſ. non enim ratione alimentorum, quia cum vita finiuntur. l. cum hi. §. ſi vni. ff. de tranſactionib. l. dominus. §. fina. ff. de vſufruct. non ratione proprietatis: quia illa filiis ſpuriis a patre relinqui non poteſt: igitur nullo iure ad filiorum hæredes expectant bona illa, quæ pater eis pro alimentis legauit, ſeu aſsigna-

uit. idem notat Baptiſt. in. d. l. ſi qua il luſtris. col. penult. Vnde ſi fili, ex fructibus rei ad aliméta deſignatæ ali poſſunt, illius rei dominium mortuis filiis ad patris hæredes redit: vt exiſtimat Ioan. Lupi. in cap. per veſtras. 3. notabi. §. 24. nume. 4. vbi nume. 7. dubitat de ſentẽtia Baldi, qui in. l. 1. §. ius naturale. ff. de iuſt. & iur. dixit, alimenta, quæ iure filiis legitimis dantur, ex eo quod lege municipali, aliave ratione priuentur legitima, non tranſire ad hæredes. Sed a Bald. recedit Rodericus Xuares in. l. 9. tit. 6. libr. 3. Fori. 2. limit. col. 17. quia hæc alimenta omnino ſubintrant locũ legitimæ, lege, vel primogenij iure, ſublatæ: quibus ſuffragatur id, quod Bal. Paul. & alij notant in. l. cum hi. §. ſi. vni. ff. de tranſactionibus. dicentes fundum ad alimẽta legatum ei, cui proprietas illius legari poterat, ad hęredes legatarij trãſire: quæ opinio communis eſt, vt fatetur Paulus de Monte Pico in. l. Titia cum teſtamento. §. Titia. ff. de legat. 2. colũ. 2. Thom. Ferrari. caut. 2. licet ab his diſſentiat Carolus Molin. in Alexand. conſil. 223. volumi. 2. Imo ſi res ad alimenta ſpurio filio relicta in æſtimatione proprietatis non excedit quãtitatem alimentis neceſſariam, ad hæredes filij trãſire eandẽ rem nititur probare Rodericus Xuares in. l. 1. titu. 6. lib. 3. Fori. verſi. ſecũdum eſt. Verum hæc omnia apertius ſunt lege Regia expedita: cum in cõſtitutione. 10. Tauri. ſit ſancitũ, quintam bonorũ partẽ, quæ iure alimẽtorum filiis competit, & relinquitur, ad filij etiam ſpurij hæredes tranſire.

Decimo, adnotandum eſt non tantum patrem, aut matrẽ adſtrictos eſ-
16 ſe hac obligatione alendi liberos illegi-

timos,

timos, verũ etiá auos, ac proauos, cæteroſq; his maiores, ſi nec pater, nec mater filios alere poſsint. Eadem etenim ęquitatis ratio in his viget. quod Abb. notat in dict. cap. cum haberet. fina. col. Soci. conſil. 161. volumi. 2. ſentit Bart. in. l. penul. ff. de liberis agnoſcendis. Cinus. in. l. 2. C. de alendis liberis. Nec oberit Regia. l. 5. titu. 19. part. 4. dicens filios ſpurios alendos eſſe a matre, auo, & proauo materni generis, quia lex illa iuris Cæſarei rigorem ſequitur.

Vndecimo, præter ea, quæ ad huiuſce rei cognitionem adduximus il-
17 lud erit conſiderandum, hæc alimenta filiis negari poſſe ex his cauſis, quæ iuſtę a iure cenſentur, vt filius exhæredari poſsit a parentibus. glo. ab omnibus recepta in dict. c. cum haberet. & in. l. ſi quis a liberis. §. idem iudex. verſ. detulerit. ff. de lib. agnoſcen. quá dicit ſingul. Franciſ. Cremenſ. ſingu. 19. Ferrar. in reg. iura ſanguinis. ff. de reg. iur. Gerard. a Petra Sancta ſingul. 1. & Carol. Molendinęus, in conſuetu. Pariſi. titu. 1. §. 30. in princi. huius etiam ſententiæ fuerunt aſſertores Barto. in. l. Diuus. ff. ad legẽ Pompe. de paricid. Iaſo. in. l. ius autem ciuile. col. penult. ff. de iuſti. & iure. & Ioan Lupi. in cap. per veſtras. 3. notab. §. 5. &. §. 13. quod probatur Reg. l. 6. tit. 19. part. 4. Quę quidẽ lex in fine vnũ addit memorabile: nẽpe ex dictis cauſis alimẽta negari poſſe: nõ tamen ea, quæ ſunt præciſe neceſſaria in ſubſidiũ vitæ. quod ego intelligerẽ, niſi in cauſa ingratitudinis, propter quã filius eſſet morte dignus: tunc etenim nõ eſſet iniquũ, filiũ priuari etiam his alimẽtis, quorum indiget ad ſubſidium vitæ, ne pereat.

Duodecimo ſolet dubitari, an filij illegitimi vti poſsint inſignibus paterni, aut materni generis: quod Chaſſa. tractat in Gloriæ mundi catalo. parte 1. & parte. 11. cõſiderat. 15. Explicat etiã hac in re Frãciſ. Balb. in tract. pręſcrip. 4. part. 4. part. princip. q. 18. an hi filij bona parentũ, quorũ ſunt incapaces, longi tẽporis poſſeſsione valeant vſu capere.

EX. §. SEQVENTI.

1 Nominatio filij an efficiat eum legitimũ, quãdo fuit à patre ſolenniter facta?
2 Nominatio filij ad eum efficiendum legitimum, an exigat, quod pater profiteatur ſimul eſſe?
3 Nominatio filij, abſq; eo quod hæres inſtituatur, eum reddit legitimum.
4 Oblatio curiæ filiũ naturalem legitimum efficit.

§. SEPTIMVS.

SVPEREST nũc tracta re quib⁹ modis proles illegitima efficiaꝫ legitima: qꝑ ante nos alij peculiaribus libellis aggreſsi fuere: fortaſſe tamen poſt varia, atque numeroſa a noſtris Doctoribus hac in re non inutiliter ſcripta, & hic noſter labor ſpernendus non erit.

Primum equidem filius naturalis legitimus efficitur, ex eo quod pater eũ
1 proprium filium eſſe fatetur in inſtrumento publico, teſtamento, ſcriptura ve priuata, trium virorum fidedignorum teſtimonio ſubſcripta. authen. ſiquis. C. de nat. liber. & in authen. vt liceat matri & auię. §. ad hoc autem. collat. 8. gl. in auth. quib. mod. natur. efficiſui. §. ſi vero is qui ſolũmodo. verb. principis. ea ratione, quod lex ciuilis pręſumat patrẽ profitentem aliquem eſſe propriũ filium, concubinã, ipſius

filij matrem, vxorem accipere: sicuti Angel. & Salyc. fatentur in dict auth. si quis. Bart. in disputat. 11. ad finem. Ludo. de Sardis in tract. de legitimat. folio. 8. Nicola. de Vbald. in tracta. de succes. ab intestat. 6. specie filiorum. 2. modo. legitima. & Ias. in. l. neq; professio. C. de testam. 2. col. Nicola. Boeri. decis. 240. num. 16. & Cæpola caut. 248. Alioqui lex ciuilis ex hoc non cẽseret fratres huius nominati, vtrinq; coniunctos, etiá legitimos esse: quod in dictis iurib⁹ expresse cauetur, & adnotauit. gloss. vbi Bald. in. l. 2. C. quibus res iudi. non nocet. Alexand. in. l. sæpe. ff. de re iudi. nume. 51. Imo esse hanc præsumptionẽ iuris. & de iure, voluit Iaco. de Bello visu. in dict. §. ad hoc autem: sed licet procedere possit eius opinio, quo ad hæreditatẽ ipsius parentis. ex Præp. in cap. per tuas. qui filij sint legit. col. antepe. Anto. tamẽ de Rosellis dubitat de ea in tract. legitimatio. cap. fina. col. penul. & Nicola. de Vbald. in dicto. 2. modo legitimat. nam & contrarium voluit Bart. cons. 120. cui⁹ opinio verior videtur. & magis applaudés Doct. in hac. q. citatis. & Boerio dict. decis. 240. nu. 17.

Ex quibus infertur primo, hanc legitimationem non induci ex prẽfata nominatione casu, quo a matre dicta nominatio procederet: non enim præsumitur consensus cõiugalis ita facile in ipso viro ex nominatione fœminæ, sicuti in ipsa fœmina & concubina ex viri nominatione. Angel. in dict. authẽ. si quis. quem Cremensis sequitur singul. 161. & Cẽpola caut. 248.

Secũdo infero, eandem legitimationem non procedere, quádo ipsa concubina tẽpore nominationis aliud cõtraxerat matrimonium, vel ipse pater aliá vxorẽ acceperat, eamq; haberet. Saly. in dict. authen. si quis. text. optimus sic intelligendus in cap. per tuas. qui filij sint legiti. Et præ cæteris hoc ipsum probat Lucas de Pena. in. l. 4. col. 4. C. de his qui sp. p. m. sub. lib. 10.

Tertio infero, prædictá legitimationem esse intelligendam, si mater esset honesta fœmina: alioqui non esset tutum hunc matrimonij consensum presumere, Bart. cõs. 120. Bal. in. l. 2. col. 2. C. qui. res. iud. non nocet Ias. in dict. l. neq; professio. Gerard. sing. 60. cõtra Præp. in dict. cap. per tuas. Nec placet distinctio, quam in hac quẽstione tradit Nicol. Boeri. in dict. decis. num. 16. quia nullo iure probatur. Vnde subinfertur, mortua matre hãc legitimationẽ minime induci ex prędicta nominatione: quod Bart. Bald. & cæteri passim fatentur, & est cõmunis opinio, teste Nicola. Boerio aduersus Prępo. in dicto cap. per tuas.

Quarto, cum hic de præsumptione tractetur, ad eam inducendam necessarium esse, quidá existimãt, patrem no
2 minare filium, atq; profiteri suũ esse: suum inquá, eo intellectu, quo apud Iurisconsultos sui hæredes dicũtur in l. in suis. ff. de liber. & post. §. sui autem. inst. de hæredi. quali. & differe. atq; ita prædicta iura intellexit Bald. in. c. inno tuit. de electio. & Ias. in dict. l. neq; professio. 2. col. Sed hoc nõ video ad hanc legitimationem iure aliquo exigi, nec opinor opinionem istam esse recipiendam: siquidẽ in authenti. vt liceat matri & auiæ. §. ad hoc vero. constat ex Græco Nouellarum codice. 117. cõstitutione. satis esse, vt naturalis filius efficiatur legitimus, si pater propriũ esse filiũ fateatur. Nec in latina trasslatione dictio, suus, ita est accipiẽda vt Bal. & Ias.

& Iaſ. opinantur: quibus Regi. l. 7. tit. 15. part. 4. minime patrocinatur; imo noſtrā ſentētiam corroborat. Id enim tantū cauendū eſt, ne pater in hac profeſsione filium, naturalem appellet.

Quinto hinc elicitur, falſam eſſe. gl. in. d. c. per tuas. quæ exigere videtur ſimul cum hac nominatione, eiuſdem
3 filij inſtitutioné, ita vt hęres a patre inſtituatur: hoc etenim neceſſarium nō eſſe ſatis conſtat. ſunt tamen qui hanc legitimationem admittant, ſi pater filios legitimos, & naturales nō habeat non alias. gloſ. in dict. cap. per tuas. & in dict. auth. ſi quis. vbi Barto. & idem in diſputatione. 11. col. fin. Ioan. And. Ant. nu. 15. & Ancha. in. d. c. per tuas. Iaſ. in. d. l. neq; profeſsio. 2. col. quorū opinio mihi admodum placet ex eo, q; hanc præſumptionem iuris, non admodum decens ſit in legitimorum, & naturalium preiudicium extēdere, quibus etiam adiungendus eſt Hoſti. in ſumma. titu. qui filij ſint legitimi. §. fina. ad finem, qui hoc idem aſſerit, licet contrarium teneāt Iacob. de Bello viſu. in dicta authen. vt liceat matri & auię. §. ad hoc. Præpo. in dicto cap. per tuas. 7. col. Nicol. de Vbald. in tracta. de ſucceſſ. ab inteſt. 6. ſpecie filiorum. 2. modo legit. Bald. in. c. innotuit. de electio. Ludoui. de Sard. de legitima. folio. 8. col. 2. & Anto. Roſell. in tract. legitimat. cap. fina. col penul. quorum autoritate vtrinq; penſata, non verebor primam, & Bart. ſententiam auda cter cōmunem aſſerere, cum Nicolao Boer. deciſ. 240. num. 18.

Secundo principaliter, filius naturalis eius conſenſu a patre curiæ princi-
4 pis oblatus: fit legitimus ipſi offeréti, etiā ſi legitimos, & naturales filios habeat ipſe pater. l. 3. C. de natur. liber. & in authen. quib. mod. natu. effici. ſui. §. 1. 2. & 3. Regia lege. 5. titu. 15. part. 4. atq; idem erit, ſi mortuo patre ipſe filius non extātibus legitimis, & naturalibus, ſeipſum curiæ offerat. gloſ. in. d. cap. per tuas. & notatur in dicta. l. 3. & in authenti paulo ante citato. tradunt etiam Præp. in dict. c. per tuas. & in. c. per venerabilem. §. quod autē. qui filij ſint legiti. col. 7. Anto. Roſell. de legitimatio. cap. fi. Ludouic. a Sardis in eo. tract. fo. 16. Nicola. de Vbal. de ſucceſ. ab inteſta. 6. ſpecie. 5. modo legitima. addens hunc filium ex oblatione iſta, vtcunq; facta, admittendū eſſe ad bona illa, quæ exiſtunt intra territorium, ac iuriſdictionem principis, cuius curiæ facta fuit oblatio: non ad alia bona. ſen ſit idem Angel. conſi. 350. num. 7. Hęc tamen legitimatio ab vſu receſsit: vt idem Angel. aſſerit conſil. 17. & in authenti. quib. mod. natura. effici. ſui. §. quod vero. Præp. in dict. col. 7. Anto. Roſel. & Ludoui. a Sardis in præcitatis locis. Quo fit, vt nec illa legitimatio admittenda ſit, quam per oblationem curiæ cœleſti: ideſt religioni: factam: a iure concedi, voluit Guiliel. de Cuneo. in. l. 1. C. de ſacroſan. eccleſ. ad exemplum huius legitimationis, quæ fit per oblationem curiæ Principis ſecularis. idem notat Bald. in dicta. l. 1. in lectione. col. 5. Feli. in. c. cum deputati. de iud. 2. col. Iaſo. in. l. 1. C. quand. non pet. part. nu. 30. Alex. Roma. & Areti. 2. col. in. l. neceſſariis. ff. de adquiren. hæredita. Anto. Roſell. in dict. tract. in fine. Barb. in cap. quia nos. de teſtamē. 1. col. Roma. in authen. ſimiliter. C. ad l. Falci. 7. ſpeciali. Quæ quidem extenſio & ſi frequentiori Doct. iudicio probetur: iure tamen procedere nequit, quia oblatus curiæ Cæſaris ideo legiti

mus fit, quod præsumatur legitimus ab ipso Cæsare effectus, in præmium illius ministerij, cui filius illegitimus additus est: quæ ratio non conuenit oblationi, quę curię cœlesti fit. Faber. in authen. ex cõplexu. C. de incest. nup. &. in. l. cum quis. & in auth. licet. C. de nat. libe. Flor. 3. part. tit. 1. c. 27. §. 2. idẽ etiã præmittit Præpo. in. c. tãta. 2. col. qui filij sint legit. qua in re maxime dubitat Rode. Xuares. alleg. 25. sequutus tandem religionis fauore opinionem Guilielmi.

His tandem omissis, ea quæ ad praxim magis accedunt explicemus. Crebro enim contingit, filios illegitimos principum rescripto legitimos effici: igitur hoc erit paulo exactiori diligentia tractandum.

EX §. SEQVENTI.

1 Legitimatio quid sit, & in quo differat à dispensatione.
2 Legitimato debetur legitima: atq; ei cõpetit ius dicẽdi testamentũ inofficiosum.
3 Legitimatus an sit vere legitimus?
4 Benedicti de Plumbino pulchra distinctio explicatur.
5 Legitimatus in quibus differat ab eo, cum quo princeps dispensauit.
6 Legitimandi potestas à principe concessa, an sit fauorabilis, vel odiosa?
7 Habens potestatem ex principis cõmissione legitimandi filios spurios, an possit filias legitimas efficere?
8 Is qui potest spurios legitimare, poterit eũ legitimum efficere, qui simul sit adulterinus, & incestus.
9 Habens à principe facultatem legitimandi adulterinos, item incestos filios, an possit legitimare eum, qui simul & incestus, & adulterinus sit.
10 Legitimãdi potestas à principe alicui concessa, non extenditur ad dispensationẽ.
11 Legitimatus tanquam incestus, non censetur legitimatus, si tantum sit adulterinus.
12 Filius natus ex matrimonio contracto dispensatione Romani Pontificis, legitimus est omnino, etiam in foro Cæsaris.
13 Dispensatio: vt matrimonium iure canoni co prohibẽte contractũ, sit legitimum, prolem susceptã ante approbationem legitimam reddit si eius mentio principi facta fuerit.
14 Legitimatio an possit à principe concedi sibi non subditis?
15 Iurisdictio volũtaria exercetur aliquando extra territorium.
16 Romanus põtifex an possit aliquo casu legitimare, etiam quo ad temporalia, subditum principi seculari?
17 Legitimare potest princeps sibi subiectos extra territorium.
18 Legitimare non potest princeps secularis quo ad ecclesiastica: sicut nec Papa quo ad temporalia.
19 Legitimatio à quo sit concedenda filio clerici, etiam in sacris constituti.
20 Rex an possit legitimare proprios filios?
21 Legitimandi potestas à principe concessa, non operatur, vt quis possit proprios filios legitimos efficere.

5. OCTAVVS.

1 LEGITIMATIO est, quædam natalium restitutio. quæ absq; coniugio natis, extra causam ingenuitatis conceditur. Nam sicuti libertinus, qui in eo statu, vel seruitutis natus fuit a principe restituitur illis natalibus, in quibus initio homines omnes nascebantur ingenui. l. secunda. ff. de natalib. restituen. ita illegitime natus antiquæ ingenuitati, & naturæ, ex qua omnes legitimi nascuntur, restituitur per legitimationẽ, textus in authen. quibus mod. natural. effici. sui. in princip. & in. §. illud tamen. Vnde a dispensatione legitimatio plurimum distat, eo quod dispensatio, ad aliquem actum, vel certis

tis quibuſdam legibus aliquem legitimum efficiat: at legitimatio omnino legitimum quem conſtituit. vt explicat Anto.de Butrio.in cap.per venerabilem.qui filij ſint legit.nume.16.& ibi Abb.in gloſ.2.Paul.& Iaſ.in.l.Sed ſi hac.§.patronum.ff.de in ius.vocād. Idem Paul.conſ.30.lib.1.Alexan.cōſ. 30.lib.4. & conſi.vltimo.libr.5. idem Paul.in.l.falſa demonſtratio.§.1. ff.de condit.& demonſtra. & in rubri.C.de iur.aur.anul.optime Iaſ.in conſil.40. col.2.lib.3.Corne.cōſ.9.4.vol.& Fortu.in.l.Gallus.§.& quid ſi tantū.ff.de lib.&poſt.col.130. dicens legitimatū, etiam ſimpliciter quo ad omnia legitimum cenſeri,eum vero,qui ex diſpenſatione eſt effectus legitim°, ad expreſſum actum tantum legitimum iudicari.Dicebat tamen Deti.conſ.258. fina. col. legitimationem eſſe, non diſpenſationem, ſi princeps aliquem efficiat legitimum ad honores, ſucceſsiones teſtamentarias, legitimaſqꝫ, & ad omnia alia adiiciens vt patri ſuccedat in eo, quod patri placuerit. idem notat Curti. Senior conſi.73.verſi.ſed premiſsis.col.5.& Soci.conſil.246.col.3. in.2.vol.& Altia.lib.3.parerg. cap. 4. idem late notat Pariſi.conſ.7. volū.2. num.17.rurſus idem Deti.in.l.pactū. nū.15.C.de collat.Ludoui.Gozad.in conſ.6.nu.63.&.67.Iaſ.in conſil.162. lib.1. pro quibus eſt optimus text. in l. cum in adoptiuis. §. ſed ne articulum. C. de adoptio. quem in hac ſpecie adducit Emanuel a Coſta Luſitanus in dicto.§.& quid ſi tantū.2.part. nume. 152. quia ſecūdum eos non eſt de eſſentia filiationis legitimę ipſa ſucceſsio in bonis parentum:quamuis ex Corneo in dicto conſi.9.col.fina.contrarium notari poſsit,& ab aliis quos ipſe citat.& poſt eum Carol.Molin.in Alexand. conſil. vltim.lib.5.

Hinc efficitur, vt iure optimo legitimatio ſimpliciter, debita ſit legitima
2 pars in bonis parētum,eiqꝫ competat ius dicendi teſtamentum nullum, vel inofficioſum: ſicuti legitimo. probat tex.in authē.quib.mod.natur.effici. legit.§.igitur.optimus text.in. §. 2.inſti. de hæredi.quæ ab inteſta.deferunt.notat Iaſ.in rub.ff.de lib.&poſthu.2.col. Ioan.Cirier.lib.1.de primogenit. q.13. latius Andr. Tiraq.in.l.ſi vnquam.C. de reuo.dona.verb.ſuſceperit. nu.64. non ita dicendū erit in eo,qui diſpenſatione eſt effectus legitimus.Is enim,ſi legitimus efficiatur, vt patri in certa portione bonorum ſuccedat, vel eo pacto,quo pater voluerit eum ſuccedere: non ſuccedit patri inteſtato,vt legitimus: ſecundum Iaſo.in dict.2.col. num.5.& rurſus nu.14.&.18. qui hoc ipſum plane probat, vbi de diſpēſatione,nō de legitimatione tractatur:quaſi velit idem Iaſon, poſſe contingere, quod filius alicuius per diſpenſationē, tantum efficiatur legitimus, vt patri ſuccedat certā in ſpecie, nempe in eo, quod patri placuerit:nec tamen fiat legitimus in vniuerſum quo ad honores,dignitates, ſucceſsiōes legitimas, &teſtamētarias.quo caſu hic filius nō ſuccedit patri inteſtato, vt idē Iaſ.ſenſit in.d.rubr.nu.18. & probatur ex eo, quod diſpēſatio ſtricte intelligēda eſt, nec admitti debeat extra caſum in ea expreſſum. Sed ſi quis legitimus efficiat a principe ad honores dignitates, ſucceſsiones legitimas, & teſtamentarias, natalibuſqꝫ reſtituatur ita tamē, vt patri ſuccedat ea in parte, quam ei pater relinquere voluerit:dubium eſt, an patri ſuccedat inteſtato? Nam Iaſ.

in dict.cõs.162.lib.1.sensit,huic filio legitimam deberi,nisi pater contrarium disposuerit. Et idem Iaso.in dict. rub. de liber.&posthu.nu.16.&.17.censet, sufficere tacitam voluntatem patris, quæ a lege præsumitur.l. conficiũtur. ff.de iure codicill. l. si quis cum nullũ. ff. eod.tit.huic opinioni accedit,quod hæc legitimatio propria, & vera est, non dispẽsatio: & ideo tantum ius succesionis paternæ restringitur ad eius voluntatem expressam, vel tacitam: quia legitimatio non est stricte interpretanda. Atque ita hæc opinio Benignior est. Quod si dixeris, hanc clausulam eum sensum habere, vt hic filius patri non succedat intestato, non verebor hác subintellectam legitimationis limitationem ad eundem modum interpretari, iuxta quem accipiẽda est clausula illa: sine præiudicio successorum ab intestato. de qua. §. 10.disputauimus. Cum & in hac specie non sit hæc natalium restitutio censenda dispẽsatio,sed propria, & vera legitimatio: sicut esset & illa,quæ filium legitimum quo ad honores,dignitates,successiones, & omnia aliâ efficeret, ita tamen, vt patri succederet ex testamẽto, non abintestato. Etenim hæc est vera in vniuersum legitimatio successionis iura restringens: quæ non sunt omnino filiationi legitimæ necessaria. Differt igitur a legitimatione ita limitata dispensatio,quia hæc non in vniuersum, sed certis legibus: idest ad certos quosdam peculiares actus illegitimum admittit. Quemadmodum, & ipse Iason in dict. rubr.in specie tradit. Vnde ex hoc reprobat Paul. Castrensem qui in consi. 30.1.volum.dixerat, legitimatum, vt patri ab intestato succederet, posse dicere testamentum patris nullũ, si in eo præteritus sit:quod falsum est,cum hæc sit dispensatio,nõ legitimatio.

Secundo infertur intellectus illius opinionis, quam asserit Bart.in.l.si is
3 qui pro emptore. ff. de vsucapio. nume.29.dicens filium legitimatum esse vere legitimum: & id communis omnium sententia admittit. vt constat ex Ias. ibi num. 127. Tiraquel.in dict. l.si vnquam. verb.susceperit. num.52. Fortuni. in.l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum.colũ.125. Socin. consil. 65. 3.col. volu.3.Chassane. in consuetudi. Burgundiæ. rub. 8. §. 5. versic. Christi nomine inuocato. Deti.consi. 258.vbi expresim hãc esse communem opinionem fatetur. Sed tamen in statutis, hunc legitimatum appellatione legitimi comprehendi, dubitant plures, quorum varias opiniones retulit Ioan. Crott.n dict. §. & quid si tantum. colũ. 48. & Albert. Brunus in tracta. de statutis excludenti. fœmi. articu. 12. quæstio.4. & Ioan. Cirier. in libr.1. de primogenitura. quæstio. 13. Ex quibus appareret: saltem ex opinione,quę magis cõmunis est, legitimatũ in statutis non comprehendi sub legitimo:sicuti asserit Albert.Brunus.in dict.quæstio.4. & Deti. consil. 52.& Carolus Molin. in consuetudini. Parisiens. titu. 1. §. 8. glossa. 1. hoc enim procedit in his qui per dispensationem efficiũtur legitimi: non in his, qui ex legitimatione hoc ius adsequuntur:hi namq; etiam in statutis sub legitimis intelliguntur:quod notant Albert. Brunus. Detius, & Crottus paulo ante citati,ex hac,quá constituimus differẽtia. imo & in his, qui ex legitimatione ius istud consequũtur, statuta minime locũ habere,

si simul sint & alij legitimi ex iure cõmuni, notat eleganter Carol. Moli. in dicto. §. 8. glo. 1. nu. 49. & idẽ in Alex. cons. 2. vol. 1. nume. 11.

Cęterum Benedictus a Plumbino, vir equidẽ, si ex vngue leonem agnoscere licet, acri, subtilique prędituś ingenio: in disputatione incipienti. statuto Pisano. colũ. 3. aliter Bart. quæstionem dissoluit dicẽs, legitimatum non dici vere legitimum si originem consideremus: cum natus non fuerit legitimus, probat text. in cap. tanta. qui filij sint legit. ibi habeantur. Si vero ipsum legitimorum nomẽ in genere perpendamus: tunc si princeps efficiat legitimum eum, qui ex vitio, quod ab eodẽ principe nequaquam tolli poterat, erat illegitimus, hic legitimatus non est vere legitimus, quia manet quo ad aliqua illegitimus: si autem id vitium poterat a principe tolli, vere legitimus erit. sequitur eum Ias. in. d. l. si is qui pro emptore. num. 127. Ioã. Cirier. dict. quæsti. 13. Curti. Senior. consil. 73. dubio. 3. Deti. consil. 284. num. 15. & cons. 275. fina. col. ex Plumbino colligens, legitimatum rescripto principis larga significatione dici legitimum non propria: qua legitimi dicuntur hi, qui ratione veri matrimonij, ex quo nati fuerunt, dicuntur, & sunt legitimi. Fortuni. etiam in dicto §. & quid si tantum. colũ. 127. alia ex Plumbino colligit, quæ tamen subtiliter reprobat.

Ego tamen ex Plumbino deduco, legitimatum a principe seculari, quia natus erat ex coitu, qui coniugalis esse non poterat ex dispẽsatione principis secularis, non esse vere legitimum, eo quod in spiritualibus nondum legitimatus sit. Si vero esset illegitimus ex vitio, quod princeps ipse tollere posset, vere legitimum esse: cum partim illegitimus non maneat: imo perfecte legitimus sit. Ex quo subinfertur legitimatum a Cæsare, quo ad successionem: cum nondum sit habilis ad spiritualia, donec Romanus Pontifex legitimet eum, non esse vere legitimũ. Sicuti econuerso legitimatus a Papa nõ dicetur vere legitimus, ex eo quod ad temporalia non sit admittendus, vt constat ex mẽte Plumbini. Imo dicetur isthęc dispensatio potius, quam legitimatio. Sed id falsum est etiam refragante Plũbini sensu. Nam si princeps legitimum quem efficit, & capacem illarum rerũ, quas ipse princeps cõcedere potest: nempe laicorum officia, & munera, is vere legitimus erit, tametsi quo ad spiritualia obtinenda nõdum sit factus legitimus. Nec erit hæc dicenda dispensatio: sed legitimatio. Deti. consil. 52. colũ. fina. quamuis Alexã. paulisper dissentiat in. l. sed si hac. §. patronum. ff. de in ius vocan. quod sic probatur. Si dũtaxat ex lege ciuili, illegitimi plura nec capere, nec obtinere possunt, ex iure item canonico: lege naturali & diuina nihil omnino vetãtibus: ipse vero princeps leges humanas tollere potest: igitur quo ad effectus iuris, quis dubitat, posse principem vere legitimos facere? ex Bart. in. d. l. si is qui pro emptore. quidquid in dicta disputatione Plumbinus dixerit. Ex eius enim opinione plura sequerentur, quæ passim displicerent.

Primum, Romano Põtifice efficiente legitimum eum, qui defectum natalium patitur iuris canonici prohibitionis causa: is non erit vere legitimus: cum ad tẽporalia minime sit effectus habilis, quod tamen falsum est: erit enim

enim ad ſpiritualia, & eccleſiaſtica vere legitimus: atq; iſthæc cõceſsio principis eccleſiaſtici, erit legitimatio dicẽda, non diſpenſatio.

Secundo, ex Plumbino illud adnotandum eſſet, filium naturalẽ, quem Cæſar legitimũ proprio reſcripto efficeret, non eſſe vere legitimũ, eo quod ad ſpiritualia, & eccleſiaſtica maneat inhabilis: & tamen is in cõceptione vitium nullum habuit, quod parentum matrimonium impediret: ſed tantum illegitimus naſcitur, quia mater vxor patris non erat. quod ipſe non admitterem, ſed vere legitimum eſſe hũc dubio procul cenſerem.

Tertio ex eadẽ Plumbini ſubtili conſideratione ſunt qui colligant, filium a principe laicorũ legitimatum, & natalibus reſtitutum, qui tamen natus fuerat ex coitu, qui non poterat eſſe coniugalis, iure canonico prohibẽte, non eſſe vere legitimum, nec dici hanc legitimationem, ſed diſpenſationem. Paul. Caſtrenſ. conſ. 30. 1. volu. Soci. conſi. 65. fina. col. 3. vol. Bald. in. l. 1. C. de nat. lib. Ioan. Crott. in dict. §. & quid ſi tantum. foli. 14. col. 4. Curti. Senior. cõſ. 73. dub. 4. Deti. conſi. 338. col. 2. idẽ Deti. cõſ. 610. Paul. Pariſ. cõſ. 2. vol. 2. nu. 22. & Ludo. Goza. cõſ. 85. nu. 6. idem Gozadinus cõſi. 6. nu. 76. quibus ego in hoc aſſentior, quia hic filius non reſtituitur natalibus, quamuis ad omnia, quæ princeps cõcedere poteſt legitimus ab eo efficiatur. Eſt enim hæc diſpenſatio: nõ legitimatio, ex eo quod hic princeps propria diſpẽſatione non potuit prædictam copulã coniugalem efficere. Quam igitur obſecro dices in Cæſare, aut Rege, legitimationẽ? illam nẽpe, qua naturalis efficitur legitimus. Sed id Plũbino aliqua ex parte repugnat dicẽti, non eſſe vere legitimũ eum, qui quo ad aliqua illegitimus remanet: ſicuti hic naturalis ad ſpiritualia vere illegitim⁹ eſt etiã poſt ipſum principis reſcriptũ. Præterea & hic naturalis a principe legitimatus, iuxta concluſionem a Detio ſuperius adnotatã, proprie non erit legitimus ſed large. Hoc tamen non procedit: quia nomen legitimus ab ipſamet lege deducitur: & quo ad ipſarũ legũ effectus a principe vere legitimus qui ſpiam fieri poteſt. vt Bart. in dict. l. ſi is qui pro emptore. notauerat, & ex eo latius id colligit Fortu. in. d. §. & quid ſi tantum. col. 125. Hinc fateor, legitimationẽ a principe factã erga filios naturales, legitimis non exiſtentibus, fauore dignã eſſe: eam tamen, quę aliter fiat odioſam ac reſtringendã. ex text. in authẽ. quib. mod. natur. effici. legit. §. ſit igitur licentia. Sic etiã intelligẽda ſunt, quæ Fortu. tradit in. d. §. & quid ſi tantũ col. 130. dicẽs, legitimationem reſcripto principis conceſſam fauorabilẽ eſſe, diſpenſationẽ vero odioſam.

Tertio principaliter ex differẽtia diſpenſationis a legitimatione infertur, legitimatum in patriã poteſtatem trãſire, non tamen eum, qui ex diſpenſatione quo ad quędam eſt effectus legitimus. autore Paul. Caſtrenſ. in conſ. 30. col. 4. 1. vol.

Quarto infero, quod quãuis ad legitimationẽ filij, factã viuente patre, nõ exigatur citatio ſucceſſorũ patris inteſtati: tamen ſi cum filio diſpenſet princeps ad aliquem actũ, tunc neceſſaria eſt citatio illius, cui fit ex illa diſpenſatione pręiudiciũ. Soci. cõſ. 65. in. 3. vo. qui allegat Anch. cõſ. 427. & cõſ. 241. idem notat Ioan. Crottus. in dict. §. & quid ſi tantum. foli. 11. col. 3. vbi Soci. fina.

fina.col.& Iaſo.nume.132.idem Soci. in.l.falſa.§.ſi cui.ff.de conditi.& demo ſtrat.Ludoui.Gozadi.conſi.85.nu.6. & quamuis Lancel. Galiaulla in dict. §.& quid ſi tantum num.86.hanc opi nioné reprobet,ac paſsim videamus eam minime ſeruari:opinor tamen cõ munẽ eſſe,atq; ſeruandam fore,quan do ſucceſſoribus patris inteſtati illa di ſpẽſatio poſſet maximũ præiudiciũ in ferre,alioqui verior & praxi aptior ap paret Galiaulæ ſententia, cui nouiſsi me accedit Emanuel a Coſta Luſita-nus in dicto.§. & quid ſi tantum.2. parte.nume.152.

Quinto eodem iure efficitur, vt legi timatus a Romano Pontifice nõ tan-tum poſsit ſacerdotis dignitate inſi-gniri, ſed etiam beneficia curam ani-marum habẽtia cõſequi: non tamẽ po terit ea beneficia obtinere is, cũ quo diſpenſauit Romanus Pontifex.vt ſa cerdotis dignitatem aſſumere poſſet, quod Archi.& alij aſſerũt in.cap.1.in princip.de filiis preſby.in.6.

Sexto infertur,legitimatũ a Roma no Pontifice poſſe primo beneficio di miſſo ſecundum obtinere,neq; indige re alia licẽtia.Si vero cũ eo diſpenſaue rit Roma.Pontif.vt nõ obſtante nata liũ defectu poſsit beneficiũ eccleſiaſti-cũ aſſequi, poterit primum beneficiũ obtinere:non tamẽ ſecundũ, primo di miſſo.Lappus,& Domi.in.c.1.§.fi.2. col. de filiis preſby. in. 6.

Septimo hinc dicendum erit, text.in cap.fi.de filiis presbyte.in.6.quo cau-tum eſt,diſpenſationem eſſe ſurrepti-tiam,ad plura beneficia obtinenda im petratam,ſi in ea mentio facta non ſit diſpenſationis prius conceſſæ ad ordi nes ſacros & beneficia obtinenda, nõ obſtante natalium defectu:non habe-re locum in legitimatione & natalium reſtitutione, cuius mentio neceſſaria non eſt,ſecundum Ioã.Andr.& Do-mini.in dict.cap.fina.

Octauo ex his conſtat, habentem a principe facultatem legitimandi, non
6 poſſe ex ea diſpenſare: ideſt illegitimũ quo ad quædam legitimũ facere: cum diſpẽſatio maxime differat a legitima tione.Nam & Ludo.Goza.conſ.85. num.6.reſpondit,facultatem a princi pe alicui conceſſam ad legitimandum illegitimos:etiam nõ citatis his, quos id negotium tangit, intelligendam ſo re in vera legitimatione,non in diſpen ſatione.Vnde conſtat ex eo,verbum: legitimare: non comprehendere diſpẽ ſandi poteſtatem:ſi enim eam compre henderet, eſſet cum eadem qualitate intelligendum.quod ipſe negat.Huic vero illatiõi obſtat, quod poteſtas ali cui a principe conceſſa legitimãdi, vel diſpenſandi contra ius, vt fauorabilis eſt extendenda,ac benigne intelligen-da, non ſtricte. text. ſic explicandus in cap.per venerabilem.qui filij ſint legi. vbi in hac principis cõceſsione proce dit argumentum a maiori ad minus. quem text.dicit ibi Abb.ſing.idem in cap.ad aures.col.4.de reſcrip.idem in cap.at ſi clerici.de iudic.§.de adulteriis colũ.5.Franc.in cap.cui de non facer dotali.de præbend.in.6.col.2.Barb.in tract.de præſt.cardina.2.part.q.1.col. penult.idem notauit glo.in clement.1. de offi.vicar.in verb.ſacerdotũ, quæ ſing.eſt ſecundum Card.ibi.& Feli.in cap.G.perpetuus.de fide inſtrumẽ.& in cap.fina.de ſimo. vbi text. eandem opinionem probat, quæ cõmunis eſt apud Iuris Cæſarei profeſſores in.l. Gallus.§.& quid ſi tantũ.ff.de liber. & poſth.& in.l.2.in princi.ff.de verb. oblig.

oblig. vbi Lancel. Galiaula. post alios. col. 3. & Altiat. nu. 51. etiá asserunt esse cómunem. Vnde nimirum si in cap. fi. de simo. appellatione monachorum veniat Abbas: siquidem in fauorabili bº ea interpretatio fieri potest. ex Bar. in. l. 3. ff. de stipulati. seruor. Præfatam etiam conclusionem, quam esse communem diximus, tradit Feli. in cap. postulasti. de rescript. nu. 10. eandem fatetur cómunẽ esse Deti. cons. 76. col. fi.

Ex qua primo infertur, habentem a principe potestatem legitimandi filios illegitimos, posse eos legitimare non tantũ ad bona simplicia, sed etiá ad feuda. ita Deti. cós. 76. cótra Signoro. cós. 218. Cuius respósum procedit, quádo simpliciter conceditur potestas legitimandi: tunc etenim non censetur data ad feuda, quia hæc bona specialem quádam concessionem exigunt: siquidẽ legitimatus rescripto principis ad ea non est admittendus, secundum cómunem in. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. Vnde cófestim sequitur, nec facultatem legitimádi ad ea debere extendi. Nam is, qui a principe hác potestatem habet, aliud quam legitimare, agere nequit: sed legitimatus etiam a principe, ad feuda non est admittẽdus: igitur nec natalibus restitutus ab inferiori, qui ex principis cócessione legitimare potest. Opinio autem Philippi Detij tũc vera est, quando ex verbis aliquot, in eadem principis cócessióe expressis, colligi potest, principem id voluisse cócedere: ex Socin. consi. 3. vol. 3. & Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 1. in glos. 3. nu. 6. qui opinionem Signoroli ab omnibus fere probari scribit. quibus consentit Altia. in l. 2. ff. de verb. oblig. in princip. nu. 58.

Secundo ex eadem principali conclusione deducitur, eiusdem Signoroli aliud respõsum falsum esse, qui consil. 184. dixit, habentem a principe facultatem legitimandi filios spurios, non posse legitimas efficere filias spurias: quem Deti. sequitur cós. 453. Ias. in. l. 2. ff. de verb. obliga. col. 4. quibus præmissa cómunis assertio obstat. Et præterea quamuis hanc principis concessionem, priuilegiũ esse fateamur, receptum est in priuilegiis appellatione masculorum fœminas comprehendi: vt tradit Deti. in. l. 2. ff. de regu. iur. ad finẽ quintæ quæstio. atq; ita in specie reprobat Signorol. Galiaul. in. d. l. 2. ff. de verbo. obligatio. Et ideo maxime comprobatur, quod hæc facultas a principe cócessa, beneficium principis dicendum est, non priuilegium, quia nullo iure prohibitum est principi, vicarium aliquem designare in his, quæ ipse agere potest, si beneficium principis est dicenda huius potestatis commissio: igitur late non stricte, intelligenda est, vt iura apertissime profitentur.

Tertio hinc opinor posse probari, habentẽ a principe potestaté legitimádi spurios, posse legitimare eum, qui simul adulterinus, & incestus sit: is etenim spurius proprie est dicendus. l. spurij. ff. de decurioni. at neq; in odiosis a propria verborum significatione recedimus. l. cum lege. & ibi Areti. ff. de testam. Calderi. cons. 1. titu. de consangui. ex quibus hanc illationem tenent Areti. col. pe. & ibi Deti. num. 14. in. c. at si clerici. §. de adulte. de iudic. quamuis Iaso. & Altiat. in. d. l. 2. num. 45. nitantur probare contrarium. Sed pro Areti. & Detio facit, quod sub genere quælibet species vere includitur. l. si quid earũ. §. interẽptum. ff. de legat. 3. l. si quis

l.si quis sic stipuletur.ff.solu.matri.l.2. §.doli.ff.vi bono.rapto. Neq; hic tractatur Bart.q.in.d.l.2. quę ab hac conclusione differt plurimū, ex sequētib⁹.

Quarto Bart.sententia in dict.l.2.ab his, qui eum sequuntur, hac eadem ratione cōprobatur, dum Bart.dixit, habentē a principe facultatem legitimandi ex incestu natos item adulterinos: posse ex incestu simul, & adulterio natum, legitimū efficere: cum hæc principis concessio sit fauorabilis, & in his fauorabilibus sub simplicibus mixta intelligēda sint. l. Clemens patronus. ff.de hæred.insti.l.si ita scriptum.ff. de lib.& post.vbi Alex.Bart.opinionem approbat idem etiā Alex.post Cuma. Imol.& alios in dict.l.2.in princip.vbi Altia.nu.46.plures adidcitat, ex quorum autoritate eandē opinionē communē esse asserit, & ab ea in praxi non fore recedendū admonet. Quæ ratione cōfirmari potest. Is etenim, cui hęc potestas est cōcessa, potest decem incestos filios, ac totidē adulterinos natalibus restituere: quod cōstat: igitur poterit vnum, qui simul sit ex incestu, & adulterio natus: cum hoc sit minoris præiudicij. Hæc tamē ratio non omnino conuincit, vt ibi ostendit Altiat. apud quē & alios nouiores ibi, & Fortu.in.l.Gallus.§.& quid si tātum. col. 70.legenda est huius cōtrouersiæ exacta disputatio. Nam text.in.d.c. fin.de simo. & in.c.per venerabilem. qui filij sint legiti. quibus probatur potestatē dispensandi, vt fauorabilem, extēdendam esse non restringendam, loquuntur in facultate dispensandi a iure concessa: non in ea, quæ ab homine conceditur, secundum Fortu. & Altia.ante quos idem senserat Oldra.cōs.9. in fine, quē & Feli.citat in dict.cap.postulasti.de rescrip.nume.13. & Galiani.l. in dict.l.2.col.4. Sed communem sequutus eam intelligo, vbi nō ageretur dē alicuius enormi præiudicio: quia si de prejudicio graui alicuius tractaretur, tunc decisioni Barto. locus non esset. Sicuti si cognatis hæreditatem patris intestati iure optimo petentibus, post illius mortem, esset legitimatio facienda: vel si starēt filij legitimi, adhuc ipso patre viuente. His enim casibus odiosa cēsetur legitimādi potestas, & ideo extensionem non admittit. Antoni.in dict.cap.per venerabilem nu.13. Paul. Cuma. & alij, quos Altiat.in dict.l.2. nume.54. refert & sequitur. idem notat Iaso.in.§.omnium.inst.de actioni. nume.31. atque idem erit dicendum in aliis simlibus exemplis, quemadmodum. Deti.tradit consi. 453. Hinc etiā opinio Bart.non procedit, vbi legitimādi potestas esset data, ipso filio illegitimo in ea expressim nominato: esset enim tunc odiosa. Abb.& Feli.in cap. fina.de simo.quia princeps potius fecit gratiā illi nominato, quā ei, cui legitimandi ius demandauit. Erit etiam minus dubium, quādo princeps commisit alicui potestatem legitimandi incestos filios: tunc enim dubio procul legitimari ab illo nequit is, qui simul incestus, & adulterinus sit.

Verū, vt ad institutū redeā longius ab eo, quod tractabā, auersus, nihilominus opinor, habentē facultatē legitimandi ex delegatione principis, non posse dispensationē ad aliquē actum illegitimo concedere: quia non est hæc cōmissio principis ad actū magis odiosum, qualis est dispēsatio extendenda: quod Soci.sensit cōs.246.col.3. vol.2. Alex. cons.fi.5.volu. Altia.in.d.l.2.in princic.num.51.ff. de verb.oblig. Cæpo.

po.caut.114.exquo ſubinfertur,quod habens a principe poteſtatem legitimandi, niſi aliud de mente principis conſtet, non poterit legitimare filios ſpurios:ſed tantũ naturales:cum legitimatio iſta filiorum ſpuriorum ſit potius diſpenſatio,quam vera legitimatio dicenda, & actus hic erga ſpurios ſit magis odioſus,quá erga naturales: vt ſuperius explicuimus,etiã ſi Anto. huic vltimæ cõcluſioni aduerſetur in d.c.per venerabilem.num.4.

Porro quáuis ipſa poteſtas legitimãdi aut diſpẽſandi ſit fauorabilis, & tanquam principis beneficiũ, extenden-
11 da,aclate intelligenda: ipſa tamen diſpẽſatio odioſa eſt,atq; ſtricte interpretanda.tex.in.c.1.2.& fi.de filiis preſby. in.6.ita vt in ea locus nõ ſit argumẽto a maiori ad minus.c.cui de nõ ſacerdotali.de præb.in.6.c.fi.de tranſl.epiſco. vel electi.Ioan.And.in reg.ea quę. de regu.iur. in.6.dicens,quod ex diſpẽſatione monacho conceſſa, vt poſsit beneficiũ cum cura animarum obtinere, minime poterit ſimplex beneficiũ poſſidere,vnde legitimatus tanquá inceſtus,non cẽſetur effectus legitimus ſi tantũ adulterinus ſit,quãuis maius vitium ex inceſtu, quá ex adulterio oriatur: quá opinionem cõmunẽ eſſe conſtat,ex Abb.& Feli.in.c.fi.de ſimo.eodem Feli.in.c.poſtulaſti.de reſcrip.nu. 10.& ſequẽti:atq; ita in hac ſpecie fatẽtur Deti.in.d.§.de adult.nu.10.& Galiaul.in.d.l.2.col.4.Quib⁹ ſuffragatur quod lex, quæ omnibus eſt æqua, ſi
13 odioſa,aut correctoria ſit,eſt valde reſtringenda:quãto magis conceſsio,& diſpenſatio particularis, quæ odioſa eſt, & ius ipſum violat, erit ſtrictiſsime intelligenda. Vnde plura ceſſant, quæ contra cõmunem adducit Deti. in dicto.§.de adulteriis.& idem in cap. quia in tantum.de præbend. dicens in ipſis diſpenſationibus procedere argumentum a maiori ad minus: quæ ideo nõ repeto,quod loquátur in cõceſsionibus a lege,vel canone inductis: non in his quæ a principe priuatim fiunt.

Subſequitur nunc quæſtio illa, quiſnam poſsit illegitimos natalibus reſtituere, vel legitimos efficere? quá materiam diligentius inquirentes ſequentibus concluſionibus exponimus.

Prima cõcluſio. Ex matrimonio prohibito iure canonico, tamen diſpenſa-
12 tione Romani Pontificis contracto, proles ſuſcepta legitima prorſus eſt, etiam quo ad munera, & bona ciuilia apud Regios iudices.c. referente. vbi gloſ.verſi.promiſsionem. qui filij ſint legit.Marti.Laudenſ. in tracta. de legitimat. verſi. ſaluo nũc ſaniori conſilio fol.3. Nec quiſquá erit, qui hoc in dubium vertat:cum hæc proles ex matrimonio legitimo ſit ſuſcepta, eo quod fuit ex Romani Pontificis licentia contractum.

Secunda cõcluſio. Contracto matrimonio, & ex eo prole ſuſcepta, ſi dubium ſit an illud matrimonium legitimum fuerit, & Papa id legitimum eſſe pronunciauerit, proles illa omnino legitima eſt ratione matrimonij quo ad vtramq; iuriſdictionem.cap. quod nobis. qui filij ſint legiti.

Tertia cõcluſio. Romanus Pontifex legitimum efficiẽs matrimoniũ prius in gradu conſanguinitatis vel affinitatis prohibito contractum, legitimare cenſetur prolem ex illo matrimonio ſuſceptã ante illam approbationem, ſi eius mentio principi fiat. Princeps enim, qui matrimoniũ ratum habet, ita id cõiugium approbat, ac ſi ab initio

tio nulla extante prohibitione contra ctum fuiſſet: igitur conſequens erit, etiam prolem coniugio adhærentem legitimam eſſe. Ex eo etiam quod legi timum conſtituit illud matrimonium idem efficit, ac ſi a tempore cõtractus legitimaret. Abb. in dict. cap. per vene rabilem. nume. 22. Ioan. Andr. Cardi. Anchar. & Præpo. ibi folio. 15. colũ. 1. Antoni. de Roſel. in tract. de legitima tio. lib. 2. colũ. 6. Nicola. de Vbald. in tracta. de ſucceſsio. ab inteſta. folio. 11. col. 3. Ex quibus ſecus erit dicendum, vbi Romanus Pontifex non legitima ret matrimonium contractum, nec di ſpenſaret, vt ab initio contractus legi timum cenſeretur matrimonium: ſed tantum concederet licentiã contrahen di matrimonium illud, vel perſeueran di in iam contracto: quibus caſibus, etiam ſi prolis ſuſceptæ mentio fiat, non videtur eam legitimam reddere. quod expreſſe notat Bal. conſi. 129. 3. vol. Anto. de Roſel. d. lib. 2. col. 5. Gui liel. Bart. & Alberi. in. l. Paulus. quæ alias incipit. eum qui. ff. de ſtat. homi. Iaſo. in. l. ſi is qui pro emptore. ff. vſu cap. nu. 122. Nicol. Boe. deciſ. 264. nu. 25. Niſi proles in ſpecie legitima efficia tur. vt Abb. ſcribit aperte. in cap. tan- 15 ta. num. 14. & ibi Cardinal. in fin. & id alij Doctor. ſentiunt atq; tunc erit iſt-hæc legitimatio filiorũ cenſenda eo iu re quo cẽſeretur ſi eſſet facta a Ro. Põ tifice ſeparatim abſq; matrimonio: cũ ratione matrimonij facta nõ fuerit.

Quarta concluſio. Nullus princeps poteſt natalibus reſtituere, vel legiti-
14 mum efficere ſibi non ſubditum, quo ad bona intra alterius imperij, aut re-gni limites exiſtentia, etiã ex conſenſu eorũ, quib⁹ preiudiciũ ex legitimatio-ne fit. quæ concluſio probatur. in cap. per venerabilẽ. verſi. inſuper. qui filij ſint legit. vbi Romanus Pontifex pro fitetur ſe legitimare filios regis Frãciæ quia id fit ſine alterius iniuria: cũ Rex Franciæ quo ad tẽporalem iuriſdictio nem nulli ſit ſubiectus. Deinde ius le-gitimandi cõpetit Regi, vel principi, cui legitimãdus ſubeſt, in ſignũ ſubie-ctionis. d. cap. per venerabilẽ. & auth. quib. mod. natu. effici. ſui. §. illud. hæc vero, quæ ita principi reſeruantur, nõ poteſt ei ſubditus ab eo tollere, quia principi iniuriam maximam irroga-ret: igitur legitimatio nõ tenet. vti cen ſent Ancharra. conſi. 320. Abb. in. d. cap. per venerabilem. numer. 23. & ibi Anton. 4. col. Ioan. Crott. in dict. §. & quid ſi tantum. fo. vlti. verſi. ſecundus caſus Deti. conſi. 150. Alexã. conſ. 67. 1. volu. colũ. fina. dicens hanc opinio-nem cõmunem eſſe, idem fatetur De-ti. eam ſequutus conſil. 557. Cui acce-dit quod notat Domi. in cap. cum ex eo. in gloſ. ſubiectos. de electio. in. 6. dicens, etiam erga ſubditum non poſ-ſe quem exercere voluntariam iuriſdi ctionem reſpectu rei, quæ extra ipſius iuriſdictionem exiſtit. quod explicat Ludoui. Gomez in cap. fina. §. fina. nu me. 61. de conſtitu. in. 6. Nam quod quidam exiſtimant iuriſdictionem vo luntariam poſſe extra territoriũ exer-ceri. l. 1. C. de emancip. lib. l. 2. ff. de offi. procon. Iaſ. in. l. fina. col. 2. ff. de iuriſd. omnium iudicũ intelligitur inter pro-prios ſubditos, vel eos qui proprio conſenſu poſſunt prorrogare iuriſdi-ctionem, & quo ad bona intra territo rium eiuſdem exiſtentia. cap. nouit. de offi. legat. Bald. in. l. prima. C. de iure aure. anul. colũ. fina. Vnde hæc quar-ta concluſio recipiẽda eſt: tametſi Bal. in proœmio. C. colũ. penulti. contra-

rium

rium teneant. Angel. etiam cõsil. 350. nume. 7. Nicola. de Vbald. de succes-
sioni. ab inteſta. foli. 11. col. 3. Deti. obi
ter tamen, conſil. 52. nume. 2. & conſi.
55. nume. 7. Antoni. Roſel. lib. 2. de le
gitimatio. colũ. 4. & cap. 2. eiuſdẽ lib.
2. colũ. Etiam ſi Crott. in dicto fol. vl
timo. dicat eſſe cõmunem opinionẽ,
poſſe a principe concedi legitimatio-
nem his, qui ſubditi non ſint, etiam ra
tione bonorum extra ipſius principis
iuriſdictionem exiſtentiũ, modo adſit
conſenſus illorum, quibus talis legiti-
matio præiudicat.

Quinta concluſio. Romanus Ponti
fex ex cauſa ardua, & quę fidei, religio
16 ni Chriſtianæ, vel Reipublicæ vtilita
tem preſeferat, poterit legitimum effi
cere eum, qui principi ſeculari ſubie-
ctus ſit, etiã quo ad bona, muneraq;
tẽporalia obtinẽda. ex. d. c. per venera
bilem. fi. col. vbi probatur, Romanũ
Pontifi. habere iuriſdictionem in lai-
cos caſu aliquo, et eam poſſe exercere,
etiam quo ad temporalia, licet illi laici
ſint Cęſari, vel Regi ſubiecti.

Sexta cõcluſio ex quarta deducitur.
Princeps poteſt ſubditũ ſibi, in alieno
17 territorio exiſtens legitimare, vbi nul
lus eſt citandus, vel is, qui citãdus eſt
abſq; citatione legitimationi cõſentit.
quod conſtat ex his, quæ in. 4. cõclu.
diximus. Et omnino locũ habet hæc
aſſertio, etiam quo ad bona intra alte
rius principis territoriũ exiſtẽtia, mo
do præiudiciũ aliquod non fiat ſubdi-
to alterius principis: quia hic principa
liter perſona legitimatur, quá res ipſæ
ſequũtur quocũq; loco exiſtentes. ita
Roma. conſ. 39. colũ. 2. Deti. optime
cõſi. 207. argumẽto aſſumpto ex his,
quæ notat Bart. in. l. legitimos. col. 1.
ff. de legit. tut. facit. l. propter litem.
§. licet. ff. de excuſ. tut. idem notat Lu
douic. Gomez in dicto. §. fina. nu. 61.
intelligens. Domi. contrarium ibi di-
centem quãdo principaliter circa rem
exiſtentẽ in alieno territorio diſponi-
tur, atq; legitimatio fit. Hic vero prin
cipaliter circa perſonã actus fit, quam
res illæ ſequuntur.

Septima cõcluſio. Sicuti imperator
non poteſt legitimare proprios ſubdi
18 tos, quo ad munera eccleſiaſtica, licet
quo ad tẽporalia hoc valeat efficere.
g. recepta cõmuniter in. c. lege. 10. diſt.
& in. c. officia. 59. diſt. ita nec Papa po
teſt legitimare quo ad bona propha-
na, muneraq; ciuilia, ſibi non ſubditũ
cauſa ciuilis iuriſdictionis. gloſ. in. d. c.
per venerabilem. Nicola. de Vbald. in
tracta. de ſucceſſ. ab inteſt. fol. 11. col. 3.
Anto. nu. 11. in. d. c. per venerabilẽ. di-
cẽs illũ text. ſing. eſſe in. §. inſuper. quo
probatur hæc opinio, etiã ſi in initio.
c. ſatis ei aduerſetur: eandẽ opinionem
aſſerit Abb. ibi nu. 22. glo. reg. Cancel.
48. Ioã. Crott. in. d. §. & quid ſi tantũ.
fo. pe. verſ. 3. quæritur. Thom. Ferrar.
caute. 1. dicẽs hanc opinionem eſſe cõ
munem, quam in praxi ſeruari ſcribit
Abb. in. d. nu. 22. & Guiliel. Bened. in
c. Rainũcius. de teſtamẽ. verb. & vxo
rem num. 197. quibus id libenter addi
derim, legitimatum a principe ſecula
ri conſequi omnino ius patronatus ec
cleſiaſticum competens hæreditati, cu
ius ipſe fuerit capax ob illam ſęcularis
principis legitimationem: ſicuti in hac
ſpecie notant Prępo. in dict. cap. lege.
col. 6. Rochus Curti. de iure patrona.
verb. cõpetens. q. 2. & Cæſar Lamber
ti. 1. lib. de iure patro. 2. part. quæſtio. 2.
articu. 29. quo in loco adductis vigin
ti rationibus eam opinionem commu
nem eſſe profitetur.

Octaua

Octaua cõcluſio. Ad principẽ ſecula
rem expectat legitimũ efficere filiũ cle
rici, etiã in ſacris cõſtituti, quod ad ſuc
19 ceſsionẽ hæreditariã in bonis patris,
& quo ad munera ciuilia, ea ratione,
quod legitimatio ſit actus ipſius prin
cipis. Bart. & alij in. l. Gallus. §. forſitã.
ff. de lib. & poſth. igiť ab ipſo principe
in filiũ laicũ alicuius clerici excercenda
eſt: qua ratione hanc concluſionem te
nent. Paul. in. l. ſi quis poſthumos. in
princ. ff. de lib. & poſt. Calderi. conſi. 3.
tit. qui filij ſint legit. Soci. cõſ. 47. in. 4.
vol. dicẽs hanc opinionẽ eſſe cõmunẽ:
quam idem Soci. ſequitur. in. d. §. for-
ſitan. fin. col. optimus text. in authen.
quib. mod. natu. effici. ſui. §. illud. Sed
e contrario hoc caſu legitimãdi ius ad
Romanum Pontificem pertinere, ſua
det ratio. Hic enim filius legitimus fit,
vt in bonis clerici ſuccedat: ſed bona
clericorum ſunt a iuriſdictione Regũ,
& imperatorum exempta. Abb. in. c.
eccleſia. de conſtit. colũ. ante pe. igitur
Romano Pontifici hoc ius cõpetit nõ
imperatori. Præterea pater debet legi
timationi cõſentire, tamẽ clericus, etiã
ſponte non poteſt corã ſeculari iudice
cauſam aliquã tractare. c. ſi diligẽti. de
foro cõpet. ergo nõ videtur a principe
ſeculari hanc nataliũ reſtitutionem pe
ti poſſe: quod tenet in hac ſpecie Do-
mi. in cap. final. §. 1. de iudic. in. 6. idem
in cap. quo iure. 8. diſtin. Soci. parum
ſibi conſtans. conſil. 65. 2. colũ. 3. volu.
ſentit Alexan. in conſil. 87. 2. volumi.
colum. 3. incipienti. Viſis codicillis. late
Paul. Pariſi. conſ. 2. num. 23. libr. 2. Et
licet Ioã. Crot. in dict. §. & quid ſi tan-
tum. penult. col. minime fuerit auſus
certam in hac quæſtione ſententiã eli-
gere, & tutius ſit ab vtroque principe
hanc legitimationem exigi: ego tamẽ
vt libere quid ſentiam exponam, opi-
nionem primam, quę & cõmunis eſt,
veriorem eſſe exiſtimo: cum nulla ſit
iuriſdictio hoc caſu in clericũ exercen-
da: & ipſe legitimandus laicus ſit: atq;
ipſa bona prophana ſint, & ſecularia.
Imo eadem ratione idem erit etiam ſi
filius ſit clericus. Tametſi fatear hoc
vltimum ſatis dubiũ eſſe. Nam & De
ti. conſ. 150. late probare nititur cleri-
cum etiam minoribus ordinibus præ
ditũ a principe ſeculari legitimari non
poſſe. Sed quo ad bona ex redditibus
eccleſiaſticis adquiſita, adhuc opinor
verioré eſſe Dñici ſententiã. Sic Ioan.
An. in. d. c. per venerabilẽ, ſcribit, prin
cipem ſeculare poſſe legitimare filium
ſacerdotis quo ad bonorum patrimo
nialiũ ſucceſsionem: quod approbant
Prępo. ibi. §. quod autẽ. col. 77. & Cę
ſar Lambertinus de iure patro. libr. 1.
2. parte. q. 2. art. 29. num. 17.

Nona concluſio. Princeps, qui alteri
20 non ſubeſt cauſa ciuilis iuriſdictionis,
poteſt proprios filios legitimos effice
re ex natalium reſtitutione: veluti pro
prios ſubditos. tex. in dict. cap. per ve
nerabilem. §. inſuper. quem ibi Abb.
dicit ſingul. etiam ſi Iaſo. contrarium
ex eodem text. adnotare conetur in. l.
qui iuriſdictioni. ff. de iuriſdictio. om-
ni. iud. Nec mirum: cum & glo. illum
text. male intellexerit.

Decima concluſio. Is, qui Cæſari,
21 vel Regi ſubeſt, & ab eo poteſtatẽ ha
bet legitimandi, non poteſt proprium
filium legitimare, abſq; peculiari ad id
impetrata licentia. glo. in dict. cap. per
venerabilem verb. Regi. ibidem com
muniter approbata. vt teſtatur Deti.
in. c. 3. de probat. colũ. ante. idem in. d.
l. qui iuriſdictioni. vbi Iaſo. eandem
opinionẽ notat & ſequitur. quod pro

batur in dict.c.per venerabilē:etiam si contrariū velint Anan.& Ludo.Bologn.consi.29.glos. tamen hanc opinionem cōmunem nō probat,quia loquitur in principe,qui superiorē aliquem in temporalibus non habet,nisi notetur argumento a fortiori.

EX. §. SEQVENTI.

1 In petitione legitimationis, est principi exprimenda qualitas filij illegitimi.
2 Non est satis,si exprimatur ipsum filiū esse spurium, sed est ipsum natiuitatis vitiū in specie exponendum.
3 In petitione legitimationis, an sit principi exprimendum,filium ex duplici adulterio natum fuisse?
4 In petitione legitimationis est designandus ipse gradus, in quo commissus fuerit incestus.
5 In petitione nataliū restitutionis, oportet principi exponere,an parentes illegitimi possint matrimonium contrahere.
6 In rescripto legitimationis, qualiter sit legum,& canonum derogatio facienda.
7 Ad legitimationem, quę fit viuis parētibus an sint vocandi ipsorum parentum cognati, & agnati.
8 Ad legitimationē, an sit vocandus substitutus sub ea conditione, si sine liberis institutus decesserit?
9 Ad legitimationem, quæ fit mortuis ipsis parentibus, an sint vocandi agnati, & cognati?

§. NONVS.

1 VERVM ex prædictis emergit alia quæstio, quali ter sit impetranda, seu petenda legitimatio, vt tuta sit. In quo illud inter omnes cōuenit, has legitimationes rescripto principis ad iuris derogationem concedi: ideo in eis principi exprimēdū est id, quod mouere posset principē ad denegandā prædictam natalium restitutionē, vel

eum auertere a facili, & forsan neglecta,ac minime circunspecta cōcelsione. capit. postulasti. de rescript. quem text. dicit ibi Abb. sing.& Corne.34. in.1.volu.colum.1.Iaso.consi.105. volumi.1.explicant late. Feli.colum.3. & Deti.in dicto capit.postulasti. Forsan etenim si id, quo tacetur, principi esset denuntiatum, concessisset petita, certis legibus, aut præmissa aliqua causæ cognitione, quæ animum quietum redderet. Vnde qualitas ipsius filij, an sit naturalis, vel spurius, est exprimenda: vti probat text. melior iuris secundum Paul.ibi in.l.sed si hac.§. patronū.ff.de in ius vocan.& in.c.per venerabilē.col.pe. & si.qui filij sint legit.Oldra.cōs.247.Albe.in rub.C.de nat.lib.Bal.in.l.eam quā.C.de fideicō. num.38.Nicol.de Vbal.de succeſſ. ab inteſt.fo.10.col.4.Anto.in.d.c.per venerabilē.nū.15.& ibi Abb.nu.27.Anto.Rosel.de legitimatio.fol.14.cap.de causa formali.col.3.& esse hanc cōmunem opinionē testatur additio ad Marti. Laud.in tract.de legitimat.fol.paruo.10.colum.1.quorū omnium rationes,si diligēter examinaueris, senties qualitatē vitij, qd filius habet exprimendā fore:siquidē omnia eo tendūt, vt principi cōperta sint ea, quæ posset ipsum a concessione retrahere vel inducere ad diligēter,& circūspecte concedēdum, re prius mature pēsata. Ex quibus aliquot sunt in hac materia notanda.

Primū, non satis esse in hac nataliū restitutione impetrāda principi exponere,legitimandū esse spurium: sed necessario id exigi, vt vitiū, qd is filius in conceptione cōtraxit in specie exprimatur: an scilicet sit ex moniali natus: sicuti voluit optime Ludo.de Sard.in

tract.

tract.legiti.fol.13.col.4.atq; idē erit, si pater sit in sacris constitutus, monachusue. Nec sufficere dicere eum esse spurium.

Secundo hinc opinor esse notandū, in impetranda dispensatione esse prorsus dicēdum, an ille filius illegitimus, sit adulterinus, an incestus. quod notat Abb.in.d.c.per venerabilē.nu.27. si eius verba recte considerentur: & id seruari in curia fatetur Nico.de Vbal. Rotæ auditor.in.d.fol.10.col.4.

Tertio ex eadem radice aduertendū est, quod si filius natalibus restituendus sit natus ex duplici adulterio: idest ex cōiugato, & coniugata: erit hoc du
3 plex vitiū principi exprimendū. Oldr. cōs.247. Alber.in.d.rub.C.de nat.lib. Præp.in.d.ca.per venerabilem.fol.12. col.4. Ferdi.Loazes Episcopus Ilerdē sis in tract.de matri.dubio.10.col.2. dicens hanc opinionem cōmunem esse. Quo fit, vt Ang.opinio.cōs.204.vera nō sit: vbi dixit, filiū esse vere legitimatū, etiam si principi, tantū id notū fiat, eum esse adulterinū cum tamē natus esset ex cōiugato, & cōiugata. quā opinionē sibi contrarius sequitur Prę po.in dict.c. per venerabilē.q.4.col.5. Vnde Oldra, opinio verior est, etiā si facta foret principi generalis mentio: istum scilicet esse spuriū. quod Abb. probat in dict.c.per venerabilē.nu.27. quicquid in hoc vltimo contra teneat Deti.cons.338.col.3.

Quarto, his recte præuisis, necessariū esse arbitror, quod filius natus ex sorore, vel ex filia, ex nuru, matre, vel
4 fratris vxore, si velit a principe tutam & validā legitimationem obtinere, ex primat omnino gradū illū ex istis, qui eius cōceptionē dehonestauit. Nec me latet Caieta.22.q.154.art. 9. probare, omnes incestus esse eiusdē speciei. Negari tamen non potest, hanc qualitatē posse principem mouere ad denegandam hanc natalium restitutionem.

Quinto, ex his patet veram non esse opinionē Bald.in.l. si qua illustris. C. ad Orfici, quam ipse repetit in.c.1.§.naturales.si de feud.fuer.cōtro.inter domi. & agnat. vas. dicens in impetranda legitimatione satis esse exprimere. filium spurium esse. quem sequitur. Præpo. in dict. cap. per venerabilem. 4.q.Deti.consi.55.col.2. & consi.338. col.3. idem voluit. Ioan. Andr. in cap. fi. de filiis presbyte. quorū opinionem eam sequutus dicit esse cōmunem Ias. cons.11.3.vol.col.3. & fina. Non enim video, cur ist hæc opinio sit admittenda. Nec mihi satis cōpertum est, eam ita frequenter receptam esse. vt cōmunis censenda sit. Posset fortasis procedere, vbi princeps legitimationem concederet alicui illegitimo, ex coitu quocunq; natus fuerit. Nam hæc principis verba eius mentē magis aperiūt. vt notat Paul. de Castro in cons.30.1. vol. Præp.in.d.c.per venerabilē.fo.12. col.4. Ludoui. Gozadi.cons.85.nu.4. Tametsi adhuc opiner, hanc sententiā tutā non esse: & ita eam reprobat Nicol.de Vbald.in tract.de succesio. ab intesta. fol.10.col.4. Saltem seruanda nō erit, quādo vitiū est atrox: nēpe coitus cū moniali, matre, sorore, aut filia: atq; sēper ipse cōsulerē omnia principi exponēda fore veraciter, & in specie.

Est item in impetrāda hac nataliū restitutione principi narrandū, atq; de-
5 nunciandū, parentes ipsius filij illegitimi coniugiū posse honeste cōtrahere. atq; eo subsequuto ipsum filium posse legitimum fieri. Est etenim necessarium, quod princeps hoc non obstāte

ipſum filiũ legitimet. text. in authen. quib.mod. nat. effici. legit. §. ſi igitur licétia. vbi.glo.quá Bald.in.c.per tuas de maio.& obed.notat & Hipp.ſing. 130. dicit eam ſing.Cæp. caut.221.An to.Roſel.de legitimatio. 2. lib. cap. de cauſa formali in princ.& Iaſ.in.l.Gallus.§.& quid ſi tantũ.nu.107.ff.de lib. & poſth. quidquid in hoc dicat Lud. de Sardis.in tracta.legitimationũ.tit. de legiti.per.reſcriptum.q. 5.

Poſtremo eſt notandum, an in reſcri pto legitimationis requiraẽ clauſula, non obſtãtibus legibus contrariũ diſ-
6 ponentibus. Et conſtat, reſcriptũ prin cipis cõceſſum contra legem aliquam quæ futuris principum conceſsionibus, ac priuilegiis, minime derogat, hac clauſula non indigere, niſi reſcriptum id graue damnũ alteri irroget: quo caſu dicta clauſula ſufficit: & eſt neceſſaria.quod ſi lex cõtra quam reſcriptum conceditur, futuris his cõceſ ſiõibus derogat, atq; id reſcriptũ gra ue damnum alteri inferat, indiget clau ſula: non obſtante lege contrarium ſtatuente: ipſa lege nominatim expreſ ſa: ſed ſi id præiudicium graue non ſit, ſat erit generalem adiicere clauſulam: non obſtantibus quibuscunque iuribus contrariũ ſtatuentibus. Hæc
7 notat Alex.con.187.in.5.vol.cuius di ſtinctionem ſequitur, dicẽs eam com munẽ eſſe Ludo.Gomez in. c. 1.de cõ ſti.in.6.num 104.ex qua opinione ipſe infert, in reſcripto legitimationis non eſſe neceſſariũ expreſſe tolli.§.fi.in authen.quib.mod.nat.effi.ſui.qui futuris conceſsionibus derogat, in ſpurio rum legitimatione, ſed ſatis eſſe ſubii ci clauſulam generalem: non obſtanti bus: niſi graue ſieret alteri præiudiciũ ex hac nataliũ reſtitutione. quam opinionem in curia Romana ſeruari, & cõmunẽ eſſe aſſerit Nicola.de Vbald. in tracta.de ſuceſs.ab inteſte.fo.11.col. 2.ex quib⁹ plura intelliges, quæ Deti. notat conſi.10.latius Feli.in.c.nonnul li.de reſcript. Quibus ego addo in reſcripto principis, quo filius legitimatur aduerſus eccleſiæ vniuerſalis concilium inſerẽdam eſſe clauſulam, quę expreſſe ipſius conſtitutionis mentionem faciat.ex deciſione Archid.in.c.1. de conſti.in.6. quá ſequitur Soci. cõſ. 65.col.fina.3.vol.& Gomez.in.d.c.1. nume.179.Paul.Pariſi.conſi.2.nume. 30.libr.2.quam opinionem melius, ac cæteris diligẽtius explicat Iacobatius lib.5.de concilio art.18. quo in loco expreſsim aſſerit ſatis eſſe dicere: non obſtante quacunq; lege contrarium diſponente, etiam in concilio generali ſtatuta. eandemq; opinionem Archidiaconi totus mundus recepit, vt vtar verbis Feli.indicto. c.nõnulli.colum. 4. Vnde in hac materia erit hoc notãdũ, ad legitimationem, quæ fiat cõtra conſtitutionem. cap. cum inhibitio.§. primo.de cladeſtin. deſponſa, atq; alia eccleſiæ vniuerſalis ſtatuta.

Cæterũ hoc in loco quæritur a mul tis, an in legitimatione concedenda a
7 principe, ſint cognati, agnati ve ipſius parentis, vocãdi? in quo ſit prima concluſio. Legitimatio filij, quæ ipſo patre viuente impetratur, optime expeditur abſq; alicui⁹ citatione, modo patris cõſenſus accedat.& probatur, qa ipſe pater poteſt libere bona propria diſtribuere, igitur nulli facit iniuriam, ſi proprium filium conſentiat a principe legitimum fieri. Bart. cõmuniter receptus in.l. Gallus.§.& quid ſi tantum.ff.de liber.& poſthu.fi. col. Deti. conſi.338.col.fi.quam opinionem fate

tur

tur esse communem idem Deti.consi. 55.col.1.&.3.& idem consi.367.col.fi. Andre.Tiraq.in.l.si vnquam.C.de re uocand.donatio.verb.susceperit.nume.53.& Nicola.Boeri.decis.122.quæ quidem sententia procedit, etiam si filius legitimus efficiatur quo ad feuda in præiudicium agnatorum, vt consulendo respõdit Albert. Brunus consi. 1.cui cõsentiunt duo proxima responsa ibidem typis excusa.

Ex quo infertur primo, filium naturalem non posse legitimari a principe: etiam viuente, & consentiente patre, nisi filij naturales, & legitimi ipsi⁹ patris vocentur: cum eis fiat maximum præiudicium ex hac legitimatione: cuius præiudicij ratio habenda est, ex eo quod legitima eis debita diminuitur. Baldus in.l. nam ita Diuus.ff.de adoptioni. Alexander. in.l.ex facto.ff.de vulgar.numero.25. Andreas dẽ Isernia in cap.primo.§.naturales.si de feudo fuerit controuer. inter dominum, & agnat.vasf. habent etenim filij, patre etiam viuente in eius bonis, spem probatissimam .l. in suis. ff. de liber. & posthum. Hęc tamen conclusio est intelligẽda ad hunc effectum, vt principi sit omnino facienda mentio horum filiorum naturalium simul, & legitimorũ: alioqui legitimatio erit surreptitia, nec valebit: siquidem causa legitimãdi filios a lege illa potissima iudicatur: ipsum patrem legitima prole carere. §. si quis vero filios non habẽs in authen. quib.mod. natur.effici. sui. & hoc ipsum eleganter, ac satis expresse in hac specie tradit Deti.cons.85.colũ.penult.licet Frederi.consi.57. contrariam sententiã in hoc veriorem esse existimet. Verum si facta mentione legitimę, & naturalis prolis, adhuc prin-

ceps, etiã eis non vocatis, filios illegitimos natalibus restituat, etiam si male faciat, valet tamen legitimatio non tantum quo ad statum integrum ipsius fillj sed etiam quo ad successionẽ in præiudicium prolis naturalis simul & legitimæ. vt notat Alex.consi.287. &.288.5.volu.col.1. Ioan.Crott.fo.12. & Carolus.Ruinus fol.fina.in.d.§.& quid si tantũ. vbi. Ias.nume.96.dicens hanc opinionem communẽ esse, eam sequitur & nouissime Emanuel a Costa Lusitanus in eod. §. & quid si tantum.2.parte.nume.132.qui nume.141. diligenter tradit, quid dicendum sit, si pater illegitimi, parentes habeat: non tamen liberos. Hac tamen ratione, ne tantum præiudicium legitimis, & naturalib⁹ liberis fieret Regia lege Taurina cauetur: legitimatos per rescriptũ principis, nullo pacto ad successionẽ cum legitimis, & naturalibus, fore admittendos. quod ipsa.l.9.&.12.aperte probatur.

Secundo, infertur ad legitimationem alicuius citandum esse substitutum sub illa conditione, si sine liberis institutus pater illegitimi decesserit: cũ legitimatus hunc substitutum excludat: vt alibi docuimus. Illa etenim bona, quæ pater obtinet, nõ sunt eius liberæ dispositioni subiecta: sed omnino sunt restituẽda substituto. hanc igitur illationem probat Anchar.consil. 427. Alexan.consi.67.in.1.volu.& est communis opinio secundũ Deti.consi.85.col. pe.& Crottũ in.d.§.& quid si tantum fo.12.col.2.qui eam sequuntur. Ias.tamen ibi col. pe. contrarium tenet ex eo quod si vera esset communis opinio, nunquam locus esset legitimato, excluso substituto: cum substitutus vocatus minime consentiret restitutioni

ſtitutioni nataliũ. Ego vero non conſulerem principi, vt illegitimum legitimum efficiat in præiudicium ſubſtituti: nihilominus tamen cõſenſus ſubſtituti non erit neceſſarius, etiam ſi ci tãdus ſit. vnde ceſſat ratio Iaſ. Cuius opinio, etiã ſi vera foret aduerſus cõmunem: non tamẽ negat in reſcripto huius legitimationis fore neceſſariam mentionẽ huius ſubſtitutionis: quod Carol. Ruinus ſenſit in. d. §. & quid ſi tantum. ad finem.

Porro, quod modo diximus, viuente patre, legitimationẽ fieri poſſe, non vocatis ipſius patris inteſtati hæredibus, ſeu ſucceſſoribus: eſt etiam intelligendum, ſi mortuo patre legitimatio fiat, ex præuia tamen ipſius patris voluntate. quod Bar. notat. in dict. §. & quid ſi tantum. in fin. quem alij ibidem ſequuntur. probat text. in authẽ. item ſine. C. de natur. libe. Bartol. in. l. 2. colum. 3. ff. de vulga. Regia. l. 6. titu. 15. part. 4.

Secunda principalis cõcluſio. Mortuo patre filij non poſſunt a principe legitimari, nõ vocatis ipſius inteſtati
9 patris ſucceſſoribus, quibus iam ius ſuccedendi eſt delatum. Bart. & alij in d. §. & quid ſi tantum. ad finem. Abb. in dicto. c. per venerabilem. nume. 29. niſi conſtet ex principis mente ipſum omnino velle ſucceſſoribus præiudiciũ inferre, in inteſtati propinqui bonis: quo caſu principis voluntati deferendum eſſe, ipſe Bart. voluit per. l. 2. ff. de nota. reſt. idem notat Anto. in dicta cap. per venerabilem. & ibi Abb. a quorum ſententia, quia cõmunis eſt, non oportet recedere ſecundum Iaſ. in dicto. §. & quid ſi tantum. colum. fin. & Crottum ibi folio. 12. colum. 2. vterque tamen eam improbat exigens, citationem horum, qui patri ipſius natalibus reſtituendi, iure optimo ſucceſſores exiſtunt ex cauſa illa, quod inteſtatus deceſſerit. Sed tamen etiam Iaſ. & Crotto refragantibus Barto. ſentẽtia admittitur, quando hereditas nõdum eſt adita, alioqui ſi adita ſit hereditas, opinio Bart. foret iniqua, etiam ſi poſſeſsio nodum apprehenſa fuerit Paul. Areti. Alexand. Soci. & Ruinus in dicto. §. & quid ſi tantum. colũ. fina. ex quibus Ruinus hunc intellectum ad Barto. aſſertionem, commu nem eſſe profitetur: idem aſſerunt ibi Galiaul. colum. fina. & Ioan. Crottus folio. 12. colum. 1. & ibidem Emanuel a Coſta Luſitanus. 2. part. num. 174. quia princeps poteſt tollere ius alicui adquiſitum ex delatione iuris ciuilis. Sed huic opinioni Bart. ita intellecte, optime, atque erudite acerrimo ingenio, quo prẽditus erat, refragatur Fortun. in dicto. §. & quid ſi tantum. col. 132. negans pulchris rationibus, principem poſſe mortuo patre inteſtato, eius illegitimum filium natalibus reſtituere in prẽiudicium ſucceſſorum, quibus eſt delata inteſtati hereditas, quãuis adita non ſit. Cuius opinio apud me plurimum ſemper valuit.

EX §. SEQVENTI.

1 Clauſula ſine præiudicio ſucceſſorum quibus hæreditas inteſtati parẽtis defertur adiecta legitimationi filiorũ quid operetur?
2 Legitimatus reſcripto principis an ſit non tantum parentibus, ſed & cognatis, & agnatis legitimus effectus?
3 Legitimatus reſcripto principis admittitur ad retractum ex Regia lege.
4 Legitimatio an concedatur quo ad Cardinalium dignitatem, & quo ad Prætoriũ Rotæ.

Legitimato

5 Legitimato patre an nepotes ex eo, auo cẽ seantur Legitimi?
6 Diſpenſatio an extendatur ad conexa?

§. DECIMVS.

SOLET in hoc eodem tractatu dubitari, quẽnam
1 intellectum, aut effectum habeant illa verba, quę ap ponuntur in reſcripto, quo quis legitimus efficitur ſine præiudicio eorũ, qui inteſtato ſucceſſuri ſunt. eam etenim clauſulam in his reſcriptis inſeri iubet Reg. Cancell. 48. Eius ergo intellectus erit, vt legitimatus cõcurrat cum legitimis, & naturalibus: non tamẽ auferat ſucceſſoribus inteſtati parentis hæreditatem, ante legitimationem eis delatam: autore Alexã. conſi. 188. 5. vol. Cuius opinio cõmuniter reprobatur: nec iure admittẽda eſt. Ideo ipſe Alex. conſil. 187. col. 2. vol. 5. poſt Anchar. cõſi. 153. aliter dicta verba legitimationis intellexit: ſcilicet, vt legitimatus preferatur omnibus ſucceſſoribus inteſtati parentis, exceptis filiis legitimis, & naturalibus, quibus exiſtentibus legitimatus ſuccedit ex teſtamento, modo legitima pars debita ipſis filiis legitimis, & naturalibus nõ diminuatur: ſequitur eum Ioan. Crottus in. d. §. & quid ſi tãtũ. fol. 12. col. 3. & Antoni Capicius deciſio. Neapolitana. 22. idem notat Paul. de Caſt. in dict. §. & quid ſi tantum. col. pe. quorum opinionẽ cum prius dixiſſet cõmunẽ eſſe Hieronymus Grattus conſi. 63. col. penul. lib. 1. tandem ſubdit ſe dubium eſſe, an vera ſit an cõmunis.

Verum video pleroſq; in hoc conuenire, vt legitimat⁹ ex prædicta clauſula minime admittatur, etiam ex teſtamento, in præiudicium legitimorum filiorum, quo ad eorum legitimam. quod & Soci. notat conſi. 95. 4. volu. col. 7. idem Soci. conſ. 41. volu. 3. col. 3. maxime col. fina. in cæteris forſan opinio Anchar. procederet, ex eodem Soci. quando eſſet clauſula ita concepta. Sine præiudicio legitimorum hæredum. & quamuis Grattus dict. conſi. 63. col. pe. hanc differentiam improbet ex. l. 3. §. de illo ff. pro ſocio. vbi legitimi hæredes dicũtur quicunq; inteſtato ſuccedunt: tamen ex principis mente, & ex potiori ſignificatione, hac in re videtur probabilis prædicta verborum diſtinctio. Nam prædicta clauſula Sine præiudicio ſucceſſorum patris inteſtati, hoc inducere videtur, vt legitimatus ex teſtamento admittatur: at tamen mortuo patre inteſtato, excludaꝫ ab agnatis, & cognatis intra quartum gradũ, cæteros vero vxorem, & fiſcum ipſe filius excludat. ita notat Nicol. de Vbald. in tract. de ſucceſsio. ab inteſt. fol. 12. col. 3. & 4. Corne. conſi. 3. in. 1. volu. quam opinionem dicit communem eum ſequutus Deti. conſi. 338. col. 2. idem Deti. conſi. 393. col. 1. Pariſ. conſi. 14. lib. 2. num. 44. Soci. cõſi. 95. col. 5. volu. 4. idem Soci. in dicto. §. & quid ſi tantum. num. 21. vbi ſubdit ita legitimatum etiam rumpere patris teſtamentum, ſi ſit inſtitutus hæres aliqs extrane⁹ a cognatione patris.

Præterea hoc in loco notandum eſt le
2 gitimatũ reſcripto principis; non tantum legitimum, & agnatum fieri ipſi patri: ſed etiam omnibus ipſius parentis agnatis, abſq; eorum conſenſu, etiam quo ad ſucceſsionem. tex. in auth. quib. mod. natura. effici. ſui. §. quapropter. notat. Paul. Caſt. cõſ. 34. num. 12. 1. volu. Bart. & Bald. in. l. cõmunium. C. de natur. liber. Alex. conſi. 2. 1. volu.

nume.36. Deti.consi.365.nume.5. Ias. in.l.si is, qui pemptore.ff. de vsucapt. nume.241. Curti. Iunior consi. 37.col. 1. Aymon Sauilli.cósi.138.col.2. Quod est intelligendū in propria, & vera legitimatione: non in dispensatione. vti optime intellexit Anto.in.d.c.per venerabilem.nume. 17. probat Regia.l. 12. Tauri. ibi cæteris cognatis. quo in loco Ioan. Lupi. dixit corrigi ius commune, ex quo legitimat° rescripto principis non fit legitimus, nec agnatus aliis agnatis, vel cognatis, præterquam ipsi patri, absq; eorum consensu. per tex. in auth. quib. mod. natu. effici. sui. §. filium. Sed tex. ille loquitur in legitimatione, quæ fit per oblationē curiæ: in qua prædicti omnes Docto. diuersum putát, a legitimatione, quæ fit rescripto principis. quam differentiam expressit Regia. l. 7. titu. 15. part. 4.

Sic etiam errauit Iason in. l. fratres. C. de inoff. testa. col. pen. dicens. legitimatum rescripto principis, soli patri, non cæteris agnatis, legitimum, & agnatum fieri. Vnde ex his infero ex lege Regia, adius retractus admittendum esse legitimatum rescripto principis. quod notat Carol. Molēdinæus in consuet. Parisienf. titu. 1. §. 8. in glo. prima: post Matthę. ab Alfflic. in tract. iuris protimiseos. versic. item quæro an consanguineis: licet Deti. consi. 275. incipienti: in causa, quæ Lucæ agitur. dubio. 3. & Tiraq. lib. 1. de retract. §. 1. in glo. 8. num. 12. contrarium teneant, ex eo quod legitimatus in statutis nō comprehenditur aliquo pacto sub legitimis: quæ ratio Regiæ legi minime cóuenit: qppe cui nec statuti, nec municipalis legis nomen aptari possit. Imo & in statutis posse legitimatū intelligi sub legitimis, potest comproba ri ex his, quæ diximus superius. Præterea lex, quæ retractū permisit, non vtitur ita strictis dictionibus, vt solū ipsos legitimos ad ius istud vocet, etiam si illegitimos eadem lex expressim minime vocauerit. vt ipse Tiraq. disputat. dicta. glo. 8. num. 4.

Item illud prætermittendū non est legitimatum rescripto principis, priuilegium illud habere, quod in gradibus Regula Cancell. Iulij Secūdi concessit, secudum Nicola. de Vbald. in tract. de succesio. ab intest. folio. 9. colum. 4. dicentem secus esse quo ad genus, & nobilitatem: vbi etiam profitetur, nunquā aliquem legitimatū fuisse ad Cardinalis dignitatē obtinendā: atq; semel id concessum fuisse: sed legitimatum non potuisse sequuta morte dignitatē illam consequi: idem asserit nec ad Rotæ Prætorium admitti illegitimos, etiam natalibus restitutos principis rescripto, quāuis Romanus Pontifex expresse id concedat: eadē refert Ludo. Gomez. in reg. Cancell. de triēna. poss. q. 2. dicēs hac de causa Philippum Decium virū alioqui nostra ætate summis dignū laudibus, ab eodem Prætorio repulsum: cum semel a Romano Pōtifice hoc munus esset ei delatum. Regia vero. l. 12. Tauri, legitimatū rescripto principis ad quoscūq; honores, ac publica munera admittit.

Deniq; & illud quæri potest, an filio legitimato per rescriptum principis, nepos ex eo naturalis, & legitimus. censeatur ipsi auo effectus legitimus. Qua in quæstione existimo ipsum nepotem esse auo legitimum. ex eo quod eius pater fuerit legitimatus. Quæ cōclusio probatur primo, quia legitimatus vere legitimus censetur, ex Bart. assertione in. l. si is, qui pro emptore. ff. de vsu cap

de vſu cap. cuius ſententiam alibi probauimus: ſed ſi pater legitimus eſſet, nepos patris locum ſubintraret. l. ſi auus. C. de lib. præte. l. pohſtumorum. ff. deiniuſ. rup. l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de lib. & poſth. igitur idem erit ſi ſit pater legitimatus.

Secũdo. Fortior eſt legitimatio, quã adoptio. authen. quib. mod. natura. effici. ſui. §. tribus. Bald. in. l. neq; abſens. ff. de adopti. Sed patre adoptato principis autoritate, cẽſentur nepotes adoptati. l. 2. §. fina. ff. de adoptioni. ergo & eodem modo legitimatio erit cẽſenda.

Tertio, facit. l. ſi. C. de nat. lib. vbi nepos ex radice infecta prohibet̃ auo ſuccedere: igit̃ a contrario, ſi radix deſinit eſſe infecta, ſuccedet auo ipſe nepos.

Quarto, aliquo ſuccedere ꝓhibito, eius proles etiã cẽſetur prohibita. tex. vbi Ang. id notat in auth. de hæred. ab inteſt. §. reliquũ. verſ. ex diuerſo. Bald. in. l. fin. C. de verbo. ſignifica. igitur aliquo admiſſo ad ſucceſsionẽ, eius proles admiſſa iure dicitur.

Quinto. legitimatio nõ eſt ita reſtringenda, quin ad cõſequẽtia extẽdatur. autore Domi. in. c. 1. §. 1. & in. c. 2. col. 2. de filiis presby. in. 6. Iaſ. in. rub. ff. de libe. & poſt. nu. 14. nõ ergo erit mirũ patris legitimationẽ ad nepotes extendi.

Sexto, tametſi diſpenſatio ad conſequentia, ſeu annexa, ſine quibus conſiſtere poteſt, non extendatur ex communi ſententia: tamen quando acceſſoriũ non indiget diſpenſatione: quia non eſt vitio infectum: ſed tantum id vitium habet a principali: remoto illo defectu a principali per diſpenſationẽ, conſequens, & acceſſorium liberum erit ab omni macula. Domi. & Præp. in. c. nos conſuetudinem. 12. diſtin. Fe-

li. in. c. poſtulaſti. de reſcript. nume. 10. glo. in. c. ſtatutum. verſ. dignitate. de reſcript. in. 6. igitur ſublata macula, quam pater ex conceptione ſortitur, filius legitime natus, eſt libera a paterno vitio, & ſic erit legitimus.

EX §. SEQVENTI.

1 Quo tempore a iure Pontificio prohibeantur nuptiarum ſolennia.
2 Secundæ nuptiæ an ſint benedicendæ?
3 Contrahens matrimoniũ cum meretrice opus pium agit, atq; indulgentiam peccatorum conſequitur.
4 Meretrix quæ dicatur.
5 Intellectus ad. l. palam. ff. de ritu. nupt.
6 Regia lex Tauri explicatur.

§. VNDECIMVS.

SED & præter alia illud notãdũ erit, nuptiarum ſolennia celebrari non poſſe, iure Pontificio prohibente, a ſeptuageſima vſq; ad octauã diem poſt Pentecoſten. c.
1 Capellanus. de feriis. in quo illud eſt aduertendũ, ipſo die Dominico poſt Pentecoſt. quo feſtũ Trinitatis ab eccleſia celebratur, poſſe nuptiarũ ſolennia peragi: atq; ita eſt inteligendus tex. in. d. c. Capellanus. dũ dicit. dominica, quę ſequitur, ſcilicet, poſt Pentecoſten ſecundũ Imo. ibi. Flor. 3. par. tit. 1. c. 17. Sylueſt. verb. matrimoniũ. 7. §. 2. & Regiam. l. 18 tit. 2. part. 4. quamuis Abb. in dict. c. Capellanus contrariũ cũ aliis Docto. tenere velit.

Item illud addendum eſt, ab aduentu Chriſti vſq; ad Epiphaniæ feſtum, etiam hæc nuptiarum ſolennia eſſe vetita. c. non oportet. 33. q. 4. ita vt nec ipſo die Epiphaniæ poſsint hæc ſolennia contingere. Abb. & alij in dicto. c. Capellanus. dicta. Regi. lex. 18. Florẽt. & Sylueſt. locis paulo ante citatis. Ad-

uentus

uentus autem Redemptoris noſtri incipit die Dominico, qui cõtingit a die vigeſima ſeptima Nouembris ad tertiam diem Decembris. vt notat Specul.lib.6.rational.rub. de aduentu.

Eſt tamen a præfata prohibitione deducendũ tempus a Dominica, quæ octaua eſt a Reſurrectiõis die, ad dies vſq; Rogationum excluſiue: ita vt in hoc tempore poſsint nuptiæ celebrari etiam ipſa die Dominica, quæ octaua eſt a Reſurrectione: non tamen in diebus Rogationũ.c.nõ oportet.33.q.4. & hoc ipſum notant prædicti Docto.

Hic etiam agendum eſt, vtrum ſecundæ nuptiæ ſint benedicẽdæ? & conſtat ex cap.1.de ſecund.nupt. clericum a ſecundas nuptias benedicentẽ ab officio, & beneficio ſuſpenſum, ad apoſtolicam ſedem mittendum eſſe cum litteris epiſcopi. Qui tamen tex.locum habet, vbi conſtante priori matrimonio 3 presbiter ſecundas nuptias benedixit. Ioan.Andre.Ant.Abb.& alij ibidem. Regia.l.2.titu.12.part.4. Sed Sylueſt. verbo. nuptiæ. intelligit illum text.ita vt locum habeat, etiam priori coniugio ſoluto.ſi vterq; cõiugum iam fuerat ſemel benedictus, vel ſaltẽ ipſa mulier: quod ſi fœmina nondum fuiſſet benedicta, poteſt tunc benedictio ſolenniter fieri.idem Thom.in.4.ſentẽ. diſtin.42.q.3. ad finem. Cuius opinio in praxi ſeruatur, ſecundum Henric. in.c.vir autẽ. de ſecund.nupt. vbi glo. hoc etiam notat.

Pœna vero ſuſpenſionis per ſententiam erit imponenda: non autem infertur a canone ipſo iure. Hoſtien. Abb. & alij in dict.c.1. quorum intellectus cõmunis eſt ad illum tex. vt teſtatur ornatiſsimus vir, ac Præſul Calagurritan⁹ Ioan. Bernar. in ſua praxi. c.68.idem notat Henri.in.d.c. vir autem.& Paluda.in.4.ſent.diſt.42.q.3.

Eſt tamen hac in re notãda Ioannis vigeſimiſecundi extrauagans conſtitutio, ex qua miſsio ſacerdotis, ſecundas nuptias benedicẽtis, ad Romanan curiam, omnino tollitur. Ex ea etiam probabilior apparet illa opinio, quam Henri.in dicto. cap. ſi vir refert, pluribus autoritatibus ad eam citatis: ſcilicet, ſecundas contrahentem nuptias benedicendũ eſſe, ſi prioribus nuptiis benedictus non fuerit, ſiue ſit vir, ſiue fœmina. quod ſi benedictus is ſemel fuerit, non eſſe benedicendum. Sed opinionẽ ſancti Thomæ vſus frequentior recepit.

Libet equidẽ illud, veluti huius paragraphi coronidẽ, adnotare contrahentem matrimoniũ cum meretrice, maximam peccatorũ indulgentiã a canone conſequi ex.c.inter opera. de ſponſa. Siquidẽ maximũ miſericordiæ opus eſt, peccantẽ corripere, eumq; a peccato auertere: eſt enim miſericordiæ opus ſpirituale, quod corporalibus operib⁹ miſericordiæ præſtat. vt notat Archid.in cap.tria. 45 diſtinc. Thom. 22. q.32.arti.3. Henric. in dicto. c.inter opera. optime Dominicus a Soto in elegãti, atque omnibus numeris erudita relectione de ſecreto.membr. 2.q.1. concluſi. 3. conceditur ergo hoc opus exercenti remiſsio peccatorum omnium, ſecundum Cardi. & Præpo. in dict. c. inter opera. Quibus Abb. refragatur dicens, non cõcedi remiſsionem peccatorum omnium. Ego vero arbitror, ex intentione dicti canonis tantam pœnam indulgeri accipienti meretricem in vxorem, quantam conuenit, ei diſtribui ex theſauro eccleſiæ, propter iſtud miſericordiæ opus applicata ſatisfa

ta satisfactione, ab ipso summo huius thesauri dispensatore.

Meretrix autē dicitur illa, quæ palā libidinem exercens, quæstum facit: cuiusq; turpitudo publice venalis est: vti probat Iurisc̄ōsultus in.l. palam.ff.de
4 ritu nupt. Regia lex 10.tit.16.part.3.c. meretrices.32.q.4. Item illa, quæ multorū libidini patet.c. vidua.34.dist. etiam sine quæstu. vt in.d.l.palam.constat. Ex qua etiā apparet nil referre, an sit in lupanari caupona, alio ve loco, aut taberna, pstituta. Illam etiā, quæ duos ad coitū causa quæstus, nec plures admisit, meretricem esse existimat Abb.in.c.cum decorem.de vita, & hone.cleri.idem Abb.& Præp.in.d.c.inter opera. Ioan.Lupi.in rub.de dona. inter vir.& vxo.§.40.& in.l.62. Tau. vbi passim cæteri interpretes id asserunt, per tex.in.d.l.palā. A b ea tamen tantum abest huius opinionis probatio, vt manifeste cōtrariam approbet. Item, inquit Iurisc̄ōsultus Vlpianus, quæ cum vno, & altero se pecunia accepta, commiscuit, nō videtur palam corpore quæstum facere. Quibus verbis satis apertum est Abb. & sequaciū opinionē prorsus refelli. Illa etenim verba: quę cū vno & altero duos significant tantum: quod constat ex Laurentij Vallæ adnotationibus lib. 3.eleganti.c.59. Cui mire conueniunt Ouidij carmina ex epistola Sapphus ad Phaonem.

Inde Chelyn Phæbo, communia munera, ponam.
Et sub ea versus vnus & alter erit.
Grata lyram posuit tibi Phæbe Poetria Sappho.
Conuenit illa mihi, conuenit illa tibi.

Sic & Augustinus lib.3.de ciui. Dei c.18.dixit. Cuius in primo, & altero libro mentionem fecimus. de primo, & secundo libro intelligens. eadem significatione vtitur Valeri. Maxi.lib.6.c. 4. de Alexandro sic scribens. Dario enim vno iā, & altero prælio virtutē eius experto. subdit paulo post. vocem duabus victoriis respondentem, dignamq; cui tertia, sicut euenit, tribueretur.

Hinc etiam deducitur egregie errasse hac in re Matthę. ab Afflictis post Lu
5 cam de Pena. in constitutioni. Neapolit.titu. 43.lib.3. dicentem eam fœminam meretricem esse, quæ causa quæstus vnum tantum virum ad coitum admisit, atq; ex eo a vicinia expellendā fore. per.tex.in.l. mariti.§. qui quæstum.ff.de. adul. qui tamen tex. loquitur in marito lenocinium committente, & quæstum ex hoc facientc: in quo sat est, semel quæstum accepisse. esse tamen a vicinia expellendam meretricem, atq; in lupanari relegandam probat.l.2.titu.22.part.7. & notat Lucas de Pena in.l.si qua col.2. C. de spectacul.lib.11. Paul.de Castro in.l.nullus. C. de summa trinitate. Bald. in.l. 2. in fine. C. de iure emphyte. Platea per textum ibi in.l. cum supra. C.de re militari Matthæus de Afflictis in dicta rub.43.

Cæterum dum Regia.l.62. Tauri. prohibet ob pecuniam debitam fœminas deduci ad publicum carcerem, nisi sint fœminæ manifeste fornicariæ: non arbitror fore necessarium, vt secunda legis pars locum habeat, fœminam esse meretricem. Sat enim erit esse publice alterius concubinam: quod ex Baldo colligitur, qui in.l. consentaneum. C. quo. & quan. iud. fina. colū. dixit fœminam luxurioſe viuentem,
6

quæ

quæ quidem honesta nõ est, pro debito pecuniario posse ad carceres duci. Hoc tamen simul cum Regia lege est ita intelligendum, vt locum habeat, quando hæc fœmina inhonesta, atq; impudica nupta non est: quod si nupta fuerit, duci ad carceres pro pecuniario debito nõ debet. Ioan. Andre. in additioni. ad Speculu. titu. de iniuriis. quem sequuntur Iaf. in. l. ad egregias. ff. de iureiuran. Barba. consil. 27. colum. 1. volu. 1. Ioan. Lupi. in cap. per vestras. 3. notab. §. 21. nume. 21. Capicius decisio. Neapolit. 44. idq; passim dictæ Regiæ legis interpretes admonent. idem notant Alexand. & Iaf. in. l. plerique. in fine. ff. de in ius vocan. Barb. in cap. pastoralis. colum. 6. de iu dic. Detius in. l. 2. ff. de reg. iur. nume. 78. fieret enim maxima iniuria marito, & matrimonio. quod maxime coadiuuatur ex. l. si vxor. §. diui. ff. de adulter. quem text. præfati Doctores passim adducunt ad eorum sentẽtiam comprobandam: post Roma. qui in l. si vero. §. de viro. fallentia. 2. ff. soluto matrimo. illum ad id valde commẽdauit: eandem cõclusionem notat Ludouicus Gomez in capit. mulieres. de iudic. in. 6. nume. 15. tametsi Detius in dicto capit. pastoralis. & Ioan. Baptista de debitorib. susp. & fugit. q. 5. in fine: aduersus hanc opinionem probare conentur nil referre, fœminam coniugatam esse, quo minus ad carcerem duci possit, si meretrix sit: quo rũ opinio procedere poterit eo casu, quo nupta consentiente viro fornicetur, vt in hac specie adnotauit Ioan. Baptista dicta quæstio. 5. quem sequũtur Ludouic. Gomez in dicto capit. mulieres. & Hippo. in. l. vnica. C. de rapt. virg. nume. 31.

CAP. VIII. EX. §. SEQVENTI.

1 Iudex quis sit vere competens ad causam coniugalem tractandam.
2 Causa coniugalis an possit compromitti?
3 Iudex secularis an possit de causa matrimoniali cognoscere?
4 Iudex laicus vtrum valeat iudicare vsurariam controuersiam.
5 Regia. l. 4. titulo, de exceptionib. libro. 3. ordina. explicatur.
6 Contestatio litis an sit necessaria in causa matrimoniali?
7 Testes in causa matrimoniali qui sint admittendi?
8 Testes omni exceptione maiores q dicãtur?
9 Confessionis sacramentalis arcanum non est reuelandum ad matrimonij probationem.
10 Confessionis sacramentalis secretum non est detegendum, etiam quo ad crimen committendum in perniciem Reipublicæ, saltem nominato autore.
11 Confessionis sacramẽtalis secretum an ex licentia confitentis detegi possit?
12 Sentẽtia lata in matrimoniali causa a qua prouocatum non est, an transeat in rem iudicatam.
13 Sententia a qua non est appellatum, qualiter ex eo sensu tacito ipsius condemnati vires assumat rei iudicatæ.
14 Sententia in causa matrimonij spiritualis an transeat in rem iudicatam?
15 Sententia in criminali causa an transeat in rem iudicatam?
16 Defensiones an possint a reo criminis renũciari?
17 Defensio ab occisione an licite omittatur ab illo, qui poterat se defendere occidẽdo inuasorem?
18 Condemnatus appellationem omittens an possit contra iudicem agere ex iniquitate sententiæ?
19 Sententia iniqua an reddat victorem tutũ in cõscientiæ iudicio?
20 Sententia diuortij quo ad thori separationem an transeat in rem iudicatam?

§. DVODECIMVS.

EX his tandẽ, quæ hoc libello tradidimus lector diligẽs facile cognouerit, quãta sit causæ coniugalis grauitas: in

in qua quidé non tátum humana iura, sed & diuina tractare oportet: in qua de maximo sacraméto agendum est: in qua denique nó de re pecuniaria, non, inquam, de re leui, minimiq; momenti, ac friuola: sed de perpetua, atq; inuiolabili humana societate est iudi-
1 candum. Proinde non temere: sed maxima deliberatione præuia Sacrosancti Canones statuerunt, huius iudicij quæstionem, quo ad cognitionem & diffinitionem, solis episcopis pertinere. cap. multorum. 35. q. 6. c. auditis. de præscript. tex. cæteris apertior in. c. accedentibus. de excess. prælat. teste Panormi. in. cap. 1. de consanguinit. quibus conuenit Regia. l. penult. titu. 10. part. 4. Potest tamẽ episcopi vicarius huius coniugalis causæ cognitionem tractare, etiam ex generali commissione episcopi. text. vbi Abb. & Præp. in. c. fin. de cognat. spiritua. tex. optimus, quem ipse post Hostien. ibi. 2. colum. ita intelligo in. c. literas. de rest. spolia. idem notat Lambertinus de iurepatronat. 3. part. 2 libr. q. 2. artic. 3. Atque etiam capitulum vacante sede episcopali, ex eadem ratione: quod late tractat Francisc. Pauinus in tracta. de potesta. cap. sede vacant. 1. part. quæstio. 10. colum. 3.

Est tamen dubium, an ex delegatione possit inferior episcopo habere huius causæ cognitionem. Et ex cap. proposuisti. de probat. & cap. ex literis. de in integrum restitut. & c. 1. vt lite non contesta. probatur causam matrimonialem a Romano Pontifice delegari non solum episcopis, sed & inferioribus: nempe Archidiaconis, Prioribus: & Archipresbyteris. quod in hac specie notat Abb. in cap. 1. de consanguinita. & affinata. super gloss. 3. quæ

hoc probat. & Barba. in. cap. 1. vt lite non contesta. 2. colum. Deti. in cap. si pro debilitate. de offi. deleg. colum. 4. quod de iure negari non potest: sed non solent Romani Pontifices causas matrimonialis, nisi ex aliqua iusta causa aliis quam episcopis committere vt Ioan. Andre. Abb. Antoni. Feli. colum. 3. & Det. in dicto. c. si pro debilitate. testatur & idem Deti. in dicto. c. proposuisti. colum. 1. Doct. per tex. ibi. in. cap. causam matrimonij. de off. deleg. Collectari. in. c. 1. de consang. & nouissime Ludo. Gomez. in. c. statutum. num. 82. de rescript. in. 6. Quod si matrimonialis controuersia a Romano Pontifice cuiquam delegetur, non poterit is delegatus: etiã episcopo eam subdelegare, propter ipsius causę grauitatem. autore Abb. in dicto. c. si pro debilitate. col. pe. vbi Ioan. Andr. in fine. Ant. col. 2. & Feli. 3. idem asserunt. quamuis Deti. ibi. num. 4. teneat contrariũ dicens posse causam matrimonialem subdelegari, saltem episcopis: atq; id ex Panorm. colligit, quem corruptum vitio impressoris habuit: vt constat ex antiquoribus, a quibus Panorm. eandem conclusionem accepit. Nec obstat text. in. d. c. ex literis. de in integr. rest. vbi delegatus causam matrimonialem subdelegauit, quia eam commisit collegæ, cui ipse Romanus Pontifex eandem causam cõmiserat, & cuius industria ab ipso principe ad idem negociũ electa fuerat. Si tamen causa coniugalis, tátum circa thori separationem tractetur, solet committi etiam his, qui episcopi non sunt. text. vbi id in specie notant Ant. & Soci. col. 1. in. d. c. 1. vt lite non contest.

Verum ex prescriptione competere potest aliis, quam episcopis causæ cõ

iugalis

iugalis cognitio, ac diffinitio, quod notant Doct. per tex. ibi. in. c. auditis. de præscrip. & probatur in. c. acceden tibus. de excess. prælat. vbi idem notatur de priuilegio, & de consuetudine. glos. in. c. 1. de consang. cõmuniter ibi recepta glo. in. c. literas. de rest. spoliat.

Item ex delegatione speciali episcopi poterit inferior huius causæ cognitionem accipere. glos. in. d. c. 1. de consang. fingu. secundum Abb. vbi Henri. & Præpo. idem notant. idem Abb. in. c. ex literis. de in integr. rest. & Hosti. in. d. c. literas. 2. colum. quorum opinio communis videtur. Debet tamen hæc causa tractari, vel ex commissione speciali, vel generali a iudice, qui sit peritus in iure Põtificio. Nam & Barba. in. c. proposuisti. de probat. col. 1. defendere conatur, ad sententiam in hac causa ferendam esse ita necessariam iuris canonici scientiam, vt sententia ab huius disciplinæ ignaro lata minime teneat. argumento assumpto ex dicto c. 1. vbi Hostien. Abb. & cæteri Doct. communiter asserunt contrarium, dicentes iniquũ esse, quenquã coniugalem controuersiam diffinire, qui non sit iuris canonici peritus: tamen latam sententiam validam esse propter iurisdictionẽ, quã habet is, qui eam tulerit.

Hinc etiam constat non posse quæstionẽ coniugalẽ, quæ inter duos tra-
2 ctatur, in arbitrum cõpromitti. c. pen. de in integr. restit. notat glos. in. c. 1. de consanguinita. & in. l. non distinguemus. §. Iulianus. ff. de arbit. Regia. l. 24. tit. 4. part. 3. Imo Roma. scribit. cõsi. 299. ab arbitris laicis causam coniugalem, nec principaliter, nec incidẽter diffiniri, aut examinari posse, contra Bal. in. l. vnica. C. de confes. nu. 37. quẽ Alex. reprobare videtur in. l. quotiés.

C. de iudic. quibus accedat tex. in. c. cõtingit. de arbitr. vbi glo. cõmuniter recepta hoc ipsum notat. Multo fortius transactio in causa matrimoniali fieri nequit. c. fi. de transactio. Vnde quamuis causa spiritualis possit cõpromitti in laicum arbitratorem, quem amicabilem cõpositorem vulgus appellat secundũ Roma. consi. 173. Alexã. in. l. quotiés. C. de iudic. Felin. in. c. cum sit generale. nu. 3. de foro cõpet. Anchar. cons. 34. 2. col. Deti. in. c. 2. de iudic. in princ. vbi asserit hanc opinionẽ communem esse, & ibi Ripa nu. 13. idem profitetur: contra Abb. in. d. c. contingit. Roma. in. l. Titia. ff. solu. matri. & Barba. in. d. c. 2. tamen causa spiritualis, in qua transactio fieri non potest, non poterit, nec in laicum, nec in clericum arbitratorem cõprotnitti. quod notat expresse Ripa. in. d. c. 2. nume. 13. siquidem compromissum in arbitratorem factum transactioni comparatur. glos. in auth. vt different. iudic. in princ. Bart. in. l. si societatẽ. §. arbitrorum. ff. pro socio. col. 2. Abb. in. c. quintauallis. de iureiur. nume. 7. & seq. notat Ias. in. §. omniam. de actioni. nume. 18. Bald. Paul. & Ias. in. l. transactionis. C. de transact. optime Deti. consi. 60. colũ. 3. Igitur, cum in causa matrimoniali non sit trãsactioni locus, nec erit admittendum compromissum in arbitratorem factum.

Imo ex ratione tex. in cap. 1. de consan. & affini. opinor causam coniugalem, in qua de fœdere matrimonij agatur, non posse etiã arbitrum clericum tractare ex vi cõpromissi, etiam si incidat in causam, cuius legitimam ex consensu partium cognitionẽ habet. Iudex vero secularis minime potest discutere matrimonij causam, neq; eius
3 vllam

vllam cognitionē habet, etiam si tractetur de coniugij separatione quo ad thorum, vt diximus superius.c.7.§.6. nume.8. etiam si coniugalis causa incidat in iudiciū hæreditariæ succesſiōis. quod etiam notauimus hoc eodem.c. §.3.nume.4. Sed sunt, qui existiment iudicē laicum posse causam istam matrimonij tractare incidenter, si controuersia in facto, non in iure cōsistat, ita Bart.in.l.Titia.ff.solut.matri.idē Barto.in.l.2.ff.de iurisdic. omni. iud. tunc enim nulla iuris canonici peritia necessaria est, & causa ipsa mere temporalis cēsetur.idem notat Abb.in.c.post miserabilem.de vsur.idem Abb. & Feli. co.3.in.c.cum sit generale. de foro cōpet.quibus tex.in dicto cap. post miserabilem.optime suffragatur, quem ad id notat Roma.in dicta.l.Titia. vbi ipse, & Alexand.3.colum.fatentur prædictam opinionem communem esse, idem etiam asserūt Ias.in.l. quotiens. C.de iudic.Deti.in cap.2.nume.24.de iudic. vbi Francisc. de Ripa nume.17. eandē sententiam defendit contra Deti.ibi. qui contrariū voluit post Imol. & Raphael. in dicta.l. Titia. De quo & Iaso.dubitat in dict.l.quotiens. Vnde consultius res agetur, si oblata, incidēti, super matrimonio, vel alia causa ecclesiastica, quæstione etiam facti, coram seculari iudice, is cuius interest ad ecclesiasticum iudicem accesserit, ab eoque petierit, vt illius quæstionis cognitionem assumat, atque iudicem laicum inhibeat: ne in ea etiam incidēter procedat.tunc enim, si iudex secularis nondum cœpit id negocium tractare, ecclesiasticus citatis his, quos id tangit eandem incidentem causam expediet: vt cōsuluit Gerard.sing. 96.

His accedit, quod notat Antoni.in c.tuam.de ordi.cognit.per illum text. dicens iudicem laicum, coram quo aduersus contractum fuit obiecta exceptio vsurarum, posse inhiberi a iudice ecclesiastico, ne in illius cōtractus exequutione procedat, donec exceptio vsurarum sit a iudice ecclesiastico diffinita. quod etiam docet Ambros.de Vignate in cap.salubriter.de vsur. nume.125.sentiunt idem Bald. in.l. consulta.C. de testamen. & Imol. in cap. cum in iure. de offic. delegat. Ex quo Bartol. Cœpola consil. ciuilium causarum.18. asserit debitorem captum a iudice seculari liberandum esse omnino a carceribus, si per iudicem ecclesiasticum fuerit pronunciatū illud debitum inductum fuisse ex causa vsuraria, eo quod ipse debitor vltra sortem illam quantitatem creditori promiserat. Vnde Regia.l.4. titu. de exceptioni.lib.3.in ordi. Reg. dū dicit iudicem laicum debere aduersus exequutionē contractus admittere exceptionē vsuræ ita erit intelligenda, vt si in vsurarum exceptione sola quæstio facti tractetur, possit hoc negocium a ciuili iudice expediri, iuxta sententiam Barto. & communē: nisi inhibitio a iudice ecclesiastico opportuno tēpore processerit.sicuti Gerard.adnotauit. Si vero iuris sit controuersia, ad ecclesiasticum iudicem remittatur: atq; eius diffinitio expectet, ex paulo ante premissis.cum hoc crimen mere ecclesiasticū sit, vt communiter Docto.fatētur, & nos retulimus superius.c.6.nu.19.hāc tamen opinionem conatur euertere, eamq; falsissimā esse existimat Carol. Moli.de contract.q.10.dicens, nō esse magis ecclesiasticū hoc crimen, quam homicidium. & non esse mere ecclesiasticum deduci potest ex elegāti, & eruditissima

ditiſsima hac de re diſputatione Martini ab Azpilcueta in.c.nouit. de iudici.6.notab.coroll.7.Imo Rode.Xuares in rep.l.Regię de inſtrum.exequutione.verſi.nunc circa iudicem.col. 8. ſcribit iudicem ſecularem ex lege Regia poſſe, ac debere perſequi ipſam exequutionem non obſtante iudicis eccleſiaſtici inhibitione, ſi intra decem dies minime docuerit reus vſurarium eſſe contractum illud. quod probatur autoritate Angel.in.l.4.§. condemnatum.in fine.ff.de re iudica.Socin. conſil.79.lib.3.Matth. Afflict.deciſ. Neapolit.30.idé notat Rebuffus ſuper leges Regias tractat. de literis obligat. art.2.gl.1.nu.22. dicens, ita in praxi apud Gallos receptũ eſſe. quibus adde Frederi.conſi.300.& Laurent. de Rodulphis in tract. de vſur.q.131.&.129.

Quid tamen iudex agere debeat in huius cauſæ cognitione.quando vter
6 que, qui litigat, eſt preſens, palam eſt, ſed ſi alter ſit abſens, poteſt dubium eſſe, qua via ſit procedendum. In quo notandum eſt altero abſente, & cõtumace, etiam lite non conteſtata poſſe iudicé in hac cauſa teſtes recipere, præſentem audire, atque ſententiam proferre diffinitiuam.ex capitu. quoniam frequenter.§.porro. vt lite non conteſtat. cuius deciſio duplici ratione conſtat, ex malicia abſentis, & propter periculum fornicationis in eo, qui abſentem expectaret, quarum quælibet nõ ſufficeret: vt id.tex. probat, iuncta gl. verſic.opponi.qd' clarius notat Abb. Mari.Barba.fin.col.ibi poſt Hoſtien. quos Iaſo. ſequitur in.l.in teſtaméto. in magna.C.de teſtam.milit.nu.14.ex §.affinitatis.inſt.de nuptiis.l.liberorũ. §.fin.ff.de his, qui not. infamia. adiuncta.l. ſequenti. Dicitur autem abſens contumax, quãdo legitime citatus noluit comparere, vel ſi ex malicia latet, ne citari poſsit, vel impedit citationé ad eum peruenire. text. optimus in dicto.§.porro.quem ſing. eſſe exiſtimat Abb.ibi.facit tex.in.c.de illicita.24.q.3.& in.l. contumacia. ff. de re iudicat. Imo quando abſens impedit, ne citatio ad eum perueniat, vel malicioſe latet ne citetur perſonaliter, citatus omnino cenſetur, etiam nullo propoſito edicto, nec ad eius domum facta citatione, ſecundum Abb. in dicto.§.porro. per illum text. quem idem notans dicit eleganté Barb.ibi.nume.25.idem probat Abb.in.c.ex tuæ. de cleri. non reſid.nume.12.& Alex.in.l. properandum.§.ſinautem reus.C.de iudic.concluſ.5.ſenſerat id gloſ. in dict.l. contumacia.quidquid gloſ. cõtrarium velit in dicto.§.porro.verb.impedit.

Si vero abſens contumax non eſt, eo minime expectato matrimonialis cauſa tractari non debet: ſed expectandus eſt, donec ipſius obitus veriſimiliter præſumatur: ex eodem.§.porro. verſi.ſi autem. In quo illud eſt inſigniter aduertendum, ad effectum, vt cauſa cõiugalis examinetur in iudicio, & coram iudice rationes expendãtur, ex quibus præſens matrimoniũ non valuiſſe contendit, ſufficere veriſimiles aliquot coniecturas, aut præſumptiones mortis ipſius abſentis: ex autoritate illius tex.quem ita intelligit glo.ibi. verb.præſumatur. a Panormit. Socino, Barb.col. antepe. & aliis ibi approbata, & ab Hippo.in.rub.C.de probatio.num.231.qui eam dixit notab.eſſe. licet ad effectum, vt abſq; probatione coniugalis impedimenti, poſsit præſens libere matrimonium contrahere, non ſufficiũt præſumptiones, nec coniecturæ

iecturæ mortis illius, qui absens est. c. in præsentia. de sponsal.

Verum in huius causæ coniugalis processu iudiciali quibusdam placet, non esse testes recipiendos, nec sententiam diffinitiuam proferendam, lite non contesta, quãdo vterq; litigator est præsens. ex glo. in. cap. per venerabilem. verb. iudiciarium. qui filij sint legiti. quæ singul. est secundum Cardi. in cle. 2. 4. oppo. de iudic. & Bald. in rubri. de appellationi. col. 4. qui eandem cõmendat in authẽ. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi oport. col. 2. & Deti. in. c. per tuas. de appella. col. 2. dicés eam communiter approbari: dicit eandem glo. auream Feli. in. c. 2. col. pe. de off. iudicis. duo notans. Primum, prædictam opinionem procedere, nisi actor, & reus præsentes tacite, vel expressim consentirent, processum continuari lite non cõtestata: nam in hoc possent consentire: cum a iure in prædictis causis sit remissa iudiciorum exacta solẽnitas. Secundum, prædictam glo. non procedere in casibus, quibus in specie a iure est remissa litis cõtestatio, in quibus etiã inter præsentes minime consentiẽtes proceditur lite non contestata: atq; hoc vltimum ipse asserit communiter receptum esse in dicto cap. per venerabilem. ex quo constat, etiã partibus præsentibus, & non contumacibus, posse ferri in causa matrimoniali sententiam diffinitiuam, atq; testes recipi lite non contestata, etiam inuitis litigantibus, ex constitutione, dispendiosam. de iudic. in Clemẽt. vbi Card. oppo. 4. Imola super glos. matrimoniis. & Bonif. nu. 49. hoc idem tenent post glos. quam cæteri Doct. approbare videntur. Quo fit, vt existimem opinionem glo. in dict. c. per venerabilem. minime procedere in casibus expressis in dicta Clemen. dispendiosam adiuncta Clemen. sæpe. de verbo. signif. hanc q; opinor communem sententiam esse. quidquid Deti. dixerit, ac dubitauerit Felin. in dicta colũ. fina. Vnde iura antiqua: nempe. c. accedens. in. 2. vt lit. non cont. c. quoniã. §. porro. eodem titu. correcta sunt per Clemen. dispẽdiosam: siquidem ex eis non poterat in causa coniugali, etiam si in ea de fœdere matrimonij ageretur, procedi absq; litis contestatione, nisi data alterius ex litigantibus contumacia. Vtroq; tamen iure, si de separatione propter fornicationem similem ve causam tractetur, quo ad thorum, est necessaria, etiam altero litigãtium contumace, contestatio litis omnino. c. 1. vt lite nõ cõtest. quem text. ita Docto. cõmuniter interpretãtur ibi, & in dict. clemen. dispendiosam.

Oportet tamen iudicem cautum esse circa probationes matrimonij: cum
7 sit hæc res grauissima, & ideo maximo iudicio, ac discretione peragenda. Non enim quibuslibet in hoc negocio danda fides est, sed his tãtum, qui sint omni exceptione maiores: vt inquit Romanus Pontifex in cap. 1. de cõsang. vbi Bernardus scribit, eum testem dici omni exceptione maiorem, qui nulla exceptione repelli potest. idẽ glo. in. c. at si clerici. in princi. de iudic. & in. c. 1. de testi. & in. §. itẽ verborũ. in sti. de inutilib. stipula. quas cõmendat Præp. in. d. c. 1. de cõsan. col. 2. dixit esse mirabiles Barb. in rub. de probat. nu. 29. & sing. Ias. in additio. ad Portiũ in
8 d. §. item verborũ. Corse. in sing. verb. integer. latius Albertinus in. c. 1. de hęret. in. 6. q. 16. num. 25. Ex quo deducitur non esse testem omni exceptione

maiorem, seu omni suspitione carentem eum, cuius fides non tantũ ex obiectione perimitur, sed & diminuitur, cuiusque opinio in discrimen, & magnam dubitationem reuocatur: optimus tex.in.c.licet causam. de probat. vbi in causa ardua non admittitur testis, cui⁹ fides aliqua ex parte diluitur, quem tex.dicit singu.Bald.in.c.ad nostram.col.1.eo.ti.ad idem.l.optimam. C.de contra.stipulat.vbi Bal.in specie notat, dicẽs testem infamen de facto, hoc est, improbatis, & leuioribus præditum moribus, non esse admittendũ in causa, quæ testem omni exceptione maiorẽ postulat.idem notat Iaso.in.l. cunctos populos.1.lectio.col.pe.C.de summa trinit.& Ioan. Crott.in tract. de testib.4.part.q.12.& in causa coniugali asserit Iacobinus in.l.testium.§.lege Iulia.ff.de testib.col.3. Alexan.consil.152. volu. 5. Soci. Iunior consil.31. nume.24.libro.2.Thomas Gramma. consi.26.colum.5. Licet in causa ciuili infamis de facto, idoneus est testis. gl. in.l. 3. §. duæ causæ. ff. ad Carboni. & in cap. testimonium. de testib. verbo.in hoc casu.atq; vtrobiq; Doctor. non tamen est dignus tãta fide, quanta reliqui integri testes.gloss. & Bart. in.l. prima. C. de summa trinita. idem Barto.in.l.Cassius.ff.de senatori. Abbas in dicto cap. testimonium. dicens arbitrio iudicis relinquẽdum esse. quãtum ex hoc fides testis diminuatur. quod communiter esse receptum asserit Lanfranc. Orianus in cap. quoniã. de probationib. verbo. testes . nume. 127.& probatur in.l. quæsitum. ff. de testibus.Hinc etiam dicebat Ripa in.l. fina.C.de reuocatio.donation.col. 3. donatariũ qui donatori ingratus fuerit, non esse idoneum testẽ in ea causa, quæ testes omni exceptione maiores requirit. Igitur ex his iudex magna prudentia ex præscripto legis, quãdo que ex æquo, & bono æstimabit in matrimoniali quæstione, quos testes admittere debeat.

Nam in hac coniugali causa ita integros testes, ac in criminalib⁹ exigi, asserit Alex.consi.143.incipienti. Quoniam abunde.2. volu.pulchre, ac copiose Deti.consi.133.& consi.310.& cõsi.163. Thomas Grãma.d.consi.26.ex quibus plura colligi possunt, quæ iudex perpendere debet in probatione matrimonij, & ex quibus proprium arbitrium instruet: vt eo sic instructo decernat, qui testes sint omni exceptione maiores: siquidẽ eius arbitrio hoc relinquitur.secundum Abb.in.c.cum Ioannes.& Feli.ibi. nume. 44. de fide instrumen.diligenter Parisi. consil.53. 54. 58.volu.4.receptum tamen est fœminas esse in matrimoniali causa admittendas. text. in cap. super eo. in. 2. de testib.& ibi Abbas, Henric.in cap.quoniam. eod. titu. & est communis opinio teste Socino Iuniore consi.29.col.2.lib.2.& consi. 31. nume.13.eod.lib.quæ probatur etiam in.c. videtur. 35. q.6.& locũ obtinet, quamuis tractetur de matrimonio separando Abb. in dicto cap. super eo. 3.notab.Deti.consi.342.colum.1.Soci.dicto consi.31.num.18.quibus adde consi.2.3.4.&.5.lib.2.consiliorum Zasij.imo & parentes hac in eadem causa ad testimonium admittuntur. text. in dicto. c. super eo. vbi hoc explicant Abb.Imol.Henri. & Feli.item Areti. consi.13.optime Parisi.cons.55.nu.28. & cõsi. 58. lib.4.col.1. Ex quibus illud constat matrem, patrem, sororem, & reliquos cognatos esse admittẽdos ad

testimonium

teſtimonium in cauſa matrimoniali: arbitrio tamen iudicis: qui caute perpendet, quáta ſit his teſtibus fides adhibenda, ex cauſæ pendentis qualitate, perſonarũ conditione pari, aut diſſimili: quod notat in ſpecie Hoſtienſ. in dicto cap. ſuper eo. cui accedit poſt alios Feli. ibi tradunt Lanfrã. in. c. quoniam. verbo. teſtes. de probati. nume. 93. Aret. conſi. 82. col. 2. Soci. conſ. 17. lib. 1. colu. 4. Altiat. de præſumptio. reg. 1. præſumpt. 2. nu. 4. & colligitur idem ex. l. 16. titu. 9. part. 4.

Sunt & quidam huius contractus coniugalis probationi adeo propitij,
9 vt opinentur poſſe confeſſionis ſacramentalis arcana reuelari in iudicio ad probandum coniugium: ita enim exiſtimat Ludo. Roma. in. l. ſi non ſpecia li. C. de teſtamen. col. penul. dicés eſſe ad hoc gloſ. ſingul. in cap. tua nos. de ſponſa. verbo. cõſtiterit. quam etiam dicit ſingu. Iaſo. in. l. 1. §. huius ſtudij. ff. de iuſt. & iur. col. 2. Idem in. l. patre furioſo. ff. de his, qui ſunt ſui. colũ. 2. Idem in. l. reprehendenda. C. de inſtit. & ſubſtituti. & Chaſſa. in conſi. 1. verſicu. Ad ſecundum. num. 17. quorum omnium ſententia, & aliorum, qui eis ſubſcripſerint, quotcunq; ſint, omnino eſt reprobanda. Quis enim non videt iniquum eſſe tanti ſacraméti ſecretum, naturali, diuino & humano iure inductũ, ita leuiter violari, vt de contractu coniugali conſtet.

Nam etiam crimen committendum in Reipublicæ damnum, detectum ta
10 men in confeſſione vere ſacramentali ab eo, qui illud crimen committere cogitauit, & adhuc cogitat, non licet ipſi ſacerdoti prodito confitentis nomine, etiam iureiurando præmiſſo, cuiquam detegere, ex frequentiſsimo Theologorum iudicio in. 4. ſenten. diſtinct. 21. vbi præter alios Gabriel. q. 1. conclu. 3. & Ioã. Maior. q. 3. atq; optime Hadria. in. 4. ſententi. in tracta. de confeſ. ſigillo. Caieta. in opuſculo. 27. quæſtio. c. 15. & inſigniter vir nunquã ſatis laudatus Dominicus Soto in relectione, de ſecreto. mẽbro. 3. q. 4. conclu. 2. ac meus & olim, & nunc præceptor ornatiſsimus Marti. Nauar. in. c. ſacerdos. de pœnit. diſt. 6. nu. 116. cui opinioni ex noſtris accedere videntur Collectar. & Cardi. col. fi. in. c. omnis vtriuſq;. de pœnit. & remiſsio. & Hoſtienſ. in Summa de pœnitẽ. §. in quo. quam etiam nouiſsime defendit in tractat. de confeſsione. folio. 122. Ioan. a Medina Theologus magni, me Hercle, nominis, quiq; in gymnaſio Complutenſi egregiam huic profeſsioni operá, ad obitũ vſq; nauauerit. Tametſi contrarium tenuerint Archi. in dicto cap. ſacerdos. Hoſtien. Ioan. Andre. Anchar. & Abb. in dict. c. omnis. & in effectu Ripa in tracta. de peſte. §. vlti. num. 115. falſo tribuentes hanc ſententiam Innoc. qui potius primam aſſerit: ſicuti perpẽdunt Caiet. Soto, & Mart. Naua. in dictis locis. & ante eos id diligenter animaduertit Collectari. in. d. c. omnis. fi. colũ. Igitur ſi in prædicto caſu non licet cõfeſsionis arcanum prodere: non video cur matrimonij fauore id liceat. Imo & ſi ſacerdos apud iudicem ſecretum iſtud frangens, ſibi dicta in ſacramentali confeſsione effutiret, ac depromeret, ei nullam fidem exhibendá eſſe profitetur optime Baldus in. l. Archigerõtes. C. de epiſcop. audi. quem ibi ſequitur Paul. de Caſtro, & Feli. in. c. 1. de excep. col. 1. Tyndar. in tract. de teſtibus. fo. 20. & Ripa in tracta. de peſte. §. vltim. nume. 104.

Conſtat etiam ſcientiam, quam ſacer dos habet ex confeſsione ſacramenta li, nihil omnino ad iudicialem contro uerſiam pertinere. c. 2. de offi. ordi. c. di lectus. de exceſſ. prę la. quibus apertiſ ſime error hic cõuincitur. Neq; enim ferẽdi ſunt iuris vtriuſq; interpretes, qui in matrimoniali cauſa ſacerdoti bus hanc licentiam cõceſſere propria eorũ autoritate, nullo iure adiuti: cũ & ipſe Sũmus catholicæ eccleſiæ Pon tifex minime poſſet permittere huius ſacramentalis ſecreti reuelationem ex receptiſsima omnium Theologorum ſententia.

Nec aduerſam aſſertionẽ quicquã coadiuuat glo. in. d. c. tua nos. cum illa glo. non loquatur, quando reuelatio confeſsionis matrimonio faueret: ſed quando præiudicium ex ea fieret huic contractui, quia ex ea cõſtabat de diſ ſenſu. Et præterea nihil aſſerit gloſſ. de reuelando ſecreto confeſsionis: ſed ſcribit confitẽti diſſenſum in foro pœ nitentiali credendum eſſe, non autem in exteriori iudicio: quibus verbis po tius gloſ. Doctoribus eam citantibus aduerſatur, quam eis patrocinetur: vt aduertunt Fortu. in. l. 1. §. huius ſtudij. ff. de iuſt. & iure. col. 5. & Ripa in dict. §. vlti. num. 107. prædictam doctorũ adnotationem reprobantes. Vide & Iaſ. in dict. l. reprehẽdenda. non teme re ſuſpectam exiſtimat concluſionem Ludoui. Roma.

Qua in re nec illud Romani opinio nem excuſat, quod ſecretũ ſacramen-
11 tale detegi poſsit ex cõſenſu expreſſo confitẽtis. cap. ſignificaſti. vbi Anani. Abb. & Docto. frequẽter notant. de adulter. quia id non eſt in matrimonia li cauſa, coniugij fauore ſpeciali: cum in qualibet re, & materia ſacerdos ex licentia confitentis poſsit palam pro mere, quæ ei in ſacramentali cõfeſsio ne fuere dicta, quia ipſe pœnitẽs ſigil lũ illud ſecreti ex proprio cõſenſu diſ ſoluit, ac remittit. qua ratione idẽ no tant Lapus alleg. 94. Feli. in cap. Mat thęus. de ſimo. Ripa. in. d. §. vlti. num. 108. dicẽtes hanc opinionem cõmunẽ eſſe, quam aſſerunt Thom. & Palud. in. 4. ſenten. diſtin. 21. q. 3. Adria. in tra cta. de ſigillo confeſſ. cap. ſed probabi lior. Calderi. conſili. 2. de teſtib. Felin. in cap. veniẽs. in primo, de teſtib. col. penulti. & Hippo. in. l. 1. §. idem Cor nelio. ff. de quæſtioni. ad finem. quod equidem non eſt paſsim admittendũ: ſed tunc demum quãdo hic expreſſus confitentis conſenſus ad ſuam, vel al terius non paruam vtilitatem tempo ralem, vel ſpiritualem, præſtatur: ſicu ti docent, & diligenter admonet So to in dict. relecti. de ſecreto. quæſt. vl ti. concluſ. quinta. dubio. 4. Martin. Nauar. in dicto cap. ſacerdos. nu. 151. & Ioã. a Medina in tracta. de cõfeſsio ne. fol. 124. cap. de licentia confitentis. Licet Scotus. Durand. Ioan. Maior. quæſti. 3. argu. 3. & Almain ad finem in dicta diſtin. 21. contrarium probare conentur, dicentes, ſecretum confeſ ſionis, nec ex licentia expreſſa confitẽ tis detegendũ fore: & idem aſſerit Col lect. in dicto. c. omnis vtriuſq;. nu. 63. Sed quãuis Thomæ & ſequaciũ opi nio frequentiori calculo recepta ſit, ac magnis rationibus, & argumẽtis cõ probetur ita efficaciter, vt & verior ſit iudicanda: opinor tamen Chriſtianæ religioni, & ſacramẽto pœnitẽtiæ po tius expedire, hoc confeſsionis ſecre tum, nec ex cõſenſu expreſſo pœnitẽ tis reuelandũ eſſe. Nec Roma. Ponti. in. d. cap. ſignificaſti. quod præter alia

capita

capita, quæ ad id citantur, magis vrget, approbat prædictá reuelationem huius secreti: nec ibi constat illud fuisse confessionis sacramétalis arcanum: vt ante nos ostédit Marti. Naua. in. d. cap. sacerdos. num. 127.

Sententia vero in coniugali iudicio, etiam a circunspectissimo iudice lata

12 non ita efficacé autoritaté habet, quin rescindi, retractarive possit, quoties compertum fuerit, eam errore quodá latam fuisse. c. lator. c. consanguinei. de re iud. c. fraternitatis. de frigid. non tamen appellationis remedio reuocatur hæc sententia, si ab ea intra legitimum tempus nó fuerit appellatũ. Ex eo enim quod termin⁹ legalis labitur omnino, nec a sententia prouocatur, vel ab ea bis fuerit prouocatũ, ita assumit sentétia autoritatem rei iudicatæ, etiam in coniugali quęstione, vt prætextu appellationis corrigi, aut emendari nequeat. glo. insignis. in dict. c. fraternitatis. in glo. magna ad finé. quam dicit sing. Abb. ibi, & notab. idé Abb. in. d. c. lator. vbi Imol. & Feli. nu. 5. idé Abb. vbi Deti. eá approbat in. c. sua. de appellat. idé Imol. in cle. 1. 1. col. de re iudi. Abb. optime in cap. ad reprimendá. de offi. ordi. col. 3. vbi glo. singul. & cómuniter recepta, secundum Abb. ibi. 2. col. similem probat conclusionem quam. gl. dicit ordi. Franc. in rub. de appella. nu. 30. & singul. idem Franc. in. c. Nicolao. eod. tit. col. fi.

Ex quibus constat primo, eum, qui hác sententiá improbare velit, debere omnino probare eius errorem, & iniquitaté: siquidé non proposita appellatione est maxima præsumptio pro iustitia sentétiæ. gl. cómuniter approbata in. d. cap. lator. quæ comprobari potest ex. c. cũ inter. eo. ti. l. Herénius. §. Caia. & ibi glos. ff. de euictio. & ex notatis in. c. in presentia de renunciat. Abb. Feli. nu. 24. & Deti. nu. 32. in. c. quoniá contra. de probat. idé Deti. in rub. de appella. 4. col. & Alti. in tract. de prę̃sump. reg. 3. prę̃sum. 9. quod in hac specie docet Fel. in. d. c. lator. nu. 6

Secundo hinc cóstat, ad hoc vt ista sententia rescindatur oportere, vt códénatus nouavtatur querela, nouoq; libello, quo petat id negociũ, prætextu sententiæ erroneæ iam diffinitũ, iterum ad examen iudiciale deduci, primamq; sententiá reuocari, ac nouã iustitia exigéte proferri. quod argumento. glo. probatur in cap. ad reprimendam. de offi. ordi. quã Abb. & Doct. ibi approbant frequentissime: idem Abb. & Feli. nu. 4. in. d. c. lator.

Tertio hinc deducitur, hanc nouam querelam proponẽdam esse coram eo iudice, qui primam sententiam tulit, vel coram eo, qui adiri potest per simplicem querelam: non autem coram Archiepiscopo Metropolitano, qui iudex est solum ex causa appellationis inter subditos episcopi. text. in cap. pastoralis. vbi gl. & Doct. in prin. de offi. ordi. melior cæteris in. c. venerabilib⁹. in princi. de sentẽ. excõmu. in. 6.

Quarto subinfertur, hanc causam ad Metropolitanũ deduci nõ posse principaliter, etiá si agatur contra primam sententiá ex eo quod nulla fuerit: quia Archiepiscop⁹ Metropoleos per viá hanc, qua sententia nulla dicitur, non est iudex inter episcopi subditos: sicuti ex ratione. dict. cap. venerabilibus: notát Francus. in. c. dilecto. de appel. quęst. 27. Feli. & Deti. in cap. in literis. de offi. delegat. fin. a. col. quibus adstipulantur Archi. & Domi. in cap. concertationi. de appella. in. 6. super. glos.

debitam, dicẽtes, iudicem, qui nõ potest adiri per simplicem querelam, minime posse principaliter cognoscere, an sentẽtia nulla fuerit. Quáuis Abb. in dict.cap.in literis. contrarium asserat, ex Bart.in.l.si expressim.ff.de appellat.num.14. qui tamen in iudice superiore loquitur, nec aperit, an de eo loquatur, qui non potest per simplicẽ querelam adiri.

Illud vero considerandum est, qua nam ratione sentẽtia lata in causa con
13 iugali, elapsis decẽ diebus, quibus poterat appellatio ab ea proponi, possit reuocari: cum aliis causis sententia eo tempore ita rei iudicatæ autoritatem adquirat, vt rescindi nequaquá possit? Cui quæstioni illud vulgo respondetur, quod trãsactis decem diebus vires rei iudicatæ sentẽtia assumit ex tacito consensu condẽnati, qui ei appellationem omittens cõsentire videtur text.singularis.in cap.quo ad consultationẽ.de re iudicat. Sed in matrimo 15 niali causa, nõ potest condẽnatus consensu proprio efficere matrimonium vbi naturalis, diuina, vel humana lex illud prohibet, nec cõsentire, vt matrimonium legitime contractum dissoluatur: igitur non obstante decursu decem dierum sententia in matrimoniali iudicio lata poterit retractari, errore comperto.

Sic & in matrimonio spirituali, quá do lis pendet super ecclesiastico benefi
14 cio, sententia lata, post decẽ dies autoritatem habet rei iudicatæ omnino, nec potest retractari, respectu illi⁹ qui victus fuerit glo.notabilis.in cap.1.de concess.preb.quam Docto.ibi approbant, & Feli.in dict.c.lator.nu.11.probat tex.in cap. cũ dilectus.de electio. quem esse meliorem iuris asserit Abb. ibi.& idem Abb.in.c.ad audiẽtiam.in 2.de rescript.col.5. Potuit enim victus liti, causę, & iuri renunciare, etiá absq; consensu superioris, ex eo quod lis pẽdebat super beneficio: vt sensit.glo.ibi recepta in.c.cõstitutus.de appella.verbo.renũciauit. quod saltem procedit, vbi non esset certum ius litigãtis, qui renũciat. Rota noua.306. Abb.in.d. c.constitutus. Anto.in.c. quod in dubiis.2.col.de renũci. & Nicola. Milis. verb.renũciatio. Igitur victus non appellans ex illo consensu a lege præsumpto, & inducto, effecit, vt sentẽtia autoritatem rei iudicatæ haberet.

Verum huic rationi, quam in coniugali controuersia cõmunem esse diximus: aliquot rationes obesse vidẽtur: & prima ex eo deduci potest, quod in criminalibus causis sententia, a qua tẽpore debito appellatum non est, autoritatẽ habet rei iudicatæ, nec reuocari potest, etiá si pœnã corporalẽ inferat, & constet condẽnati innocẽtia: nisi ex speciali gratia principis. l. 1. ad finẽ. ff. de quæstio. l. diui. ff. de pœnis. quá esse sing. asserit. Abb. in. c. de his. colũ. 2. de accusat. Ias. idẽ notat in. l. sub prætextu. in. 1. C. de transf. Barto. in dict. l. diui. & in dicta. l. 1. licet in hoc contrarium notauerit Anani. in dict. cap. de his. quem Hippo. sequitur in. l. vnica. C. de rap. virgi. nu. 144. Et tamẽ in criminalibus nemo potest consentire, vt corporaliter puniatur. l. liber homo. ff. ad. l. Aquili. cap. cõtingit. de sent. ex cõ. in. 1. Imo nec renũciare propriis de sensionibus. glo. ab omnibus recepta. in. l. pactum inter hæredem. ff. de pact. quam dicit singul. Bald. in cap. cum
16 veniisset. de testib. idem in. l. vnica. col. 14. C. de cõfes. cõmendat idem in. c. 1. §. porro. qualiter feudũ alien. possit.

Ioan.

Ioan. Lupi in rubri. de donatio. inter vir. & vxo. §.70.nume.6.Feli.in.d.c. cum veniſſet.3.col.Hipp.in.d.l.vnica. nume.170.idem Hippo. in practi. crimina. §.examináda. etiam ſi ageretur ciuiliter, modo ex illo iudicio poſſet renuncians defenſionibus famæ diſcri men pati, ſecundum Areti. Feli. in. d. cap. cum veniſſet. tenetur enim quis famam illæſam conſeruare. Quamuis Anchar. & idem Areti.num.6.in cap. cum dilecti. de accuſat. in hoc vltimo contrarium notauerint per text.ibi di centes, in cauſa criminali ciuiliter deducta in iudiciũ, vel vbi corporis pœna inferenda nõ eſt, poſſe reum defenſionibus renunciare. facit cap.inquiſitionis. in princi.2.reſponſo. de accuſati.quorũ opinio probabilior eſt, quia non tenetur quis ita conſeruare famá illæſam, ſicuti vitam: vti notant Domi. a Soto in relecti. de ſecreto.membro.1.q.3. & Marti.Nauar.in.c. inter verba. 11.quæſt.3.vlti.part.corol. 44. exacte perpendentes Caiet.ſentétiam 22.q.73.art.2.circa proditionem propriæ famæ. Poſſet tamen renunciatio defenſionum in criminalibus cauſis, quæ ad corporis pœná diſcutiuntur, admitti ex iuſta cauſa: nempe, ſi reus iam fuerit crimen cõfeſſus legitime, & præmiſſo iuris ordine. Paul. Caſtrenſ. & Iaſ.in.d.l.pactum.Felin.in.d.c.cum veniſſet.col.4.Hippo.in.d.§.examiná 17
da.quod in praxi ſatis receptũ eſt. Ité quando reo fuit dilatio prima ad probandũ data, poterit idem reus cæteris dilationibus renunciare: quo caſu erit intelligẽdus tex.in.d.c. cũ dilecti.de accuſat. Igitur ſi in lite capitali cõſenſus rei parũ operatur: & tamen in ea, ſentẽtia in rẽ iudicatá, & omnino diffinitiuá tranſit: cur in matrimoniali diuerſum aſſerimus, eo q̃ cõſenſus litigãtiũ nihil efficere poſsit. Et Deti.in.c.iurauit de probat.fi.col.pluribus excogitatis tãdem cogitur dicere, id eſſe in matrimonio ſpeciale, reprobans ea, quæ Abb.in cap.de his.de accuſat. in ſimili dubio dixerat. Ego vero exiſtimo inter criminalem controuerſiam, & matrimonialem hoc diſcrimẽ eſſe, quod in coniugali quæſtione nec conſenſus tacitus, nec patiẽtia litigantium quidquam prodeſt, vt vel cõiugium inualidum ex iuris prohibitione, ſit firmũ, vel quod legitimũ & ratũ fuerit diſſoluatur: vt conſtat: atq̃ ideo illa patientia, qua cõdemnatus adquieuiſſe ſententiæ cenſetur, nil ad hoc negocium agit. in criminali vero iudicio, etiam ſi conſenſus expreſſus nil operetur, vt poſsit quis occidi, aut puniri corporis pœna, nec etiam vt ſibi defenſio auferatur: tacitus tamẽ ei nocere poteſt, ac potius patientia illa, qua nihil allegás in ſui defenſionem, nihil aduerſus ſententiam proponens dubius de innocentiæ tutela, prouocationẽ omittés patitur ſe ipſum ad occiſionem duci: ſicuti Hierony. ſcribit ſuper Ionam prophetam a Gratiano relatus in.c.nõ eſt noſtrum.23.q.5. Non eſt, inquit, noſtrũ mortem arripere, ſed illatam ab aliis libenter accipere. Nam & in perſequutionibus non licet propria perire manu, ſed percutienti colla ſubmittere, ex quo text. obiter reprobanda eſt Paul. Caſtrenſ. aſſertio. in. l. 1. §. ius. gentium. ff. de iuſt. & iure. qui voluit, abſq̃ mortali peccato nõ licere cuiquá mortem pati, ſi poſsit ſe ipſum defendere occidendo aggreſſorem. Hoc etenim falſum eſt, cũ ex Hieronymi ſententia poſsit abſque crimine quis pati mortem, & percutienti colla ſubmitte

re, nec tenetur se ipsum defendere occi
dendo aggressorem: imo perfectionis
opus est nó se defendere. quod etiam
asserit Thom. in lib. de regimi. prin-
cip. quæst. 6. & Syluest. verb. bellum.
2. quæst. 3. Dominicus Sot. lib. 5. de
Iusti. & iur. quęst. 1. arti. 8. quem legi
to. Excipit enim eum, qui èsset admo
dum vtilis, & commodus reip.

Secundo aduersus rationem cómu
nem & illud adduci solet, quod omit-
18 tens appellationem nequaquam vide
tur sententiæ adquieuisse. text. egre-
gius. in cap. cócertationi. de appellat.
in. 6. quo probatur, posse eum, qui nó
prouocauit, agere contra sententiam
aliis remediis, nisi in eam consenserit
igitur non censetur consensisse iudica-
tis ex eo quod appellare noluit. facit. l.
item si res. ff. de alienat. iudic. muta.
caus. fac. Barto. in. l. ab eo. C. quo. &
quand. iudex. Abb. in cap. quo ad con
sultationem. de re iudicat. col. 2. Vnde
condemnatus non appellans, poterit
contra iudicem agere, ex eo quod ini-
que iudicauerit. quod Barto. probat
in disputa. incipi. iudex. Abb. in cap.
sæpe. post Innoc. & Doct. ibi de appel
lat. idem Abb. in. c. pastoralis. §. quia
vero de offi. delegat. Alexã. in. l. 4. §. fi.
ff. de damno infect. Feli. in cap. excom
municamus. de hæret. Hippo. singul.
646. facit tex. in. l. fin. §. illud. C. de tē-
por. app. notat Corset. in singu. verb.
querela. dicés text. in dict. cap. concer
tationi. celebrem esse. Et licet Deti. in
dict. cap. sæpe. conetur probare, posse
victum contra iudicem agere, ex ini-
qua pronunciatione, etiam si expresse
consentiat sentētiæ: tamen ipse ab hac
opinione discedit, & merito: quamuis
possemus dicere, etiam expresse con-
sentientem agere posse contra iudicē,

quádo in carceribus detinetur ipse vi-
ctus donec consentiat sententię: so-
lent enim iudices nolle criminis reos,
& condénatos a carcere dimittere, do
nec consentiát iudicatis. Æquum pro
fecto erit vt hoc cósensu non obstante
querela aduersus iudicé admittatur.
Ergo, vt eo quo tēdit oratio pergat,
non sat sufficiens ratio cómunis vide-
tur: siquidé res iudicata vires non assu
mit ex consensu tacito litigantiū: maxi
me cū & in matrimoniali iudicio, hic
consensus præsumptus a lege iuris &
de iure, vt aiunt, præsumptione, reme
diū appellationis excludat: vt in cæte-
ris causis. Quá ob rem existimo, a iure
ex ordinario remedio, vt iterū senten-
tiæ iustitia ex rigore iuris discutiatur
ad effectū corrigendi, emendandi, aut
reuocandi eandem sententiam, appel-
lationem tantum concessam esse: hanc
autem qui omiserit, consensisse a lege
præsumitur iuris, & de iure præsum-
ptione, admixta ipsius legis maxima
autoritate: consensisse inquam præsu
mitur, ne de iustitia illius sententiæ ex
rigore amplius tractetur: cum reme-
dium ad hoc a iure inductū omiserit.
Non tamen ex hoc renunciare vide-
tur aliis remediis, quæ sibi ad diuer-
sos effectus competunt: nempe, vt iu
dicium illud nullum fuisse, constet: vel
iudicis iniquitas puniatur. Hic vero
consensus in causa matrimoniali nul-
lum effectum habere potest, vt impe-
diatur examen prioris iudicij: & ideo
poterit prima sententia iterum exami
nari.

Cæterum Abb. in. c. consanguinei.
de re iudi. col. pe. dicit, hunc cósensum
19 tacitū in eo, qui appellationem omit-
tit, non posse etiam in aliis causis auto
ritatem rei iudicatæ sentētiæ tribuere:

quia

quia non potest hæc patiẽtia victi pec catũ alterius, qui iniquam sententiam obtinuit, excusare: cũ mortaliter peccet vtendo iniquo iudicio scienter, ex Innoc. opinione, quæ communis est in cap. quia plerique. de immu. eccles. Alexan. in.l.nemo potest.num.23. ff. de legat.1. notatur.in.l. Iulianus.ff. de cõdict.indebit.explicat Fortu.in. l. ve luti.col.6.ff.de iust.& iur. Abb.in cap. fina.nume.30.de præscrip.& Sylvest. verb.sententia.§.fi.quã opinionẽ com munem esse fatetur Pyrrhus post Au reliæ cõsuetudines. q. vlti. igitur nihil ex prædicta ratione est speciale in cõiu gali lite. Cui obiectioni nec ipse Abb. perfecte satisfacit: nec Deti.in dict.cap. iurauit.qui opinionem Innoc. repro-bat, quæ tamen verissima est. Is enim qui sententiã iniquam obtinuit, a qua condẽnatus non appellauit, minime tutus est in conscientiæ foro, si sciat sen tentiam iniquam fuisse, quia ius pro sententia præsumit, quæ præsumptio in iudicio interiori cessat: vnde opinio nem Innoc. Adria.probat in quodlib. 6.arti.1.versi.ex quo infero, vbi addit condẽnatum ex iniqua sententia licite posse ei parere, & soluere absq; dona-tionis titulo, & animo, pecuniã, quã iudex soluere iussit: id enim agit ad eui tandas molestias iudiciales. quamuis Abb. post alios in dicto cap. quia ple rique. in hoc vltimo diuersum teneat id non licere existimans, ne peccatũ vi ctoris foueat. Sed id locum non ha-bet, cum hic condemnatus nõ foueat peccatum alterius, sed tantum iudi-cis præcepto obediat. Nec ipse ita obe diens ad peccatum inducitur, & licet alter qui sententiam obtinuit mortali ter peccet: non tamen peccat ex dãna-ti obedientia: sed ex propria malicia,

cui nullam præbuit causam ipse condẽ natus obediens: siquidem victor para tus erat eãdem pecuniam recipere. In causa vero matrimoniali victꝰ, appel-lationem omittens, sciens sententiam iniquã, peccat mortaliter ei obediens, atq; tenetur pro viribus eius reuoca-tionem diligẽter procurare, cum alio-quin ex sententia iniqua ipse a crimi-ne mortali non excusetur, & ideo nec eius cõsensus tacitus nec expressus po test eum in pecato defendere.

Ex quo infertur lata sentẽtia iniqua, quæ matrimonium verum, ac legiti-mum dirimat, minime posse aliud ma trimonium contrahi, ab eo qui certo scit, vel dubitat, sententiam illam erro neam esse: nisi dubium deponat eo ca-su quo dubius erat: tunc enim poterit contrahere aliud matrimonium: nun-quam tamen si sit certus de errore sen tentiæ.

Secundo infertur, lata sententia ini-qua, quæ matrimonium inter consan guineos contractum, validum, & fir-mum esse decernit, minime posse in eodem coniugio manere, ac vitam a-gere coniugalem eum, qui certo sciat sententiam erroneam fuisse: de dubi-tante vero diximus parte hac. 2. cap. septimo. §. 2.

Tertio hinc deducitur, sententiam erroneam, quæ matrimonium ex con sensu contractũ fuisse, iudicauit, non proposita prouocatione ab ipso victo in rem omnino iudicatam transire: cum ex eo nouus ad coniugium præ-stetur consensus saltem præsumptus a lege iuris, & de iure præsumptione: qui quidem consensus antea prẽstitus nõ fuerat: & litigãtes nullo iure impe-diente matrimonio coniũgi poterant. glo. ab omnibus cõprobata in. d. cap. lator.

lator vbi optime Feli.num.2.& Abb. consi.60.2. volu.

Quarto subinde constat, sentétiam quo ad thori tantum separationem la
20 tam, in fauorem eius, qui separationem postulauit, ita transire in rem iudicatam, vt si ipse velit possit alterum coniugem in consortium cõiugale petere, & sibi recõciliare.cap.ex parte.C. de sponsa. cum aliis similibus. Victus vero, qui non appellauit, non potevit etiam comperto errore sententiæ, eius reuocationem petere: poterat enim in hanc separationem matrimonij consentire. cap. quod deo pari.33. quæstio.5.ita Abb.in dicto cap.lator. colũ.penulti.& Feli.ibi. 8. declaratione: vterque tamen addit hoc procedere, nisi sit timor fornicationis in ipsis coniugibus ita segregatis: tũc etenim potest ex officio iudicis cognosci de errore sententiæ, & eo cognito iudex cogere potest maritum, & vxorem coniugalem vitam agere:ex his, quæ notantur in cap. 1. de conuers. coniu. & in cap.tua nos. in. 2. de iureiur. vbi Abb. optime explicat plura, quæ ad hanc dubitationem expectant.

Hæc habui, lector optime, quæ ad huius rei cognitionem scribenda fore, operæprecium duxi. Nec me latet, multa his difficiliora, atq; grauiora forsan nos præteriisse: quæ tamen doctiori cuiquam diligenti studio erunt obuia, & in cõmunem studiosorum vtilitatem quandoq; publice adnotata, nostris hisce laboribus egregie præstabunt: quod tantum aberit, ægreferam, vt id maximopere cupiam. Interim vero hæc nostra qualiacunq; sint, boni consulas obsecro, hisq; studiis faueto, quo maioribus operam impendere festinemus.

VALE.

INDEX GENERALIS

omnium rerũ & materiarum,

quæ in hac epitome tractantur.

A

Abſens maritus an ſit ab vxore expectandus. fo.96.nu.3

Abſentia ſponſi, an ipſa ſponſalia, quæ de futuro appellamus, diſſoluat. folio.14. num.7

Actio non oritur ex contractu habẽte conditionem incertã quandõ, certã tamẽ quo ad euẽtũ, licet ſtatim obligatio oriatur. fo.32.nu.10.&.11.

Actus, qui nõ valet, vt agitur ex defectu cauſæ efficientis, valet eo modo quo agi potuit. fol.5.num.3

Actus qui nõ valet, vt agitur, valet vt fieri potuit, quãdo ſub eo, quod fit, id quod fieri poterat comprehenditur. fo.5. num.3

Actus valere poteſt, licet in eo cõmittatur crimen. fo.79.nu.10

Actus ſpũalis, cui' eſt capax laicus cõtra iuramẽtũ factus valet. fo.57.n.2

Actus ſpiritualis, cuius laicus capax nõ eſt, etiam factus contra iuramentũ valet. fol.eod.num.2

Adulterij diffinitio. fol.2. nu.8

Adulteriũ minime cõmittitur cum alterius ſpõſa de futuro. fol.eo.nu.8

Adulterium cõmiſſum ab ea, quę vera vxor exiſtimatur, quanqꝫ putatiuã vxorem appellamus, amiſsionẽ dotis inducit. fo.103.num.1

Adulterio commiſſo vxor nõ tantum dotẽ, ſed & arras, atqꝫ parapherna amittit. fol.eo.num.2

Adulteriũ, an probetur per oſculũ, vel alios actus impudicos. fo.104.nu.3

Adulterio perpetrato, cui applicetur dos vxoris adulteræ. fo.eo. nu.4

Adulterij accuſatio ciuilis, etiam vxori cõtra maritum cõpetit. fo.eo.nu.5

Adultera a marito accuſata ciuiliter, poteſt etiã lite cõteſtata paris criminis exceptionẽ obiicere. fol.eo.nu.6

Adultera, an poſsit a marito, qui cũ ea poſt adulterium ſcienter coierit accuſari. fo.105.nu.7

Adulterij cauſa, quo ad thori ſeparationem corã ſolo iudice eccleſiaſtico eſt tractanda. fol.eod.nu.8

Adulterij accuſatio, an mortuo viro eius hæredibus competat aduerſus vxorem. fol.eod.nu.9

Adulterium a marito cõmiſſum, facta per iudicẽ ſeparatiõe thori, propter vxoris fornicationẽ, cohabitationẽ coniugalẽ inſtaurat. fol.eo.nu.5

Adulterij cauſa vxore dimiſſa, an liceat viro aliã accipere cõiugẽ. f.106.nu.13

Adultera vxor, an potuerit ante legẽ Iuliam a marito occidi, ſimul cum ipſo adultero in crimine, deprehenſo. fol.107.nu.1

Adulteri cum filia deprehẽſi ex lege Iulia a patre occidi poterant, ſimul cũ ipſa filia. fol.eod.nu.2

Adulteri qualiter occidi poſsint a patre, vel marito, ex legibus Partitarum. fol.eod.nu.4

Adulteros occidendi licentia, an poſsit alteri cõmitti. fol.108.nu.5

Adultera & adulter poſſunt a marito propria autoritate occidi lege Regia. fol.eod.nu.6

Adulteram vxorẽ occidens non adquirit bona, quę ob adulterium vxoris ſibi adiudicantur. fo.eod.num.7

Adulteri, an licite in coſciẽtię foro occidantur a pre, vel marito. fo.eo.nu.8

Adulteros

Adulteros occidens propria autoritate in locis Romanæ ecclesiæ quo ad temporalia subditis, puniendus est. fo.110. nume.15.
Adulterij pœna per sententiam iudicis imponenda, quæ sit, & quo iure introducta. fo.eod.num. 6
Adulterium an iuste puniatur mortis pœna. fol.111.num. 17
Adulteros occidens matitus, sibi ex lege Regia a iudice traditos, an peccet. fo. eod.num.18
Adulter clericus, qua pœna puniatur iure Pontificio. fol.112.nu.19.
Adulter laicus an possit per iudicem ecclesiasticum puniri. fol.eo.nu.20
Ætas septem annorum ad sponsalia requisita an suppleri possit malicia.folio. 4. col.4. nume. 1
Ætas quæ sit matrimonio apta secundum philosophos. fo.55.nu. 1
Ætas ad matrimonium secundum canones requisita. fol.eod.num.2
Ætas malicia suppletur. fo.eo.nu.3
Affinitas impedit matrimoniũ contrahi, etiam si superueniat contractis sponsalibus de futuro. fol.61.nu. 1
Affinitas cõtracto matrimonio cõtingens nõ dirimit illud. fo. eod.nu.1
Affinitatis diffinitio. fol.68.nu.1
Affinitas vnde dicatur. fol.eo.nu.2
Affinitas ex coitu illicito etiam oritur. folio.eo. num.3
Affinitas nõ oritur ex sponsalibus, etiã de præsenti ante coitum.fo.eo.nu.3
Affinitas concurrit aliquando cum publica honestate. fol.69.num.4
Affinitatis impedimẽto simpliciter per dispensationem sublato publica honestas tollitur. fo.eod.num.5
Affinitas gradus peculiares non habet folio.eod. num.6
Affinitatis genera. fol.eod. num. 6
Affinitas an sit inter virũ & vxorem. fol.eod.num.7
Affines an sint sponsi ante coniugalem consensum. fo.eo.num.7
Agnati qui dicãtur proprie.fo.66.nu.2
Alfonsi a Castro laus. fol.6.nu.8
Alienigenę matrimonium contrahere possunt per interpretem.foli.52.numero.3.
Alienigena absq; interprete pronũciante verba matrimonio apta, actº vel præmissi, vel sequuti sunt considerandi. num. eo.
Alimenta a parentibus filiis etiam illegitimis debentur, & præstanda sunt fol.134.num. 1
Alimenta, etiam spuriis debita, pacto remitti nõ possunt. fol.eod.nu.3
Alimenta filiis, etiã spuriis debita, lege aliqua tolli nõ possunt. fo.eo.nu.4.
Alimenta filiis præstãda sunt, inspecta parentum, & filiorum qualitate.folio.135. nume.7
Alimenta filio nõ debẽtur, si is habeat vnde possit se ipsum alere.f.136.n.9
Alimenta an debeantur filiis spuriis a matre. fol.137.nu.13
Alimenta, an sint necessario danda filiis spuriis a parentũ successoribus. fol.eod.nume.14
Alimenta, an transeant ad filiorum hæredes. fo. eod.nu. 15
Alimenta, an debeãtur ab auis ipsis nepotibus.fol.eod.num. 16
Alimenta quibus ex causis possint negari filiis. fol. 138. num. 17
Ambrosij textus Gratiano restitutus. fol. 86. num.2
Annus inceptus an habeatur pro completo. fol.4.col.2.nu.2
Anuli traditio quando in coniugali cõtractu cõsensum significet, aut eius præsumptionẽ inducat. fol.50.nu.3

Aqua & igni nuptiarum fœdera contrahi solebant. fol. 1. nu. 1.
Arra in contractibus quid. fo. 43. nu. 6
Arra in spõsalib⁹ an possit licite tradi, vel promitti. fol. 44. nu. 7. & sequẽ.
Arræ matrimonio sequuto ad dantem redeunt, eo vero eius culpa non cõtracto amittuntur. fol. eo. nume. 11.
Arræ apud Hispanos quæ sint. fol. eo. numero. 12.
Auus an teneatur spurios nepotes alere. fol. 137. nu. 16

B

Beatissima virgo qualiter in matrimonium cõsenserit, & virginitatem fuerit professa. fol. 25. nu. 4
Benedicti de Plumbino distinctio explicatur. fol. 142. num. 4
Beneficia ecclesiastica vacant per contractum matrimonij ipso iure. foli. 63. nume. 4.
Beneficia ecclesiastica vacant per matrimoniũ, etiam contractũ a constituto in sacris ordinibus. fol. 63. nu. 5
Bona fides patris, vel matris facit filiũ legitimum. fol. 114. nu. 2
Bona fides parentis facit filium vere legitimum. fo. eo. num. 3
Bona fides præsumitur in matrimonio. fol. eod. nume. 4
Bona fides in matrimonio præsumitur, etiam lite pendente. fol. eod. numero. 5. & nu. 8
Bona fides an litis contestatione cesset & mala fides præsumatur. ibi.
Bona fides an inducatur ex errore iuris. fol. 115. num. 9.
Bona fides an ex sententia lata præsumatur. fol. eod. nu. 10.
Bona fides parentis in concubinatu, an reddat ipsam prolem naturalem. folio. 119. nume. 17

C

Capitalis pœna quæ sit. fol. 110. nu. 15
Captus ab hostibus promittẽs pro sua redemptione aliquod preciũ, illud soluere tenetur. fol. 36. nu. 13
Cardinalis an possit esse is, qui legitimatur rescripto principis. f. 148. nu. 4
Caste viuere an dicatur fœmina quæ secundo nupsit. fo. 49. nu. 12
Causa matrimonialis quẽ iudicem habere debeat. fo. 151. num. 1
Causa matrimonialis an possit deduci in compromissum. fo. eod. nu. 2
Causa matrimonialis an exigat litis cõtestationem. fol. 152. nu. 6
Causa matrimonialis quos testes requirat. fo. 153. num. 7
Causa vsuraria an tractari possit a iudice seculari. fo. 152. num. 4.
Cautela quædã in matrimonio est caute seruanda. fo. 28. nu. 16.
Certum tenere satis est, licet tutius sit eligere certius. fol. 15. nu. 11.
Certius est eligendũ ab eo, qui dubius est, si agat de salute animæ. f. 9. nu. 9
Circunstantię, quæ non mutant speciẽ peccati, non sunt necessario confitendæ. fo. 3. nu. 14
Christianus an possit cũ infideli matrimoniũ cõtrahere. fol. 85. col. 4. nu. 1
Christianus accipiens vxorẽ infidelẽ, etiã iure ciuili punitur. fol. 86. nu. 3
Clandestinum matrimonium, licet sit ab ecclesia prohibitum, contractum tamen tenet. fol. 57. nu. 7.
Clandestinum matrimonium contrahẽs an peccet mortaliter. fo. eo. n. 8.
Clandestinum matrimonium quod dicatur. fol. 58. dum. 10.
Clandestina matrimonia contrahẽtes ex constitutionibus particularibus solent excõmunicari. fol. eod. nu. 9.

Clandeſtini matrimonij probatio non præiudicat publice contracti probationi. fol.58.nu.11.
Clandeſtinum matrimoniũ prolem illegitimam reddit, ſi adſit aliquod impedimentũ, non obſtante parẽtum bona fide. fol.eod. nu.12.
Clandeſtinum matrimonium licite quibuſdam caſibus contrahitur.nu.eo.
Clauſula in legitimationibus adiecta.ſi ne præiudicio ſucceſſorum ab inteſtato. qualiter intelligatur. foli.148. col. 2. nume. 1.
Clericus in minoribus ordinibus licite cõtrahit matrimoniũ. fo.62.nu.4.
Coacta voluntas voluntas eſt.foli. 10. numero. 12.
Cœlibat⁹ apud veteres probroſus fuit folio.114.col.1.
Cognati qui dicantur. fol.66.nu.2.
Cognatio ſpiritualis vnde oriatur.fol. 63.nume. 1.
Cognationis ſpiritualis tres ſpecies.fo. 64. nu.2.& fo.64.&.65.nu.8.&.9.
Cognatio ſpiritualis non oritur ex illicito coitu. fol.64.nu.3.
Cognatio ſpiritualis an contrahatur a laico, qui tẽpore neceſsitatis baptizat. fol.eod.num.4.
Cognatus ſpiritualis is ſolum eſt, qui baptizat, vel qui tenet puerum in ſacro fonte, licet plures alij ſint preſentes.fol.eod.nu.5. etiam ſi non reſpõdeat pro infante.num.7.
Cognatio ſpiritualis an cõtrahatur per procuratorẽ. fol.eod.nu.6.&.7.
Cognatio ſpiritualis non cõtrahitur inter filiũ ſpiritualẽ, & filiã vxoris parentis ſpiritualis. fol.65.nu.9.
Cognatio ſpiritualis non impedit matrimoniũ inter patrem ſpiritualem & filiam ipſius ſpiritualis. foli. eod. nume.10.
Cognatio ſpiritualis an cõtrahatur ex catechiſmo, ad matrimonium impediendum. fo.65.nu.11.
Cognatio legalis an impediat matrimonium, & vnde oriatur. foli.eod. 2.col. num.1. &. 2.
Cognatio legalis inter fratres, & ſorores finita adoptione, vel arrogatione ceſſat. fol.eod.num.3.
Cognatione legali durante matrimonium cõtractum ita nullum eſt, vt ea finita, niſi ex nouo conſenſu, minime valeat. fol.eo.nu.3.
Cognatio legalis nõ impedit matrimonium inter filios legales. eod.nu.
Coitus coniugalis an ſit licitus ante nuptialem benedictionẽ. fo.92.nu.2.
Coitus coniugalis an ſit licitus in loco ſacro. fol.eod.nu.3.
Coitus inter virum & fœminam, qualiter probetur. fol.27.nu.14.
Coitus quid operetur in ſpõſalibus de futuro, dicetur in dictione. ſpõſalia.
Coitus in matrimonio quid operetur. legito in dictione.religio.&in dictione.matrimonium.
Coitus damnatus quis dicatur.fo.132. &.133.num.16.&.18.
Coitus impuberis cũ fœmina quomodo probetur. fol.55. nu.3.
Communis vſus loquendi in verborum intellectu maxime eſt attendendus. fo.52.col.2.nu.2.
Compromitti an poſsit cauſa matrimonialis. fol.151.nu.2.
Concubinatus an fuerit quandoq; licitus. fol.6.nu.7.&.8.
Cõcubina quæ dicatur in ſacra ſcriptura & canonibus. fol. eo.nu.9.
Concubina an ſit domi retinenda, vt filius ex ea natus dicatur naturalis. fol. 126. nu.3. &. 4.
Condẽnatus appellationem omittens an

an dicatur ſententiæ conſentire. folio. 150. nume. 18.
Conditio ſuſpendit matrimonij contractum. fol. 22. nu. 2.
Conditionis euentus in coniugali contractu abſq; nouo conſenſu, matrimoniũ non efficit. fol. 23. nu. 5.
Conditioné an recipiat matrimonium. 23. 3. & 4. vbi de cęteris actibus non recipiẽtibus cõditioné obiter agitur.
Conditionis euentus in contractu matrimoniali nihil operatur, ſi ante illũ euentum cõſenſus conditionalis fuerit reuocatus. fol. 23. nu. 6.
Conditione illa, ſi Papa diſpenſauerit, eueniẽte, non verum matrimoniũ, ſed tantũ ſponſalia de futuro cõtracta cẽſentur. fol. eo. nu. 7. & ſequẽt.
Conditio contra ſubſtantiam coniugij illud vitiat. fol. 24. nu. 1.
Conditio, ſi te adulterandam tradideris refragatur ſubſtantiæ matrimonij. fol. 25. nu. 2.
Conditio repugnans ſubſtantiæ matrimonij illud vitiat, etiam ſi honeſta ſit. fol. eod. nu. 3.
Conditio illa, ſi negaueris debitũ quoties mihi nõ liceat exigere, eſt cõtra ſubſtantiã matrimonij. fol. 25. nu. 6.
Conditio cõtra ſubſtãtiam cõiugij tũc demũ vitiat cõtractũ, quãdo adiiciẽtes eam, nõ ſuſpendunt actũ in euentum conditionis. fol. 26. nu. 7.
Conditio præteriti, aut præſentis temporis, licet ſit contra ſubſtãtiam matrimonij, ipſum tamen minime vitiat. fol. eod. nu. 9.
Conditio contra ſubſtãtiam matrimonij, etiam ſi actus reſolutiua, contractum irritum facit. fol. eo. nu. 10.
Conditio cõtra ſubſtantiã ab vno adiecta altero refragante an reddat nullum matrimoniũ. fol. eo. nu. 11.
Conditione contra ſubſtantiam adiecta, nullum effectũ habere coitum ſubſequutum. fol. 27. nu. 12.
Conditio, cuius euentus impedit obligationem oriri, ipſum contractum vitiat. fol. 28. nu. 15.
Conditione adiecta in contractu coniugali, matrimoniũ purum efficitur, ſi coitus ſequatur etiam ante cõditionis euentum. fol. 27. nu. 13.
Conditione contra ſubſtantiam actus appoſita, in quo differat coniugalis contractus a cęteris. fol. 28. nu. 17.
Conditio impoſsibilis, aut turpis fauore matrimonij a contractu coniugali excluditur. fol. 29. nu. 1.
Conditio impoſsibilis, aut turpis nullum præferunt matrimonij cõtractũ deficiẽte conſenſu. fol. 30. nu. 4.
Conditio impoſsibilis, aut turpis de præterito, an reiiciatur a matrimonio. fol. eod. num. 2.
Conditio turpis, quam credit eam adiiciens honeſtam eſſe, an tollatur a matrimonio. fol. 31. num. 6.
Conditio impoſsibilis ex aliquo accidẽti, poſsibilis tamen ex ſua natura nõ excluditur a matrimonii contractu. fol. 30. nume. 3.
Cõditio ſi te virginẽ inuenero an tollat a matrimonij cõtractu. fol. 32. nu. 12.
Conditio omnino extitura, an ipſum matrimoniũ vitiet. fol. 32. nu. 10.
Conditio impoſsibilis de iure, an admittatur in matrimonio. fo. 31. nu. 7.
Conditione illa adiecta, ſi permiſeris te a me carnaliter cognoſci, ſequuto coitu, matrimoniũ cẽſet. f. 32. nu. 13.
Cõditio lucri ex qua cauſa in matrimonio poſsit locũ habere. fo. 33. nu. 1.
Conditio de præſenti, vel quæ neceſſario ineſt, actum non reddit conditionalem. fol. 62. nu. 4.

Conditio

Conditio viduitatis admittēda est in legato a marito vxori facto. fol. 49. nume. 11.
Confiteri non tenetur quis circunstantias, quæ non mutant speciem peccati. fo.3. num.14
Confiteri non tenetur quis fœminam, cum qua coierit, sponsam de futuro alterius esse. fol.eo. num.14
Cōfessio probat aduersus præsumptionem iuris & de iure. fol.7.nu.3
Confessio in causa matrimoniali quam fidem faciat. fol.8. nu. 4
Confessio non est admittenda contra præsumptionem cōsensus coniugalis, ex coitu deductā. fol.eod.nu.6.
Confessionis sacramentaliis arcanum non est reuelandum ad matrimonij probationem. fol. 154. nu.9
Confessionis sacramētalis secretū non est detegendum, etiam qno ad crimen committendum, in perniciem Republicæ, saltem autore nomina to. fol.eod. nu. 10.
Confessionis sacramentalis secretum: an ex licentia confitentis possit reuelari. fol.eod.nu.11.
Consilium, quod ab aliquo exigēdum est, non est præcise sequendum. folio.45. num.3.
Consilio alterius nubere, non est absq; libertate nubere. ibidem.
Cōsanguinitas quid sit. fol. 65.nu.1.
Consanguinei vnde, & qui dicantur. folio. 66. num.2.
Cōsanguinitatis diffinitiones antiquæ reprobantur. fol.66.nu.3.
Consanguinitatis quo ad matrimoniū varia prohibitio in canonibus antiquis. fol.67.nu.9.
Consanguinei vsq; ad quartum gradū, hodie prohibentur matrimonium contrahere. fol.eod.nu.10.
Consanguinitatis prohibitio inter ascēdentes, & descendentes, vltra vigesimum gradum non est extēdenda. fol.67.&.68. nu.11. &.12.
Consanguinei qua ratione prohibeantur matrimonium contrahere. foli. 68. nume.12.
Consensus ad matrimonium ita necessarius est, vt nec ecclesia, secluso consensu, possit matrimonium efficere. fol.6.num.4.& fol.9. nu.9.
Consensus cōiugalis defectus in conscientiæ foro probatur ex assertione confitēntis. fol.9.num.9.
Consensus coniugalis expressio non refert, a quo incipiat. fol.50.nu.6.
Consensus coniugalis mutuus, etiam ex interuallo expressus, quando sufficiat ad matrimoniū. fol.50.nu.7.
Consensus tacitus an sufficiat in contractu matrimoniali. folio.50. nume.3. 4. &. 5.
Consensus in coniugio non est necessarius in carnalem coitum: sed erit sufficiens in mutuam corporum traditionem. fol.22. num.1.
Consensus in exteriori iudicio quandoque presumitur: in interiori vero nūquam. fol. 21.num.2.
Consensus qualis ad matrimonium requiratur, & de eius libertate, tractatur. 2. parte.cap.3.
Consensus tacitus an sufficiat in protestatione, quæ fit ad impediendum coniugium. fol.21.num.3.
Consequens admittens, an videatur ad mississe antecedens. fol. 52.nu.5.
Consuetudo an possit inducere vt in ecclesiasticis dignitatibus incertus ex certis eligatur. fol.39.nu.9.
Consuetndo, etiam circa ius diuinum probabile dubium potest constitue re. fol.96.col. .nu.5.

Consuetudo

Cõsuetudo non potest permittere nuptias quæ iure Põtificio prohibentur.fo.85.nu.18.& ibi an possit illas prohibere, quæ iure Canonico permittuntur.
Consuetudo an possit inducere aliquã solennitatem in matrimonio. fol.85 nume.19.
Contestatio litis an impediat exceptionem paris crimis ab vxore opponi cõtra maritum eam accusantemde adulterio. fol.104.nume.6
Contestatio litis an sit necessaria in causa matrimoniali. fol.146.nume.6
Corporis humani cõpactio. f.67 .n.10
Culpa leuissima qualiter in incendio considereturetur. fol.73.num.14
Culpa leuis , aut leuissima qualiter ex lege Aquila considereturetur , etiam in foro conscientiæ. fol.eod.num.12

D

Damnum culpa leui datum an sit in foro conscientiæ resarciendum.fol.73 num.12.
Debitum coniugale an licite petatur per adulterum coniugem. folio.93 nume.4.
Debitum cõiugale licite denegatur ob incestum. fol.eod.nume.5
Debitum coniugale,an licite exigatur, vel reddatur ab eo, qui dubitat matrimonium potuisse cõtrahi,aut cõtractum fuisse.fol.93.num.7.& infra in dictione.dubius.
Defensionis moderamen excedens, an sit puniendus pœna ordinaria.folio 109.nume.11.
Defensionibus an possit reus criminis renunciare. fol.150.nume.16
Defensio a morte , an licite omittatur ab eo, quipoterat se defendere occidendo inuasorem.fol.150.nume.17
Dictio, nisi, resoluitur in conditionem fol.53.nume.8.
Dictio, nisi,explicatur. fol.53.nume.6
Dispares genere , & diuitiis matrimonium contrahentes reddunt legitimam prolem , quã in concubinatu susceperant. fol.117.nume.9
Dispar cultus iure humano matrimonium impedit. fol.85.nume.1
Dispensare quid,& dispensatio, & dispensator. fol.77.nume.1
Dispensare circa ius , & declarare iura, differunt. fol.77.num.2
Dispensare an possit Papa contra ius naturale,vel diuinum. fol.78.nu.4
Dispensare potest Papa contra ius humanum. fol.eod nume.6
Dispensatio in iure humano sine causa facta an reddat illũ, cui conceditur tutũ quo ad Deum.fol.eod.num.7
Dispensatio qua ratione sit necessaria, vbi causa iusta a legis obligatione videtur quem eximere. fol.eod.nu.8
Dispensatio contra ius humanum in dubio censetur ex iusta causa facta. fol.79.nume.9.
Dispensatio contra ius humanũ a Romano Põtifice facta etiam sine causa valet, licet male faciat princips eã concedens. fol.eod.nume.10
Dispensatio inferioris a principe sine iusta causa facta, in vtroq; foro nõ tenet. fol.eod.nume.11
Dispensare an possit Papa, vt dirimatur matrimonium ratum non consummatum, & quid de consummato. fol.100.nume.13.14.&.15
Dispensare potest Roma.Pontifex, vt matrimoniũ contrahatur inter patruum & neptem ex fratre .fol.83 nume.9.
Dispensare potest Papa , vt matrimo-

nium contrahatur in aliquot gradibus. Leuiti. 18. expreſsis. folio. eod nume. 10.
Diſpenſare non poſſunt epiſcopus, nec legatus a latere, contra cap. non debet fol. eod. nu. 11
Diſpenſatio, vt matrimonium contrahatur, an exigat mentioné gradus propinquioris in linea tranſuerſa folio. eod. nume. 12.
Diſpenſatio in coniugali prohibitione, quam cauſam habere debeat. fo. 84 nume. 13.
Diſpenſatio non valet, ſi tacetur, matrimonium ſcienter contractum fuiſſe inter prohibitos. fol. eod. nume. 14
Diſpenſatio an inducatur ex principis diſsimulatione. fol. eod. nume. 15
Diſpenſatio circa filios illegitimos in quo differat a legitimatione. fo. 139 & 141. nume. 1. & 5.
Diſpenſare circa prolem illegitimá non poteſt is qui habet a principe facultatem legitimandi. fol. 143. nume. 10
Diſpenſatio Romani Pontificis circa matrimonium an efficiat prolem legitimam. fol. eod. nume. 12. & 13
Diſpenſatio an extendatur ad connexa. fol. 142. nume. 6
Diuortium duplex. fol. 97. num. 1
Diuortium Romanorum legibus paſſim permittebatur. fol. eod. nume. 2
Diuortium primum apud Romanos. ibidem.
Diortium ex Romuli lege. eod. num. 2
Diuortium apud Iudæos. fol. 98 nume. 3. & 4.
Diuortium fæuitiæ cauſa. fol. 101 nume. 1.
Diuortium ob præparationem veneni. fol. eod. nume. 2
Diuortium adulterij cauſa. dictione. adulterium.
Diuortium furoris cauſa. 101. fol. nu. 3.
Diuortiũ Sodomiæ cauſa. fol. eod. n. 6
Diuortiũ hæreſis cauſa. fo. eod. num. 4
Diuortium ex religionis profeſsione. dictione. Religio.
Diuotij ſententia quo ad thori ſeparationem, an tranſeat in rem iudicatam. fol. 151. num. 10
Dolus dans cauſam matrimonio an illud irritum faciat. fol. 43. nume. 3
Domicilium mariti, an vxoris ſit conſiderandum in contractu matrimoniali, quo ad exactionem dotis, & quo ad alia plura. fol. 88. nume. 6. & ſequentibus.
Dominici a Soto cõmendatio. fol. 64 nume. 9.
Donatio poteſt a viro ſene, vel ignobili, vxori fieri, cauſa remunerationis iuuentutis, vel nobiliatis etiam matrimonio conſtante. fol. 33. nu. 2
Donatio iſta an ſit ab vxore reſeruãda filiis primi matrimonij, ſi ad ſecundas nuptias tranſierit. fol. eod. nu. 3
Donatio eadem an habeat dotis nomen, & preuilegia. fol. eod. nume. 5
Donatio propter nuptias. quid ſit. fol. 44. nume. 12.
Donatarius ſuſceptis a donatore filiis poſt donationem, tenetur in foro conſcientiæ donata reſtituere. folio 75 nume. 17.
Dos alege ciuili taxari poteſt. fol. 47 2. colum. nume. 3.
Dos an cenſeatur ex omnibus bonis tacite conſtituta a fœmina matrimonium contrahente. folio. 14 nume. 5.
Dos an ſit neceſſario conſtituenda a puella diuite, quam aliquis iurauit vxorem ducturum, vt ipſe teneatur eam ducere. folio. eodem. nume. 6.

Dos mulieris hæreticæ cui adiudicetur. fol.101.num.5.
Dos mulieris adulteræ à viro retinetur per exceptioné fornicationis, etiam si ipse vir vxoré adulteram propria autoritate a domo expulerit. fol.103.nu.13.
Dos an sit debita a patre filiæ spuriæ. fol.136.num.11.
Dos a patre filiæ spuriæ data, maioris tamen quantitatis quam lege licebat, qualiter sit ad legitimam quantitatem reducenda. fol.eod. num.12.
Dubius in aliqua re eligere debet certius vbi agitur de salute animæ, & electio imminet præcise. fol.9.n.9.
Dubius de viribus matrimonij ob aliquod impedimétum, an teneatur reddere, vel possit exigere debitū fol.93.&.94.num.7.&.8.
Dubius existens inter duo pericula, quorum alterum necessario est eligendum, tute eligit illud, quod securius apparet. fol.94.nu.9.
Dubium speculationis a dubio practico differt plurimum. fol.eo.nu.10.

E

Ebrius minime contrahit matrimonium. fol.22.num.9.
Electio in dignitatibus ecclesiasticis an possit virtute cõsuetudinis fieri ex certis. fol.59.num.9.
Electio facta a canonicis, qui alteri eligendi potestatem dederant, præfertur electioni postea factæ ab illo, cui concessa fuit etiam ignoranti. fol.51.num.11.
Episcopus non potest dispensare contra concilia. fol.59.num.5.
Episcopus an possit a suspẽsione canonis absoluere. fol.eod.nu.15.
Episcopalis dignitas an dissoluat matrimonium non consummatum. fol.99.num.9.
Episcopus non potest dispensare contra cap.non debet de consanguinitate. fol.83.nu.11.
Episcopus solus ex iuris canonici regula est iudex verus in causa matrimoniali. fol.151.num.1.
Episcopus potest dispensare cum iuuene, qui incestum commisit, vt possit matrimonium contrahere, & debitum exigere. folio.93.numero.6.
Error personæ, vel alterius qualitatis, an impediat matrimonium. folio.42.num.1.&.sequentibus.
Eustratij error. fol.35.num.5.
Eusebij locus in Ecclesiastica historia correctus. fol.82.nu.8.
Exceptio fornicationis potest abvxore contra maritum eam accusantem opponi, etiam lite contestata. fol.104.num.6.
Exceptio notorij defectus in titulo an possit opponi contra agentem interdicto vnde vi. dictione. spoliatus.
Excommunicatio canonis, an habeat locum contra percutientem clericum cum sponsa deprehensum. fo. 2.num.12.
Excommunicatio non vitiat professionem religionis. fol.57.nu.3.
Excommunicatio lata contra matrimonium clam contrahentes explicatur. fol.58.nu.9.
Excommunicatus contrahit matrimoniũm. fol.57.nu.3.
Excõmunicatio canonis an liget percutientem clericum cum vxore, sorore, aut filia deprehensum. fol. 109.num.12.&.10.

F

Fama ſola probat impedimentum ad effectum, ne matrimoniũ contrahatur. fol.85.nu.20.

Fama ſola impedit matrimoniũ contrahi, etiam precedentibus ſponſalibus iuratis. fol. eod.nu.22.

Fama an probet filiationem. fol.123. num.9.

Filius agit contra patrem pro vxore petenda. fol.88.nu.4.

Filius natus ex coitu cũ alterius ſpõſa de futuro non eſt adulterinus. fol. 3.num. 13.

Filius, vel filia licet honeſte exigat cõſenſum patris ad matrimonium, tamen eo non petitio tenet contractus coniugalis. fol.44.nu.1.

Filia contrahens matrimonium ſine conſenſu patris, an poſsit ab eo exhæredari. fol.45.nu.5.

Filius per contractum matrimonij lege Regia a patria poteſtate liberatur. fol.92.nu.13.

Filij nati ex coitu, qui poterat cõiugalis eſſe ex parẽtum cõſenſu, efficiũtur legitimi per matrimoniũ ſubſequens. fol.116.nu.1.& ſequent.

Filij nati ex cõcubina domi non cohabitante, per matrimoniũ ſequens efficiuntur legitimi. fol.117.nu.4.

Filij nati ex concubina clerici in minoribus ordinibus conſtituti, etiam eccleſiaſticum beneficium habẽtis efficiũtur legitimi per ſequens matrimonium. fol.eod.num.5.

Filius clerici an ſuccedat matri. fo.132. num.17.

Filius Clerici in ſacris conſtituti an dicatur natus ex inceſtu. fo.eo.n.14.

Filij ex concubina infideli nati non efficiuntur per ſequens matrimonium legitimi. fol.117.nu.6.

Filij nati ex concubina efficiũtur legitimi per ſequẽs matrimoniũ, etiã cõtractũ abſq; nuptialibus inſtrumẽtis, & inter diſpares genere, vel fortuna, etiam in mortis tempore. fol. eod.num.8.9.& ſequenti.

Filij per matrimonium ſequens legitimantur, etiam contradicentibus parentibus. fol.118.num.12.

Filij per ſequens matrimonium legitimantur, etiam alio matrimonio intermedio. fol.119.nu.15.

Filij nati ex coniugato, & ſoluta, ipſa matre ignorante, an per matrimonium ſubſequens efficiantur legitimi. fol.eod.num.16.

Filius legitimatus per ſubſequens matrimonium quo ad omnia cenſetur legitimus. f.120.n.21. reliqua circa hanc legitimationẽ vide in dictione: legitimatio. & legitimatus.

Filij illegitimi qualiter diſtinguantur. fol.125.num.1.

Filius naturalis quis ſit, & plura de eo legito ſub dictione. Naturalis.

Filius ſpurius quis dicatur, & eius ſucceſsionem vide ſub dictione. Spurius.

Filius natus ex matrimonio cõtracto diſpenſatione Romani Pontificis in vtroq; foro eſt legitimus. fol. 143.num.12.

Filij nati ex coitu inceſto, an efficiãtur legitimi, ſi Romanus Põtifex permiſerit eorum parẽtes matrimonium contrahere. fol.eo.nu.13.

Filij nati ex matrimonio ab infidelib. contracto, quãdo efficiantur legitimi, ſi eorũ parẽtes Chriſti fidem profeſsi fuerint. fol.114.nu.1.

Filij ex matrimonio nullo cõcepti, legitimi cẽſentur propter bonam fidem vtriuſq;, vel alterius parẽtis.

fol.eod. nu.2. reliqua continentur ſub dictione. Bona fides.
Filius etiam ſpurius patrem occidens punitur lege Pompeia de parricidiis. fol.134.num.2.
Fiſcus poteſt etiam emptori non ſoluto precio vendicare bona alienata poſtquam ei delata fuerant. fo.71. num.9.
Fiſcus nõ tenetur ad debita cõtracta per delinquentem poſt cõmiſſum delictum. fol.72.eod.nu.9.
Fornicatio ſimplex eſt iure naturæ vetita. fol.6.num.8.
Fornicationis ratione ſolui põt ſpõſaliorum vinculum. fol.14.num.2.
Fornicatio, etiam vi præciſa contingens, diſſoluit ſpõſaliorum obligationem. ibidem.
Fœmina verbis fallacibus decepta, ac ſtupro vitiata, quid agere debeat. fol.21.num.4.
Franciſci a Victoria laus. fol.23.nu. 5.& fol.6.num.4.
Fratris relictam, vxorem ducere non eſt iure naturali prohibitum. fol.8. colum.2.num.7.
Fratris illegitimi qualiter ſunt ad ſucceſsionem admittendi. folio.133. num.19.
Fructus bonorum, quæ ipſo iure ob delictum fiſco deferuntur, ab ipſo die delicti, fiſco adiudicantur. folio 71.num.8.
Fructus dotis putatiuæ an lucretur maritus. fol.76.num.25.
Fructus lite conteſtata percepti, qua ratione ſint adiudicandi victori. fol.114.num.5.
Furioſus interuallis quibuſdam, legitime contrahit tempore, quo furor ceſſat. fol.22.num.5.
Furor non preſumitur, & quo pacto probetur. fol.eod.num.6.
Furoris cauſa põt matrimonium quo ad thorũ ſeparari. fol.101.nu.3.

G

Gradus quid ſit. fol.67.num.6.
Graduum computandorum regula fol.eod.num.7.
Graduum computatio Canonica, an ciuilis ſit conſideranda. fol.eodem num.8.
Gradus quintus in trãſuerſa linea hodie non prohibetur. fol.68.nu.12.
Gradus conſanguinitatis, & affinitatis qui ſint iure naturę, diuino, vel humano prohibiti. fol.80.num.1. & ſequentibus.
Gradus remotior in diſpenſatione eſt conſiderandus. fol.83.nu.12.

H

Hæredes mariti an poſsint accuſare vxorem de adulterio commiſſo viuente marito. fol.105.num.9.
Heres an teneatur data tacita fide teſtatori, de reſtituendis bonis filio ſpurio, illa bona eidẽ filio reſtituere, vel ad fiſcũ deferre. f.130.nu.9.
Hæres, qui præſtita tacita fide teſtatori de reſtituẽdis bonis ſpurio iurauit id non reuelare, an teneatur vocatus a iudice rem totam exponere. fol.131.num.10.
Hæredes an teneantur præſtare alimenta filio ſpurio, ſeu illegitimo teſtatoris. fol.137.num.14.
Hæreſis cauſa poteſt matrimonium quo ad thorum ſeparari. fol.101. num.4.
Hæreticæ mulieris dos cui ſit adiudicanda. fol.eod.num.5.
Honeſtatis publicæ impedimentum, ex ſponſalibus, etiam nullis oritur. fol.61.num.1.&.2.§.2.
Honeſtas publica intra quartum gradum

dum matrimonium prohibet. fol. eod. nu. 1. §. 2. & ibi late vnde oriatur hoc impedimentum.
Honestatis publicæ impedimentum non oritur ex sponsalibus contractis sub ea conditione, quæ a iure inest. fol. eod. num. 4.
Hostis etiam priuatus tenetur seruare fidem hosti datã, saluo semper iure Reipublicæ. fol. 36. nu. 14.

I

Ignorantia iuris, vel facti, an excusetcontrahentes incestas nuptias. folio. 75. num. 21.
Ignorantia iuris an sit causa bonæ fidei. fol. 115. num. 9.
Impossibile an iudicetur id, quod a principis volũtate pẽdet. f. 24. n. 8.
Impubes nactus ætatem perfectam dissentire potest ab sponsalibus interpretatione iuris de futuro. fol. 16. num. 1. col. 2.
Impubes dissẽtire potest, & debet ab spõsalibus, statim quod ætaté perfectam habet, non expectata alterius pubertate. fol. eod. nu. 2.
Incendium quam culpam præseferat. fol. 73. num. 14.
Incestum cõmittens cum consanguinea sponsæ, ante matrimoniũ consummatum tenetur vel ingredi religionem, vel dispensationem impetrare ad exigendum coniugale debitum. fol. 93. num. 6.
Incestus an impediat matrimonij contractum cum quacunq; fœmina. fol. 57. num. 4.
Incestus diffinitio, & eius denominatio. fol. 70. num. 1.
Incestus pœna de iure ciuili. fol. eod. num. 2. & 3. ac nu. 5. fol. 70.
Incestus a clerico commissus est dignus depositionis pœna. fol. eod. num. 3.
Incestus proprie non dicitur cum ea, cũ qua est impedimẽtum publicæ honestatis iustitiæ. fol. eod. nu. 4.
Incestas nuptias cõtrahentium bona ipso iure fisco deferuntur. fol. eod. num. 6.
Incestas nuptias cõtrahẽs a die cõmissi criminis administratiõe bonorũ suorũ interdicitur. fol. 71. num. 8.
Incestus an dicat coitus sacerdotis, & fœminæ, quę nõ est eius cõsanguinea, nec affinis. fol. 132. nu. 14.
Infans an possit matrimoniũ contrahere, malicia præueniẽte ætatem. fol. 55. & 56. num. 3. & 4.
Inferior, licet nõ possit tollere legem superioris, potest tamen ei addere pœnam. fol. 60. num. 18.
Infidelis an possit matrimonium contrahere cum Christiana. fo. 85. n. 1.
Infidelium matrimonia. fol. 20. nu. 4. & fol. 80. nu. 2. & 3. & fol. 98. nu. 5. cum sequenti.
Infirmus potest matrimoniũ contrahere, licet ex infirmitate non valeat gignere. fol. 118. num. 11.
Ingratitudinis ratione nõ reuocatur legitimatio, quæ fit per sequẽs matrimonium. fol. eod. nu. 14.
Ingratitudinis ratione reuocatur legitimatio: quæ fit rescripto principis ibidem.
Ingratitudinis causa an possit filius priuari alimentis, sibi a patre debibitis. fol. 138. num. 17.
Intellectus ad. l. non sine. C. de bonis, quæ lib. fol. 1. nu. 5.
Intellectus ad. l. si vxor. §. diuus. ff. de adulter. fol. 2. nu. 6. & 8.
Intellectus ad verba Bart. in dicto. §. diuus. fol. eod. nu. 7.

Intelle-

Intellectus ad. §. si minor. sub eadem. l. fol. eodem. num. 10.
Intellectus ad. l. miles. §. quærebatur. ff. de adult. fol. eod. num. 11.
Intellectus ad. l. sciẽdum. ff. ad. l. Pompe. de parricid. fol. 3. num. 16.
Intellectus ad cap. vnicum. de voto. libro. 6. fol. 99. num. 8.
Intellectus ad cap. merito. 15. q. 1. fol. 10. num. 12.
Intellectus ad cap. 2. de cõuersio. coniug. fol. 11. num. 16.
Intellectus ad. l. quotiens. C. de rei vend. fol. 15. num. 9.
Intellect. ad. l. 1. §. ius naturale. ff. de iusti. & iure. fol. 19. num. 6.
Intellect. ad. l. nuptias. ff. de regu. iur. fol. eod. num. 7.
Intellect. ad. l. si vxor. versi. quamuis. ff. de adult. fol. 105. num. 11.
Intellectus cap. de Benedicto. 31. quæstio. 1. fol. 105. num. 7.
Intellect. ad. l. quod ait lex. ff. de adulter. fol. 107. num. 3.
Intellectus ad cap. si vero. in. 1. de sentent. excõmu. fol. 109. nu. 10. & 12.
Iutellectus ad. §. item lex. Iul. instit. de publi. iudic. fol. 111. nu. 16. col. 1.
Intellectus ad cap. diaconi. 28. distinctio. fol. 29. num. 19.
Intellectus ad. l. nihil interest. ff. de adulte. fol. 35. num. 10.
Intellectus ad. l. 1. ff. quod metus causa. fol. 34. num. 1.
Intellectus ad Auth. ex complexu. C. de incest. nup. fol. 136. num. 8.
Intellectus ad. l. qui in carcerem. ff. quod met. caus. fol. 37. nu. 15.
Intellectus ad text. in. l. si patre cogente. ff. de ritu nup. fol. 41. nu. 5.
Intellectus cap. inter cætera. 22. q. 4. fol. 38. num. 5.
Intellect. ad. l. Titia. §. fi, ff. de manumis. testa. fol. 54. num. 9.
Intellectus ad. l. quibus. §. quidam Titio. ff. de condi. & demonstra. fol. 55. num. 10.
Intellectus ad cap. contra. 25. q. 1. fol. 78. nu. 5.
Intellectus ad. l. vnicam. §. exactio. C. de rei vxo. act. fol. 76. nu. 24.
Intellectus ad. l. qui contra. C. de incestuo. nup. fol. 76. num. 22.
Intellectus ad. l. in lege Aquilia. ff. ad l. Aquil. fol. 73. num. 13.
Intellectus ad. l. qui ædes. ff. de inced. rui. & naufra. fol. 74. num. 14.
Intellectus ad cap. quædam. 2. dist. fo. 113. num. 4.
Intellectus ad tex. in cap. nullus. & ca. interdixit. 32. dist. fol. 126. nu. 5.
Intellectus ad. l. palam. ff. de ritu nup. fol. 150. num. 4.
Intellect. c. aliter. 31. dist. fol. 62. nu. 1.
Intellect. ad. l. actus legitimi. ff. de regul. iur. fol. 23. num. 4.
Intellectus ad. l. cũ tale. §. rescriptum ff. de cõd. & demõstra. fo. 45. nu. 3.
Intellectus ad. l. viduæ. C. de nup. fol. eod. num. 4.
Interdictum ad tempus latum, cessat elapso tempore, absq; alia relaxatione. fol. 59. num. 16.
Ioannis Bernadi a Luco episcopi Calagurritani laus. fol. 59. num. 14.
Ioãnes a Medina laudat. fol. 254. n. 10.
Iudæus Christianã conoscens, qualiter puniatur. fol. 86. nu. 3.
Iudex ecclesiasticus solus est cõpetẽs in causa diuortij tractanda, etiam propter adulterium. fol. 105. nu. 8.
Iudex secularis, vtrũ possit tractare causam matrimonialẽ. fo. 151. n. 3.
Iudex quis sit vere competens in causa coniugali. fol. eod. num. 1.
Iudex secularis, vtrũ possit tractare

causam vsurarum. fol.152.nu.4.
Iuramẽtum metu præstitum indiget absolutione. fol.38.num.2.
Iuramentum cõtrarium simplici promissioni, an sit temerarium. fol.5. num.3.
Iuramentum remittitur ex consensu eius, cui præstitum fuit.fol.13.n.1.
Iuramentum primæ venditioni adiectum, an præiudicet secundæ venditioni, quæ cum traditione fuerit facta. fol.15.num.10.
Iuramentum an faciat firmum contractum vxoris sine licentia mariti. fol.89.nu.3.
Iuramentum præstitum ab impubere, quid operetur in sponsalibus. fol.16.num.3.
Iuramẽtum ab impubere doli capace prẽstitũ an ipsum obliget.f.eo.n.4.
Iurisdictio volũtaria, an possit extra territorium exerceri.fol.144.n.15.
Ius naturale humana lege tolli nõ potest. fol.78.nu.3.

L

Laicus tempore necessitatis baptizãs pater spiritualis fit baptizato. fol. 64.num.4.
Legatus a latere an possit circa impedimenta matrimonij dispensare,folio.83.num.11.
Legatum virgini factũ si Titio nupserit,minime amittitur ab ea, si nubat alteri ex consensu, & iussu paterno. fol.45.num.2.
Legatum a marito vxori factum illam conditionem admittit:si viduitatem seruauerit. fol.49.nu.11.
Legatum a marito vxori factũ, si caste vixerit perditur, si ipsa secundo innubat. fol.eod.num.12.
Legitima filiis,aut parentibus debita, an lege vel statuto tolli possit vel diminui. fol.134.num.5.
Legitimatio filiorum exigit parentũ, & filiorũ consensum. fo.118.nu.13.
Legitimatio ratione subsequentis matrimonij est tantum iure humano inducta. fol.120.num.18.
Legitimatus per subsequens matrimonium ad retractum ex lege Regia est admittendus. fol.eodem num.22.
Legitimatus per subsequens matrimonium admittitur ad ecclesiasticam emphyteusim. fol.eod.nu.23.
Legitimatus per subsequens matrimonium in episcopum eligi potest. fol.eod.nu.24.
Legitimatus per subsequens matrimonium,etiam iuribus municipalibus legitimus censetur. fol.eod. num.25.
Legitimatus per subsequens matrimonium,vere non ficte legitimus est. fol.121.num.26.
Legitimatus per subsequens matrimonium, ad feuda est admittendus. fol.eod.num.27.
Legitimatus per subsequens matrimonium an sit in primogenio præferendus nato ex matrimonio legitimo cõtracto ante aliud matrimonium. fol.eod.num.28.
Legitimatus per subsequẽs matrimoniũ reuocat donationẽ ex.l.si vnq̃. C.de reuo.donat. fol.122.nu.29.
Legitimatus per matrimoniũ sequẽs, an sit dicendus natus ex matrimonio legitimo. fol.eod.num.30.
Legitimatio per matrimonium subsequẽs alia habet pecularia quæ notantur sub dictione.Filius.
Legitimatio qualiter differat a dispensatione. fol.139.num.1.& num.5.

Legitimatus reſcripto principis an admittatur ad Cardinaliū dignitatem. fol.148. num. 4. & quid quo ad prætorium Rotæ.ibi.
Legitimatus reſcripto principis admittitur ad retractum ex lege Regia folio. 148.nume.3.
Legitimato, an debeatur legitima, & an cõpetat ius dicẽdi nullum, aut inofficioſum teſtamentū patris. f.140.nu.2
Legitimatus an ſit vere legitimus. folio. eod.num.3.
Legitimandi poſtas a principe conceſſa an ſit fauorabilis, vel odioſa. folio. 142.nume. 6.
Legitimatus, non tantum efficitur legitimus patri ſed etiam cęteris agnatis & cognatis, etiam ſi reſcripto principis legitimetur. fol.148.num.2.
Legitimato patre, an eius filius cenſeatur auo effectus legitimus. folio. 148.nume.5.
Legitimandi poteſtas quo ad ſpurios filios, an comprehendat ſpurias filias. fol.142.nume.7.
Legitimandi poteſtas, an a caſu ſimplici ad mixtum extendatur. folio. 142. & 143.nume.8. &.9.
Legitimandi poteſtas an includat poteſtatem diſpenſandi. fol.143.num.10
Legitimatus, vt inceſtus, non cenſetur legitimatus ſi ſit adulterinus tantum. folio.eod.num.11.
Legitimati an cenſeantur filij per diſpenſationẽ ſuper matrimonio cõceſſam. fol.eod.num.12.&.13.
Legitimatio an poſsit concedi non ſubditis. fol.144.num.14
Legitimari an poſsit quis quo ad temporalia a Romano pontifice. folio. eod.num.16.
Legitimatio an poſsit ſubditis cõcedi extra territorium. fol. eod. num.17
Legitimatio quo ad eccleſiaſtica non poteſt a principe ſeculari concedi. folio. eod.nume..18.
Legitimatio a quo principe ſit impetranda, vt clerici filiꝰ efficiatur legitimus fol.145.num.19.
Legitimare an poſsit quis ꝓprios filios, ſi ex lege, vel priuilegio habeat poteſtatẽ legitimandi.fol.eod.nu.20.&21.
Legitimatio qualiter ſit impetranda. fol. eod.num.1.
Legitimatio an exigat citationẽ ſucceſſorum, quibus hæreditas a iure defertur inteſtato. fol.146.num.7
Legitimatio qualiter ſit intelligenda in clauſula illa, ſine præiudicio ſucceſſorum ab iuteſtato. fol.148.num.1.
Legitimatio an ſit concedenda in præiudicium ſubſtituti, & vocati ad bona. fol.147.num.8.
Lex ciuilis non poteſt prohibere matrimonia. fol.84.num.16.
Lex ciuilis in iudicio interiori animæ ligat, & ſeruanda eſt. fol.109.num.9.
Lex Iulia de adulteriis explicatur. folio. 107.num.1.&.2.
Lex ciuilis permittens patri, & marito adulteros occidere propria autoritate ipſam occiſionem non approbat. fol.110.num.13.
Lex ciuilis permittẽs patri, & marito prõpria autoritate occidere adulterum, hanc ipſam occiſionem approbãs eſt nulla. fol.eod.num.14.
Lex principis ſecularis circa matrimonia iuſta, & honeſta valet, quatenus canonibus cõtraria non eſt. fol.60.nu.18.
Libera poteſtas qualiter ſit intelligenda. fol.14.num.7.
Licencia mariti, an iure Regio requiratur in contractibus factis ab vxore. fol.89.colum.3. num.1. cum pluribus ſequenti.

Licencia occidendi adulteros propria au toritate, lege conceſſa an poſsit alteri committi. fol.108.nu.5.
Linea quid ſit in conſanguinitate. folio. 66.num.4.
Linea paterna, vel materna quos comprehendat. fol.eod.num.5.
Litis conteſtatio an impediat exceptionem fornicationis, quam vxor oppo nit contra maritum eam accuſantem de adulterio. fol.104.nu.6.
Litis conteſtatio an requiratur in cauſa matrimoniali. fol.152.num.6.
Locus cõtractus matrimonij quo ad ſolẽnia conſiderãdus eſt. fol.89.nu.10.
Locus contractus coniugalis quo ad cætera quando ſit attendendus. fol.80. num.7.&.7.
Locus Iſidori apud Gratianũ. f.113.n.4.
Locus Sozomeni in Hiſtoria Tripartita correctus. fol.eod.num.5.
Locus Iuuenalis. fol.eod.
Locus Euſebij in Hiſtoria eccleſiaſtica. fol.82.num.8.
Locus Gratiani explicatur.fol.101.nu.6.
Locus Gratiani exponitur.fo.100.col.2.
Locus eiuſdem Gratiani. fol.95.nu.2.
Locus apud eundem Gratianum. folio. 86.num.2.
Locus eiuſdẽ Gratiani. fol.126.nu.5.
Locus ex concilio Toletano apud eundem reſtituitur. fol.132.num.17.
Lucra matrimonio conſtante adquiſita qualiter ſint vxori & viro cõmunia. fol.90.num.5.& ſequentibus.
Lucra iure Regio matrimonio conſtante viro, & vxori communia, an poſſint ab eorum altero repudiari.fol.91. num.11.
Lucrum ab alio quam vxore alicui datum quia cum aliqua fœmina matrimonium contrahit, an ſit ipſius, vel fœminæ illius, matrimonio ſoluto. fol.33.num.9.
Lucri ſpe poteſt quis inuitari ad matrimonium contrahendum.fol.eod.nu. 6.&.7.

M

Malicia an præueniat ætatem in ſponſalibus. fol.4.num.1.
Malitia præueniri ætatem quid ſit in matrimonio, & quando locum habeat. fol.5.num.2.&.3.
Malum minus quandoq; toleratur ad maius euitandum. fol.6.num.7.
Mandatum ad contrahendum matrimonium debet eſſe ſpeciale, perſona nominata. fol.51.num.8.
Mandatum ad contrahendum matrimonium cum iuramento præſtitum an poſsit reuocari, & quid de tacita reuocatione. fol.eod.num.10.&.11.
Mandatum ad renunciandum beneficio eccleſiaſtico, qualiter reuocetur. fol. eod.num.12.
Manceres qui dicantur. fol.129.nu.2.
Martinus ab Azpilcueta Nauarrus, autoris pręceptor, laudatur.fo.3.nu.14.
Maritus in dote putatiua non gaudet priuilegio, ne conueniatur vltra quam facere poſsit. fol.77.num.26.
Maritus poteſt vendicare vxorem adiecta cauſa iuris diuini. fol.87.num.3.
Maritus quo in loco ſit cõueniẽdus pro dote vxoris. fol.88.num.6.
Marito turpe eſt vitã agere cum vxore adultera, quę nõ pœnituit.f.93.nu.4.
Maritus occidẽs propria autoritate vxorem, non adquirit doté ratione adulterij. fol.108.num.7.
Maritus occidens adulteros ex lege Regia ſibi traditos a iudice, an peccet.fo. 111.num.18.
Maritus an licite occidat adulteros, etiã in foro conſcientiæ. fol.108.nu.8.

Marito

Marito an liceat occidere adulteros lege Cæsarea.fol.107.nu.1.& sequẽtibus.
Maritus an possit vxorẽ adulteram propria autoritate a domo expellere.fol. 103.num.12.& sequenti.
Mariti mors qualiter probet.fol.96.n.4.
Mater secundas nuptias contrahens pœnas in fauorem filiorum a legibus inductas patitur.fol. 47. num. 5. & sequenti.reliqua sub dictione. Secundæ nuptiæ.
Matrimoniũ non dicitur cõsummatum ex copula præcedenti. fol. 11.nu.15.
Matrimonium triplex est, legitimum, ratum, & consummatum. fol.20.nu.4.
Matrimonium est sacramentum, etiam si contrahatur per procuratorem. folio.eod.num.2.& num.5.
Matrimonium est sacramentum & gratiam confert. fol.eod.num.3.
Matrimonium ante carnis copulam perfectum est quo ad vinculum, & sancti tatem sacramenti, non tamen quo ad significationem. fol.19.num.1.
Matrimonium a quo, & qua ratione fuerit institutum. fol.20.num.6.
Matrimonium quo fine cõtrahi debeat, & aliter contractum an licitum sit folio.eod.num.7.
Matrimonij substantia, forma, & materia. fol.21.num.8.
Matrimonio cõtracto plura cõtingunt, quæ ab initio contingentia, ipsum irritum facerent. fol.25.num.5.
Matrimonium metu contractum est nullum ipso iure. fol.37.num.1.4.colum. etiam si iuramentum ei accedat. folio 38.num.3.& ex propria actus natura. fol.39. num. 6. & reliqua circa matrimonium metu contractũ legito sub dictione.Metus.
Matrimonium verum contrahitur inter duos habiles, licet eorum alter falso opinetur subesse impedimentum.fol. 43.col.2.num.2.
Matrimoniũ an sit irritum quãdo dolus dedit causam cõtractui. fol.eod.nu.3.
Matrimonium quid sit, & vnde dicatur. fol.18.num.1.
Matrimonij, etiam copulati, appellatione comprehendũtur sponsalia de præsenti. fol.eod.num.2.&.3.
Matrimonium non præsumitur ex diutina maris, & fœminæ cohabitatione. fol.eod.num.5.
Matrimoniũ non est, quælibet maris, & fœminæ coniunctio. fol. 19.num.6.
Matrimonium qualiter sit vinculum in diuiduum. fol.eod.num.8.
Matrimoniũ qualiter sit sacræ rei signũ, & quid significet. fol.eod.num.9.
Matrimoniũ cõtrahẽs cũ Iudæa, vel Iudæo qualiter puniatur. fol. 86.nu.3.
Matrimoniũ inter infideles contractũ an dissoluatur ex eo, quod alter eorum ad Christianam fidem conuertatur. fol.80.num.3.&.fol.98.num.5.
Matrimonium contractum inter hæreticum, & Christianam an teneat.folio. 86.num.4.
Matrimoniũ an possit contrahi cum infideli. fol.85.num.1.& sequenti.
Matrimonium qualiter efficiat prolẽ antea susceptam legitimam. legito sub dictione.Filius.& Legitimatio.
Matrimonium contrahitur per procuratorem. fol.51.num.8.& sequenti.
Matrimonium contrahi potest per interpretem. fol.52.num.3.
Matrimonium potest contrahi per epistolam. fol.51.col. 4.nu.12.
Matrimonium contractum ab excommunicato valet. fol.57.num.3.
Matrimonium clandestinum quod dicatur, & de eo plura sub dictione. Clandestinum.

Matrimoniũ contractũ ab eo, qui clericum occiderit tenet, licet ꝓhibeatur contrahendum. fol.57.num.5.
Matrimoniũ contractum contra prohibitionem legis, vel iudicis, anteneat. fol.eod.num.6.
Matrimonium cõtractum lite pendente an teneat. fol.eo.nu.6.& fol.115.num.8.& fol.43.num.4.
Meliorationes in re mariti factæ, matrimonio constãte, an sint iure Regio communes. fol.91.num.9.
Meretrices qnaliter ab ecclesia tolerentur. fol.6.num.7.8.&.9.
Meretricẽ ducẽs in vxorẽ indulgentiã peccatorũ cõsequitur. fo.149.n.13.
Meretrix quæ dicatur. fol.150.nu.4.
Mentecaptus matrimonium contrahere nequit. fol.22.num.8.
Metus irritũ facit matrimoniũ etiã si quis cogatur accipere in vxorem, propriam sponsam de futuro. fol.6.num.6.
Metus qualiter distinguatur a vi præcisa. fol.10.num.11.
Metus non facit actum omnino inuoluntarium. fol.eod.num.12.
Metus nõ excusat vxorẽ fornicãtem, quin dissoluatur matrimoniũ quoad thorũ, marito petẽte. f.14.nu.3.
Metus propria diffinitio. fol.34.nu.1.
Metus cadẽs in cõstantem virũ, quis dicatur. fol.eo.nu.2.& fol.35.nu.8.
Metus an excuset a mortali, vel venia li peccato. fol.34.num.3.
Metu matrimoniũ contrahẽs, nec tñ cõsentiẽs, an mẽtiatur. fol.eo.n.4.
Metus minor in fœminis quam in viris, excusat. fol.35.num.9.
Metꝰ excõmunicatiõis, an dicatur cadẽs in constãtem virũ. fo.36.nu.12.
Metus carceris quando contractum vitiet. fol.37.num.15.
Metus illatus a fortuna contractum minime vitiat. fol.eod.num.16.
Metꝰ amissionis bonorũ, qñ dicatur cadẽs in cõstantẽ virũ. fo.eo.n.18.
Metus irritum facit matrimonium, etiam si contrahẽs dederit causam metui. fol.39.num.7.
Metus irritũ facit matrimoniũ, etiam iuramento firmatum. fol.38.nu.3.
Metꝰ impedit matrimoniũ vere cõtrahi, etiam si quis cogatur incertã ex certis vxorem eligere. fol.39.nu.8.
Metus protestatio necessaria non est, plurimum tamen coadiuuat timoris probationem. fol.40.nu.12.
Metus reuerentialis, an impediat matrimonium carnale. fol.41.nu.3.
Metus reuerẽtialis an impediat matrimonium spirituale. fol.41.nu.6.
Metꝰ qualiter purgetur. fol.40.nu.1.
Metus causa potest iudex deponere in loco honesto fœminã, cuius consensus exigitur. fol.41.num.2.
Modus, qui refragatur cõiugali substantię, an reddat ipsum contractũ nullum. fol.26.num.8.
Monasterium vendicat monachum ex iure canonico. fol.87.nu.3.
Mors mariti absentis, qualiter probetur. fol.96.num.4.

N

Naturalis filius quis dicatur. fol.125.num.2.&.fol.126.nu.3.
Naturalis filius qualiter patri succedat. fol.127.nu.9.& sequentibus.
Naturalis filius an reuocet donationẽ a patre factã ex.l.si vnquam.C. de reuo.donat. fol.128.num.14.
Naturalis filius, qualiter matri succedat. fol.eod.num.15.
Naturalis filius, an habeat contra testamẽtum matris querelam inofficiosi

cioſi teſtamenti. fol.eod.nu.16.
Naturalis nepos vel ſpuri⁹ an ſit alen dus ab auo. fol.137.nu.16.
Nefariæ nuptiæ:quæ dicãtur.fol.70. num.1.
Nepotes qui dicantur. fol.81.nu.5.
Nepos ex filio præmortuo,an fiat legitim⁹ per matrimoniũ ſubſequẽs inter auum, & auiã. fol.120.nu.19.
Nepos reſcripto principis auo efficitur legitimus, etiam mortuo patre. fol.eod.num.20.
Nepos an cẽſeatur effectus legitimus auo, eo ipſo qđ eius pater fuerit legitimatus a principe.fol.148.nu.5.
Nepos ex filio ſpurio an poſsit inſtitui hæres ab auo. fol.132.nu.13.
Nixus copulę quid operet. f.11.n.20.
Nominatio quando probet filiationem. fol.124.nu.7.
Nominatio filij qualiter fieri debeat, ad hoc vt ex ea ille fili⁹ ſit effectus legitimus.fo.138.nu.1.& ſequenti.
Nothus filius quis dicat. fo.127.n.6.
Nouercę cõiugium cum priuigno an ſit iure naturali ꝓhibitũ.fo.82.n.6.
Nuptiæ ſecundæ an ſint licitæ.ſub dictione.Secundæ.

O

Oblatio curiæ an faciat filios legitimos. fol.139.num.4.
Ordo eccleſiaſtic⁹ an impediat matrimoniũ. fo.62.nu.1.& ſequẽtibus.
Oſculũ,ſimiliaue ſigna, an operentur vt ſponſalia de futuro efficiantur de preſenti. fol.12.nu.2.&.3.
Oſculum, aliiqꝫ tactus impudici an inducant præſumptionem adulterij. fol.104.num.3.

P

Papa ſolus poteſt circa matrimonia diſponere. fol.84.num.16.
Papa qua ratione poſsit matrimoniũ prohibere, vel permittere.fol.eod. num.17.
Papa quando poſsit diſpenſare in matrimonio,legito ſub dictione. Diſpenſatio.
Paraphernorum fructus an pertineãt ad maritum,an ad vxorem.fo.89. col.4.num.2.
Pater tenetur alere filiam nuptã abſqꝫ dote,ſi ipſa ſine eius conſenſu non nupſerit.fo.87.nu.2. & quid ſi patre inuito nupſerit. fol.46.nu.7.
Pater an teneatur alimenta præſtare filiis legitimis, vel illegitimis,legito ſub dictione. Alimenta.
Pater an poſsit occidere filiam adultera, & virum cum ea deprehenſum. fol.107.& ſequen.
Paupertas poſt ſpõſalia eueniens, an ea diſſoluere poſsit. fol.14.nu.4.
Penſiones eccleſiaſticæ,an vacent per matrimonij cõtractũ.fo.63.nu.6.
Periurium poteſt ciuili lege puniri. fo. 60.num.20.
Periurus contrahere matrimonium non debet tamen ſi contrahat,tenet contractus. fol.57.nu.2.
Plures vxores ducere, an ſit prohibitũ iure naturali, & an licuerit vnquam. fol.95.nu.1.2.& ſequenti.
Pœnæ omiſsio a lege facta in aliquo actu, non arguit illum actum eſſe licitum. fol.7.col.2.
Pœna adulterij non habet locum in coitu cum ſponſa alterius de futuro. fol.3.num.14.
Pœna a contractu matrimonij eſt omnino reiicienda. fol.43.nu.5.
Pœnæ a legibus ſtatutæ contra fœminas ſecundo nubentes, iure canonico tolluntur. fol.47.nu.4.&.5.
Pœna nõ debet in foro cõſciẽtiæ, etiã ipſo iure a lege inducta. f.72.n.10.

Pœna nō debetur in foro conſciētiæ, etiam ſi a lege dictū ſit, vt ſine ſententia debeatur. fol. ibidem.
Pœna conuentionalis, an debeatur in foro conſcientiæ. fol.73.nu.13.
Pœnam licitam exigēs ex conuentione non peccat. & an illa debeatur etiam ſi non petatur.ibidem.
Pœna debetur in foro cōſcientiæ, quādo ex parte recipientis eſt damni reſtitutio. fol.eod.nu.12.
Pœna preſcribi poteſt etiā mala fide. fol.74.nu.15.
Pœnę cēſuræ a canonibus inductæ locum habent in foro conſciētiæ.ibi.
Pœna a teſtatore adiecta in foro conſcientiæ debetur. fol.75.nu.17.
Pœna amiſsiōis bonorū ſtatuta cōtra inceſtas nuptias cōtrahētes varie intelligit.fo.eo.nu.18.& ſequētib⁹.
Pœna amiſsionis bonorū a iure inducta ipſo facto, etiam ab hæredibus delinquētis exigitur. fol.70.nu.6.
Pœna adulterij.fo.110.111.n.16.&.17.
Pœna partim remittitur ꝓpter iuſtū doloré delinquētis. fol.109.nu.11.
Præſens, & tacēs quādo videatur cōſentire in matrimoniū.fol.50.n.4.
Preſumptio ca.is qui fidem.de ſponſa. eſt iuris & de iure.fol.7.nu.2.& ſequentibus.
Preſumptio iuris, & de iure, an recipiat probationem in contrarium. fol.7.num.3.& fol.9.nu.8.
Probatio in matrimoniali cauſa qualis requiratur.fol.153.num.7.
Probatio impedimenti cōiugalis ante matrimonium, quę ſit ſufficiens. fol.85.nu.20.& ſequentibus.
Probare an teneatur quis, ſe eſſe legitimum filium. fol.122.nu.1.
Probatio filiationis qualiter fiat. fol. 123.nu.5.& ſequentibus.
Procurator poteſt pro alio contrahere matrimonium. fol.51.nu.8.
Proles ſuſcepta eſt iuſta cauſa diſpenſandi, vt matrimoniū inter conſanguineos contrahatur. fol.84.n.13.
Promittēs contractū agere, licet nondum ex hoc cōtraxerit, cōtrahere tamen tenetur. fol.53.col.nu.1.
Promittēs aliquā fœminā ducere vxorē, etiā ſine iuramēto, tenetur cū illa matrimoniū cōtrahere.f.eo.n.2.
Proteſtatio prēcedens quid operetur circa defectum cōſenſus, & quando. fo.21.nu.3.
Proteſtatio an ſit neceſſaria illato metu. fol.40.nu.12.
Proximus pubertati, quis dicatur. folio.56.nu.5.
Proximus pubertati quis ſit, iudicis arbitrio relinquitur. fol.eod.nu.5.
Pubes quis dicatur in tractatu coniugali. fol.55.nu.2.
Pueri, qui ante pubertatem genuerint. fol.56.nu.4.

Q

Qualitas loquētium, in qualibet re eſt attendenda. fol.52.num.2.
Qualitas filij, & patris eſt cōſideráda in aſsignādis alimētis. fol.135.n.7.

R

Rapta libere contrahit cum raptore. fol.47.nu.1.&.2.
Rapiens ſponſam an ſit puniendus. fol.99.num.11.
Recōciliatio vxoris adulteræ, quem effectum habeat. fol.105.nu.7.
Religionis profeſsio facta ab impubere doli tamen capace an teneat.folio.4.col.1.num.1.
Religionis profeſsio diſſoluit matrimoniū non cōſummatum, etiam ſi coitus ſponſalia præceſsiſſet.fol. 11.num.16.

Religionis

Religiõis pfessio an sit irrita ex cõditiõe ipsi religiõi cõtraria. f.28.n.18.
Religionis professione matrimoniũ dissoluitur nõdum copula cõsummatũ. fol.99.nu.6.& sequẽtibus.
Religionis pfessione facta ab sponsa, an dimidia pars spõsalitię largitionis propter osculũ ipsi spõsæ iure Regio adquiratur. fol.eod.nu.12.
Religionis professio facta ab excommunicato, an teneat. fol.57.nu.3.
Religionis tria substantialia, qualiter intelligantur. fol.28.nu.18.
Renũtiatio adquisitorũ matrimonio constãte, an fieri possit. fo.91.n.11.

S

Sacer ordo an dissoluat matrimoniũ non consummatum. fol.99.nu.9.
Sacer ordo matrimonium omnino impedit. fol.62.nu.1.
Sacer ordo qualiter a cõiugato recipi possit.fo.62.nu.2.&.3.&fo.63. nu. 5. an puniat, qui matrimoniũ contrahit post sacrum ordinem.
Seuitiæ causa matrimonium quo ad thorum dirimi potest.fo.101.nu.1.
Sara an fuerit soror Abrahę. f.81.n.5.
Secundæ nuptiæ, & vlteriores omnino licitæ sunt. fol.47.nu.4.
Secundæ nuptiæ an contrahãtur libere absq; pœnis iuris ciuilis.ibidẽ.
Secundæ nuptiæ, an sint benedicendæ. fol.149.nu.2.
Sentẽtia in matrimonio antribuat bonę fidei pręsũptionẽ.f.115.n.7.&.8.
Sentẽtia in causa filiationis, an noceat his, cũ quib⁹ actũ nõ est. f.123.n.3.
Sentẽtia in causa matrimoniali an trãseat in rem iudicatã. fol.155.nu.12.
Sentẽtia in causa beneficiali, vel criminali, an transeat in rem iudicatam. fol.eod.nu.14.& sequentibus.
Seruitus, quando matrimonium impediat.fo.42.nu.1.& fol.94.nu.11. & fol.61.§.1.num.2.
Signa exteriora requiruntur ad essentiam matrimonij. fol.9.nu.2.
Societas bonorum, qualiter iure Regio contrahatur inter coniuges. fol.90.num.5.&.6.
Societas inter coniuges iure Regio, quo ad constãte matrimonio adquisita, habet locum in matrimonio putatiuo. fol.eod.num.7.
Sodomia est causa iusta diuortij coniugalis quo ad thorũ.fo.101.nu.6.
Sodomiæ vitium, etiã cum fœminis punitur. fol.102.num.7.
Soror an possit in vxorem accipiex iure naturali. fol.81.num.5.
Spoliatus cõsortio cõiugali, nõ est restituẽdus, si impedimẽti probatio offeratur in continẽti. fol.102.n.9.
Spoliatus cõsortio coniugali, non est restituẽdus, si opponatur notoriũ impedimentum. fol.eod.nu.9.
Spoliatus cõsortio cõiugali, an sit restituẽdus, si opponatur fornicatio nõ notoria, cuius tamẽ probatio offertur in cõtinenti. f.103.nu.12.
Spoliatus beneficio ecclesiastico non est restituẽdus si oponat notorius iuris defectus. fol.102.nu.10.
Spoliatus non est restituẽdus ante omnia, oblatis probationibus in cõtinenti, si ex restitutiõe immineret peccatũ ipsi spolianti. fo.eo.nu.10.
Sponsaliorum diffinitio, & eiusdẽ nominis ratio. fol.1.nu.1.2.&.3.
Sponsaliorum cõtractus quá ætatem exigat.fol.4.1.col.nu.1.& sequẽti.
Sponsalia contrahũtur verbis, ex quibus futurus coniugalis consensus promittitur. fol.4.nu.1.&.2.
Sponsalia verbis de præsenti, ab impuberibus contracta, censentur a iure

iure de futuro. fol.eod.num.2.
Sponſalia prima præferũtur ſecũdis, etiam iuratis. fol.5.col.4.nu.3.
Spõſalia non tranſeũt in matrimoniũ per ſubſequens iuramẽtum.ibidẽ.
Spõſalia tranſeunt in matrimonium per coitum carnalem, ex conſenſu ab eccleſia præſumpto. fo.7.nu.1.
Sponſalia trãſeunt in coniugium per coitum, etiam ſi ipſa ſpõſa ab alio priuſquam ab ſponſo fuerit cogni ta. fol.9.num.8.
Sponſalia per coitum non efficiuntur matrimonium deficiente conſenſu. fol.9.num.9.
Sponſalia ſecunda ex coitu preferuntur primis, & matrimonium iudicantur. fol.10.in num.10. col.1.
Sponſalia tranſeũt in matrimonium, per coitum, etiam ſequutum ex vi conditionali. fol.eod.num.11.
Sponſalia per copulá precedentẽ non efficiũtur matrimoniũ.fo.10.n.13.
Sponſalia tranſeũt in matrimoniũ per coitũ cũ ſpõſa incerta.fo.11.nu.17.
Spõſalia ex coitu trãſeunt in matrimoniũ, non obſtãte proteſtatione diſſenſus coniugalis. fol.eod.nu.18.
Sponſalia an trãſeant in matrimoniũ, per nixũ coitus. fol.eod.nu.20.
Sponſalia, an per traductionem ad domum efficiãtur matrimonium. fol.12.col.2.num.1.
Spõſalia re, & verbis de futuro, an efficiantur matrimoniũ per oſculũ, amplexus, & ſimilia ſigna.fo.eod. num.2. & quid de ſpõſalibus iuris interpretatione de futuro. num.3.
Sponſalia iuris interpretatione tantũ de futuro, qualiter efficiantur matrimonium ibi. nu.2.&.3.
Sponſalia an diſſoluantur ex paupertate ſequuta. fol.14.nu.4.
Sponſalia etiam iurata mutuo cõſenſu diſſoluuntur. fol.13.4.col.nu.1.
Sponſalia, an diſſoluantur lapſu temporis ad contrahẽdum deſignati. fol.15.num.8.
Sponſalia an exigant iudicis autoritatem ad eorum diſſolutionem. fol. eod.1.col. num.7. & fol.16.nu.12.
Sponſalia an diſſolui poſsint ex abſentia ſponſi. fol.14.num.7.
Sponſalia etiam iurata per matrimonium diſſoluuntur. fol.15.nu.10.
Spõſalia per religionis profeſsionem tolluntur. fol.eod.nu.11.
Sponſalia contracta a pubere, & imbere, vel ab impuberibus, qualiter ſoluantur. fol.17.nu.5.7.&.8.
Sponſalia de præſenti, an dici poſsint matrimonium. fol.18.nu.3.
Sponſalia qualiter inducant publicæ honeſtatis iuſtitiæ impedimẽtum. fol.61.§.2.nu.1.2.&.3.
Spõſa, etiam de præſenti, ante nuptialẽ benedictionẽ, & carnis copulá, hoc nomen retinet: poſtea vero vxor dicitur in ſacra ſcriptura, Canonibus, & communi vſu loquendi. fol.1.num.4.
Spõſi ita caute ſunt cogẽdi matrimonium cõtrahare, vt inuitæ nuptiæ minime ſequantur. fol.6.nu.5.
Spõſa de futuro an teneatur expectare ſpõſum abſentem. fol.14.nu.7.
Spõſi de præſenti, an veniãt appellatione viri, & vxoris. f.18.n.3.&.4.
Sponſus per vim cognoſcẽs ſpõſam, an puniatur. fol.99.num.11.
Sponſa ante coitum religionẽ profeſſa an adquirat illã partem ſponſalitiæ largitatis, quæ per oſculum ſibi a lege defertur. fol.eod.nu.12.
Spurius filius quis dicatur.folio.129. 2.col.num.1.

Spurius

Spurius nihil potest a patre capere, nec inter viuos, nec in vltima voluntate. fol.eod.num.3.
Spuri° nec ex substitutiõe pupillari potest patris bona habere. f.130.n.4.
Spurius lege municipali non potest effici capax successionis paternæ. fol.eod.num.6.
Spurius an possit bona patris in foro conscientiæ possidere, si ab hærede instituto sub tacita fide, ei dentur. fol.eod.num. 8. & ibi de hærede hanc fidem præstante.
Spurius quibus cautelis possit tute bona patris habere. fol.131.nu.11.
Spurius an possit instituisub conditione, si legitimatus fuerit a principe. fol.eod.nu.12.
Spurius an matri succedat. f.132.n.15.
Spurius an dicatur, qui est adulterinus simul & incestus, ita vt sub appellatione spurij comprehẽdatur. fol.142.nu.8.
Spurij filij an sint necessario a patre alendi. fol.134. num.1.&.2.& an a matre. fol.137.nu.13.
Subarrare quid, & de subarratione. fol.50. nu.3. & dictione. Anulus.
Suspẽsus ab officio an dicatur suspensus a beneficio. fol.59.num.14.
Suspensio indiffinita nullo termino præstituto, an possit tolli ab episcopo. fol.eod.num.15.
Suspensio ad tẽpus intra tempus non potest tolli ab episcopo. ibidem.
Suspensio a canone iuducta propter delictum, & in pœnam nõ potest ab episcopo tolli. ibidem.
Suspensio ob contumatiam, censetur restricta ad tẽpus quo durat contumacia. ibidem.
Suspenditur per triennium ab officio presbyter, qui interfuit matrimonio clandestino. fol.eod.nu.13.

T

Tempus adiectum contractui an extinguat, vel solicitet ipsam obligationem. fol.15.nu.8.
Testis quis dicatur omni exceptione maior. fol.153. num.7. &. 8.
Testis in causa matrimoniali qualis exigatur. fol.eod.nu.7.
Testis dicens Sempronium eius sponsam carnaliter cognouisse, nõ concludit coitum sponsalia sequutum fuisse. fol.10.num.13.
Testibus paucioribus metũ probantibus an fit danda fides. f.40.nu.10.
Testi vni metum testificanti non creditur. fol.eod.nu.11.
Testis vnus cum fama non probat matrimoniũ clandestinum in prę-iudiciũ matrimonij publicæ contracti. fol.58.num.11.
Testis in causa filiationis qualiter sit interrogandus. fol.125.col.2.n.10.
Tormentorum quæstio a viro an a fœmina sit incipiẽda. fol.36.col.1. num.11.& sequenti.
Tractatus an probet filiationem. fol. 123.num.6.
Traductio ad domum an operetur præsumptionem consensus coniugalis. fol.12.col.2.nu.1.
Tyrannus an licite occidatur priuata autoritate. fol.35.num.6.

V

Veneni præparatio ad conatum occidendi deducta, est iusta causa separationis quo ad thorum. fol. 101. num.2.
Verba an sint præcise necessaria in cõtractu cõiugali. fol.49.col.4.nu.1.
Verba præsentem consensum exprimentia matrimonium efficiunt. folio.52.num.1.

Verborum

Verborum communis ſenſus eſt conſiderandus. fol.eod.col.2.nu.2.
Verba hæc. Volo contrahere tecum matrimonium, an inducát cótractum coniugij. fol.eod.nu.4.
Verba hæc. Volo te habere vxorem, an matrimonium inducant.ibid.
Verba hæc.Habebo te vxoré, an matrimoniũ ſignificent. fol.52.nu.5.
Verba hęc.Non habebo aliã vxorem niſi te, an matrimonium efficiant. fol.53.nu.6.7.& ſequentibus.
Veſtes lugubres an adquirantur viduæ ſecũdas nuptias contrahenti. fol.48.nu.10.
Vidua an poſsit libere,& abſq; pœna ſecundo nubere. fol.47.nu.4.& ſequentibus.
Viduitatis conditio in legato, an ſit admittenda. fol.49.nu.11.&.12.
Vidua ſtuprum committés an ſit puniendapœna adulterij.fol.105.nu.10.& an aliquid amittat. fol.106.num.12.
Vidua an poſsit accuſari ab hæredibus mariti,de adulterio commiſſo viuente marito. fol.105.nu.9.
Vis præciſa diſtinguitur a conditionali. fol.10.nu.11.
Vis præciſa an excuſet vxorem a crimine adulterij,etiam quo ad thori ſeparationem. fol.14.nu.3.
Voluntas coacta voluntas eſt. fo.10.num.12.
Vulgaris vxor quæ dicatur. fol.106. in num.11.col.1.
Vſucapio ante matrimonium cepta, eo conſtante completa,an efficiat rem viro, & vxori communem. fol.91.num.10.
Vſuræ poſſunt lege ciuili puniri. fol.60.nu.19.
Vſusfructus matrimonio conſtante ex conſolidatione cum proprietate adquiſitus, an ſit communis viro & vxori. fol.91.nu.9.
Vxor an poſsit a marito expelli propria autoritate obfornicationem. fol.102.nu.11.&.103.nu.12.
Vxor ob adulterium qualiter accuſetur,& puniatur,legito ſub dictione.Adulterium.& Fornicatio.
Vxor petens dotem a marito, an repellatur ab ipſo viro opponente ius fiſci,cui dos illa debetur. folio 76.num.23.
Vxor an poſsit a marito expeli, propter dotem non ſolutam. fol.87.num.2.
Vxor qualiter ſit viro ſubdita, & an ipſum teneatur ſequi. fol.88.nu.5.
Vxor domiciliũ viri ſortitur, & qualiter hoc intelligatur. fol.88.num.6.& ſequenti.
Vxor ex lege Regia non cõtrahit ſine licentia mariti, & qualiter hoc intelligatur.fo.89.nu.1.& quid ſi cõtrahat cum iuramento. ibid.nu.3.
Vxores plures habere an licuerit aliquando.fol.95.num.1.&.2.& qualiter modo puniatur hoc crimen. fol.97.num.6.

FINIS.

NON POTVIMVS TANTAM CORRECTIONI DILIGENTIAM exhibere, quin erratum quandoq; fuerit. Quod tamen eruditum lectorem minime remorabitur. Loci vero, quos nos deprehendimus, ita legendi sunt.

Folio. 8. col. 3. linea. 15. ibi & Hec. & Detius.

Folio. 7. colum. 1. linea. 15. ab imo. ibi seſe iurabant. seſe iuuabant.

Folio. 114. col. 1. linea. ab sum. 6. cœlibatus.

Foli. 124. col. 1. line. ab imo. 15. videntur. ibidem linea. vlti. constitutus.

Folio. 127. col. 1. linea. ab sum. 3 σωφισάκτους. ibidem lin. 8. ab summo. σωφισάκτους.

Fol. eod. col. 2. linea. ab imo. 6. νοσθεία.

Folio. 129. col. 1. line. ab sum. 4 extat. ibidem. col. 2. lin. ab sum. 3. ἀποράλλω.

Folio. 137. col. 2. line. ab imo. 14. incumbere.

Folio. 140. col. 2. line. ab sum. 4. legitimato.

FINIS.

FORTIORES ET DECEPTORES. CONSILIO ET VIRTVTE CHIMÆRAM SVPERARI, ID EST,